Abd ur-Rashīd ul-Ḥusainī ul-Madanī
ut-Tatavī.

Muntahab al-lugat. ~~Б.м., б.г.~~ Лакхнау 1308/1891

На перс. яз.

Перс. яз.
А-12
словарь
ذ ی

عبد الرشيد الحسيني المدني التتوی.

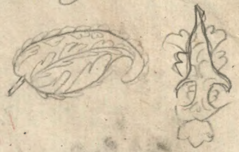

که این لطف و فصاحت از زبان ارباب سخن [illegible]

ز شیخ بلند ارشد [illegible]

Абд-ур-Рашид уль-Хусаини уль-Мадани-
ут-Татави.

Толковый словарь арабских слов, употребл. в перс. яз. Б.м., б.г.

512 стр.

На перс. яз.

دعا نو

سس سس سس

دارو بر جان زهر ...

انگشت انگیز باران باد

لطف ...

دعای سنگ

هو تا نیز که بسوز خلق بیاز

هو تا نیز که بسوز قفل از شنیده منه

هو تا زنده بسوز خلق با شنیده منه

تا زنده ارّه بالا کس در علی معی

گاهی بسوز قفل می‌کنی کاهی مبارک

K.B.
+8247
8 a
-10
-04

[illegible]

[illegible]

در مطبع نامی منشی نولکشور طبع مقبول جہان شد

K.B.
+8247
K.B
08
819478
V

اطلاع ۔ اس کارخانہ مین ذخیرہ جملہ علوم و فنون کا مثل عربی ۔ فارسی ۔ اُردو ۔ سنسکرت مع ٹیکا بھاشا ۔ و صرف بھاشا بخط دیوناگری و گورکھی و انگریزی و سررشتہ تعلیم وغیرہ قابل قدر دانی شائقان موجود ہی جسکی فہرست ہر ایک شائقین و الاتمکین کو درخواست بھیجنے پر مفت ملسکتی ہی ۔ اور جس فن کی یہ کتاب ہی ویسی ہی جملہ علوم عربی ۔ فارسی ۔ اُردو کی ایک ہی سلسلہ مین مفصلۂ ذیل درج ہے تاکہ سہولیت سے ناظرین اُسکا ملاحظہ فرما کر خریداری سے مشکور کارخانہ کو فرمائین

لغات

عربی

مجمع بحار الانوار مع تکملہ بخط نسخ نہایت صحیح جامع لغات احادیث نبوی صلعم مقبول علما و طلبا مصنفہ شیخ محمد طاہر فتنی کامل چار جلدین بہ تفصیل ذیل ۔

(۱) جلدین اولین یعنی جلد ۱ و ۲ ۔ لغات ہمزہ سے تا عین مہملہ یا یاے تحتانی سے (۲) جلدین اخیرین یعنی جلد ۳ و ۴ ۔ لغات حروف غین معجمہ سے تا تکملہ جسمین لغات ہمزہ سے تا یاے تحتانی ہین و نیز آخر کتاب مین بحوالہ نام کتاب کے جو ماخذ لغات کا ہے بحروف مرموز تصریح کردی ہی ۔ یہ ایک معدن لغات حدیث سرور کائنات ہی ۔ جیسا کہ قاموس حاوی لغات عرب ہی ۔

قاموس ۔ لغت عربی کی کتاب متعارف و متداول مستغنی الصفات ہی از مجد الدین محمد فیروز آبادی شیرازی بہت معروف مدار علما و فضلا بخط نسخ ہر صفحہ مین دو کالم آغاز لغت سر سطر سے کامل دو جلدین یعنی جلد اول مین ہمزہ سے تا حرف سین مہملہ کے لغات کا بیان ۔ جلد دوم مین لغات شین منقوطہ سے تا یاے تحتانی حروف معنوی کے استعمال کا بیان ۔

صراح ۔ مع فرہنگ صراح ۔ معروف لغت مصنفہ شیخ جمال الدین قرشی بخط نستعلیق ہر صفحہ مین دو کالم آغاز لغت سر سطر سے کامل دو جلدین یعنی جلد اول ۔ بیان لغات باب ہمزہ سے تا باب ظاے معجمہ ۔

جلد دوم ۔ لغات از باب عین مہملہ تا باب یاے تحتانی مع بیان استعمال حروف معنوی ۔

فارسی

کشف اللغات ۔ از فاضل اکمل مولانا عبد الرحیم مستند و معروف کامل دو جلد مین مطبوعہ قمر ہند ۔

غیاث اللغات ۔ بلا چراغ ہدایت ۔ معروف از مولوی غیاث الدین ۔ تین کالم آغاز لغت سر سطر سے ۔ اس طرز جدید کا یہ لغات قابل دید ہی

غیاث اللغات مع چراغ ہدایت و نقشہ کرہ مصنفہ مولوی غیاث الدین معروف و متداول ۔

برہان قاطع ۔ مع تکملہ واضح قلم مشہور معتبر لغت از ملا محمد حسین تبریزی المتخلص بہ برہان ۔ کامل دو جلد مین ۔

بہار عجم ۔ لغت مشہور از منشی ٹیک چند بہار معروف و مستند ہی ۔

ہفت قلزم ۔ تین کالم کی سات جلد مین یکجائی ۔ بڑی نامی کتاب لغت کی جو بادشاہ غازی الدین حیدر کے حکم سے مولوی قبول احمد نے مرتب کی ۔ بنظر عمدگی دست بدست ہدیہ ہو کر مکرر معرض طبع مین آئی ۔

موید الفضلا ۔ کامل دو جلدین ۔ ذخیرہ لغات عربی مستعمل فارسی و لغات فارسی و لغات ترکی مستعمل فارسی زبان بہ ترتیب حروف تہجی از الف تا یاے تحتانی قدیمانہ لغت کی کتاب مستند مصنفہ مولانا محمد لاڈ صاحب معتمد علیہ صاحب غیاث اللغات و دیگر مصنفین کامل دو جلد مین ۔

جدول فهرست ابواب منتخب اللغات

صفحه	باب	صفحه	باب	صفحه	باب	صفحه	باب
۱۰	**باب الالف مع الالف**	۴۸	باب الالف مع القاف	۷۶	باب الباء مع الشین	۸۸	باب التاء مع الحاء
۱۵	باب الالف مع الباء	۵۰	باب الالف مع الکاف	״	باب الباء مع الصاد	۸۹	باب التاء مع الخاء
۱۷	باب الالف مع التاء	۵۱	باب الالف مع اللام	״	باب الباء مع الضاد	״	باب التاء مع الدال
۲۱	باب الالف مع الثاء	۵۶	باب الالف مع المیم	״	باب الباء مع الطاء	۹۱	باب التاء مع الذال
۲۲	باب الالف مع الجیم	۶۲	باب الالف مع النون	۷۷	باب الباء مع الظاء	״	باب التاء مع الراء
۲۳	باب الالف مع الحاء	۶۵	باب الالف مع الواو	״	باب الباء مع العین	۹۵	باب التاء مع الزاء
۲۴	باب الالف مع الخاء	״	باب الالف مع الهاء	۷۸	باب الباء مع الغین	״	باب التاء مع السین
״	باب الالف مع الدال	۶۶	باب الالف مع الیاء	״	باب الباء مع القاف	۹۶	باب التاء مع الشین
۲۶	باب الالف مع الذال	״	**باب الباء مع الالف**	۷۹	باب الباء مع الکاف	״	باب التاء مع الصاد
״	باب الالف مع الراء	۶۷	باب الباء مع الباء	״	باب الباء مع اللام	״	باب التاء مع الضاد
۳۲	باب الالف مع الزاء	״	باب الباء مع التاء	۸۱	باب الباء مع المیم	۹۷	باب التاء مع الطاء
۳۴	باب الالف مع السین	۶۹	باب الباء مع الثاء	״	باب الباء مع النون	״	باب التاء مع الظاء
۳۶	باب الالف مع الشین	۷۰	باب الباء مع الجیم	۸۳	باب الباء مع الواو	״	باب التاء مع العین
۳۷	باب الالف مع الصاد	״	باب الباء مع الحاء	״	باب الباء مع الهاء	۹۹	باب التاء مع الغین
۳۸	باب الالف مع الضاد	״	باب الباء مع الخاء	״	باب الباء مع الیاء	״	باب التاء مع الفاء
۳۹	باب الالف مع الطاء	۷۱	باب الباء مع الدال	۸۴	**باب التاء مع الالف**	۱۰۰	باب التاء مع القاف
۴۰	باب الالف مع الظاء	״	باب الباء مع الذال	״	باب التاء مع الباء	۱۰۱	باب التاء مع الکاف
۴۱	باب الالف مع العین	۷۲	باب الباء مع الراء	۸۶	باب التاء مع التاء	۱۰۳	باب التاء مع اللام
۴۴	باب الالف مع الغین	۷۴	باب الباء مع الزاء	۸۸	باب التاء مع الثاء	۱۰۴	باب التاء مع المیم
״	باب الالف مع الفاء	۷۵	باب الباء مع السین	״	باب التاء مع الجیم	۱۰۶	باب التاء مع النون

صفحه	باب	صفحه	باب	صفحه	باب	صفحه	باب
۱۰۸	باب التاء مع الواو	۱۱۶	باب الجیم مع التاء	۱۲۸	باب الجیم مع الیاء	۱۵۰	باب الحاء مع الواو
"	باب التاء مع الهاء	۱۱۷	باب الجیم مع الثاء	"	باب الحاء مع الالف	"	باب الحاء مع الیاء
"	باب التاء مع الیاء	"	باب الجیم مع الجیم	۱۲۹	باب الحاء مع الباء	"	باب الخاء مع الالف
۱۱۰	باب الثاء مع الالف	۱۱۸	باب الجیم مع الحاء	۱۳۱	باب الحاء مع التاء	۱۵۱	باب الخاء مع الباء
"	باب الثاء مع الباء	"	باب الجیم مع الدال	۱۳۵	باب الحاء مع الثاء	۱۵۲	باب الخاء مع التاء
"	باب الثاء مع التاء	۱۱۹	باب الجیم مع الذال	"	باب الحاء مع الجیم	۱۵۴	باب الخاء مع الثاء
۱۱۱	باب الثاء مع الثاء	"	باب الجیم مع الراء	۱۳۶	باب الحاء مع الدال	"	باب الخاء مع الجیم
"	باب الثاء مع الجیم	۱۲۱	باب الجیم مع الزاء	"	باب الحاء مع الذال	"	باب الخاء مع الدال
"	باب الثاء مع الدال	۱۲۲	باب الجیم مع السین	۱۳۷	باب الحاء مع الراء	۱۵۵	باب الخاء مع الراء
"	باب الثاء مع الراء	"	باب الجیم مع الشین	۱۳۹	باب الحاء مع الزاء	۱۵۶	باب الخاء مع الزاء
۱۱۲	باب الثاء مع الطاء	"	باب الجیم مع الصاد	۱۴۰	باب الحاء مع السین	"	باب الخاء مع السین
"	باب الثاء مع العین	۱۲۳	باب الجیم مع الضاد	"	باب الحاء مع الشین	۱۵۷	باب الخاء مع الشین
"	باب الثاء مع الغین	"	باب الجیم مع الطاء	۱۴۱	باب الحاء مع الصاد	"	باب الخاء مع الصاد
"	باب الثاء مع الفاء	"	باب الجیم مع الظاء	"	باب الحاء مع الضاد	۱۵۸	باب الخاء مع الضاد
"	باب الثاء مع القاف	"	باب الجیم مع العین	۱۴۳	باب الحاء مع الطاء	"	باب الخاء مع الطاء
"	باب الثاء مع اللام	۱۲۴	باب الجیم مع الفاء	"	باب الحاء مع الظاء	۱۵۹	باب الخاء مع العین
۱۱۳	باب الثاء مع المیم	"	باب الجیم مع القاف	"	باب الحاء مع الفاء	۱۶۰	باب الخاء مع الفاء
"	باب الثاء مع النون	۱۲۵	باب الجیم مع اللام	۱۴۴	باب الحاء مع القاف	۱۶۲	باب الخاء مع القاف
"	باب الثاء مع الواو	۱۲۶	باب الجیم مع المیم	۱۴۴	باب الحاء مع الکاف	"	باب الخاء مع الکاف
"	باب الثاء مع الیاء	۱۲۷	باب الجیم مع النون	۱۴۵	باب الحاء مع اللام	۱۶۳	باب الخاء مع اللام
"	باب الجیم مع الالف	۱۲۸	باب الجیم مع الواو	۱۴۶	باب الحاء مع المیم	۱۶۴	باب الخاء مع المیم
۱۱۵	باب الجیم مع الباء	"	باب الجیم مع الهاء	۱۴۸	باب الحاء مع النون	۱۶۵	باب الخاء مع النون

صفحہ	باب	صفحہ	باب	صفحہ	باب	صفحہ	باب
۱۶۶	باب الخاء مع الواو	۱۷۴	باب الدال مع اللام	۱۸۶	باب الراء مع الحاء	۲۰۰	**باب الزاء مع الالف**
״	باب الخاء مع الیاء	״	باب الدال مع المیم	۱۸۷	باب الراء مع الخاء	۲۰۱	باب الزاء مع الباء
״	**باب الدال مع الالف**	۱۷۵	باب الدال مع النون	״	باب الراء مع الدال	״	باب الزاء مع التاء
״	باب الدال مع الباء	۱۷۶	باب الدال مع الواو	۱۸۸	باب الراء مع الراء	۲۰۲	باب الزاء مع الجیم
۱۶۷	باب الدال مع التاء	״	باب الدال مع الیاء	״	باب الراء مع الزاء	۲۰۳	باب الزاء مع الحاء
۱۶۸	باب الدال مع الثاء	۱۷۷	**باب الذال مع الالف**	״	باب الراء مع السین	״	باب الزاء مع الخاء
״	باب الدال مع الجیم	״	باب الذال مع الباء	۱۸۹	باب الراء مع الشین	״	باب الزاء مع الدال
۱۶۹	باب الدال مع الحاء	۱۷۸	باب الذال مع التاء	״	باب الراء مع الصاد	۲۰۴	باب الزاء مع الذال
״	باب الدال مع الخاء	״	باب الذال مع الحاء	״	باب الراء مع الضاد	״	باب الزاء مع الراء
״	باب الدال مع الدال	۱۷۹	باب الذال مع الراء	۱۹۰	باب الراء مع الطاء	۲۰۵	باب الزاء مع العین
״	باب الدال مع الراء	״	باب الذال مع العین	۱۹۱	باب الراء مع الظاء	״	باب الزاء مع الغین
۱۷۱	باب الدال مع الزاء	״	باب الذال مع الفاء	״	باب الراء مع العین	״	باب الزاء مع الفاء
״	باب الدال مع السین	۱۸۰	باب الذال مع القاف	۱۹۲	باب الراء مع الغین	۲۰۶	باب الزاء مع القاف
״	باب الدال مع الشین	״	باب الذال مع اللام	״	باب الراء مع الفاء	۲۰۷	باب الزاء مع الکاف
״	باب الدال مع الصاد	״	باب الذال مع المیم	۱۹۳	باب الراء مع القاف	״	باب الزاء مع اللام
۱۷۲	باب الدال مع الضاد	۱۸۱	باب الذال مع النون	۱۹۴	باب الراء مع الکاف	۲۰۸	باب الزاء مع المیم
״	باب الدال مع الطاء	״	باب الذال مع الیاء	۱۹۵	باب الراء مع اللام	۲۰۹	باب الزاء مع النون
״	باب الدال مع العین	״	**باب الراء مع الالف**	۱۹۶	باب الراء مع المیم	״	باب الزاء مع الواو
״	باب الدال مع الغین	״	باب الراء مع الباء	۱۹۷	باب الراء مع النون	۲۱۰	باب الزاء مع الیاء
״	باب الدال مع الفاء	۱۸۳	باب الراء مع التاء	۱۹۹	باب الراء مع الواو	״	**باب السین مع الالف**
۱۷۳	باب الدال مع القاف	۱۸۵	باب الراء مع الثاء	״	باب الراء مع الهاء	۲۱۱	باب السین مع الباء
״	باب الدال مع الکاف	״	باب الراء مع الجیم	״	باب الراء مع الیاء	۲۱۲	باب السین مع التاء

صفحه	باب	صفحه	باب	صفحه	باب	صفحه	باب
۲۱۶	باب السین مع الجیم	۲۳۹	باب الشین مع التاء	۲۵۳	باب الشین مع الیاء	۲۶۹	**باب الضاد مع الالف**
۲۱۷	باب السین مع الحاء	«	باب الشین مع الجیم	«	**باب الصاد مع الالف**	«	باب الضاد مع الباء
۲۱۸	باب السین مع الخاء	۲۴۰	باب الشین مع الحاء	۲۵۴	باب الصاد مع الباء	«	باب الضاد مع التاء
«	باب السین مع الدال	«	باب الشین مع الخاء	۲۵۵	باب الصاد مع التاء	۲۷۰	باب الضاد مع الثاء
۲۲۰	باب السین مع الذال	۲۴۱	باب الشین مع الدال	۲۵۶	باب الصاد مع الجیم	«	باب الضاد مع الجیم
«	باب السین مع الراء	«	باب الشین مع الذال	«	باب الصاد مع الحاء	۲۷۲	باب الضاد مع الحاء
۲۲۲	باب السین مع السین	«	باب الشین مع الراء	۲۵۸	باب الصاد مع الخاء	«	باب الضاد مع الخاء
۲۲۳	باب السین مع الطاء	۲۴۳	باب الشین مع الزاء	۲۵۹	باب الصاد مع الدال		باب الضاد مع الدال
۲۲۴	باب السین مع العین	۲۴۴	باب الشین مع السین	۲۶۰	باب الصاد مع الراء	۲۷۳	باب الضاد مع الراء
۲۲۵	باب السین مع الغین	«	باب الشین مع الشین	۲۶۲	باب الصاد مع الصاد	«	باب الضاد مع الزاء
«	باب السین مع الفاء	«	باب الشین مع الصاد	«	باب الصاد مع الطاء	۲۷۴	باب الضاد مع السین
۲۲۷	باب السین مع القاف	۲۴۵	باب الشین مع الطاء	«	باب الصاد مع العین	«	باب الضاد مع الطاء
۲۲۸	باب السین مع الکاف	«	باب الشین مع الظاء	۲۶۳	باب الصاد مع الغین	«	باب الضاد مع العین
۲۲۹	باب السین مع اللام	«	باب الشین مع العین	۲۶۴	باب الصاد مع الفاء	۲۷۶	باب الضاد مع الفاء
۲۳۰	باب السین مع المیم	۲۴۶	باب الشین مع الفاء	۲۶۵	باب الصاد مع القاف	«	باب الضاد مع القاف
۲۳۱	باب السین مع النون	۲۴۷	باب الشین مع القاف	۲۶۶	باب الصاد مع الکاف	«	باب الضاد مع الکاف
۲۳۲	باب السین مع الواو	۲۴۸	باب الشین مع الکاف	«	باب الصاد مع اللام	۲۷۷	باب الضاد مع اللام
«	باب السین مع الهاء	۲۴۹	باب الشین مع اللام	۲۶۷	باب الصاد مع المیم	«	باب الضاد مع المیم
۲۳۴	باب السین مع الیاء	۲۵۰	باب الشین مع المیم	۲۶۸	باب الصاد مع النون	۲۷۸	باب الضاد مع النون
«	**باب الشین مع الالف**	۲۵۱	باب الشین مع النون	۲۶۹	باب الصاد مع الواو	«	باب الضاد مع الواو
۲۳۵	باب الشین مع الباء	۲۵۲	باب الشین مع الواو	«	باب الصاد مع الهاء	«	**باب الطاء مع الالف**
۲۳۶	باب الشین مع التاء	«	باب الشین مع الهاء	«	باب الصاد مع الیاء	۲۷۹	باب الطاء مع الباء

صفحہ	باب	صفحہ	باب	صفحہ	باب	صفحہ	باب
۲۷۹	باب الطاء مع التاء	۲۹۳	باب الظاء مع التاء	۳۱۷	باب العین مع الطاء	۳۴۴	باب الغین مع الصاد
۲۸۱	باب الطاء مع الثاء	″	باب الظاء مع الراء	۳۱۸	باب العین مع الظاء	″	باب الغین مع الضاد
″	باب الطاء مع الجیم	۲۹۴	باب الظاء مع العین	″	باب العین مع الفاء	″	باب الغین مع الطاء
″	باب الطاء مع الحاء	″	باب الظاء مع الفاء	۳۲۰	باب العین مع القاف	۳۴۵	باب الغین مع الظاء
۲۸۲	باب الطاء مع الخاء	۲۹۵	باب الظاء مع اللام	۳۲۴	باب العین مع الکاف	″	باب الغین مع الفاء
″	باب الطاء مع الدال	″	باب الظاء مع المیم	۳۲۵	باب العین مع اللام	۳۴۶	باب الغین مع القاف
″	باب الطاء مع الذال	″	باب الظاء مع النون	۳۲۸	باب العین مع المیم	۳۴۷	باب الغین مع اللام
۲۸۳	باب الطاء مع الراء	″	باب الظاء مع الیاء	۳۳۰	باب العین مع النون	۳۴۸	باب الغین مع المیم
۲۸۴	باب الطاء مع الزاء	″	**باب العین مع الالف**	۳۳۴	باب العین مع الواو	۳۴۹	باب الغین مع النون
″	باب الطاء مع السین	۲۹۷	باب العین مع الباء	۳۳۵	باب العین مع الهاء	۳۵۰	باب الغین مع الواو
۲۸۵	باب الطاء مع الشین	۳۰۰	باب العین مع التاء	″	باب العین مع الیاء	″	باب الغین مع الیاء
″	باب الطاء مع الطاء	۳۰۴	باب العین مع الثاء	″	**باب الغین مع الالف**	″	**باب الفاء مع الالف**
″	باب الطاء مع العین	″	باب العین مع الجیم	۳۳۶	باب الغین مع الباء	۳۵۱	باب الفاء مع الباء
۲۸۶	باب الطاء مع الفاء	۳۰۵	باب العین مع الحاء	۳۳۷	باب الغین مع التاء	۳۵۲	باب الفاء مع التاء
۲۸۸	باب الطاء مع القاف	″	باب العین مع الدال	۳۳۹	باب الغین مع الثاء	۳۵۳	باب الفاء مع الثاء
۲۸۹	باب الطاء مع اللام	۳۰۸	باب العین مع الذال	″	باب الغین مع الجیم	۳۵۴	باب الفاء مع الجیم
۲۹۱	باب الطاء مع المیم	″	باب العین مع الراء	″	باب الغین مع الدال	۳۵۵	باب الفاء مع الحاء
″	باب الطاء مع النون	۳۱۲	باب العین مع الزاء	۳۴۰	باب الغین مع الذال	۳۵۶	باب الفاء مع الخاء
۲۹۲	باب الطاء مع الواو	۳۱۳	باب العین مع السین	″	باب الغین مع الراء	″	باب الفاء مع الدال
″	باب الطاء مع الیاء	۳۱۵	باب العین مع الشین	۳۴۲	باب الغین مع الزاء	۳۵۷	باب الفاء مع الذال
۲۹۳	**باب الظاء مع الالف**	″	باب العین مع الصاد	۳۴۳	باب الغین مع السین	۳۵۸	باب الفاء مع الراء
″	باب الظاء مع الباء	۳۱۶	باب العین مع الضاد	″	باب الغین مع الشین	۳۶۰	باب الفاء مع الزاء

صفحہ	باب	صفحہ	باب	صفحہ	باب	صفحہ	باب
۳۶۰	باب الفاء مع السین	۳۸۰	باب القاف مع الخاء	۴۰۲	باب الکاف مع التاء	۴۱۲	باب الکاف مع الیاء
۳۶۲	باب الفاء مع الشین	״	باب القاف مع الدال	۴۰۳	باب الکاف مع الثاء	״	**باب اللام مع الالف**
۳۶۳	باب الفاء مع الصاد	۳۸۲	باب القاف مع الذال	۴۰۴	باب الکاف مع الجیم	״	باب اللام مع الباء
۳۶۴	باب الفاء مع الضاد	״	باب القاف مع الراء	״	باب الکاف مع الحاء	۴۱۳	باب اللام مع التاء
۳۶۴	باب الفاء مع الطاء	۳۸۵	باب القاف مع الزاء	״	باب الکاف مع الخاء	۴۱۴	باب اللام مع الثاء
״	باب الفاء مع الظاء	״	باب القاف مع السین	۴۰۵	باب الکاف مع الدال	۴۱۵	باب اللام مع الجیم
۳۶۵	باب الفاء مع العین	۳۸۸	باب القاف مع الشین	״	باب الکاف مع الراء	״	باب اللام مع الحاء
۳۶۶	باب الفاء مع الغین	״	باب القاف مع الصاد	۴۰۶	باب الکاف مع الزاء	״	باب اللام مع الخاء
״	باب الفاء مع الفاء	۳۹۰	باب القاف مع الضاد	۴۰۷	باب الکاف مع السین	״	باب اللام مع الدال
״	باب الفاء مع القاف	״	باب القاف مع الطاء	۴۰۸	باب الکاف مع الشین	۴۱۶	باب اللام مع الذال
۳۶۸	باب الفاء مع الکاف	۳۹۲	باب القاف مع الظاء	״	باب الکاف مع الصاد	״	باب اللام مع الراء
۳۶۹	باب الفاء مع اللام	״	باب القاف مع العین	״	باب الکاف مع الضاد	״	باب اللام مع السین
۳۷۱	باب الفاء مع المیم	۳۹۳	باب القاف مع الفاء	״	باب الکاف مع الطاء	۴۱۷	باب اللام مع الصاد
۳۷۲	باب الفاء مع النون	۳۹۵	باب القاف مع القاف	״	باب الکاف مع الظاء	״	باب اللام مع الضاد
۳۷۳	باب الفاء مع الواو	״	باب القاف مع اللام	״	باب الکاف مع الغین	״	باب اللام مع الطاء
״	باب الفاء مع الهاء	۳۹۷	باب القاف مع المیم	۴۰۹	باب الکاف مع الفاء	״	باب اللام مع الظاء
״	باب الفاء مع الیاء	۳۹۸	باب القاف مع النون	۴۱۰	باب الکاف مع الکاف	״	باب اللام مع العین
״	**باب القاف مع الالف**	۴۰۰	باب القاف مع الواو	״	باب الکاف مع اللام	۴۱۸	باب اللام مع الغین
۳۷۴	باب القاف مع الباء	״	باب القاف مع الهاء	״	باب الکاف مع المیم	״	باب اللام مع الفاء
۳۷۷	باب القاف مع التاء	״	باب القاف مع الیاء	۴۱۱	باب الکاف مع النون	״	باب اللام مع القاف
۳۷۹	باب القاف مع الجیم	״	**باب الکاف مع الالف**	۴۱۳	باب الکاف مع الواو	۴۱۹	باب اللام مع الکاف
״	باب القاف مع الحاء	۴۰۰	باب الکاف مع الباء	״	باب الکاف مع الهاء	״	باب اللام مع اللام

صفحہ	باب	صفحہ	باب	صفحہ	باب	صفحہ	باب
۴۱۹	باب اللام مع المیم	۴۵۱	باب المیم مع العین	۴۷۴	باب النون مع السین	۴۸۸	باب الواو مع الحاء
۴۲۰	باب اللام مع النون	۴۵۳	باب المیم مع الغین	۴۷۵	باب النون مع الشین	〃	باب الواو مع الخاء
۴۲۱	باب اللام مع الواو	〃	باب المیم مع الفاء	۴۷۶	باب النون مع الصاد	〃	باب الواو مع الدال
〃	باب اللام مع الہاء	۴۵۴	باب المیم مع القاف	〃	باب النون مع الضاد	۴۸۹	باب الواو مع الذال
۴۲۲	باب اللام مع الیاء	۴۵۶	باب المیم مع الکاف	۴۷۷	باب النون مع الطاء	〃	باب الواو مع الراء
〃	**باب المیم مع الالف**	〃	باب المیم مع اللام	〃	باب النون مع الظاء	۴۹۰	باب الواو مع الزاء
۴۲۳	باب المیم مع الباء	۴۵۹	باب المیم مع المیم	〃	باب النون مع العین	〃	باب الواو مع السین
۴۲۵	باب المیم مع التاء	۴۶۱	باب المیم مع النون	۴۷۸	باب النون مع الغین	۴۹۱	باب الواو مع الشین
۴۳۵	باب المیم مع الثاء	۴۶۴	باب المیم مع الواو	〃	باب النون مع الفاء	〃	باب الواو مع الصاد
۴۳۶	باب المیم مع الجیم	〃	باب المیم مع الہاء	۴۷۹	باب النون مع القاف	〃	باب الواو مع الضاد
۴۳۷	باب المیم مع الحاء	۴۶۵	باب المیم مع الیاء	۴۸۰	باب النون مع الکاف	〃	باب الواو مع الطاء
۴۳۸	باب المیم مع الخاء	۴۶۶	**باب النون مع الالف**	〃	باب النون مع اللام	۴۹۲	باب الواو مع الظاء
۴۳۹	باب المیم مع الدال	۴۶۷	باب النون مع الباء	۴۸۲	باب النون مع المیم	〃	باب الواو مع العین
۴۴۲	باب المیم مع الذال	〃	باب النون مع التاء	۴۸۳	باب النون مع النون	۴۹۳	باب الواو مع الغین
〃	باب المیم مع الراء	۴۷۰	باب النون مع الثاء	〃	باب النون مع الواو	〃	باب الواو مع الفاء
۴۴۶	باب المیم مع الزاء	〃	باب النون مع الجیم	۴۸۴	باب النون مع الہاء	۴۹۴	باب الواو مع القاف
〃	باب المیم مع السین	〃	باب النون مع الحاء	〃	باب النون مع الیاء	۴۹۵	باب الواو مع الکاف
۴۴۸	باب المیم مع الشین	۴۷۱	باب النون مع الخاء	۴۸۵	**باب الواو مع الالف**	〃	باب الواو مع اللام
۴۴۹	باب المیم مع الصاد	〃	باب النون مع الدال	〃	باب الواو مع الباء	۴۹۶	باب الواو مع المیم
〃	باب المیم مع الضاد	۴۷۲	باب النون مع الذال	〃	باب الواو مع التاء	〃	باب الواو مع النون
۴۵۰	باب المیم مع الطاء	〃	باب النون مع الراء	۴۸۰	باب الواو مع الثاء	۴۹۷	باب الواو مع الہاء
۴۵۱	باب المیم مع الظاء	۴۷۴	باب النون مع الزاء	〃	باب الواو مع الجیم	〃	باب الواو مع الیاء

صفحہ	باب	صفحہ	باب	صفحہ	باب	صفحہ	باب
۴۹۸	باب الہاء مع الالف	۵۰۳	باب الہاء مع الصاد	۵۰۸	باب الہاء مع الواو	۵۱۰	باب الیاء مع السین
〃	باب الہاء مع الباء	۵۰۴	باب الہاء مع الضاد	〃	باب الہاء مع الہاء	〃	باب الیاء مع الطاء
۴۹۹	باب الہاء مع التاء	〃	باب الہاء مع الطاء	〃	باب الہاء مع الیاء	〃	باب الیاء مع العین
۵۰۰	باب الہاء مع الثاء	〃	باب الہاء مع العین	〃	باب الیاء مع الالف	〃	باب الیاء مع الفاء
۵۰۱	باب الہاء مع الجیم	〃	باب الہاء مع الغین	۵۰۹	باب الیاء مع الباء	۵۱۱	باب الیاء مع القاف
〃	باب الہاء مع الدال	〃	باب الہاء مع الفاء	〃	باب الیاء مع التاء	〃	باب الیاء مع اللام
۵۰۲	باب الہاء مع الذال	۵۰۵	باب الہاء مع القاف	〃	باب الیاء مع الثاء	〃	باب الیاء مع المیم
〃	باب الہاء مع الراء	〃	باب الہاء مع الکاف	〃	باب الیاء مع الحاء	〃	باب الیاء مع النون
〃	باب الہاء مع الزاء	〃	باب الہاء مع اللام	〃	باب الیاء مع الخاء	〃	باب الیاء مع الہاء
۵۰۳	باب الہاء مع السین	۵۰۶	باب الہاء مع المیم	۵۱۰	باب الیاء مع الدال	〃	باب الیاء مع الیاء
〃	باب الہاء مع الشین	۵۰۷	باب الہاء مع النون	〃	باب الیاء مع الراء		

بمعون صانع علیم و کرم و فضل خلاق زمین و زمان

منتخب اللغات شاهجهانی

در مطبع نامی منشی نولکشور طبع مزین مقبول جهان شد

بسم الله الرحمن الرحیم

ستایش و سپاس مالک الملکی که تذکار آلای بی احصا و نعمای بی منتهایش و تعداد سوابق فیض و لواحق عطایش در دائرهٔ حصر نگنجد و خرد خرده دان بمیزان دریافت نسنجد و اگر فی المثل آب انهار مداد و شاخ و برگ اشجار کاغذ و قلم شود و افراد بشر و اصناف ملک تا ابد بر صحیفهٔ روزگار و جریدهٔ لیل و نهار ثبت کنند هنوز حرفی ازان کتاب و برخی ازان حساب نتوانند نگاشت و قطرهٔ ازان دریا و ذرهٔ ازان صحرا نتوانند برداشت بکدام زبان و بیان ادا توان نمود کنگرهٔ قصر کبریای جلالش رفیع تر ازانست که کمند آرای خواص و اوهام عوام به آنجا توانند رسید و فضای بیدای کمالش وسیع تر ازانست که عرفان اولی اجنحه نفوس فلکی و عقول ملکی ببال افکار و جناح اندیشه های ناهنجار در اینجا رخت بسر منزلی توانند کشید عقل درین شاهراه جگرخون است و وهم درین حیرتگاه دگرگون سبحان الله جائیکه حبیب الله در راز دان لی مع الله بعجز اعتراف نماید و زبان بکلمهٔ لا احصی کشاید هرزه درایان کوی نادانی و بی سر و پایان بادیهٔ حیرانی را جز خاموشی چه مجال گفتگو کردن زهی خیال محال آری حادث را با قدیم چه کار و ممکن را با واجب چه شمار مخلوق را با خالق چه نسبت مملوک را با مالک چه مناسبت آلوده الواث امکان را از مقدس مطلق چه آگاهی و محبوس زاویهٔ عدم را با وجود بحت چه همراهی

مثنوی

دل ز کجا وین پر و بال از کجا | من که و تعظیم جلال از کجا

وهم سبکپای بسی ره نوشت	هم ز روش دست تهی باز گشت
پای سخن را که دراز است دست	سنگ سراپردهٔ او سر شکست
پرورش آموختگانِ ازل	مشکل این حرف نکردند حل
کز ازلش علم چه دریاست این	تا ابدش ملک چه صحراست این

غایت سعی عقل دوربین و نهایت درک ذهن ذهین درین مقام استدلال است از اثر بر موثر و از سبب بر مسبب و انتقال از علت بمعلول و از محسوس بمبداء معقول و چون عقل درین راه باریک حیران و سراسیمه است چراغ شرع بدستش داده از صفات خود آنچه او را بآن توان شناخت آگاه گردانید و انبیا را که طبیبان ارواح انسانی اند فرستاده از افعال و اقوال آنچه موجب قرب و اتصال بحضرت ذو الجلال باشد امر فرموده و از آنچه حرمان از آن آستان و سبب تلوث بلوث امکان باشد نهی نموده نخست آدم خاکی را در تعلیم خانهٔ و علم آدم مودب و مهذب ساخته خلعت نبوت و تشریف سلطنت پوشانید و سلسلهٔ انتظام مهام عالم را بدین دو امر مربوط گردانید و چون ربط صورت و معنی و ضبط ظاهر و باطن از نوع بشر متعسر و جمع میان این دو رتبه از اغلب افراد انسانی متعذر بود اکثر اوقات جمعی را به نبوت و جمعی را به سلطنت مشرف ساخت و بعد از انقطاع سلسلهٔ رسالت و انقراض دور نبوت پادشاهان ذوی الاقتدار و سلاطین عالی مقدار را بترویج امر خلافت و ترتیب حکم سلطنت مقرر داشته بتائید عقل و شرع موئید گردانید و بسیف قاطع و رای ساطع محکم داشته کارگاه معنی و صورت و بارگاه وحدت و کثرت را آرایش داد تا جمهور انام و کافهٔ اهل اسلام تحصیل منافع و مصالح نشاء معاش نموده مستعد تکمیل امور معاد شوند فسبحان الذی بیده ملکوت کل شیء و الیه ترجعون و درود و سعادت درود بر گزیدهٔ مکرم که آفریدگار عالم ثنای او گفته و نامش قرین نام خود داشته و او را خاتم رسل و بهترین انبیا گردانیده و دین او را ناسخ جمیع ملل و ادیان ساخته و باهلبیت اطهار و اصحاب اخیار از مهاجرین و انصار موید گردانیده و به بشارت اظهار دین مبین و استیلای مومنین بر مشرکین اعلام اسلام و الویهٔ شریعت آن خیر الانام تا قیام قیامت برافراشت بکدام استعداد و استحقاق هر قوم توان داشت زهی والی ولایت نبوت و ولایت که نوای لا اله الا الله صدای پنج نوبت اوست و آوازهٔ محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم طنطنهٔ کوس دولت او نه آن والی که گاهی فرمان عزل بنامش صادر گردد و نه آن سلطانی که از قلب سپاه ضعف پذیرد و از کثرت غوغا هزیمت گیرد قهرمانی که بسیف قاطع برهان فرقان سر دعوی گردن کشان فصحای عرب

غربا بریده و به معارضه خردترین سوره از سور قرآن گردن پندار بلغای مکه و بطحی در کمند کشیده فصیحی که حدیث انا افصح او را مسلم است بلیغی که کلمهٔ اوتیت جوامع الکلم او را روا کاملی که قبای کلموا الناس علی قدر عقولهم بر قامت او راست و دعوی انا سید ولد آدم ولا فخر او را بجاست بلند رتبه که تنزیل احکام و آیات جهت رعایت مصالح و غایات مخصوص بنبوت اوست و ختم رسالت و اختتام دعوت خاصهٔ بعثت او ستوده صفاتی که عظیم شان آیه بلند پایه و انک لعلی خلق عظیم در شان او جامع جمیع نیایشها و قسم الهی در کتاب مجید بعمر شریفش مهر زبان ستایش ها

نظم

شمسهٔ نه مسند هفت اختران
ختم رسل خاتم پیغمبران
احمد مرسل که خرد خاک اوست
هر دو جهان بستهٔ فتراک اوست
امی گویا بزبان فصیح
از الف آدم و میم مسیح
هم چو الف راست بعهد وفا
اول و آخر شده بر انبیا
بود درین گنبد فیروزه خشت
تازه ترنجی ز سرای بهشت
رسم ترنج است که در روزگار
پیش دهد میوه پس آرد بهار

اللهم صل علی محمد و علی آله الاطهار و صحبه الاخیار صلوٰة لا تنقضی بانقضاء الشهور و الاعوام و لا تنقطع بانقطاع الدهور و الایام و سلم علیه و علیهم تسلیما کثیرا کثیرا اما دعا و ثنای پادشاه اسلام خلد الله ظلاله علی مفارق الانام و ابد ملکه الی یوم القیام حق جل شانه در کتاب مجید بعد از اطاعت خود و اطاعت رسول بر حق اطاعت اولی الامر بر کافهٔ اهل اسلام بلکه جمهور انام واجب و لازم گردانیده و متابعت ایشان در اعلای دین محمدی و شریعت احمدی مفترض و واجب شمرده بنا بر آن بر هر طبقه از طبقات زمان و بر هر طائفه از طوائف دوران لازم است که پادشاه وقت سلطان زمان خود را که در سایهٔ مرحمتش از تاب آفتاب حوادث آسوده اند بظاهر و باطن انقیاد و اطاعت نمایند و در جهر و سر دعا و ثنای او گویند الحمد لله و المنة که این ایام سعادت فرجام بوجود پادشاهی زیب و زینت یافته که قدوهٔ سلاطین روزگار است و صفوة خواقین نامدار کعبهٔ آمال و امانی و قبلهٔ اصحاب فضل و ارباب معانی است دین پروری که تا پاس شریعت غرا و ملت بیضا در دفع مناهی و رفع ملاهی آتش رخسار غیرتش افروخته لاله از بادهٔ ارغوانی و ساغر دوست کامی جز داغ سیه روئی بهره ندیده و تا عموم احسان و خصوص اکرامش خاص و عام را در حلقهٔ بندگی در آورده سرو و سوسن از آزادی ثمره نچیده نرگس بتهمت آنکه شوخ چشم و بیحیاست از بیم سیاستش مژگان ریخته و برگ بید بقصد مخالفانش خنجر برگ بید آمیخته حکم ماضیش در امضای امور بمرتبه ایست که در حال مستقبل احوال را ماضی سازد و بساط افلاک

وعرصهٔ خاک را از مهرهٔ انجم ونفس مردم چون رقعهٔ شطرنج بپرداز د باز و تیهو و شیر و آهو از خوف خلاف
حلمش باهم آشیانه و هم کنام و اوضاع زمان و احوال جهان از یمن معدلتش چون نبض تندرستان
در آرام در عهد دولتش حکایت ملکشاه و سنجر ماضی و در دور انصافش مدعی و مخاصم بر خود شاهد
و قاضی دریا دلی که خمس انهار دریا بار دستش و قحط اسل آخر الزمان آبی بکشت زار جهان داده و نتیجهٔ
مردی و مردمی از خاندان فتوت و دودمان مروتش زاده کف دریا کفش با وجود توام بکه جودی است
مجسم گوهر گردون صدفش چون روح مقدس بلکه روحی است اقدس جنبش بحر محیط در جنب تلاطم بحر تماشش
جلوهٔ سراب و گنبد گردون با وسعت و رفعت قصر دولتش گنبدهٔ حباب طبعش اگر باد بهاری و
ابر آذری را تعلیم چمن آرائی کند قطرهٔ شبنم لولوی عمانی و دانهٔ انار یاقوت رمانی گردد و فروغ رایش
اگر آفتاب را پرتوے بخشد سنگ سیاه لعل بدخشانی و خاک تیره طلای کانی شود و راه اگر کسب نور
از رایش کردی از کلفت کلف و ظلمت خسوف و کدورت محاق ایمن بودی بر طرف چمنے که از عطر
خلقش سخنے گذرد گلستان از خجالت در خوی گلاب فرو رود افلاس قلاش در عهدش از معامله فهمی و
کاردانی صاحب عقل معاش و دولت و سعادت با خدمت کیمیا خاصیتش خواجه تاش هر نماز
و نیازے که نه بر سمت محراب پیش طاق درگاهش کنند چون سجدهٔ بت مردود و هر مرادے که نه از
منسوبان بارگاهش جویند چون کبریت احمر و اکسیر اعظم مفقود مدار تدبیر اگر نه بر گرد مرکز دولتش دور
میکرد از چرخ بیفتادی و مثل اگر نه ز امتثال مثال امرش منطقه می بست از بطن عدم نزادی قطب
فلک که به ثبات ذاتی و سکون اصلی مشهور است نزد عزم راسخ و حزم ثابتش نقطه ایست موهوم
و نسبت قطره به محیط و مساحت الهبا و اجرام بسیط و حل لاینحل افلاک که معرکهٔ امتحان اهل ادراک
است پیش ذهن ثاقب و فکر صائبش امریست معلوم آفتاب جهان تاب که روشن کنندهٔ عالم
اجسام و باتفاق ارباب اشراق نور دهندهٔ اجرام است در آسمان ضمیر انورش کوکبی است منخسف
و خط محور که بقول اختر شناسان هفت کشور باستقامت و استوار مذکور است پیش رای غیب نمایش
خطی است از جادهٔ سداد و صواب منحرف انوار نیره و آثار طرائق از سعادت اولیا و شقاوت اعدائش
نشانی و شوکت سکندر و حشمت سلیمان از بزم و رزمش داستانی روز هیجا که آفتاب وار از مطلع جلال و
مشرق اقبال تن تنها بقصد دشمن خاکسار بمعرکه کارزار آشکار شود خصم تیره درون چون شب تار روی
ادبار به مغرب زوال نهد و لشکر نحوست اثرش چون انجم در شعشعهٔ نور نیر اعظم محو و منعدم گردد زہے
عظمت و جلال و خهی دولت و اقبال ع لشکرے در یک قبا و کشوری در یک بدن همشیر بندش

هند و بیست حسابدان که بضرب مفرد و مرکب عدد اعدا را از قسمت قطعی حاصل تنصیف و تضعیف بر تخته خاک ظاهر سازد شارحی است حاذق مدقق که بعلم تشریح مخالفان را شرحه شرحه کند طبیبی است فرزج شناس که آب دمش بدم آبی سدهٔ مستسقیان عناد کشاید هلالی است که چون در شب ظلام برای انتقام از افق نیام طالع شود عدو نافرجام را علامت روز قیامت باشد گرچه دیدن هلال لواگان را سود افزاید این هلال بعکس آن سودای خام خنگی تمام از کاسهٔ سر خصم بی مغز دور نماید ابریست سراسر آب لیکن آتش بار برقی است تمام ضیا اما صاعقه وار کمانش پیریست گوزه پشت که تیرش چون نصیحت ریش سفیدان از غایت تاثیر در دل اعدا جای گیر است جنگی است بزم رزم را که هر دم ترانهٔ فتح و نصرت بر اولیای دولت میخواند و از هر گوشه آوازه بگوش هوش میرساند چون هلال عید سرمایه صد نشاط جدید چون قوس قزح دلیل باران رحمت و چون قوس النهار مدار آفتاب سعادت تیرش اژدهائیست که باشتیاق لقای دشمن از غایت شغف دهان باز کرده بلکه برای استقبال وصالش پر بر آورده گاهی که تیر شهنشاه کواکب سپاه چون آفتاب جهانتاب بخانهٔ کمان درآید زود عمر بدخواه کوتاه و شب اندوهش دراز گردد اگرچه تیر را در قوس وبال است اما اینجا صد شرف و جلال است رمحش که سر دوجویبار دولت و ستون بنای سلطنت است چون عصای کلیم اسباب غرور دشمن بی نور را یکدم منعدم و متلاشی سازد و کفره فجره را چون سحرهٔ فرعون بی عون بحلقهٔ ایمان و دائرهٔ اطاعت آرد سمک رامح ازین رو که بآن رمح منسوب است بر سماک اعزل تقدم دارد رایتش هر جا بزبان سنان سورهٔ فتح برخواند فتح کارها پدید آید علم شیر پیکرش هر گاه نمایان شود خصم روباه صفت راه گریز بپاید

مثنوی

اگر رزم است رنگین از حسامش
وگر بزم است مشکین از کلامش
مه نو حلقه در گوشش رکابش
یکی از نیزه داران آفتابش
سنانش چون علم سازد سر انگشت
شود تسبیح ساز از مهرهٔ پشت
بکین چرخ اگر رخ برفروزد
نگه در چشم مهر و مه بسوزد

زهی شهنشاه سلیمان جاه احمد حلم ادریس علم یحیی حیا یوسف لقا خضر قدم مسیحا دم خلیل مقام کلیم کلام فرشته خصال دریا نوال بسملهٔ مصحف جهان طرازی شیر بیشهٔ معارک و مغازی ابو المظفر شهاب الدین محمد صاحبقران ثانی شاه جهان بادشاه غازی خلد الله ظلاله و ابد جلاله

مثنوی

سرور شاهان بتوانا تری	نامور دهر بدانا تری
یکه از شش طرف و هفت خوان	مرکز نه دائره شاه جهان
دین ملک و دولت او اختر است	ملک صدف خاک درش گوهر است
چند بدوران شش همائی کند	سر بر هش دعوی پائی کند
جام سخا را که کفش ساقی است	باقی بادا که همین باقی است

وازحسن اتفاقات این دولت عالیه آنکه تاریخ ولادت سراسر سعادتش صاحبقران ثانی میشود بعد از رفع حروف آحاد و جامع اوراق این تاریخ شریف را چنین در سلک نظم کشیده

نظم

شاهنشه زمانه دانشور یگانه	اسکندر نخستین صاحبقران ثانی
دین پرور معظم شاه جهان که باشد	از جبهه اش هویدا فرجهان ستانی
روزیکه عالم پیر از مقدمش جوان شد	می تافت از جبینش نور خدایگانی
از چار و نه نیاید دیگر چو او خدیوی	کامد قرین حکمش تائید آسمانی
از چار و نه گذر کن تا عقل بر تو خواند	تاریخ مولدش را صاحبقران ثانی

واین دلیلے است لائح وحجتی است واضح بر آنکه رتبهٔ صاحبقران ثانی نزدیک بدرجهٔ طلوع این بادشاه ظل الله بوده باستحقاق ذاتی واستعداد فطری ملقب باین لقب گردیده و تاریخ جلوس همایونش که نیز راقم اینحرف بدان ملهم شده و بنظم درآورده

نظم

برشده بر تخت باقبال وبخت	شاه جهان ثانی صاحبقران
آن شه دین پرور کزفیض او	گشت جهان غیرت باغ جنان
باغ جهان خرم وسرسبز شد	از کرم بادشه کامران
خضر بقا یوسف مصر وجود	عالم پیر از نظر او جوان
آمده تاریخ جلوسش زغیب	شاه جهان باشد شاه جهان

دلالت تمام دارد برآنکه در ازل از جامه خانهٔ غیب خلعت شاهجهانی باین بادشاه دین پناه حواله شده بود درین زمان سعادت عنوان جلوهٔ ظهور نموده واز انجا که بادشاه دین پناه

در اظهار شعار شرع محمدی جازم است و در استیصال اعدای دین احمدی عازم حق تعالی به یمن این صدق نیت و حسن عقیدت چهار پسر سعادت ثمر کرامتش نموده که هر چهار چون چار یار سعید الابرار انیس این بادشاه کامگار اند هر چهار چون چهار عنصر ضروری الوجود و چون چهار فصل مطلوب و مقصود چون چهار مرتبه اعداد ناگزیر عالم و چون دو چشم و دو گوش مایهٔ سروری بنی آدم هر چهار مرکز دایرهٔ دولت و قطب آسمان ابهت و بدر ذروهٔ عظمت و خورشید اوج سعادت نظم هر چار چهار رکن تمکین بل چار حد و کعبهٔ دین نخستین شاهزادهٔ کامگار مظهر لطف آفریدگار عنوانِ صحیفهٔ دولت دیباچهٔ کتاب کرامت مردم چشم مردمی و مردم پروری سویدای دل مردی و دلاوری انیس بزم و رزم شهنشاهی محرم اسرار ظل الٰهی دین پرور دانش پژوه سلطان دارا شکوه دوم شاهزادهٔ عالیمقدار آرایش ایوان خلافت پیرایش گلستان جلالت شمع شبستان دانائی فروغ دیدهٔ بینائی دولت و اقبال مطلع سلطان شاه شجاع سوم شاهزادهٔ گردون وقار منظور الطاف الٰهی زیب اورنگ شاهی سعادت نصاب دولت نصیب سلطان اورنگ زیب چهارم شاهزادهٔ گرامی قدر نور حدقهٔ دولت نور حدیقهٔ سلطنت خورشید رایت فلک رخش سلطان مراد بخش الٰهی تا قیام قیامت ازین بادشاه جوان بخت و ازین شاهزادهای زینت افسر و تخت گلزار جهان خرم و شاداب باد نظم

خداوندا به پیرانِ جوان بخت ... که تا هست آسمان چتر و زمین تخت
بزیر پای تخت شاهیش باد ... تبارک چتر ظل الٰهیش باد
خراب آباد عالم باد معمور ... باولادِ کرامش تا دم صور

و بعد چنین بندهٔ افقر و دربار احقر عبد الرشید الحسینی المدنی اصلا و النبوی مولدا آگه این کتابی است در تحقیق بیان لغات ضروریه کثیر الاستعمال منتخب از کتب معتبره چون قاموس و صحاح و صراح بعبارت فارسی عام فهم خاص پسند و تحقیق الفاظ و تنقیح معانی و اعتبار حروف ملفوظ مکتوب در عنوان باب و فصل با رعایت حرف اول و دوم و آخر چنانچه حرف اول باب و حرف آخر فصل باشد بی رعایت ماخذ اشتقاق و اسقاط حروف زوائد تا هر قاصی و دانی ازان بهره ور شود کتاب قاموس که مدار و معتمد علیه جمهور است و در میان مردم بتحقیق و تنقیح مشهور اگرچه بحریست بی پایان و محیطی است بیکران اما مشتمل است بر امور یکه ملائم طبع ابنای زمان و پسند خاطر اهل این دوران نیست و این کتاب که نهریست ازان عمان و گلی است ازان گلستان عاری است ازان اول آنکه بیان لغت بعبارتی کرده که مغلق و مشکل تر از اصل لغت است چنانکه فضلا در حل آن به بیان دیگر محتاج میشوند دوم آنکه اکثر بیان لغت بلفظ مشترک کرده و معلوم نمیشود که کدام معنی ازان معانی مراد است و عجب تر آنکه بعضی جاها بیان لغت

لفظی کرده باز جای دیگر آن لفظ را بهمان لغت تفسیر نموده سوم آنکه در بعضی جاها اطناب کرده و آنچه بتحقیق لغت دخل ندارد آورده چون بیان خواص ادویه که وظیفهٔ فن طب است نه وظیفهٔ لغت و با وجود آن اطناب در لغت مقامیکه شرح و بسطی میخواهد اختصار مخل بکار برده چهارم آنکه بر طبق صاحب صحاح رعایت ماخذ اشتقاق کرده و جمعی کثیر که در فن صرف مهارتی ندارند در یافتن لغت در مانند پنجم آنکه علامات و اصطلاحاتی چند در اول ذکر کرده که تا آنرا کسی نداند در بیان بعضی لغات عاجز میشود ششم آنکه یک لفظ که بچند معنی می آید گاهی هر یک معنی آنرا علحده ذکر میکند و در ما بین ایراد لغت مینماید با آنکه اختصار و ضبط تقاضا میکند که همه معانی را یکجا ذکر کنند هفتم آنکه در بعضی جا ترک لغتی و سهوی و نسیانی که لازمهٔ انسان است در ان واقع شده هشتم آنکه بیان حرکت اول کلمه بنا بر قاعدهٔ که قرار داده همه جا درست نیامده و اعتذار او به آنکه بعضی جا که ترک شده بواسطهٔ شهرت فتح و ضم و کسر است در ان کلمه مسموع نیست چه شهرت مختلف میشود به نسبت اشخاص نهم آنکه بیان اعراب بعضی کلمات بکلمات دیگر مینماید که اعراب آن کلمات نیز بر هر کس معلوم نیست و درین کتاب بهر جا اشارتی بدان خواهد رفت و بعد از صورت اتمام و اختتام به منتخب اللغات شاه جهانی موسوم نموده نذر حجاب درگاه عرش اشتباه ساخته اگرچه این محقر چه لائق آن چنان درگاهی باشد که مرجع سلاطین نامدار و خواقین کامگار مجمع اماثل و افاضل و منبع فواضل و فضائل است اما چون این درگاه درگه نومیدی نیست و کاهی را بخرمنی و خاری را بگلشنی و خزفی را بمعدنی و درمی را بخزانی قبول میکند امید که قبول افتد پای ملخی نزد سلیمان بردن عیب است ولیکن هنر است از موری و بر متتبعان کتب تواریخ پوشیده نیست که چون شیخ مجد الدین محمد بن یعقوب فیروزآبادی بخدمت کثیر السعادت برگزیدهٔ سبحانی مظهر تجلیات ربانی حضرت امیر کبیر صاحبقرانی انار الله برهانه مستعد گردیده کتاب قاموس بنظر کیمیا اثر ایشان در آورده بانعامات وافره و الطاف متکاثره سرافراز گشت و این کتاب اگرچه نه در جنب آن کتاب است و این مؤلف نه در برابر آن مؤلف اما حضرت شاهنشاهی ظل الٰهی در قوت اقبال و افزونی جلال و تاکید فتح و ظفر و تائید دولت و اثر دوم آن امیر کبیر و ثانی آن صاحبقران است و غریب نیست

بعنایت آفریدگار چون صاحب قران کامگار مصدر فتوحات عظیمه و مظهر امور
فخیمه خواهد گردید اللهم خلد ظلاله و ابد جلاله و صل آماله بحق الحق الحمد لله
رب العالمین والصلوٰة والسلام علی سید المرسلین
وبحول الله وقوته استعین

بسم الله الرحمن الرحیم

باب الالف مع الالف

ابتدا آغاز کردن ابتغا خواستن ابتلا آزمودن و در بلا و رنج افگندن ابتنا بنا کردن ابدا بالکسر آشکارا کردن و آفریدن ابرا بیزار کردن و درست کردن از بیماری رهانیدن و از بیماری به شدن ابطا درنگ کردن ابقا باقی داشتن ابلا بالکسر فرسوده گردانیدن و آشکارا کردن و کفایت نمودن و آزمودن ابا بالفتح نی یکی یا بسیار ابا و اباءة واحد و بالضم مکروه داشتن چیزی را و بالکسر باز استادن از چیزی و سرکشی کردن ابا بالفتح بی همزه آش و این فارسی است کمال گوید بیت در مطبخ تو چوب خورد تا ابا پزد + آتش که از تکبر سرمایهٔ اباست + و جای دیگر گفته که ع کز این ابا بسی خوشگوار می آید + بحذف الف نیز می آید چون با کلمهٔ دیگر ترکیب یابد مانند شوربا و سکبا و زیربا آبا بالمد پدران جمع اب است در اصل آباو بود واو را همزه کردند ابنا بالکسر بنا فرمودن و بالفتح پسران و پسرزادگان در اصل ابناو بوده جمع بنو بفتحتین که بقاعدهٔ صرفی ابن شده است نه جمع ابن چنانچه متبادر بفهم میشود و بمعنی بنا کنندگان نیز آمده جمع بانی چنانچه عرب گوید ابناء ها اجناء ها یعنی بنا کنندگان این خانه گناهگاران او یند و صاحب صحاح گوید افعال جمع فاعل نیامده و گمان میبرم که کلام عرب چنین باشد نباتها جنباتها و اصحاب نیز جمع صاحب نیست بلکه جمع صحب است اما صاحب قاموس و صاحب کشاف رد قول او نموده اند و این کلام را درست داشته اند ابوا بالکسر جا دادن و بالفتح موضعی است مابین مکه و مدینه مولد امام محمد باقر علیه السلام مدفن مادر حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله و سلم و حضرت در آنجا زیارت ایشان نموده اند و صاحب قاموس گوید اربعه بیای حطی و عین مهمله سرائی است در مکه مدفن مادر حضرت پیغمبر است صلی الله علیه و آله و سلم و ابوا مدفن پدر حضرت است و لیکن از بعضی احادیث

آنچه اولاً مذکور شده مفهوم میگردد ابهی بالفتح زیبا تر اتوا بالکسر هلاک کردن اتکا بالکسر و تشدید تای مکسوره
تکیه کردن اتقا بالکسر و تشدید تای مکسوره پرهیز کردن اتقیا بالفتح پرهیزگاران اثوا بالکسر مقیم شدن و مقیم
گردانیدن اثنا بالکسر ثنا کردن و بالفتح شکنها و میانهای چیزی جمع ثنی بالکسر اجرا بالکسر و برای مهمله براندن
اجزا بالکسر و بزای معجمه و همزه مبدل از یا جزیه دادن و بی نیاز گردانیدن و بی نیاز شدن و جزا دادن
اجزا بالکسر و همزه اصلی جزو جزو کردن و بی نیاز کردن و حق گزاردن و درفش را دسته کردن و دختر زادن و
وبس کردن و بس شدن و بالفتح پارهای چیزی جمع جزو اجلا بالکسر از خانمان بیرون کردن و بیرون شدن
اجتبا برگزیدن و فراهم آوردن اجترا دلیر شدن اجتزا بزای معجمه بس کردن اجتنا بنون میوه چیدن
اجلی بالفتح روشن تر احسا بالکسر آشامیدن احشا بالفتح و شین معجمه آنچه در شکم باشد از دل و جگر و سپرز
و مانند آن جمع حشا احصا بالکسر شمردن و ضبط کردن اجنا بالفتح اطراف و جوانب جمع جنو بالفتح احیا
بالکسر زنده کردن و در فراخی نعمت شدن و در باران شدن و بالفتح زندها و قبیلها جمع حی احفا بالکسر
در سبل مبالغه کردن و ریش را اصلاح کردن و بروت را بسیار گرفتن و پا برهنه گردانیدن احلا بالکسر
شیرین کردن احظا بالکسر و بظاء معجمه بهره مند شدن احتما خود را از چیزی نگاه داشتن احتوا
گرد گرفتن و جمع کردن احلی بالفتح شیرین تر احری بالفتح سزاوار تر احوی بالفتح سیاه و گیاهی
که بسیاهی زند و گرد گیرنده تر اخا بالکسر باکسی برادری کردن مصدر رسهت از اخی یا اخی در اصل
اخای بوده یا را همزه کردند قال الشاعر ع دعوی الاخاء علی الرخاء کثیرة ❊ و آخا بالمد
جمع آخ نیز آمده و برین تقدیر همزهٔ آخرش مقلوب است از واو اخفا پنهان کردن و آشکارا کردن
اخزا بزای معجمه خوار کردن و رسوا شدن و هلاک کردن اختصا خایه کشیدن اخلا خالی کردن خطا
خطا کردن و خطا گرفتن بر کسی ادعا بالکسر و تشدید دال دعوی کردن و آرزو کردن و اعتراف نمودن
ادنا بالکسر نزدیک آوردن ادفا بالکسر گرم ساختن ادلا بالکسر فرو گذاشتن و انداختن کار بکسی
و کشیدن و فرو هشتن ادا بالفتح رسانیدن و رسانیدنی و این صیغه مصدر نیست اما بمعنی مصدر می آید
چون نبات بمعنی رویانیدن و رستنی و عطا بمعنی دادن و دهش و کلام و بیان بمعنی سخن کردن و سخن
و بیان کردن و بیان کرده و بعضی ادا که بمعنی مصدر می آید بکسر اول و تشدید دال خوانده اند از ادی
بودی تادیة و ادا آمده چون کذب یکذب تکذیبا و کذابا و غالبا مصدر از ناقص برین وزن نیامده
و اگر آمده باشد مخصوص ازین باب مصدر برین وزن مسموع نشده و اسم بمعنی مصدر شایع است
پس احتیاج باین تکلف نیست و ادا در عرف فقها عبادتی را گویند که در وقت خود واقع شود

قضا عبادتے کہ بعد از گذشتن وقت کردہ شود ادنی بالفتح نزدیکتر و زبون تر و بر تقدیر اول
از دنو و بر تقدیر ثانی از دنائت است ادہی بالفتح زیرک تر در امور معاش و مکروہ تر و دشوار تر
اذی بالفتحتین رنجہ کردن و رنجہ شدن و رنجش و چیزے کہ آزار دہد و فی الحدیث ادناہا اماطة الاذی
عن الطریق یعنی ادنی شعبہ ایمان دور کردن چیزے ہست از راہ کہ خلق اللہ را آزار دہد اذرا
بالکسر ریختن اشک و بردن باد چیزی را و انداختن تخم و زمین و انداختن ستور کسی را اذکی بالفتح
زیرک تر ارجا بالکسر واپس داشتن و در حبس کردن و بالفتح کنارہا جمع رجا بی ہمزہ بمعنی کنار ارخا بجای
معجمہ فرو گذاشتن و سخت دویدن اسپ ارساخ ثابت کردن اروا سیراب کردن اروا بالکسر
تباہ کردن و یاری کردن و یار شدن کسی را ازرا بالفتح مصیبتہا ارتدا ردا بر دوش افگندن ارتشا
رشوت گرفتن ارتضا پسندیدن و خوشنود شدن ارتقا بالا رفتن آرا بالمد فکرہا جمع رای اریحا
بالفتح نام شہریست در شام کہ حضرت یوشع علیہ السلام فتح کرد ارعوا بالکسر کشیدہ شدن از جہل و نیکو برگشتن
از آن ازدرا حقیر بودن ازا بالکسر برابر شدن چیزی با چیزی ازوازی یوازی در اصل وزاء بودہ واو را ہمزہ
کردند و بمعنی مقابل و برابر نیز آمدہ ازرا معیوب کردن کسی را و پوشیدن چیزے بر کسی و سستی کردن در
کارے ازکی بالفتح پاکتر اسی بفتحتین اندوہگین کردن و علاج کردن و درمان و علاج اسما بالکسر
نام کردن و بفتح نام ہا اسماوات و اسامی بہ تشدید یا و تخفیف آن جمع الجمع وزن صاحب حسن
و نام زنی ہست کہ در عرب بہ حسن معروف بودہ و اسما بر تقدیر اول جمع اسم است کہ در اصل سمو بودہ
و الف اول زائد و ثانی مقلوب از واو است و بر تقدیر ثانی و ثالث مفرد است ماخوذ از وسامة بمعنی
نیکوروئی و ہمزہ اول مقلوب ہست از واو و ہمزہ ممدودہ در آخر زائد ہست اسرا بالکسر بشب رفتن
استوا راست شدن و آہنگ کردن و چیری دست یافتن و برابر شدن و بکمال جوانی رسیدن
استیفا تمام فرا گرفتن استیلا دست یافتن استفتا فتوی خواستن استنجا پاک کردن خود را از نجاست
و شتافتن و رہائی خواستن استرخا سست شدن و فرو گذاشتہ شدن استہدا ہدیہ خواستن و طلب راہ نمودن
استقرا گرد کردن آب و جز آن و پیروی جستن و جوی بسیار کردن و قریہ قریہ گشتن استقصا تمام در گرفتن
و بنہایت چیزی رسیدن استرضا خوشنودی خواستن اسدا احسان کردن یقال اسدی الیہ ای احسن
استدعا خواندن و درخواست کردن استحیا زندگی خواستن و شرم داشتن استسقا آب خواستن و
مرضی ست مشہور استحلا شیرین آمدن بذائقہ استلقا بر پشت افتادن استثنا بیرون کردن و در اصطلاح نحویان
بیرون کردن چیزی از حکم ما قبل بکلمۂ الا و آنچہ در معنی الا است و گفتن کلمۂ ان شاء اللہ تعالی را نیز استثنا گویند

استهوا گمگشته کردن استغنا بی نیاز شدن استبرا پاکی خواستن استمرا گوارا شدن استهزا سخریه کردن اسمی
بالفتح بلندتر و روشن‌تر و برتقدیر اول از سنا است بی همزه و بر ثانی از سنا با همزه اشترا خریدن و فروختن
اشترا بمعنی اول شائع است چنانچه شرا بمعنی ثانی اشتکا گله کردن و نالیدن از کسی اشتها آرزو کردن اشفا
واقف شدن بر چیزی و کناره چیزی رسیدن و بخشیدن چیزی بکسی که بآن شفا یابد و شفا یافتن و سبب شفا
گردیدن هر چیز را اشفی بالکسر درفش و بالفتح شفا دهنده‌تر اشقا بقاف بدبخت گردانیدن و رنج آوردن
اشقیا بالفتح بدبختان جمع شقی اشقی بدبخت‌تر اشهی بالفتح آرزو آورنده‌تر اشیا چیزها جمع شیء یا بمعنی
جمع شیء علی اختلاف الاقوال اصغا بالکسر گوش داشتن اصطفا برگزیدن اصفی بالفتح صافی‌تر
اصفیا بالفتح برگزیدگان جمع صفی اصما لجام گزیدن اسپ و شکار را بر جای خود کشتن لقوله علیه الصلوة
والسلام کل ما اصمیته ودع ما انمیته اطرا بالکسر نهایت کردن در ستایش اطفا کشتن آتش و چراغ
اطغا گمراه کردن و از حد بردن اعیا مانده شدن و مانده کردن و دشوار شدن کار و درمانده کردن
کسی را در کار اعما بالکسر کور کردن چنانچه گفته اند حبک الشیء یعمی ویصم یعنی حب تو چیز را کور و کر می گرداند
ترا اعتدا از حد درگذشتن و بیداد کردن اعتنا تیمار داشتن و اهتمام کردن اعیا بالفتح گرانها و بارها
اعترا رسانیدن و درگرفتن اعتزا ابزای معجمه خود را بکسی نسبت کردن اعتلا بلند شدن و بزرگوار شدن
و غالب شدن و بزبر چیزی شدن اعلا بلند کردن و بر جای بلند برآمدن و بزرگوار کردن اعشی
بالفتح شب کور و نام شاعری است و صاحب قاموس گوید اعشی نام ده شاعر است از ده قبیلهٔ
عرب اعفا بالکسر از گناه درگذشتن اعلی بالفتح بلندتر اغرا بالکسر برانگیختن و برغلانیدن اغنا
توانگر کردن کسی را و بی نیاز کردن و فائده دادن اغنی بالفتح بی نیازتر اغما بالکسر بیهوش گردانیدن
اغوا گمراه کردن افتا فتوی دادن افشا فاش و آشکارا کردن افنا نیست کردن افضا رسانیدن
و بصحرا رفتن و راز خود بکسی گفتن و کف دست بر زمین نهادن در وقت سجود و با زن مباشرت کردن و
هر دو راه زن را یکی کردن افترا دروغ گفتن بر کسی اقصا بالکسر و بقاف دور کردن و بپایان
رسانیدن و بالفتح کنارها جمع قصوی بالضم بمعنی طرف اقرا بالکسر حائض شدن زن و از حیض
پاک شدن و قرآن وغیره خوانانیدن و بالفتح قرء بالفتح والضم که بمعنی حیض و طهر هر دو آمده است
و قروء بروزن خروج نیز جمع قرء است صاحب قاموس گوید که اقراء در حیض استعمال یافته و قروء
در طهر اقسا سخت کردن دل اقعا بدم وانشستن سگ چنانچه هر دو دست او قائم باشد و بکون
نشستن آدمی چنانچه هر دو ساق او قائم باشد و هر دو طرف او برابر و هر دو پاشنه نهادن

ومیان دو سجده و این هر سه منهی است در نماز علی اختلاف الاقوال اقوا بالکسر خالی شدن منزل و محتاج و
درویش گردانیدن و مختلف کردن قافیه بحرکات و نقصان حرفی از عروض شعر و در منزل خالی فرود آمدن
و مسافرت کردن و بی توشه شدن و خالی شدن شکم از طعام و بسیار مال شدن و بی مال شدن اقتدا پیروی
کردن و پس امام نماز کردن اقتفا از پی رفتن و برگزیدن اقتنا سرمایه گرفتن و کسب کردن و گرفتن چیزے
و نگاه داشتن آن برای خوردن و برای تجارت اقنی بالفتح سرمایه دارتر اقصی بالفتح دورتر و نهایت رسنده تر
اقضی بضاد معجمه حکم کننده تر اقلیمیا بالکسر و بی همزه دختر آدم علیه السلام و چرک زر و سیم که وقت گداختن
بالا آید اکترا بکرایه دادن اکتسا پوشیدن اکتفا بس شدن و برگردانیدن و نگون کردن ظرف آب
و مانند آن اکتوا داغ کردن اکفا بالفتح همسران و مانند آن جمع کفو بالضم و بالکسر نوعے از عیوب قافیه
که بعضے ابیات را حرف روی دیگر باشد و بعضے را دیگر و کج کردن ظرف را تا آنچه در وی باشد بریزد و
خم دادن کمان را و بالفتح و کسر کاف و تشدید فا منع کنندگان جمع کاف به تشدید فا الجا بالکسر
نگاه داشتن از بدی و انداختن کار خود را بخدا الغا بالکسر بغین معجمه افگندن و باطل کردن الفا
بالکسر و بغا یافتن القا افگندن الها مشغول کردن و در دهن آسیا غله بار کردن التجا پناه آوردن
التحا بحاے مهمله ریش برآوردن التقا بهم رسیدن و یکدیگر را دیدن التوا پیچیدن آلا بالمد
نعمتها جمع الے بالفتح و الکسر و فتح لام و سکون آن جمع الو بالفتح و سکون لام الا حرف تنبیه و بالکسر
و تشدید لام حرف استثنا و بالفتح و تشدید لام حرف تحضیض امرا بالکسر گوارا شدن طعام و بالضم
و فتح میم جمع امیر امرا بالفتح گواراتر و بالکسر مرد امعا بالفتح رودها جمع معی بالکسر امسا شبانگاه
کردن و کم گردیدن از حالی امضا بگذرانیدن و روان کردن املا فرو گذاشتن و مهلت دادن و از یاد
چیزی نوشتن و برگردانیدن امتلا پر شدن امترا در شک افتادن انبا بالکسر خبر دادن و بالفتح
خبرها جمع نبا که بوزن و معنی خبر است انتجا بالکسر مخصوص گردانیدن کسی را براز گوئی انجلا واشدن غم
و ابر و مانند آن و از خانه و وطن بیرون رفتن انحنا خمیده شدن انزوا بیکسو شدن از خلق و فراهم آمدن
انتفا نیست شدن انطوا در نوردیده شدن انبغا سزاوار شدن و خواسته شدن انطفا
مردن چراغ و آتش انقضا بسر آمدن مدت انتما بکسی نسبت یافتن انتها بپایان رسانیدن و بچیزے
رسیدن و باز ایستادن انها بالکسر خبر دادن انما افزون کردن و دور از نظر شکاری شکار گشته شدن
انسا فراموش گردانیدن انشا آفریدن و آغاز کردن و از خود چیزے گفتن انا بالکسر ظرف
آنیه بالمد جمع او انے جمع الجمع انا بالکسر و بے همزه دریافتن و وقت چیزے رسیدن قال الله تعالی

نیز ناظرین اناه انثی بالضم ماده اناث بالکسر جمع اولی بالفتح صواب تر و سزاوار تر و بمعنی والی نیز آمده کقوله تعالی اولی لک فاولی و بالضم بمعنی نخستین مؤنث اول اهوا بالکسر قصد کردن و انداختن و اشارت کردن و دوست داشتن و بالفتح آرزوهای نفس جمع هوا اهدا هدیه فرستادن و قربانی بمکه بردن اهتدا راه راست یافتن اهرا در سختی سرما افتادن و بد گفتن و گوشت را نیک پختن آهنی بالفتح گوارا تر و خوش آینده ایذا آزردن ایرا آتش زدن و از آتش زنه آتش بیرون آوردن ایضا اندر زر کردن و وصی گردانیدن ایطا بالکسر تکرار کردن قافیه در شعر و پامال فرمودن کسی را ایفا بالکسر بعهد وفا کردن و تمام دادن و مشرف شدن بر چیزی و تمام کردن ایلا بخشیدن و نزدیک کردن و نزدیک شدن و سوگند خوردن و بمعنی اخیر یا از همزه مقلوب است و بمعانی سابقه از واو مبدل است و ایلاء در شرع سوگند خوردن مرد است از زن که نزدیکی باو نکند و حکم این سوگند چنان است که این مرد را مدت چهار ماه فرصت است اگر رجوع در مدت بزن کرد و کفاره داد حق تعالی از تقصیر او درگذرد و زن برو حلال شود و اگر در مدت که مدت باز گشت و رجوع داشت بزن رجوع نکرد پس عزم طلاق و قصد جدائی داشت و بانقضای مدت چهار ماه طلاق باین افتاد و نکاح مرتفع شد و این مختار حنفیه است و شافعیه و مالکیه و حنبلیه گویند که مرد را چهار ماه فرصت است و زن را نمیرسد که در مدت مطالبه با شوهر کند و بعد از گذشتن چهار ماه اگر مرد کفارت سوگند داده بزن رجوع نمود حق تعالی بکرم خود گناه آدمی بخشد و اگر رجوع نکرد زن اورا پیش قاضی میبرد تا سوی او رجوع میکند یا طلاق میدهد حق تعالی این حکم را در سورهٔ بقر چنین بیان کرده للذین یؤلون من نسائهم تربص اربعة اشهر فان فاؤا فان الله غفور رحیم و ان عزموا الطلاق فان الله سمیع علیم ایما اشارت کردن ایوا بالکسر جا دادن ایما بفتح الف و نون یعنی هر جا ایامی بالفتح مردان بی زن و زنان بی مرد ایلیا بالکسر و بغیر همزه نام شهر قدس خلیل علیه السلام

باب الالف مع الباء

آب بالمد نام یکی از ماه های رومی که بنهایت گرم میشود ابابت بالفتح آمادگی سفر کردن اب بالفتح پدر بالفتح اول و تشدید با چراگاه و علف و آنچه از زمین روید و آرزومندی وطن و شهری است بیمن و بالکسر دیهی است بیمن اتراب بالکسر توانگر شدن و خاک آلوده شدن و خاک بر چیزی فشاندن و بالفتح هم سالان و دوستان جمع ترب بالکسر اتعاب بالکسر در تعب انداختن و مانده کردن اجناب بالکسر جنب شدن و در باد جنوب در آمدن اجتناب دور شدن و جنب شدن اجرب بالفتح گرگین احباب بالکسر دوست داشتن و برگزیدن و مانده شدن شتر و دانه بر آوردن کشت و بالفتح دوستان جمع حب احتساب بنهی کردن از چیزهای که در شرع ممنوع باشد و شمار

آوردن و چشم فرو داشتن از کسی احزاب بالفتح گروه‌ها جمع حزب بالکسر احقاب بالفتح سالها یا هشتاد هشتاد
زمانها دراز یی در پی جمع حقب بالضم خطب بالفتح آنکه نیکو خطبه خواند خربزه تلخ که آنرا حنظل گویند و خری که
بر پشت او خط سیاه باشد یا بسبزی مائل بود و مرغی است که آنرا شقراق و اخیل نیز گویند ادب بفتحتین طور پسندیده
و فرهنگ و دانش و به مهمانی خواندن و شگفت و نگاهداشت حد هر چیزی آداب بالمد جمع و علم عربی را علم ادب از ان
گویند که بدان نگاهداشته میشود خود را از خلل در کلام عرب از روی لفظ یا کتابت و آن دوازده قسم است علم لغت
و علم صرف و علم اشتقاق و علم نحو و علم معانی و علم بیان و علم عروض و علم قافیه و این هشت اصول اند
و علم رسم الخط و علم قرض الشعر و آن علمی است امتیاز کرده میشود بدان میان شعری که سالم از عیوب است و غیر سالم
از عیوب و علم انشای نثر از خطب و رسائل و علم محاضرات یعنی تواریخ و مانند آن و این چهار فروع اند ادیب
خداوند ادب و ادب آموزنده ادباء بضم اول و فتح ثانی جمع اداب بکسر همزه اول و مد همزه ثانی در تعب و رنج
انداختن اذناب بالکسر گناه کردن و بالفتح دمها جمع ذنب بفتحتین ارب بالکسر عضو و حاجت و عقل و دین و فرج
و شر و بدی و بفتحتین حاجتمند شدن و زیرک شدن و افتادن اعضا و سخت شدن روزگار اریب بالفتح و ارب بفتح
اول و کسر ثانی دانا ارنب بالفتح خرگوش ماده باشد یا نر و ارنبه خرگوش ماده و بعضی گفته اند ارنب ماده است و
خزز بر وزن زفر مذکر و نوعی است از زیور و نام زنی است و شیشه ریگ و گیاهی است ارتیاب بالکسر در شک افتادن
ارتقاب چشم داشتن ارتکاب گناه کردن و شروع بکاری نمودن و ارشدن بر چیزی اردب بالکسر و فتح دال
و تشدید با پیمانه ایست بزرگ بمصر و بعضی گفته اند که بیست و چهار صاع است یا شش و یبه است و هر و یبه بیست و چهار مد
یا بیست و دو مد و نیز کاریز آب بزیادتی ها با لوعه وسیع که از سفال و خشت بزرگ ساخته باشند اسغاب بالکسر
گرسنه شدن و بالفتح گرسنگیها جمع سغب بفتحتین اسهاب بالکسر بسیار گفتن و از بیابان رفتن و پیش رفتن اسپ
و رفتن هوش از گزیدن مار استجلاب بسوی خود کشیدن استرهاب ترسانیدن استکتاب طلب نوشتن چیزی کردن
استیجاب سزاوار شدن استیعاب از بیخ برکندن و همه را فرا گرفتن استصواب صواب شمردن استحباب دوست
داشتن و نیکو شمردن چیزی را استصحاب طلب صحبت چیزی کردن و باقی داشتن چیزی بر حالیکه پیشتر داشته اسباب
بالفتح رسنها و چیزها که بدان بچیزهای دیگر پیوسته شود و پیوندها و خویشها و اسباب السموات اطراف آن و درهای آن
و راههای آن که از آنجا بالا روند اسلوب بالضم گونه و روش و راه و گردن شتر درنده و اسالیب کلام یعنی
انواع کلام اشب بالفتح عیب و ملامت کردن و در آمیختن چیزی بچیزی اشهب بالفتح چیزی سیاه و سفید که سفیدی او
غالب باشد از ینجا گویند عنبر اشهب و فرس اشهب یعنی سبز خنگ و یوم اشهب و زبار اشعب بالفتح آنکه سره نهاده
و داز یکدیگر دور باشند و نام مردیست مشهور بطمع و مثل است لا تکن اشعب فتتعب یعنی اشعب طامع مباش که در تعب و رنج

یعنی ... [illegible]

نیفتد و در بعضی کتب لغت ثای مثلثه بجای بای موحده تصحیح یافته و آن غلط است اشراب بالکسر آمیختن و اعلام
کردن و دعوی کردن کاری بر کسی که نکرده باشد و در دل انداختن و خوردن جامه رنگ را و خورانیدن رنگ جامه را
و رنگی که برنگ دیگر آمیخته باشد اضراب بالکسر و گردانیدن و مقیم شدن بیکجا و سر فرو افگندن و بزیر باد کم انداختن
و بالفتح مانندها جمع ضرب بالفتح بمعنی مانند اضطراب خلل یافتن کار و پریشان شدن و جنبیدن اطراب بالکسر
بشادی در آوردن اطناب بالکسر دراز کردن سخن و بسیار گفتن و بالفتح جمع طنب بفتحتین بمعنی طناب اطیب بالفتح
خوشبوتر و پاکتر اعجاب در عجب و خویشتن بینی انداختن و تکبر کردن و چیزی عجیب آوردن اعراب بالکسر
بیان کردن و سخن باعراب گفتن و عربی کردن عجمی و فحش گفتن و بالفتح عربان صحرانشین اعقاب بالکسر
پاداش دادن و از پی برآوردن و بالفتح فرزندان که از پس پدر باشند و پاشنها جمع عقب بفتح اول و کسر ثانی اعصاب
بالفتح پیها جمع عصب بفتحتین اغتراب بغربت شدن و از غیر اقارب خود زن خواستن اغراب چیزی غریب
آوردن و غریب شدن و پر کردن مشک را اغرب بالفتح غریب‌تر و عجیب‌تر اغتیاب بد گفتن کسی را
بعد از وی اکباب بالکسر بر رو افتادن و بر رو افگندن لازم و متعدی است اکواب بالفتح کوزهای بی دسته
و بی لوله اکتساب حاصل کردن چیزی بسعی خود و ورزیدن و گرد آوردن التعاب بالکسر بازی کردن
التهاب افروخته شدن و زبانه کشیدن آتش الباب بالکسر مقیم شدن و بالفتح عقلها جمع لب بالضم
و تشدید با الب بالفتح گرد کردن و راندن شه القاب بالفتح نامها که دلالت بر مدح یا ذم کند انتجاب
بجیم برگزیدن انتخاب بخای معجمه بیرون کشیدن بخیه و برگزیدن انحداب گوژپشت شدن انجذاب
کشیده شدن و تیز رفتن انتساب نسبت داشتن به کسی انتصاب برپای خاستن و دشمن داشتن
انسحاب کشیده شدن انقلاب واگردیدن انضباب ریخته شدن انتهاب غارت کردن انصاب
بالفتح رنجها و تنها که کفار آنرا برامید شفاعت می‌پرستیدند جمع نصب انیاب بالفتح دندانهای نشتره
انساب بالفتح نسبها انابیب بالفتح و انبوب بالضم بندهای نی هر دو جمع انبوبه است اوب بالفتح
بازگشتن و کرایه و سرعت و ابر و باد اوّاب بالفتح و تشدید واو تسبیح کنند و بازگردنده بجانب حق اهاب
بالکسر پوست دباغت ناکرده یا پوست مطلق اهدب بالفتح دراز مژگان ایاب بالکسر بازگشتن و بوطن رفتن

باب الالف مع التاء

اباحت حلال کردن و جائز داشتن اباحیه بتشدید یا جماعت ملحد که همه چیز را مباح دانند اباوة ابارة بالکسر
هلاک کردن ابرة نیش کژدم و هر نیشی که باشد و سوزن و طرف باریک ذراع دست ابالت بالکسر و تشدید با گروه و پشته
هیزم ابابیل جمع ابلة بالکسر عداوت و بالضم آفت مرض و بالفتح و بفتحتین گرانی و ناگواری و گناه و بالفتح و کسر با مطلوب

و حاجت و فرزند مبارک بضمتین و تشدید لام خرمائی که میان وی و سنگ خرد کنند و بران شیر دوشند و پاره از خرما
و قبیله دیاران و موضعی است به بصره که یکی از چهار بهشت دنیا است نهر شیبان بن فروخ الابلی است بالضم و تشدید بای
مفتوحه بزرگی ابانة روشن کردن و روشن گفتن و جدا کردن ابنة بالکسر دختر و بالضم کرمی که در چوب میباشد
و علتی است که آن را علت پشت و علت مشائخ گویند و صاحبش را مابون گویند اثرة بفتحتین و اثاة بفتح بقیه
چیز یکه مانده باشد اثفیة بالضم و کسر فا و تشدید یا یک پایه اثبات بالکسر قرار دادن و نوشتن و بالفتح معتمدان
و ثبات دارندگان در کار جمع ثبت اثابة پاداش دادن و باعتدال مزاج باز آمدن اثارة بالکسر در برانگیختن و برخیزانیدن
و زمین را تخم زدن برای زراعت و ابر آوردن باد اجانة بالکسر و تشدید جیم مرتبان سفالین که دران سرکه و دوشاب
و جز آن کنند اجاجین جمع و انجانه نیز آمده که بجای یک جیم نون باشد اجارة آوردن و پناه دادن اجابة جواب
دادن اجادة نیک کردن و نیک گفتن و روان کردن اجارة زنهار دادن و بفریاد رسیدن و رهانیدن و بمزد
دادن خانه و جز آن اجرة بالضم مزد کار اجازة برای بعجمه روا داشتن و فرو گذاشتن و صله دادن و بریدن
مسافت و از پس افگندن و گذاشتن جای و گذرانیدن و دستوری دادن و تمام کردن مصراعی که کسی دیگر گفته باشد
و یک قافیه طا و یکی دال آوردن اجالة بالکسر گردانیدن و جولان دادن اجنحة بفتح همزه و کسر نون بالهای مرغان
و بازوهای آدمیان جمع جناح بالفتح اجنة بفتح همزه و کسر جیم و تشدید نون بچهائیکه در شکم مادر باشد و در گور
گردها جمع جنین و عوام اجنه را در جمع جن استعمال کنند و آن غلط است احاطة گرد فرو گرفتن و دانستن احالة
بالکسر حواله کردن وام و حیلت کردن و محال گفتن و برپشت اسپ جستن و یکساله شدن احارة بالکسر و رای
مهمله جواب باز دادن احنة بالکسر و فتح نون کینه داشتن و خشم گرفتن احدوثة بالضم افسانه اخبات
بالکسر فروتنی کردن و آرام گرفتن دل اخبیة بفتح همزه و کسر با و فتح یا خیمهای پشمین و منزلی است از منازل قمر جمع و
مفرد هر دو آمده اخاضة بالکسر آب در آوردن ستور را اخوة بضمتین و تشدید واو برادری و بکسر اول و سکون خا
و تخفیف واو برادران صاحب مجمع البیان گوید اخوة برادران که از یک مادر و یک پدر نباشد و اخوان برادران
یک مادری و یک پدری اخت بالضم خواهر مانند آن ادرة بالضم علتی است که در خایه پیدا شود بواسطه نزول باد و ظهور
در کیسهٔ خایه ادارة بالکسر گردانیدن و گرد کردن ادانة بالکسر وام دادن بوعده چیزی فروختن و جزا دادن
اداوة بالکسر مطهرهٔ آب ادمة بالضم رنگ گندم گون و رنگ سپید که در شتر باشد و پیشوا و دستاویز و بفتحتین
باطن پوست اداة بالفتح آلت حصول چیزی ادوات جمع اذابة بالکسر گدازیدن اذاعة بالکسر آشکارا کردن و
پراگنده کردن و پاشیدن بول و تمام آشامیدن حوض و کوزه اذاقة بالکسر چشانیدن ارابة کسی را بگمان افگندن
و شک آوردن اراحة آسودن و آرایش دادن و بشبانگاه آوردن ستور و شب چرانیدن چارواد

پسندیده شدن و مردن و حق به مستحق رسانیدن و نفس کشیدن و بوی چیزی دریافتن اراءة نمودن و شناسانیدن
ارادت خواستن اراقة ریختن آب و مانند آن اریکة بالفتح تخت ارجوحة بالضم ریسمانی که هر دو سر آن بدرختی یا جائی
بندند کودکان در انمیان نشینند و ازین طرف بدان طرف کشند ارضة بفتحتین کرمی است چوبخوار ارجحة بفتح الف
و یای اول و سکون را و کسر حا و تشدید یای ثانی خوشحالی که رود بهر برای عطا دادن اراحة و ازالة دور کردن ازمة
بالفتح و کسر زا و تشدید میم مهارها جمع زمام اسامة بالکسر چرانیدن و بالضم شیر درنده و نام یکی از صحابه رسول
صلی الله علیه و آله وسلم اسالة روان کردن اساءة بدی کردن استجابة قبول کردن و جواب گفتن
استعانة یاری خواستن و زهار پاک کردن استغاثة بغین معجمه و ثای مثلثه فریاد خواستن استعادة باز گفتن سخن
و باز آمدن و باز کردن خواستن استعاذة بذال معجمه و داد اشت خواستن و پناه خواستن استفادة فائده گرفتن
استجارة بجیم زنهار خواستن استخارة بخای معجمه بهتری خواستن استدارة گرد شدن استزارة طلب زیارت کردن
استشارة طلب مشورت کردن و کنکاش کردن و فربه شدن استطارة پراگنده و فاش شدن و پرانیدن استعارة
بعاریت خواستن استنارة روشن شدن استجازة برای معجمه عطا خواستن و آب خواستن استفاضة خبر خواستن
و پراگنده شدن و فاش شدن استحاضة دائم خون روان شدن زن بواسطه مرضی استفاقة بهوش آمدن
استحالة محال شمردن و محال شدن و از حال بگردیدن استطالة گردن کشی کردن و دراز شدن استمالة بسوی خود
میل دادن کسی را بسخن خوش استقامة راست شدن و راست ایستادن استکانة فروتنی کردن و زاری کردن
و گردن نهادن اسوة بالضم و الکسر پیشوا و مقتدا و خصلتی که بدان اقتدا کرده میشود قال الله تعالی لقد کان
لکم فی رسول الله اسوة حسنة اسطارة بالکسر و اسطورة بالضم سخن باطل و افسانه و اساطیر جمع اسطوانة
بالضم ستون اساطین جمع اسکفة بضم اول و ثالث و تشدید فا چوب پائین آستانه که مردم بران پا نهند و
چوب بالا را ساکف گویند ساکفة بالفتح کفش گران و صنعت کاران جمع اسکاف بالکسر اساورة دست برنجنها
و سواران اسپان و نام قومی است از عجم در بصره اسفنجة بکسر همزه و فتح فا و سکون نون و فتح جیم چیزی است که به آن
آب بگیرند و در دوات کنند و آنرا ابر کس و ابر مرده خوانند و گویند حیوانی دریائی است زیرا که چون دست برو
نهند خود را درکشد و چون بمیرد آب بر ابساحل اندازد اسلة بفتحتین سر نیزه و سر زبان و سر مرفق اسکرجة
اسکرة بالضم ظرفی که مقدار پنج مثقال آب گیرد است بالکسر مقعد و حلقه دبر اشتات بالکسر پراگنده کردن
و بالفتح چیزهای پراگنده جمع شتت اشادة بالکسر بلند کردن بام و برافراشتن بنا و شناسانیدن و آواز
بلند خواندن اشارة بالکسر برگفتن و امر و فرمان اشاعة آشکارا کردن و پراگنده کردن و بولایت شدن
و انداختن و بخشش ناکردن و باز گردانیدن اصابة رسیدن و یافتن و خواستن و صواب گفتن اضاعة

از بهره انداختن و بسیار شدن ضیاع اضحیة بالضم گوسفندی که روز عید اضحی قربان کرده شود اضحوکة
بالضم انچه مردم را خنده آرد اضاءة روشن کردن و روشن شدن اضافة مهمانی کردن و میل دادن و مضاف
کردن کلمهٔ بکلمهٔ و ترسیدن و حذر کردن و افزون کردن بر چیزی و نسبت کردن و گرد فرو گرفتن و ملجا کردن کسی را بکاری
و واگذاشتن کار خود را بخدا و پناه دادن اطاعة فرمان بردن و رسیده شدن میوهٔ درخت اطاحة هلاک کردن و
انداختن اطابة خوش کردن و خوشبو گردانیدن و استنجا کردن اعادة بازگردانیدن اعاذة بذال معجمه در پناه گرفتن
اعارة عاریت دادن اعالة بسیار عیال شدن و درویش شدن و فرائض را زیاده کردن در بخش کردن
میراث اعانة یاری دادن اعنات بالکسر هلاک کردن و در کاری افگندن که از آن بیرون شدن بیسر نباشد
اغاثة بفریاد رسیدن و یاری دادن اغارة غارت کردن و بغور یعنی زمین نشیب رفتن و سخت شتافتن
و به نشیب رفتن و فرو رفتن چشم در مغاک و نیک تابیدن ریسمان اغلوطة بالضم مسئله که بدان کسی را غلط اندازند
افادة فائده دادن افاضة بسیار کردن و فرو ریزانیدن آب و خبر رسانیدن و گفتگو کردن و در حدیثی
و قصه شروع کردن و بازگردیدن و پر کردن ظرف و ریختن اشک و آب بر خود ریختن و بیکبار روان شدن
مردم از عرفات افازة فیروز گردانیدن افاقة بهوش آمدن آفة آسیب و زحمت و بفارسی کفت گویند
آفات جمع اقالة فسخ بیع کردن و در گذشتن از گناه اقامة ایستادن و برپا کردن و برداشتن و راست داشتن
و راست کردن و مداومت کردن و اقامت نماز و حق چیزی گذاردن اکمة بفتحتین زمین پشتهٔ بلند اکاسرة
بالفتح جمع کسری بالکسر و فتح الرا معرب خسرو و کسری لقب نوشیروان و اولاد او اکنة بالفتح و کسر کاف و
تشدید نون پردها جمع کن بالکسر و تشدید نون البتة قطعاً و جزماً مصدر مرة است از برای تاکید و مبالغه
یعنی یکبار بریدن و لام لام تعریف است و صیغه بته است الفة بضم خوگر شدن الانة بالکسر نرم کردن
الیة بالفتح دنبهٔ گوسفند و مقعد آدمی و گوشت بیخ انگشت بزرگ و گوشت بن ران آلة تا بمد حالت و جنازه و چیزی
که سبب حصول چیزی شود و چوبی که خیمه و الاچوق بدان برپا کنند امانة انچه بکسی سپارند و امین بودن
امارة بالکسر امیر شدن و امیری و بالفتح نشان و علامت و وقت و هنگام و عده امارات جمع و بالفتح
و تشدید میم امر کننده و نفس امارة یعنی امر کننده ببدی امرة بالکسر امیری امراة بالکسر و فتح الثالث
زن است امت بالفتح کج شدن و سر اشیب و سر بالا شدن و اندازه کردن و وقت چیزی پدید کردن و زمین
و پشتهای خرد و جای بلند امامة بالکسر پیشوائی کردن و پیش نمازی کردن و بالضم نام زنی است امة
بفتحتین کنیز و بضم اول و تشدید میم گروهی از انسان و دیگر حیوان و پیروان انبیا و مردی که جامع خیر و
مقتدای مردم باشد و دین و وقت و مدت و قد و قامت و نماد و خود و ستا زده دین و بالکسر و تشدید میم

نعمت و طریق و دین امنیة بالفتح و تشدید یا امنی و بالضم و تشدید یا دروغ و آرزو و مراد و کتاب خواندن اماتی
جمع امانة میرانیدن و فرزند مرده شدن اماطة دور کردن و سوزانیدن امالة میل دادن انبات رویانیدن و
رویانیدن انصات خاموش بودن انابة بازگردیدن بسوی خدای تعالی و بازگشتن از کارهای بد
انارة روشن کردن و روشن شدن و جامه را علم کردن و شگوفه آوردن درخت اناخة بالکسر و خای معجمه
خوابانیدن اشتر انانیة بالفتح منی و خویشتن بینی اناة بالفتح آهستگی و زن آهسته آنیة بالمد و کسر نون
ظروف جمع اناء و چیزی بغایت گرم انفحة بکسر الف و فتح فا و کسر آن و تخفیف حای مهملة و تشدید آن پنیرمایه
و صاحب قاموس گوید چیزی است زرد که از شکم بزغالهٔ شیرخواره که هنوز کاه و دانه نخورده باشد بیرون آرند
و در صوف و غیر آن بفشرند و چون غلیظ شود نگاه دارند و بکار برند و هرگاه که آن بزغالهٔ شیرخواره که
کاه و دانه خورد آن انفحه را کرش گویند پس تفسیر صاحب صحاح انفحه را بکرش خطا است و غرب گوید
استکرشت الانفحة یعنی انفحه رفته کرش شده و صاحب صراح گوید انفحه شکنبهٔ بره و بزغاله که هنوز علف
نخورده باشد و ازین کلمات ظاهر شد که انفحه شیردان است که بعد از خوردن علف جای سرگین میشود
نه پنیرمایه که در شیردان از شیر بهم میرسد پس اطلاق انفحه بر پنیرمایه چنانچه مشهور و در کتب اطبا مسطور
است از قبیل اطلاق محل است و ارادهٔ حال چنانکه سقمونیا گیاهی است که عصارهٔ مسهله دارد و در
کتب طب بر عصارهٔ آن اطلاق کرده اند و غالباً لفظ علیحده در کلام عرب برای این معانی نیافته اند
انفة بالفتح ننگ و عار انملة بفتح اول و کسر میم سر انگشت انامل جمع صاحب قاموس گوید انملة بهر سه حرکت
الف و بهر سه حرکت میم آمده و برین تقدیر انملة به نه روش توان خواند اما مشهور اول است انبوبة بالضم
بندنی انافة بالکسر زیاده شدن و بلند شدن انطاکیة بالفتح و الکسر و سکون النون و کسر الکاف و فتح یای
مخفف شهری است عظیم در ملک روم که دور آن دوازده میل است و مشتمل است بر پنج کوه و چشمهٔ بسیار اوقیة
بالضم مقدار ده درم و پنج سبع درم و از حدیث مستفاد میشود که اوقیه چهل درم است چه مضمون حدیث
این است که در پنج اوقیه زکوة واجب میشود و باتفاق زکوة واجب نمیشود الا بدویست درم اوعیة بالفتح
ظرفها جمع وعا بالکسر اوارجه بالفتح دفتر مال خراج و مانند آن معرب واره بالفتح اولاة بالضم و بواو
غیر ملفوظ خداوندان و این صیغه برای مؤنث است چنانچه اولو بالضم و بواو غیر ملفوظ برای مذکر
اہبة بالضم ساز و یراق ها اهانة بالکسر خوار کردن ایالة بالکسر سیاست کردن و نگاه داشتن

باب الف مع الثاء

اث بالفتح و تشدید ثا بسیار شدن و انبوه شدن گیاه اثاث بالفتح بسیار شدن و انبوه شدن گیاه و خسته

ومتاع خانه واحدش اثاثه اجداث بالفتح قبرها جمع جدث بفتحتین احداث بالکسر نو پیدا کردن و حدث کردن وحدیث کردن و بالفتح مردم نو خاسته وچیزهای نو پیدا شده وشکننده‌های وضو جمع حدث بفتحتین احادیث خبرها وافسانها بمعنی اول جمع حدیث وبمعنی ثانی جمع احدوثه است ارث بالکسر میراث بردن ومیراث واصل وکار قدیم که بوراثت بدیگری رسد وخاکستر وبقیه چیزی و بالفتح افروختن آتش وبرانگیختن فتنه میان قومی و بالضم خارسیت استحداث چیزی نو پیدا کردن ونو آوردن شعث بالفتح آشفته موی وگرد آلوده موی اضغاث بالفتح دستهای گیاه خشک وتر باهم آمیخته جمع ضغث بالکسر واضغاث احلام خوابهای پریشان که تعبیر درست ندارد بجهت خلط انبعاث برانگیخته شدن انبثاث پراگنده شدن اناث بالکسر وانث بضمتین ماده‌ها هر دو جمع انثی بمعنی ماده انیث آهن نرم ایناث بالکسر وبتقدیم یا بر نون ماده زادن

باب الالف مع الجیم

ابلج بالفتح روشن وآشکارا ودرخشان وشخص کشاده ابرو ابرج بالفتح چشم سخت وسفید وسیاه ونیکو چشم ابریج بالکسر چوبی که بآن مسکه از ماست جدا کنند وآنرا مخضه بکسر میم وفتح خای معجمه نیز گویند بفارسی شیرزنه اش گویند ابتهاج بالکسر شاد شدن اترج بالضم وتشدید جیم معرب ترنج اجوج بالضم تلخ شدن اجج بالفتح روشن اجاج بالضم تلخ وبالکسر سختی‌های گرما جمع اجه است بالضم اجیج بالفتح زبانه زدن آتش احواج نیازمند کردن احتیاج نیازمند شدن احوج بالفتح نیازمندتر اختلاج جستن عضو ورلودن وکشیدن بچه از شیر بازگرفتن اخراج بیرون کردن اولاج به تخفیف دال اول شب رفتن وبه تشدید دال آخر شب رفتن ادراج بالکسر درهم پیچیدن وبالفتح راهها ادعج بالفتح سیاه چشم ارج وارج بفتحتین برانگیخته شدن بوی خوش وبوی خوش دادن وداروی خوشبو که در طعام کنند وهرچیز بویا وارج بالفتح قدر واعتبار وازاینجا گویند ارجمند واین فارسی است ارتجاج جنبیدن ولرزیدن ازدواج قرین وجفت شدن باهم ازعاج جنبانیدن وبرخیزانیدن وحریص گردانیدن وبگناه دلالت کردن کسی را ازج بالفتح وتشدید جیم باریک ودراز ابرو کشاده ابرو وجانور فراخ کام وبالتخفیف نوعی از بناها که بطرز پیش طاق خمیده می‌سازند آزاج وآزج بالمد جمع ازواج بالفتح جفتها وصنفها وجنسها استدراج اندک اندک نزدیک گردانیدن بعذاب وفراوان دادن نعمت در حال معصیت اسفنج بالکسر همان اسفنجه که مذکور شد استخراج از خود چیزی بیرون آوردن وبیرون آوردن خواستن استعلاج سخت شدن پوست وطلب علاج کردن استمزاج مزاج دانی کردن اشج بالفتح وتشدید جیم شکسته سر اشرج بالفتح آنکه یک خانه ندارد

اعوجاج بالکسر کج شدن اعرج بالفتح لنگ اعوج کج افواج بالفتح گروهها جمع فوج الهاج بالکسر
حریص شدن شتر بچه بخوردن شیر ناقه الیجاج بالکسر غلیظ و بسته شدن شیر امشلج بالفتح آبها و
خونهای بهم آمیخته جمع مشیج آملج بالمد معرب آمله و صاحب قاموس بغیر مد بروزن افضل آورده امتزاج
آمیخته شدن چیزی بچیزی انبج بالفتح معرب انبه انموذج بالضم معرب نمونه و صاحب قاموس گوید صحیح
نموذج است بحذف الف و فتح نون اودلج رگها جمع ودج بفتحتین اوج طرف بالای چیزی معرب
اوک که کلمهٔ هندی است چنانچه مولانا عبد العلی برجندی در حاشیه شرح چغمینی گفته و بعض گفته اند معرب
اوجه است و این انسب و اشهر است اهوج احمق شتابکار بزرگ جثه دراز بالا ایارج بالکسر و فتح الراء
معجونیست مسهل مشهور معرب ایاره یعنی دوای الهی ایارجه و احدایج بالکسر شهری است از شهرهای فارس
معرب ایک از آنجا است قاضی عضد الدین صاحب مواقف و شارح مختصر و منتهی

	باب الالف مع الحاء	

ابطح رفتن گاه آب و سیل که در آن سنگریزه بسیار باشد و زمین فراخ بسیار هموار اباطح جمع ابراح بزرگ
گردانیدن و بشگفت افگندن و بسختی افگندن تضلح بالکسر و تشدید تا روشن شدن اجتراح الکتساب
کردن اجلح بالفتح آنکه از دو سوی سر او موی ریخته باشد اح بالفتح و تشدید الحاء سرفه کردن ارتیاح بالکسر
شاد شدن استصباح چراغ فرا گرفتن استفتاح یاری خواستن و کشودن استرواح راحت یافتن و بو گرفتن
اشباح بالفتح شخصها و کالبدها اشلاح بالکسر و الضم حمائل و زیور که زنان در گردن اندازند در اصل
وشاح بوده اصباح بالکسر گشتن از حالی بحالی و در صباح رفتن و بامداد کردن و بامداد و بالفتح بامدادها جمع
اصبح خوبرو و شیر درنده و سرخ رنگ و نام ملکی از ملوک یمن که از اجداد امام مالک است و تازیانهای اصبحی بدان
منسوب است اصح درست تر اصفاح بالکسر سائل را رد کردن و پهن کردن چیزی و میل دادن لقوله علیه الصلوة و السلام
قلب المؤمن مصفح علی الحق یعنی دل مومن مائل کرده شده است بحق اصلاح بصلاح آوردن اصطباح بامداد شراب
خوردن اصطلاح باهدیگر صلح کردن و بصلاح آوردن کار و پیشه و چیزی قرار دادن اطراح انداختن افلاح
فیروزی یافتن و رستن و باقی ماندن افصاح تازی زبان و فصیح زبان شدن و آمدن عید
ترسایان و روشن شدن صبح و خالص شدن شیر از کف افتتاح کشودن و آغاز کردن افتضاح رسوا
شدن افطح بالفتح پهن سر افلج آنکه لب زیرین او شگافته باشد اقتراح بی اندیشه سخن گفتن و
خواستن چیزی بی تامل و نکاح اسیح لنگ و زمین الحاح مبالغه کردن در کاری و ایستادن ابر و دائم
باریدن الواح چیزهای پهن از استخوان و چوب و غیر آن و نام کتابی است در حکمت تصنیف

تیغ مقتول و الواح اسلاح چیزهائی که لائح باشد از سلاح چون شمشیر و سر نیزه القلح بهره دادن و بار دار روا بستن گردانیدن الملح کبود رنگ و نمکین تر انجاح روا کردن و روا شدن حاجت انفسلاخ فراخ شدن و کشاده دل شدن انشراح کشاده شدن دل انتصاح نصیحت پذیرفتن انتضلاح بضاد معجمه پاشیده شدن آب و مانند آن اوضح روشن تر ایضاح روشن و آشکار کردن

باب الالف مع الخاء

اخ بالفتح برادر و به تشدید خا کلمهٔ افسوس و پلیدی و بمعنی برادر نیز آمده و بالکسر آواز نشاندن شتر و بمعنی پیذار نیز آمده و باین معنی مرادف کخ بکاف و خای معجمه است ابطاخ بالکسر بسیار شدن خربزه در زمین اتساخ بالکسر و تشدید تا چرکین شدن اسفاناخ بالکسر تره ایست معروف معرب اسپناخ بالخاء المعجمه و بالجیم استنساخ نسخه گرفتن خواستن اسلغ بالفتح مرد گل و بسیار سرخ انتساخ نسخه گرفتن انتفاخ باد گرفتن و آماسیده شدن انسلاخ بیرون شدن چیزی و گذشتن ماه

باب الالف مع الدال

ابد بفتحتین همیشه و زمانه که نهایت ندارد و فرزند یکساله آباد بالمد جمع و خشم گرفتن و رمیدن و بکسرتین کنیزک و ماده خر و زن بسیار زاینده ابراد بالکسر در خنکی کاری کردن و شتاب رسول فرستادن و آب خنک دادن ابعاد دور کردن ابعد دورتر و خائن اتلاد بالکسر خداوند مال کهنه شدن اتحاد بالکسر و تشدید تا یکی شدن و یگانگی داشتن اثمد بکسر الف و میم سنگ سرمه و بفتح هر دو جائی است و بضم میم نیز آمده اجتهاد جهد کردن و راه صواب جستن اجرد صحرای بی گیاه و مرد بی موی اجلد زمین سخت احقاد بالکسر بکینه آوردن کسی را و بالفتح کینها احفاد بالفتح کنیزکان و خادمان احد بضمتین کوهی است نزدیک مدینه و بفتحتین یکی و کسی دیگر و روز یکشنبه و یگانه و باین معنی حق تعالی را احد گویند و به تشدید دال نیز تر احمد ستوده تر احماد بستایش رسیدن و کردن کاری که موجب ستایش گردد و یافتن کسی را محمود و ستوده و پسندیدن فعل و مذهب کسی را و آشکارا نکردن آن بمردم و گردیدن کاری پسندیده و ستوده پیش کسی اخلاد بالکسر میل کردن و ملازم شدن و جاودان کردن اخماد فرو نشانیدن آتش اخدود بالضم شگاف زمین بدرازی اد بالکسر و الفتح و تشدید دال عجب و شگفت و کار شنیع و حادثهٔ زمانه و الاد بالضم غلبه و قوت اود بالضم اول و فتح ثانی بفتحتین پدر قبیله ایست ارشاد راه نمودن ارصاد بالکسر چشم داشتن و نگهبان داشتن در راه و بالفتح جمع رصد ارتداد برگشتن از مسلمانی و جز آن ارتعاد لرزیدن ارتیاد جستن و طلب کردن قال علیه الصلوة والسلام اذا بال احدکم فلیرتد لبوله مکانا لینا ارمد بالفتح خاکستر گون شدن و خداوند درد چشم

ازهاد رغبت وخواهش کردن واندک مال شدن ودرویش شدن قال علیه الصلوة والسلام افضل الناس
مومن مزهد ازدیاد زیاده شدن ازدراد بگلو فرو بردن ازد بالفتح پدر قبیله ایست دریمن که قبیله آنرا میخوانند
اسد بفتحتین شیر ونام برجست ونام قبیله ایست که قبیله را آن میخوانند وترسیدن ومدهوش شدن
از دیدن شیر وخشم گرفتن وشیری نمودن اسد اباد نام شهریست نزدیک همدان ودهی است به نیشاپور
اسود بالفتح سیاه ومار سیاه وگنجشک ومرد بزرگتر وعرب قال علیه السلام بعثت الی الاسود والاحمر
واسودان آب وخرما ومار وکژدم وصاحب قاموس گوید اسود مار بزرگ اما ظاهر آنست که اسود مار سیاه
باشد وصاحب صراح گوید اسود مار بزرگ سیاه اسعاد بالکسر یاری دادن ونیکبخت کردن اسناد بالکسر
پشت به چیزی دادن وتکیه نمودن چیزی را بچیزی وپناه بکسی بردن وحاضر گردانیدن ونسبت کردن حدیث
بکسی وبالفتح جمع سند بفتحتین وسند چیزی که بآن تکیه کنند استناد بچیزی وادن وپناه بکسی بردن استسعاد
بالکسر نیکبختی جستن ونیکبخت شمردن ویاری خواستن استعداد ساخته وآماده شدن از برای کار استبعاد دور
شدن ودوری جستن ودور شمردن استشهاد گواهی خواستن وحاضر آمدن وشهید شدن استطراد طلب راندن چیزی
کردن برای فریب دشمن وهزیمت دادن خود را برای فریب دشمن استعباد به بندگی گرفتن استبداد تنها بکاری
ایستادن ومتفرد بکاری شدن استرداد طلب باز پس دادن چیزی کردن استمداد مدد خواستن استیقاد
آتش افروختن استحداد چیزی را تیز کردن وموی زهار را تراشیدن اشهاد بالکسر گواه گردانیدن وحاضر
گردانیدن ومنی ومذی از مرد جدا شدن وبالفتح جمع شاهد اشتداد سخت شدن وسخت کردن وسخت گرفتن
ودویدن اشد بفتحتین وتشدید دال سخت تر وبضم شین منتهی وقوت چیزی قال الله تعالی حتی اذا
بلغ اشده - یعنی قوته وآن مابین هیژده سالگی وسی سالگی اصطیاد شکار کردن اصفاد
بالکسر بخشیدن چیزی وبند سخت برنهادن وبالفتح بخششها وبندها اطراد بالکسر وتشدید طا راست
شدن کار وپی یکدیگر شدن وبالتخفیف راندن فرمودن اعتضاد در بازوی خود کردن چیزی را
ویاری گرفتن از کسی اعتماد کار بکسی باز گذاشتن وتکیه کردن بر چیزی وقصد کردن اعتیاد
باز آمدن وعادت گرفتن اعتقاد در دل گرفتن وقرار دادن در دل وسخت ومحکم شدن چیزی
اعتداد بشمار آوردن وشمرده شدن وعده داشتن زن اعتباد کسی را بنده خود کردن اعداد
بالکسر ساختن وآماده کردن وبالفتح جمع عدد افراد بالکسر تنها کردن وبالفتح جمع فرد افتقاد گم کردن
ویافتن اقتصاد میانه رفتن در هر چیز وراه راست رفتن اقلید بالکسر معرب کلید الحاد
میل کردن ومجادله کردن وگور را لحد ساختن وغله نگاه داشتن تا گران شود وشرک نمودن در حرم

و از دین حق برگشتن و در لحد نهادن و در حرم قتال کردن و ستم کردن **التحاد** میل کردن و پناه بردن و از دین برگشتن **الد** بفتحتین و تشدید دال مرد سخت خصومت **امداد** بالکسر مدد کردن و مداد در دوات کردن و بکسر قلم مداد دادن بکسی و ریم آوردن جراحت و آب دادن چیزی را و بالفتح جمع مدد و جمع مد بالضم و آن پیمانه ایست **امتداد** کشیده شدن و بلند و بالا شدن و افزوده شدن آب **امد** بفتحتین غایت مدت و نهایت عمر و دورترین جا و غضب **آمد** بالمد و کسر میم بسیار خیر یا بسیار شر و کشتی بر دو شهری است نزدیک دیار بکر که الحال آنرا قره حمید گویند و از آنجاست سیف الدین آمدی صاحب احکام الاحکام **امرد** جوان بی ریش و شاخ درخت بی برگ و اسپی که در میانه زهاره ناف او یا گرداگرد سم او موی نباشد امارد و مرد بالضم جمع **امجد** بزرگ‌تر امجاد و اماجد بزرگان **انسداد** بسته شدن **انقیاد** رام شدن و فروتنی نمودن و کشیده شدن **انتقاد** نقد ستادن **انقد** نقد تر و خار پشت و برین تقدیر علم جنس است چنانچه سامه علم جنس است شیر را **انداد** بالفتح همتایان **اود** بالفتح بر نج آوردن و گران بار کردن و خشم کردن و کج گردانیدن و نزدیک بغروب رسیدن آفتاب و نام مردی است و بفتحتین کجی **اوحد** یگانه **اوتاد** میخ‌ها جمع وتد **اوراد** دعاها یکه دائم بوقت خود خوانند **اولاد** فرزندان **اوابد** وحشیان و قافیه‌های مشهوره متعارفه **اید** بالفتح سخت شدن و قوت و ازین جا ماخوذ است تایید و بتنوین و کسر دال سخت جمع ید **ایاد** بالکسر خاک گرداگرد حوض و خیمه و پشته ریگ و میمنه و میسره و بسیاری شتران و چیزیکه محکم کرده شود بآن چیزی و پرده و کوه محکم و قبیله از معد به تشدید دال و فتح میم **ایصاد** بالکسر پرده بر روی چیزی افگندن و در بستن قال الله تعالی - انها علیهم موصدة **ایراد** فرو آوردن و چیزی بر کسی وارد کردن **ایجاد** در وجود آوردن و توانگر گردانیدن **ایعاد** وعده دادن و ترسیدن و ترسانیدن **ایقاد** آتش افروختن

باب الالف مع الذال

اتخاذ بالکسر و تشدید تای مکسوره فرا گرفتن **اجتذاذ** و **احتذاذ** بریدن **اخذ** بالفتح گرفتن و شروع کردن و رفتن و بضمتین درد چشم و بفتح اول و کسر ثانی آنکه درد چشم دارد و بفتحتین ناگواری شتر بچه از شیر آمیخته با سیری گرفته شده **اخاذ** بالکسر پاره از آب سیل که در جائی مانده باشد و زمینی که جهت خود یا پادشاه گرفته باشند و آبگیری که در بیابان باشد **اذ** بکسر الف و سکون ذال فارسی برای آنکه **استحواذ** غالب شدن و دست یافتن **استنقاذ** رهانیدن **استلذاذ** مزه یافتن و خوش شدن **التذاذ** مزه یافتن **انفاذ** روان کردن و روان شدن و فرستادن و شمشیر و خنجر بچیزی گذرانیدن **انقاذ** بقاف رهانیدن **انتباذ** دور شدن

باب الالف مع الراء

ابرار بالکسر غلبه کردن و بلند شدن بر کسی و سوگند راست کردن و قبول کردن حق تعالی حج کسی را و در بیابان سر کردن
و بالفتح نیکوکاران جمع بارّ و بَرّ به تشدید را **ابر** بالفتح نیش زدن کژدم و نیش دادن سگ را و طعام و درخت خرما
گشن دادن و بالکسر جمع ابرة و معنی آن گذشت **ابهر** بفتح اول و فتح ها خانهٔ کمان و رگ دل که به پشت پیوسته است
و بفتح الف و با و سکون ها شهری است و صاحب قاموس گوید ابهر پشت رگی است در پشت و رگ گردن و هفت اندام
و جانب کوتاه از پر و گیاه خشک و زمین پاک و نیکو که سیل بران بلند نشود و پشت موضع گرفتن کمان
و شهریست بزرگ میان قزوین و زنجان و شهریست بنواحی اصفهان معرب آبهر یعنی ماء الرحی و کوهی است
بحجاز انتهی و مشهور آنست که ابهر که بمعنی شهر است بفتح یا است باقی سائر معنی به سکون یا **ابتر** دم بریده و بی فرزند
و ماری است کشنده و زیان کار و آنچه عروه نبار دار توشه دان و هر چیزی که منقطع از خیر باشد و بیت چهارم از
مخمس متقارب و لقب مغیرة بن سعد که تبریه بالضم گروهی اند از زیدیه اند بدان منسوب اند **ابجر** گنده و سن
ابحر بالضم حاء مهمله دریاها **ابزار** و **ابازیر** توابلی که در طعام سکنند **ابکار** بالکسر بامداد کردن و بشبگیر
رفتن و شتاب نمودن اول روز و بالفتح دختران دوشیزه و بکیار برنده ها هر دو جمع بکر است و فی الحدیث
فی مناقب علیؑ کانت ضربات علی ابکارا اذا اعتلی قدّ و اذا اعترض قطّ یعنی زخمهای علی بن ابی طالب
یکبار برنده اند اگر بر سر زند تمام بطول می شگافد و اگر به پهلو زند سراسر بعرض می شگافد **ابصار** بالکسر
دیدن و دیده ور گردن و بینا و روشن شدن و بالفتح دیدها و بینائیها جمع بصر **ابتکار** نو باده چیزی
فرا گرفتن و بامداد چیزی رسیدن و بامداد کردن و بامداد از جائی رفتن **اتر** و بضم چاوش و پیاده
کوتوال و کودک نارسیده و بلوغ **اترار** بالضم شهریست در ترکستان که امیر کبیر حضرت صاحبقرانی
انار الله برهانه در آنجا ازین عالم فانی رحلت نموده و بعضی گفته اند که فاراب که مولد ابونصر فارابی است
همین است و بالکسر انداختن دست را بزخم شمشیر و دور انداختن کسی را از جای خود و انداختن کودک
چوب خرد را بچوب دراز و آن بازی طفلان است **اثر** بالفتح جوهر شمشیر و نقل کردن سخن و بالکسر نشان
و پس چیزی و خلاصه مسکه و بفتحتین نشان و نشان زخم و سنت رسول عم آثار جمع و شروع کردن در کاری
و عزم کردن و بالضم و بضمتین آبرو و نشان جراحت که بعد از به شدن ماند **اثیر** بالفتح خالص و برگزیده **اثمار**
بالکسر میوه دار شدن و میوه آوردن درخت و بالفتح میوها **اجر** بالفتح مزد دادن و مزدور بودن و استخوان
شکسته پیوستن و مزد کار و مهر زن **اجر** بتنوین آخر بهای سگ جمع جر د **اجیر** مزدور **آجر**
بالمد و ضم جیم خشت پخته و بفتح جیم مادر اسمعیل علیه السلام مرادف هاجر **اجهر** آنکه در روز چیزی نه بیند
اجدر سزاوار تر **اجبار** کسی را بر چیزی جبر کردن **اجترار** کشیدن و نشخوار کردن شتر و جریدن **احرار** آزادگان

واحرار البقول تربهائی که خام خورده شوند **احبار** بالفتح مدادها و دانشمندان و احبار یهود علمای ایشان **احور**
آنکه سیاهی چشم او بسیار سیاه باشد و سپیدی و بسیار سپید باشد و نام مشتری **احمر** سرخ و عجم و موت احمر موت
سخت و قتل **احضار** حاضر کردن و دویدن اسپ **احصار** شمردن و حصار کردن و وا داشتن و از حج باز آمدن
احتکار نگاه داشتن غله خوردنی برای گرانی **احتضار** شهری شدن و حاضر شدن مرگ و دویدن اسپ
و حاضر آمدن **احتقار** خوار شدن و خوار شمردن **احتجار** حجره ساختن **احجار** بالفتح سنگها جمع حجر **اختصار**
کوتاه کردن و نزدیک ترین راه رفتن **اخیار** بالفتح نیکوتران و نیکان **اخضرار** سبز شدن **اخضر** سبز
و سیاه و اسپ تیره رنگ که بفارسی آنرا دیزه گویند و آدم گندم گون **اخبار** بالکسر خبر دادن و بالفتح جمع
خبر **اخطار** بالکسر خود را در خطر انداختن و بالفتح بلاها و قدرها و خطرها **اخسار** بالکسر کاشتن و زیان یافتن
آخر بالمد و کسر خا پسین و هم چنین **آخر** بالمد و فتح خا بمعنی دیگر **اختیار** برگزیدن و بخواهش خود دل بکاری
بستن **اختبار** بیای موحده آزمودن **اخفار** عهد شکستن **ادبار** بالکسر پشت دادن و از پس در آمدن و پشت
ستور ریش کردن و ریسمان چنان تابیدن که دست تابنده بسوی سینه نیاید بلکه ببالا رود و بالفتح جمع دبر بمعنی
پس و از پس آینده **ادوار** گردشها **ادرار** بالکسر ریختن باران تند و بول کردن پیاپی و پیوسته کردن
بخشش و روان شدن شیر **ادّخار** بالکسر و تشدید دال مهمله بخنی کردن یعنی ذخیره کردن **ادّکار** بالکسر
و تشدید دال مهمله یاد آوردن و پند گرفتن **اذکار** بالکسر و بذال معجمه یاد دادن و پیغمبر زادن و بالفتح یاد کردنها
اذخر بالکسر گیاهیست خوشبو **آذار** بالمد ماه ششم از ماههای رومی **اذفر** بالفتح تیز بوی **ازر** بالفتح یاری
کردن و نیرو و قوت و ضعف و احاطه کردن و پشت و بالضم جای بستن **ازار** بالکسر اصل هر چیز **آزر** بالمد پدر ابراهیم
خلیل الرحمن ظاهر قرآن دلالت میکند که نام پدر ابراهیم علیه السلام است و اهل تواریخ گفته اند که آزر عم ابراهیم
است و نام پدرش تارخ است و در عرب بسیار است که عم را پدر گویند و احتمال دارد که اب در قرآن
بمعنی عم باشد بنابرین قول اهل تواریخ مخالف نص کتاب نیست **ازرار** بالکسر تکمه ساختن و تکمه بر جامه
دوختن و بالفتح تکمها **ازهر** سپید روی از کرم و جوانمردی و روشن تر و ماه و گاو نر دشتی **ازهار** بالکسر روشن
کردن چراغ و شکوفه آوردن درخت و گیاه و بالفتح شکوفها و همچنین ازاهیر جمع ازهار **ازار** بالکسر چادری که
بر میان بندند و شلوار و زن و پوشیدنی و عفت و میش **ازوجار** ترسانیدن و بانگ بر کسی زدن و باز داشتن
استعار افروخته شدن آتش و برانگیخته شدن **استبصار** بینا شدن **استجحار** بمعنی فرا بومی داشتن
که از کجا می آید و طلب آمدن یاد کردن که از کدام طرف می آید قال عم اذا اراد احدکم البول فلیستمخر الریح
استثفار بستن زن چیزی در وسط خود و بعد از ان خرقه پهن بر موضع مخصوص کردن بهر [illegible]

خون حیض استحسار مانده شدن اسرار بالکسر نهان کردن و آشکارا کردن و پارسیدن سخن بکسی و بالفتح
نهانها و خطهائی که برکف دست باشد اسارير خطها که بر پیشانی باشد اسر بالفتح همه آفرینش و آبگینه
و اسیر کردن و آفریدن و بند و دوال بستن پالان اسار بالکسر دوال اسیر بالفتح بندی استکثار بسیار خواستن
و بسیار انگاشتن و بسیار یافتن چیز استکبار گردن کشی کردن استفسار پرسیدن و طلب بیان کردن استظهار
یاری خواستن و یاد گرفتن و پشت پناه شدن و قوی پشت شدن و از بر خواندن استنصار یاری خواستن
استعمار آبادانی خواستن و زندگانی کردن استغفار آمرزش خواستن استدبار از پس فرا گرفتن و آخر کار
اندیشیدن استقرار آرام گرفتن و ثابت شدن استمرار استوار شدن و روان شدن و پیوسته رفتن استسرار
پنهان شدن ماه استبشار شاد شدن و طلب مژده رسانیدن استتار در پرده شدن استطار
نوشتن قال الله تعالی وکل صغیر و کبیر مستطر استشعار نهان داشتن ترس در دل استنثار بالکسر و
تا و نون و ثای مثلثه افشاندن بینی اسوار بالفتح دست برنجن اساور جمع اسوار جمع سور بمعنی پاره شهر
نیز آمده اساطیر افسانها و سخنها و نوشتهای باطل جمع اسطوره بالضم یا اسطاره بالکسر اسعار بالکسر نرخ
کردن و بالفتح نرخها جمع سعر بالکسر اسمار بالفتح افسانهای جمع سمر اسمر گندم گون اسکار مست
گردانیدن اسفار بالکسر روشن شدن و بروشنی نماز صبح کردن و بالفتح سفرها و کتابها استار بالفتح
پردها و بالکسر چهار عدد از هر چیز و چهار مثقال و نیم و بعضی گفته اند ده درم سنگ باشد و شش درم و نیم نیز
گفته اند اشتهار شهرت دادن و شهرت یافتن اشهر بفتح الف و ها مشهورتر و بضم ها ماهها جمع شهر
اشعر شاعرتر و واقف تر و موی گرد اگرد سم ستور و آنکه بدن او پر مو باشد و نام شاعری است و قبیله
ایست از قبائل سبا از آن قبیله است ابوموسی اشعری و ابوالحسن اشعری رض اشعار بالکسر خون آلوده کردن
کوهان شتر که به مکه فرستند از برای قربانی و آگاه کردن و مشهور ساختن و ترس در دل انداختن و جامه
اندرونی پوشانیدن و عضو پر موی گشتن و موی بر آوردن عضو لقوله عم ذکوة الجنین ذکوة امه اذا اشعر یعنی
وقتی که موی بر آورده باشد و برای کارد و شمشیر شعیره کردن یعنی پاره آهن در دنباله غلاف کارد و شمشیر
کردن تا او را نگاهدارد و بالفتح نظمها و موها بر تقدیر اول جمع شعر است بالکسر و بر تقدیر ثانی جمع شعر بالفتح
اشقر سرخ و سپید رست بال و دم سرخ شتر سرخ موی اشتر بالفتح آنکه پلک چشم او باز گردیده باشد
و لقب مالک بن حارث نخعی از خواص اصحاب حضرت امیرالمومنین علی عم که در بعضی جنگها شمشیر به پلک چشم
او رسیده بود و تحقیق آنست که در اصل خلقت موی مژگان بالای او گردیده بود اشبار بالفتح
جمع شبر یعنی وجب که آنرا بدست نیز گویند اشر بفتح اول و کسر ثانی متکبر و از حد در گذشته و بسیار

شادی کننده و بفتحتین بسیار شادی کردن و بفتحتین و تشدید را بسیار بدکار **اشرار** بالفتح بدان و بدتر آن **اشمخرار**
دراز شدن و بلند شدن **اصفر** زرد و بمعنی سیاه نیز آمده و خالی تر و مرغ آواز کننده تر و نام پسر روم بن
عیص بن اسحق که رومیان از اولاد اویند **اصفار** بالکسر تهیدست و محتاج شدن و بالفتح جمع
صفر بالکسر **اصطبار** شکیبائی کردن **اصر** بالکسر عهد و بار و گناه و بالفتح شکستن و میل دادن و بند
کردن و باز داشتن **اصفرار** بالکسر زرد شدن **اضمار** بالکسر در دل داشتن و لاغر کردن و ضمیر در کلام
آوردن **اضرار** گزند رسانیدن و زن را دستی بهم رسیدن و زن بر سر زن آوردن و سخت نزدیک شدن
و بدندان گرفتن و لجام خائیدن اسپ و شتاب نمودن و دویدن **اضطرار** بیچاره شدن و بیچاره کردن
اطوار بالفتح نوع ها و حالها و بارها قال الله تعالی خلقکم اطوارا ای نطفة ثم علقة ثم مضغة **اطهار**
بالکسر پاک کردن و بالفتح پاکی ها و پاکان **اطهر** بالفتح پاک تر **اطرار** ناز کردن و روان شدن و غضب کردن
در غیر محل **اظهار** در وقت نماز پیشین شدن و غالب گردانیدن و پیدا کردن **اظفار** بالکسر ظفر دادن
و بالفتح ناخنها و فیروزیها بر تقدیر اول جمع ظفر بالضم و بر تقدیر ثانی جمع ظفر بفتحتین و میوه های بزرگ
دستارهای خرد **اظفر** دراز ناخن **اعتبار** بالکسر پند گرفتن و بعبرت نگاه کردن و باندیشه از پی چیزی
رفتن و چیزی نیک انگاشتن **اعتذار** عذر خواستن و بکارت بردن **اعتصار** پناه بچیزی بردن
و فشردن و بیرون کردن مال از دست کسی و باز داشتن مال از کسی **اعتسار** ستم بر کاری داشتن و
تاوان کار در وقت تنگدستی گرفتن و ستم و قهر کردن **اعتوار** بالکسر دست بدست گرفتن چیزی **اعتمار**
عمره کردن و زیارت کردن و قصد کردن و دستار بر سر پیچیدن **اعصار** بالکسر بالغ شدن دختر و نزدیک
شدن ابر بباریدن و گردباد و باد شدیده و بادی که ابر برانگیزد و باد گرد و غبار آمیخته و باد گرم و آتشین و بالفتح
زمانها **اعسار** بالکسر درویش شدن **اعسر** دشوارتر **اعور** یک چشم و زاغ و آنکه بمطلوب خود نرسد و زبون و در کار هر چیز
ضعیف و بد دل و کند فهم و بی خبر و راهبر که رهبری خوب نکند و کتاب کهنه و آنکه تازیانه ندارد و آنکه برادر و مادر
و پدر نداشته باشد و راهی که نشان نداشته باشد **اعشار** بالکسر خداوند ده یک شدن و ده تن شدن و بالفتح
ده یکها و ده آیتها و نصیبهای قمار از شتران گشته و قوادم پر مرغ و برمة اعشار دیگ ده پاره شده جمع عشر بالضم
اعمار بالکسر بخشیدن چیزی بکسی بدین وجه که تا عمر من باشد یا عمر تو آن چیز حق تو باشد و بالفتح عمرها **اعذار**
بالکسر عذر آوردن و ختنه کردن و طعام ختنه پختن برای گروهی و سرگین ناک شدن خانه و بسیار عیب و گناه شدن
و فسار نهادن بر مرکب و زدن یا جراحت کردن کسی را و مبالغه کردن در کار و بهلاکت نزدیک شدن و بالفتح عذرها
اغبر بالفتح گرد آلوده شدن **اغترار** بتای مثناة فریفته شدن و ناگه گرفتن **اغر** بالفتح و تشدید را

سپید و سپید پیشانی و شریف و مشهور **اغیار** بیگانگان **افتخار** نازیدن **افتقار** درویش و محتاج
شدن **انفجار** بالکسر در وقت فجر شدن **افطار** روزه کشادن **افرار** گریزانیدن بسبب کار مکروه که
بدو پیش آرد و شگافتن سر کسی بشمشیر **افقار** بالکسر صحرا بیرون شدن و خالی شدن جای و بی نان خورش
شدن طعام **اقبار** بگور کردن فرمودن و از اهل دفن گردانیدن **اقتار** بالکسر و بتای مثناة درویش
شدن و تنگ گردانیدن **اقرار** ثابت کردن بر خود چیزی را و آرام دادن و خنک گردانیدن و بقرار آوردن
کار را **اقطار** و **اقتار** بالفتح کنارها **اقصار** بالکسر بچگان کوتاه قد زادن کما قیل + ان الطویلة قد تقصر
وان القصیر قد تطیل + و صاحب صحاح این قول را حدیث گمان برده و آن خطاست **اقتصار** بر چیزی
ایستادن و کوتاه کردن و بی کسی رفتن **اقتدار** توانا شدن و در دیگ چیزی پختن **اقتسار** بزور کسی را
بر کاری داشتن **اقمر** سفید **اقمار** بالکسر روشن شدن و در مهتاب گشتن و سرما خوردن پیش از رسیدن سرما
و بالفتح قمرها یعنی محبوبان **اقشعرار** موی بر اندام خاستن و دانها بر پوست اعضا بر آمدن از سرما یا از لرزه یا از
ترس **اقذار** بالفتح پلیدیها **اکفار** بالکسر کافر گردانیدن و کسی را کافر خواندن چنانکه گفته اند + لا یکفر
اهل القبلة + و تکفیر بدین معنی روایت نشده اگر چه از روی قیاس درست است و در کلام فارسی استعمال یافته چنانکه
صاحب مغرب بدان تصریح نموده و در قاموس نیز بدین معنی آمده **اکثار** بالکسر بسیار گفتن و بسیار کردن و بسیار مال
شدن و بسیار مال گردانیدن و شگوفه کردن درخت خرما **اکدر** تیره رنگ **اکثر** بسیارتر **اکبر** بزرگتر **اکابر** جمع **اکار**
بالفتح و تشدید کاف چاه کن و برزگر **اکره** بضم اول و فتح ثانی کرها جمع اکره بالضم بمعنی کره **امر** بالفتح کار و واقعه
و حادثه امور جمع و فرمودن و فرمان اوامر جمع و بفتحتین نشانهای سنگ که در بیابان باشد جمع امره و بفتحتین
و تشدید را تلخ ترش شکنبه و روده که دران سرگین باشد و گویند + هذا فی نفس الامر ای فی نفسه + یعنی
این چیز ثابت و واقع است در حد ذات خود بی اعتبار معتبر پس ضمیر حذف کرده بجای او لفظ امر آوردن
و این دلالت میکند که امر بمعنی شی مطلق نیز می آید و بحث امور عامه نیز دلالت میکند که امر بمعنی شی
مطلق می آید و بالکسر عجب و شگفت و بفتح اول و کسر میم بسیار **امیر** بادشاه کار فرما **آمر** بالمد و کسر
میم فرماینده **امطار** بالکسر باران باریدن و بالفتح بارانها **امصار** بالفتح شهرهای کلان جمع مصر
امتصار بالکسر دوشیدن ناقه و غیره بسر انگشتان **انذار** ترسانیدن و ترسیدن و آگاه کردن و
آگاهانیدن و رسانیدن **انظار** بالکسر مهلت دادن و بالفتح نگهها **انکار** باور نداشتن و نشناختن
و ناشایسته و ناپسندیده داشتن **انتشار** پراکنده شدن و بر خاستن قضیب و آماسیدن پا و دست
چارپا **انتصار** داد ستاندن و کینه کشیدن و باز داشتن مکروه **انتظار** چشم داشتن **انزجار** آزرده شدن

وباز راندہ شدن **انعصار** فشردہ شدن **انفجار** بدر آمدن آب **انفطار** شگافتہ شدن **انکسار** شکستہ شدن **انهمار** ریزانیدن آب جراں و ریزان شدن **انجرار** کشیدہ شدن و مجرور شدن حرف **انجبار** بالکسر بستہ شدن شکستہ و بفتح اول وضم سوم گیاہیست کثیر النفع کہ ازو شربت سازند **انحصار** کوتاہ شدن **انعفار** خاک آلودہ شدن **انمار** بالفتح پلنگان و نام قبیلہ ایست **اشهار** جوی کندن و بانگ برزدن **انگر** زشت تر **انوار** روشنی ہا و شگوفہ ہا بر تقدیر اول جمع نور بالضم و بر تقدیر ثانی جمع نور بالفتح **انصار** یاری کنندگان **انهار** بالکسر روان کردن آب و جراں و فراخ کردن گذرگاہ آب و مانند آن و روز کردن و زخم فراخ زدن بہ نیزہ و بالفتح جویہا **انبار** بالفتح غلہا و ارتفاعات بسیار کہ یکجا جمع شدہ باشد و خانہ سوداگر کہ در و متاع چیدہ باشند جمع نیز بالکسر دیہی است بر بلخ از انجاست محمد بن علی الانباری و شہریست بعراق **اندر** جای خرمن **انادر** جمع و شہریست در شام **و نادر** تر **اوتار** زہ ہای کمان و تار ہای ساز و چنبر ہای طاق بر تقدیر اول و ثانی جمع وتر بفتحتین و بر تقدیر ثالث جمع وتر است بالکسر **اوزار** کتابہا و سلاحہا **اوقار** خروار ہا **اوار** بالضم گرمی آتش و گرمی آفتاب و گرمی تشنگی **اهجار** فحش گفتن **اهدار** باطل و مباح کردن خون و باطل کردن حق **اهذار** بسیار گفتن **اهرار** بفریاد در آوردن سگ را **ایتار** ناندو تر کردن و طاق گردانیدن وزہ بر کمان کردن **ایسار** توانگر شدن **ایثار** برگزیدن **ایتزار** ازار پوشیدن **ایتمار** بایکدیگر مشورت کردن و کار سازی کردن و فرمان بردن **ایقار** گران بار کردن **ایغار** گرم گردانیدن از خشم کسی را و جوشانیدن غیر آب و ضامن شدن خراج را و تمام ستاندن خراج زمین و دادن بادشاہ بکسی بی خراج **ایر** بالفتح قضیب و بالکسر باد گرم ماخوذ ہست از اوار بالضم و باد شمال و بدین معنی بفتح نیز آمدہ

باب الالف مع الزاء

ابراز بیرون آوردن **ابریز** بالکسر خالص از زر و نقرہ **ابرویز** بفتح الف و واو و کسر آن و **ابرواز** نام بادشاہی ہست معروف از بادشاہان عجم معرب پرویز **انوز** بالضم برجستن آہو برہ در دویدن **اجهاز** شتاب بکشتن و مجروح نمودن **اجلواز** بسرعت رفتن **اجتیاز** بگذشتن **اجزاز** درویدن کشت فرمودن و بہ بریدن آمدن پشم **اجتزاز** درویدن کشت و بریدن پشم **احراز** استوار کردن و جمع کردن **احتراز** پرہیز کردن و خود را نگاہداشتن **احتیاز** جمع شدن **احتجاز** بحجاز رفتن و فوطہ بر میان بستن **احتراز** بریدن **احتفاز** بر سر پای نشستن و فراہم آمدن و خویشتن را در چیدن و فی الحدیث عن علی عم اذا صلّت المرأة فلتحتفز ای تتضام اذا جلست

وقعدت ولاتخوی کمایخوی الرجل اختباز نان بختن و نخت راندن ارتجاز از بحر رجز شعر خواندن و شعر گفتن ارتماز پریشان شدن از زخم و طپیدن و اضطراب کردن ارز بفتحتین و تشدید آخر برنج و بفتح اول نیز آمده ارتزاز استوار شدن چیزی در چیزی و بخیلی نمودن و در نشستن تیر به نشانه ارتکاز گوشه کمان بر زمین نهادن برای برخاستن و تکیه کردن ارکاز بگنج و کان رسیدن و یافتن مال پنهان ارجز بالفتح شتر که پایش یا سرش بلرزد بوقت برخاستن ارزه بالضم استوار شدن درخت و جز آن در زمین و خود را درهم کشیدن و گرفته شدن به بخل و ثابت شدن و قوی شدن و سرد شدن شب ازه بالفتح و اول و تشدید زا زا بهم آوردن و به گناه دلالت کردن و از جا جنبانیدن و آمیختن و جوشش کردن دیگ و افروختن آتش آزیز آواز کردن رعد و آواز جوش دیگ و جوشیدن دیگ و اضطراب کردن رگ و درد کردن زخم و ریش و جماع کردن و دوشیدن سخت ناقه را و ریختن آب و جوشانیدن آن استقراز سبک گردانیدن کسی را و لغزانیدن استنجاز بون بعد از تا طلب حاجت روائی کردن استیفاز بر سر پا نشستن اشجز از بهر دو زای معجمه بدر و آمدن کشت اشمیزاز رمیده شدن و گرفته شدن اضزاز بهر دو زای معجمه لجام گزیدن اسپ اعجاز بالکسر عاجز ساختن و عاجز یافتن و درگذشتن چیزی از کسی و بالفتح سرینها اعواز درویش و محتاج شدن و حاجتمند گردانیدن و دشوار شدن کار اعتزاز عزیز شدن اعزاز گرامی داشتن و قوی کردن و تنگ شدن سوراخ پستان شتر ماده و دشوار برداشتن گاو پار او بر زمین سخت رسیدن و بزرگ آمدن غم بر کسی اعجیز بزرگ سرین و عاجز تر اعزعز تر اعتنا ز بیک سو شدن و دور شدن از جائی بجائی اعتماد کار کسی را عیب کردن اغماز عیب کردن و کم حرمت کردن و شکستن گرما و دست نهادن بر پهلوی گوسفند تا فربهی و لاغری معلوم شود افراز جدا کردن چیزی از چیزی افراز ترسانیدن و جنبانیدن و تنگ داشتن اکتناز آگنده شدن استخوان به مغز و تن بگوشت و خوشه بدانه و مانند آن و جمع شدن و پر شدن اکواز بالفتح کوزها الغاز بالکسر چیستان گفتن و بالفتح چیستانها الواز بالفتح بادامها الزاز بالفتح لازم شدن چیزی بچیزی و بفتحتین اضطراب کردن امتیاز جدا شدن انتهاز فرصت یافتن و فرصت غنیمت شمردن و فرصت چشم داشتن انباز بالفتح لقبها جمع نبز بفتحتین و انباز به فارسی شریک را گویند انجاز بالکسر وفا کردن وعده و روا کردن حاجت انشاز از جای برداشتن و بلند نشاندن و استخوانها بجای خود گذاشتن و بعضی را به بعضی دیگر ترتیب دادن قال الله تعالی وکیف ننشزها - انفاز بالفاء تیر بر سر ناخن گردانیدن او ز بکسر اول و فتح واو و تشدید زا بط و مرغابی اوقاز شتابها اهتزاز جنبیدن و درخشیدن ستاره بوقت فرو شدن و جنبیدن و حرکت شتر باواز حدی ایجاز کوتاه کردن سخن ایغاز اشارت کردن و فرمان دادن و پیش آمدن بکاری

باب الالف مع السين

ابس بالفتح باکسے درشتی کردن وشکستن وخوار شدن ابلاس نا امید شدن و بریده حجت شدن و
غمگین شدن ابلیس نا امید از رحمت و نام شیطان ابساس رام کردن ستور به آب ابس بس گفتن ناقه را
وقت دوشیدن ابوقبیس کوهیست بمکه و در اصل نام آهنگری است از بنی مذحج که اول در ان کوه خانه
ساخت و این کوه بنام او مشهور گشت و نیز قلعه ایست از اعمال حلب ابوقابوس کنیت نعمان
بن منذر اجراس آواز کردن منقار مرغ در وقت چیزی خوردن و آواز کردن مرغ بوقت تیز گذشتن و
آواز زیور و آواز کردن حادی در حدی تا شتر راه رود و آواز نرم کردن اجلاس نشاندن اجناس
بالفتح گونها احتراس خود را از چیزے نگاهداشتن و در شب گوسفند دزدیدن احراس بجائے مقیم
بودن احساس دیدن و یافتن و دانستن و تیمار چار واکردن و یال اسپ را شانه کردن احرس
بالفتح آنکه از هیچ کس نترسد و دلیر احباس وقف کردن چیزے و در بند نگاهداشتن و بستن اسپ
را جائے در راه خدا احتباس باز داشتن و باز داشته شدن و باز ایستادن بول احمس جای سخت
و مرد دلیر در جنگ و در دین اختلاس ربودن اخراس گنگ کردن اخناس پس بردن و پس برداشتن
و پس چیزے پنهان کردن اخساس خوار و زبون گردانیدن و خوار و زبون یافتن کسی را اخرس
بالفتح گنگ و لبن اخرس شیر بسته و جبل اخرس کوه بے صدا اخس بتشدید سین زبون تر ارتماس
در آب غوطه خوردن ارتکاس باز گشتن بچیزے که از وی خلاص یافته باشد ارتجاس بجیم بانگ کردن ابر
ارکاس باز گردانیدن ارس بالکسر بیخ و اصل نیک اریس بالفتح و کسر راے مخفف و بکسر تشدید
را برزگر و بیر اریس چاهیست بمدینه اردس روشن و صاف و صیقل زده استقواس کوز پشت
شدن استیناس خو گرفتن بچیزے اساس بالفتح بنیاد اسس بضمتین جمع اسس بضمتین
بنیاد و آساس بالمد جمع آس آس بالمد درخت مورد و گویند عصای موسی عم از ان درخت بوده و بقیه
خاکستر در آتشدان و بقیه عسل که در خانه مگس انگبین باشد و نشانهای سر راه گور و هر نشانے
خفی اس بهر سه حرکت و تشدید سین و مشهور ضم است بنیاد و اصل هر چیز اشماس آفتاب ناک
شدن روز اشوس شجاع و آنکه به گوشه چشم نگرد از تکبر اطلس سرخ بسیاهی مائل و گرگ و
تیره یعنی سرخ تیره رنگ و نوعی از جامها و جامه ساده و کهنه و درم بے سکه اعتساس شب گردیدن
از براے دزد و بدکار اعراس بالکسر داماد شدن و عروس شدن و سور کردن و جماع کردن در آخر شب
و فرود آمدن و بالفتح زنان تازه شوی کرده جمع عرس بالکسر اغماس آب بغور رفتن افلاس تنگدست شدن

افتراس استخوان گردن شکستن و کشتن و به نشان دریافتن چیزے را و سوار شدن افراس بالفتح
اسپان افطس بالفتح پهن بینی افسوس بالضم شهر دقیانوس اقعس بالفتح اسپے که پس او بلندتر از
پیش باشد و شترے که سر و گردن او بسوی پشت مائل باشد و شب دراز و مردی که پشتش درون رفته باشد
و سینه اش بیرون آمده باشد و نام کوهیست اقلیدس بالضم نام مؤلف کتاب اصول مشهور در هندسه
و بعضی گفته اند که اقلیدس نام آن کتاب است و آن غلط است و اقلیدس بزیادتی واو نیز آمده است
و مشهور بغیر واو اقباس آتش دادن و علم آموختن بکسی اقتباس علم آموختن از کسی و آتش فراگرفتن
و فائده گرفتن اقتیاس قیاس کردن و پیروی کردن اقماس به آب فرو بردن اقعاس توانگر و
بے نیاز شدن و برگفتن اکیاس بالفتح زیرکان و کیسها الباس جامه پوشانیدن التباس
پوشیده شدن و آمیخته شدن التماس درخواستن امساس بدست سودن چیزی را و سایانیدن
امتراس ستیزه کردن و کاویدن و خود را بر چیزے خاریدن املس هموار و درست پشت املیس
بالکسر بیابان خشک و رمان املیسی منسوب است به آن امس دی و وقت نزدیک قال الله تعالے
کان لم تغن بالامس انکاس سرنگون کردن و واگردانیدن انتکاس سرنگون شدن انفس
بفتح اول و ثالث گران مایه ترین چیز و بضم ثالث جمع نفس انبرباریس بفتح اول و ثالث زرشک
و این کلمه رومی است و امیرباریس بمیم نیز آمده انیس همدم و خوگرفته انس بالکسر مردمان و همچنین
اناس و بالضم خوگرفتن و آرام گرفتن به چیزی و بفتحتین مردم و قبیله که یکجا مقیم باشند و نام صحابی
رسول صلعم و خوگرفتن آنس بالمد و فتح نون خوگیرنده تر و بکسر نون انس گیرنده اندراس نابود
و کهنه شدن انبجاس بیرون آمدن آب اندک اندک و تراویدن آن و انفجار بیرون آمدن آب بشدت
و کثرت قال الله تعالے فانبجست منه اثنتا عشرة عینا و در سوره دیگر می فرماید فانفجرت منه اثنتا عشرة
عینا و جمع میان این دو آیه برین وجه نموده اند که اول از آن سنگ اندک اندک مے تراوید و
بعد از آن بسیار شد و بشدت می آمد و از هر طرفے از چهار طرفش سه جوی آب روان شد انطماس
ناپدید شدن انغماس به آب فرو رفتن و فرو رفتن ستاره اندساس نهان شدن در کاری
انتهاس گوشت بدندان گرفتن انجاس بالکسر پلید کردن و بالفتح پلیدیها انقاس بالفتح
و به قاف مدادها انفاس بالکسر راغب کردن کسے را و برگزیده و نفیس شدن و بالفتح دمها جمع
نفس انماس پنهان شدن اوطاس بالفتح نام جائی است اوس بالفتح گرگ و پدر قبیله
از یمن و عطا دادن و عوض دادن از چیزے اویس بالضم گرگک مصغر اوس نام بزرگی است

مشهور و تحقیق آنست که اویس اگرچه بصورت صیغهٔ تصغیر است اما بمعنی تصغیر مراد نیست و بمعنی گرگ
است مرادف اوس اوحیس بالفتح جیم چیزے اندک و بالضم روزگار و همیشه هرگز اهلاس
سست شدن و سست خندیدن و راز گفتن اهوس هوسناک اهیس دلیر ایجاس در دل
گرفتن ترس قال الله تعالے فاوجس منهم خیفة انیاس خوگرفتن و دانستن و شنیدن و دیدن
ایراس زرد شدن برگ درخت و ورسناک شدن و ورس گیاهیست که در یمن مے باشد
و بدان رنگ زرد میدهد جامه را ایاس بالکسر نومید شدن ایس بالفتح نومید شدن و آن
مقلوب یاس است و بمعنی بودن و وجود نیز آمده خلاف لیس آیس بالمد و کسر یا نومید و یایوس بمعنی
نومید استعمال در کلام عرب نیامده چه این باب متعدی نیامده ایباس نومید کردن

باب الالف مع الشین

ابرش بالفتح اسپے که بر اعضای او نقطها باشد برنگ مخالف رنگ اعضا و لقب خذیمه بن مالک و آن
ابرص بود بواسطه مهابت او بجای ابرص ابرش میگفتند ابو براقش مرغے است رنگا رنگ و ملون
اجهاش برائے گریستن آماده شدن و زاری کردن بکسی اجتشاش کوفتن و کوفتن فرمودن
اجش بفتحتین و تشدید شین مه درشت آواز اجرش نیم کوفته احشاش خشک یافتن بچهٔ
زن را در شکم مادر و خشک شدن بچه در شکم و خشک شدن دست و طلب کردن حشیش و جمع کردن آن
احتشاش گرد آوردن و جستن گیاه احتواش رمانیدن صید را و در میان گرفتن چیزے را احتماش
برافروختن از خشم و جنگ کردن خروس با هم و همچنین استحماش احمش بالفتح باریک ساق
احرش بالفتح سوسمار و دینار درست مهر اخناش بالفتح والنون شکارها و مارها احبوش بالضم مردم
از هر جنس و از قبیلهاے متفرق اختراش بهدیگر را خراشیدن اخفش خرد چشم و ضعیف بصر و کسی که
در تاریکی بهتر بیند که بروشنائی و لقب سه کس از ائمهٔ نحو یکے اخفش کبیر استاد سیبویه دوم اخفش
وسط معاصر سیبویه سوم صغیر شاگرد سیبویه ادهاش حیران کردن ارشاش فرو باریدن باران و خون
و اشک و چکانیدن ارعاش لرزانیدن ارتعاش لرزیدن ارتهاش سم بر یکدیگر زدن ستور و
مجروح شدن آن ارتفاش ارتیاش نیکو شدن حال اریش بالفتح اختلاف و خصومت و برانگیختن فتنه
و جنگ و دیت جراحت و بمعنی تحقیق مقدار دو دست آدمی که برابر قامت آدمی ست و بدین معنی فارسی است
آرش بالمد و کسر الراء کوهے است و نام پهلوانیست مشهور در عجم که به حکمت تیرے
ساخته بود که از شهر آمل انداخت بمرو رسید و در میان مسافت بسیار است استیحاش ناخوش

شدن و رمیدن وغمگین شدن وگرسنه شدن استغشاش کسی را خائن و ناراست شمردن اشاش بالفتح شادی کردن اطروش بالضم کر اعطاش تشنه گردانیدن اعشاش بمنزل دیگران فرود آمدن تا جای بر ایشان تنگ شود وازانجا کوچ کنند اعتشاش طعام اندک برای عیال یا برای فروخت آوردن اعمش آنکه از چشم او آب میرود بجهت بیماری ولقب عالمی مشهور که او را سلیمان بن مهران گویند شد اعطاش تاریک کردن وتاریک شدن شب وتاریک کردن چشم اغطش ضعیف چشم افحاش ناسزا بیهوده گفتن افراش باز ایستادن وغیبت کسی کردن وگستردن افتراش دو وزراعه دست بر زمین گستردن وگسترده شدن وسپردن اقراش کوشیدن بقصد کسی وعیب وبدگوئی کردن املاش همه سرهای پستان ماده شیر بستن امتراش بربودن وستاندن امجاش سوختن آتش وگرما چیزی را امتحاش سوخته شدن انفاش شب برچرا گذاشتن گوسفند واسپ شبان انتفاش شب را بچرا گذاشتن چارپای شبان وازتن برخاسته شدن موی انتقاش صورت بسته شدن وخار از تن بیرون کردن وست بر زمین زدن شتر تا سنگ یا خار که در دست او باشد بیرون افتد وبرکندن مو بموچینه انعاش بلند شدن ونیکو شدن وبرخاستن انکماش شتافتن انتیاش بیای مو نقطه ستدن وگرفتن چیزی را انتباش بهمزه پس ماندن اوباش مردم فرومایه ودرآمیخته از هر طائفه اوخاش زبونان وفرومایها اوحاش گرسنگان ایخاش فرومایه وزبون گشتن وباز گردانیدن سهام را به وآن تیردان سهام قداح است ایحاش اندوهگین کردن ورمانیدن وبی توشه شدن وگرسنه شدن وبی گیاه ومردم یافتن زمین وشهر را ایباش ردیانیدن

باب الالف مع الصاد

ابرص پیس وسام ابرص وزغ بزرگ باشد که بپارسی آنرا آفتاب پرست وحربا گویند وتحقیق آنست که آنرا بزمرده گویند بغایت قتال است اتراص محکم واستوار گردانیدن وبرابر کردن اجاص بالکسر وتشدید جیم آلو واین معرب است چه در کلام عرب جیم وصاد جمع نمیشود احصاص حصه دادن احوص تنگ چشم ونام کسیست احاوص تنگ چشمان وفرزندان کسیکه مسمی بود باحوص احص بحای مهمله وتشدید صاد شوم وبیخیر وآنکه موی سرش ریخته باشد بعلت خاصه که ازان موی سر می ریزد اخلاص پاک وخالص کردن دوستی وعبادت وطاعت بی ریا وبیعت کردن ودین بی ریا داشتن اختصاص وابسته وخاص شدن به یک چیز وخاص گردانیدن اخمص باریک میان ومیان کف پای که بر زمین نیاید ارخاص ارزان کردن ارقاص برقصانیدن وببازی داشتن کودک را وبویه دوانیدن شتر را ارتخاص ارزان خریدن استخلاص رهائی جستن وخالص کردن استرخاص ارزان

شمردن و ارزان خریدن استقصاص طلب قصاص کردن اشخاص بالکسر فرستادن چیزی را
بیرون کردن کسی را و بیرون و رسیدن بوقت سفر و گذشتن تیر از بالای نشانه و غیبت کسی کردن بالفتح
شخصها اعتباص دشوار شدن کار بر کسی و باز ناگرفتن میش و ناقه و جز آن و بیطاقت شدن مادیان یا
شتر ماده از جماع اعواص دشوار کردن کار بر خصم اغصاص در گلو گیرانیدن اغتصاص غم و غصه خوردن
و در گلو گرفتن اغمص پس افراص وقت کاری یافتن افتراص وقت چیزی را چشم داشتن افتحاص
کاویدن و پرسیدن افحوص بالضم خفتن گاه مرغ سنگ خوار اقتصاص جدا کردن چیزی از چیزی و
بیرون کشیدن افضاص بیرون گرفتن چیزی را و همچنین استقصاص اقتناص بیرون شکار کردن
و کسب کردن اقتصاص روایت کردن سخن و از پی رفتن اقصاص کشنده را کشتن و آبستن شدن
گوسپند و اسپ و مانند آن و بمرگ نزدیک شدن و بمرگ نزدیک گردانیدن کسی را از بسیاری دل اقعاص
چیزی را در حال کشتن بر جای خود اقلاص فربه شدن شتر در تابستان و کوهان شتر پیدا شدن التحاص بیچاره
گردن کسی را در کاری امغاص بدرد آوردن روده و پیچش آوردن امتصاص مکیدن امصاص کسی را
برمکیدن داشتن انتقاص گم کردن و گم شدن اندلاص از دست لغزیدن چیزی و افتادن انقص کمتر و عیبناک تر
اوقص کوتاه کردن و چوب ریزه های شکسته و مال دافزونی نصاب که بران افزونی زکوة واجب نشود
ایقاص کوتاه گردانیدن گردن را ابیاص درخشیدن زمین به پیدا شدن گیاه و درخشیدن آتش

باب الالف مع الضاد

البض بالفتح بستن سر دست شتر بر بازو تا دست از زمین برندارد و کشیده شدن عرق النساء و بالضم رگ
آباض بالمد جمع ابیضاض سپید شدن ابغاض دشمن داشتن ابیض سپید و شمشیر اباض بالکسر ریسمانی که بآن
دست شتر بر بازو بندد تا دست از زمین برندارد و بالضم نام جائی و بالکسر تشدید با نام شخصی و اباضیه گروهی از خوارج
منسوب بدان اجهاض غالب کردن و رهانیدن و شتابانیدن و بچه افگندن شتر احراض بیمار و لاغر گردانیدن عشق
کسی او پدر فرزند ناخلف شدن و بالفتح مردم ضعیف که کار نتواند کرد احاض بیای موحده تیر از آماج
و رنگذرانیدن و حق کسی باطل کردن و آب جا کشیدن چنانچه در ان هیچ آب نماند احمض ترش مزه اخفاض زن را
ختنه کردن و رفتن نرم و تن آسانی کردن اخاض بالکسر بای ذرآوردن ستور را او حاض باطل کردن حجت
و جز آن و مغلوب کردن و قرعه انداختن و لغزانیدن و گردانیدن آفتاب بمغرب از وسط سما ارتماض سوخته شدن
از درد و اندوه و تباه شدن جگر و دل و غیر آن و یافته کردن کسی را ارتیاض سختی پذیرفتن و رام شدن تعلیم ارکاض
جنبیدن بچه در شکم مادر و بزرگ شدن در شکم مادر و همچنین ارتکاض و اضطراب کردن در کاری ارماض سوزانیدن

دیگ گرم چیزی برا و سوزانیدن اندوه و درد و غضب کسی را ارض بالفتح زمین و هر چه پست و دست و پای
ستور و لرزه و زکام و خوردن کرم ارضه چوب ارض بفتحتین تباه شدن چیز جستن و ریم ناک شدن اراض بالکسر بساط سطبر
که از موی یا از پشم باشد اریض بوزن عریض سزاوار تر و متواضع و پاک و حیوان فربه استیفاض شتاب رفتن و راندن
و شتابانیدن استحواض جمع شدن آب در حوض احض بالفتح و تشدید یا ضاد مضطر کردن و بالکسر اصل اضاض بالکسر
پناه گاه اعراض بالکسر روی از چیزی گردانیدن و آشکارا شدن و پهن کردن و بچه پهن زادن و حجابه بزغاله کندن و
دست دادن نکوئی و بدست آمدن شکاری تیر انداختن را و بطول و عرض زمین رفتن و بالفتح بسیار بها و چیزهای
نو پیدا شده و چیزهائی که بخود قائم نباشد و شهرها و دیههای حجاز و جسدهای مردم اعتراض برپهنا ایستادن و حائل
شدن پیش چیزی و سرکشی کردن اسپ بوقت کشیدن و بر شتر توسن سوار شدن و پیش آمدن چیزی را بالقصد و لی و عرض
دادن لشکریان خود را و ازمیان نهای ماه آغاز کردن کاری را و غیبت و عیب کردن کسی را و مانع شدن اعتیاض
عوض گرفتن اعضاض شمشیر زدن کسی او درخت خاردار خوردن شتر و خارناک شدن زمین و گزانیدن و خداوند
شتران خارخوار شدن اغماض چشم پوشیدن و آسان گرفتن در معامله و باریک کردن دم شمشیر اغراض بالکسر
تنگدل کردن و تنگ بر شتر بستن و بالفتح عرضها اعتماض غنودن افراض عطا دادن و بحد نصاب رسیدن مال
و مویشی و در عدد افراض واجب کردن اقراض قرض دادن اقتراض وام گرفتن اقتیاض دسته چیزی ساختن
امحاض خالص کردن و نیامیختن چیزی امتخاض شیر خالص بچیزی نیامیخته خوردن امراض بالکسر بیمار کردن و
نزدیک شدن بفکر و صواب و آفت بمال رسیدن و خداوند مال آفت رسیده شدن و بالفتح بیماریها امضاض سوزیدن
انبوه و جراحت کسی را و بدرد آوردن امتضاض سوخته شدن و سوخته گردانیدن انهاض برانگیختن و برخیزانیدن
انتهاض برخاستن انتفاض بفا افشانده شدن انتقاض شکسته شدن عهد و جز آن و ویران شدن بنا و باز شدن ریسمان
از تاب انخفاض کسر یافتن کلمه و افتاده شدن و بنشیب افتادن انقباض گرفته شدن انقراض بریده شدن و به آخر
رسیدن مدت انفضاض شکسته شدن و پراگنده شدن انقضاض بقاف افتادن بنا و تباه شدن و فرود آمدن چیزی
بر چیزی و فرود آمدن مرغ از هوا و رفتن ستاره انهضاض شکسته شدن انقاض گران کردن بار پشت را و بانگ کردن
چوزه و زاغ و بچه شتر و عقاب و مرغی نیز انقاض آنچه از شتران خرد سال و بمعنی بار و بستو له تعالی انقض ظهرک اوفاض
بالفتح جماعت شتابنده گروهها مردم و آمیخته جمع و فرد هر دو آمده و فی الحدیث امر بصدقه ان توضع فی الاوفاض ایفاض
شتابانیدن و برخیزانیدن ایماض برجستن برق و دزدیده نگاه کردن غدن چیزی را ایض بالفتح گشتن و بازگشتن

باب الالف مع الطاء

ابط بالکسر و بکسرتین بغل اباط بالکسر بابچه بازگذاشتن شتر ماده و بالفتح شتران ماده که با بچه رها کرده باشند

واو جمع بسط است بالکسر احباط باطل کردن احتیاط استوار کردن و گرد فرو گرفتن و گرد چیزی بر آمدن و بهوش کار
کردن احط فرو افتاده تر احوط فرو گیرنده تر اختلاط آمیختن و شوریده و تباه شدن عقل اختیاط خواستن چیزی از کسی
بی وسیله و سابقهٔ معرفه و در شب سوال کردن از جهت شرم و عار اختراط شمشیر از نیام بر کشیدن اخلاط بالفتح گروههای
مختلفه و نام شهریست و داروهای خوشبو و خلطهای بدن ارتباط بستن ارقط آنچه بر وی نقشهای سیاه و سفید باشد اسخاط
بخشم آوردن و ناخوشنود کردن اسحاط داروی در بینی کردن و نیزه بر سینه زدن اسباط بالفتح فرزندان فرزند و گروهها
و فرزندان یعقوب علیه السلام و اسباط در فرزندان یعقوب چون قبائل است در فرزندان اسمعیل علیه السلام استنباط بیرون
آوردن آب و علم و مانند آن اسماط بالفتح شلوارهای بی پنبه و کفشهای یک لخته و یکتو اسواط بالفتح
تازیانها اسقاط بالکسر انداختن بچه و خطا کردن در سخن و بالفتح رختها و متاعهای زبون جمع سقط بفتحتین
اشطاط ستم کردن و از حد در گذشتن و در رفتن ستور به چراگاه اشتافتن بطلب چیزی اشتراط شرط کردن اشراط
بالکسر نشان کردن شتر و گوسفند بجهت فروختن و آماده کردن خویشتن را بکاری و بالفتح نشانها و زبون ترین
قوم و بزرگان و مالهای زبون اشواط بالفتح گشتها و طاف بالبیت سبعة اشواط یعنی هفت گشت
طواف کرد اطیط آواز کردن پالان شتر و زین و آواز کردن شتر از گرانی بار و آواز کردن اندرون شکم و
آواز کردن درخت خرما اعتباط بالکسر شتر کشتن بیعلتی و مرضی اغلاط بالکسر در غلط افگندن و بالفتح
غلطها اغالیط غلطها و چیزهائیکه بدان کسی را در غلط اندازند اغتباط شاد شدن و رشک بردن
بر نیکوئی حال کسی تا او را مثل آن حال شود افراط از حد در گذشتن و از حد در گذرانیدن و ناخبر کردن
و شتاب کردن و گذاشتن و فراموش کردن و شتابانیدن و پیش فرستادن و پر کردن توشه دان
از توشه و حوض از آب اقط بالفتح ماست ساختن و بالکسر و بکسرتین کشک که آنرا پنیر نیز گویند اقحاط
در قحط افتادن و باران واگرفتن اقساط عدل کردن اقتعاط دستار بستن بی تحت الحنک و
و فی الحدیث نهی عن الاقتعاط و امر بالتلحی و تلحی پیچ دستار زیر زنخ در آوردن اقسط عادل تر
التقاط بر چیدن و ناگاه بر سر چیزی رسیدن بی سبب التیاط پیوستن و چسپیدن امتخاط بینی
پاک کردن و شمشیر از نیام بر کشیدن و از دست کسی ربودن چیزی را امتشاط موی را شانه کردن
امرط و امعط و املط ریخته موی و آنکه موی ریش او کم باشد و امرط تیر بی پر و غیره انبساط گستاخی
کردن و کشاده روشدن و گسترده شدن انحطاط بالکسر افتادن و شتابانیدن و فرود آمدن نرخ
هر چیزی اوسط میانه و میانه تر و نیکوتر و فاضلتر اهباط فرو فرستادن

باب الالف مع الظاء

الغاظ به تشدید تا پند گرفتن استحفاظ یاد گرفتن خواستن و نگهداشتن استیقاظ بیدار شدن استغلاظ سطبر شدن و سطبر شمردن چیزی را و ترک گفتن آن بسبب سطبری اغلاظ درشت گفتن و جامهٔ درشت خریدن اغتیاظ خشم گرفتن الحاظ بالکسر به گوشهٔ چشم نگریستن و بالفتح نظرهای گوشهٔ چشم ایقاظ بالکسر گرد و غبار برانگیختن و بیدار گردانیدن و آگاه کردن و در پی کسی رفتن و بالفتح بیداران

باب الالف مع العین

اتباع بالفتح پیروان و بالکسر در پی رفتن و در پی فرستادن و رسیدن و رسانیدن و در سخن دو لفظی یکدیگر آوردن که یک سجع باشد و لفظ ثانی معنی غیر از تاکید لفظ اول نداشته باشد چون حسن بسن و قبیح شقیح اتباع بالکسر و تشدید تای مکسوره پیروی کردن ابداع نو آوردن و بطرز نو شعر گفتن و مانده شدن شتر در سواری و کند شدن مرکب در رفتار ابضاع چیزی را سرمایه دادن و چیزی را سرمایه کردن و سیراب گردانیدن و سوال را جواب شافی گفتن ابلاع چیزی را در حلق کسی فرو بردن ابتداع چیزی نو آوردن ابتلاع بگلو فرو بردن ابتیاع خریدن البقع جانور سیاه و سپید و دواب البقع یعنی زاغ پیسه اتراع پر کردن اتلاع گردن برافراشتن آهو از جای خود اتلاع بالکسر و تشدید تای مکسوره فراخ شدن اجزاع بر ناشکیبائی زاری داشتن اجماع اتفاق کردن و فراهم آوردن و عزم کردن و همه پستان ماده شتر را بستن و دوشیدن و در عرف شرع اجماع اتفاق جمیع علمای یکزمانست بر حکمی از احکام شرعی و اتفاق چنین در هر عصری البته حق باشد لقوله علیه الصلوٰة والسلام لا تجتمع امتی علی الضلالة اما اینچنین اتفاق در زمانهٔ صحابه و تابعین واقع میشد بعد ازان بواسطهٔ انتشار علما در بلاد معلوم نیست که بحصول پیوسته باشد اجتماع فراهم آوردن و سازگاری نمودن و بحد مردی رسیدن اجدع گوش بریده و بینی بریده و دست بریده و لب بریده اخداع پنهان کردن و در خزانه کردن اختداع فریفتن و فریفته شدن اخدع رگی در پشت و فریبنده تر اخضع فروتن و پست گردن عرب گوید مغرس اخضع و ظلیم اخضع یعنی اسپ پست گردن و شترمرغ پست گردن اخضاع و اخشاع و اخناع بنون فروتن گردانیدن اختشاع و اختضاع فروتنی کردن اختلاع و اخریدن زن خود را بمهر و جز آن اختراع شگافتن و نو بر آوردن و سخنی دروغ یافتن اختراع بریدن ارتاع چرانیدن و رویانیدن باران علف را ارباع بالکسر در بهار رفتن و در بهار چرانیدن و چهار شدن و تب ربع آمدن و دندان رباعیه انداختن و در سن پیری کسی را فرزند شدن و در خانهٔ بهار منزل کردن و بالفتح منزلها و چهار حصها ارتباع در بهار بجای بودن و گیاه بهاری چریدن ستور و گرد اندام شدن و در بهره شدن چیزی و سنگ برافراشتن و سخت دویدن شتر اربع چهار عدد و چهار زن چنانکه اربعه چهار مرد و بالضم با سرها جمع ربع بالفتح ارتجاع شتر فروختن و بهای آن چیزی خریدن و بخشیدن باز ستاندن و واگردانیدن ارتداع آلوده شدن و از کاری باز ایستادن

و اگر گرفتن از رنگ و بوی چیزی ارضاع شیر دادن ارتضاع شیر خوردن ارتفاع بلند شدن و از جای
بر آمدن ارتباع ترسیدن اروع خوبروی و بشگفت آرنده کسی را از غایت حسن و کمال خود ارفع بلندتر ازماع
برای معجمه عزم کاری کردن و دل برکاری نهادن و دویدن خرگوش اسباع فروگذاشتن و هفت شدن و گوشت
سبع بخورد کسی دادن و کودک بدایه دادن و صاحب درد سبع شدن و گرگ دادن گوسپند را و بیکار گذاشتن
بنده را اسراع شتافتن و صاحب ستور تیزرو شدن اسماع بالکسر شنوانیدن و دشنام دادن و مسمع ساختن یعنی
گوشه ساختن دلو را و سرود گفتن و بالفتح گوشها استماع گوش داشتن استبشاع ناخوش آمدن و ناخوش و بدمزه
شمردن استبضاع چیزی را سرمایه کردن استتباع پیروی کردن خواستن استرجاع داده واپس گرفتن
و واگرفتن خواستن و بازگشتن و انا لله و انا الیه راجعون گفتن استنقاع سیراب کردن و در آب خیسانیدن
مویز و میوه و جز آن و ایستادن آب بجائی و گرد آمدن آب و بلند شدن آواز بچشمه فرود آمدن و غسل کردن
استشفاع شفاعت خواستن استطلاع طلب دیده وری کردن و طلب آگاهی استمتاع برخوردن از چیزی
استیداع بیای مثناة تحتانیه چیزی به امانت بر کسی دادن و امانت نهادن استبداع چیزی بدیع و نو شمردن
استیساع فراخ شدن استرضاع طلب شیر دادن فرزند کردن اسجاع بالفتح و اساجیع سخنهای
با قافیه و آوازهای کبوتران و شتران هر دو جمع سجع اسروع بالضم نقش و خطی که بر کمان میباشد
و گیاهی از بیخ درخت و شاخی که از بن درخت روید و کرمک سرخ که در تره میباشد در میان پوست و
چون از پوست بیرون آید پروانه شود و بعضی گفته اند کرمیست سرخ سر و تن سپید و در ریگ میباشد
و بدان تشبیه کنند انگشتان زنان را اساریع جمع اسبوع بالضم هفته و هفت بار اسابیع جمع اسطع بالفتح
دراز گردن و بلندتر اشراع در گشادن خانه را بسوی راه و نیز بر کسی راست کردن اشباع سیر کردن و رنگ
سیر خورانیدن جامه را اشماع درخشیدن چراغ اشعاع پاشیدن شتر بول را و خوشه بیرون آوردن کشت
و پراگنده شدن شعاع آفتاب و خار برآوردن خوشه اشاجع بالفتح پیوان و یاران و مانند آن و مقدارها
اشجع دلیرتر و بن انگشت که بر کف دست پیوسته است و نام قبیله ایست و یک نوع ماریست و مرد سبک سر
و نادان و شیر درنده اشنع زشت تر و زشت افعل تفضیل و افعل صفت است اصطناع نیکوئی کردن
و برگزیدن قوله تعالی و اصطنعتک لنفسی اصلع بالفتح آنکه موی پیش سر نداشته باشد اصمع بالفتح
خرد گوش و تیز خاطر و دل آگاه و شمشیر تیز و رونده به بلندترین جاها و حیران و گیاهی که برگش ظاهر
شود و هنوز نشگافته باشد و پر نازک و لقب جد ابو سعید عبدالملک مشهور به اصمعی اصبع بکسر اول
و فتح ثالث انگشت و نشانه نیک اصابع جمع نزد صاحب قاموس اصبع بهر سه حرکت همزه و بهر سه حرکت

باست بنا برین اصبع بنه روش نتوان خواند اما مشهور اول است **اضطباع** ردا از زیر بغل راست بدر
آوردن و بر دوش چپ انداختن **اصطلاع** قوی شدن در کاری **اضطجاع** بر پهلو خفتن **اضلاع** میل
دادن و گرانبار شدن و بالفتح استخوانهای پهلو **اضراع** شیر فرود آوردن گوسپند پیش از زائیدن و خوار
و زار کردن **اضجاع** بر پهلو خوابانیدن و فتحه را سوی کسره میل دادن **اطلاع** بالکسر سلون الطاء دیده ور
گردانیدن و توقف دادن کسی را بر سر خود و قی کردن آدمی و شگوفه کردن درخت خرما و تیر از سر آماج
گذرانیدن و بتشدید الطاء دیده ور شدن و بر بالای چیزی بر آمدن **اطماع** در طمع انداختن **اطباع** بالفتح مهرها
و شترها و جویها بر تقدیر اول جمع طبع است بفتحتین و بر تقدیر ثانی جمع طبع است بالفتح و بر تقدیر ثالث جمع
طبع است بالکسر که بمعنی رود خانه است **افزاع** بزاء معجمه ترسانیدن و بفریاد کسی رسیدن **افرع**
بالفتح بسیار موی **افظاع** به فاء و ظای معجمه دشوار و شنیع آمدن کار **اقطاع** بالکسر چیزی را از خود بریدن بکسی
دادن و اجازت دادن بریدن و بالفتح پیکانهای خرد و اطراف زمین **اقراع** قرعه انداختن و بهترین
مال بکسی دادن و به کشتی دادن کشتی را و بسوی راستی باز گشتن و نرم شدن و عنان کشیدن ستور را
تا باز ایستد و باز داشتن و مشورت قبول نا کردن کسی را **اقلاع** کشتی را بادبان کردن و باز ایستادن چیزی
و باز ایستادن تب و باز داشتن از کاری لازم و متعدی قوله تعالی ویا سماء اقلعی **اقماع** خوار و شگفته
گردانیدن **اقناع** خرسند گردانیدن و خوشنود کردن و سر و چشم و روی بسوی چیزی کردن و سر بر داشتن
و میل دادن ظرف را تا آنچه در وست بریزد و میل دادن چیزی را بسوی چیزی و دست بدعا بر داشتن
و گردن دراز کردن شتر برای آب خوردن و گردانیدن ستور را بسوی چراگاه **اقتراع** برگزیدن و قرعه زدن
اقتطاع پاره از چیزی جدا کردن **اقتلاع** بر کندن **اقطع** بریده دست **اقرع** کل یعنی آنکه موی سر
ندارد و نوعیست از مار و نام شخصیست **التیاع** آرزومند شدن و سوخته شدن دل از اندوه عشق **التماع**
درخشیدن و گونه روی بگردانیدن و ربودن و همچنین است **الماع** **امتاع** نفع گرفتن از مال و برخوردار کردن
کسی را از حیوة و بی نیاز شدن **امتناع** در ایستادن و قوی و استوار گشتن **انقاع** در آغشتن و
خیسانیدن و سیراب گردانیدن و بر وردن گرد و غبار بر انگیختن و بی آواز کسی رفتن و ایستادن آب
بجائی و همچنین است **استنقاع** **انتجاع** گیاه و آب جستن و نزد کسی رفتن از برای طلب نیکوئی **انتزاع**
بیرون کشیدن و بر کندن و بر کنده شدن لازم و متعدی **انتفاع** سود گرفتن **انخداع** فریفته شدن
انخراع برای مهمله شکافته شدن و بیرون عضو از جای خود **انخزاع** بزاء معجمه بریده شدن **انخلاع**
برکنده شده **اندفاع** دور شدن و باز داشته شدن و بشتاب رفتن اسپ و شتاب کردن

درسخن **انصداع** شگافته شدن **انطباع** نقش پذیرفتن چیزی در چیزی **انقطاع** بریده شدن **انقلاع** برکنده شدن **انقماع** ذلیل و خوار شدن **انواع** بالفتح گونها **انزع** آنکه موی هر دو جانب پیشانی او رفته باشد وفی الاثر ابوبکر اقرع و عمر اصلع و علی انزع **اوجاع** دردها **اوسع** فراخ تر **اوضاع** حالها **اوزاع** گروههاے آدمیان و نام طائفه از قبیله همدان و اوزاعی ازان طائفه است **اهراع** لرزیدن از خشم و ترس و تپ و ترسانیدن و شتافتن قوله تعالی + وجاءه قومه یهرعون الیه **ایداع** امانت دادن و امانت نهادن **ایلاع** سخت حریص کردن و مولع بفتح اللام حریص **اینباع** رسیده شدن میوه **ایفاع** بلند شدن و بحد مردی رسیدن کودک **ایجاع** بدرد آوردن **ایزاع** در دل انداختن و باز داشتن و برغلانیدن و برانگیزانیدن و در قید نگاه داشتن و بمعنی اول است قول حق تعالی + رب اوزعنی ان اشکر نعمتک و بمعنی آخر است قوله تعالی + فهم یوزعون **ایساع** توانگر شدن و تمام فرا رسیدن و فراخ گردانیدن نعمت بر کسے و توانا شدن بر کسی و توانا شدن و ازینجاست قول حق تعالے و انا لموسعون اے القادرون **ایضاع** زبون گردانیدن و بدر آمدن و شتابانیدن و زیان زده شدن مردم در تجارت **ایقاع** بجنگ در انداختن و مبالغه کردن و کارزار و شبخون آوردن و واقع کردن الحان سرود بنوعی که میان آنها فاصله بریک نهج باشد

باب الالف مع الغین

ابلاغ رسانیدن **اسباغ** بالفتح سربندهای دست **اسباغ** تمام کردن و زره فراخ پوشیدن و تمام آوردن وضو **استفراغ** بتمام توانائی خود را بکاری صرف کردن و تهی شدن بدن از فضلات خواستن و تهی کردن از افزونیها **استصماغ** صمغ از درخت بیرون آوردن **اصبغ** بالفتح اسپی که طرف دم او سپید باشد و اسپی که پیشانی او سپید باشد و مرغی که دم او سپید باشد و نام یکی از خواص اصحاب علی بن ابی طالب ع که او را اصبغ بن نباته گویند **اصباغ** بالفتح رنگها **اصداغ** بالفتح موهای بناگوش و میان چشمها و گوشها و موها که برین مواضع باشد جمع صدغ بالضم **افراغ** ریختن آب و خون و جز آن و ریختن حلقه آهن و طلا و نقره در قالب و خالی کردن ظرف را و واگردن چیزے را **امراغ** ریختن آب دهن و بسیار ناصواب گفتن و نرم کردن خمیر را و تنگ کردن از بسیارے آب **اندماغ** دباغت یافتن پوست

باب الالف مع الفاء

اتحاف تحفه دادن **اتراف** نعمت بسیار دادن و گمراه گردانیدن نعمت کسی را و بمعنی اول است قوله تعالی و اترفناهم فی الحیوة الدنیا + و بمعنی ثانی است قوله تعالی + امرنا مترفیها **اتلاف** نیست کردن **اتصاف** صفت کردن بمعنی

موصوف شدن اجلاف بالفتح مردم فرومایه و ستمگاران اجوف میان تهی احصاف استوار کردن و
دویدن و استوار تافتن رسن را اجحاف نقصان کردن و کار بر کسی تنگ گرفتن و بردن چیزی و نزدیک
شدن احنف کج پای که سر پای‌های او سوی یکدیگر باشد و آنکه هر دو انگشت بزرگ پای او خمیده باشد و نام
تابعی بزرگی است معروف احراف صاحب پیشه شدن احلاف بالکسر سوگند دادن و بالفتح هم عهدان و قومی
از قبیلهٔ ثقیف احقاف بالفتح ریگ توده‌های کج شده و میل کرده و دیار عاد قال الله تعالی اذ انذر قومه بالاحقاف
اخراف بالکسر لاغر گردانیدن ستور را و نیکو مال شدن و افزایش کردن مال و مال بسیار و بالفتح طرفها و جانبها
شتران ماده لاغر اخلاف بالکسر پوست شمشیر بیرون دوباره شدن درخت و وعده خلاف کردن و خلاف یافتن
وعده را و آب کشیدن و بوی دهن متغیر شدن و نیکو کردن جامهٔ کهنه را و چیزی رفته را بدل آوردن و اخلف
الله علیک گفتن کسی را که مال از وی رفته باشد یعنی بدهد خدا تعالی ترا آنچه از تو رفته باشد و اگر پسر یا برادر
مرده باشد خلف الله علیک بغیر الف یعنی حق تعالی خلیفه باشد از کسی که از تو رفته و بالفتح پس ماندگان و سرپایه
پستان اخفاف بالکسر سبکبار گشتن و سبکحال شدن و بالفتح موزه‌ها و سمهای شتر اختلاف ناموافقت کردن
و پس کسی آمد شد کردن و بهم در رفتن و نوعی شکم رفتن اختطاف ربودن اخیف آنکه یک چشمش سیاه باشد و یکی کبود اخیاف
انواع آدمیان و برادرانی که از یک مادر باشند و پدر آن مختلف اعجاف لاغر کردن و لاغر شدن و بیمار گران
شدن و بیمار کردن و نزدیک شدن بمرگ از مفارقت محبوب و نزدیک شدن آفتاب بغروب ارجاف بالکسر
خبرهای دروغ افگندن و در چیزی شروع کردن و بالفتح خبرهای دروغ اراجیف جمع ارداف از پی در آمدن
و از پی در آوردن و کسی را عقب خود سوار کردن ارعاف خون از بینی بر آوردن و شتابانیدن و پر کردن مشک را
ارهاف باریک و تیز کردن دم تیغ ارتداف از پس کسی در آمدن و در پس کسی سوار شدن ارساف
راندن با قید شتر را ارتشاف مکیدن ازلاف نزدیک آوردن و فراهم آوردن ازحاف مانده
شدن و مانده کردن ازراف شتاب رفتن و برغلانیدن و برانگیزانیدن ازهاف سخن دروغ آوردن و بردن
افگندن سخن کسی را ازدهاف شتافتن و شتابانیدن و بالتخفیف در شدن ازدلاف نزدیک شدن و پیش شدن
و گرد آمدن ازفاف زن بخانه آوردن و زن بخانه شوهر فرستادن و همچنین ازفاف ازف همچنین و ازوف بالضم
نزدیک آمدن و شتاب نمودن اسداف تاریک شدن شب و روشن شدن صبح و روشن کردن چراغ و کشودن در
خانه روشن شود و فرو گذاشتن مقنعه و پرده اسراف بی اندازه خرج کردن و برگذاف کاری کردن اسعاف
حاجت روا کردن اسلاف بالکسر پیش فرستادن و چیزی بیع سلم دادن و بالفتح پیشینیان استحصاف
استوار شدن و تنگ شدن روزگار بر کسی استحلاف طلب کردن سوگند و سوگند دادن استخلاف

بجای خود کسے را خلیفه کردن و آب برکشیدن **استرداف** از پی خود سوار کردن خواستن **استشراف**
سر برداشتن از برای نگریستن به چیزے و دست برابر و نهادن تا آفتاب بر چشم نتابد و چیزے را نیکو شناختن
توان کرد و پیش چشم کردن ستور و مالی کسے را **استصراف** گردانیدن خواستن **استضعاف** ضعیف یافتن
استطراف طرفه شمردن و نو گرفتن **استعطاف** مهربانے خواستن و دل بدست آوردن **استنظاف**
پاک شمردن و همه را ستاندن **استنکاف** ننگ داشتن از چیزے **استخفاف** سبک شمردن و خوار داشتن
و سبک گردانیدن **استهداف** نشانه شدن و نشانه گردن خود را و راست شدن و بلند شدن
استعفاف پرهیزگاری کردن و باز ایستادن از خواستن حرام **استیناف** از سر گرفتن چیزی را و آغاز کردن
اسیف بالفتح و کسر سین بنده و تابع و مزدور و خشمناک و اندوهگین و ضعیف و لاغر که همیشه لاغر و ضعیف
باشند و مطلق فربه نشود **اسف** بفتح اول و کسر دوم غضبناک و بفتحتین اندوه سخت و اندوهگین شدن و خشمناک
شدن **اساف** بالکسر زمینے که در و گیاه نروید و نام بتے است که در ایام جاهلیت بر کوه صفا نصب
کرده بودند و گویند اساف مردے بود که با نائله نام زنے در کعبه زنا کرده حق تعالی هر دو را مسخ کرد و سنگ
شدند و عرب اساف را بر کوه صفا آوردند و نائله را بر مروه بجهت عبرت خلایق بعد از ان عوام آنرا پرستش
کردن گرفتند **اسقف** بفتح اول و ثالث مرد دراز خمیده و بالضم اول و ثالث و تشدید فا عالم و پیشوای
ترسایان و قاضی دین ایشان و او فوق قسیس است و دون مطران **اسیاف** بالفتح شمشیرها و کنارهای
دریا بمعنی اول جمع سیف است بفتح سین و بمعنی دوم جمع سیف بالکسر **اسکاف** بالکسر کفش گر و صنعت
گر و صاحب قاموس گوید اسکف بالفتح و اسکاف بالکسر و اسکوف بالضم موزه دوز یا آنکه اسکف موزه دوز
باشد و اسکاف درود گر و هر صانعے که به آلات آهنی کار کند **اشراف** بالکسر ایستادن بر سر
چیزے و واقف شدن چیزے را و از بالا بر زیر نگریستن و بلند شدن و بر بالای بلندی شدن
و بالفتح بزرگان و جاهای بلند **اشتیاف** سر بلند داشتن و نگریستن و به برق نگه کردن **اصطفاف**
صف بستن **اصناف** گروهها **اصف** بفتحتین گر و آن میوه ایست که از ان اچار سازند **آصف**
بالمد نام وزیر حضرت سلیمان عم است که بیک طرفة العین تخت بلقیس را از دو ماهه راه آورده
بود **اضیاف** بالفتح مهمانان **اضعاف** بالکسر ضعیف ساختن و دو چند کردن و خداوند افزونی
شدن و بالفتح مانندها و دو برابرها و میانهای سطور کتاب و جز آن که آنرا تضاعیف نیز گویند
اطراف بالکسر نو و خوش آینده آوردن و اطلاع یافتن بر چیزے و بالفتح کنارها و اطراف الرجل
پدر و برادران و اعمام و سائر خویشان و بالکسر و تشدید طا چیزی نو گرفتن از مال و هر چه باشد

اطراف بالکسر بسیران ظریف زادن اعفاف پرهیزگار گردانیدن اعتراف اقرار کردن و صبر کردن
ورسیدن خبر و شناختن اعتلاف علف خوردن اعتکاف در مسجد توقف کردن برای عبادت
و باز ایستادن از چیزے اعتساف بے راه رفتن اعجف بالفتح لاغر اعرف اسپ یال دار
و شناخته تر و شناسنده تر اعراف بالکسر در از شدن عرف یعنی یال و بالفتح نوعیست از درختهاے
خرما و پشتهای ریگ بلند و یالهاے اسپان و تاج خروسان و منزلها است میان بهشت و دوزخ و
گویند سورے است میان بهشت و دوزخ و تحقیق آنست که اعراف اعالی سورے است که حجاب
شده میان دوزخ و بهشت تشبیه داده شد آن اعالی بیالهای اسپان و یا تاجهای خروسان
چه اعراف در اصل جمع عرف است و عرف یال اسپ و تاج خروس را گویند چنانکه بیضاوی گفته و ازین تحقیق ظاهر
میشود که اعراف کنگرهاے آن سور باشد که حجاب بهشت و دوزخ است نه منازل معهوده که جمعے همیشه
در انها باشند چنانکه مشهور است اعطاف بالفتح مهربانیها و دوستیها اغلاف بالکسر در غلاف کردن
و غلاف چیزے کردن اغلف ختنه ناکرده و عیش فراخ و هرچه در غلاف باشد و آنکه چیزے نا حفظ کند
اغتراف آب برداشتن بدست آف بالضم و تشدید فا کلمه الیست که در وقت تنگدلے و زجر گویند افراف
بر اصل شدن و تهمت و عیب کردن و نزدیک شدن اقراف ورزیدن و کسب کردن اقطاف
نزدیک شدن میوه چیدن اقلف ختنه ناکرده اکشف آنکه از دو طرف سر او موے رفته باشد یا
موے نباشد و آنکه بے سپر بجنگ رود اکاف بالکسر و الضم پالان و بالفتح و تشدید کاف پالان گر اکتاف
دو شها و شاپور ذوالاکتاف پادشاهی بود که هنگام غضب استخوان شانه مردم بیرون میکرد یا آنکه دوشهاے
بزرگ داشت اکناف بالکسر در پناه خود آوردن و یارے دادن و بالفتح پناه گاهها و جوانب التفاف
گرد چیزے در آمدن الحاف مبالغه و لجاج کردن الطاف بالکسر لطف نمودن و بالفتح نوازشها التحاف
چادر بسر گرفتن و خود را بجامه پوشیدن التفاف خود را در جامه پیچیدن و بسیار شدن گیاه الف بالفتح
هزار دادن و هزار آلاف و الوف جمع و بالکسر خوگر شدن و دوستی و یار و دوست و بفتحتین خوگر شدن و دستگرفتن
الیف یار و دوست و همچو آلف بالمد و کسر لام خوگیرنده و هزار دهنده الفاف بالفتح درهم پیچیدها
و درختان بهم در پیچیده الطف خوبتر و نازکتر انزاف همه آب چاه برکشیدن و در دسر یافتن و در دسر
دادن و مست شدن و مست کردن و بدین معنی ست قوله تعالی لا یصدعون عنها و لا ینزفون بالفتح زاد از نزف
القوم و فتح گویند که به آخر رسد شراب و آب چاه ایشان و از اینجا خوانده اند و لا ینزفون بکسر زا یعنی به آخر
نرسد شراب ایشان انصاف بالکسر داد دادن درستی کردن و نیمه رسیدن و بالفتح میانه سالان و نیمها النصف بالفتح

داده شده و نیز اتصاف نیمه شدن و داد یافتن و مقنعه بر سر انداختن انخساف پوشیده شدن و گرفته شدن ماه و
آفتاب انکساف گرفته شدن ماه و آفتاب و در عرف انخساف گرفتن ماه و انکساف گرفتن آفتاب را گویند انحراف
خم شدن و میل کرده شدن و برگشتن انصراف باز گشتن انعطاف خم گرفتن و برگردیدن انکشاف
وا شدن انقصاب بالفتح بیشتر و اول هر چیز و پاره کوه که پیش آمده باشد و سخت ترین چیز و پیشوای قوم و بینی رسیدن
چیزی و بدرد آمدن بینی و سبک سوا ایستادن و بفتحتین ننگ و عار داشتن و بضمتین چراگاهی که نچریده باشند و
کاسه که از وی آب نخورده باشند و چیزی نو و مستانف آنف بالمد و کسر نون اول وقت و رام و آهسته و سبالی
و آنکه بینی او درد کند آوف بالفتح زحمت و آفت رسیدن اوقاف ملکهائی که بر فقرا و مساجد و مزارات
وقف کرده باشند ایجاف دواندن ستور شتاب و کار بستن بر چیزی قال الله تعالی فما اوجفتم و در دل
گرفتن قوله تعالی فاوجس فی نفسه خیفة موسی ایلاف خو گرفتن و تیمار کردن و تیمار شدن و الفت دادن
قال الله تعالی لایلاف قریش ایلافهم یعنی هلاک کردم اصحاف فیل را تا الفت دهم قریش را بکه ایتلاف
خو گرفته شدن و سازوار آمدن با هم ایتناف از نو گرفتن و از سر گرفتن کار ـــ

باب الالف مع القاف

اباق بالکسر گریختن بنده آبق بالمد و الکسر گریزنده ابریق کوزه با لوله و دسته و این معرب آبریز است
اباریق جمع و شمشیر بسیار درخشنده ابرق خاک با سنگ و ریگ و گل در آمیخته ابراق برق افگندن کسی
و برداشتن ناقه دم را برای آبستنی و ریختن آب بر روغن زیت ابلق سیاه و سپید و نام قلعه ایست اتساق
بالکسر و تشدید تا فراهم آمدن و تمام شدن لقوله تعالی والقمر اذا اتسق و ترتیب دادن اتفاق با همدیگر موافقت
کردن و بموجب کاری واقع شدن و یکی شدن احداق بالکسر گرد چیزی در آمدن و بالفتح سیاهی های
چشم جمع حدقه بفتحتین احراق سوزانیدن احتراق سوخته شدن و به اصطلاح اهل نجوم احتراق پنهان
شدن کوکب سیاره غیر ماه زیر شعاع آفتاب انوری گوید ـه نه از آن طائفه که نشناسند معنی احتراق از احراق
احق سزاوارتر و چارپائی که پا بجای دست نهد در رفتار احقاق واجب گردانیدن و برحق داشتن و
بر حقیقت دانستن احمق بی عقل اخراق حیران گردانیدن اخلاق بالکسر کهنه کردن و کهنه شدن و کهنه
پوشانیدن و بالفتح جامهای کهنه و خویها بر تقدیر اول جمع خلق بفتحتین و بر تقدیر ثانی جمع خلق بالضم اخراق
سخت وزیدن باد و یافتن دروغ و دریده شدن اختلاق یافتن دروغ و معتدل شدن و تمام
خلقت شدن و از نو کاری کردن و خوی گرفتن و خوشبو شدن اختناق گلو گرفتن اخرق نادان و دریده گوش
اخلق خوش خلق و هموار و غیر مجوف اوباق برگردن و ریختن اوفاق باریک کردن و نیکو گفتن

وآرد نرم کردن و همچنین تدقیق ارغاق تیز نگه کردن و گردن دراز کردن آهو ارهاق رسانیدن بحد بلوغ
یا بچیزی دیگر و تاخیر کردن نماز را بوقت نماز دیگر و تکلیف کردن و شتابانیدن و بر دشواری داشتن و دشوار کردن
ارقاق تنگ کردن و بنده گردانیدن و نیکو کردن سخن را ارتفاق بر مرفق تکیه کردن و بر مرفقه یعنی نازبالش
تکیه کردن قوله تعالی حَسُنَتْ مُرْتَفَقًا ارق بفتحتین بی خوابی شدن و به تشدید قاف باریکتر و شفاف
ازرق کبود چشم و چیزی صاف ازلاق لغزانیدن و ستردن موی بچه افگندن ناقه ازهاق هلاک کردن اسحاق دور کردن
و کهنه شدن جامه و سائیده شدن و خشک شدن پستان از شیر و بر سینه و شکم چسپیدن آن و نام پیغامبری است
و این اسم عجمی است که عرب در کلام خود آورده و اسحاق بمعنی مصدری منصرف است و بمعنی اسمی غیر منصرف و اگر بمعنی
اسمی نیز اعتبار نقل از معنی مصدری کنند منصرف باید خواند چرا که عجمی نخواهد بود استیاق راندن استراق
دزدیده گوش فرا داشتن استباق پیشی گرفتن و با یکدیگر تیر انداختن استرزاق روزی خواستن استطلاق
رفتن شکم استغراق همه را فرا گرفتن و بتمام توانائی خود کاری کردن و غرقه شدن استلحاق دعوی فرزند کردن
استنشاق آب در هوا به بینی کشیدن استنطاق سخن گفتن خواستن و از کسی سخن بیرون کشیدن استیساق
فراهم آمدن و تمام شدن و راست شدن استیثاق استواری خواستن و استوار کردن استیفاق توفیق خواستن
استحقاق سزاوار شدن استرفاق تنگ شدن و به بندگی گرفتن استدقاق باریک شدن استبرق
بالکسر دیبای ستبر معرب استبره اسحق بالفتح بیشتر اشراق روشن شدن و درخشیدن اشفاق مهربانی کردن
و ترسیدن اشتیاق آرزومند شدن اشتقاق گرفتن کلمه از کلمه و نیمه گرفتن و هیزم و جز آن شکافتن
و سخن را به چپ و راست بردن در خصومت بی قصد و به چپ و راست رفتن اسپ را انحال اشق بالضم
و فتح شین مشدد صمغ درختی است که مانند است بچنار از روی شکل و بفتحتین و تشدید قاف دشوارتر
اشدق فراخ دهن اصداق کابین زن کردن اصعاق میرانیدن و بیهوش کردن اصفاق
در فراز کردن و فراز آمدن مردم در کاری و گوسپند را یکبار دوشیدن اصطفاق بهم واکوفتن و
جنبیدن درخت از باد و ابریشم از زخمه و آواز دادن چیزی اضیق تنگتر اطراق بعاریت دادن نر
برای گشنی و خاموش بودن و سر در پیش افگندن و رفتن شتران در پی یکدیگر و فراز آمدن اطلاق از
بند رها کردن و روان کردن و گشادن و گفتن و شکم راندن اعتاق آزاد کردن اعراق بیخدار شدن و بیخ
بر زمین فرو بردن درخت و بعراق رفتن و آب اندک در شراب آمیختن اعلاق در چیزی آویختن و ناخن در چیزی
فرو بردن و چیزی را علاقه کردن اعناق بالکسر فراخ رفتن و گردن بند در گردن کردن و گردن بنه ساختن
و بالفتح گردنها و بزرگان قوم اعتناق دست بگردن همدیگر کردن و بگردن گرفتن کاری اعتلاق عاشق

شدن وبچیزی بسته شدن **اعتیاق** باز داشتن **اعنق** بالفتح درازگردن وچیزی که بلند باشد وسگے که در گردن او علاقه باشد **اغراق** غرق کردن ومبالغه کردن وکمان سخت کشیدن **اعلاق** دربستن **افق** بالفتح رفتن وبغایت کریم شدن وپوست را دباغت کردن وبضمتین کرانه آسمان هرکرانه که باشد **افتراق** ازهمدیگر جدا شدن **افیق** بفتح همزه بکسر فا پوستی که دباغت او تمام نشده باشد **افلاق** بالکسر چیزی عجیب آوردن **اقلاق** بالکسر بی آرام کردن **الق** بالفتح دیوانه کردن دروغ گفتن و بالکسر گرگ و بالکسر وفتح لام مشدد درخشنده **الاق** بالکسر دروغ گفتن وبرقے که بدروغ درخشد وباران وباد نباشد وبالضم کوهی ست بصحرا وبالفتح وتشدید لام دروغگو **الحاق** دررسانیدن ودررسیدن وبه آخر چیزے پیوستن وپیروی کردن وچیزی پیوستن به چیزی وبه چیزی وابستن ودررسیدن **الزاق** و**لسهاق** و**الصاق** به چیزی چسپیدن وچسپانیدن **التزاق** و**التساق** و**التصاق** به چیزی چسپیدن **املاق** درویش ودرویشے **امهق** بالفتح سخت سپید **انق** بفتحتین شاد شدن وبغایت خوب شدن **انیق** بفتح همزه وکسر نون خوب وعجیب **انطاق** به سخن درآوردن **انفاق** خرج کردن چیزے را و برواج رسیدن بازار مردم ودرویش شدن وآخر شدن مال قال الله تعالی خشیة الانفاق **انسحاق** سائیده شدن **انخراق** دریده شدن **اندفاق** ریخته شدن وبرجستن آب ومانند آن **انطلاق** رفتن **انفلاق** شگافته شدن **انملاق** دوستی نمودن وچاپلوسی نمودن ولطف نمودن وهموار شدن وخلاصی یافتن **انسیاق** روان شدن **اندقاق** کوفته شدن **انشقاق** شگافته شدن **انفتاق** واشدن ابرو شگافته شدن **ادق** بالفتح گران شدن بوزن وگرانی **اوراق** خاکستر رنگ وسالے که باران درو نیارد او فق موافق تر **ایثاق** استوار بستن واستوار کردن بند واستوار گرفتن **ایراق** برگ آوردن درخت

باب الالف مع الکاف

احتباک ازار بر میان بستن واستوار کردن چیزی وفراهم بستن پشت وساق خود بفوطه وپشت وساق درهم کشیده نشستن **احتناک** استوار شدن وخوردن ملخ گیاه را وآز سودن وازبن برکندن وغالب شدن ورسن در دهن اسپ وشتر بستن وبفارسی آن رسن را لویشه ولبیته گویند قوله تعالی لاحتنکن ذریته **احتکاک** خویشتن را به چیزے درمالیدن وکاویدن باکسے **ادراک** بالکسر دریافتن ورسیدن بچیزی ورسیدن کودک به بلوغ ودیدن ورسیدن میوه وجز آن **ادارک** بالکسر وتشدید دال مفتوحه ورا مهمله مضمومه هم دیگر رسیدن دراصل تدارک بود قال الله تعالی حتی اذا ادارکوا فیها جمیعاً

اروک بالضم فرونشستن آماس جراحت اریک بالفتح نام وادی ست ارک بالفتح خوردن شتر درخت اراک و مقیم بودن بجائی و بفتحتین بیماری شتر از خوردن اراک و بضمتین نام موضعی ست اراک بالفتح درختی ست شورکه ازان مسواک سازند و پاره زمین و موضعی ست بعرفه و کوهی ست به شهر هرمزار ارائک تختهای آراسته جمع اریکه است اسلاک درآوردن چیزی درچیزی استیاک مسواک کردن استدراک طلب و دریافت چیزی کردن استمساک چنگ در زدن استهلاک نیست کردن اشواک بالکسر بخار شدن درخت و غیر آن و بالفتح خارها جمع شوک بالفتح اشتراک شریک آوردن با خدا و انباز کردن با کسی و بالفتح انبازان جمع شریک اشتراک انبازی کردن اشتباک بهم دررفتن اصطکاک بهم واکوفتن اضحاک خندانیدن اعتراک جمع شدن افتکاک جدا شدن افک بالفتح برگردانیدن و باز گردانیدن از چیزی قوله تعالی اجئتنا لتافکنا عن آلهتنا و به خیر و نیکی نارسیدن و بالکسر دروغ گفتن و دروغ بستن و دروغ افائک دروغها افاک بالفتح و تشدید فا دروغگو الوک بالضم پیغام رسانیدن و پیغام امساک و استادن و نگهداشتن و چنگ در زدن و باز داشتن امتساک چنگ در زدن امتکاک مکیدن املاک بالکسر زن دادن و خداوند چیزی کردن و نیک سرشتن آرد و بالفتح ملکها و پادشاهان جمع ملک و ملک و جمع ملک یعنی فرشته گویند انک بالمد و ضم نون اسرب و قلعی و برنج زن در عربی اسمی دیگر مفرد غیر اشد بضم شین و تشدید دال نیامده چرا که این صیغه از بناهای جمع است چون الکلب و انعم انهاک ضعیف و لاغر کردن و عقوبت کردن انتهاک حرمت کسی بردن انسلاک درآمدن چیزی به چیزی انهماک کوشیدن در کار و مبالغه کردن دران انهتاک دریده شدن پرده انفکاک از هم جدا شدن و آزاد او لئک یعنی ایشان اهلاک بالکسر هلاک کردن ایک بالفتح بیشه

باب الالف مع اللام

ابخال بخیل یافتن کسی را و بخیل شدن و به بخیلی نسبت کردن ابسال بخواری گذاشتن و گرد گردن و به گرو دادن و حرام کردن و بسلامت گذاشتن و بهلاک سپردن کسی قوله تعالی ان تبسل نفس بما کسبت ابطال بالکسر باطل کردن و بالفتح دلیران ابتذال صرف کردن چیزی و بسیار بکار داشتن جامه و غیر آن و در باختن و نگاه ناداشتن چیزی را ابتهال زاری کردن و لعنت نمودن و خلاص ورزیدن در دعا اباطیل باطلها ابول بالضم و تشدید یا و ابیل و ابالة بالکسر و تشدید با گروه ابابیل جمع قال الله تعالی طیرا ابابیل ابل بکسرتین شتران واحد ندارد و بمعنی جمع ست آبال بالمد جمع ابول بالضم بعلف بسنده کردن شتر از آب و باز ماندن مرد از مجامعت و تابهل همچنین ابهل بضم همزه و ها تخم سرو و صاحب قاموس گوید ابهل بالفتح بار درختی ست بزرگ که برگ آن به برگ درخت گز ماند و بارش بیار کنار و آن درخت عرعر نیست چنان که جوهری توهم کرده است ابدال بالکسر

بدل کردن و بالفتح بدلها و گروهی از بندگان که حق تعالی زمین را بوجود ایشان قائم دارد و ایشان هفتاد نفر اند
چهل نفر در شام میباشند و سی نفر در جاهای دیگر یکی از ایشان چون بمیرد دیگری از مردم جای او بگیرد اتکال بتشدید تا تکیه
کردن اتبال غلامی کردن و فاسد و بیمار کردن دوستی کسی و دشمن داشتن اتصال پیوسته شدن اثقال بالکسر گران
گردن بودن و گران شدن و گران بار کردن و گرانبار شدن و بالفتح اسباب و رختها و بارهای گران اثقال الارض گنجهای
زمین و جسد مردها قوله تعالی وَاَخْرَجَتِ الْاَرْضُ اَثْقَالَهَا اثل بالفتح شوره گز اثیل بر وزن و معنی اصیل اجل بالفتح
گناه کردن و برانگیختن و بمعنی برای نیز آمده چنان که گویند من اجلک یعنی از بهر تو و بالکسر ماده گاو وحشی و درد
گرفتن گردن از ناهمواری بالین و دردناک شدن گردن و بفتحتین نهایت زمان عمر و مدت و مهلت و وقت ادای قرض
آجال بالمد جمع و بفتحتین و سکون لام حرفی ست بمعنی آری و بفتحتین و تشدید لام بزرگ تر و همچنین اجل به هر دو لام آجل
بالمد و کسر جیم آن جهان و هر چه با مهلت باشد و ضد آن عاجل به هر دو معنی اجزال بالکسر بسیار دادن اجمال بالکسر جمله کردن
حساب و جمع کردن چیزی و نیکوئی کردن و نیکو کردن کار و روپیه گداختن و بسیار شدن شتر و بالفتح شتران جمع جمل بفتحتین اجفال
دویدن شترمرغ و گریختن بشتاب و شتاب کردن و بردن باد چیزی را احمل نیکوتر احبال آبستن کردن احتبال
صید کردن بدام احلال فرود آوردن و حلال کردن و از ماههای حرام و از حرم بیرون آمدن و از احرام بیرون آمدن و
سزاوار عقوبت شدن و در آمدن شیر در پستان گوسپند پیش از زائیدن احتیال حیله ساختن و حواله پذیرفتن احوال
بالفتح حالها احلیل بالکسر سوراخ پستان و سوراخ قضیب احمال بالکسر یاری دادن به برداشتن و بالفتح بارها
احول حیله کننده و ترو کج چشم که آنرا بفارسی کاژ نیز گویند و آنچه مشهور ست که احول قطری یکی را دو می بیند غلط
ست مگر آنکه بنادر یافته شود اما احول که بتکلف چشم را کج کند اکثر اوقات یکی را دو بیند احتمال برداشتن و باردار
شدن و بار نهادن و حمله بردن و ناملائم از کسی برداشتن و از منزل رفتن اخضال تر کردن اخمال گمنام
کردن اخلال احتیاج کردن و محتاج شدن و زیان رسانیدن و بار تباه آوردن نخل و گذاشتن مردم جای خود را
و گیاه شیرین دادن شتر را اختیال گردن کشی کردن و خیال کردن اخبال کم خرد کردن و نقصان عضو
کردن اختزال بریده شدن و از میان بردن و تنها شدن اختلال زیان شدن و بهم وادوختن و نیازمند
گشتن و لاغر شدن اخطل بالفتح آن که گوش او سست شده و آویخته باشد از گرما و لقب شاعری ست
مشهور در عرب اخیل خالدار و نام مرغی ست که خال بسیار بر بال و پر دارد و آنرا شقراق نیز گویند ادمال
بگردانیدن جراحت و پوست بر سر آوردن جراحت ادلال ناز و کرشمه کردن و حمله بردن ادخال در آوردن و بتشدید
دال در رفتن بچیزی اذبال پژمرده کردن و کاهل گردانیدن و لاغر کردن اذهال غافل کردن اذلال خوار کردن
اذیال بالفتح دامنها و اواخر قوم ارتجال بی اندیشه چیزی گفتن ارحال چیزی را از جائی برداشتن و بجائی

رفتن **ارسال** فرستادن وفروگذاشتن وصاحب سیر شدن ازمواشی خود **ارذال** بالکسر فرومایه کردن وبالفتح فرومایگان
اراذل زبونان وناکسان **ارذل** زبون تر وناکس تر + **ارذل العمر** + در کلام مجید واقع ست یعنی زبون ترین عمر
که زمان پیریست **ارغل** و **اغرل** هر دو بغین معجمه وراے مهمله آنکه او را ختنه نکرده باشند و **اغرل**
عیش فراخ را نیز گویند **ارمل** بی توشه ومسکین وگوسپندیکه چهار دست و پای او سفید باشد ومرد بی زن و
کم باران **ارامل** جمع **ارجل** مرد بزرگ پای واسپی که یکپای او سفید باشد انوری گوید ع اشهب رجل رکند اد
ارجل ه **ارقال** بسرعت رفتن **اربل** بکسر همزه وکسر بای موحده شهریست نزدیک موصل از آن جاست علی
بن محمد بن عیسی صاحب کشف الغمه **ازلال** لغزانیدن ونیکوئی کردن وبخشیدن **ازل** بالفتح تنگ شدن وبازداشتن
وعیب کردن وبه تنگی وسختی افتادن و بالکسر تنگی وشدت دروغ وبفتحتین زمانی که آنرا ابتدا نباشد **وازل** به تشدید
لام آنکه ران وسرینش لاغر باشد **ازمیل** بالکسر نشکرده کفش گران که بدان چرم را می برند وآهن پاره که در طرف
نیزه کنند برای صید کردن گاو ومطرقه ومرد استوار ومرد ضعیف **اسبال** بالکسر فروگذاشتن شلوار وغیر آن و باریدن
باران وریختن اشک وبرآوردن زرع خوشه را وبالفتح بارانها وخوشها وبولها **اسمال** بالکسر کهنه شدن جامه وصلح
دادن میان دوکس و پاک کردن حوض از گل ولای واصلاح کردن کار مردم وبالفتح جامهای کهنه **اسدال**
بالکسر فروگذاشتن وبالفتح پردهای جامهاکه بر بیوتی انداز ندا **اسهال** شکم راندن وبزمین نرم رسیدن **اسحال**
بر آب کردن چیزی بخشیدن ومباح کردن **اسلال** دزدیدن وعلت سل آوردن وشمشیر کشیدن ورشوت دادن
استلال برکشیدن شمشیر از نیام **استبدال** بدل گرفتن **استرجال** پیاده شدن خواستن **استجهال**
نادان شمردن **استرسال** خوگر شدن وگستاخ شدن وگستاخی کردن وفروهشتن موی سر وغیر آن **استسهال**
آسان شدن وآسان داشتن **استعجال** شتافتن وشتاب کردن خواستن **استعمال** طلب کار کردن **استقبال**
پیش باز رفتن وروبچیزی آوردن وپیش آمدن **استکمال** تمام کردن وتمام شدن خواستن **استمهال**
مهلت خواستن وانتظار کشیدن **استنزال** فرود آمدن **استیصال** از بن برکندن وموی کسی را بوی
خود بستن خواستن بر تقدیر اول یا در اصل همزه بوده وبر تقدیر ثانی واو بود **استحلال** حلال خواستن
استدلال دلیل خواستن ودلیل آوردن **استزلال** لغزانیدن ولغزیدن خواستن قال الله تعالی
فاستزلهما الشیطان **استذلال** خوار کردن وخوار شمردن **استظلال** سایه گرفتن **استغلال** غله گرفتن
وغله آوردن خواستن وبر گشانیدن غله داشتن **استقلال** اندک شمردن وتنها بکاری استادن واز جای
بجائی رفتن وبلند برآمدن ودخمه برگرفتن **استهلال** ماه نو دیدن وبانگ کردن کودک در وقت
زادن وباریدن اول باران وبلند کردن حاج آواز را در وقت لبیک گفتن وبیرون آمدن شمشیر از نیام **استقبال**

عنصل یعنی پیاز دشتی اسافل پائین تران و زبون تران و شتران خرد اسرائیل بالکسر نام یعقوب و معنی
آن بزبان سریانی برگزیدهٔ خدا و بعضی گفته اند بندهٔ خدا اسماعیل نام پسر حضرت ابراهیم داود ست ذبیح بر قول صحیح
نه اسحق چنانکه جمعی بران رفته اند و نام پسر بزرگ امام جعفر صادق و شیعه اسماعیلیه خود را بدو منسوب دارند و معنی
اسماعیل بزبان سریانی فرمان بردار خدا اسل بفتحتین درخت بلند خاردار و نیزه و هر خار دراز اشبال بالکسر مهربانی
کردن بر بچه زادن شیر درنده و صبر کردن زن شوهر مرده با فرزندان خود که دیگر شوهر نکند و بالفتح بچهای شیر جمع شبل بالکسر
اشکال بالکسر دشوار شدن و رسیدن خرما و انگور و بالفتح صورتها و مانندها اشتعال فروخته شدن آتش و آشکارا
شدن سپیدی در موی اشتغال بکاری در شدن اشتمال گرد فرو گرفتن و جامه در بر گرفتن و بالای چیزی
بر آمدن اشکل سرخ چشم و سرخ بسپیدی آمیخته و درخت کنار کوهی و گوسپند تهیگاه سپید و شبیه تر و خوش
صورت تر و پوشیده تر و دشوار تر اشهل میش چشم اشغل مشغول تر اشل بفتحتین آنکه دست او خشک
شده یا رفته باشد اصل بیخ و نسب اصول جمع و حسب چنانکه عرب گوید ابلیس له اصل و لا فصل یعنی
نیست او را حسب و زبان فصیح اصیل شبانگاه و آن بعد از وقت عصرست تا فرو رفتن آفتاب و خداوند نسب
محکم و بیخ و صائل بالفتح و اصل بضمتین و آصال بالمد جمع و پیش بین و ثابت رای و هلاک و موضع شهری ست
باندلس اصطبل بالکسر و بفتح طا طویله و جای استادن و آب و این لغت اهل شام ست اضلال گمراه گردانیدن
و گم کردن و باطل و هلاک کردن و ضائع کردن و دفن کردن مرده اضمحلال نیست شدن اضل گمراه تر
اطلال بالکسر مشرف شدن بر چیزی و باطل کردن خون و بالفتح نشانهای سرا و جاهای خراب شده و بدنها
اطریفل بالکسر و بفتح فا معجونی ست مرکب از هلیله و بلیله و آمله معرب تریپهل یعنی سه میوه و بحذف الف و
کسر طا نیز آمده انوری گوید ع سازی طریفلی که کند دیو را پری اظلال بالکسر سایه افگندن و سایه دار
شدن و نزدیک آمدن چیزی و بالفتح سایها اعوال بآواز بلند گریستن اعجال شتابانیدن اعمال
بالکسر کار فرمودن و در کار آوردن و بالفتح کارها اعتدال راست شدن و میانه شدن اعتزال یکسو شدن
اعتقال بند کردن و بسته شدن و پای گوسپند در میان پا گرفتن بوقت کشتن و نیزه در میان پا گرفتن
اعتمال کار کردن اعتلال بیمار شدن و بهانه آوردن و باز داشتن کسی را از کاری و علت و سبب آوردن
برای چیزی اعدل داد دهنده تر و راست تر و میانه تر اعزل مرد بی سلاح و ابر بی باران و اسپ کج دم و
سماک اعزل ستاره ایست که تنها واقع ست بخلاف سماک رامح که نزد او دو ستاره ایست و آن ستاره را نیزه او
گویند اعقل خردمند تر و ستوری که پایش کج شده باشد چنانکه هر دو زانوی او در رفتن بهم خورد اعلال بیمار کردن
اغفال بیخبر گردانیدن و فرو گذاشتن اغلال بالکسر کینه داشتن و خیانت کردن و غنیمت و تشنگی بغایت رسیدن طعام و

آوردن برای عیال و رویانیدن زمین گیاهی را که او را اغال خوانند و تیز نگریستن و سربند برکسی نهادن و غله آوردن
زمین و بالفتح غلهای آهنین که بر گردن مردم نهند و آبهای روان که در میان درختان رود اغتسال شستن اغتیال
ناگاه کشتن و فربه و سطبر شدن کودک افول فرو رفتن ستاره و ناپدید شدن افضال بالکسر نیکوئی کردن و افزون
کردن و آوردن و بالفتح بخششها و افزونیها افعال کارها افضل افزون تر افاضل جمع و لقب حکیم خاقانی چنانچه
میگوید بیت آزادان را نه بینی افضل * آزادی حرف اول * افکل لرزه اقفال بالکسر قفل کردن و خنک کردن و باز گردانیدن
و باز داشتن لشکر را از رفتن و بالفتح قفلها اقلال اندک کردن و بی چیز و درویش شدن و برداشتن اقتتال باهم دیگر
کارزار کردن و کشتن دیو یا عشق کسی را اقبال ضمان کسی را قبول کردن و روبه چیزی آوردن و پیش آمدن و چیزی
پیش کسی داشتن و سعادتمند شدن و روی کسی بچیزی گردانیدن اقل کمتر اکسال انزال نه کردن در مجامعت
اکمال تمام کردن اکلال مانده کردن و خداوند ستوران مانده شدن و صاحب خویشان محتاج شدن اکفال
بالکسر ضامن و پذیرنده تعهد کردن اکلیل بالکسر تاج و چیزی مانند سربند که فرزین بجواهر کنند اکالیل جمع و منزلیست
از منازل قمر و آن چهار ستاره هست صف کشیده اکمل کاملتر اکتیال بالکسر بکیل پیموده ستاندن آکل بالمد و کسر کاف
خورنده و سلطان و ماکول خورده شده و در عیب اکیل بالفتح خورنده و خورده شده و هم کاسه اکول بالفتح بسیار خورنده
اکتحال سرمه در چشم کردن اکحل بالفتح آنکه جای رستن پلک چشم او سیاه باشد و سرمه در چشم کرده و رگی در دست میان قیفال
و اسلیم که فصد آن میکنند و آنرا رگ هفت اندام گویند ال بالکسر و تشدید لام خدای تعالی و پیمان و امان و خویشی
و سوگند و نالیدن در وقت مصیبت و کینه و دشمنی و موضعی ست و کان زر و فاسد شدن و درخشیدن و خسته کردن
بنیزه و شتافتن اسب الیل بالفتح ناله و الیل الماء آواز آب الیل بر وزن افضل شب بسیار تاریک و بعضے گفته اند شب سخت
دراز و تاریک و همچنین لائل آل بالمد پیروان اهل خانه و شخص و فرزندان و اهل دین و سراب که آنرا بفارسی نمایش آب
گویند یا سرابی که در اول و آخر روز دیده میشود و از دور بصورت سواران در می آید و چوب کوه و اطراف کوه و ستونها که
خیمه بدان استاده کنند و بمعنے جمع آلت ست امل بفتحتین امید داشتن و امید آمال جمع امحال خشک سال شدن
و در قحط افتادن امهال فرصت و مهلت دادن املال بالکسر از بر چیزی نوشتن مرادف املاء و ملول کردن و اقرار
کردن امتثال فرمانبرداری نمودن امثل فاضلتر و برگزیده اماثل جمع امثال بالکسر قصاص کردن و مثله کردن یعنی بینی و
گوش بریدن و بالفتح داستانهای مشهور و صفتها و مانندها جمع مثل و مثل امیل شمشیر و آنکه بر پشت اسپ راست
نتواند نشست و میل کننده آمل بالمد و ضم میم شهریست در طبرستان از انجاست محمد بن جریر طبری و شهریست بیک میل از
آب جیحون که عوام آنرا آمو گویند و آن خطاست و صواب آمل ست انزال بالکسر فرو فرستادن و فرود آوردن و ترتیب دادن و بالفتح
چیزهای که برای مهمانان و فرود آیندگان آماده کنند از طعام و جز آن جمع نزل بضم اول و ثانی انتقال از جائی بجائی رفتن انتحال سخن

کسی بر خود بستن و خود را بدهی بستن انتخال بخای معجمه برگزیدن اندمال به شدن جراحت انفعال شرمنده
شدن و اثر پذیرفتن انفصال جدا شدن انسحال رنجیده شدن انحلال گشاده شدن انخزال افتادن
گرانی و کاهلی انهلال ریختن باران انسلال از میان چیزی بیرون آمدن انامل سرهای انگشتان انفال
بالفتح غنیمتها که از کفار گیرند جمع نفل بفتحتین انکال بالفتح بندها اول بالفتح و ایال بالکسر بازگشتن و بصلاح آمدن
و سیاست کردن و اول بتشدید و نخستین و آغاز اوعال بالفتح پشتهای زمین و بزهای کوهی و مردم قوی جمع وعل
اهل بالفتح سزاوار شدن و انس گرفتن و کدخدا شدن و سزاوار و کسان و مردم خانه اهال فروگذاشتن اهلال ماه نو دیدن
و بلند گفتن حاج لبیک و بلند گفتن نام خدا در وقت ذبح کردن اهوال بالفتح ترسها ایصال رسانیدن ایکال
خورانیدن طعام و سخن چینی کردن ایل بالکسر نام خدای تعالی و از ینجاست جبرئیل و میکائیل یعنی بندهای خدا و نام کوهی
ست و بالکسر و تشدید یای مکسوره گوزن و بفتحتین و تشدید یا شهریست ایلول بالفتح نام دوازدهم ماه رومی ست

باب الف مع المیم

ابرام استوار کردن و بستوه آوردن و ملول کردن و جامه را ریسمان دوتا بافتن و رسن دوتا تافتن ابسام
نرم خندیدن ابریسم بالفتح والکسر و ضم سین مهمله و فتح آن معرب ابریشم ابکم گنگ ابهام بالکسر پوشیده
گذاشتن و در بستن و انگشت بزرگ که آنرا بفارسی انگشت نر گویند اتهام بالکسر بگرمای سخت رفتن و
ناموافق شمردن هوا و بموضع تهامه رفتن و بتشدید تا تهمت نهادن اتسام بالکسر و تشدید تای مکسوره
خود را بچیزی نشان مند شدن اتمام تمام کردن اثم بالفتح گناه کردن و بالکسر گناه و شراب و قمار اثام بالفتح
وادی ست در دوزخ و پاداش گناه و بدین معنی بکسر نیز آمده و همچنین اثم اثم بالمد و کسر ثای مثلثه و اثیم گناهگار
اجذم بریده دست اجزم بریده شده اجم بفتحتین بستوه آمدن از خوردن یک نوع طعام و ضعی ست
بشام و نیستانها و درختان بسیار و بضمتین قلعه و نام محله ایست بمدینه و هر خانه که مسطح و چهار گوشه باشد و بفتحتین
و تشدید میم گوسپند بی شاخ و مرد بی نیزه احجام باز داشتن و نزدیک بهلاک رسانیدن اجمام آسایش دادن
ستور را برای سواری و نزدیک شدن کار اجرام بالکسر گناه کردن و بالفتح تنها جمع جرم بالکسر اجسام بالفتح
تنها و اکثر استعمال اجرام در لطیف و استعمال اجسام در کثیف می باشد احجام بالکسر باز داشتن و باز گردیدن
احتجام حجامت کردن احرام نومید کردن و در حرم شدن و بحرمت شدن و احرام بستن و حرام
کردن و در ماههای حرام در آمدن و آن ذوالقعده و ذوالحجه و محرم و رجب ست احکام بالکسر استوار
کردن و باز داشتن سفیه را از سفاهت و بالفتح حکمها و احکام الاحکام کتابی ست در اصول فقه تصنیف
سیف الدین آمدی احمام تب دادن و غمناک کردن و نزدیک شدن و حاضر شدن و بی آرام کردن

کارکسی را و تب زده شدن و دم و گرم شدن زمین و جای و در آب گرم شستن و آب را گرم کردن و سیاه گردانیدن
احتدام سخت گرم شدن و سخت سرخ شدن و افروخته شدن آتش و روا غضب احترام حرمت داشتن احتزام
برای معجمه میان بستن احتشام شرم داشتن و خداوند خدم و حشم شدن احشام بالکسر خجل کردن و آزار کردن و بغضب آوردن
کسی را و بالفتح چاکران و غلامان احتلام خواب دیدن و جماع کردن در خواب یا انزال منی بخواب و بمعنی مطلق انزال نیز آمده
احلام بالفتح خوابها و بردباریها و عقلها جمع حلم بالضم بمعنی اول و جمع حلم بالکسر بمعنی ثانی و ثالث اخدام خادم دادن کسی را
و خدمت فرمودن کسی را اخترام بریدن و از بیخ برکندن و هر بودن و گرفتن مرگ کسی را اختتام بپایان بردن کاری
اختصام جدل کردن با کسی اخرم گوش سوراخ کرده و آنکه میانه دو سوراخ بینی او را بریده باشند و لقب باد شاه روم ست و نام
کوهی ست اخزم برای معجمه مار نر و نام کوهی ست بمدینه و نام جد حاتم طائی که پدر خود عاق بود بعد از مردن او پسران پسرش
با جد خود نافرمانی و عقوق نمودند و مجروح و خون آلوده ساختند جد را و بهمین معنی این شعر گفت شعر ان بنی زملونی بالدم *
شنشنة اعرفها من اخزم * یعنی بدستی که فرزندان مرا بخون آغشتند و این عادتیست که میدانم از اخزم یعنی از پدر
ایشان و مصراع اخیر مثل شد در آنچه پسران عمل پسر پدر کنند در نیکی و بدی ادغام فرو گرفتن سرما و گرما کسی را و
سیاه کردن روی کسی و خوردن چیزی بی جاویدن تا کسی دیگر در خوردن سبقت نکند و لگام در دهن اسپ کردن و حرفی را
در حرفی در آوردن ادغم بالفتح سیاه چرده و سیاه بینی و آنکه از بینی سخن کند ادهم سیاه و ستور سیاه رنگ و نام شخصی ست و
اثر و نشان نو و کهنه و بند آهن و اکثر اهل لغت بمطلق بند تفسیر کرده اند و ظاهر آنست که مخصوص آهن باشد ادام
بالفتح نان خورش کردن و الفت و سازگاری کردن و بفتحتین گور و نوعی ست از خرما و نام موضعی ست ادام بالکسر
نان خورش و سازگار و چاهی ست بیک منزل از مکه و نام زنی ست و بالفتح نام موضعی ست ادیم بالفتح پوست یا پوست
سرخ یا پوست دباغت کرده و طعام یا نان خورش و نام آبی ست و موضعی ست ببلاد هذیل و ادیم الارض روی زمین
و ادیم السماء ظاهر آن و ادیم النهار روشنی روز یا اکثر آن و ادیم الضحی اول چاشت آدم بالمد گندم گون و ابو البشر عم را
آدم برای آن گویند که صاحب ادمه بود یعنی گندم گون بود یا آنکه خاک وجودش از ادیم زمین بود یا آنکه صاحب ادمه
بوده است بالفتح یعنی سزاوار امامت یا آنکه صاحب آدم ست یعنی الفت و صحیح آنست که آدم اسم عجمی ست
و موافقت این نام باین معنی از اتفاقات ست ارتام رشته بر انگشت بستن بجهت یاد کردن چیزی ارغام
خوار کردن و بخاک رسانیدن بینی ارتسام فرمان بردن و نقش گرفتن چیزی در چیزی و تکبیر گفتن و دعا کردن ارتکام
بر همدیگر نشستن چیزها و گرد آمدن و همچنین ست تراکم ارم بالفتح بدندان گرفتن و سخت تافتن رسن را و
خوردن تمام آنچه بر خوان باشد و نرم کردن و سخت بستن و بالضم موضعی ست در طبرستان و بفتحتین یک نشان
و علم که در بیابان بجهت شناختن راه برپا کنند و بکسر اول و فتح دوم نام شهر عاد و نام پدر یا نام جد عاد یا نام قبیله

وارم ذات العماد دمشق ست یا اسکندریه یا موضعی ست بفارس و بالضم و تشدید رای مفتوحه مذابها و اطراف
انگشتان و سنگ و سنگریزه آرام بالمد نشانها و گورهای قبیله عاد و آهوان سپید و براین تقدیر آرام قلب ارام ست
بالفتح و مد همزهٔ ثانی و مفروش رئم بالکسر و سکون همزه ارقم مار سیاه و قبیله ایست از بنی تغلب ارقام بالفتح خطها
ارحام بالفتح زهدانها و خویشان ازم بالفتح گزیدن و باز ایستادن از چیزی و لازم شدن بچیزی و سخت تافتن
رسن را و پرهیز کردن و خشکسال شدن و در بستن و محافظت کردن چیزی را و فراهم آمدن و بریدن بدندان و بکارد
و باز داشتن خود را از خوردن طعام بالای طعام وتنحتین موضعی ست نزدیک اهواز و ناحیه ایست بسیراف ازلام
بالفتح تیرهای قمار بی پر که در جاهلیت بدان بازی میکردند و بزرگ و شتران خریده گوشت آن بر فقرا قسمت میکردند
و آنرا از ابواب کرم و سماحت دانسته بدان فخر مینمودند و هر که دران بازی داخل نمی شد آنرا بخیل و لئیم میگفتند و
حق تعالی در کلام مجید ازان نهی فرموده ازکام بالکسر کام دادن ازدحام بالکسر انبوهی کردن اسقام
بالکسر بیمار کردن و بالفتح بیماریها اسلام مسلمان شدن و فرو گذاشتن و گردن نهادن و بیع سلم کردن یعنی بها
پیش از رسیدن غله و میوه دادن و کار بکسی سپردن و در صلح در آمدن استسلام گردن نهادن و پیش دادن بها
و بسودن سنگ بلب یا بدست و خوشه بر آوردن کشت استلام سودن سنگ بدست یا بلب اسیلم بالضم و
فتح سین و سکون یا رگی ست میان انگشت خنصر و بنصر اسلم سالم تر استهام بالکسر قرعه انداختن در میان
خود استهام قرعه زدن اسنام بالکسر بلند شدن و دو زبانه زدن آتش استبهام پوشیده شدن سخن و عاجز
شدن در سخن استحکام استوار شدن استعجام عاجز شدن در سخن استعصام چنگ در زدن و ایستادن و مشک را دوال
ساختن و ملازم رفیق و یار خود بودن استعظام بزرگ شمردن و بزرگ کردن اکثری از چیزی گرفتن استعلام آگاهی خواستن و
خبر پرسیدن استخدام خدمت خواستن از کسی و باصطلاح ارباب معانی و بیان آوردن کلمه ایست بیک معنی و خواستن
معنی دیگر بضمیرے که باو راجع کنند خواه آن معنی دیگر حقیقی باشد و خواه مجازی و این از قسم محسنات بلاغت است استحمام
خود را بآب گرم شستن و عرق کردن و خواستن استشمام طلب بو کردن و بوی یافتن از چیزی استغنام غنیمت
داشتن و غنیمت جستن استفهام فهمیدگی چیزی خواستن استقدام پیش شدن و در پیش شدن اسحم بالفتح سیاه
اسم بالکسر و بالضم نشان و علامت چیزی و باصطلاح نحویان اسم را بر پنج معنی اطلاق کنند اول نام که مقابل لقب و
کنیت باشد دوم لفظے که معنی صفتے نداشته باشد و باین معنی مقابل صفت باشد سوم لفظے که معنی ظرف نداشته باشد
و باین معنی مقابل ظرف چهارم لفظے که بمعنی حاصل مصدر باشد و آنرا در برابر مصدر استعمال کنند پنجم کلمه که
بذات خود بے انضمام کلمه دیگر بر معنی دلالت کند و به یکی از زمان ماضی و حال و استقبال مقارن نباشد و
باین معنی مقابل فعل و حرف باشد اسما جمع و اسماء ذات و اسامے بتشدید یا و بتخفیف آن جمع الجمع

اشحام بالکسر پیه خوراندن و خداوند پیه شدن اشخام بجای معجمه فاسد شدن و متغیر شدن شیر و طعام اشمام
بویانیدن و حرف ساکن را بوی ضم یا کسر دادن بطرزیکه شنیده نشود و حرکت لب دیده شود و بچپ و راست
برگشتن و سر را بلند کرده رفتن اشم بفتحتین و تشدید میم بلند بینی و پیشوا و خداوند شرم و ننگ اصطلام
از بن برکندن اصرام بالکسر درویش شدن و وقت بریدن خرما شدن و بالفتح پوستها و جرمها جمع صرم معرب
چرم اصمام بالکسر کر گردن و کر شدن و کر یافتن کسی را اصم بفتحتین و تشدید میم کر و سنگ سخت و مار که در و افسون اثر
نکند و مردی که در وامید بهی نباشد و از هوای نفس باز داشته نشود و حاتم اصم نام بزرگیست و شهر الله الاصم ماه
رجب زیراکه دران قتال حرام بود و آواز دادخواه و آواز سلاح شنیده نمی شد اصنام بالفتح بتها اضم بالکسر و فتح
ضاد معجمه نام کوهیست و زمینی که در مدینه معظمه واقع شده و بفتحتین کینه و حسد و خشم کردن اضرام آتش فروزانیدن
اضطرام زبانه زدن آتش اطعام طعام دادن اطم بالفتح خشم کردن و بضمتین حصار سنگین و قصر و خانه چهار گوشه
مسطح اطام بالضم و الکسر بند شدن شاش اظلام بالکسر تاریک شدن و در تاریکی در آمدن و خشم کشیدن
و درخشیدن دندان اعتام بالکسر بوقت نماز خفتن در آمدن و رفتن دران وقت و درنگ کردن و
زماندن از چیزی و باز داشتن کسی را از چیزی بعد از در آمدن دران و گذشتن پاره از شب اعدام نیست
کردن و نیافتن چیزی و منع کردن کسی را اعظام بزرگ کردن و بزرگ داشتن اعصام بند ساختن مشک را
برزین یا پالان شتر چیزی ساختن که سوار بر وی زند تا نیفتد و دست بدان زدن از بیم افتادن اعتصام
چنگ در زدن و باز ایستادن از گناه و بمعنی اعصام نیز آمده اعلام بالکسر آگاه گردانیدن و نشان کردن و در
جامه علم یافتن و بالفتح کوهها و بیرقها جمع علم بفتحتین اعمام بالکسر خداوند عم بسیار شدن و بالفتح برادران
پدر جمع عم بالفتح و تشدید میم اعتمام عمامه بسر بستن اعم فراگیرنده تر همه را اعوام بالفتح سالها اعجام
بالکسر نقطه کردن حرف را و عجمی کردن سخن را و حروف المعجمه حروف حطی که اکثرش نقطه دارست و آن خط عربیست
اعجم آنکه سخن فصیح نگوید اگرچه از عرب باشد و آنکه بر سخن قادر نباشد اعصم زاغی که نول بالای او سپید باشد
و آهو و بز که در دستش یا هر دو دست او سفیدی باشد و دیگر اعضای او سیاه یا سرخ باشد اعلم داناتر
و آنکه لب بالای او شگافته باشد اغرام هلاک کردن و حریص شدن و تاوان زده کردن و زیان کار
گردانیدن اغلام غلام بازی کردن و تیز شهوت شدن اغمام ابرناک شدن آسمان اغتمام اندوهگین
شدن اغتنام غنیمت گرفتن از کفار و غنیمت شمردن افحام خاموش گردانیدن بحجت و فرو مانده یافتن
در سخن کسی را افخام بجای معجمه بزرگ گردانیدن افدام بسوراخ لوله ابریق پارچه و پنبه نهادن تا آب صاف
ازان آید و سیر کردن رنگ سرخ جامه را افعام پر کردن افهام فهمانیدن اقام بالکسر یاد داشتن

اقحام اندوختن چیزی را در چیزی اقتحام درآمدن در چیزی و حقیر داشتن و پنهان شدن ستاره اقدام
در کاری پیش کسی گرفتن و دلیری کردن و فرا پیش شدن و پیش کردن اقدم پیشتر اقسام بالکسر سوگند
خوردن و بالفتح بخششها و سوگندها اقتسام بخش کردن و سوگند خوردن اقلیم و اقالیم بالکسر بخشی از هفت بخش
زمین اقالیم جمع و موضعی ست بمصر اقلام بالفتح تیرهای قمار و قلمها یا قلمهای تراشیده یعنی خامها اقنوم
بالضم اصل هر چیز اقانیم جمع و اقانیم ثلاثه باصطلاح ترسایان وجود و حیوة و علم ست و آنرا اب و ابن و
روح القدس نیز گویند اقوم راست و درست تر اقصم آنکه نیمه دندان او شکسته باشد و آنکه یک شاخ
او شکسته باشد اکرام گرامی کردن و بزرگ داشتن و نواختن و بخشش کردن و فرزند کریم زادن اکرم گرامی تر
و بخشنده تر اکتم بتای دو نقطه بزرگ شکم و سیر و پوشیده تر اکثم بثای مثلثه فراخ شکم و سیر و راه فراخ و
شتر فربه و یحیی ابن اکثم قاضی دانشمند معروف ست اکشم بشین معجمه ناقص خلقت و ناقص حسب
اکم بفتحتین زمین پشتهای بلند اکمام بالکسر غلاف شگوفه برآوردن درخت و جامه را آستین
کردن و بالفتح آستینها و غلاف ها و شگوفه ها الجام لگام بر اسپ کردن الحام گوشت خورانیدن
و گوشت دار و فربه شدن و گوشت گرفتن ستور و پود گرفتن جامه را و سر جراحت استوار کردن و کشش کردن
بجنگ التحام به شدن جراحت و پیوسته شدن جنگ الزام لازم کردن و کاری بر گردن کسی انداختن
التزام بر خود لازم کردن و بر گردن گرفتن کاری را الهام در دل افگندن و آنچه در دل افگند خدای
تعالی خیر باشد یا شر اما اکثر استعمال او در خیر باشد الم بفتحتین درد کردن و درد آلام جمع الیم دردناک
المام فرود آمدن و گناه صغیره کردن و نزدیک ببلوغ شدن التقام لقمه کردن و فرو بردن چیزی را
التثام دهن بستن بلثام یعنی دهان بند و بوسه دادن التیام با همدیگر پیوسته شدن و بهم آمدن
و استوار کردن سر زخم را ام بالفتح و تشدید میم آهنگ کردن و سر شکستن چنانچه نزدیک بدماغ رسد
و مادر شدن و امامت کردن و بالضم اصل هر چیزے و مادر و ام القری مکه و ام الطریق راه بزرگ و ام الدماغ
و ام الرأس پوست مغز سر و ام الکتاب لوح محفوظ و سورهٔ فاتحه و آیات محکم که اصل آیات دیگر باشند
و ام الخبائث شراب و ام القوم سردار قوم و ام الجیش علم لشکر و ام النجوم کاهکشان و ام البیض شترمرغ
ام بالفتح و سکون میم حرف عطف ست بمعنی یای تردید امم بفتحتین نزدیک شدن و اندک چیز و چیزی که
نه نزدیک باشد و نه دور و بالضم و فتح گروهها و قامتها امام بالفتح پیش و بالکسر پیشوا و پیشوایان
راه و راه نما و حدے کننده جانب قبله دو تو کرانهٔ زمین و کتاب سماوی و لوح محفوظ و منظر خوب و رشته
معمار که بآن بنا راست کنند و بفارسی آنرا زره گویند و صاحب قاموس گوید چوبی که به آن بنا را است

کنند **انتظام** راست شدن و در رشته کشیده شدن **انتقام** کینه کشیدن از کسے **انثلام و انجرام**
رخنه شدن **انجذام** بجیم و ذال معجمه بریده شدن **انخطام و انخصام** بجا و صاد مهلتین شکسته شدن
انسجام بجیم روان شدن اشک و آب **انصرام** بریده شدن **انفصام** بفا شکسته شدن چیزے
چنانچه از هم جدا نشود **انقصام** بقاف شکسته شدن چنانچه از هم جدا بشود **انهدام** ویران شدن
انقحام بزور در آمدن **انهضام** گوارا شدن **انضمام** فراهم آمدن **انهمام** گداخته شدن **انهزام**
شکسته شدن لشکر **انقسام** بخش کرده شدن **التمام** بالکسر نعمت دادن و تارک کردن و چشم
روشن گردانیدن و زیاده شدن و بالفتح چهارپایان جمع نعم بفتحتین و اکثر اطلاق آن بر شتر باشد اناعیم
جمع الجمع و انعام گاہے مفرد نیز مے آید چنانچه صاحب کشاف از سیبویه نقل کرده و بدین آیه استدلال
نموده وان لکم فی الانعام لعبرة نسقیکم مما فی بطونه اے فی بطون الانعام اما احتمال دارد که انعام
در آیه بمعنے جمع باشد و ضمیر بطونه راجع باشد به نعم که از انعام مفهوم میگردد چنانچه درین قول
که المرفوعات هو ما اشتمل علے علم الفاعلیة گفته اند که ضمیر هو راجع ست بمرفوع که مرفوعات دلالت
بران مے کند چنانکه گفته اند در قول حق تعالے اعدلوا هو اقرب للتقوے ضمیر هو راجع ست
بعدل که از اعدلوا مفهوم میشود انجم ستارها **انام** بالفتح جمیع آفریدگان یا جن و انس و
بعد نیز آمده **انیم** نیز باین معنی ست **اوام** بالضم تشنگی یا حرارت آن و دوار گردش سر و دود سماز
اهرام بالکسر سخت پیر کردن و بالفتح بناهاے قدیم جمع هرم بفتحتین **اهمام** غمناک کردن و بی آرام
کردن کار کسی را **اهتمام** غمخوارگی کردن **اهم** بفتحتین و تشدید میم ضروری تر **ایهام** در غلط و گمان
انداختن و ترک کردن چیزے و باصطلاح ارباب معانی آوردن کلمه ایست که دو معنی داشته باشد
یکے قریب و یکے بعید و اراده کردن معنی بعید ازان کلمه نه قریب **ایلام** دردمند کردن و بطعام خروسی
کسے را بردن و بر تقدیر اول یا از همزه مبدل ست و بر تقدیر ثانی از واو **ایتمام** اقتدا کردن
بکسے **ایتام** بالفتح بے پدران نابالغ از انسان و بے مادران از حیوان و بے مانند از جوهر جمع یتیم
ایم بالفتح بے زن بودن مرد و بے شوهر بودن زن و بالفتح و کسر یاے مشدد و مرد بے زن
و زن بے شوهر جمع اول ایامے و جمع ثانی ایائم و مارے ست سفید باریک **ایام** بالفتح
و تشدید یا روزها و مراد با یام معلومات که در قرآن واقع ست ده روز اول ماه ذی الحجه
است و مراد با یام معدودات ایام تشریق و آن پنج روز ست روز پیش از اضحے و روز اضحے
و سه روز پس از روز اضحی

باب الالف مع النون

ابن تہمت کردن بچیزی و بالکسر پسر و بفتح اول و کسر ثانی طعام و شراب غلیظ و سطبر و بضمتین دشمنی و عیب
و کینه و کرمہا که در چوب مے باشد و ابن یامین پسر یعقوبؑ صاحب قاموس گوید صحیح بن یامین ست
چنانچه در باب یامی آید آبزن بہر سه حرکت الف و فتح زا حوضی که دران غسل کنند و گاہی آنرا از مس
و سفال و مانند آن سازند و آب را با ادویه گرم کرده دران ریزند و بیمار را بدان غسل دہند و اطبا آنرا
آبزن گویند معرب آبزن بالمد ایان بالکسر و تشدید یا ہنگام و اول چیزے و وقت ابروان
صبح و شام ابیضان شیر و آب و دو رگ ست در پستان شتر اتقان استوار کردن اتران بالکسر
و تشدید تای مکسوره سنجیده شدن اتان بالفتح ماده خر اتن بضمتین جمع و آب خور سر چاه و پایه حوض
و سنگ بزرگ سر چاه اتن بالفتح و اتون بالضم مقیم بودن بجای و ثابت شدن اتون بالفتح و تشدید
تا و تخفیف نیز آمده تنور گچ پز و نان پز صاحب صراح گوید آتشدان آہنین ایتان بالکسر آمدن اثخان
بسیار کشتن و غالب شدن و سست کردن جراحت کسی را قوله تعالے اذا اثخنتموهم فشدوا الوثاق
اثمان بالکسر ہشت عدد شدن و خداوند شتران ثمن شدن یعنی شتران که در ہشت روز یکنوبت آب یابند
و بہا کردن متاع را و بالفتح قیمت ہا اجوفان شکم و فرج اجفان پلکہای چشم اجن بالفتح برگشتن مزه آب
و ہمچنین اجون بالضم و کوفتن قصار جامه را آجن بالمد و کسر جیم آب متغیر شده بمزه و رنگ احن بالفتح
کینه داشتن و خشم گرفتن احزان بالکسر اندوہگین کردن و بالفتح اندوہہا احسان نیکوئی کردن
و نیکو دانستن چیزے را احصان زن خواستن مرد و شوہر کردن زن و باردار شدن زن و پارسا
شدن و استوار کردن و حصار کردن احتضان درکنار گرفتن احضان بالفتح کنارہا
احتقان حقنه کردن احتفان بالفا گرفتن و از بیخ برکندن درخت احیان وقتہا
اختتان ختنه کردن اختزان مال بخزینه نہادن اخدان بالفتح دوستان و معشوقان خبثان
بول و غائط اختان بالفتح و امادان اختیان نا راستی و خیانت کردن ادہان بالکسر پوشیدن
و خیانت کردن و نفاق کردن و دروغ گفتن و خوار شدن قال الله تعالے افبهذا الحدیث
انتم مدهنون و بالفتح روغنہا و بالکسر و تشدید دال چرب شدن و روغن مالیدن ادمان پیوسته
شراب خوردن ادیان بالفتح دینہا و قول قتاده است که ادیان شش ست یکی دین رحمان ست و باقی
دینہای شیطان دین رحمانی دین اسلام ست و ادیان شیطانی پنج ست یکی دین صابئین ست
که پرستندگان ملائکه اند و خوانندگان زبور و متوجہان قبله دوم دین مجوس که پرستندگان

آفتاب و ماه و آتش اند سوم دین مشرکین که بت پرستانند چهارم دین یهود که قوم موسیٰ اند پنجم دین نصاری
که قوم عیسے اند **اذن** بالضم گوش و دستهٔ هر چیز و کوهی ست و بالکسر دستوری دادن و گوش داشتن
و بضمتین گوش و مرد شنوا و بالکسر و فتح دال و سکون نون حرفی ست بمعنی آنگاه **اذان** بالفتح بانگ نماز
و آگاه کردن و خبر بگوش رسانیدن و گوش بچیزی داشتن قوله تعالے و اذنت لربها و حقت یعنی گوش
داشت امر پروردگار را و واجب ست او را که گوش دارد امر حق را **اذین** بالفتح بانگ نماز و ضامن و
جائی که از هر طرف بانگ نماز دران جا شنوده میشود و موذن **آذن** بامد و فتح ذال دراز گوش و بکسر ذال
دربان **آذریون** معرب آذرگون و آن گلی ست زرد که در میان او خال سیاهی ست و در قدیم اهل فرس
آنرا تعظیم می داشتند **اذعان** گردن نهادن و فروتنی نمودن و خوار شدن و شتافتن باطاعت کسے
اذقان بالفتح زنخدانها **اذهان** بالفتح جمع ذهن یعنی تیزی خاطر و یاد داشت **ارسان** بالکسر سخت
بستن برسن و بالفتح رسنها **ارصان** استوار کردن **ارتهان** گرو گرفتن **ارزن** درختی ست که از چوب
آن عصا گیرند و شعب ارزن موضعی ست بسی فرسنگی از شیراز **ارعن** بالفتح نادان و سست و رعنا
مونث آن **ارکان** بالفتح جوانب قوی تر از جوانب دیگر **اردان** بالکسر آستین کردن جامه را و بالفتح
آستینها جمع ردن بالضم **ازمان** بالکسر دیرینه شدن و بر جای مانده شدن و بالفتح وقتها و نام زنی
ست مشهور بحسن و جمال در عرب **ازهران** آفتاب و ماه **اسون** بالضم مزه و بوی گردانیدن و در رنگ
کردن و بهانه جستن بر کسی و خود روش بد گرفتن **اسن** بفتح اول و کسر سین و آسن بالمد آبی که
مزه و بوی گردانیده باشد و بضمتین خلق و بفتحتین و تشدید نون سالدار **اسنان** بالکسر بسیار سال
شدن و بالفتح دندانها و بالضم نوعی ست **اسمان** بالکسر خداوند ستور فربه شدن و فربه کردن **اسمن**
فربه تر **اسکان** آرام دادن و بی حرکت ساختن حرف را **استسمان** فربه شدن خواستن و روغن خواستن
استحسان نیکو شمردن **استرهان** بگرو ستاندن خواستن **استعلان** آشکارا کردن **استیمان** امان
خواستن **اساطین** ستون جمع اسطوانه **اسفراین** بکسر همزه و را شهریست بخراسان **اسارون** ارویست
اسودان خرما و آب و مار و عقرب **اسمران** گندم و آب **اشنان** بالضم و بالکسر گیاهی ست شور که
چون آنرا بسوزند و چند گاه در زمین گذارند از ان سنگ شود که ازان صابون سازند و بدان آب صاف کنند
اصنان تکبر کردن و گنده بغل شدن و به شدن از خشم **اضغان** بالفتح و به ضاد معجمه کینها **اطیبان** جماع و خوردن
اطمینان آرام گرفته شدن **اعلان** بالکسر آشکارا کردن و بالفتح چیزهای آشکارا **اعین** بفتح اول و ثالث فراخ چشم و نام مرد ست و بضم ثالث چشمان **اعیان** بزرگان و چشمان و اشیا

موذوات موجوده در خارج **اعوان** یاران و یاوران **اعطان** بالفتح خفتن گاههای شتر در کنار آب
جمع عطن بفتحتین **اغن** بفتحتین و تشدید نون آنکه سخن به بینی گوید **اعصان** بالفتح شاخهای درخت **افنان**
بالکسر گوناگون آوردن و بالفتح شاخهای درخت جمع فنن **افن** بالفتح دوشیدن ناقه بغیر وقت و خوردن
شتر بچه تمام شیر که در پستان ناقه است و فاسد کردن طعام و ضعیف رای و عقل گردانیدن خدا تعالی
کسی را و بفتحتین کم شدن شیر ناقه و پوشیده شدن چار مغز **افلین** ضعیف رای و عقل همچنین با **فون**
شتر بچه **افیون** بالفتح شیره خشخاش سیاه **افانین** شاخهای درخت و انواع سخن **اقحوان** بالضم بابونه
اقران بالفتح همسران و بالکسر بر داشتن نیزه و نیز دیک آمدن آنکه دو ملی سر کنند و بسیار شدن خون در رگ و توانائی
و قوت دادن **اقرن** بالفتح پیوسته ابرو **اکنان** بالکسر در دل نهان داشتن و بالفتح نهان خانها و پوششها
که تن را بپوشد و نگاهدارد از گرمی و سردی **الوان** رنگها **الحان** بالکسر خوش خواندن قرآن و
خوشخوانی کردن و بالفتح آوازها **الیاسین** یعنی الیاس پیغامبر و پیروان او و بعضی گفته اند که الیاسین
لغتی است در الیاس چون میکائیل در میکال قال الله تعالی + سلام علی الیاسین + و بعضی قرآ
درین آیه آل یاسین بمد الف خوانده اند یعنی آل محمد و بعضی گفته اند یاسین از اجداد الیاس بوده و
آن انسب است بوجه سابق **الآن** بفتح الف اول و مد الف ثانی اکنون **الکن** بالفتح آنکه هنگام سخن
کردن زبانش گیرد **امن** بالفتح بی هراس شدن **امان** امین بودن و امینی و زنهار **آمن** بالمد
و کسر میم امین شونده **امین** امانت دار قوی و کسیکه بر او اعتماد کنند و آزاد و امین باشند و بی هراس
شده و نامی است از اسمای حق تعالی و لقب پیغمبر که پیش از نبوت بدان مشهور بودند و بلد امین
مکه معظمه است **امون** بالفتح شتر استوار **آمین** بالمد کلمه ایست که در اجابت دعا استعمال کنند یعنی
قبول کن دعا را یا چنین باد و بتشدید میم قصد کنندگان **امتحان** آزمودن و تامل کردن در سخن و
روشن کردن و فراخ کردن حق تعالی دل را بایمان **امکان** دست دادن و بیضه در زیر سوسمار و ملخ نهادن و بیضه
در زیر خود گرفتن سوسمار و ملخ و مانند آن **امعان** دور رفتن اسپ در دویدن و روان شدن و سوان کردن
آب و دور رفتن در کاری و سیراب شدن زمین و گیاه و رسیدن آن بجد کمال و حق کسی را بردن و حق کسی را اقرار
کردن و بسیار شدن مال و کم شدن مال و پنهان شدن سوسمار در سوراخ خود **امتنان** نعمت دادن و
منت نهادن **امتهان** بذل کردن چیزی و خوار و ضعیف داشتن و خوار و ضعیف شدن **انین** بالفتح
و **انان** بالضم ناله و نالیدن **انان** بالفتح و تشدید نون مرد بسیار ناله کننده **ان** بالفتح و تشدید نون بودن و
ناله کردن و بالفتح و بالکسر و فتح نون مشدد کلمه ایست که برای تحقیق کلام آرند و گاهی بمعنی نعم یعنی آری نیز می آرند

آن بالمد اندک زمان آن بالمد وتنوین وکسر آخر دریابنده ونهایت گرم آخن بالفتح گوز پشت اِدون
بالفتح تن آسانی و آرام ونرمی وآهسته رفتن ووداع ورفتار آهسته آوان بالفتح والکسر هنگام وبالکسر
صفه بزرگ اوثان بالفتح بتها جمع وثن اهون بالفتح آسان ترایهان بالکسر تنه درخت بریده وشاخهای
درخت این بالفتح وقت آمدن وماندہ شدن وحیران شدن ووقت وبالفتح وفتح نون سوال باشد
ازجا ومکان ایوان بالکسر صفهٔ بزرگ او اوین جمع ودر فارسی بفتح الف استعمال کنند ظاہرا در اصل
فارسی ست که معرب کرده اند ایقان بی گمان شدن ایهان سست کردن ایذان آگاه کردن
ایمان بالکسر گرویدن وامین گردانیدن وامان دادن وبالفتح سوگندها وقوتها ایمن بالفتح وفتح میم طرف
راست وسوگند وموضعی ست که وادی ایمن درانجاست وام ایمن نام دایه حضرت رسالت پناه صلی الله
علیه وآله وسلم ایمن بکسر الف ومیم بی ترس واین اماله امن ست واستعمال فارسیان ست نه تازیان
ایتمان امین داشتن کسی را ایان بالفتح وبالکسر وتشدید یا سوال ست از زمان چیزی

باب الالف مع الواو

اتو بالفتح بلا وبیماری شدید ومرگ وراه وبخشش اتو بالفتح وبضمتین وتشدید واو تقصیر کردن وترک دادن نتوانستن
الو بضمتین وسکون او خداوندان جمع ذو از غیر لفظ او بالفتح حرف تردید ست بمعنی یا وبمعنی بلکه نیز آمده است

باب الالف مع الهاء

ایه بالفتح وبفتحتین دریافتن چیزی یا فراموش کردن یاد آوردن ابرقوه بفتحتین شهریست بفارس معرب
ابرکوه ابله نادان وسلیم القلب بله بالضم جمع اتجاه بالکسر وتشدید تا متوجه شدن اجبه بفتح اول وباء
موحده بزرگ پیشانی وشیر درنده ارجاه بالکسر پس انداختن کاری از وقت خود استکراه ناخوش داشتن
چیزی اشتباه مانند شدن چیزی بچیزی وپوشیده شدن چیزی بر کسی اشباه بالکسر مانند کردن وبالفتح
مانندان جمع شبه بالکسر افواه بالفتح دهنها جمع فوه وچیزهای خوشبو که بدان بوی خوش را اصلاح دهند
ونیکو سازند چنانکه توابل چیزی که بدان طعام را خوشبو کنند چون گشنیز وجز آن افاویه جمع وصاحب
قاموس گوید افواه توابل یا آنچه بدان بوی خوش را اصلاح کنند واقسام شگوفه وانواع هر چیز واحد ش
فوه افاویه جمع الجمع اکراه بزور بر کاری داشتن اکناه واکتناه رسیدن کنه چیزی را اله بفتحتین سرگشته
شدن وجزع وزاری بسیار کردن هر کسی اله بالکسر وبالف غیر مکتوب بعد لام پرستیده شده
الله نام ذات حق تعالی ودیگر اسما نامهای صفاتی اند امه بفتحتین فراموش وفراموش کردن
انتباه بیدار شدن اوه بالفتح ناله کردن وشکوه نمودن اواه بالفتح وتشدید واو نرم دل و

مومن دفیته ایه بالکسر کلمه که در وقت باز داشتن از چیزی گویند یعنی بس کن

باب الالف مع الیاء

آبی بالمد سرکشی کننده ابی بالفتح و تشدید یای دو نقطه سرکشی اثافی بالفتح دیگ پایها اجنبی بتشدید یا بیگانه اوانی نزدیکان اری بالفتح کینه در شدن و عسل کردن زنبور و عسل داری السحاب باران آسی بالمد غمناک و پشیمان و طبیب اسی بفتح همزه و کسر سین و تشدید یا محزون و اثر و نشانه سرا اعجمی آنکه تازی زبان نباشد اعادی دشمنان اغانی بتشدید یا جمع اغنیه بالضم و تشدید یا و آن نوعی ست از سرود اقاصی دوران امانی بتشدید یا جمع امنیه بالضم و تشدید یا و معنی آن گذشت امی بالضم و تشدید میم و یا آنکه نوشتن نداند یا آنکه بر خلقت امی باشد که کتاب نخوانده باشد انسی بالکسر آدمی و روی کمان که بطرف کماندار باشد و طرف چپ هر چیزی و اصمعی گوید طرف راست هر چیزی و گفته است که از هر دو عضو انسان چون دو ساعد و دو قدم هر چه رو بانسان دارد انسی ست و هر چه پشت بانسان دارد وحشی ست اوانی ظرفها اواقی جمع اوقیه و آن گذشت ایدی و ایادی دستها و نعمتها اما اول بمعنی دست بسیار استعمال شده و ثانی بمعنی نعمت و آنچه در قرآن واقع ست که ولما سقط فی ایدیهم معنی آن پشیمان شدند

باب الباء مع الالف

باقلا بهمزه و تشدید لام و بی همزه معروف و آنرا قول بفا نیز گویند باخمرا بالفتح خا و رای مهمله نام موضعی ست باحورا سختی گرمای تموز و آن هبیت روز میباشد بحیرا بالضم نام راهبی که در راه شام بانتظاری لقای جمال پیغامبر آخر الزمان صلی الله علیه و آله و سلم صومعه ساخته بود چون ابوطالب حضرت را بسفر شام همراه برد بشرف ملاقات بهره ور گشت باسا بالفتح و کوسا بهمزه و بالضم سختی بغا بالفتح طوطی و بتشدید یای دوم نیز آمده بترا او بریده دم و بی فرزند و بی خیر و خطبه و رساله که در ابتدای آن حمد خدا و نعت رسول نباشد بدا بالفتح آغاز کردن بدا بالفتح ظاهر شدن و رسیدن بخاطر کسی رای خلاف رای اول بدلا بالضم و فتح دال طائفه از بندگان حق تعالی و ایشان هفتاد نفر اند غیر ابدال چه ابدال هفتاد نفر اند و چون یکی از ایشان بمیرد دیگری از سائر مردم جای او گیرد بذا بالفتح و ذال معجمه فحش گفتن برا بالضم از بیماری به شدن و بالفتح آفریدن و از بیماری به شدن و رستن از چیزی برا بالفتح بیزار شونده و نام چند صحابی ست و بالضم و الکسر بیزار شوندگان جمع بری و اول هر ماه و آخر هر ماه برایا خلائق برجا بالضم سختی و رنج برنی بالضم قریه بصری بالضم موضعی ست در شام بطو بالضم درنگ کردن و آهستگی نقیض سرعت بطحا بالفتح

رفتن گاه فراخ آب سیل که در آن سنگریزها باشد وادی مکه بغاء بالکسر زنا کردن و بالفتح خواستن بقاء ماندن و خالی
نشدن بکاء بالضم و بهمزه در آخر گریه با آواز و بی همزه اشک ریختن بلا بالکسر کهنه شدن و بالفتح آزمودن و آشکارا
کردن و نعمت دادن و مکروه رسانیدن بلی بالکسر پوشیده شدن و بالفتح بمعنی آری بلوی بالفتح آزمایش و محنت
بناء بالکسر خانه و برادران خانه و زن بخانه آوردن و بی اعراب بودن کلمه و بالفتح و تشدید نون معمار بواء بالفتح
بازگشتن و اقرار کردن برابر شدن و برابر و یکسان و جا دادن بوریا و باریا آنچه از گیاه بافند برای گستردن و
صاحب قاموس گوید بوریا حصیر باشد و گفته که حصیر آنچه بافته شود از هر چیز بهاء بالفتح خوبی و زیبائی بیضا
بالفتح آفتاب و زن سفید پوست و نام شهریست در فارس و چاه دهی ست در مصر و خانه ایست در بصره که زندانخانه عبید الله
بن زیاد بوده و انبان و دیگ گندم و سختی بیداء صحرا که در آن درخت و گیاه نباشد و نام موضعی ست میان مکه و مدینه

باب الباء مع الباء

باب در و شهریست بحلب و کوهی ست بهجر و باب در حساب و کتاب نهایت چیزی و ابتدای
چیزے باشد و باب الابواب سرحدیست بملک خزر بواب بالفتح و تشدید واو دربان ◆

باب الباء مع التاء

بارحة شب گذشته باصرة قوت بینائی بازغة طلوع کننده و زنی ست از نسل عاد که بهدایت یوسف
علیه السلام بمرتبه معرفت الهی رسید باسقات درازشدها بالوعة چاهی سر تنگ که در وی آب باران و آب خانه
و آب میزر سر دشنبه باکوتة نام شهریست بعجم و باکو شهریست نزدیک شروان خاقانی گوید شعر باکو به بقاش
باج خواهد ◆ خزران در وزره گرانرا ◆ باقعة سختی بارقة شمشیرها و صاحب صراح گوید بارقة شمشیرها و دیه صحرا
خلاف حضر بت بالفتح و تشدید تا بریدن و بته و البتة یکبار بریدن و الف و لام زائده ست بتات بالفتح
زر برسید و توشه و رخت خانه و طیلسان خز و صوف و باین معنی آخیر بت نیز آمده بترة بالضم ابله و دانه خرد
که بر بدن بر آید بجیلة بوزن قبیلة قبیله ایست از یمن از انجاست عبد الله بن جریر بجلی بفتحتین مجبوحة
بالضم هر دو با میان سر بحت بالفتح خالص و صرف خالص کردن بخت بالضم شتران قوی بزرگ که در خراسان
باشند بختی یکی و بالفتح بهره و نصیب بداءة آغاز کردن و آغاز بدعة بالکسر چیزی نو در دین پیدا کردن و
چیزے نو که در دین پیدا شود بداهة بالفتح بی اندیشه سخن گفتن بدیهة سخن بی اندیشه و بی اندیشه گفتن
بدنة بالضم شتر قربانی بدرة بالفتح پوست بزغاله که از وی مشک سازند برای شیر و روغن و غیر آن و همیان ده هزار درم
ده هزار درم یا هفت هزار دینار بذرقة بالفتح و سکون ذال معجمه و فتح را راه بری و مبدرق بضم میم و کسر را راه بر و
فارسی بدرقه بدال مهمله بمعنی راه بر مستعمل ست و صاحب مغرب گوید بدرقة بدال مهمله جماعتی که راه بر قافله و نگاهبان باشند

واین عربی اصل نیست بلکه مولدست براعة بالفتح تمام شدن وزیاده از امثال خود در هنر شدن برکة بالضم
مرغان آبی سپید بزرگ که آنرا بترکی قو گویند وبالکسر حوض آب وسینه یا بیرون سینه وهرگ بالفتح درون سینه و
بفتحتین بالیدن وافزون شدن براءة بالفتح بیزار شدن از عیب ووام ومانند آن وبالضم تراشه چوب که در وقت
تراشیدن جدا شود برودة بالضم سردی برادة بالضم سوهان‌ریزه آهن ومانند آن که در وقت سوهان کردن بیفتد
بردة بالضم جامه مخطط وناگواری وبدین معنی بفتحتین نیز آمده برمة بالضم دیگ سنگین برنیة بالضم وبفتح نیز آمده زنانی را
یا پارهٔ از زنان برقة بالفتح دهشت ذو البرقة لقب علی ابن ابی طالب کرم الله وجهه که در روز حنین عباس الشان را
بدان آواز کرد و نیز دهی ست از قم بریة بالفتح وتشدید یا خلق بررة بفتحتین نیکوکاران بزدة بالفتح دهی ست
از اعمال نسف ونسبت بدان بزدی وبزدوی ست از انجاست فخر الاسلام بزدوی صاحب اصول فقه حنفی بسطة
بالفتح فراخ شدن بسملة بالفتح بسم الله الرحمن الرحیم گفتن بسالة بالفتح دلیری نمودن بسباسة بالفتح معرب بزباز
بشارت بالکسر مژده دادن ومژدگانی وبهر دو معنی بالضم نیز آمده بشاشة بالفتح گشاده روی وخوش طبع شدن
بشاعة بالفتح گلوگیر شدن طعام وبی مزه وناخوش شدن بشرة بفتحتین ظاهر پوست آدمی وحیوانات وگیاه
که از زمین بدر آمده باشد بصرة بالفتح سنگ سفید نرم ونام شهریست بصارة بینائی بصیرة بینائی و
یقین وزیرکی وحجت وعبرت وگواه وخون بگرداندگی از خون که بر رسیدن تیر شکار بدان راه برند بصائر جمع
وبسیار بینا وبرین تقدیر تا برای مبالغه است کقوله تعالی بل الانسان علی نفسه بصیرة بضاعة بالکسر
سرمایه که بدان تجارت کنند وبئر بضاعة بالضم والکسر چاهی ست در مدینه مشرفه بضعة بالفتح پارهٔ گوشت
بطنة بالکسر امتلاء وپری شکم ومثل ست که البطنة تذهب الفطنة بطالة بالفتح معطل وبیکار شدن وبالکسر
دلیر شدن بطانة بالکسر دوست درونی واستر هر چیزی بطاقة بالکسر کاسه چشم وپارچهٔ کاغذ
یا کرباس که در آن قیمت جامه نویسند وبطاقه جامه وصل کنند بعرة بالفتح سرگین شتر بغلة بالفتح زن
بعولة بالضم شوهران بعثرة برانگیختن بعوضة بالفتح پشه خرد بغتة بالفتح ناگاه بغیتة بالفتح ناگاه بغیة
بالضم والکسر حاجت ومراد بقعة بالضم زمینی که محدود وممیز باشد از زمین دیگر بقیة بالفتح وتشدید یا باز مانده
قال الله تعالی بقیة الله خیر لکم یعنی آنچه حق تعالی باقی داشته برای شما وآنرا حرام نکرده است بهتر است
برای شما باقیة باقی ماندن وچیزی باز مانده باقیات باز مانده‌ها وباقیات صالحات صلوة خمس
ست وسبحان الله والحمد لله ولا اله الا الله والله اکبر ومطلق عمل صالح نیز گفته اند بقرة
گاو نر یا ماده وتاء وی تاء وحدة ست نه تاء تانیث باکورة نوباده بکرة بالضم بامداد وبالفتح
چوب گرد که در میان چرخ ودولاب میباشد وشتر ماده جوان بکارة بالفتح دوشیزگی وبالف

والکسر شتران جوان **بکّة** بالفتح وتشدید کاف مکه معظمه **بلّة** بالفتح وتشدید لام تر شدن وبالکسر تری ونمناکی **بلکفة** بالفتح بلا کیفیت بودن **بلادة** بالفتح کند ذهن شدن **بلاهة** بالفتح نادانی ونادان بودن **بلاغة** تیز زبانی ورسیدن بمرتبهٔ کمال در ایراد کلام **بلغة** بالضم آنچه کفایت کند در معاش **بلیة** سختی ورنج **بلدة** بالفتح شهر بلاد جمع وپارهٔ زمین ویکی از منازل ماه وآن شش ستاره است از برج قوس وسینه وکشادگی میان دو ابرو وبدین معنی بالضم نیز آمده وصاحب قاموس گوید بلدهٔ پارهٔ از آسمان خالی از کواکب میان سعد ذابح ونعائم که ماه در آنجا نازل میشود وگاهی از آنجا میل کند و نزول بقلاده نماید وآن شش کواکب است مستدیر مانند کمان **بلبلة** بفتح هر دو با اختلاط زبانها وپراگندگی فکرها وسواس وهموم وشدت اندوه ووسواسها وبالضم هر دو با کوزه که لولهاش پهلوی سراو باشد وهودج زنان **بنانة** بالفتح انگشت **بنوّة** بضمتین وتشدید واو پسری **بنیة** بالضم والکسر بنا کرده شده وبفتح با وکسر نون وتشدید یا کعبهٔ شریفه فعیلة است بمعنی مفعول یعنی مبنی چنانکه بیت نیز گویند زیرا که فرد کامل بنا بیت است **بنات** جمع بنت ای دختران ولعبتان که دختران بآن بازی میکنند **بهت** بالفتح وبالضم ناگاه گرفتن ودروغ بستن ودروغ گفتن وحیران کردن وحیرانی **بهاجة** بالفتح شاد شدن وخوب ونیکو شدن **بهجة** بالفتح خوبی **بهیمة** چارپا اگرچه بحری باشد یا ذی حیات که تمیز وعقل نداشته باشد **بهمة** بالفتح بره وبز غاله وبالضم دلیر وکار سخت ولشکر **بیتوتة** شب گذرانیدن **بینونة** بالفتح جدائی کردن **بیت** بالفتح خانهٔ که از پشم وگل وجز آن سازند بیوت وابیات جمع وشرف ومرد شریف وزن کردن وعیال مرد وکعبه وگور ودو مصراع از شعر وجمع این ابیات است نه بیوت **بیات** بالفتح شب کردن ودر شب کاری کردن وشبخون ونام شهریست نزدیک واسط **بیتیة** بالفتح وکسر یای مشدد جهت روشن وآشکارا **بیعة** بالفتح عهد بستن وبالکسر صومعهٔ ترسایان **بیضة** بالکسر زمین سپید وهموار وبالفتح تخم مرغ وخود آهنی وخایه ومیان هر چیز ومیان سرا وشهر ونام شهریست وبدین معنی بکسر نیز آمده

باب الباء مع الثاء

بثّ بالفتح وتشدید ثا پراگنده وفاش کردن خبر وبرانگیختن غبار وآشکار کردن راز وحال واندوه سخت **بحث** بالفتح کاویدن سخن وزمین **برث** بالفتح زمین نرم **برغوث** بالضم کیک براغیث جمع وشهریست بروم **بعث** بالفتح برانگیختن وفرستادن وبیدار کردن ولشکر وبدین معنی بفتحتین نیز آمده **بعوث** جمع وبالکسر متعدی که خوب نکند **بعاث** بالضم موضعیست نزدیک مدینه که در آنجا میان اوس وخزرج جنگی عظیم واقع شده بود وبکسر وفتح غین معجمه نیز آمده وآن روز جنگ را یوم بعاث گویند **بغاث** بهرسه حرکت مرغیست تیره رنگ که مردار میخورد **بواعث**

برانگیزندگان بوث بالفتح کاویدن و ویران آوردن

باب الباء مع الجیم

بابونج بفتح نون معرب بابونه **باذروج** بفتح ذال معجمه نوعی ست از ریحان کوهی که بردامن کوه میروید و بعضی گفته اند تره ایست **بج** بالفتح و تشدید جیم شگافتن ریش و نیزه زدن و فربه کردن گیاه حیوان چرنده را **برج** بالضم باره و کرشک و یکی از دوازده بخش فلک ثوابت بروج و ابراج جمع و نام شاعری ست و بفتحتین سپیدی چشم که احاطه کرده باشد سیاهی چشم را **بروج** بفتح اول و ثالث بنده که بغارت آورده باشد معرب برده و دهی ست به شیراز **برنج** به کسر اول و فتح دوم و نون ساکن داروئی ست معروف مسهل بلغم معرب برنگ به کسر یا **برزج** بالضم اول و ثانی معرب بزرگ **بسفانج** بالفتح ریشه گیاهی ست که داخل آن چوب است مانند بسته سخت و شیرین **بسیارداج** ثمر درختی ست معرب بسیاردانه **بعج** بالفتح شگافتن شکم و انداختن در غم و اندوه **بلوج** بالضم درخشیدن **بلج** بفتحتین روشن شدن صبح و گشاده شدن میان دو ابرو **بنج** بالکسر اصل و بالفتح گیاهی ست که تخم آنرا بزرالبنج گویند و بفارسی اجواین خراسانی خوانند **بوشنج** بالضم شهریست به هرات که الحال آنرا فوشنج گویند و معرب پشنگ ست و دهی ست بترمذ **بهیج** نیکو و شادمان **بهرج** بالفتح ناسره و زبون **بهرامج** بیدمشک معرب بیدمه

باب الباء مع الحاء

بجح بالفتح باو جیم شاد شدن **بدح** بالفتح زدن بعصا و جز آن و ناگاه پیش آوردن کاری را و شگافتن و بریدن و فرو ماندن ستور از گرانی بار **بدلح** بالفتح زمین فراخ **بذح** بالفتح شگافتن **برح** بالفتح سختی گزند و موضعی ست به یمن **بارح** باد گرم **بوارح** جمع و شکاری که از جانب راست صیاد بسوی چپ گذرد خلاف سانح **بروح** رفتن آهو از جانب راست بسوی چپ ضد سنوح و عرب بروح را بد میدانند و سنوح را نیک **براح** بالفتح زمین گشاده بی کشت و درخت و کار روشن و رای بد و روشن و آشکارا شدن کار و دانا شدن و نیست شدن و سخت و دشوار شدن **بطح** بالفتح بر روی افگندن **بلح** بفتحتین غوره خرما و عرب آنچه اولاً از خرما ظاهر شود آنرا طلع بالکسر گویند بعد ازان خلال بکسر خای معجمه بعد ازان بلح بعد ازان بسر بعد ازان رطب بعد ازان تمر **بلدح** بالفتح وادی ست نزدیک مکه و کوهی ست براه جده **بوح** بالفتح آشکارا کردن و آشکارا شدن راز و بالضم جملهٔ ابر و اندام زن و جماع و نفس و در هم شدگی کار و نامی از نامهای آفتاب

باب الباء مع الخاء

بخ بالفتح و تشدید خای پسندیده شدن و بزرگ شدن کار و کلمه ایست که در وقت تحسین گویند

وبفارسی خه گویند بخ بخ بالفتح وسکون خا و تشدید خا و تنوین آن کلمه ایست که هنگام پسند کردن چیزے گویند ببخ مردی عظیم الشان بذخ بفتحتین و ذال معجمه گردن کشی کردن برخ بالفتح افزون شدن و نمود کردن و مهر کردن و پشت و گردن شکستن و برخ ارزان برزخ حائل و واقع میان دو چیز و از زمان مرگ تا زمان قیامت و برازخ الایمان مابین اول ایمان و آخر آن و مابین شک و یقین برخ بفتحتین برآمدگی سینه و درآمدگی پشت بطیخ بالکسر و تشدید طا خربزه و صاحب قاموس گوید هر چه بر روی زمین پهن شود بلخ بالفتح شهریست مشهور و بالکسر و الفتح شکر و بفتحتین تکبر کردن بوخ بالفتح ساکن شدن غضب و آتش و مانده شدن مرد و تغیر یافتن گوشت و بالضم و بالضم در هم شدگی

باب الباء مع الدال

بجود بالضم مقیم بودن بجاد بالکسر گلیم مخطط بد بالفتح و تشدید دال پریشان کردن و بالضم چاره و عوض و معرب بت و لابد یعنی ناچار و ناگزیر برد بالفتح سرد گشتن و سرد کردن و ثابت شدن و دارو در چشم کردن و سوهان سائیدن و همیشه بودن و خفتن و سرما و خواب منه قوله تعالی لا یذوقون فیها بردا و بالضم جامهٔ مخطط و بال بلخ برود جمع و بفتحتین تگرگ و بکسر را ابر تگرگ بارنده برود بالضم خفتن و مردن و بالفتح خنک و هر چه خنک کند چیزی را و داروی چشم و داروی سرد سائیده برید بالفتح رشته دراز هر چیز بترتیب و رسولی که بجائی فرستند و ترتیب داده شده و مقدار دوازده میل یا دو فرسخ و استری که بهر دوازده میل برای سواری نامه بران سلطان گذارند و دم آنرا ببرند بجهت نشان و برین تقدیر برید معرب بریده دم ستے جانوریست که پیش پیش شیر میرود و بفارسی آنرا پروانه و سیاه گوش گویند بارد سرد و ثابت و عیش خوش بروجرد بضم با و را و کسر جیم شهریست معروف نزدیک همدان بعد بالضم دوری و دور شدن و هلاک شدن و مردن و بالفتح هنوز و پس چیزی البعید دور باعد دور شونده بعد بفتحتین جمع بلد بفتحتین شهر بلدان بالضم جمع و شتر مرغ و نشان ابلاد جمع و کف دست و سینه و گوشه و کشادگی میان ابروها بلید بالفتح کند ذهن بند بالفتح علم بزرگ و حیلها که کار برند و پیاده که بفرزین بند کننده و هر شیره که مست کنند و نام موضعی ست بوارد کشندگان و چیزهای سرد بید بالفتح شیر و بالکسر بیابانها جمع بیدا بالفتح بیود بالضم و بید بالفتح هلاک شدن و بریده شدن و رفتن

باب الباء مع الذال

بذ بالفتح و تشدید ذال غلبه کردن و شهریست میان ارّان و آذربایجان و از زیر آن نهری عظیم جاریست که هر صاحب تپ کهنه که در آن غسل کند شفا یابد بسّد بالضم و فتح سین مشدد مرجان معرب بسد بدال مهمله

باب الباء مع الراء

باءر بتشدید را نیکوکار بِئر بالکسر و سکون همزه چاه بأر بالفتح و سکون همزه چاه کندن و ذخیره نهادن
ببر بالفتح درنده ایست معروف از قسم شیر ببور جمع بتر بالفتح بریدن و از بیخ بر کندن و بفتحتین بریده دم
شدن و بی فرزند شدن و بی خبر شدن باتر شمشیر برنده بثر بالفتح بسیار و کم و زمین سنگلاخ و ریگ چسپیده
بر زمین و آبله کوچک که از تن بر آید و بر آمدن آبله بثور بالفتح بر آمدن آبلهای کوچک جمع بثرة بجر بالضم بدی
و کار بزرگ و شگفت و عیب ها و بفتحتین بیرون آمدگی ناف و سطبری ته ناف بحر بالفتح دریا و جوی بزرگ و مرد
صاحب کرم و اسپ فراخ گام و عمق و زبدان و آب دهن و ماء البحر یعنی آب شور و شگافتن گوش و بفتحتین دریدن
سراسیمه شدن از بیم و سیراب نشدن و نوعی از بیماری شتر باحر نادان و خون خالص و دروغ گو و فضولی باحوراء
و شدت گرمای تموز و یوم باحوری یعنی روز بحران بحتر بالضم کوتاه گرد اندام و پدر قبیله ایست از طی بخر بفتحتین
بر آوردن دیگ و جز آن و بفتحتین گندگی دهن و هر چیزی که رائحه او تند باشد بخار بالضم لغتی که از چیزی
نمناک و گرم بر آید بخور بالفتح آنچه بدان بوی دهند و بخور مریم گیاهی ست که آنرا بفارسی چنگ مریم و پنجه
مریم گویند بدار بالکسر بر یکدیگر پیشی گرفتن بدور بالضم شتافتن بسوی چیزی بدر بالفتح ماه تمام و بمعنی
قوم و غلام و کودک شتابنده به هر کار و طبق و نام موضعی ست یا نام چاهی ست که بدر بن قریش کنده بود
و در حوالی آن میان حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله و سلم و لشکر کفار جنگ واقع شد و
نیز بدر بمعنی بدرة آمده و بیان آن گذشت بذر بالفتح تخم کاشتن و تخمی که از و غله حاصل شود
مانند برنج و گندم و ماش و گیاهی که تازه بر آمده باشد و بر آمدن گیاه از زمین بر بالضم و تشدید را
گندم و بالفتح بیابان و نیکوکار و راست گو و بسیار خیر و نامی ست از نامهای حق تعالی بار بتشدید
را نیز بمعنی بر آمده ابرار و بررة بفتحتین جمع و بالکسر خوش منشی و نیکی و راستی و طاعت و قبول کردن
حج و طاعت و خوشنود داشتن مادر و پدر و راندن گوسپند و بدین معنی بفتح با نیز آمده و دل و موش
و بچه روباه و مثل عرب ست که فلان لایعرف هرا من بر یعنی نمی شناسد گربه را از موش یا گربه
را از روباه یا خواندن گوسپند را از راندن یا بدی را از نیکی بربر بفتح هر دو با نام گروهی ست
در مغرب زمین و نام گروهی دیگر ست در حبش و بالضم بسیار آواز کننده و بالکسر خواندن گوسپند بربار
بالفتح شیر و آواز کننده بخشم برز بالفتح بعصا زدن و توابل در دیگ کردن و فرزند و آب منی و تخمی که
انبو تره و توابل حاصل شود ابزار و ابازیر جمع بسر بالضم تازه از هر چیز و جوان و آب باران تازه
بار ریده و خرما که هنوز نپخته و رطب شده باشد و بالفتح خراشیده شدن سر زخم پیش از نضج و بی وقت حاجت خواستن

ودر بنیاد خرمای بسترامیختن وگشن دادن درخت خرما را پیش از وقت وگشنی کردن نر پیش از رغبت ماده و
نوشیدن شیر زخیک پیش از آنکه ماست شود درآن و پیش از آنکه از مسکه آن برآید وخواستن قرض پیش از
وقت موعود وآب سرد وابتدای هر چیز **بسور** بالضم روی ترش کردن **باسور** مرضی ست معروف که در مقعد و
درون بینی پیدا میشود **بواسیر** جمع **بشر** بفتح خوردن تلخ گیاه را ومباشرت کردن ومژده دادن وگرفتن
بروت را چنانکه بشره ظاهر شود وبالکسر نام مردی ست وروی آدمی وگشاده روئی ونام کوهی ست
بجزیره ونام آبی ست در قبیله بنی تغلب وظاهر پوست برداشتن وبفتحتین آدمی وظاهر پوست آدمی
وغیر آن مرادف بشره **بشیر** مژده آور وخوبرو **بصر** بالفتح بریدن وکنارهای دو چرم باهم پیوند دادن
وبالضم کناره وسطبری وبری هر چیز وپنبه وپوست وچرم وبدین معنی بفتح نیز آمده وسنگ درشت وبدین معنی
بهر سه حرکت آمده وبضم با وفتح صاد موضعی ست وبفتحتین بینائی ودانائی ودیدن ودانستن آنچه در دل
خطر کند **بصائر** بینائیها وحجتهای روشن **بصیر** بینا ودانا **بوصیری** ست ببصر دارا زانجاست صاحب
قصیده برده وگیاهی ست **بطر** بالفتح شگافتن زخم وبالکسر باطل وبدر شدن خون وبدین معنی
بظاء معجمه نیز آمده است وبفتحتین سرگشتگی ودهشت وحیرت ونافرمانی نمودن بواسطه نعمت سخت شاد
شدن وکراهت داشتن چیزی را که کراهت نداشته باشد **بظر** بفتح بلندی میان دو لب فرج وبظارة
آشفته بلندی میان لب بالا که اندکی دراز شود وآن مرد را ابظر خوانند **بعیر** بالفتح وبکسر شتر خواه نر خواه
ماده وبعضی گفته اند هرچه بار بردارد **بعر** بالفتح سرگین شتر وگوسپند وسرگین افگندن آن **بغور** بالضم
فرو رفتن پروین وبرانگیختن باران ودلیل بودن آن بر باریدن باران **بغر** بالفتح آب خوردن شتر وسیراب
نشدن از آن وبفتحتین بیماری تشنگی شتر که در آن بمیرد وآب بد که تشنگی افزاید چرند یارا دوقعه سخت از
باران وبدین معنی بسکون غین نیز آمده **بغشور** بالفتح شهریست میان هرات وشهر سرخس قریب گوشور یعنی
خفره بالح ومنسوب بدانجا را البغوی گویند ومحی السنه بغوی صاحب مصابیح وشرح السنه از انجاست
بقر بالفتح شگافتن وفراخ کردن ومانده شدن وشگفت داشتن سگ بدیدن گاو وگنده شدن
چشم مرد از دیدن ونظر کردن بدهر موضع آب از زمین وبفتحتین گاو ویکی یا بسیار ماده یا نر بقرة واحد
باقر گاو ران یا شبانان ومرد بسیار علم بسیار مال وشیر درنده ورگی ست در گوشه چشم ولقب ابوجعفر محمد
بن علی بن الحسین علیه السلام جهت تبحر او در علم **بقار** بالفتح وتشدید قاف صاحب گاو ونام
وادی ست وموضعی ست بر رمل عالج که درانجا جنیان بسیار میباشند وآهنگر وبازیچه ایست
کودکان عرب را **البقیر** گاوان وجامه که بشگافند وبی آستین بپوشند وشتر ماده که از سماے

برآوردن بچه شکم او شگافته باشند و هرچه او را بشگافند **بکر** بالکسر دوشیزه و زن و ناقه که یکشکم بیش
نزاده باشد و بچه نخستین که پس از وی هنوز دیگر نزاده باشد و اول هرچیز و هر کاری که مانند آن پیشتر
نشده باشد و گاوی که بار برنداشته باشد و زخم برنده و کشنده **ابکار** جمع و بالفتح شتر جوان یا شتر بچه
و نام قبیله ایست و بفتحتین بامداد و پگاه و چیزها آب کش و بالفتح و کسر کاف مرد پگاه خیز **بکور** بالضم
پگاه برخاستن و بامداد کردن و بامداد رفتن **باکور** باران اول و زودرس از هرچیز و **باکوره** میوه
نورس و بفارسی آنرا نوباوه گویند **بلور** بالکسر و فتح لام مشدد مرد جسیم و دلیر و بادشاه بزرگ از بادشاهان
هند و سنگیست معروف که آنرا بفارسی باور گویند و بدین معنی بالفتح با و ضم لام مشدد نیز آمده **بلغر** بالضم
شهریست بسیار سردسیر در ناحیه شمال که عامه آنرا بلغار گویند **بلغر** بالفتح مخفف **بلو الغیر** و غیر پدر قبیله ایست
از بنی تمیم **بندر** بالفتح کنار دریا که جای بستن کشتی باشد **بندار** بالضم تاجری که متاع نگاهدارد تا بقیمت
گران بفروشد و آنکه خرید و فروخت جواهر بنموده باشد **بنصر** بالکسر انگشت دومین پهلوی انگشت
کوچک بالصرع **بور** بالفتح آزمودن و کاسد شدن بازار و هلاک شدن و هلاک شدگان و بدین معنی
جمع بایر ست و بالضم هلاک شده و فاسد گشته که در وی چیزی نباشد جمع و مفرد هر دو آمده **بوار** بالفتح
هلاک و کاسد شدن متاع و میوه **بهر** بالفتح هلاک و گونساری و شگفت نمودن و غلبه کردن و
روشن شدن و تکلف کردن زیاده از حد طاقت و زیاده و فائق شدن بر کسی و گرفته شدن نفس
و بالضم زمین فراخ و شهر و میان وادی و تنگی نفس از بسیاری اندکی **بهار** بالفتح گلیست خوشبوی
زرد که آنرا عین البقر گویند و به فارسی گاوچشم خوانند و هر چیز نیکو و روشن و دهی ست **بهرد** بالضم
بت و بر ستور دماهی ست سپید و پنبه دانه برآورده و آلتی ست از آلات وزن و آن مقدار
سه صد رطل یا چهار صد یا شش صد یا هزار رطل ست و متاع دریا و ظرفی ست مانند ابریق
و بالکسر ولایتی ست از ولایات هند یا هر روشن و غالب و رگی ست در سر و نام کتابی ست در لغت
بیزار بالکسر معرب بازار **بیازره** جمع **بیدر** بالفتح خرمنگاه **بیطار** و **بیطر** بالفتح علاج کننده
چهارپایان **بیار** بالکسر شهری ست میان بیهق و بسطام

باب الباء مع الزاء

باز جانور شکاری معروف که آنرا بازی نیز گویند **بیزان** بالکسر و **بزات** بالضم جمع **بارز** آشکارا
و بیرون آمده **بروز** بالضم بیرون آمدن و آشکارا شدن **براز** بالکسر مرادف **مبارزت** یعنی با کسی
بجنگ از میان صف بیرون آمدن و نیز غائط و بالفتح زمین فراخ و گشاده **برز** بالفتح پرهیزگار و زیرک بعقل

ورای او اعتماد باشد و بالضم دهی ست **بمرو بز** بالفتح وتشدید زا جامه و متاع خانه و سلاح و ربودن **بزاز**
بالفتح وتشدید زا جامه فروش **بزز** بفتحتین ربودن بقهر و پنهانی غلبه کردن **بزبازه** بالفتح جوان
سبک رفتار و چابک در سفر **بغز** بالفتح وسکون غین معجمه زدن بپا و عصا و نشاط و بازی کردن شتر
بهز بالفتح دور کردن و دست یا پا بر سینه کسی زدن

باب الباء مع السین

باس بالفتح وسکون همزه عذاب وسختی وسخت شدن در جنگ **بوس** بالضم وسکون همزه سختی
بئیس بروزن رئیس سخت و شیر درنده و مرد دلیر **بائس** سخت حاجتمند و بدحال شده از احتیاج
باذغیس بسکون ذال معجمه وکسر غین معجمه دهی بهرات **بجس** بالفتح وسکون جیم راندن آب و روان
شدن آب و شگافتن ریش و دشنام دادن **بخس** بالفتح وسکون خاء معجمه کم و اندک و زمینی که بی آب
دادن بروید و کم کردن حق کسی **برس** بالفتح محکم بودن بر عزم خود و بالکسر پنبه یا چیزی ست شبیه
بپنبه و دهی ست میان کوفه و دجله و ماهر بودن راهبر در راه نمائی و بدین معنی بفتح نیز آمده **برنس** بالضم کلاه
درازکه ترسایان می پوشند **برجلبیس** بالکسر شتر ماده بسیار شیر و ستاره مشتری وگویند ستاره دیگری
ست معرب برجیس بالفتح **برجاس** بالضم وبا جیم نشانه که در هوا بر سر نیزه و مانند آن گذارند و سنگی
که در میان چاه افگنند تا چشمهای آب از آن بگشاید و آب آنرا شیرین و خوش کند سعدی گوید بمعنی
اول بیت کسان مرد راه خدا بوده اند ✤ که برجاس تیر بلا بوده اند ✤ **بس** بالفتح وتشدید سین نرم
راندن و پریشان رها کردن ستور و راندن شتر و سر دادن آب در میان شهرها و طلب نمودن و کوشش
کردن و طعام بسته خوردن و آن طعامی ست که از آرد و پنیر و روغن سازند و گربه شهری و قبیله ایست از
حمیر بمعنی بس که در فارسی مستعمل ست نیز آمده **بسوس** بالفتح شتر ماده که تا کلمه بس بس نگویند شیر ندهد
و نام زنی ست از بنی اسرائیل که شوهرش را سه دعا مستجاب شده بود از شومی و حماقت آن زن هر سه دعای او
بی موقع و ضائع و بدر رشد و نیز نام زنی ست که بواسطه او جنگ عظیم میان دو قبیله واقع شد و از این جهت
میان عرب بشومی ضرب المثل گشت چنانچه گویند اشأم من حرب البسوس **بسبس** بفتح هر دو با بیابان
خشک **بسابس** جمع و بسابس بمعنی سخن های باطل نیز آمده **بطلیموس** بفتح با و لام بتقدیم یا بر سیم نام
حکیم یونانی صاحب کتاب مجسطی و نام بادشاه یونان و بعضی بتقدیم سیم بر یا گفته اند **بلس** بفتحتین میوه و چیزی
سبزه ایست مانند انجیر و بضمتین عدس و نام کوهی ست و جوالها که از کاه آگنده باشند و چون کسی را
عقوبت نمایند بر وی تشهیر کنند و غدا فرمایند **بلقیس** بالکسر ملکه ملک سبا زوجه حضرت سلیمان ع

بلاس بالفتح گلیم معرب پلاس بوس بالفتح بوسه دادن معرب بوسه بهس بالفتح دلیری بهیس بالفتح
شیر و مرد دلیر و زن خوش رفتار و نام مردی ست که در کینه گرفتنی از دشمن ضرب المثل عرب ست

باب الباء مع الشین

باش بالفتح و سکون همزه گرفتن و انداختن کسی را بر خاش بالکسر شور و غوغا و در آویختن باهم برش
بفتحتین نشانهای خرد و مخالف رنگ اسپ و سپیدی که بر ناخن ظاهر شود و فرس ابرش اسپی که خالها دارد
و آنرا بفارسی خرش گویند بر قش نام سگی ست برقش نام مرغی ست خرد بشبش بالفتح و تشدید شین و بشاش
بتشدید شین اول مرد خنده روی بطش بالفتح سخت گرفتن و حمله کردن بوش بالفتح مردم درهم آمیخته
او باش جمع بتقدیم واو بر با بخلاف قیاس بهش بالفتح شاد شدن و دست دراز کردن به چیزی و فراهم
آمدن گروهی و آماده گریه یا خنده شدن و میوهٔ مقل تر و بلاد بهش حجاز باشد زیرا که میوهٔ مقل در آنجا بسیار
میشود بیش بالکسر وادی ست براه یمامه که بیشهٔ شیر ست و گیاهی ست مانند زنجبیل که سم قاتل ست

باب الباء مع الصاد

بخص بالفتح گوشت بن انگشتان و گوشت سم شتر و گوشت پاره که در چشم خانه روید و روئیدن آن
برص بفتحتین پیسی و پیس شدن بصیص درخشش و درخشیدن بوص بالضم میوهٔ درختی ست و بالفتح
پیشی کردن و تقدم نمودن و شتافتن و پوشیدن و گریختن و رفتار سخت و محنت و سرین زن و
رنگ و بدین دو معنی بضم با نیز آمده بیص بالفتح والکسر سختی و تنگی و عرب گویند و قعوا فی حیص بیص
بفتح و کسر اول هر دو و بکسر و فتح آخر هر دو و فتح اول و کسر آخر در افتادند در جنگ و غوغا

باب الباء مع الضاد

برض بالفتح اندک اندک دادن بروض بالضم اندک اندک بیرون آمدن آب از چشمه بض بالفتح
و تشدید ضاد مردی تنک پوست و آگنده گوشت و اندک اندک رفتن آب بعض بالفتح پاره چیزی بعوض
بالفتح پشه بغض بالضم دشمنی بیاض سپیدی بیض بالفتح خایه کردن مرغ و سخت شدن گرما و آماسیدن
دست اسپ و تخمهای مرغ جمع بیضه و بالکسر شمشیرها و زنان سپید جمع بیضا و ایام البیض روزهای
شبهای روشن و در اصل ایام اللیالی البیض ست و این روزهای سیزدهم و چهاردهم و پانزدهم

باب الباء مع الطاء

بربط سازی ست معروف که آنرا عود نیز گویند معرب بر بط بکسر را یعنی سینه بط زیرا که شبیه ست بدان
بسط بالفتح فراخی و گستردن و عذر پذیرفتن و دست دراز کردن و فراخ شدن جای بر مردم و زیادت کردن کسی را

در فضل و بالکسر و بالضم ناقه که او را با بچه گذارند و بالکسر دست کشاده **بساط** بالفتح زمین فراخ و هموار و بالکسر
گستردنی چون حصیر و قالی و بستر **بسیط** جای فراخ و گسترده شده و نام بحر سوم از بحور عروض و وزن آن
هشت بار مستفعلن فاعلن **باسط** فراخ کننده و گسترنده و نام خدای تعالی و آبی دور از چراگاه **بط** بالفتح و
تشدید طا شگافتن ریش و کیسه و نام مرغیست معروف **بطیط** شگفت و دروغ **بلاط** بالفتح زمین مستوی بسیار
و سنگها که در سرا فرش کرده شود و هر زمینی که بدان فرش کرده شود یا آجر و دهیست به دمشق از انجاست
سلمه بن علی المحدث و حصنیست به اندلس و موضعیست بمدینه مابین مسجد و بازار که بسنگها فرش کرده شده است و بلدیست
میان غش و انطاکیه که خرابست و موضعیست بقسطنطنیه که زندان اسیران سیف الدوله بود و دهیست بحلب و دیگر زمین

باب الباء مع الظاء

بهظ بالفتح ریش کردن و بطاء مهمله نیز آمده

باب الباء مع العین

بتع بالکسر شراب و مرد دراز و بیننده عسل که استمداد کند و جوش زند و بدین معنی بکسر تا و فتح تا نیز آمده و بفتحتین دراز
گردن شدن اسپ **تجاع** بالکسر رگیست در پشت **بخع** بالفتح کشتن خود را از خشم و اندوه و بالکسر اقرار کردن
بحق و گردن نهادن برای حق و **بخوع** بالضم نیز بدین معنی آمده **باخع** کشنده و مبالغه کننده در کشتن و اقرار
کننده **بدع** بالکسر نو پیدا شده و بالکسر و فتح دال چیزهای نو پیدا شده جمع بدعة **بدیع** نو پیدا کننده
و نو پیدا شده و مشک نو و رسنی که شروع در تافتن آن کرده باشند و مرد فربه **بذع** بفتحتین ترسیدن و خوف
بروع بالضم و **براعت** بالفتح افزون شدن در فضل و دانش از اقران **بارع** فائق و افزون از همسران
برقع بضم با و قاف و فتح هر دو و ضم با و فتح قاف روپوش زنان و ستور و بکسر با و قاف نام هفتم آسمان یا
اول و بضم هر دو نیز آمده **بزیع** بالفتح و **بزاع** بالضم مرد ظریف **بشع** بفتحتین و **بشاعت** بدمزه شدن طعام
در دهن و بفتح با و کسر شین طعام بدمزه گلوگیر و مرد بدخلق و بد ذات و ترش روی **بصع** بالفتح فراهم آوردن
و روان شدن آب و سوراخ مشک که آب از انجا بیرون رود و فاصله میان سبابه و وسطی و بالکسر پاره
از شب **بضع** بالفتح پاره‌های گوشت **بضعة** بالفتح واحد و پاره کردن گوشت و شگافتن جراحت و سیراب
شدن و بریدن و جماع کردن و زن کردن و ستوه آمدن از کسی و بیان کردن سخن و بالضم جماع و عقد نکاح
و کابین و طلاق و فرج زن و بالکسر پاره از شب و از سه تا نه و بالکسر و فتح ضاد پاره‌های گوشت **بضیع**
جزیره که در بحر باشد و بسیار گوشت و خون روان شدن از آدمی و ستور **باضع** شمشیر برنده و جزیره
ایست بساحل بحرین **بقاع** بالکسر جمع بقعه یعنی پاره زمین که از زمینهای دیگر ممتاز باشد **بقع** بالفتح گفتن و بهتان

گزند کسی را و بجای رفتن و نجستین دو رنگی در مرغان و سگان همچنانکه بلق در سائر حیوانات بقیع موضعی که
در وی هر نوع درخت باشد و بقیع الغرقد گورستان مدینه که درخت غرقد بسیار دارد بلقع بالفتح زمین خالی
بلاقع جمع بلع بالفتح فرو بردن و سعد بلع بضم با و فتح لام منزلی ست از منازل قمر و آن دو ستاره
ایست یکی روشن بزرگ و دیگر خفی خرد و آنکه روشن ست گویا از کمال روشنی فرو برد آن دیگر را
و بعضی گویند که در حین طلوع آن زمین آب طوفان را بحکم الهی بلع کرد از ان جهت آن منزل را سعد
بلع گویند و بلع بمعنی سوراخ چرخ دولاب نیز آمده بوع بالفتح پیمودن بباع یعنی بمقدار کشش هر دو دست
پیمودن و گام فراخ نهادن اسپ در دویدن و بالفتح والضم مقدار دراز کردن هر دو دست و شرف
و کرم و بدین دو معنی باع نیز آمده بیع بالفتح فروختن و خریدن اما اکثر استعمال بیع در فروختن ست
چنانکه شرا در معنی ثانی و بالکسر و فتح یا عبادت خانهای ترسایان جمع بیعة بالکسر

باب الباء مع الغین

بزوغ بالضم برآمدن آفتاب و دندان و نشتر زدن حجام و بیطار بازغ طلوع کننده بلوغ بالضم رسیدگی
و رسیدن و نزدیک شدن برسیدگی و بحد مردی رسیدن کودک بلاغ بالفتح رسانیدن و رسانیده شدن
و بس شدن و بالکسر مبالغه کردن بلغ نیکو رسنده و جوان بحد مردی رسیده بلیغ تیز زبان

باب الباء مع القاف

باشق بفتح شین معجمه جانوریست شکاری معرب باشه باذق بکسر و فتح ذال معجمه شیرهٔ انگور که اندکی
بجوشانند و نگاه دارند تا مستی آرد معرب باده و حاذق باذق تاکید معنی حاذق ست برق بالفتح درخشیدن
برق و برآمدن کوکب و ترسانیدن و آراسته شدن زن و نجستین خیره شدن چشم و درد کردن شکم گوسفند
از خوردن برقه و آن گیاهی ست و بچهٔ گوسپند معرب بره براق بالضم مرکبی که حضرت رسالت پناه
صلی الله علیه و آله و سلم شب معراج بران سوار شده اند و آن کلان تر از خر و خردتر از استر بود بریق و برق
درخشیدن و روشنی که از ابر جهد بفارسی آنرا درخش گویند و آنچه از برق در نواحی ابر پراگنده شود آنرا
خفو گویند و آنچه بدرازی درخشد و ابر را بشگافد آنرا صاعقه خوانند بروق بالضم درخشیدن و درختی
ضعیف که چون ابر پیدا شود سبز گردد و واحدش بروقه بارق ابر با برق و نام یک قبیله ایست و زمین جائی ست
نزدیک کوفه بزق و بسق و بصق هر سه بالفتح خیو افگندن بزاق و بساق و بصاق بالضم خیو
چون برآید و مادام که در دهان ست ریق گویند و بصاق و بزاق نیز نوعی ست از درخت خرما
بسوق بالضم بالیدن و دراز شدن درخت باسق دراز و بالیده و میوه ایست خوشبوی خرد و دهی ست

به بغداد **بطریق** بالکسر سرهنگ و مرد مبارز و متکبر و حیله گر و مرغ فربه و سرداری از سرداران روم که ده هزار مرد جنگی تحت حکم اوست و فروتر از ان طرخان ست که پنج هزار کس در حکم اوست و فروتر ازان **قومس** بفتح اول و ثالث که دویست کس بفرمان اوست بطارقه جمع **بق** بالفتح و تشدید قاف پشه **بلق** بالفتح مام گشادن در و بفتحتین سیاه و سفید بودن **ک** تور **بندق** بالضم غلوله گلین که دراندازند و میوهٔ معروف که آنرا فندق گویند و صاحب کنز گوید کمان گرد مه باشد **بورق** بالضم چیزی ست مانند نمک معرب بوزره بهندی آنرا کچلون گویند و بهترین آن بورهٔ ارمنی ست که آنرا نطرون خوانند **بوق** بالفتح سختی و مصیبت و بالضم باطل و دروغ و کسی که راز نپوشد و چیزی که درو باد دمند و بنوازند **بوایق** سختیها و بختیها **بهق** بفتحتین سفیدی تنک که بر پوست آدمی پدید آید بواسطه ازدیاد بلغم یا سیاهی که بواسطهٔ غلبهٔ سودا بر بدن ظاهر شود و اول را بهق سفید و ثانی را بهق سیاه گویند و قسم اول مشهورترست معرب بهک **بیهق** بفتح اول و ثالث شهریست نزدیک نیشاپور و گویند که بیهق سبزوارست و موضعی بزمین قومس **بیندق** بالفتح معرب پیاده

باب الباء مع الکاف

بتک بالفتح بریدن و گرفتن چیزی را و کشیدن **باتاک** برنده **برمک** لقب جعفر جد یحیی بن خالد و اولاد او را برامکه گویند **بروک** بالضم خفتن شتر **بزرک** بآواز کلان معرب بزرگ و لقب نظام الملک وزیر **بعلبک** نام شهریست بشام که قوم الیاس ع در انجا بت بعل نام را پرستیدندی **بک** بالفتح و تشدید کاف کوفتن و دریدن و انبوهی کردن **بنک** بالضم بیخ و خالص هر چیز و ساعتی از شب و عطری ست معروف **بوک** بالفتح جستن خر نر بر ماده و زمین کاویدن بچوب تا آب پدید آید و فربه شدن شتر و شتبه شدن کار بر کسی

باب الباء مع اللام

بابل بکسر بای دوم شهریست نزدیک کوفه که سحر و شراب را بدان نسبت دهند و الحال خرابست **بال** دل و تن آسانی و حال و ماهی بزرگ و مردی که در زمین زراعت با و اعتماد کرده شود و فراخی عیش **بتل** بالفتح جدا کردن و بریدن **بتول** بالفتح دوشیزه و جدا شده از مردان و بریده از دنیا و نهالی که از بن درخت برآمده باشد از ان درخت مستغنی شده و لقب مریم و فاطمة الزهرا ع زیرا که ممتاز بودند از زنان زمان بحسب فضل و دین و بریده بودند از دنیا بخدا **بخل** بالضم و الفتح و بفتحتین و بضمتین زفت شدن **بخیل** زفت و ممسک **بدل** بالکسر عوض چیزی و مرد شریف کریم و بفتحتین هر چه بجای چیزی دیگر شود و درد ستها و پایها و مفاصل **بدیل** بدل چیزی ابدال جمع و نام حکیم خاقانی چنانکه خود میگوید ع در جز درست سجده جایم پس من

به بدیل بو العلایم + و تحقیق ابدال و بدلا در کورشد بدّال بالفتح و تشدید دال مهمله فروشندهٔ غله و طعام و
عامه آنرا بقال گویند بذل بالفتح دادن و در باختن باذل بخشنده بزل بالفتح سخت شگافتن و سوراخ
شدن ظرف شراب غیر آن و صاف کردن شراب و بانصرام رسانیدن کار و دندان نشتر برآوردن شتر و بزول بالضم
نیز بهمین معنی ست بازل شتری که در سال نهم درآید و دندان که دران وقت برآید بسل بالفتح حرام و حلال و تعجیل کردن
و تلخی و بیختن به پرویزن و گرفتن چیز اندک و اندک چیز و ملامت کردن و آب عصفر و حنا و مرد کریه منظر
باسل دلیر و شیر بسل زشت روی بصل بفتحتین پیاز و خود آهنین بطل بالفتح ناچیز و ضائع شدن و همچنین
بطلان و بطول بالضم و بفتحتین دلیر ابطال جمع باطل ناچیز و ناحق و شیطان بطّال بالفتح و تشدید
تا لغایت بیکار و بغایت دلیر بعل بالفتح زمین بلند که یکبار در سال در و باران بارد و هر درختی و زراعتی
که او را آب ندهند تا آب باران سیرابش کند و نام بت قوم الیاس ع و نام بادشاهی از بادشاهان و صاحب
و مالک چیزے و شوهر بعال بالکسر و بعولة بالضم جمع و بالکسر حیران و پریشان شدن چنانکه نتوان دانست
که چه باید کرد بعال بالکسر بازی کردن با زن و جماع کردن و جمع بعل ج و بالفتح زمینی ست نزدیک عسفان
و بالضم کوهی ست بغل بالفتح استر بغال بالکسر جمع و راس البغل نام ضرابی ست از عجم که درهم شرعی را
سکه زد و بنا برین آنرا درهم بغلی گویند بغّال بالفتح و تشدید غین استربان بقل تره و سبزی
و رستنی برآوردن کودک و دندان نشتر برآمدن ستور و رویانیدن زمین گیاه را باقل نام
مردیست ضرب المثل بنادانی و بے زبانی و نام جد قبیله ایست بقّال بالفتح و تشدید قاف
تره فروش و عامه غله فروش را گویند بکل بالفتح آرد و پست با روغن سرشتن بکال بالکسر
پدر قبیله ایست از حمیر بلل بفتحتین ترے و بکسر با و فتح لام تریها جمع بله بلال بالکسر آب و چیزے
که بآن تر کنند گلو را و نام موذن رسول الله صلے الله علیه و آله و سلم بلّ بالفتح و تشدید لام
به شدن از بیمارے و تر کردن و صله رحم نمودن و بالکسر مباح بل بالفتح و سکون لام کلمه ایست
که در ترقے چیزے یا در اعراض و اضراب از چیزے استعمال کنند بلبل بضم هر دو با هزار داستان
و مرد سبک و چابک در سفر و یا در هر کار و لوله کوزه بلبال بالکسر سخت غمناک شدن و بالفتح شدت
و اندوه و وسوسه و گرگ را هم گویند بول بالفتح شاش کردن و شاش و فرزند و عدد بسیار
و شکافته شدن بوال بالضم مرضی ست که شاش بسیار می آرد بهل بالفتح نفرین کردن و چیزے
اندک و گذاشتن باهل بیکار گردنده و شبان بے عصا و ناقهٔ بی مهار یعنی یالان بهلول بضم با و لام مرد
خندان و پیشوای قوم که جامع نیکی ها باشد و نام عارفی ست معروف بیل بالکسر نوعیست بلک ری و بهیست انفس

باب البا مع المیم

رحم بالضم وسکون ذال معجمه رای وحزم در کار وقوت برداشت برم بفتحتین ملال ودلتنگی وستوه آمدن از
سی وکسی که باقران خود در قمار داخل نمی شود ومیوه ایست ودانه انگور که بسیار کوچک باشد بریم رسن سرخ
سفید که زن بر بازو یا بر میان بندد وهرچه که دو رنگ مختلف داشته باشد واشک سرمه آمیخته ولشکر
راجم بفتح با وکسر جیم بندهای انگشتان ونام گروهی ست از قسم اولاد حنظله بن مالک برسام بالکسر
ی ست که نزدیک پهلوی چپ پیدا میشود وصاحبش هذیان گوید وآنرا شوصه وذات الجنب نیز گویند
رب برسام بالفتح یعنے بیماری سینه برزم بالفتح بدندان پیش گزیدن وجه انگشت سبابه وابهام دوشیدن
ر وربودن جامه بسم بالفتح نرم خندیدن وخنده نرم بسام بالفتح وتشدید سین بسیار تبسم کننده
م شخصے ست بسطام بالکسر نام مردیست ونام شهریست مولد شیخ عارف ابویزید وبدین معنی بفتح
رانده بشم بفتحتین ناگوار شدن طعام وستوه آمدن از چیزے بشام بالفتح درختے ست خوشبو
از شاخ آن مسواک سازند وبه برگ آن موی را خضاب کنند بصم بالضم میان انگشت خنصر وبنصر
نب بفتحتین میان بنصر ووسطے درتب بفتحتین میان وسطے وسبابه وفتر بالکسر میان سبابه و
ام بطم بالضم وبضمتین حبة الخضراء یا درخت آن بقم بالفتح وتشدید قاف ودر فارسی به تخفیف
چوب درختی ست که برگ آن به برگ درخت بادام مے ماند وساقش سرخ ست طبیخ آن رنگ
د وبضم با وتشدید قاف مفتوح درخت ناتوره بکم بالضم جمع ابکم یعنے گنگ وبفتحتین گنگ
ن بلعوم وبلعم بالضم مجرای طعام بلعم بفتح با وعین مرد بسیار خوار وسخت فرو برنده ونلع
ر طعام ونام شخصے ست مشهور از علمای زمان حضرت موسے ع که آنرا بلعام نیز گویند وشهر
نواحی روم وقبیله ایست وبرین تقدیر مخفف بنو العم باشد بلغم خلطے ست از چهار خلط بم بالفتح
ریه بامعظم از تارهای ساز وشهریست از کرمان وبالضم بمعنے بوم آمده است بوم بالضم مرغے
شوم که آنرا جغد گویند بهم بالضم سواران ولشکرها وکسانیکه هیچ چیز نداشته باشند وبضمتین بچورها
ن بره وبزغاله بهائم حیوانات غیر ذوی العقل بیرم بالفتح آلت درودگران که
بفارسے آنرا کرزیر گویند وسرمه حل کرده

باب البا مع النون

درختی ست که قد خوبان را بدان تشبیه کنند واز دانه اش روغن گیرند که بسیار نافع وخوشبوست
دهن البان گویند ودهی ست بمصر ونیشاپور بحران بالضم تغیرے عظیم در بیماری که بیمار را بسوی

صحت یا ہلاک شده واین لفظ در اصل یونانی ست **بحرین** شهریست معروف بحرانی منسوب بدان
بدن بالضم جمع بدنه بفتحتین وبدنه شتر وگاو قربانی که بمکه برند وبالفتح والضم فربهی وآگندگی گوشت
وبفتحتین تن وجسد غیر سر ومرد مسن وزره کوتاه ابدان جمع ونسب وحسب مرد بدین وبازن
باذان بذال معجمه نام مردیست از اهل فارس که از قبل خسرو پرویز حاکم یمن بود وبه معجزه حضرت
رسالت پناه مسلمان شد **برهان** بالضم حجت روشن ودلیل قاطع **برثن** بالضم با ثای مثلثه
قبیله ایست وکف پای انگشتان وچنگال جانور درنده وبعضی گفته اند که برثن انگشتان مخلب
وچنگال ست **برذون** بالکسر وفتح ذال ستور ونوعی از اسپان وتحقیق آنست که برذون اسپی
که مادر وپدرش عربی نباشد بایکی ازان عربی نباشد وگاهی بمعنی اول استعمال کنند وآنکه مادرش
نباشد هجین گویند وآنکه پدرش عربی نباشد مقرف گویند بروزن محسن وعربی را عتیق گویند وبالجمله
اعم واخص استعمال یافته اما بمعنی مطلق ستور چنانکه در صحاح ست محل تامل ست ودر سامی نیز بمعنی اسپی گفته
مادر او عربی نباشد وبفارسی یابوچی تفسیر آن نموده وشیخ ابوجعفر طوسی نیز یابوچی تفسیر نموده برذ
بالکسر آب خورده از پوست شکوفه خرما **بستان** بالضم بوستان بساتین جمع **بطحان** بالضم
ست بقرب مدینه وابن اثیر بفتح نیز آورده **بطن** بالفتح شکم وقبیله خرد وزمین مغاک وجانب
پر مرغ ودرون چیز بطنان بالضم جمع ودرون چیزی شناختن وبر شکم زدن وبفتحتین کلان شکم
وبیماری شکم وبفتح اول وکسر ثانی مرد شکم پرست واز خوردن سیر نگردد ومالدار ومتکبر وبضمتین
مانند عدس **بطان** بالکسر تنگ پالان ستور **بطین** بالفتح وکسر طا مرد بزرگ شکم ودور ولقب شخصی
وبالضم وفتح طا نام شاعریست ومنزل دوم از منازل قمر وآن سه کوکب ست خرد بر مثال
بربطن حمل واقع شده **باطن** درون چیزے وچیزے پنهان وشناسنده درون چیز
ست از نامهای حق تعالی **بطلان** بالضم ناچیز وضائع شدن **بلسان** بفتحتین درخت
کوچک مانند درخت حنا که نمی روید الا بموضع عین الشمس مصر **بنان** بالفتح انگشتان
انگشتان واحدش بنانه وبنیان بمعنی مفرد نیز آمده وکوهی ست وبالضم موضعی ست
بوهای خوش وناخوش **بنیان** بالضم دیوار کردن ودیوار گرد چیزے برآوردن وبعضی گ
بنیان بنیاد خانه **بنیامین** بروزن اسرافیل پسر یعقوب وابن یامین چنانچه مشهور ست
بوران بالضم دختر حسن بن سهل زوجه مامون وبورانیه طعامی ست معروف منسوب بدان
القاموس وتاریخ ابن خلکان اما شیخ در شفا آورده که بورانیه منسوب به بوران دخت بنت

بوقلمون نوعی از جامهای ملک روم که هر ساعت برنگی نماید و آنرا ابو قلمون نیز گویند بون بالفتح فضل و فزونی و بالضم مسافت میان دو چیز و بفتح نیز آمده و شهریست بمین و دیهی ست بهرات بوان بالضم و الکسر ستون خیمه و شعب بوان بالفتح و تشدید واو موضعی ست در فارس که از جمله چهار بهشت دنیا شمرده اند بهمن بالفتح گیاهی ست شبیه به بیخ ترب اندکی کجی دارد و آن دو قسم ست سرخ و سفید و نام پادشاهی ست معروف و نام ماهی از ماه های فارسیان و نام روزی از روزهای آن ماه بهتان بالضم دروغ بستن و دروغ بیان بالفتح سخن روشن و پیدا گفتن و سخن واضح و آشکارا بین بالفتح میان و دوری و جدا شدن و غراب البین زاغ بیشه یا سرخ منقار و پا و آن زاغ دلیل فراق ست و بکسر ناحیه و فاصله میان دو زمین بمقدار مد نظر و موضعی ست بفتح اول و تشدید یای مکسوره روشن بیلقان بالفتح شهریست نزدیک دربند از انجاست مجیر بیلقانی شاعر مشهور بیلمان بروزن بیلقان موضعی ست بیمن یا بهند از انجاست شمشیر بیلمانی

	باب الباء مع الواو	

باو بالفتح و سکون همزه فخر و تکبر کردن بدو بالفتح بیابان و در بیابان بودن و پدید آمدن و بهمین معنی ست بدو بضمتین و تشدید واو نیز و بالفتح گردن کشی کردن و قهر کردن و سخت گرفتن بلو بالفتح آزمودن بو بالفتح و تشدید واو پوست بچهٔ اشتر که پر از کاه کنند و شتر ماده را که بچه اش مرده باشد بآن تسلی داده شیر بدوشند و بچهٔ اشتر و خاکستر و نادان بهو بالفتح خوابگاه فراخ که برای گاو سازند و زمین فراخ و میان سینه یا فرجهٔ میان دو پستان و آرامگاه طفل از زنان حامله و خانه پیش که در پیش خانهای دیگر ساخته باشند و صاحب سراج گوید بهو خانه در پیش سرا که جداگانه باشد

	باب الباء مع الهاء	

باه جماع بده بالفتح ناگاه و بی اندیشه آمدن بلّه بالضم جمع ابله یعنی نادان و بفتحتین نادان شدن و بمعنی بکدار نیز آمده بوه بالضم مرغی ست مانند بوم و جانوری شکاری که آنرا چرغ گویند و مرد نادان سبک و بالفتح لعن و نفرین کردن بویه بضم با و فتح واو نام پادشاهی ست از اولاد بهرام گور کنیتش ابو شجاع که سلاطین دیالمه از نسل وی اند و فرزندان او را آل بویه گویند و بسکون واو و فتح نیز گفته اند

	باب الباء مع الیاء	

باقلانی باقلا فروش و لقب دانشمندی ست مشهور بانی بنا کننده بادی آغاز کننده و آفریننده و مرد صحرائی و اول چیز و بادی الرای یعنی اول فکر باقی بجا و پاینده و نامی ست از نامهای حق تعالی باکی گرینده

بالی کهنه بختی بالضم شتر قوی بزرگ که از جانب خراسان آرند بدی بالفتح وکسر دال وتشدید یا آفریده ونخستین وچاهی که در اسلام کنده باشند بذی بالفتح با وذال معجمه مرد فاحش بری بالفتح خاک وتراشیدن ولاغر کردن شتر از بسیاری سفر باری پیدا کننده از خاک بردی بالضم نوعی از خرمای نیکو وبالفتح گیاهی ست که از شاخ وبرگ آن بوریا بافند وآنرا بفارسی لخ گویند برنی بالفتح نوعی از خرما معرب برنیک یعنی میوه نیکو وخوب منسوب بقصبه برن از انجاست ضیای برنی مؤلف تاریخ فیروزشاهی بغی بالفتح ستم کردن وبزرگ شدن واز حق برگشتن وگردن کشی کردن ودروغ گفتن وخرامیدن وشتافتن ونظر کردن بچیزی وچشم داشتن وبالفتح وتشدید یا کنیزک وزن فاجره باغی خواهنده وستم کننده

باب التاء مع الالف

تبرا بیزار شدن تبوا جای گرفتن تتری بالفتح یکیک پس یکدیگر در اصل وتری بود ماخوذ از وتر است تقوی بالفتح وتقی بالضم پرهیزگاری تکافو باهم دیگر برابر شدن تلقا بالکسر دیدار وجانب توکو تکیه کردن تواطو باهمدیگر موافقت کردن توا بالفتح هلاک شدن توضو دست وروشستن و رسیدن غلام ودختر بحد بلوغ توتیا بالضم سنگ سرمه واین معرب ست تهیو آماده شدن برای کاری تیها وتیما بالفتح بیابان که مردم دران حیران وسرگردان شوند

باب التاء مع الباء

تادیب ادب دادن تادب ادب یافتن تادیب تسبیح کردن ودر روز رفتن تانیب سرزنش کردن تاهب ساخته وآماده شدن تبویب باب باب کردن تب بالفتح وتشدید با وتباب هلاک شدن وزیانکار شدن تثریب سرزنش کردن تثویب بازگردیدن ومزد دادن وخواندن کسی بسوی نماز ودر بانگ صبح دوبار الصلوة خیر من النوم گفتن تجاذب یکدیگر را کشیدن تجنیب دور شدن تجوب بالفتح گروهی از قبیله حمیر ازان قبیله است ابن ملجم تجوبی قاتل علی بن ابیطالب تجیب بالضم وبالفتح گروهی از قبیله کنده ازان گروه ست کنانه بن بشیر تجیبی قاتل عثمان بن عفان تحاب بتشدید با یکدیگر را دوست داشتن تحارب باهمدیگر جنگ کردن تخریب ویران کردن تدرب عادت کردن ومواظبت شدن برکاری تدریب مواظب کردن کسی را برکاری تذهیب زر اندود کردن تذبذب جنبیدن تذنیب دنباله کردن چیزی را ترب بالضم خاک وبالفتح خاک آلوده شدن ودرویش شدن وزیان زده شدن وبالکسر هم سال کسی وهمسال بودن باکسی تراب بالضم تربة وتیرب بالفتح خاک ترائب بالفتح استخوانهای سینه جمع تریبه است ترتیب راست کردن درجه هر چیز وگذاشتن هر چیز در مرتبه خود ترحیب بزرگ داشتن وگشتن

ستن قربانی در ماه رجب و بنا کردن دکان و دیوار یا ستون نهادن زیر درخت پر بار تا نیفتد ترحیب
مرحبا گفتن ترطیب تر گردانیدن و رطب خورانیدن ترغیب در رغبت و خواهش انداختن کسی را ترقب
چشم داشتن ترکیب نشاندن چیزی را در چیزی دیگر و نهادن چیزی بر دیگر چیزی که با چیز دیگر وصل کنند
آنرا نیز ترکیب گویند یعنی چون نگین در خاتم ترکیب چیزی را در چیزی نشستن ترهیب ترسانیدن ترهیب
عبادت کردن و ترسیدن تشبب سبب ساختن تسحب ناز کردن تشبیب صفت محبوب کردن در غزل گفتن
و بیان عشق خود تصلب سخت و محکم شدن تصلیب بردار کردن و صلیب ساختن و سخت گردانیدن
تصویب درست داشتن چیزی را و راست گوی گفتن کسی را و فرود آوردن سر تصوب فرود آمدن از بالا
تضریب برانگیختن و برغلانیدن کسی را کمال گوید ۵ در هر سخن که باشد از تیر راست تر تضریب
بر پیکان پیوند آن کنی ۴ تعجیب در شگفت انداختن تعجب در شگفت افتادن تعذیب شکنجه کردن تعریب
بریدن شاخهای خرما و سخن عجمی را عربی کردن و پاک کردن سخن از خطا و سخن گفتن از جانب کسی و
رد کردن سخن و زشت نمودن کار بر کسی تعقیب چیزی در پس چیزی کردن و درنگ کردن و نشستن بعد از
نماز برای خواندن اوراد و دوا لیس نگریستن و متردد شدن در جست و جوی چیزی تعقب از پس
آمدن و جستن بدیها و زلتهای کسی را و عاقبت خود به خیر یافتن تعاقب از پس همدیگر در آمدن
تعصیب از گرسنگی هلاک کردن و سرداری کردن تعصب عصابه بر سر بستن و حمایت کردن و یاری
کردن تعب بفتحتین رنج و ماندگی و رنج کشیدن و مانده شدن تغیب غائب شدن تغییب
غائب گردانیدن تغریب از شهر بیرون کردن و دور کردن و بجانب مغرب رفتن تغلیب چیره
کردن کسی را تغلب چیره شدن تغلب بفتح تا و کسر لام و سکون غین پدر قبیله ایست و چون کسی را
نسبت بدان قبیله کنند تغلبی گویند بفتح لام تقریب نزدیک گردانیدن و قربان کردن و نوعی
است از دویدن اسب و آن برداشتن و نهادن هر دو دست است یکبار در میان دویدن تقرب
نزدیک شدن و نزدیکی جستن تقارب با همدیگر نزدیک شدن و نام بحری است از بحرهای شعر
تقلیب برگردانیدن تقلب بسیار گردیدن و تصرف در کارها کردن بخواهش خود تکذیب دروغگو
ساختن کسی را و انکار کردن چیزی را تکعیب چهار گوشه کردن و ناربستان شدن تلقیب
لقب دادن تلقب لقب یافتن تلهب زبانه کشیدن آتش تناسب با همدیگر پیوند شدن تناوب
نوبت کار کردن توب و توبه بالفتح باز گشتن از گناه و توفیق توبه دادن و برگشتن حق تعالی از
عذاب تائب باز گردنده از گناه تواب بالفتح و تشدید واو توبه کننده و توبه پذیرنده [illegible] بفتح

تا و لام خرکره تهذیب بریدن و پاک کردن و اصلاح نمودن و دور کردن لیف از درخت خر
و تیز رفتن و تیز سخن گفتن

باب التاء مع التاء

تارة یکبار تادیة رسانیدن تودة بالضم و فتح همزه و دال آهستگی و تانی تبت بالضم تا و تشدید با
مفتوح و مشهور بکسر تاست ملکی جانب مشرق نزدیک کشمیر که مشک را بدان نسبت دهند تابوت
صندوقی که چیزها در وی نگاهدارند و مرده را در ان گذارند تبصرة بینا کردن تبقیة باقی گذاشتن تبعة
بفتح تا و کسر با عاقبت بد آنچه در گناه باشد تباعة بالفتح پیروی کردن تبخیت گفتن سخن بی دانش
یقین بمحض بخت و اتفاق تبکیت سرزنش کردن و غالب شدن بحجت تثبیت برقرار داشتن
تثبت برقرار بودن تثنیة دوتا کردن تجارة بالکسر بازرگانی کردن و بازرگانی تجربة آزمودن
تجزیة پاره پاره کردن تحلة بالفتح و کسر حا و تشدید لام راست کردن سوگند تحلیة شیرین کردن و زیور بستن
و کسی را صفت کردن تحشیة پر کردن درون چیزی و حاشیه کردن و حاشیه نوشتن تحیة سلام گفتن
دیرگاه ماندن و بادشاه گردانیدن تحت بالفتح جهت زیر مقابل فوق تخت بجای معجمه ظرفی
رخت نگاهدارند و بدین معنی عربی است و تخت که بمعنی سریر است فارسی است تخمة بضم اول و
ثانی ناگواری و ناگوار شدن طعام تخطیة خطا بر کسی گرفتن و بخطا منسوب کردن تخلیة رها کردن
و خالی کردن تخافت پنهان گفتن تدشیة تباه کردن و گمراه کردن کسی را تذکرة یاد دادن و آنچه
یاد کرده شود حاجت و یادگار تذکیة گلو بریدن و تیز کردن آتش ترة بکسر اول و فتح دوم کینه و کینه
داشتن در اصل وتر بوده چون عدة و عد تربیة پرورش کردن ترویة سیراب کردن و در کاری اندیشه
کردن و سخن کسی بر کسی خواندن تربة بالضم خاک و دهی است مشهور از خراسان ترجمة بالفتح تا و جیم
بیان کردن زبانی بزبانی دیگر و زبانی که بیان زبان دیگر شود ترعة بالضم رود و در رود و پایه و غرد بان
مرغزار و دهانه جویهای خرد و جای آب خوردن مردم از حوض و دهی است بشام و مصر ترکة بالفتح
سیانه قدر و مال میراث و خود آهنین و بیضه شترمرغ و مرغان دیگر بعد از برآمدن بچه از ان و بالضم نام شخصی
و بفتح تا و کسر را چیز باز مانده و مال مرده و بفتحتین باز گذارندگان جمع تارک تریکة زنی که شوهر نکند
مرغزاری که نا چریده مانده باشد و خود آهنین و بیضه مرغ و مرغان دیگر ترهات بالضم و تشدید
چیزهای باطل جمع ترهة ترقوة بالفتح و ضم قاف استخوان میان گردن و دوش و بعضی گفته اند چنبر گردن
تراقی جمع تزکیة زکوة دادن و پاک کردن و ستودن تسلیة دل خوشی دادن و از دل کسی اندوه بردن تسمیة

کردن تسویة راست کردن و برابر کردن تسمیت بسین مهمله و شین معجمه دعا کردن عطسه زننده را و نام خدا
بر چیزی بردن و دعا کردن کسی را به چیزی تشتیت پراگنده کردن تشتت پراگنده شدن تصدیة دست
بر دست زدن تعبیة آراستن لشکر و آماده کردن و ترتیب دادن لشکر را در جای خود تعدیة گذرانیدن
فعل لازم را متعدی کردن تعریة برهنه کردن تعزیة صبر فرمودن و پرسش نمودن خویشان مرده را
تعضیة پاره پاره کردن و پراگنده کردن و در حدیث ست لا تعضیة فی المیراث مراد بدان جدا کردن
چیزی ست که جهت ورثه زیان باشد مثل کارد و شمشیر و حیوان و مانند آن تعمیة کور کردن و پوشیدن
چیزی را تعنت خطا و گناه کسی جستن تغذیة خورش دادن و پروردن و روان شدن خون رگ و
بریدن و روان شدن بول شتر تغطیة و تغشیة پوشانیدن تفتت ریزه ریزه شدن تفاوت
بهر سه حرکت واو دوری میان دو چیز و دور شدن از یکدیگر و بمعنی عیب نیز آمده قال الله تعالی
ما تری فی خلق الرحمن من تفاوت تقویة نیرو دادن تقدمة پیش کردن و در پیش شدن تلاوة بالکسر
خواندن قرآن و غیر آن و بالضم باقی مانده از دام و غیر آن تلبیة لبیک گفتن در جواب تلقیة چیزی
پیش کسی آوردن تلامذة بالفتح شاگردان جمع تلمیذ بالکسر تمشیة روان کردن کار و کارگزاری
نمودن تمتمة بهر دو تای مفتوح زبان پیچیدن بگفتن حرف تا و تکرار نمودن آن تمیمة مهره سیاه و سفید
که در گردن طفلان آویزند صاحب صراح گوید طومار و تعویذ تمائم و تمیم جمع تنجیة بجیم رهانیدن و بر بالای
زمین افگندن و بدین معنی ست قوله تعالی ننجیک ببدنک تنحیة بحای مهمله دور کردن تنقیة پاک
کردن تنمیة افزون کردن و بلند کردن آتش و بسیار کردن همه در زبان تا زیاده شود و آشکار کردن
سخن بوجه سخن چینی توبة از گناه باز گشتن توقیت تعیین وقت نمودن توصیة اندرز و
وصیت کردن تولیة والی گردانیدن و عمل دادن به کسی و پشت بچیزی کردن توریة پوشانیدن
و آتش از آتش زنه بیرون آوردن و اراده چیزی کردن و غیر آن ظاهر کردن توطیة گستردن و
بی سپر فرمودن توت بالضم درختی ست معروف که از برگ آن کرم ابریشم پرورند و آنرا بفارسی
توده گویند تهیة آمادگی کردن تهمة بضم تا و فتح ها و مشهور سکون ست گمان بد بردن و گمان به
تهنیة مبارکباد گفتن و گوارانیدن تهلکة بهر سه حرکت لام نیست شدن و مردن تهافت
بر یکدیگر افتادن و نام کتابی ست تصنیف غزالی در رد حکما که آنرا تهافة الفلاسفة
گویند انوری گوید - کتاب تهافت کلاه سرخسی تهامة بالکسر زمینی ست در ملک عرب
که مکه معظمه دران واقع ست

باب التاء مع الثاء

تاریث بر غلانیدن و انگیختن و آتش افروختن تثلیث سه گوشه کردن و سه بخش کردن و سه کردن و باصطلاح منجمین واقع شدن ستاره ایست به چهارم برج که ثلث فلک ست از ستارهٔ دیگر و این نظر سعد ست تراث بالضم میراث تشبث چنگ در زدن تفث بفتحتین بروت و ناخن گرفتن و موی زهار تراشیدن و پاک کردن بدن از چرک و غیر آن در روزهای حج تلویث آلوده کردن تلبث و تمکث درنگ کردن توریث وارث گردانیدن و افروختن آتش توارث از هم دیگر میراث گرفتن توث بالضم درخت توت و دهی ست بمرو دهی ست باسفراین و منه شیخ

باب التاء مع الجیم

تاج افسر تیجان بالکسر جمع تبرج خود را آراستن تبلج روشن شدن تخریج بیرون آوردن و برخاستن تدریج پایه پایه چیزی را بسوی چیزی بردن تدرج مرتبه مرتبه سوی چیزی رفتن تدحرج گردیدن ترویج روائی دادن متاع و درم را ترنج معروف و آنرا اترج نیز گویند تزویج مرد را زن دادن و زن را بشوهر جفت کردن و قرین کردن تزوج زن کردن و شوهر کردن تعویج کج کردن تفریج گشایش دادن و از دشواری و غم بیرون آوردن تفرج گشایش یافتن و از تنگی و دشواری بیرون شدن تلجلج در سخن گفتن متردد شدن تهییج برانگیختن و آماس دادن تهیج برخاستن باد و غبار و مانند آن و آماسیدن

باب التاء مع الحاء

تبجح شاد شدن تدبیح پشت راست داشتن و سر فرو آوردن چنانکه زیر تر از پشت باشد ترح بالفتح نقره بفتحتین اندوه و پستی و بفتح اول و کسر ثانی مرد اندوهگین تارح بفتح را پدر ابراهیم ع بقول نسابه و جمهور مورخین و آزر عم ابراهیم ع ست و مولانا شرف الدین علی در ظفرنامه بجای معجمه تصحیح نموده و گفته تاریخ از تارخ ماخوذ ست و صحیح بجای مهمله است ترجیح افزونی دادن و افزون کردن ترجح افزون شدن و میل کردن ارجوحه بیک طرف و معنی ارجوحه بیشتر گذشت ترشیح اندک شیر دادن مادر فرزند را باول تا آنگاه که به مکیدن قوت یابد ترشح تراویدن و قوی شدن شتر بچه در رفتار با مادر ترویح راحت دادن و خوشبوی گردانیدن و بخوابگاه باز آوردن ستور را شبانگاه تروح دوباره برگ آوردن درخت و بوی چیزی گرفتن آب و شبانگاه سیر کردن یا کاری کردن و راحت یافتن تسطیح پهن کردن تسبیح پاکی کردن

بپاکی خدا را یاد کردن و نماز کردن و سبحان الله گفتن تسریح چرانیدن و رها کردن زن و آسان
کردن شوهر و گشودن موی و گذاشتن آن تسلیح سلاح پوشیدن تشریح نیک بیان کردن و آشکار
کردن و شرحه شرحه کردن گوشت تصبیح بامداد بخیر گفتن و آمدن هنگام صبح تصریح خالص و روشن گفتن و آشکارا
کردن و آشکارا نمودن تصفیح دست بر هم زدن و پهن گردانیدن تصفح صفحه صفحه نگریستن و در کاری
نظر کردن تصافح دست یکدیگر را گرفتن تفاح بالضم و تشدید فا سیب تفریح شاد کردن تقبیح
زشت کردن تلقیح گشن دادن خرما را و مادیان را تلمیح نگاه سبک بچیزی کردن و باصطلاح اهل معانی
اشارت کردن در کلام بقصه یا باصطلاح نجوم و ریاضی و عربیه و مانند آن تلویح سوختن و گردانیدن
آفتاب و آتش رنگ روی را و گرم گردانیدن و رنگ دادن جامه را و درخشان کردن آن و اشارت کردن
و نام کتابی ست در اصول فقه تصنیف مولانا سعد الدین تفتازانی تمدح ستودن و تکلف کردن
در ستایش خود و افتخار نمودن تمليح نمک کردن و چیزی نمکین آوردن تمساح بالکسر نهنگ تمازح
بایکدیگر مزاح کردن تنقیح پاک کردن درخت از شاخ ریزه و سخن از حرف رکیک و مغز بیرون کردن
از استخوان توضیح روشن و پیدا کردن و کتابی ست معروف توشیح حمائل در گردن کسی و
آرایش دادن توشح حمائل در گردن خود کردن و پوشیدن

باب التاء مع الخاء

تنخیخ پشت خم دادن و سر زیر افگندن مرادف تدبیخ ست که گذشت تلطیخ آلوده کردن تلطخ
آلوده شدن تمریخ روغن و مانند آن مالیدن تناخ زائل شدن و بآخر رسیدن قرنی بعد قرنی و دیگر
آمدن زمانی بعد از زمانی دیگر و مردن وارثان مرده بعد از وارثان دیگر پیش از تقسیم میراث و بدین معنی ست
مناسخه و تناسخ در عرف زائل شدن روح از قالبی و در آمدن بقالبی دیگر تنوخ بالفتح قبیله است بیمن تو بیخ
تهدید و سرزنش کردن توریخ و تاریخ وقت چیزی پدید آمدن توسخ چرکین شدن توسیخ چرکین کردن

باب التاء مع الدال

تأبید جاوید کردن تأیید نیرو دادن و توانا گردانیدن تبرید خنک گردانیدن تبعید دور کردن
تباعد از یکدیگر دور شدن تجرید برهنه کردن زمین از نبات و جز آن و شمشیر از نیام بیرون کشیدن و
پیراستن درخت و پوست کندن و موی از پوست دور کردن و سوال کردن چیزی از کسی و ندادن یا دادن یکبارگی بهیئت
تجرد برهنه شدن و کوشش کردن در کاری تجلید کتاب را جلد کردن و پوست باز کردن تجلد جلد کردن خود را جلد نمودن
تجنید لشکر جمع کردن تجدید نو کردن و پستان شتر بریدن تجدد نو شدن و رفتن و خشک شدن شیر و پستان

تجوید نیکو کردن تحمید نیک ستودن و پی در پی ستودن تحدید تیز کردن و حد چیزی آشکار کردن تحاسد
بر یکدیگر رشک بردن تخلید جاوید کردن و دست برنجن در دست کردن تردید و تردد او گردانیدن چیزی را
تردد آمد و شد کردن و گرویدن تزهد زهد نمودن و عبادت کردن تزود توشه برگرفتن تزاید افزون
شدن تسوید سیاه کردن و مهتر کردن کسی را تسدید راست گردانیدن و توفیق راستی یافتن تشدید
استوار کردن و حرف را مشدد ساختن و بر کسے سختی کردن تشدد سخت شدن تشهد اشهد ان لا اله
الا الله گفتن در نماز و نشستن آن مقدار تشیید بر افراشتن بنا تصعید بر آمدن بر جای بلند و
بزیر آمدن در وادی و گداختن تصعد بالا رفتن و دشوار آمدن چیزی تضمید خرقه در گو بر سر بستن و
دارو بر جراحت بستن تعقید پوشیده سخن گفتن چنانچه نیک نتوان دریافت و بسیار گره زدن و بجوشانیدن
چیزی تا غلیظ شود تعاقد باهمدیگر گره بستن و پیمان بستن تعبد به بندگی گرفتن و خوار کردن تعدید
خداوند شمار کردن چیزے را و چیزی را ساز و سامان خود کردن تعمد بقصد کاری کردن تعوید خو کردن و بر نشستن
شتر تعود خوگر شدن تعهد تیمار داشتن و تازه کردن تعاهد باهمدیگر عهد کردن و ضامن شدن تغمد
غریق رحمت کردن حق تعالی بنده را و گناه و عیب مجز آن پوشیدن و بر کردن ظرف تفرید یگانه کردن
و گوشه گرفتن و خلوت گزیدن جهت رعایت امر و نهی و فقیه و دانا شدن تفرد یگانه شدن تفقد
جستن گم شده و پرسش نمودن چیزی هنگام نبودن آن تفنید نکوهیدن کسی را بضعف رای و دروغ نسبت
کردن تقعید باز داشتن از حاجت و باز ماندن از کار خود و ایستادن بکاری تقاعد باز ایستادن از کاری
تقلید حمائل و جز آن در گردن کسی انداختن و کار در عهده کسی کردن و شمشیر حمائل کردن و چیزی در گردن
ستور قربانی آویختن به جهت علامت تقلد بر گردن خود کاری گرفتن و گردن بند در گردن خود کردن تقیید
بند کردن و نقطه زدن کتاب را تقید بند شدن و بچیزی مقید شدن تکمید گرم کردن موضع درد بر گوی
گرم و غیر آن تلبد برهم نشستن تلدد بالفتح اقامت کردن بجائی و بالضم بچه عقاب تلود بالضم
کهنه شدن و قدیمی شدن مال تلید و تلد بفتحتین آنکه در عجم زاده باشد و معرب پرورده شده تالد
بکسر لام بال کهنه نقیض طارف و ستوری که پیش صاحبش زاده باشد بانتاج داده باشد و همچنین تلد بالفتح
و بالضم و بفتحتین و تلاد بالکسر تلید تمجید به بزرگی نسبت کردن تمدید کشیدن تمدد کشیده شدن
و دراز کشیدن مرد تمرید هموار و یکسان کردن و تابان و درخشان کردن بنا و برگ دور کردن از درخت
تمرد سرکشی کردن و رسیدن در نافرمانی بجائی که نوع خود بیرون رود تمهید گسترانیدن و هموار و نیکو کردن کار
و گستردن عذر و قبول کردن آن تمهد جای گرفتن و دست یافتن بر چیزی تنجید آراستن و آزمودن

تناد بفتح تا وتخفیف دال مکسور ندا کردن یکدیگر را در اصل تنادی بوده و بتشدید دال پراگنده شدن و از
همدیگر رسیدن و یوم التناد که در قرآن واقع ست بهر دو روش خوانده اند تندید آشکارا کردن و پرده دریدن
و خبری زشت شنوانیدن و عیب کسی فاش کردن تنقید بر سر هم نهادن متاع توحار یکتا شدن و
نگاهداشتن حق تعالی کسی را و تنها رفتن کار او را بغیر توحید یکی گردانیدن و خدای عزوجل را یکی داشتن تودد
بسیار دوست داشتن توسد بالش کردن چیزی و ملازم و بجد شدن به چیزی و خوار کردن و زیر انداختن چیزی را
توسید بالش گردانیدن برای کسی تواعد وعده دادن یکدیگر را توعد سرزنش کردن و ترسانیدن توقد
افروخته شدن آتش توکید و تاکید استوار کردن زین و پالان بر پشت ستور کردن توکد و تاکد استوار
شدن توکید زایانیدن و پرورش کردن و از گوسپند بچه گرفتن و چیزی را اصل برآوردن و غیر عربی در
کلام عرب استعمال کردن توالد از یکدیگر زادن و بسیار شدن فرزند تولد پدید آمدن چیزی از چیزی
و زادن توارد باهم یکجا فرود آمدن تهدید و تهدد ترسانیدن تهجد شب خفتن و شب بیدار داشتن
تهنید تیز کردن شمشیر و نسبت کردن آن بهند و تقصیر کردن در کاری و دشنام دادن تهود یهود شدن
و توبه کردن و عمل نیک کردن

باب التاء مع الذال

تشحیذ تیز کردن کارد و شمشیر و جز آن تعوید پناه دادن و در پناه آوردن تعوذ پناه گرفتن و اعوذ بالله
گفتن تلمذ شاگردی کردن تلمید بالکسر شاگرد و تلامذه جمع و ظاهرا فارسی ست و عربی فصیح نیست لهذا صاحب
قاموس نیاورده اما تحقیق آنست که معرب تلمیذ ست بالفتح تلذذ مزه خوش یافتن تنفیذ روان کردن فرمان و نامه

باب التاء مع الراء

تاثیر نشان گذاشتن در چیزی تاثر نشان ماندن در چیزی و اپس چیزی رفتن تاخیر پس گذاشتن تاخر پس ماندن
تبحر و تبقر بسیار علم و بسیار مال شدن تبختر خرامیدن تبخیر بخار کردن چیزی تبذیر پراگنده کردن و پریشان
ساختن و پدید آمدن گیاه زمین و بی اندازه خرج کردن تبذر زرد شدن و تغیر یافتن آب تبادر شتافتن
و پیشی گرفتن بر یکدیگر در کاری تبشیر مژده دادن تباشیر مژده و اوائل بامداد و اوائل هر چیز و راهها
که بر زمین باشد از اثر پا تبصر شناسا شدن و تامل کردن و بینا گردانیدن تبکیر بامداد کردن و بامداد
رفتن و شتاب کردن تبر بالفتح شکستن و هلاک کردن و بالکسر طلا و نقره یا ریزهٔ طلا و نقره پیش از ان که
بگدازند چون گداختند ذهب و فضه گویند و بعضی گفته اند تبر زر خالص بی سکه و چون سکه زنند عین گویند
تبار بالفتح هلاک و تبار که بمعنی اولاد آمده فارسی ست تتر بفتحتین گروهی ست که بلاد ایشان

بلاد ترک متصل ست و آنرا تتار و تاتار نیز گویند **تشویر** برانگیختن جنگ و فتنه دگر دو بحث کردن از علم و احکام
قرآن **تجر** بالفتح و **تجارت** بالکسر بازرگانی و بازرگانی کردن **تاجر** بازرگان و شراب فروش و ما بر وزنه رے
تجار بالضم و تشدید جیم و بالکسر و تخفیف جیم جمع تاجر و **تاجره** بمعنی شتر باده که خریدار در خریدن آن رغبت کند نیز
آمده و آن ضد کاسد ست **تجدید** جدیرے برآوردن **تجبیر** شکسته بستن و نیکو کردن حال کسی بی نیاز ساختن فقیر را **تجبر**
گردن کشی کردن و رستن گیاه بعد از خوردن و سبز شدن و برگ آوردن درخت و خوب شدن حال بیمار و رسیدن
شخصے بمال خود **تجاسر** دلیری کردن بر چیزی **تخذیر** ترسانیدن **تحییر** سرگشته کردن **تحیر** سرگشته شدن و گرد بر گشتن
آب **تحریر** نقش خط برگرفتن و بنده آزاد کردن و فرزند را نامزد خدمت مسجد کردن و کلام را پاک کردن از
زوائد و حشو **تحسر** مانده شدن و افسوس خوردن **تحسیر** خار داشتن و در حسرت انداختن و آزرده کردن **تحاور**
باهمدیگر گفتگو کردن و جواب گفتن **تخدیر** در پرده نشاندن زن و گرفته کردن و خوابانیدن عضو **تخسیر** هلاک
کردن **تحقیر** شرمنده کردن و نگاهداشتن کسی را **تخمیر** سرشتن و شراب نوشانیدن و شرم داشتن و پوشانیدن
تخییر اختیار کردن **تدبیر** پایان کار اندیشیدن و بنده را بعد مرگ خود آزاد گردانیدن و حدیث روایت
کردن **تدبر** پس کار اندیشیدن **تدثر** پوشیدن و دثار یعنی جامه بالا و برآمدن نر بر ماده و بر جستن مرد بر پشت
اسپ **تدویر** گرد گردانیدن چیزے را و فلک کوچک میان فلک دیگر **تدمیر** هلاک کردن و هلاک افگندن
بر کسی و پشم دور کردن صیاد از کاثره تا شکار بوی او را نشناسد **تذکیر** یاد دادن و پند دادن **تذکر** یاد
کردن و بیاد آمدن **تر** بالفتح و تشدید را جدا شدن و بریده شدن و بریدن و بالضم اهل و رشته که معمار
بآن اندازه بنا گیرد **ترور** بالضم دور افتادن از جای خود و بیرون افتادن دانه خرما از پوستش **تزحیر**
و **تزحر** کشاده شدن شکم بسختی و پیچش شکم چنانکه خون میرفته باشد **تزمیر** نے نواختن **تزویر** دروغ
ظاهر کردن **تزاور** میل کردن و انحراف نمودن **تسخیر** جادوئی کردن کسی را **تسحیر** مسحور کردن **تستر**
پوشیده شدن **تستر** بضم تاے اول و فتح تای دوم شهریست مشهور از انجاست سهل بن عبدالله
تستری و مباره او اول باره ایست که بعد از طوفان نوح ع گذاشته اند و ششتر بهر دو شین خطاست
چنانچه صاحب قاموس گفته و مے تواند بود که ششتر فارسی باشد و تستر عربی و در فارسی آنرا شوشتر
نیز گویند **تسخیر** و **تسخر** آرام کردن و بی مزد کار فرمودن **تسطیر** چیزهاے باطل آوردن و نوشتن و
تالیف نمودن **تسعیر** نرخ نهادن و آتش افروختن **تسمیر** میخ زدن و تنگ و دقیق کردن شیر بآب گذاشتن
تسویر باره درست کردن کسی را **تسور** باره در دست خود کردن و بر دیوار بر آمدن **تشخیر** بیرون
کردن از شهر و جامه مخطط بافتن و جل از پشت ستور برگرفتن **تشجیر** نقش کردن بصورت درخت

ازینجاست جامهٔ مشجر **تشاجر** نزاع کردن دو کس باهم **تشاع** خود را اشاع وا نمودن **تشمیر** دامن برمیان
زدن و چست شدن در کاری که مفتی و غیر آن روان کردن **تشمیر** مهیا شدن برای کار **تشنیع** عیب کردن
و رسوا شدن و عیب شنوانیدن **تشاور** باهم دیگر کنکاش کردن **تشویر** خجل کردن و برهنه کردن عورت را
و اشارت کردن و خجالت و شرمساری کشیدن **تشور** خجل شدن **تشهیر** آشکارا کردن و شمشیر از نیام
برکشیدن و بمردم وانمودن **تصدیر** در گذشتن اسپ بدویدن از اسپان دیگر و سر نامه نوشتن و
در پیشگاه مجلس نشاندن کسی را و پیش بند ستور بستن و مقدم گردانیدن **تصدر** در پیشگاه نشستن و پیشگاه
برپا کردن برای نشستن **تصعیر** رخسار کج کردن از کبر قال الله تعالی ولا تصعر خدک **تصغیر** کوچک
کردن و مصغر ساختن کلمه یعنی حرف اول را ضم دادن و دوم را فتح و بعد از حرف دوم یا در آوردن چون
رجیل تصغیر رجل و کلمهٔ مصغر را نیز تصغیر گویند و این نوع در کلام عرب ست و در فارسی کاف در آخر
آوردن چون مامک تصغیر مام یا جیم و چه در آخر آوردن چون کوچه و باغچه **تصویر** صورت کردن و آفریدن
و صورتی که در چوب و گل و جز آن سازند و بر دیوار و غیر آن نگارند تصاویر جمع **تصور** در دل خود صورت
چیزی بستن و میل کردن و نزدیک شدن بافتادن **تضجیر** گردانیدن چیزی از حال بحال **تضجر** دل تنگ
و اندوهناک شدن **تضرر** گزند و آسیب یافتن و رنجور شدن **تضمیر** دانه و کاه معتاد دادن اسپ را بعد از
فربه شدن **تضافر** بضاد معجمه و **تظاهر** بظای معجمه هم پشت شدن و یکدیگر را یاری دادن **تطهیر**
پاک کردن **تطهر** پاک شدن و سر و تن شستن و خود را باز داشتن از گناه **تطیر** فال بد گرفتن و در اصل
تطیر فال گرفتن بمرغ ست و آنرا عرب بفال بد میدانند **تطییر** پرانیدن **تعبیر** بیان خواب کردن و
خبر دادن از مراد آن و سخن از کسی یا از دل خود گفتن و بیکبار سنجیدن درم و دینار بعد از آنکه بتفاریق
سنجیده باشد **تعذر** دشوار شدن کار و لعذره یعنی سرگین آلوده شدن و ناپدید شدن نشان
و پس عذر و حجت افتادن **تعذیر** تقصیر کردن و بعذره یعنی سرگین آلودن چیزی را و عذر آوردن
و سور عذار برآمدن کودک را و ناپدید کردن نشان سرا و طعام جهت ختنه و بنای خانه پختن و
بسوی آن خواندن مردم را و زخم کردن گوش شتر از برای نشان **تعزیر** بزرگ داشتن و یاری
دادن و زدن کمتر از حد شرعی یا سخت زدن و گران بار کردن ستور را و بعضی گفته اند تعزیر سیاست
کردن حاکم آن مقدار که مصلحت وقت اقتضا کند **تعسر** دشوار شدن **تعطر** خوشبو شدن **تعطیر**
خوشبو گردانیدن **تعمیر** زندگانی دراز کردن و عمر دراز خواستن و لعمر دراز متصف کردن و آباد ساختن
تعییر سرزنش کردن **تغییر** از حال خود گردانیدن **تغیر** از حال خود گشتن **تغایر** غیر همدیگر شدن

تغریر مغرور کردن خود را و نفس را بهلاک ساختن و پر کردن مشک و قصد کردن طائر به پریدن تغزیر
گذاشتن یکبدو شیدن میان دو دوشیدن ناقه تفجیر آب روان کردن تفجر آب روان شدن تفاخر
باهمدیگر نازیدن تفسیر پیدا کردن معنی سخن و آشکار کردن چیزی پوشیده تفطیر روزه کسے کشودن
تفکیر و تفکر اندیشه کردن تقتیر تنگی کردن در نفقهٔ عیال تقدیر اندازه کردن و تنگ کردن
و تامل کردن و هموار کردن چیزے تقریر قرار دادن و باقرار در آوردن تقرر قرار گرفتن
تقشیر پوست باز کردن از چوب و درخت و میوه و مانند آن تقصیر کوفتن جامه و کوتاه کردن
موی و نماز و سستی و کوتاهی کردن در کاری و گردن بند که آنرا قلاده گویند و تقصار بالکسر نیز
برین معنے آمده تقاصیر جمع تقطیر انداختن بگوشه و قطره چکانیدن و قطار کردن شتر را
تقاطر پیاپے قطره چکیدن تکبیر بزرگ شمردن و به بزرگی صفت کردن و خدا را به بزرگی یاد کردن
و الله اکبر گفتن تکبر بزرگی نمودن و گردن کشی کردن تکثیر بسیار کردن تکثر بسیار شدن تکاثر
بمال بسیار فخر نمودن تکریر و تکرار بار بار گردانیدن تکرر بارها باز آمدن چیزے تکسیر بسیار
شکستن تکسر شکسته شدن تکفیر سر فرود آوردن و دست بر سینه گذاشتن برای کسے چنانکه
رسم گبران ست و کفارت دادن و کافر خواندن و پوشیدن و دور کردن گناهان و صاحب مغرب
گفته که تکفیر بمعنے کافر خواندن روایت نشده و صاحب قاموس نیز نیاورده اما در کتب بسیار
استعمال کرده اند تکویر دستار بر سر پیچیدن و انداختن و افزودن و فراهم آوردن متاع
و سخت بستن آن و در آوردن چیزے در چیزے تکور درهم پیچیدن و افتادن و چکیدن
و در چیده شدن تمر بالفتح خرما تمره واحد تامر خداوند خرما تمار بالفتح و تشدید خرما فروش
تاموره کسے و خون چیزے و دل و نفس تنور بالفتح و تشدید نون چیزے که در و نان پزند
و روی زمین و جائیکه از ان آب برآید و محل جمع آمدن آب وادی و کوهی ست تنفر رمیدن تنفیر
رمانیدن تنقیر کاویدن چیزے و بانگ کردن مرغ تنکیر ناشناسا گردانیدن و از حال نیک گردانیدن
بسوی حال بد تنویر روشن شدن و روشن کردن و شگوفه آوردن درخت و ظاهر شدن نور صبح
و شبیه شدن کار بر کسے تنور رمیدن آتش و نوره مالیدن بر خود توفیر تمام کردن حق کسی را و
بسیار کردن توفر بسیار شدن توقیر بزرگ داشتن و حلیم شمردن و آزمودن توقر حرمت نگاه داشتن
تواتر پیاپے شدن و بفاصله شدن تور بالفتح میانجی قوم و ظرفی ست که در ان آب خورند تهویر
افگندن دیوار و جز آن تهور فرو دریدن و افتادن در چیزے به بیباکی رفتن شب و گذشتن بیشتر شب

و بیشتر زمستان و شکستن سرما و تب در گرفتن مردم را **تیسیر** سوی چپ رفتن و آسان کردن و توفیق دادن و بسیار شیر دار شدن گوسپند **تیسر** آسان شدن **تیاسر** با همدیگر آسان گرفتن را دون تساهل و میل کردن بجهت چپ و اختیار کردن طرف چپ **تیار** بالفتح و تشدید یا موج دریا و چیزی که نیک روان و جهنده باشد و عرق تیار یعنی رگ مواج

باب التاء مع الزاء

تبرز بصحرا بر آمدن و بجاجتگاه بیرون شدن و آشکار شدن **تبریز** بالفتح آشکار کردن و بیان نمودن و بالفتح و الکسر شهریست معروف **تجویز** روا داشتن و روا گردانیدن **تجوز** گذشتن و به مجاز سخن گفتن و سبک گذاردن نماز و عفو کردن **تجاوز** در گذاشتن و در گذاشتن گناه **تجهیز** ساختن اسباب عروس و مسافر و مرده و دوانیدن اسپ بر کسی **تجهز** آماده شدن کاری را **تحرز** پرهیز کردن و خویش را نگاهداشتن **تحیز** در پیچیدن و بحیز یعنی بگوشه رفتن **تمییز** جدا کردن **تمیز** و **تمایز** جدا شدن **تنابز** همدیگر را لقب نهادن **تنجیز** روائی دادن **تنجز** روائی خواستن **توز** بالضم اصل و طبیعت و خلق و درختی ست که پوست آنرا بر کمان پیچند و بالای آن روغن دهند و موضعی ست

باب التاء مع السين

تاسیس بنیاد نهادن و الفی که در قافیه میان او و حرف روی یک حرف باشد و تاسیس در عرف آوردن کلمه ایست که افاده معنی تازه کند غیر معنی کلمه اول و بدین معنی مقابل تاکید باشد و لهذا گفته اند التاسیس خیر من التاکید **تجسس** بجیم **تجسس** بجای مهمله جستجو کردن و خبر کردن خبر رسیدن **تخمیس** پنج کردن و پنج گوشه کردن **تدریس** درس گفتن کتاب **تدلیس** پوشیدن عیب کالا بر خریدار **تدلس** چرکین شدن **تدنیس** چرکین کردن **ترس** بالضم سپر **تراس** بالکسر و **تروس** بالضم جمع **تراس** بالفتح و تشدید را سپر ساز **ترمس** بالضم بار درختی ست یا باقلای مصری ست و آبی ست از قبیله بنی اسد **تسدیس** شش گوشه کردن و شش کردن و واقع شدن ستاره برج دوم از برج ستاره دیگر **تضریس** مجرب محکم گردانیدن جنگ و سفر مرد را و ناهموار کردن و دندانه دار ساختن چیزی را **تعس** هلاک شدن و بسر در آمدن و افتادن و پست شدن و بدی و دوری **تعریس** در آخر شب فرود آمدن **تغلیس** در تاریکی آخر شب رفتن **تفلیس** بالفتح بافلاس نسبت کردن و حکم کردن قاضی بافلاس کسی و نام قصبه ایست از گرجستان که آباد کرده نوشابه ست و بالکسر نیز آمده **تفرس** دریافتن چیزی در اول نظر بعلامت و آثار **تقدیس** پاک کردن **تقلیس** دف زدن و خوش حال

کردن و استقبال ملوک کردن و بازی و طرب وقت قدوم تلبیس در آمیختن و پنهان داشتن مکر و عیب از کسی تلبیس جامه پوشیدن تمجس مغ شدن تمجیس مغ گردانیدن و در حدیث آمده فابواه یمجسانه تنجس پلید شدن تنجیس پلید گردانیدن تنجیس نام پلیدی ست و استخوانهای مردها و لته حائض که آنها را بر کسی که از جن ترسیده باشد به بندند تا شفا یابد تنکیس سرنگون کردن تنفس دم زدن و دمیدن و روشن شدن صبح و بر آمدن روز و بلند شدن آب دریا بموج و شگافتن کمان تنفیس رهائی دادن از غم و آسایش دادن تورلیس زنگ کردن چیزی را بورس و آن گیاهی ست که رنگش زرد بود مانند اسپرک توسن بالضم طبیعت و عادت و اصل تهویس سخت هوسناک گردانیدن تیس بالفتح بز نر و آهوی نر و بفارسی آنرا نکه و نهار گویند

باب التاء مع الشین

تاشش بکسر لام شهریست در گیلان و طائفه ایست در سرحد گیلان تمشمش شاد و گشاده روی شدن تحریش و تهریش و توریش برغلانیدن و فساد انداختن میان مردم و در هم انداختن سگان را ترش بالفتح و تهتین سبک شدن و بدخو شدن تشویش پریشان و آشفته کردن تشوش پریشان شدن تعشیش آشیان ساختن مرغ و کم شاخ و برگ شدن درخت و باریک شدن آن و پنهان داشتن نان در گوشه و خشک شدن نان تعیش اسباب معیشت ساختن تفتیش کاویدن و نیک جست و جو کردن تناجش زیاده کردن در قیمت بی اراده خریدن تا دیگرے بآن بها نخرد و در حدیث ست که لا تناجشوا تناوش دست بازیدن و گرفتن چیزے را توحش خشک شدن زمین و تهی شدن شکم از طعام و رمیده شدن و خالی شدن جا

باب التاء مع الصاد

تحریص در شغف و آزاندا ختن تخلیص پاک کردن و رهانیدن تخلص رهیدن تربص چشم داشتن ترخیص ستوری دادن ترخص آسانی کردن و رخصت یافتن ترصیص استوار کردن قلعه و از زیر گرفتن چیزی و در و بند بستن زن تراص بتشدید صاد بیکدیگر چسپیدن مردم در صف تفحص باز کاویدن تقاص بتشدید صاد از یکدیگر قصاص گرفتن تلخیص بیان کردن و آشکار کردن و پاک گردانیدن تمحیص آزمودن و کم کردن و پاک کردن تنغیص تیره گردانیدن عیش را تنصیص ظاهر کردن چیزے تنقیص کم کردن

باب التاء مع الضاد

تبعیض حصه حصه کردن تبعض حصه حصه شدن تبیض [illegible] گردانیدن کسی را [illegible]

دشمن داشتن تحریض برغلانیدن وگرم گردانیدن کسی را بر چیزی تخصیص برانگیختن وبرغلانیدن تعریض بکنایه سخن گفتن وپهن کردن چیزی وفروختن کالا بکالا وخورانیدن راه آدر وپیش آوردن کسی را بر کاری وخداوند عارضه شدن وچیزی را بنای چیزی کردن و درهم نوشتن کتاب چنانکه نیک نتوان خواند ونیم جوش کردن گوشت تعرض پیش آمدن کسی را وکج شدن وچپ وراست رفتن ستور برکوه از دشواری راه تعارض یکدیگر را پیش آمدن تعویض عوض دادن وعوض کردن تغمیض چشم فرو خوابانیدن وباریک معنی کردن سخن را وآسان در معامله تغیض کم کردن وباز داشتن اشک در مشیه قرار گرفتن شیر تفویض باز گذاشتن کار به کسی وزن دادن کسی را بی کابین تقویض شکستن خانه وبرکندن خیمه تمخیض ودرد زه گرفتن زن را وماست جدا کردن از روغن تمحیص خالص کردن تمریض سستی کردن در کاری ونیک خدمت کردن بیمار را تمارض خود را بیمار نمودن بی مرضی تناقض ضد همدیگر شدن

باب الطاء مع الطاء

تأبط در بغل گرفتن چیزی را ورداء از زیر دست راست بر دوش چپ انداختن تثبیط تبار شلهٔ مشغول کردن وباز داشتن از کاری تثبط باز ایستادن تخبط برگزاف وبی راه رفتن ودیوانه کردن دیو مردم را قال الله تعالی یتخبطه الشیطان من المس تخطط جامه را مخطط بافتن وخط را نیک نوشتن تسلیط برگماشتن کسی را بر کسی تسلط بر کسی دست یافتن تسمیط بر فتراک زین چیزی بستن وشعر گفتن بر وجهی که چهار قافیهٔ متماثل در هر بیتی آورده شود چنانکه سعدی گوید بیت در رفتن جان از بدن گویند هر نوعی سخن ٭ من خود بچشم خویشتن دیدم که جانم میرود ٭ تساقط بر همدیگر افتادن تغلیط در غلط انداختن وکسی را بغلط منسوب کردن تفریط تقصیر کردن وفراموش کردن وضایع کردن و ترک کردن وگذاشتن ودر گذشتن از کسی ودور کردن ناباییست از کسی تمخط بینی پاک کردن تنشط شادی نمودن وبنشاط رفتن تنشیط به نشاط آوردن توسیط درمیان آوردن چیزی بدونیم توسط میانجی کردن

باب الظاء مع الظاء

تحفیظ یاد دادن تحفظ هوشیار وبیدار بودن ویکیک یاد گرفتن تغلیظ درشتی کردن تغیظ خشم کردن تلفظ سخن گفتن تیقظ بیدار شدن

باب التاء مع العین

تابع پیرو وجنی که همراه آدمی باشد ولی او هر جا رود توابع جمع تبع بفتحتین پیرو کردن پیرو وپیروان

و واحد جمع سہر دو آمده بضم و تشدید بای مفتوح لقب پادشاہان یمن تبابعہ جمع و ہمایه و مرغی ست تباع
بالکسر پیروی عمل کردن و پی یکدیگر رفتن در عمل تبیع آنکه ترا بر وی مال باشد و پیرو و بچۂ گاو یکساله که پس
مادر میرود و یاری کننده و کینه کش تباع بالکسر جمع تبایع باہمدیگر بیع کردن و بیعت کردن تبرع بخشیدن
چیزی و کردن کاری که واجب نباشد تتبع در پی چیزی رفتن به طلب آن تتابع پیاپی شدن
تجریع فرو خورانیدن خشم و جز آن تجرع جرعه جرعه خوردن تجمیع نیک جمع کردن و بنماز جمعه رفتن تجمع
فراہم آمدن تجویع گرسنه داشتن بقصد تخشع و تخضع فروتنی کردن تدافع ہمدیگر را دور کردن ترفع
بلندی نمودن ترعرع بالیدن کودک تربیع چہار گوشه کردن چیزی را و نظر کردن کوکب از برج سوم
که ربع فلک ست به کوکب دیگر ترع نفتحتین حوض و کوزۂ پر و پر شدن ظرف و حوض و شتافتن بسوی
چیزی و بالضم و فتح راجمع ترعه و معنی آن گذشت تراجع بازگشتن ترجیع شہادتین در بانگ نماز دوباره
گفتن چنانچه مذہب شافعی ست و آواز گردانیدن در حلق و باز گردانیدن ستور و ستهار را در رفتن
و داده را باز گرفتن و در مصیبت انا لله و انا الیه راجعون گفتن و بدین دو معنی آمده استرجاع ترصیع
نشاندن جواہر به چیزی و سخن را بخش بخش کردن ہر بخش را با مقابل خود و وزن در وی برابر ترعرع
جنبیدن تسبیع ہفت عدد کردن تسجیع سخن با سجع گفتن تسع بالفتح نه یک گرفتن و نه کردن و نہم شدن
و بالضم نه یک و بضمتین نیز آمده و ہمچنین تسیع و بالکسر مدت تشنگی شتران و نه زن چنانکه تسعه نه مرد و بالضم
و فتح شین سه شب از ماه یعنی ہفتم و ہشتم و نہم تاسع نه کننده و نہم بر تقدیر اول تاسع الثمانیه تاسع التسعه
توان گفت و بر تقدیر ثانی تاسع الثمانیه نتوان گفت و ہم چنین ست ثانی و ثالث و غیر آن تسمع
گوش نہادن بسوی کسی تسمیع تشہیر کردن و تشنع کردن و بر داشتن گم نامی از کسی به نشر کردن ذکر
وی و شنوانیدن آواز کسی را تشفیع شفاعت دادن کسی و پذیرفتن شفاعت کسی تشفع شفاعت
تشنیع زشت گفتن به کسی و زشت شمردن چیزی را و به ستوه آمدن و خویشتن در چیدن تشییع
پس مسافر و پس جنازه رفتن و با آتش سوختن و فروزانیدن آتش را تشیع دعوی مذہب
شیعه کردن و خود را شیعی نمودن تصدیع جدا جدا کردن و درد سر رسانیدن تصدع پراگنده شدن تصریع
افگندن و قافیه آوردن در مصراع اول از بیت تصنع روش نیکو کردن از خود و آراستن زن خود را
تضجیع تقصیر کردن در کاری و نزدیک شدن آفتاب به فرو شدن تضجع استادن از کاری و مقیم
بودن بجائی تضرع زاری کردن تضعضع فرو نشستن بنا و افتادن و فروتنی کردن تضوع و
تضییع خنبیدن نافۀ مشک و دمیدن بوی آن تضیع و اضاعت بسیار ضیع

یعنی بسیار زمین و ملک شدن و تیمار گذاشتن **تطوع** توانائی نمودن از خود وانچه واجب نباشد بجا آوردن **تطویع** آسان کردن کاری را برکسی و توانا کردن کسی را برکاری **تفجع** دردمند شدن **تفجیع** دردمند کردن و مصیبت زده کردن **تفریع** فرود آمدن از کوه و برآمدن برکوه و از چیزی فرع بیرون کردن از چیزی فرع بیرون آمدن **تفزیع** بزا معجمه ترسانیدن و بی بیم کردن **تقریع** درستی کردن و سرزنش کردن **تقرع** برگشتن از پهلو به پهلو **تقطیع** پاره پاره کردن و گذشتن اسپ رونده از اسپان دیگر و وزن کردن شعر باجزای عروض **تقطع** بخش بخش شدن و بخش بخش کردن **تکرع** وضو کردن **تمتیع** دراز کردن و برخورداری دادن **تمتع** برخورداری دادن و برخورداری یافتن و بی نیاز شدن از کسی **تنازع** دشمنی و خصومت کردن باهم **تنوع** نوع نوع کردن **توجع** دردمند نمودن و مرثیه گفتن مرده را **تودیع** بدرود کردن و آماده کردن زر برای کشتی و در جامه وان گذاشتن جامه **توزیع** پراگنده کردن بخش کردن چیز برابرای کسی **توزع** بخش گرفتن و پراگنده شدن **توسیع** فراخ کردن چیزی را **توسع** فراخی کردن و فراخ نشستن در مجلس **تواضع** فروتنی کردن **توقیع** نشانیکه در نامه کنند و نشان کردن مکتوب را و پشت ریش کردن ستور را و گمان بردن و تیز کردن شمشیر و مانند آن بر فسان **توقع** چشم داشتن **تهوع** بزور قی کردن

	باب التاء مع الغین	

تبلیغ رسانیدن و دست بعنان دراز کردن **تسویغ** روا داشتن و روان کردن عطا را **تفریغ** فارغ گردانیدن و ریختن آب و خالی کردن ظرف **تفرغ** فارغ شدن بجهت کاری **تمرغ** در خاک غلطیدن و انداختن لعاب از دهان

	باب التاء مع الفاء	

تاسف اندوه خوردن **تالیف** سازگاری دادن دو چیز را باهم و هزار تمام کردن **تالف** سازگاری یافتن کسی با چیزی **تجویف** میان تهی کردن **تجفیف** خشک کردن و بر پشت اسپ انداختن نمد زین برگستوان وانچه خوی اسپ را بدان پاک کنند **تجفاف** بالکسر برگستوان که بعجم نیز گویند **تجانف** میل کردن **تحریف** گردانیدن سخن از موضع خود و محرف تراشیدن قلم را **تحلیف** سوگند دادن **تحالف** باهمدیگر سوگند خوردن **تخفیف** سبک کردن **تخلیف** واپس گذاشتن و یک پستان ناقه را تمام دوشیدن **تخالف** باهمدیگر خلاف کردن **تخلف** واپس ماندن **تخویف** ترسانیدن **تخوف** ترسیدن و کم کردن **ترف** بالفتح تازگی از نعمت و آسایش **تردیف** پس خود سوار کردن کسی را **ترادف** در پس یکدیگر نشستن **تزییف** زبون و ناسرا کردن درم را **تسلف** بهای پیش گرفتن **تسویف** تاخیر کردن **تشریف** بزرگ گردانیدن و بزرگ داشتن **تصحیف** خطا کردن در نوشته **تصریف** سخت گردانیدن چیزی را

د شراب صرف خوردن و تصرف دادن کسی را **تصرف** دست در کاری کردن **تصلف** لاف زدن **تصنیف**
جدا کردن بعضی از بعضی و گونه گونه کردن چیزی را **تضعیف** دو چندان کردن و افزون کردن و ناتوان کردن
و منسوب بناتوانی کردن **تضایف** با همدیگر بهم نسبت شدن و بهم پهلو شدن و تنگ شدن رود خانه
تطریف بر کرانه لشکر زدن و باز گردانیدن خصم را در حرب **تطفیف** کم پیمودن **تظرف** زیرکی نمودن
تعریف شناسا کردن و آگاه نمودن و گم شده جستن و خوشبو گردانیدن و اسم نکره را معرفه گردانیدن و ایستادن
بعرفات **تعرف** معرفت جستن **تعارف** یکدیگر را شناختن **تعسف** بی راه رفتن **تعطف** ردا بر دوش
افگندن و مهربانی کردن **تعفف** پارسائی نمودن و باقی شیر را که در پستان مانده باشد دوشیدن و خوردن
تعنیف سرزنش کردن و درشتی نمودن **تقشف** بقوت اندک و جامهٔ درشت و چرکین بسر بردن
تکاثف سطبر و غلیظ شدن **تکلیف** باندازه طاقت کار فرمودن کسی را **تکلف** بخود گرفتن کاری
بی فرمودن و رنج بر خود نهادن و از خود چیزی نمودن که آن نباشد **تلف** بفتحتین هلاک شدن **تلفیف**
نیک در پیچیدن **تلطف** نرمی نمودن و مهربانی کردن **تلقیف** زود سخن بر زبان کسی دادن **تلقف**
زود فرا گرفتن چیزی را **تلهف** دریغ و افسوس خوردن و اندوه نمودن **تنصیف** دو نیم کردن
و معجر بر سر کسی افگندن **تنظف** پاکی نمودن و پاکی جستن **تنظیف** پاک کردن **توصیف** نیک
صفت کردن **توظیف** وظیفه کردن **توقف** ایستادن و درنگ کردن و چشم داشتن **توقیف**
بوقف ایستادن در حج و واقف گردانیدن کسی را بر چیزی و دست برنجن در دست کردن

باب التاء مع القاف

تاریق بیدار کردن **تالق** درخشیدن **تئق** بفتح تا و کسر همزه پر شده از غضب **تبریق** چشم نیکو گشادن
و تیز نگریستن **تحدیق** تیز نگریستن **تخذیق** بذال معجمه دعوی زیرکی کردن **تحریق** نیک سوختن
و سوزانیدن **تحقیق** درست و راست کردن **تحقق** درست شدن **تحلیق** نیک ستردن و بلند تر
رفتن مرغ در هوا و بشکل حلقه داغ کردن ستور را **تحلق** حلقه نشستن مردم **تخریق** نیک دریدن
تخلق دروغ یافتن و خوی گرفتن و خوشبوی شدن **تخلیق** مالیدن بوی خوش و زعفران ببدن و
درست خلقت گردانیدن چیزی را **تدقیق** باریک کردن و نیکو گفتن و آرد نرم کردن **تدنیق**
نیک نگریستن در کاری و استقصار کردن و نزدیک شدن آفتاب بغروب و فرو شدن چشم
به مغاک و سست نگریستن **تذلیق** تیز کردن طرف و کنار هر چیزی **ترقیق** نیک کردن بنده را
و نیکو کردن سخن را **تردیق** فرو هشتن شب تاریکی را و پالودن شراب را و پرده در سقف خانه کشیدن

چنانکه سقف پوشیده شود تریاق بالکسر معجونی ست معروف که آنرا تریاق فاروق و تریاک گویند
تزویق آراستن و درست کردن کتاب و نقش کردن بسیماب و بمعنی نقش کردن مطلق نیز آمده
ازینجهت هر چیز منقش را مزوق گویند و نقاش را مزوق بکسر واو تسابق بر یکدیگر پیشی گرفتن
تشریق سوی مشرق رفتن و قدید کردن گوشت تشقیق سخن را نیکو بیرون آوردن و هیزم در جز
آن شگافتن تشقق شگافته شدن تشویق بآرزو در آمدن کسی را تشوق آرزومندی نمودن
تصدیق راست گوئی داشتن و صدقه گرفتن تصدق صدقه کردن تصادق باهمدیگر راست
شدن در دوستی و سخن تصفیق دست برهم زدن و جنبانیدن باد درخت را و شراب از ظرفی
بظرفی کردن و ستور را از چراگاهی بچراگاهی گردانیدن تضییق تنگ کردن و تنگ گرفتن بر کسی
تضیق تنگ شدن تضایق باهمدیگر تنگ شدن و در یکجا نگنجیدن تطبیق دست در میان
دوران نهادن در رکوع چنانکه مذهب ابن مسعود ست و به پیوند رسیدن شمشیر بوقت زدن و جدا
شدن آن و سم بر سم نهادن اسپ در رفتن و دویدن تطابق اتفاق کردن تطبق تو بر تو
شدن تطرق راه کردن تطلیق رها کردن زن تطویق طوق در گردن کسی کردن و تکلف
کردن بر چیزی و توانا کردن و فرمان بردار گردانیدن تطوق طوق در گردن خود کردن تعلیق
در آویختن چیزی را تعلق بچیزی در آویختن تعمیق مغاک کردن و دور اندیشیدن در کار
تعمق بکنه چیزی رسیدن تعویق باز داشتن تعوق باز ایستادن تغلیق در بستن تفریق
پراگنده کردن تفرق پراگنده شدن تفسیق فاسق خواندن تفوق برتری نمودن و شیر
خوردن شتر بچه تلاحق به همدیگر پیوستن تلفیق بهم آوردن دو در زیاد و سخن تلاق بالفتح بهمدیگر
ملاقات کردن در اصل تلاقی بوده و یوم التلاق روز قیامت ست تمزیق سخت دریدن تمزق
دریده شدن تملق چاپلوسی کردن تنسیق نظم و ترتیب دادن تنمیق آراستن کتاب بکتابت
توق بالفتح آرزومند شدن توثیق استوار کردن و معتمد داشتن توفیق دست دادن و مدد کردن
کسی را بکاری توافق باهم یکی شدن .

باب التاء مع الکاف

تبرک مبارک شمردن تبارک بلند شدن و پاک گشتن و زیاده شدن تبتیک بریدن قال الله تعالی
فلیبتکن اذان الانعام تبوک بالفتح نام موضعی ست که در آنجا حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله و سلم بجنگ کفار
رفته بودند تحریک جنبانیدن تحرک جنبیدن تدارک دریافتن چیزی رفته را و رسیدن آخر قومی باول آن

تدلک خود را مالیدن ترک بالفتح گذاشتن و خودهای آهنی جمع ترکه بالضم گروهی ست از اولاد یافث بن نوح ؑ که در مشرق زمین باشند تشبیک در همدیگر کردن انگشتان و غیر آن تشریک انباز کردن کسی را و شراک بستن نعلین را تشکیک در شک انداختن تشکک در شک افتادن تشویک بستان دختر بر آمدن و دندان نشتر بر آمدن شتر را و موی بر آمدن بعد از ستردن و خار بر سر دیوار نهادن تعریک گوشمال دادن و مالیدن چیزی تفکیک جدا کردن دو چیز از یکدیگر تفلیک گرد شدن پستان دختر و دهان بند ساختن از موی پشم شتر بچه را تا شیر نخورد تمسک چنگ در زدن تماسک خویشتن را نگاهداشتن تملیک خداوند چیزی گردانیدن کسی را تملک خداوند چیزی شدن تمالک باختیار خود بودن و مالک نفس خود شدن تنسک عبادت کردن تورک بر یکطرف سرین نشستن و طرف سرین چپ را بر پای راست گذاشتن تهتک رسوا شدن و پرده کسی دریده شدن تهالک افتادن بر چیزی و خرامیدن در رفتار تهوک متحیر شدن و افتادن در چیزی بی باکانه مرادف تهور است

باب التاء مع اللام

تاثیل با اصل کردن و استوار شدن تاثل گرفتن اصل و مال و چاره کندن تاجیل مهلت دادن و علاج کردن و رد کردن تامل اندیشه کردن تامیل امید داشتن تاویل و تاول بیان کردن آنچه سخن باو باز گردد در تعبیر خواب و گردانیدن کلام از ظاهر بخلاف ظاهر تاهل زن خواستن و با اهل شدن تبتل و تبتیل از دنیا بریدن برای خدا تبجیل بزرگ داشتن و تعظیم کردن تبدیل بدل کردن چیزی بچیزی تبدل عوض کردن این بآن قال الله تعالی ومن یتبدل الکفر بالایمان تبادل باهم معاوضه کردن تبذل در باختن و نگاهداشتن چیزی را تبزل شگافتن تبل بالفتح کینه و دشمنی داشتن و فنا کردن و هوش بردن و بیمار کردن و حوائج در دیگ کردن تابل بکسر با و فتح آن حوائج و انداز طعام توابل جمع تثقیل گرانبار شدن و تثقیل گرانبار گردانیدن تجاول باهمدیگر جدال کردن تجهیل بنادانی منسوب کردن تجاهل خود را نادان نمودن تجمل آرایش و خوبی کردن و پیه گداخته خوردن تجمیل آراستن تحجیل سپیدی دست و پای ستور و حجله ساختن برای زن و در حجله آمدن و در آوردن زن را تحصیل جمع کردن و خلاصه چیزی آوردن تحلیل حلال گردانیدن و بجائی فرود آوردن و نکاح کردن مطلقه ثلثه را تا برای زوج اول حلال شود تحمل از جای برداشتن چیزی را و بار برداشتن و بر خود رنج و مشقت نهادن تحمیل کسی را بر داشتن فرمودن تحول برگشتن و برگردانیدن تحول برگشتن از جای بجائی تخجیل شرمنده کردن تخلیل سرکه کردن و انگشتان در میان یکدیگر آوردن و انگشتان در محاسن بوقت وضو کردن و خلال

راکلمه چی وزبان دان گویند ترقین رقم کردن ونیز دیک بهم نوشتن سطرهای کتاب ونقطه واعراب کردن
رایش دادن کتاب را وخضاب کردن بحنا وسیاه کردن موضعی از دفتر حساب تا گمان نشود که انجا را سفید
اشته اند برای نوشتن حساب وصاحب نفائس الفنون گوید خط کشیدن بر حساب نوشته تا ظاهر شود که آن
شته در حساب آمده بود بعد از ان گردانیده شد تزمین آراستن تزین آراسته شدن تسخین گرم کردن
قشی که در پا کنند تسکین آرام دادن تسمین فربه کردن و روغن بخور کسی دادن وخشک کردن
سنن متغیر شدن تضمین پذیرانیدن وضامن گردانیدن کسی را و در پناه خود آوردن و در آوردن
مشهور دیگری در شعر خویش تضمن پذیرفتن و فراهم گرفتن لفظ معنی را و چیزی را در ضمن گرفتن
طامن آرام گرفتن تطیین بگل اندودن تعاون یکدیگر را یاری دادن تعیین مخصوص کردن چیزی
میان چیزها و آب در مشک نو ریختن تا وندهای آن بگیرد و سوراخ کردن مروارید و بر روی کسی بدیهای
گفتن تعیین بچشم کردن چیزی را و لازم شدن بر چیزی معین تغابن یکدیگر را در زیان افگندن
یوم التغابن روز قیامت باشد تفتین در فتنه افگندن تفنن گونه گونه شدن تکلان بالضم اعتماد
وین هست کردن تکون هست شدن و بودن تلوین گوناگون کردن تلون گوناگون شدن
تلقین فهمانیدن و سخن فرا زبان کسی دادن تلیین نرم کردن تمرین نرم کردن و خوگر ساختن تمرن
رم شدن و عادت کردن بچیزی تمکین پا برجای کردن کسی را تمکن جا گرفتن تمسکن مسکین شدن
نوین نون ساکن که در آخر کلمه میخوانند و نون ساکن در آخر کلمه آوردن تنین بالکسر وتشدید نون
ی ست بزرگ وانچه در آسمان از تقاطع منطقه فلک جوزهر و مائل بصورت مار بزرگ یک طرفش را
اس گویند وطرف دیگر را ذنب بهم رسیده آنرا نیز تنین گویند وصاحب قاموس گوید تنین سفیدی ست
آسمان که تنه اش در شش برج ست و دمش در برج هفتم و سیر میکند چون کوکب سیاره وآنرا بفارسی
شتر گویند وقول جوهری که موضعی ست در آسمان غلط ست تون بالضم شهریست در خراسان
نزدیک فاین توازن برابر در هم سنگ شدن دو چیز توطن وطن گرفتن ودل بر چیزی نهادن
وطین آرام دادن توهین سست کردن چیزی را توامان دو بچه که یکبار از یک شکم زایند تثنیه توام
وقان بالفتح آرزومند شدن تهجین زشت و معیوب گردانیدن وهجین کردن وهجین آنست
مادر او کنیزک باشد وپدر آزاد تهوین آسان و سبک کردن بر کسی تهاون خوار و حقیر
اشتن تیمن خویش را بیمین منسوب کردن و بابرکت شدن تیامن بطرف راست میل
کردن تین بالکسر انجیر وکوهی ست و مسجدی ست بشام وکوهی ست بغطفان ونام دمشق ست

توهم گمان بردن توام بفتح تاو همزه بیع جوزا و نام تیری ست از ده تیر قمار که عرب بدان بازی کنند و بچه که با بچه دیگر از یک شکم در یک وقت زاده باشد و هر دو را توامان گویند توام بالضم شهری ست بر بسیت فرسخی از قصبه عمان و موضعی ست به بحرین توم بالضم مروارید و بعضی گفته اند مهره که آنرا از نقره سازند مانند مروارید و دبی ست بانطاکیه تسهم بالفتح به بو شدن روغن و گوشت و نقیضین شدت گرما و ایستادن باد و بضم و فتح تهمتها تیم بالفتح بنده و تیم اصر و تیم اللات و تیم قریش هر سه نام قبیله است تهشم شکسته شدن تهکم استهزا و افسوس و تکبر کردن و پشیمان شدن بر چیز گذشته تیمم قصد کردن و بخاک طهارت کردن و در شرع عبارت ست از دست زدن بخاک و مسح کردن بخاک روی و هر دو دست را به نیت عبادت بدل وضو و غسل

باب التاء مع النون

تابین عیب گفتن بر روی کسی و پس چیزی رفتن و مرثیه گفتن و ستایش کردن کسی را بعد از مردن و فصد کردن رگ تا خون از و گرفته و بریان کرده بخورند تاذین گوشه ساختن نعل را و گوش مالیدن کودک را و دستوری دادن کسی را بکاری و بسیار آگاهانیدن و بانگ نماز گفتن تاذن آگاه کردن کسی را تامین آمین گفتن ثمن بالفتح کاه بخور و چاره و ادادن و بالکسر کاه و بالفتح نیز آمده و سردر جوانم در نر گوار و گرگ و کاسه بزرگ که بیست کس را سیراب کند انگاه صحن بالفتح نزدیک بآن انگاه عس بالضم و تشدید سین مهمله اندازه سه تن یا چهار تن انگاه قدح اندازه دو تن انگاه قعب بالفتح اندازه یک مرد و تفتین زیرک شدن و بفتح تا و کسر را زیرک و باریک نظر تبان بالفتح و تشدید یا کاه فروش و بالضم شلوار کوچک که ستر عورت مغلظ کند تبدین بیرو ناتوان شدن تبطین جامه را استر کردن و شمشیر زیر گرفتن و تنگ بر گرفتن ستور را و خامه و بحم کردن کسی را و همچنین ست ابطان تبطن کسی را در زیر خود گرفتن تبیین پیدا شدن و پیدا کردن تبین آشکارا شدن تباین جدا شدن و بریدن از یکدیگر تبیان بالکسر و بفتح نیز آمده و بسیار واضح و آشکارا کردن تثمین هشت گوشه کردن تحزین اندوهگین کردن و بآواز نرم و حزین خواندن تحزن اندوهگین شدن تحسین آراستن و نیکو کردن و به شدن و به نیکوئی نسبت کردن تحصین باره بر آوردن گرد شهر تحصن در حصار شدن تخمین بگمان و قیاس سخن گفتن تخوین بخیانت منسوب کردن تخون تیمار داشتن و کم کردن حق کسی تدخین دود کردن تدهین چرب کردن تدهن چرب شدن و مالیدن روغن خود را تدوین جمع کردن و تالیف نمودن تدین دیندار شدن ترجمان بضم اول و سوم و فتح هر دو و فتح اول و ضم سوم بیان کننده زبان کسی که

از قوم دیگر و زبان دان گویند ترقین رقم کردن و نزدیک بهم نوشتن سطرهای کتاب و نقطه و اعراب کردن و ریش دادن کتاب را و خضاب کردن بحنا و سیاه کردن موضعی از ورق حساب تا گمان نشود که اینجا را سفید مانده اند برای نوشتن حساب و صاحب نفائس الفنون گوید خط کشیدن بر حساب نوشته تا ظاهر شود که آن نسخه در حساب آمده بود بعد از آن گردانیده و شد تزمین آراستن تزین آراسته شدن تسخین گرم کردن تسکین آرام دادن تسمین فربه کردن و روغن بخور و کسی دادن و خشک کردن سنن متغیر شدن تضمین پذیرانیدن و ضامن گردانیدن کسی را و در پناه خود آوردن و در آوردن مشهور دیگری در شعر خویش تضمن پذیرفتن و فراهم گرفتن لفظ معنی را و چیزی را در ضمن گرفتن طامن آرام گرفتن تطیین بگل اندودن تعاون بیکدیگر یاری دادن تعیین مخصوص کردن چیزی ببیان چیز یا آب در مشک نو ریختن تا رنجهای آن بگیرد و سوراخ کردن مروارید و بر روی کسی عیبهائی گفتن تعیین بچشم کردن چیزی را و لازم شدن بر چیزی معین تغابن بیکدیگر را در زیان افگندن یوم التغابن روز قیامت باشد تفتین در فتنه افگندن تفنن گونه گونه شدن تکلان بالضم اعتماد تکوین هست کردن تکون هست شدن و بودن تلوین گوناگون کردن تلون گوناگون شدن تلقین فهمانیدن و سخن فرا زبان کسی دادن تلیین نرم کردن تمرین نرم کردن و خوگر ساختن تمرن نرم شدن و عادت کردن بچیزی تمکین پا برجای کردن کسی را تمکن جا گرفتن تمسکن مسکین شدن تنوین نون ساکن که در آخر کلمه میخوانند و نون ساکن در آخر کلمه آوردن تنین بالکسر و تشدید نون ماری ست بزرگ و آنچه در آسمان از تقاطع منطقه فلک جوزهر و مائل بصورت مار بزرگ یک طرفش را رأس گویند و طرف دیگر را ذنب بهم رسیده آنرا نیز تنین گویند و صاحب قاموس گوید تنین سفیدی ست در آسمان که تنه اش در شش برج ست و دمش در برج هفتم و سیر میکند چون کوکب سیاره و آنرا بفارسی هشتنبر گویند و قول جوهری که موضعی ست در آسمان غلط است تون بالضم شهریست در خراسان نزدیک قاین توازن برابر در هم سنگ شدن و وجبر توطن وطن گرفتن و دل بر چیزی نهادن و تطمین آرام دادن توهین سست کردن چیزی را توامان دو بچه که یکبار از یک شکم زائیده تثنیه توام ترقان بالفتح آرزومند شدن تهجین زشت و معیوب گردانیدن و هجین کردن و هجین آنست که مادر او کنیزک باشد و پدر آزاد تهوین آسان و سبک کردن بر کسی تهاون خوار و حقیر داشتن تیمین خویش را بیمین منسوب کردن و بابرکت شدن تیامن بطرف راست میل کردن تین بالکسر انجیر و کوهی ست و مسجدی ست بشام و کوهی ست بغطفان و نام دمشق ست

باب التاء مع الواو

تلو بالکسر بلند و پیرو چیزی و بچهٔ شتر که از شیر برنده باشد و پس مادر رود و در بچهٔ خر و بز غالهٔ و بفتحتین و تشدید واو در پی کسی رفتن تو بالفتح و تشدید واو تنها و طاق و رسنی که یک لا تابند و بنای برآورده شده و فارغ از کارها

باب التاء مع الهاء

تاله پرستش حق کردن تاوه آه کشیدن تبله آبله و نادان شدن تباله خود را ابله نمودن تجاه بهر سه حرکت رو و جانب و جه تره و ترمه بالضم و تشدید را باطل و راهی کوچک که از راه بزرگ بیرون آید معرب تره هات جمع و بمعنی سختی و باد و ابر نیز آمده ترفیه آسایش دادن و خوشوقت گردانیدن تسفیه نادان و سفیه خواندن و نادان و سفیه کردن تسفه جنبانیدن باد درخت را و شنوانیدن و تندی و نادانی کردن و فریب دادن از مال تسنه سال گذرانیدن و تنگ سالی کشیدن و گره بستن و تغیر یافتن نان و شراب و جز آن تشبیه مانند کردن چیزی بچیزی تشبه مانند شدن تشابه بهمدیگر مانند شدن تشویه زشت کردن روی و جز آن و چشم رسانیدن چیزی را تفه بالفتح سیاه گوش و بفتحتین اندک و زبون شدن و بالفتح و کسر فا بی مزه تافه چیز حقیر و اندک تفقه نیک دانستن و دانشمند شدن تفکه شگفت نمودن و پشیمان شدن و لذت گرفتن از چیزی تفوه سخن گفتن تله بفتحتین تلف شدن و حیران و واله شدن تمویه چیز برا زر اندود و نقره اندود کردن و تلبیس کردن و بسیار شدن آب و یک خر دادن بغیر آنچه سوال از آن بود و ریختن ابر باران بسیار تمه بفتحتین تباه شدن و بوی گردانیدن طعام و شیر و گوشت تنبیه بیدار کردن و واقف نمودن بر چیزی تنبه بیدار و هوشیار شدن تنزیه دور کردن و پاک کردن از چیزهای زشت تنزه دور شدن و برآمدن بسیر باغ و سبزه زار و صاحب قاموس گوید استعمال تنزه در معنی غلط فاحش است تنویه بلند کردن و خواندن بچیزی تنوه بلند شدن توجیه گردانیدن روی را بسوی چیزی و فرستادن و شرف و قدر دادن و نیک بیان کردن توجه روی بچیزی آوردن و بقضای حاجت رفتن تولیه شیفته گردانیدن و جدا کردن مادر از فرزند تیه بالکسر بیابان و لاف زدن و تکبر کردن و گمراه و حیران شدن تائه گمراه و حیران

باب التاء مع الیاء

تاقی حاصل شدن و مهیا شدن کار و نرمی کردن و از پیش رو آمدن کسی را برای احسان و تاخی برادر گرفتن و طلب نمودن چیزی تاوی رسیدن بچیزی تاذی آزرده شدن تاسی پیروی کردن و صبر نمودن تاسی پیرو و اسپ چهارم از ده اسپ که عرب بشرط گردمی تازند تباهی با یکدیگر فخر نمودن و معارضه

نمودن تجانی بیک سو شدن و دور شدن از چیزی تجلی روشن و آشکار شدن و جلوه کردن تحدی معارضه
کردن و پیش خواندن خصم را و غلبه جستن بر و تحری قصد کردن چیزی شایسته و سزاوار کردن و صواب جستن و رنگ
کردن بجائی تحاشی بیک سو شدن تحلی زیور پوشیدن و آراسته شدن و شیرین یافتن چیزی را تحامی پرهیز
کردن و خود را نگاه داشتن تحنی خمیده شدن و پیچیدن دست را تخطی در گذاشتن تخلی خالی شدن و فارغ
شدن تداعی یکدیگر را خواندن و پیش آمدن دشمن و افتادن دیوارهای خانه تدلی در آویختن بدرخت
و جز آن و سخت نزدیک شدن و فرو هشته شدن تدنی اندک اندک نزدیک شدن تداوی درمان کردن ترائی
یکدیگر را دیدن و نمودار شدن چیزی کسی را و خود دیدن در آئینه ترجی امید داشتن تراخی تاخیر کردن و دیر باریدن
باران تردی ردا بر دوش افگندن و هلاک شدن و از جای بلند افتادن تراضی از همدیگر خوشنود شدن ترقی
بالا بر شدن تراقی چیزهای گونها جمع ترقوه است ترامی بهمدیگر سنگ زدن و تیر انداختن و تاخیر کردن کار
تزکی زکوة دادن و صدقه دادن و پاکی گرفتن تزلی لباس پوشیدن تسری سریه گرفتن کنیزک را تسلی خرسند شدن
تساوی برابر شدن و جز آن تشفی شفا جستن و دل خوش شدن از کسی و از غضب و کینه رستن تشکی شکوه کردن
تشهی آرزو کردن تصدی پیش آمدن تضحی ضحی کردن و طعام چاشت خوردن تعدی از حد در گذشتن تعشی
طعام شام خوردن تعادی با همدیگر دشمنی کردن و فاسد شدن و دور تر شدن میان گرده تعالی بلند شدن
تعامی خود را کور نمودن تغدی طعام صبح خوردن تغشی پوشیدن و جماع کردن تغطی پوشیدن تغنی
سرائیدن و بی نیازی کردن تفصی از تنگی و دشواری بیرون آمدن تقاوی قوت دادن یکدیگر را
تقاضی خواهش نمودن تقوی توانا شدن تفانی بهم فانی شدن تکنی کنیت یافتن تکافی با هم برابر
شدن تلظی زبانه زدن آتش تلافی یکدیگر را دریافتن تلقی پیش رفتن بملاقات تلاقی بهم رسیدن
و یکدیگر را دیدن تلاشی نیست شدن تلهی بازی کردن تمادی بنهایت چیزی رسیدن تمشی رفتن و
کار گذاردن تمنی آرزو کردن تماری با هم جدال کردن و شک نمودن در چیزی تناجی با همدیگر راز
گفتن تنادی همدیگر را آواز دادن و با هم در انجمن نشستن تنافی همدیگر را نیست کردن تنحی دور
شدن تناهی بپایان چیزی رسیدن و باز داشتن از چیزی و باز ایستادن و ایستادن آب در جائی و
موضعی که آبهای صحرا در انجا جمع شود جمع تنهیه است توفی تمام ستادن و جان گرفتن توقی پرهیز کردن
و خود را نگاه داشتن از چیزی توخی جستن و قصد کردن تولی برگشتن و دوست داشتن و حکومت نمودن
و بکار کسی قیام نمودن توالی بپایان شدن توازی با هم برابر شدن توانی سستی کردن و تقصیر نمودن
تهجی هجی کردن تهادی یکدیگر را هدیه فرستادن و خرامان رفتن زن و آهسته رفتن از ناتوانی یا از سستی

باب الثاء مع الالف

ثری خاک نمناک ثرا و توانگر شدن ثریا پروین و آن منزلی ست از منازل قمر و نام زنی ست ثکلی بالفتح زنی که فرزند او مرده باشد ثلاثا بالفتح روز سه شنبه و سوق الثلاثا نام بازاری ست در بغداد که روز سه شنبه در انجا خرید فروخت می شده ثنایا چهار دندان پیشین و راههای سر بالا در کوه که گذاشتن از ان دشوار باشد جمع ثنیه ثنا بالفتح ستایش و بالکسر صحن خانه و رسنی که زانوی شتر را بدان بندند ثوار مقیم شدن بجائی و فرود آمدن بجائی ثوباء بالضم و فتح الواو و المد خمیازه

باب الثاء مع الباء

ثأب بالفتح و سکون همزه خمیازه کشیدن و بفتحتین درختی ست ثرب بالفتح پیه تنکی که بالای شکنبه و روده باشد و سرزنش کردن کسی را بر کار بد و جامه کشیدن از بیمار ثعب بالفتح روان کردن آب و بفتحتین آبراه وادی ثعلب روباه و نام مردی و طرف نیزه که در سوراخ سنان کنند و جای بیرون آمدن آب باران که در موضع خشک کردن خرما می سازند و داء الثعلب بیماری ست که موی ریزند و خصیة الثعلب نبیح ست بغایت مهیی مقوی جماع ثغب بالفتح نیزه زدن و گلو بریدن و بفتحتین گداختن یخ و چشمه که در سایه کوه باشد ثقب بالفتح سوراخ و سوراخ کردن و بالضم و بضمتین سوراخها جمع ثقبه ثاقب شتر ماده بسیار شیر و نجم ثاقب ستاره بلند و روشن بر ستارهای دیگر یا آن زحل ست ثلب بالفتح عیب کردن و نقصان کردن و رخنه کردن و راندن و برگردانیدن و بالکسر شتر پیر که دندانش ریخته باشد مرد و پیر و ثعلب بالفتح اول و کسر ثانی نیزه رخنه دار و بفتحتین گرفتگی و چرک ثوب جامه ثیاب و اثواب جمع و باز آمدن و گرد آمدن مردم و جمع آمدن آب در حوض و پر شدن حوض و یا نزدیک به پر شدن ثواب بالفتح مزد و مزد دادن و شهد و مگس شهد و بالفتح و تشدید واو جامه جامه فروش جامه دار ثیب بالفتح و کسر یای مشدد غرب و بیوه ثائب باد سخت که در اول باران وزد

باب الثاء مع التاء

ثبات بالفتح ثبوت بالضم بر جای بودن و قرار گرفتن و بالکسر دوالی که پالان بدان استوار کنند و بالضم چیزی که آدمی را از حرکت باز دارد ثبت بالفتح قرار دادن و نوشتن حجت و مرد معتمد ثابت دل و ثابت زبان وقت خصومت ثابت ایستاده و برقرار ثبة بالضم گروه ثردة بالفتح بسیاری مال و بسیاری مردم ثغرة بالضم مغاک بالای سینه مابین دو استخوان چنبر گردن و ناحیه زمین و طریق نرم و هموار و مغاک کردن شتر که در آنجا نیزه زنند برای قربانی و مغاک بالای سینه فرس ثفت

بالفتح ثا دکسر فا زانوی شتر و هر اندام او که وقت نشستن بزمین برسد چون میان سینه و بیخ ران و مانند آن ثفنات جمع و ذوالثفنات لقب امام زین العابدینؑ و لقب علی بن عبدالله بن عباسؓ زیرا که بانصد درخت زیتون داشت زیر هر درخت بانصد رکعت نماز هر روز میکرد و لقب عبدالله بن وهب رئیس خوارج زیرا که طول سجود در زانو های او اثر کرده بود ثقبة بالضم سوراخ ثقابة بالفتح افروخته شدن آتش ثقة بالکسر استوار شدن و مرد معتمد ثقات بالکسر جمع ثقافة بالفتح زیرک شدن و استوار شدن و چست شدن ثلة بالضم و تشدید لام گروه مردم بسیار و بالفتح صوف آمیخته با موی و پشم شتر و خاکی که از چاه برآرند ثلمة بالضم رخنه ثمانیه بالفتح هشت ثمنیة بالفتح و تشدید یا عقبه ایست بالا که دشوار انسان توان گذشت

باب الثاء مع الثاء

ثلث بالضم و ضمتین سوم بخش از چیزی و بالفتح سه یک ستاندن و سوم شدن و سه کردن چیز را ثلاث بالفتح سه و بالضم سه سه ثالث سه کننده و سوم و بمعنی اول ثالث ثلثه و ثالث اثنین توان گفت و بمعنی ثانی ثالث اثنین نتوان گفت

باب الثاء مع الجیم

ثج بالفتح و تشدید جیم ریختن آب و خون و روان شدن آب و خون و روان شدن خون قربانی و همچنین است ثجیج ثجاج بالفتح و تشدید جیم فرو ریزنده و روان شونده ثلج بالفتح برف و باریدن آن و بفتحتین خنک شدن دل و آرمیدن از کسی ثلوج بالضم برف باریدن و آرمیدن

باب الثاء مع الدال

ثاد بفتحتین نم و سرما ثرد بفتحتین نان در کاسه شکستن و اشکنه کردن و باران ضعیف و گیاهی ثغد بفتحتین شگافتگی لب ثرید اشکنه ثمد بالفتح و فتحتین آب اندک ثمود نام قبیله ایست که حق تعالی صالح ع را برایشان فرستاد

باب الثاء مع الراء

ثار بالفتح و سکون همزه خون و طلب خون کردن و کشنده خویشاوند ثائر کینه کشنده ثبر بالفتح باز داشتن چیزی و راندن ثبور بالضم هلاک و هلاک کردن کسی را ثغر بالفتح و الضم دندان یا دندان پیشین و سرحد ملک کفار و جای ترس از رخنه های شهر ثغره رخنه زدن و رخنه بستن و دندان شکستن ثفر بفتحتین پاردم ثمر بفتحتین بر درخت و انواع مال و سیم و زر و فرزند و بفتح ثا و کسر میم مال بسیار ثمیر مسکه که ظاهر شود بر ماست پیش از جمع شدن و شیری که مسکه آن بر نیامده باشد و شیر یکه مسکه آن بر آمده باشد ثور بالفتح گاو نر و بدر

قبیله ایست از بنی مضر که سفیان ثوری ازان ست و نام کوهی ست از مکه و نام برجی ست از برجهای آسمان
و پیشوای قوم و سبزی که بر آب بندد و آن را تحلب و جامهٔ غوک گویند و سفیدی که در بیخ ناخن شود
احمق و مرد نادان و برخاستن گرد و جز آن و بر آمدن خصیه و بر جستن بلغ و جز آن و ظاهر شدن خوان

باب الثاء مع الطاء

ثبط بالفتح باز داشتن از کاری ثرط بالفتح سرگین کردن و بالفتح سرگین کفشگران

باب الثاء مع العین

ثلع بالفتح سر شکستن

باب الثاء مع الغین

ثلغ بالفتح سر شکستن

باب الثاء مع الفاء

ثقف بالفتح دریافتن و دانستن و گرفتن و بفتحتین زیرک و ماهر شدن ثقیف نام پدر قبیله ایست
و سرکه بسیار تیز و تند و بدین معنی بالکسر و تشدید قاف نیز آمده است

باب الثاء مع القاف

ثقروق شیرهٔ خرما

باب الثاء مع اللام

ثؤلول بالضم و سکون همزه پستان تیرهٔ کوچک سخت که بر رو پیدا شود و بفارسی آزخ گویند ثآلیل به
همزه جمع ثفل بالضم دردی که ته نشیند و بفتح اول و کسر دوم کسی که آنرا خورد ثفال بالکسر ابریق و بالفتح شتر
گران رفتار و بالضم سنگ زیرین دستاس و بدین معنی بکسر نیز آمده ثقل بالکسر گرانی و بار و گنج زمین و مرده و گناه
اثقال جمع و بالفتح جریدن چیزی بر چیزی در وزن و گوسپند را در واکردن بجهت سنجیدن گوشت و بالکسر و
فتح قاف گران شدن و بفتحتین متاع مسافر و حشم او و هر چیزی نفیس نگاهداشتنی قال علیه الصلوة والسلام
انی تارک فیکم الثقلین ثقیل مرد گران و گران بوزن ثقال بالفتح زن فربه و گران سرین و آرمیده و
آهسته و شتر آهسته رفتار ثکل بالضم و بفتحتین مردن و هلاک شدن و کم شدن دوست کسی و بی فرزند شدن
و گم کردن مادر فرزند را ثل بالفتح و تشدید لام خاک در چاه کردن و درم و زر ریختن در بوته و سرگین
انداختن چارپا و ویران کردن و گفته اند ثل الله عرشه یعنی ویران کند خدای تعالی ملک
او را و سیر اند او را ثلل بفتحتین هلاک شدن و هلاک کردن و افتادن و ندا انما ثل بفتحتین مست

شدن و بکسر نیز آمده و بجای مقیم شدن و درنگ کردن و تاخیر کردن **ثمال** بالکسر فریادرس مردم و کارگذار و کفها که بر سر آب و شیر پیدا شود جمع ثماله است و بالضم زهر کشنده

باب الثاء مع المیم

ثجم زود برگردیدن از چیزی **ثرم** بفتحتین شکستن دندان از بیخ یا دندان پیش **ثرام** کوهی ست **ثغام** بالفتح و غین معجمه گیاهی ست که آنرا بفارسی درمنه گویند **ثکم** بالفتح لازم شدن بکاری و مقیم شدن بجائی و پیروی کردن اثر کسی را و بفتحتین میانهٔ راه **ثلم** بالفتح رخنه کردن و بفتحتین رخنه شدن و کنارهای وادی و موضعی ست **ثم** بالفتح میم نیکو کردن چیزی را و فراهم آوردن و بالضم و تشدید میم مفتوح پس ازان و بالفتح آنجا **ثمام** بالضم گیاهی ست خرد و گویند هذا علی طرف الثمام یعنی این چیزی ست که دست بدان میرسد و این مثل ست در چیزی که سهل المأخذ باشد **ثومم** بالضم سپر و قبضهٔ شمشیر

باب الثاء مع النون

ثخن بالکسر و فتح خا حجم و سطبری **ثخین** بالفتح محکم و سطبر **ثعبان** بالضم اژدها و مر آبهای بیابان **ثقلان** بفتحتین انس و جن **ثمن** بالضم هشت یک و بالکسر تشنگی هشت روز شتر و بالفتح هشتم شدن و هشت یک گرفتن و بها کردن متاع را و بفتحتین بها **ثمین** هشت یک و گران قیمت **ثمانین** هشتاد و شهریست بنا کردهٔ نوح ع چه وقتیکه از کشتی برآمد با او هشتاد کس بود و دار الثمانین مرض هشتاد ساله که علاج آن دشوارست شاعر گوید ع ز بونی که خیزد ز دار الثمانین * تلافیش مشکل بود بر پزشک * **ثوبان** بالفتح بازگشتن و نام مولای حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله وسلم **ثوران** بفتحتین برخاستن گرد و غیر آن و جوش زدن خون **ثهلان** بالفتح کوهی ست خاقانی گوید ع جودی و جری و قاف و ثهلان

باب الثاء مع الواو

ثرو بالفتح بسیار گردانیدن و زیاده کردن مال و غیره آن

باب الثاء مع الیاء

ثدی بالفتح پستان **ثلاثی** بالضم کلمهٔ سه حرفی **ثنی** بالفتح دوتا کردن و دوم شدن و بالکسر شکن چیزی و طاقهٔ **اثناء** و **ثنائی** جمع و بالفتح و کسر نون و تشدید یا گاو و گوسپند دو ساله که پا در سوم گذاشته باشد و اسپی که پا در چهارم گذاشته باشد و شتری که پا در ششم گذاشته باشد **ثنائی** بالضم دو حرفی

باب الجیم مع الالف

جوا **جوء** بالضم سپر و جیم و سکون همزه سینهٔ مرغ و سینهٔ کشتی **جیوء** بالفتح و اپس ایستادن و نهان شدن و بیرون آمدن

و بگروه داشتن و سر در کشیدن و سماروغ و لشپه خاک و گوی که در وی آب جمع شود جبار بالضم و تشدید با
بدل و نوعی ست از تیرها و شهری ست بخورستان و دهی ست به نهروان جبا بمعنی بی همزه نیز آمده جدوی
بالفتح بخشش و فائده جبر بار بالفتح آسمان و زن گرگین و زمین قحط رسیده و دختر صاحب نمک جزر بالضم
پاره و بالفتح نام مردی و بخشش کردن و پاره پاره کردن و لپسند کردن بخیری و بضمتین قناعت کردن شتر از آب
بعلت جزار بالفتح پاداش جسام بالضم درشت و سخت شدن دست از کار جشاء بالضم والمد آروغ جشوء
بضمتین برآمدن دل از ترس یا از اندوه و برهم زدن از قی و بیرون رفتن از شهری بشهری و کمان سبک
و چوب سبک جفا بالفتح انداختن کسی را بزمین و ریختن دیگ در کاسه و کف افگندن دیگ و خاشاک
بر کنار انداختن آب و بستن و روکشادن و از بیخ برکندن گیاه جفاء بالضم والمد کف و خاشاک که آنرا
سیل آورد و چیز باطل و کشتی خالی جفا بالفتح و بی همزه ستم کردن و از جای دور شدن و گران شدن بر کسی
و بریدن از کسی جلاء بالفتح و بالمد زدودن و از خانمان بیرون کردن و چیزی روشن و آشکارا و بالکسر
سرمه یا سرمه ایست مخصوص و بالفتح و بی مد بی مو بودن پیش سر بالنصف سر جمادی بالضم و فتح دال نام
دو ماهست از ماههای عربی یکی را جمادی الاولی گویند و دیگری را جمادی الاخری جماء بالفتح و تشدید
میم گوسپند بی شاخ و جمعی کثیر از مردم و جز آن جوی بفتحتین اندوه و سوز دل و آب گنده و درازی مرض
و دردی ست در سینه جوزاء نام زنی و گوسپند سیاه سپید میان و برجی ست از بروج آسمان و صورتی
است از صور جنوبی بصورت مردی قائم بر کرسی منطقه بسته و شمشیری پیش انداخته و بدین معنی حافظ
شیرازی گوید ع جوزا سحر نهاد حمائل برابرم ۞ حمائل عبارت از آن شمشیر ست و جوزای مشهور
حمائل ندارد بلکه بصورت دو مردی ست عریان پی هم گرد آمده از ینجهت او را توامان نیز گویند

باب الجیم مع الباء

حب بالفتح و تشدید با بریدن و غلبه کردن و خایه کندن و آبستن کردن خرما را و بالضم چاه بسیار آب
و عمیق جباب بالفتح قحط سخت و بالکسر بریدن قضیب و غالب شدن بر کسی و بالضم قحط و چیز زبون ساقط
و کفک شیر شتر جدب بالفتح تنگ سالی و عیب کردن جادب دروغگوی جذب بالفتح کشیدن
و بر بودن و کم شدن شیر شتر و خشک شدن شیر پستان و آب دهن و باز کردن کره اسپ از شیر و
بفتحتین پیه درخت خرما جذاب بالکسر کشیدن چیزی از یکدیگر و نزاع کردن با همدیگر و جذب
درخت خرما و شتر ماده کم شیر جاذب ربانیده و کشنده و شتر ماده کم شیر جرب بفتحتین گر و گرگین شدن
و زنگ گرفتن شمشیر جریب چهار قفیز و قفیز یک صد و چهل و چهار گز ست و میانه قرابه ایست دال

دوازده صاع ست جراب بالفتح والکسر انبان و توشه دادن و درون چاه و فراخی آن و پوست خایه
و بالضم کشتی خالی و آبی ست بمکه جزب بالکسر بهره و بالضم بنده جشیب طعام غلیظ یا بی نان خورش
و هر چیز درشت غلیظ ناگوار جشب بالفتح غلیظ شدن طعام و آرد کردن و زشت روی و حقیر کردن چیزی
را و بکسر شین مرادف جشیب مذکور و بسکون شین نیز آمده بدین معنی جعاب بالکسر ترکشهای تیر جمع جعبه
است جعب بالفتح برگردانیدن و فراهم آوردن و انداختن جلب بالفتح و بفتحتین برانگیختن و کشیدن
و گوسپند و برده و شتر و جز آن از جائی بجائی بردن بجهت فروختن و پوست برآوردن جراحت و نیامدن
صدقه ستاننده در میان قوم و نشستن او بموضعی و کس فرستادن تا صدقه را پیش او آورند و بانگ زدن
اسپ را وقت دوانیدن تا درگذرد و بالضم و الکسر ابر تنک بی باران و چوب پالان جلباب بالکسر چادر
و قمیص و معجر و بالاپوش زنان جلابیب جمع جلاب بالفتح و تشدید لام کشنده اسپ و شتر و برده و جز آن
از جائی بجائی بجهت فروختن و بالضم و تشدید لام معرب گلاب و دهی ست و جوی آبی هست اما جلاب بمعنی
شربت و قند و شربت دوا که بمریض دهند در کتب معتبره لغت عرب یافته نشد ظاهرا که فارسی باشد جنب
بالفتح پهلو و قبیله ایست از یمن و کرانه و آنچه در قرآن آمده است، والصاحب بالجنب یعنی یاری که
مصاحب باشد در سفر و بضمتین مرد غریب و دور بیگانه و آنکه جنابت داشته باشد و بفتح اول و کسر نون آنکه از
راه بیک طرف رود از ترس مهمانان و بفتحتین لنگیدن و به پهلو چسپیدن شش شتر از غایت تشنگی و کشیدن
اسپی را پهلوی اسپ خود وقت گریختن که اگر اسپ او سستی کند بران سوار گردد جناب بالفتح درگاه و گرداگرد
در سرای و کنار و پالان شتر و کوهی ست و نام شخصی هست و بالضم درد پهلو و بالکسر دور شدن از اهل خود
و ریسمانی که در گردن چارپا کنند و بکشند جنوب بالفتح باد دست راست کسی که رو بطرف مشرق
داشته باشد و طرف دست راست آن شخص جانب غریب و طن و طرف و کناره آنچه در قرآن
آمده است، وما انت بجانب الغربی، مراد از آن جانب کوه طور ست که میقات موسے
علیه السلام بوده جنائب اسپانی که در پیش کشند جمع جنیبه است جنیب فرمان بردار
و غریب و خربانی ست نیکو جواب بالفتح پاسخ و بکسر آخر حوضهای بزرگ قال الله تعالے
و جفان کالجواب، در اصل جوابی بود جمع جابیه یا را از جهت خفت حذف کردند جوب بالفتح دریدن
و بریدن و مسافت قطع کردن و دلو بزرگ و پیراهن زن و سپر و آتش دان جورب چیزی که بپای پوشند
و آنرا جوراب گویند جوذاب بالضم و ذال معجمه طعامی که از شکر و برنج و گوشت پزند جیب بالفتح سینه
و دل و گریبان پیراهن و بالکسر نام دو قلعه ایست در شام

باب الجیم مع التاء

جارحة دست و دیگر عضو آدمی و جراحت کننده و جانور شکاری جوارح جمع جارودیة گردهی از زیدیه
منسوب بجارود بن ابی زیاد جائزة صله و بخشش جامدة ایستاده و افسرده جاریة آفتاب و کشتی و کنیزک و
دختر و روان شونده و نعمتی از جانب خدا جاثیه بزانو نشسته جابیة حوض آب گرداگرد چاه جبایة بالکسر گرد
کردن مال خراج و آب جبت بالکسر بت و کاهن و ساحر و سحر و هرچه غیر خدا تعالی پرستیده شود جبروت
بفتحتین تکبر جبیرة چوبهائی که بر عضو شکسته بندند و دستبرنجن جبریة بفتحتین جماعه که میگویند بنده را در کار
اختیاری نیست و بسکون با چنانکه مشهور شده غلط است با آنکه صواب سکون باست و فتح با جهت مناسب
قدریه است جبانة بالفتح و تشدید با دشت و صحرا جبة بالضم و تشدید با جامه ایست معروف و سوراخ
سنان که سر نیزه دران کنند و پیوند ساق دران جبهة پیشانی و آن میان دو ابرو تا ناصیه و جماعه مردم
و اسپان و منزلی ست از منازل قمر و آن ستاره چندست که بر پیشانی اسد واقع شده جبائرة گردن
کشان جمع جبار جبلة بالفتح روی و عیب و قوت و بکسر جیم و با و تشدید لام خلقت و طبیعت و گروه
بسیار و هر چیز و آفریدگان جثة بالضم و تشدید ثا تن مردم و غیر آن و بالکسر بالا جدیلة خوی و قبیله
و کرانه و نام زنی ست که مادر قبیله است جادة بتشدید دال راه بزرگ و شارع عام جدة بالکسر توانا
شدن و توانگر شدن و بالکسر و تشدید دال نوی و نو شدن و نام شهریست مشهور بر کنار دریا و قلاده سگ
و بالضم خط پشت خر که مخالف رنگ او باشد و بالفتح مادر مادر و مادر پدر جدالة بالفتح زمین ریگناک
و غوره خرما و معرب خرو خدوة بهر سه حرکت پاره از آتش جرأة بالضم دلیری نمودن جرة بالفتح
و تشدید را یکبار کشیدن و خرمهره و سبو و نام جراء بالکسر جمع و بالکسر یک نوع کشیدن و آنچه شتر از گلو
بیرون آورد و نشخوار کند و بالضم چوبی که بر سر او دام نهند و در میان ریسمان گشند و بدان آهو گیرند و نوع
بندهٔ جنگلی
بازیست جریرة بفتح اول و ثالث فربندگی و بازندگی و مقابل آن بلاهت ست و وسط هردو حکمت
چنانچه در علم اخلاق مبین شده جریرة و جریمة گناه جرائر و جرائم جمع جرارة بالفتح و تشدید الشکر
گران و نوعی ست از کژدم که دم بر زمین میکشد و آن کژدم در زمین اهواز بسیار میباشد و گویند که مسا
را نمی زند و این از غرائب ست جرادة بالفتح ملخ جریدة تنها و شاخ درخت بی برگ جرعة بالضم
مقدار یک آشامیدن از آب و شراب و جز آن و بالفتح یکبار آشامیدن و بفتحتین ریگ پاک روینده
گیاه باریک هموار که هیچ برودی نروید جراحت بالکسر ریش و زخم جرثومة بالضم اصل جزالة
بالفتح تمام شدن و محکم شدن صندر کاکت جزرة بالضم دسته دو غیره جزیة بالکسر آنچه بر کفار

ذمی در سالی مقرر دارند معرب گزیه جسارة بالفتح دلیر شدن جسامة بالفتح بزرگ جثه شدن جعالة بالکسر آنچه برای ساختن کاری و مهمی برای کسی مقرر دارند و آن در شرع جائز ست و رشوه نیست بلکه مزد آن کارست جعبة بالفتح کیش تیر جعوة بالفتح ستم و بدی کردن جفنة بالفتح کاسه چوبین و مرد کریم و جاه خرد و قبیله ایست از یمن جفان بالکسر و جفنات بفتحتین جمع جلبة بالضم پوست جراحت که خشک شده باشد و سختی روزگار و پوست خام که بر بالای زین کشند جلدة تازیانه زدن جلالة بزرگ شدن و بزرگی بضم جیم شتر باده بزرگ و بفتح جیم و تشدید لام گاو سرگین خوار جلة بالکسر و تشدید لام بزرگان و پیشوایان و بالضم ظرفی که از برگ خرما سازند و در و خرما کنند و بالفتح سرگین و بالضم و الکسر نیز آمده جلاوة بالفتح نمودن و عرض کردن عروس در ابرکسی جلیة بتشدید یا امر روشن و آشکار جمهرة بالفتح جمع کردن و نام کتابی ست در لغت تصنیف ابن درید جمرة بالفتح سنگریزه و ریش که بر عضو برآید و آنرا آتشک گویند و اخگر آتش و سنگ انداختن در حج سه مرتبه و قبیله که باهم متفق باشند و با گروهی دیگر بنیامیزند و لقب زمین و گمان اهل عرب و روم آن ست که پیش از بهار سه جمره از بالا بجانب زمین آید جمرهٔ اول در آب اثر کند و برودت آن کم کند و جمرهٔ دوم در زمین اثر کند و جمرهٔ سوم در اشجار اثر کند تا آنرا در حرکت آرد و گویند باین جمرها شکم زمین گرم شود و از وی بخار برآید انوری گوید ع هم جمره برآورد و فرو برد نفس را ؛ جملة بالضم همه جمجمة بضم هر دو جیم کلهٔ سر و قدح چوبین و جاه در شورستان جمازة بالفتح و تشدید میم شتر تیز رو جمعة بالضم و بضمتین روز آدینه و یکمشت از خرما و جز آن جمة بالضم و التشدید تامی موی سر و انبوهی آن و بالفتح جایی که آب در و گرد آید و جماعهٔ انبوه جنابة بالفتح غریب شدن و جنب شدن و در میان بیگانگان فرود آمدن جنبة بفتحتین پهلو و کناره کردن جنازة بالفتح تختی که مرده را بران بردارند و بالکسر مرده و عکس این نیز گفته اند جنة بالکسر و تشدید نون دیوانگی و جنیان و بالضم سپر جناية بالکسر گناه کردن جودة بالضم نیک رفتن اسپ و بالفتح نیکی جونة بالضم طبلهٔ عطار جهارة بلند آواز شدن جهرة بالفتح آشکارا شدن جهالة نادان شدن جهلة بفتحتین نادانان جمع جاهل جهبذة بالکسر نقاد خبیر جهابذ جمع جهینة بالضم و فتح ها قبیله ایست جیفة بالکسر مردار بو گرفته

باب الجیم مع الثاء

[ج]ث بالفتح و سکون همزه برپا رفتن ستور و ترسانیدن کسی را جث بالفتح و تشدید ثا از بن برکندن
جدث بفتحتین گور اجداث جمع

باب الجیم مع الجیم

[ج]ج بالفتح زمین درشت سنگناک و جنبان شدن انگشتری در انگشت حریج بالضم و فتح را نام رودی است

باب الجیم مع الحاء

جلح بالفتح لیسیدن تر کردن آب جرح بالفتح خسته کردن وطعن کردن در گواهی وعدالت کسی را وکسب
کردن وبالضم خستگی وزخم جروح جمع جراح بالکسر زخمها جمع جراحت بالکسر جرخ بالفتح وسکون زای معجمه بریدن
وگذشتن بحاجت وکار خود وعطای بزرگ دادن وعطا کردن بی مشورت کسی ودرآمدن آهو در جای خود
وزدن درخت را تا برگ او بریزد وبریدن پاره از مال خود وعطا وبفتحتین وکسر زا جوان زیرک وصاحب نظر
جلح بالفتح سرهای درخت خوردن ستور وپوست باز کردن از درخت وبالضم وتشدید لام مفتوح گاوی که شاخ ندا
وبفتحتین ریختن موی پیش سر واندکی از آن را نزع گویند وبفتحتین بعد از آن جلح بعد از آن صلع جموح بالضم سرکشی
وتوسنی کردن اسپ وسرکشی کردن زن با شوهر ورفتن پیش خویشان خود بی رخصت شوهر وشتافتن و
سرعت نمودن به چیزی وبالفتح اسپ سرکش جماح بالکسر سرکشی کردن اسپ وبالضم وتشدید میم تیر بی پیکان
جنوح بالضم میل کردن ومیل دادن کسی را جنح بالفتح بال جنبانیدن مرغ وبالکسر جانب وناحیه وکتف
وپاره از شب وبدین معنی بالضم نیز آمده جناح بالضم گناه وبالفتح بال مرغ وبازو وبغل وجانب ذوا
شی وکتف وپاره از چیزی وبایمعنی بالضم نیز آمده جوانح استخوانهای پهلو نزدیک سینه جوارح اعضای آد
که بدان کسب کنند وجانوران شکاری وجراحت کنندگان جیح بالفتح از بیخ کندن

باب الجیم مع الدال

جارود مرد شوم بدفال ونام یکی از صحابه رسول صلی الله علیه وآله وسلم جحد بالفتح وبالضم وبفتحتین
جحود بالضم انکار کردن بدانستگی وبمعنی یک نیز آمده جد بالکسر وتشدید دال درستی وکوشش در کار
بالفتح پدر پدر وپدر مادر وبهره وبخت وکنار جو وبی نیازی وتوانگری وعظمت وبزرگی برآمدن درخت
بریدن جامه وخرمان بعد از یافتن وتمام شدن وبالضم چاه در میان علف زار جدد بفتحتین زمین
وهموار وبضمتین راهها جمع جد وبالضم جداد بالضم وتشدید دال جامهای کهنه ودرختهای خرد وک
خرد وهر چیز که بعضی اجزای او در بعضی دیگر پیچیده ودرهم رفته باشد از رشتها وشاخهای درخت
بالفتح وتشدید دال شراب فروش وشراب گر جدید نو وجامه که از یافتن جولاه بر برده وروی زمین
جوی ست بیمامه وجدیدان یعنی روز وشب جرد بالفتح سیر وبقیه مال از فرج وقضیب و پوست داک
پوست مورا وعده کردن وسوال کردن کسی از کسی ونداده آن کس اعطا یا دادن بکراهیت وبرهنه
کسی را وتخم از پنبه جدا کردن وبالضم زمین هموار بی گیاه وچیزهای بی موی جمع اجرد وبفتحتین بی موی
صحرائی که در وی گیاه نباشد وشهریست از شهرهای بنی تمیم وعیبی ست در چارپایان جرید تمام وشاخ

خرما و درختی که شاخ و پوست ازان جدا کرده باشند جراد بالفتح ملخ و نام کوهی ست جسد بفتحتین جسم آدمی و جن و ملائکه و زعفران و گوساله بنی اسرائیل و خون خشک جعد بالفتح موی مرغول و مرد گرم اندام و کریم و جعد الیدین و جعد الاصابع بخیل باشد (یعنی پیچیده ۱۲) جلد بالفتح سخت شدن و چست شدن و تازیانه زدن چنانکه تا پوست خورد و چست و چالاک از هر چیز و اکراه کردن بر کاری و گزیدن مار و جماع کردن با زنی و بالکسر پوست حیوان و بفتحتین پوست بچه شتر که بر کاه کنند تا ناقه بچه خود تصور کرده بدان آرام گیرد و شیر دهد و زمین سخت و هموار و چیزی که بچه اش وقت زادن بمیرد و ماده شتران و گوسپندان که بچه و شیر نداشته باشد و شتران کلان که خرد در انها نباشد جلید نمی که بر زمین افتد و به بندد جلاد بالکسر با کسی شمشیر زدن و درخت خرمای بزرگ محکم و شتر ماده بسیار شیر و بالفتح و تشدید لام پوست کشنده جلود بالفتح نام دهی ست از افریقیه و بالضم پوستها جمع جلد جلمد بالفتح و جلمود بالضم سنگ سخت (و مرد سخت) جمود بالضم افسرده شدن و بالفتح چشم بی گریه جمد بالفتح بستن و فسرده شدن آب بفتحتین یخ و افسرده ها جمع جامد و بضم و بضمتین و بفتحتین زمین بلند جماد زمینی که در و باران نبارد و سالی که بی باران باشد و چیزی که در او نشو و نما نباشد و ماده شتر که شیر ندارد و بخیل و نوعی ست از جامه و بدین معنی بکسر نیز آمده جامد چیز افسرده و کلمه که ازو اشتقاق کلمه دیگر نتوان کرد و زر و سیم و مانند آن که آنرا مال صامت گویند ضد مال ناطق یعنی چارپایان جند بالضم لشکر و مددگاران و شهر و طائفه از خلق سر خود و تنها جنود جمع و بالفتح شهریست بر کنار سیحون و بفتحتین زمین درشت و سخت و سنگی ست گل مانند و شهریست به یمن جود بالفتح نیکو و چیزهای نیک و بارانهای بسیار و بدین معنی جمع جاد ست چون صاحب صحب و نیک باریدن باران و جوانمردی کردن و بدین معنی جمع جواد ست و بالضم دراز گردنان و بدین معنی جمع جید ست جواد جوانمرد جهد بالفتح و الضم توانائی و کوشش و رنج جهاد بالکسر با کفار کارزار کردن و بالفتح زمین درشت که در و گیاه نباشد جید بالکسر گردن یا جای گردن بند کردن و بفتحتین درازی و باریکی گردن و خوبی گردن و بالفتح و تشدید یای مکسوره نیکو و سره

باب الجیم مع الذال

جبذ بالفتح کشیدن جذ بالفتح و تشدید ذال بریدن و شکستن و بسرعت رفتن جذاذ بسه حرکت پاره و ریزه از هر چیز و ضم افصح ست جرذ بفتحتین آماس پای ستور و بضم ذال نوعی ست از موش

باب الجیم مع الراء

جار همسایه و نگهبان و زنهار خواهنده و شریک در تجارت و شوهر زن و آنکه او را پناه دهند از ظلم کسی

جبر بالفتح شکسته بستن و نیکو کردن حال کسی را و بدی و نیکی کار از حق دانستن و بزور بر کاری داشتن
کسی را و بادشاه و بنده و مرد شجاع و فقیر جبور بالضم درست شدن شکسته جابر شکسته بند و نام مردیست
و نان جبار بالضم بدرو عرب گوید دم جبار یعنی هدر و فی الحدیث المعدن جبار یعنی مزدوری که کان میکند اگر
در زیر آن بمیرد مستاجر را دیت لازم نباید و نام روز سه شنبه در قدیم و بالفتح و تشدید با تکبر کننده و مرد گردن کش
و اسمی ست از اسمای خدا تعالی و معنی آن شکننده کامها و بدین معنی از اسمای جلالی ست و شکسته را درست
کننده و بدین معنی از اسمای جمالی ست و درختی که دست بآن نرسد و ناقه جباره شتر مادهٔ فربه جحر بالفتح فرود رفتن
چشم در کاسهٔ خود و در آمدن سوسمار در سوراخ و بلند شدن آفتاب و نباریدن باران بهار و از خیر باز ماندن
و پس ایستادن و بالضم سوراخ حیوانات حجر بفتحتین فراخ شدن درون چاه و تغیر یافتن گوشت و تهی بودن
شکم و بکسر خا بسیار خوار و بدیل جدر بالفتح گیاهی ست که در ریگ میشود و بالضم دیوار جدران بالضم جمع و
بفتحتین نشان گوییدن که بر گردن شتر و خر باشد و آبلها که در بدن پیدا میشود و بدین معنی جمع جدره است و نام
دهی ست بشام که شراب جدری بدان منسوب ست و قبیله ایست از بنی ازد و ظاهر شدن گیاه از زمین و
سزاوار شدن و بدین دو معنی آمده جدور بالضم جدیر بالفتح سزاوار و چار دیوارے و جدیره خطیره از سنگ آوردن
جدار بالکسر دیوار جدر بضمتین جمع جذر بالفتح از بیخ بر کندن و بریدن و اصل هر چیزے و بدین معنی بکسر نیز آمده
و در اصطلاح حساب جذر عددے که در نفس خود ضرب کنند و حاصل ضرب را مال مجذور گویند جذمور بالضم و جذمار
بالکسر اصل هر چیزے و اول آن و پارهٔ از شاخ که بعد از بریدن شاخ بر درخت مانده باشد جذامیر جمع و جذامیر بمعنی همه
و تمام نیز می آید جر بالفتح و تشدید را کشیدن و گناه کردن و زیر دادن کلمه را و حرکت زیر و دامن کوه و خرمهرها
و سفالها و سبوها جمع جره است جریر رسن افسار شتر چنانکه عذار حیوانات دیگر را و نام شاعری ست مشهور
و نام پدر قبیله است که از صحابهٔ رسول بود و او را جریر بجلی گویند منسوب بقبیلهٔ بجلیه جرار بتشدید را کشنده
و لشکر بسیار جرجر بکسر هر دو جیم نخود و بعضی گویند باقلا جرجیر بالکسر ترهٔ تیزک جزر بالفتح بریدن و شتر کشتن
و پوست از و باز کردن و میوه باز کردن از درخت و باز گشتن آب دریا و کم شدن آن خلاف مد و حرف را
در خواندن مد ندادن و بفتحتین گوشتی که سباع خورند و گوسپند و زردک معرب گزر جزور بالضم شتر کشتن جزار
بالفتح و تشدید زا شتر کش جسر بالضم بزرگ و دل و بدین معنی بکسر نیز آمده جسور بالضم و جسر بفتحتین جمع
مرد دلیر دراز و همچنین جسور بالضم و شتر دراز و جسیم قبیله ایست از بنی قضاعه و نام مردی ست جشر بالفتح برآوردن
چارپا از برای چرا کردن و بفتحتین چارپایانی که در مقام خود می چرند و شب بخانهٔ خود نیایند جعبو بالفتح بیخال
مرغ شکاری و بیخال انداختن آن جعبر بفتح جیم و سکون عین و فتح بای موحده کوتاه و نام مردیست و نام قبیله ایست

جعفر جوی خرده جوی بزرگ فراخ و شتر ماده کم بسیار شیر و پدر قبیله ایست از بنی عامر جفر بالفتح بره و بزغاله
چهار ماهه با آنکه کاه و دانه می خورده باشد و چاه نابر آورده و ناساخته و چاهی است بمکه و نام علمی است
جفور بالضم از کشش باز ماندن فحل از بسیاری جماع و فراخ شدن تهی گاه بزغاله و از شیر باز شدن جلفار و
جلفر بالضم دهی است بمرو و معرب گلبر و بالضم و تشدید لام مفتوح شهریست بنواح عمان و مشهور بتخفیف لام است
جلنار بالفتح و تشدید لام مفتوح گل انار معرب گلنار و مشهور بتخفیف لام است جمر بالفتح اخگرهای آتش جمره واحد
جمار بالکسر سنگ ریزه انداختن در حج و بالضم و تشدید میم مغز میانه درخت خرما که آنرا شحم النخل گویند جمهور
بالضم ریگ توده بلند و گروه بزرگ از مردم و اکثر هر چیزی جماهیر جمع جور بالفتح میل کردن از راستی و راه
ستم کردن در حکم بر کسی و بالضم نام شهر فیروزآباد و محله ایست به نیشاپور و بالضم و فتح واو دهی است باصفهان
جوار بالکسر و بالضم همسایگی و بالاعتکاف نشستن و بالفتح آب بسیار عمیق و کشتیها مخفف جواری و بالفتح و
تشدید واو بزرگ جوذر بالفتح و کسر ذال معجمه بچه گاو دشتی جوهر سنگ قیمتی معرب گوهر و چیزی که بذات خود قائم
شود ضد عرض جواهر جمع جهر بالفتح آشکار کردن و چاه را پاک کردن و آواز بلند کردن و خواندن و نادانسته برابر
آمدن و بامداد بی آگاهی نزدیک کسی شدن و دروغ کردن و در شکم بزرگ دیدن و نمایان یافتن کسی را و بسیار
دیدن لشکر را و بالضم شکل و هیئت و حسن منظر و بفتحتین روز کور شدن جهیر صاحب حسن و شیرین آب جبار
بالکسر و الفتح آشکار شدن و بالکسر نام بتی است که قبیله هوازن می پرستیدند جابر ستم کننده آنکه از راه حق
مایل کند براه باطل جیار بالفتح و تشدید یا گچ که بدان خانه سپید میکنند و گرمی سینه و دل از خشم و گرسنگی

باب الجیم مع الزاء

جز بالفتح بریدن و بالضم معرب گز و بالکسر لباس زنان از موی شتر و پوست بز و بالفتح و الضم و
فتحتین زمین بی گیاه و بفتحتین سال قحط و سطبری تن و سینه و گوشت پشت شتر جراز بالضم شمشیر
برنده و بالفتح گیاهی است جربز بالضم جیم و با فریبنده خبیث جرموز بالضم حوض خرد و خانه خرد و چاه
ضعفا و ابن جرموز نام کشنده زبیر بن العوام جز بالفتح و تشدید را بریدن موی و پشم و درودن گندم و خرما و
جزاز بالفتح و الکسر درو کردن و بالضم آنچه از چرم و غیر آن بعد از بریدن بماند جلوز بالکسر و تشدید لام مفتوح
چلغوزه جلواز بالکسر پیاده کوتوال جمز بالفتح نوعی است از رفتار بشتاب جماز بالفتح و تشدید میم شتر تیز رفتار
جوز بالفتح میان چیزی و گردگان معرب گوز جواز بالفتح روائی و روان شدن آبی که ستور و کشت را دهند
آب دادن و گذشتن از جای و بالضم تشنگی جایز روا و گذرنده و آنکه نذر کند تشنه بر کوهی و تیر چوب
میان دو دیوار گذارند جوائز عطایا و تحفها جهاز بالفتح و الکسر رخت عروس و مسافر و کفن مرده

داخیه بران محتاج باشند و بالفتح آنچه بر سفته باشند و اندام زن

باب الجیم مع السین

جاورس معرب گاورس جاموس معرب گاومیش جبس بالکسر بددل و لئیم و فاسق جدلیس قبیله ایست
جرس بالفتح آهسته آواز کردن و آواز خوردن مگس انگبین چیزی را و سخن گفتن و ترنم کردن و پارهٔ از
شب و آواز نرم و بدین معنی بکسر نیز آمده و بالکسر اصل چیزی و بفتحتین زنگلهٔ بزرگ که بر گردن چارپایه بندند و بفارسی
درا گویند جرجیس نام پیغامبری است که بانواع عقوبت او را میکشتند و بامر الهی زنده میشد و امت او
دعوت میکرد جسّ بالفتح و تشدید سین تفحص کردن و بدست سودن و نبض گرفتن جاسوس جستجو کننده
احوال جواسیس جمع جسّاس بالفتح و تشدید سین بسیار تجسس کننده و نام خر دجال و بدین معنی جساسه
بتاهی و بنقطه نیز آمده جلوس بالضم نشستن و نشینندگان و برین تقدیر جمع جالس است جلیس همنشین
جموس بالضم بسته شدن روغن و پیه و آب جنس بالکسر نوعی از چیزی که در و اقسام چیزها باشد
و بفتحتین بستن آب و مانند آن جوس بالفتح در میان سراها و خانها گشتن و پرسش و جستجو نمودن از چیزی
فقال الله تعالی فجاسوا خلال الدیار

باب الجیم مع الشین

جاش بالفتح و سکون همزه سینهٔ انسان و طپیدن و جوشش دل و سر از ترس و اضطراب جحمرش بفتح جیم
و کسر راء زن بسیار پیر و زن قبیح و خرگوش شیر دهنده بچه را و افعی درشت پوست جحامر جمع جحش بالفتح
و بفتحتین خراشیدن پوست و خرکره و کرهٔ اسپ و جفا و درشتی و غضب و نام صحابی است
جحیش طرف و ناحیه و مرد دور باشنده و خود رای و متکبر جرش بالفتح نیم کوفته کردن نمک و حبوب
و شانه کردن سر را جریش نمک و حبوب نیم کوفته جشّ بالفتح و تشدید شین کوفتن و شکستن و زدن
بعصا و آرد کردن گندم و جز آن تا سیاه و پاک کردن چاه جشیش سویق و گندم درشت آس کرده
از آن آش پزند و گاهی گوشت و خرما نیز در آن کنند جمش بالفتح ستردن موی و آواز باریک و [illegible]
سیر انگشتان و بازی و عشق ورزیدن بکسی جوش بالفتح سینه و اکثر شب از اول یا از آخر و میانه
و زره و کر انسان و موضعی است و جوشیدن دیگ و شوریدن دل و پرآب شدن رود و
بالضم سینهٔ انسان و بالفتح نیز آمده و قبیله ایست جهش بالفتح زاریدن کسی و آماده شدن
بگریستن جیش لشکر

باب الجیم مع الصاد

جابلص بفتح با و لام و سکون آن شهریست بمغرب که ورای آن شهری دیگر نیست و آنرا جابلصا نیز گویند
جص بالفتح والکسر و تشدید صاد معرب گچ جصاص بالفتح و تشدید صاد گچ گر و لقب فقیهی است حنفی

باب الجیم مع الضاد

جرض بفتحتین آب دهان ناشتا و فرو خوردن آب دهان جیض بالفتح برگشتن از چیزی

باب الجیم مع الطاء

جلط بالفتح شمشیر برکشیدن از نیام

باب الجیم مع الظاء

جحوظ بالضم بیرون افتادن و بزرگ شدن حدقهٔ چشم جاحظ آنکه حدقهٔ چشم او بیرون برآمده باشد
و نام عالمی است مشهور جظ بالفتح و تشدید ظاء راندن و انداختن و مرد فربه خرامنده جواظ بالفتح و
تشدید واو مرد سطبر و خرامنده و متکبر

باب الجیم مع العین

جدع بینی و گوش و دست بریدن و بند کردن و زندان داشتن و بفتحتین بد غذا شدن کودک و بد کردن
غذای کودک را جذع بالفتح ستور بی علف باز داشتن و دو شتر را در یک رسن بستن و بالکسر تنهٔ درخت
و بالای خانه جذوع جمع و نام مردی است و بفتحتین آنچه بسال سوم درآمده باشد از گاو و اسپ و بسال پنجم
درآمده باشد از شتر و بسال دوم درآمده باشد از گوسپند و باصطلاح فقها بره که بیشتر سال بر وگذشته باشد
و سالی که در وی ستور دندان شیر بفگند و هنوز دندان دیگر بر نیاورده باشد و جوان نو و تازه جرع بالفتح
اندک اندک خوردن آب و مانند آن و بالضم و فتح را جمع جرعه جزع بالفتح بر پهنا بریدن مسافت وادی
و زمین را و مهرهٔ یمنی سیاه و سفید که چشم را در سیاهی و سپیدی بدان تشبیه کنند و بکسر نیز آمده
و بالکسر خم وادی و میان آن و منتهای آن و وادیست یکی بجانب راست طائف و دیگری بجانب
چپ او و بالضم چوب میان دولاب و بفتح نیز آمده و رنگی است زرد و بفتحتین ناشکیبائی کردن
جزوع بالفتح ناشکیبا و زاری کننده جشع بالفتح غالب آمدن حرص و سخت آرزومند شدن
جلع بالفتح بی شرم شدن و گشاده شدن دندانهای پیشین و جامه بیرون کردن و ردی
گشاده بودن زن بهر جا جمع بالفتح همه و گروه مردم و نخل بسیار بار و نام مزدلفه و گرد آوردن اسم
واحد را جمع کردن و بالضم مشت دست فراهم آورده جماع بالکسر اکثر خیر و جماع کردن و دیگ بزرگ
جرع الاثم خوردن شراب باشد چه اثم بمعنی شراب آمده پس جرع الاثم تناول کردن شراب باشد خاقانی گوید ع بر تخت جم

طهارت کن از جماع الاثم تمیع فراهم کرده شده و فراهم آمدگان و لشکر و قبیله گرد آمده و بالضم و تشدید هم مردم درآمیخته از قبائل بسیار جوامع غلها که در گردن گناهگاران کنند جمع جامعه جامع گرد آرنده و چارپای قابل رسن و پالان شود و ماده خری که اول بار آبستن شود و شتری که چهار سال بر و گذشته باشد جوع بالضم گرسنگی و گرسنه شدن

باب الجیم مع الفاء

جاف بالفتح و سکون همزه افگندن و ترسانیدن جحف بالفتح بردن و نقصان کردن جحاف بالضم سیلے که زمین را بکاود و هرچه باشد بر دوروان شدن شکم از هیضه جدوف بالضم بریدن مرغ جدف بفتحتین کور و شراب که ظرف او سر کشاده باشد و گیاهی است در یمن که خوردن تشنگی بشکند جذف بالفتح بریدن و شتافتن و رفتن جرف بالفتح کاویدن زمین و به بیل خاک و گل برکشیدن و بالضم و بضمتین جای که آب در و جمع شود و بفارسی آبگیر گویند و بفتحتین داغ سرین ستور جراف بالضم والکسر پیمانه و بفتح و تشدید را مردی که همه طعام خورد جزف بالفتح آسان گرفتن کار را جزاف به هر سه حرکت و ضم افصح است تخمین و قیاس کردن در بیع و شرا و جز آن و چیزی که تخمین کنند معرب گزاف و بضم و تشدید زا عتیاد جعف بالفتح افگندن و بر زمین زدن کسی را و برکندن جف بالفتح و تشدید جماعه مردم یا عدد بسیار و بالضم نیز آمده و همچنین جفه و بالضم و لوا عظیم و پوست شگوفه خرما و ظرفی از پوست که سر بند ندارد و چرا خشید و مشک کهنه که نصف او ببرند و مانند دلو سازند و بیخ خرما که کافته شود و شیخ کلان سال و هر چیز میون و بالکسر مسلخ چهارپایان جفجف بفتح هر دو جیم زمین بلند که غلیظ و سیر بنا شد و بادسخت و هامون فراخ و زمین نشیب و بسیار گو و آواز لشکر در رفتار جفاف بالفتح و جفوف بالضم خشک شدن جفیف گیاه خشک جاف به تشدید فا چیز خشک جلف بالفتح ریزیدن گل و جز آن و بریدن و برکندن و بالکسر جفا کننده و خم تهی و حیوان پوست کنده شده و شکم دریده و هرچه میان تهی باشد جنف بفتحتین میل کردن جوف بالفتح زمین پست و شکم و اندرون چیزی و درگذرانیدن و بفتحتین فراخ شدن و درون خالی شدن

باب الجیم مع القاف

جالبق بفتح با شهریست بمشرق که ورای آن شهری دیگر نیست و همچنین جابلص شهریست به مغرب جلاهق بالضم و بکسر ها غلولۂ ریسمان بردوک پیچیده و جولاهه و غلوله که می اندازند و صاحب صراح گوید کمان گروهه باشد جاثلیق بفتح ثای مثلثه رئیس ترسایان در بلاد اسلام و او زیر دست بطریق انطاکیه است و بعد از جاثلیق مطران است و بعد از آن اسقف و بعد از آن قسیس و بعد از آن شماس جرق بفتح جیم و زای غوره پنبه و

مانند آن معرب کوزه ودهی هست بهرات وناحیه ایست به نیشاپور جوالق بکسر جیم ولام وضم جیم وفتح لام معرب
جوال جوالق بفتح جیم وکسر لام جمع جوق بالفتح گروه مردم جوسق بالفتح قصر معرب کوشک و دهی است بسر من رای ونهروان
وخانه مقتدر بالله عباسی در بغداد

باب الجیم مع اللام

جبل بالفتح آفریدن بفتحتین کوه و پیشوای قوم ودانای ایشان ونام مردی هست وبکسرتین وتشدید لام
جماعه مردم قال الله تعالی اضل منکم جبلا کثیرا ۔ وبدین معنی بضم وضمتین وبکسرتین وتخفیف لام نیز آمده جبرئیل
بالکسر وبالفتح وجبریل وجبرائیل نام فرشته معروف جثل بالفتح موی انبوه ودرخت انبوه جحل بالفتح اندختن
جدل بالفتح محکم تافتن رسن را وقوی ومحکم شدن وبرزمین انداختن استخوان دست وپا وسائر اندام وبکسر
آمده جدل بالضمتین جمع وبفتحتین خصومت کردن وقادر بودن برخصومت جدال بالکسر باکسی خصومت
کردن وبالفتح غورهای خرما وسفالهای سخت شده وزمینهای سخت جمع جداله است جدیل بالفتح مهاری
از چرم بافند ورسنی که از چرم وموی در گردن شتر کنند وحمائل که در گردن اندازند جدول بالفتح والکسر جوی خرد
جداول جمع جذل بالکسر بیخ وتنه درخت وبفتحتین شادی وشادمانی کردن جرل بالفتحتین جای درشت وسخت
سنگلاخ وهمچنین جردل بالضم جیم وفتح دال جزل بالفتح بریدن وهیزم خشک سطبر وسخن درست ومحکم وچیز بسیار وکریم
بسیار عطا ودانای درست رای وآواز کبوتر وبفتحتین ریش کوهان شتر که از پالان بهم رسد جزیل پر وبسیار جعل
بالفتح کردن وگردانیدن ونام نهادن وآفریدن وبیان کردن ودرختهای خرد خرما وبالضم پاره جزو و
مزد وبضم اول وفتح ثانی مرد سیاه وبدشکل ولجوج وجانوریست سیاه که همیشه در سرگین باشد واز بوی خوش
آزرده شود چنانکه بمیرد وبفتحتین کوتاهی از فربهی وستبره جعال بالکسر دستمال دیگ که با آن دیگ را از
آتش بردارند جعفل بالکسر سرگین فیل وبالفتح ابر بی آب ومورچه ولپوست دور کردن وگل از زمین کشیدن
وبرزمین انداختن فیل وگوشت دور کردن از استخوان وانداختن دریا ماهی را بر کنار وحرکت دادن و
جنبانیدن باد ابر را وشترمرغ را ودویدن شترمرغ وانداختن کسی را وشوریدن موی جفال بالضم هرچه آب
بالا آورد وکف شیر وسر جوش دیگ وصوف بسیار وهرچه بسیار باشد جل بالفتح وتشدید لام سرگین ستور چیدن
خرمای زبان جلول جمع وبالضم پوشش ستور جلال بالکسر جمع وگل یاسمین وهر گلی که باشد سرخ یا زرد یا سپید
وبالضم گل وبسیاری از هر چیز وبالکسر باریک وگلیمها ولباسها وجامها جلال بالفتح بزرگی وبالضم بزرگ و
بتشدید لام نیز آمده وبالکسر جلهای چارپایان جمع جل وبه تشدید لام راهی است از نجد بسوی مکه جلیل بزرگ و
کاهی است که آن را اثمام نیز گویند وقومی است در یمن جلاجل زنگلهای خرد که بر چرم دوزند ودر گردن اسپ

وغیر آن کنند جمع جلجل بالضم هر دو جیم و نیز جلجل نام موضعی است جلاجل بالضم و جلجل سبک رو و چست و چالاک
در کار جمل بالفتح پیه گداختن و بالضم نام زنی است و بالضم و بضمتین و بفتحتین و ضم اول و فتح ثانی با تخفیف
تشدید آن رسن کشتی و بعضی گفته اند که بدین معنی است قوله تعالی حتی یلج الجمل فی سم الخیاط و بفتحتین شتر نر
و بسکون میم نیز آمده و پدر قبیله و درخت خرما و ماهی است که درازی آن سی گز است و بضم جیم و فتح میم جمله
به تشدید میم حساب ابجد و تخفیف نیز آمده چنانکه مشهور است جامل گله شتر با خداوندان و شتربانان و اسباب
آن و قبیله بزرگ جمال بالفتح خوب شدن و خوبی صورت و سیرت و بالکسر اشتران و بالضم خوبصورت و خو
سیرت و بدین معنی به تشدید میم نیز آمده و بالفتح و تشدید میم شتربانان جمیل نیکو و پیه گداختن و بضم و فتح میم مرغی
و نام زنی است جمول بالفتح پیه گدازنده جندل بالفتح و بکسر دال و فتح آن سنگ و بالضم و فتح جیم و
نون و کسر دال سنگ لاخ جول بالفتح گرد بر گردیدن و گرد بر گشتن در کارزار جهل بالفتح نادانی و نادا
جهول بالفتح سخت نادان جیل بالکسر گروهی از آدمیان و دهی ست نزدیک بغداد

باب الجیم مع المیم

جثم بالفتح و جثوم بالضم سینه بر زمین نهادن مرغ و مردم و گذشتن نیمهٔ شب و بلند شدن کشت از زمین و گرد
آوردن خاکستر و خاک و گل جثام بالضم و جاثوم کابوس و سردار متحمل و بردبار جحم بالفتح فروختن آتش جحیم
یکی از نامهای دوزخ و آتش بسیار قوی و بلند و هر آتش بزرگ که در مغاک افروخته باشد جذم بالکسر
اول چیزی و بالفتح بریدن و بریده دست شدن و بیماری جذام پیدا کردن جذام بالضم علتی است
و نام قبیله ایست جرسام بالکسر علت برسام خرهم بضم جیم و ها قبیله ایست از یمن که در حوالی مکه
آمده بودند و حضرت اسماعیل عم را که خدا کردند و معموری مکهٔ معظمه از ایشان شد جرم بالضم گناه و
کسب کردن و بریدن و گرفتن و سزاوار شدن و گناه کردن و معرب گرم و زمین بسیار گرم و قبیله ایست
و بالکسر تن و کوته آواز شدن و بفتحتین گریز و لاجرم یعنی ناگزیر و ناچار جرائم گناهان جزم بالفتح بریدن
عاجز و بیدل شدن و ساکن کردن حرف را و سوگند راست کردن و عزم کردن کسی بر کاری چنانکه از آن
برنگردد و خاموش شدن و پر کردن مشک و بریدن خرما و برابر کردن حروف در نوشتن و قلم را نیز
تراشیدن و بالکسر بهره و نصیب جسم بالکسر تن و هر چیز عظیم خلقت جسیم فربه و زمین بلند جشم
بالفتح رنج و مشقت کشیدن و بفتحتین گرانی جعم بفتحتین طمع دار شدن و سخت آرزومند شدن مرد
بگوشت و شتر بشبوره گیاه و بی اشتها شدن به طعام جلم بالفتح بریدن و بالکسر پیه رودهٔ بز
بالفتح و تشدید میم چیز بسیار و آب گرد آمده در چاه و نام پادشاهی است و بالکسر شیطان و بازی

صدفی است جموم بالضم بسیار شدن آب در چاه و بالفتح چاه بسیار آب و اسپی که هر زمان رفتار دیگر آورد
و نزدیک آمدن وقت جمام بالفتح آسودگی اسپ بعد از ماندگی و بالضم والکسر آبی که فحل را از ترک جماع
حاصل شود و بهر سه حرکت پر شدن و لبالب شدن ظرف و پیمانه جمم بفتحتین بی نیزه شدن مرد در جنگ
و بی شاخ شدن گوسپند و بی کنگره شدن عمارت جهم بالفتح روی را ترش کردن بر کسی و مرد ترش رو و عاجز و
ناتوان و شیر درنده و نام شخصی است که او را جهم بن صفوان گویند جهام بالفتح ابر بی آب جهنم چاه عمیق و
نام دوزخ جیم حرف مشهور و شتران تیز شهوت و دیبا

باب الجیم مع النون

جاثمین بر سینه خفتگان و بر جای ماندگان و بی حس و حرکت شدگان جبن بالضم بد دل شدن بد دلی
و نیز بدین معنی بضمتین و تشدید نون و تخفیف نیز آمده جبان بالفتح بد دل و به تشدید با بد دل و صحرا و گورستان
و زمین هموار که در و گیاه بسیار خوب روید جبین دو طرف جبهه از دو جانب دو ابرو و جبهه مابین دو ابرو باشد
چنانکه گذشت جثمان و جسمان هر دو بالضم تن جرون بالضم عادت کردن بکاری و سوده و نرم شدن
جامه و زره و آرد کردن دانه جرن بالضم سنگ میان خالی پر از آب که از ان وضو سازند و جائی که خرما
خشک کنند و جرین نیز بدین معنی آمده جفن بالفتح پلک چشم و شاخ و بیخ درخت رز و نوعی است از انگور
و درختی است خوشبو و موضعی است بطائف و نیام شمشیر و بدین معنی بکسر نیز آمده جلجلان بضم جیم نقطه
میانه دل که آنرا سویدا گویند و کنجد که هنوز بذر ویده باشند و دانه کشنیز کشنیز را نیز گویند جمان بالضم دانه
و مهرهای سیمین که بر شکل مروارید سازند جنون بالضم دیوانه شدن و پوشیدن و دراز شدن و انبوه
شدن درخت و گیاه و بسیار شدن و آواز مگس و تاریکی شب جن بالفتح و تشدید نون پوشیدن
و دفن کردن مرده و شب گردیدن مردم و بالکسر و تشدید نون اول چیز و شگوفه گیاه و پری و گویند که
نوعی از ملائکه است جنان بالفتح در آمدن و تاریک شدن شب و دل و جامه و اول شب و اکثری از مردم و
بالکسر باغها و جنیان و سپرها و بمعنی اول جمع جنه و بمعنی ثانی جمع جان و بمعنی ثالث جمع جنه بالضم جنین
بالفتح در گور کرده شده و بچه که در شکم مادر باشد و هر چیز نهان جنن بفتحتین گور و مرده و کفن و بضمتین جنون
و بالضم اول و فتح ثانی سپرها جمع جنه بالضم جولان بفتحتین گردشتن و گردیدن در کارزار و بسکون
واو کوهی است در شام جوتان بالفتح گرسنه جوشن بالفتح زره و میانه شب و اول شب و سینه و
ذی الجوشن نام صحابیست پدر شمر و او در عرب اول کسی است که جوشن پوشیده بود یا آنکه او را کسری
جوشن داده بود یا آنکه سینه اش بر آمدگی داشت جون بالفتح گیاهی است که از غایت سبزی

بسیاهی زند و بمعنی سیاه و سفید و سرخ هر سه آمده نواسپ و شتر سخت سیاه و بمعنی روز نیز آمده و نام آبی است مشهور بهند جیحون بالفتح آبی است میان خراسان و ماوراء النهر نزدیک بلخ جیحان بالفتح نهریست در شام جیرون بالفتح موضعی است بدمشق وگویند دروازه ایست بدمشق جیران بالکسر همسایگان و نگهبانان جمع جار و دهی است باصفهان

باب الجیم مع الواو

جثو بهر سه حرکت سنگ توده و بضمتین و تشدید واو بزانو نشستن جدو بالفتح از کسی فائده خواستن جرو بهر سه حرکت هر چه خرد باشد از خربزه و خیار و حنظل و مانند آن و بچهٔ سگ و بچهٔ شتر و بچهٔ هر درنده جو بالفتح و تشدید واو میان زمین و آسمان و هوای آن و زمین نشیب جلو بالفتح پراگنده شدن و جلا وطن شدن

باب الجیم مع الهاء

جاه قدر و منزلت جبه بالفتح بر پیشانی زدن و کسی را از چیزی باز داشتن و ناباییست بروی کسی آوردن و بی دلو و ظرف بآب آمدن و بفتحتین بزرگ پیشانی شدن جباه بالکسر پیشانی ها و اسپان و گروههای مردم جلیه بفتحتین برهنه شدن پیش سر از موی جوه بالفتح بنا خوشی بروی کسی در آمدن

باب الجیم مع الیاء

جانی گناهگار و چینندهٔ میوه جافی جور کننده و قرار ناگیرنده بجای خود جاری روان جثی بکسرتین و بضم جیم نیز آمده و تشدید یا بهر دو زانو نشستن و یا ایستادن بسر انگشتان پای و بالضم والکسر بزانو نشینندگان جدری بضم آبله جدی بالفتح بزغالهٔ نر و برجی است از بروج آسمان و ستاره ایست نزدیک قطب شمالی که عرب آنرا جدی الفرقد گویند و فارسیان ستارهٔ قطب و اهل ریاضی این ستاره را جهت امتیاز از برج جدی بضم جیم و فتح دال و تشدید یا خوانند جری بالکسر و تشدید راء و یای خطی بلرماهی باشد و بزیادتی حرف تاء و دو نقطه چینیه و ان مرغ جلی بالفتح و تشدید یا روشن و آشکارا جنی بالفتح چیدن و بالفتح و کسر نون و تشدید یا چیده و بالکسر و تشدید نون و یا یکی جنی از جنیان منسوب است بجن یا بجنه جواری کشتیها و کنیزکان جهوری بالفتح بلند آواز

باب الحاء مع الالف

حاشا دور باد و پاک باد و کیاهی است و حاش لله پاکی است خدا را حبا بالکسر دهش و بخشش حباری بالضم مرغی است که آنرا بفارسی تغدری گویند حبلی بالضم آبستن حتی بالفتح و تشدید تا بمعنی

حجی بالکسر عقل و زیرکی و بالفتح کرانه چیزی و حبابها که از باران بر آب پدید آید حجاة واحد حدا بالضم
راندن شتر بنغمه حذا بالکسر برابر کردن چیزی با چیزی و نعل و سم اشتر و اسپ و جز آن و برابر در جهت
حری بالضم و حراء بالکسر کوهی است بمکه که حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله و سلم پیش از نبوت چند
روز در غار آن بعبادت مشغول بودند حرباء بالکسر جانوری است که همیشه روی با آفتاب میدارد و متلون
میشود بانواع الوان از شعاع آفتاب و آنرا بفارسی آفتاب پرست گویند و میخ زره یا سر میخ که در حلقهٔ زره
کنند و پشت یا گوشت پشت حزوی بالضم موضعی است حسنی بالضم نیکوئی و زن نیکو و بهشت حسا بالمد و القصر
شور باکه بیاشامند حشاء بالفتح و المد آنچه در شکم باشد از دل و جگر و سپرز و گرده حصی بفتحتین سنگریزها حصاة
واحد حصباء بالفتح سنگریزه حضاء بالفتح سیراب شدن حطاء بالفتح افگندن و جماع کردن و تیز دادن
و کف دست بر کسی زدن و کف بر آوردن دیگ حماء بفتحتین گل سیاه متغیر شده و خویشان شوهر چون
پدر و برادر و بالکسر و الفتح و سکون میم نیز آمده حمقی بالضم نادان و بعضی گفته اند که حمقی نادان در کار آخرت
هر چند که در کار دنیا غافل نباشد و ابله بعکس آن و مثل است که + لولا الحمقی لخربت الدنیا + حمراء سال سخت
و زن سرخ رنگ حمیراء بالضم تصغیر حمراء و لقب ام المومنین عائشه رض و گویند که حمره بمعنی سفیدی نیز آمده و
ایشان را حمیرا از آن گویند که ایشان سفید رنگ بودند حمی بالکسر آنچه قرغ کنند و مرغزار قرغ کرده و
بالضم و تشدید میم تپ حلفا بالفتح گیاهی است که بفارسی لخ و دخ گویند و همچنین حلف بفتحتین حناء بالکسر
و تشدید نون برگ معروف که چیزها را بدان رنگ کنند و در فارسی بتخفیف مستعمل است حنفاء بالضم
و فتح نون میل کنندگان بحق حوراء بالفتح زن سفید پوست و سفید و سیاه چشم که سفیدی و سیاهیش
بکمال باشد حواری بالضم نان سفید و آرد و طعام سفید و به تشدید واو نیز آمده حوایا رودها و
چربها که برروده باشد جمع حاویه و حاویا حیاء شرم داشتن و فرج مادهٔ شتر و جز آن حیا بالفتح و بے
همزه باران و فراخی سال و بهمزه نیز آمده حیاری بالفتح سرگشتگان جمع حیران حلیما حا

باب الحاء مع الباء

حب بالضم و التشدید دوستی و خم و بالفتح دانه و حب الغمام ژاله باشد حبیب دوست محب و محبوب
هر دو را گویند حباب بالکسر دوستی کردن با کسی و دوستیها و بالضم دوستی و مار و دلو و کفندهٔ آب که بر آب
ظاهر شود و بسیاری از آب در رنگ و بدین معنی صاحب قاموس بالفتح هم آورده حبب بفتحتین کفنده آب و سیرابی دندان
حباحب بضم حای اول و کسر حای ثانی کرم شب افروز و نام مردی بخیل که ترس مهمانان آتش را در شب
بسیار روشن نمیکرد حجاب بالکسر پرده و جای روان شدن و گذشتن نفس و بالضم و تشدید جیم دربانان

وایلچیان **حجب** بالفتح باز داشتن و پوشیدن و کم کردن حصهٔ وارث یا محروم کردن وارث از حصه و بضمتین
پردها جمع حجاب **حاجب** بازدارنده و پرده دار و ابرو و پوشنده چیز حواجب جمع و حواجب الشمس
کرانهای آفتاب **حدب** بالفتح مهربانی کردن و بفتحتین بر آمدن پشت و فرو رفتن سینه و شکم و پشتهٔ ریگ
زمین بلند و نشیب و بلند شدن آب و نشان چیزی که بر پوست ظاهر شود و گیاهی است **حرب** بالفتح
کارزار و نام مردی است و دشمن جنگی و بفتحتین خشمگین شدن و گرفتن مال کسی و شگوفهٔ خرما **حزب** بالکسر
گروه مردم و پارهٔ از هر چیزی و سلاح و یاران و نوبت آب احزاب جمع و نیز احزاب جمعی از کفار که متفق شده
بجنگ حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله وسلم آمده بودند و بالفتح رسیدن چیزی بکسی و سخت شدن
و دشوار شدن چیزی بر کسی و فشردن او را و احزاب الرجل لشکر مرد و یاران او که باو متفق باشند و یوم الاحزاب
واقعهٔ قوم نوح و عاد و ثمود و غیرهم که حق تعالی ایشان را خراب و هلاک کرد **حسب** بالفتح شمردن و بس و
بالکسر تدبیرها و مزدکارها و برین تقدیر جمع حسبه است بالکسر و بفتحتین شمرده شده و اندازه و شمار چیزی و بزرگی
مرد از روی نسب و فخر به پدران یا از روی مال و دین و شرف و بدین معنی بسکون نیز آمده **حساب** بالکسر و الضم شمردن
و شمار و بس شونده **حسیب** شمرنده و انتقام کشنده و بس شونده **حصب** بالفتح سنگریزه انداختن و رفتن در
زمین و فرو زمینه و هیزم انداختن در آتش و بفتحتین سنگ و حصبه بر آوردن و هیزم و آنچه بدان آتش فروزند
و آنچه در آتش اندازند و بر گشتن زه کمان و بفتح حا و کسر صاد شیری که کف از وی بر نیاید از سردی **حاصب** باد سخت
که خاک و سنگریزه بر دارد و ابری که برف و تگرگ بارد **حضب** بالکسر و بالضم آواز کمان و بالفتح مار سیت
و بلند کردن آتش و انداختن هیزم بر آن و بالکسر کنار کوه و بفتحتین هیزم و هر چه در آتش اندازند تا افروخته شود
حطب بالفتح هیزم جمع کردن و برای کسی هیزم آوردن و بالکسر مرد خشک و لاغر و بفتحتین هیزم **حاطب**
جمع کنندهٔ هیزم و نام مردی و حاطب اللیل کسیکه رطب و یابس از هیزم و گیاه در شب درهم چیند و آنکه
سخن رطب و یابس درهم گوید **حظوب** بالضم و بظاء معجمه فربه شدن و پر شدن شکم **حظب** بفتحتین فربه شدن
و پر شدن شکم و به کسر ظا کوتاه بزرگ شکم و بضمتین و تشدید با مرد درشت جفاکار و بخیل تند خوی بفتح اول و
کسر ظا و تشدید با سریع الغضب **حقب** بالفتح دشوار شدن بول شتر از سختی رسن تنگ و بضم و بضمتین
هشتاد سال و زیاده ازین نیز گفته اند و بضمتین روزگار احقاب جمع و بفتحتین تنگ پالان شتر **حقاب**
بالکسر میان بند زنان و کوهی است **حلب** بالفتح و بفتحتین شیر دوشیدن و به فتحتین شیر دوشیده
حلوب بالفتح مادهٔ شتر دوشیدنی **حلیب** شیر تازه دوشیده و شراب خرما **حلاب** بالکسر دوشیدن
و ظرفی که در وی شیر دوشند **حوشب** بالفتح پیوند سر دست ستور و ستور تهیگاه بر آمده و آماس گرد

دخرگوش در دباه دیجۀ گاو و نام مردی ست **حورب** بر وزن کوکب وادی فراخ و موضعی است و یا آبی
است در راه بصره که در حین خروج ام المومنین عائشہ رضی بسوی بصره سگان در انجا فریاد کردند ام
المومنین آواز سگان شنیده از آمدن پشیمان شد از جهت یاد آمدن حدیثی که از پیغامبر صلی اللہ علیہ
وآلہ وسلم شنیده بود آخر باغوای بعضی مردم باز نگشت و واقع شد انچه واقع شد **حوب**
بالضم گناه و هلاک و بلا و بیماری و بالفتح گناه کردن و بانگ بر شتر زدن تا راه رود و مادر و پدر و دختر و خواهر و درد و مسکنت
وحاجت و اندوه و وحشت و بدین دو معنی بالضم نیز آمده

باب الحاء مع التاء

حانوت دکان شراب فروش و هر دکان که باشد و بمعنی شراب فروش نیز آمده **حالت** کیفیت و انچه
آدمی بر آن بوده باشد و در اصطلاح حالت کیفیت غیر راسخ **حبة** بالفتح و تشدید با دانه و نصف تسو یعنی
هشتم حصۀ دانگ و پارۀ از چیزی **حبة القلب** نقطۀ دل که آنرا سویدا گویند و بالکسر تخمهای دشتی که از
ریاحین و گیاه و تره روید و بالضم دوستی و تخم انگور **حبوة** بالضم والکسر رفتن کودک بکون و دستها گرد
زانو حلقه کرده نشستن بر سرین **حبیکه** بالفتح راه و شکن آب و زره و موی **حبک** بضمتین و **حبائک** جمع
حبالة بالکسر دام و به تشدید لام هنگام و زمان چیزی در رفتن **حبلة** بالضم درخت انگور و بیخ آن و بفتحتین
بچه که در شکم ماده شتر باشد و انگور که هنوز نرسیده باشد و **حبل الحبلة** نتاج نتاج را گویند **حت** بالفتح والتشدید
ریختن برگ از درخت و خراشیدن منی خشک از جامه و شتابانیدن و اسپ تیز رفتار و شتر مرغ تیز رو
رو نیک و آزاده و ملخ مرده و خرمائی که بشاخ نه چسپیده باشد و نام شمشیری هست و بالضم **سپت** تر کرده
دور هم زده و قبیله **السیت** **حدة** بالکسر تنها و یگانه بودن و ازین جا گویند علی حدة یعنی به تنهائی و خودسری
و به تشدید دال تیزی و تندی نمودن **حدکة** بالکسر و فتح دال و همزه بر وزن عنبة موش گیر در عن **حدائة**
بالفتح نوشیدن و تازگی و نوی و اول چیزی **حدقة** بفتحتین سیاهی چشم **حدیقة** باغ که درخت خرما و غیر آن
داشته باشد و گرداگرد دیوار باشد و دهی است بنواحی مدینۀ مشرفه و **حدیقة الرحمن** باغ مسیلمۀ کذاب چون
نزدیک او کشته شد بحدیقة الموت موسوم گشت **حدیبیة** بضم حا و فتح دال و سکون یای اول و کسر با و تخفیف
یای دوم و به تشدید نیز آمده موضعی است نزدیک مکه که حضرت رسالت پناه صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در آن جا با
قریش صلح کرده بود **حذاقة** بالفتح ماهر شدن در چیزی **حرة** بالفتح و تشدید را تشنه شدن و زمین سنگلاخ
و بالکسر تشنگی و بالضم زن آزاده و کنیزک آزاده و ابر بسیار باران و شتر مادۀ بسیار شیر و ریگ بی گل و شب
زفاف که در آن شوهر بکارت زائل نتواند کرد و جای گردیدن گوشواره از بناگوش **حریرة** جامۀ ابریشمین و آردی

که با شیر و روغن می پزند حرافة بالفتح تیز طعم شدن حرفة بالکسر بی بهره شدن و پیشه ور شدن و پیشه و تیزی
طعم حرقة بالضم سوزش حراقة بالضم سوخته و آلت نفط اندازی و کشتی که در وی نفط اندازی کنند و عامه
به تشدید را خوانند و صاحب قاموس گوید حراقات به تشدید را مواضع عیاران و قلابان و کشتی چند در بحیره که در آنجا
آلات نفط اندازی میباشد حرتبة بفتح آلت حرب و چوب دستی و تازیانه و بالضم جوال و توشه دان شبانان
حرمة بالکسر نومیدی و غلبهٔ شهوت جماع و بالضم و بضمتین انچه کردن او و شکستن حرمت او روا نباشد و ناشایستگی
و عهد و پیمان و ترس و بهره چیزی و بفتحتین کشتی خوانده شدن میش و بز و جز آن حزمة بالضم پشتهٔ هیزم و جلف و
دستهٔ کاغذ و جز آن حزامة بالفتح هوشیار و آگاه شدن در کار حزازة بالفتح و هر دو زای معجمه سوزش دل
از خصم و جز آن حزة بالضم و تشدید زا نیفهٔ ازار و پارهٔ گوشت به درازی بریده حسرة افسوس و پشیمانی حاسة
به تشدید سین قوتی که دریابد چیزی را چون سامعه و باصره حاشیه کناره و شتران جوان خرد سال و خدمتگاران
و مردم فرومایه حشمة بالکسر شرم و حیا و غضب و انقباض و شنوانیدن به کسی چیزی را که بد آید و بالضم زن و
خویشی و مهار شتر و بفتحتین خدمتگاران و تابعان و بسکون سین نیز آمده حشاشة بالضم بقیهٔ جان در تنی که
در دم مردن مانده باشد حصانة بالفتح استوار و محکم شدن حصبة بالفتح سنگریزه و بالفتح و الضم و بفتحتین دانهای سرخ
باریک سوزنده که از اندام مردم برآید بفارسی آن را سرخچه گویند حصحصة بالفتح هر دو حا پیدا شدن حق از باطل و جنبانیدن
چیزی تا استوار شود و جنبیدن شتر از بار گران وقت برخاستن و شتافتن حصة بالکسر و تشدید صاد بهره و بخش
حضانة بالکسر در کنار گرفتن کودک را و پرورش دادن او را و زیر بال گرفتن مرغ چوزه را و بیضه را و بالفتح
و دور کردن کسی را از کاری و سر خود کار کردن بی دیگری حضرت بالفتح نزدیکی و درگاه و حضور و بدین معنی
به کسر و ضم و بفتحتین نیز آمده و بفتحتین حاضران جمع حاضر حاضرة شهر و ده خلاف صحرا و بادیه حضیرة
جای خرما و گروه مردم چهار یا پنج یا هفت یا هشت یا ده که اجزا دزدند و مقدمهٔ لشکر و ریم و زرداب که
با بچه بیرون آید از رحم بعد از برطرف شدن خون نفاس حضرموت بفتحتین و ضم میم و فتح آن شهری
است و قبیلهٔ الیست حطیئة بالضم و فتح طا و سکون یا و فتح همزه مرد زشت و کوتاه و نام شاعری است
مشهور حطة بالکسر و تشدید طا دور کردن گناه و گفته اند که اسم فعل است بمعنی دور کن از گناهان و
نام ماه رمضان است حطمة بالفتح و الضم سال سخت و بالکسر چیز خشک شکسته و ریزه شده و
بفتحتین کلان سال شدن ستور و بالضم و فتح طا آتش قوی و نام دو زره یا دو ران و گلهٔ بزرگ از
شتر و غنم و شبانی که بر حیوانات رحم نکند و مرد پر خوار حظیرة جائی که خرما خشک کنند و محوطه از چوب
و نی و خار لیست که از برای حیوانات سازند حفنة بالضم پری یک مشت و مغاک و سوراخ در

بفتح نیز آمده و صاحب صراح گوید که حفنة مقدار دو مشت از طعام و جز آن و چیز اندک حفایة بالکسر برهنه پا
رفتن و گیاه از زمین کندن حفادة بالفتح والکسر و حفایة آشکارا کردن شادی و بسیار سوال کردن
از چیزی حفدة بفتحتین نبیرگان و دختران و پدر زنان و خادمان و یاران حفرة بالضم مغاکی و گوی که
در زمین بکنند حافة بتخفیف فا کنار چیزی و حاجت و سختی و حافتا الوادی دو کرانهٔ آب حافرة اول هر چیز
و حالت اصلی و خلقت اولی که بر آن آفریده شده حقة بالضم و تشدید قاف ظرفی از چوب و جز آن
که در وی مروارید و لعل و معاجین و مانند آن کنند و بلا و سختی و بدین معنی بفتح نیز آمده و بالکسر شتر بچهٔ سه سال
که پا در چهارم گذاشته باشد و بالفتح چیزی ثابت و درست و راست و حقیقت چیزی حاقة بتشدید قاف
واقعهٔ ثابته که البته واقع شود و قیامت و میان چیزی حقوة بالفتح میان لستین کاه حقبة بالضم هشتاد
سال حقارة بالفتح خوار و زبون شدن حکومة داوری حکمة بالکسر دانش و دانستن حقیقت هر چیزی
و صاحب قاموس گوید حکمت عدل و علم و حلم و نبوة و حکم آن قران و انجیل و شیخ رئیس در بعضی رسائل گوید
حکمت درست گفتاری و راست کرداری و بفتحتین دهنه لگام است و قدر و منزلت و سوره محکم غیر
منسوخ و پیشین و پیش سر و زنخ گوسپند حکة بالکسر و تشدید کاف خارش حکاکة بالضم سوزش و ریزه
هر چیز حکرة بالضم غله که برای گرانی و قحط نگاه دارند حکایة بالکسر سخن نقل کردن و مانند شدن حلیلة
زن کسی و زن فرود آینده بجائی حلة بالضم برد یمنی و جامهٔ که استر داشته باشد یا ازار و ردا و تنها
ازار و ردا را حله نگویند و بالکسر گروهی که بجای آب فرود آیند و نوع فرود آمدنی و چند خانه دار
و مجلس و جمع شد نگاه مردم و نام شهریست و دهی است و بالفتح محلهٔ الیست و زنبیل بزرگ که از نی
سازند و موضعی است بشام و حلة الشئ جهت و قصد آن چیز و بدین معنی بکسر نیز آمده حلبة بالضم تره ایست
معروف و بالفتح اسپانی که بجهت دوانیدن از هر جا جمع کنند و صاحب کنز گوید میدانی که در آن اسپ
تازند و بفتحتین شیر دوشندگان جمع حالب حلیة بالضم والکسر زیور که از جواهر و طلا و نقره و مانند
آن سازند و بالکسر خلقت و صورت و صفت چیزی حلقة بالفتح حلقه زره و ظرفی که خالی کرده باشند
از چیزی و داغ ستور و پری حوض آب و دائره مردم و حلقهٔ کمر و بفتحتین سر تراشان جمع حالق
حلفة بالفتح سوگند حلمة بفتحتین سر پستان و درخت سعدان و گیاهی است و کنه بزرگ و کرمی است
که در پوست گوسپند افتد حلتیت بالکسر انگوزه و آن صمغ انجدان است بالفتح و ضم میم و دال
معجمه حمیة حموة بالکسر پرهیز کردن بیمار از چیزی که او را زیان دارد و چیزی که نگاه داشته شود
و بالفتح و تشدید یا غیرت و ننگ حمایة و حراسة بالکسر نگاهبانی کردن حامیة مردمی یا جمعی که

حمایت مردم خود کنند و دیگ پایه و سنگها که گرد اگرد چاه گذارند و چیزی که بغایت گرم باشد و عین

حامیه چشمه ایست در بحر مغرب که آفتاب در وقت غروب پندارند که در انجا فرو میرود حموضة بالضم ترش

حماسة بالفتح دلیر شدن و دیوان ابوتمام که انچه از اشعار عرب در شجاعت دلیران عرب گفته اند در ان

جمع نموده اند حمامة بالفتح کبوتر و هر مرغ طوق دار حمة بضم حا زهر کژدم و به تشدید میم گرمای سخت

سیاهی حمزة بالفتح تره تیزک که او تیزی زبان را گزد و شیر درنده و نام عم حضرت رسول صلی الله علیه وسلم

سید الشهدا و ابوحمزه کنیت انس بن مالک که بواسطه تره تیزک چیدن حضرت او را این کنیت داد حمات

بالفتح سختی و سخت شدن حملة بالفتح آهنگ کردن به جنگ و باز گردیدن بر دشمن برای زدن در انداختن

و بالکسر و الضم به مشقت رفتن از جائی بجائی و بفتحتین بردارندگان جمع حامل حمالة بالکسر دوال

شمشیر حمائل جمع و نام اسپی و بالفتح انچه برداشته شود از دیت و تاوان و بالفتح و تشدید میم زن

بارکش حمولة بالفتح ستور بارکش و بالضم بار که بر ستور نهند حاملات زنان آبستن و بردارندگان

و ابرها که بردارندگان آب اند قال الله تعالی فالحاملات وقرا حماقة بالفتح نادان شدن و کاسد شدن

بازار حنطة بالکسر گندم حنجرة بالفتح حلقوم حنة بالفتح و تشدید نون زوجه و بانگ شتر در

مریم عم و بالکسر دیوانگی و بالفتح نیز آمده حنیة بفتح حا و کسر نون و تشدید یا کمان که بدان تیر اندازند

حنی به تشدید یا و حنایا جمع حنانة بالفتح و تشدید نون زنی که بر فرزندان شوهر گذشته مهربانی

کند و از مال شوهر حال بد لیشان دهد و کمان که در وقت تیر انداختن آواز کند حولقة

و حوقلة بالفتح لاحول ولاقوة الا بالله گفتن حوصلة چینه دان مرغ حوزة بفتح حا ناحیه و میان

مملکت مرادف بیضه است و طبیعت و اندام زن و وادی است در حجاز حومة بالفتح کار

بزرگ و معظم هر چیزے حوبة بالضم گناه و مردی که از و نه خیر آید و نه شر و عیال ضعیف حال

اندوه و درویشی حوت بالفتح گردیدن حیوان و پریدن مرغ گرد چیزی و بالضم نام ماهی است و نام

برجی است حیاکة بالکسر جامه بافتن حاکة جامه بافان جمع حائک است و به تشدید کاف دندان حیله

بالکسر بهانه حیعلة بالفتح حی علی الصلوة و حی علی الفلاح گفتن حیرة بالفتح سرگشته شدن و بالکسر

محله ایست به نیشاپور و شهریست نزدیک کوفه و نسبت بان حیری و حاری گویند و دهی است بفارس

و شهریست نزدیک عانه و حیرتان یعنی حیره و کوفه و حانه دهی است بر کنار فرات حیة بالفتح و تشدید یا

کژدم و مار حیاصة بالکسر دوالی که تنگ اسپ بدان استوار کنند در اصل حواصة بود و حیاصة

بمعنی تنگ گرفتن و چیز نیز آمده حیطة بالفتح گرد گرفتن و بالکسر دیوار گرد چیزی بر آورده

باب الحاء مع الثاء

حث بالفتح وتشدید تا بر انگیختن و بالضم کاه ریزه و ریگ درشت و خشک نان خشک و لشت باب ترنکرده و نیامیخته حدوث بالضم نو پیدا شدن چیزی حدیث خبر و چیز نو مرد اندک سال حدث انچه پیش پادشاهان قصه و افسانه خوانند و مرد بسیار سخن و بدین معنی بالضم نیز آمده و بفتحتین بی وضو شدن و پیدا کردن حرث بالفتح کاشتن و بصلاح آوردن زمین و جمع کردن مال و کسب کردن و جماع زن کردن و افروختن آتش و سوار شدن بر پشت ستور و راندن آن چنانکه لاغر شود و دانشمند شدن و جستجو نمودن چیزی در کشت و راهی که پامال ستوران باشد حارث برزگر و جمع کننده چیزی و شیر درنده و نام شخصی است حرات بالفتح سوراخ گوشه کمان که دران زه کنند و بالکسر تیری که هنوز تمام نه تراشیده باشند و بالفتح و تشدید را برزگر حنث بالفتح والکسر گناه و شکستن سوگند و میل کردن از حق بباطل و عکس آن حانث شکننده سوگند حیث بالفتح والکسر کلمه ایست که برای مکان وضع کرده اند و من حیث یعنی ازینجا و ازینجهت

باب الحاء مع الجیم

حاج جمع حاجت و به تشدید جیم حج کننده و جمع حاجی چون روم که جمع رومی است حج بالفتح وتشدید جیم آهنگ کردن بچیزی و به حجت غالب شدن بر کسی و قصد طواف کعبه کردن به نیت عبادت و بجا آوردن آن و بسیار آمد و رفت کردن پیش کسی و میل بجراحت کردن و فرو بردن حجاج بالکسر حجت آوردن بر یکدیگر و بالفتح والکسر کناره استخوان ابرو و بالفتح و به تشدید جیم بسیار حجت آورنده و لقب ظالم مشهور که آنرا حجاج بن یوسف ثقفی گویند و بالضم حج کنندگان حجیج حواج حج کنندگان حجج بضمتین راهی که کنده باشند و بضم حا و فتح جیم اول حجها حدج بالفتح بار و کجاوه بر شتر سخت بستن و بچیزی تیز نگریستن و تیر و جز آن بکسی انداختن و کسی را تهمت کردن و بالکسر بار و محفه زنان و بفتحتین حنظل و خربزه مادام که تازه باشد حسج بالکسر گناه و گوشت ماهی و بهره سنگ از گوشت شکاری و بفتحتین تنگی و تنگ شدن و گناه و شتر ماده دراز بار یک و چهار چوب با هم بسته که مرده بروی نهند و خیره شدن چشم و حرام شدن چیزی و جای تنگ بسیار درخت و بدین معنی بکسر را نیز آمده حلج بالفتح پنبه از تخم جدا کردن و سیر کردن و رفتن و نان را گرد و پهن کردن و واکردن خروس بالها را حلیج پنبه که از تخم جدا کرده باشند و همچنین محلوج حلاج بالفتح و تشدید لام پنبه از تخم جدا کننده و لقب حسین بن منصور بیضاوی که انا الحق می گفت حنج بالفتح میل دادن و تابیدن ریسمان را و ساکن شدن و پنهان کردن و سرعت نمودن و پیچیده گفتن سخن را و بالکسر اصل چیزی و میانه هر چیز حوج بالفتح سلامت و محتاج و نیازمند شدن

باب الحاء مع الدال

حتد بالفتح مقیم شدن بجائی و بضمتین چشمه که آبش منقطع نشود و جوهر و اصل چیزی و بفتح اول و کسر ثانی
خالص و اصل هر چیز حد بالفتح و تشدید دال حائل میان دو چیز و نهایت و کنار چیزی و تیزی هر چیز و تندی
غضب مردم و بازدارنده و بازداشتن و اندازه کردن و اندازه کرده حق تعالی فرموده خود را و ادب کردن
گناهگار تا بار دیگر گناه نکند و حرام کردن و جدا کردن چیزی را از چیزی حدید تیز و آهن حداد بالکسر چیزهای
تیز و جامهای سیاه و کبود که در ماتم پوشند و جامهٔ ماتم پوشیدن و جمع حدید نیز آمده و بالفتح و تشدید
دال دربان و زندان بان و آهنگر حرد بالفتح آهنگ کردن و باز داشتن و غضب کردن و بدین معنی بفتح را نیز آمده
و بالکسر پاره از کوهان شتر و بفتحتین دردیست که در دست و پای شتر بهم میرسد و خشک میگردد اعصاب آن
بواسطه زانو بند و گران شدن زره بر مرد چنانکه قادر نشود بر راه رفتن حرد و بالضم دور شدن و تنها منزل
کردن حرید درد و تنها و ماهی قدید خسد بفتحتین بدخواهی حسود بالضم بدخواستن و تمنا کردن نعمت
و فضیلت کسی را یا زائل شدن از آن و بالفتح بدخواه کسی حشد بالفتح فراهم آوردن و یاری دادن و
جمع شدن برای کاری و تمام برآمدن کشت حصاد بالفتح درودن حصد درودن و بفتحتین گیاه
خشک شده و سخت تافتن رسن و استوار و محکم کردن صناعت زره بافتن و زره بافتن و رسن بافتن
و میخ و جز آن ساختن و گیاهی است و هر گیاهی که خشک باشد حصید درو دیده شده حفد بالفتح بخدمت شتاب
نمودن و شتاب کردن و چست بودن در کاری و بفتحتین یاران و خدمتگاران جمع حافد حقد بالکسر کینه و
بفتح کینه در دل گرفتن و بدین معنی بکسر نیز آمده و منتظر فرصت کینه گرفتن بودن و باریدن باران و بر نا آمدن
چیزی از کان حقود بالفتح مرد بسیار کینه حمد ستودن و ستایش حمید ستوده حید بالفتح میل کردن
و گره شاخ گوزن و جز آن و برآمدگی کوه و هرچه بلند شده باشد از کنار چیزی حید بالکسر و فتح یا جمع
و بفتحتین طعام حیود بالضم میل کردن و برآمدگیهای کوه و گرههای شاخ گوزن جمع حید بالفتح

باب الحاء مع الذال

حاذ پشت و نام درختی است و حاذ المتن موضع انداختن نمدزین بر پشت ستور و خفیف الحاذ یعنی اندک
مال و اندک عیال و فی الحدیث خفیف الحاذ من لا اهل له ولا مال حذ بالفتح و تشدید ذال بسرعت قطع
از هم بریدن حذذ بفتحتین کوتاهی و سبکی دم شتر و جز آن و نوعی است از تصرفات عروض و آن انداختن وتد
مجموع از متفاعلن و فعلن گذاشتن بجای متفاعلن حنذ بالفتح بریان کردن گوسفند و جز آن در مغاکی و بالای آن
سنگهای گرم گذاشتن تا پخته شود و مهمیز کردن و دوانیدن اسپ یک دو تک و لعبه از ان جل بر آن انداختن

در آفتاب تا عرق کند و سوختن گرمی آفتاب مسافر را و بفتحتین دهی است نزدیک مدینه مشرفه و نام آبی است بنی سلما
چیند گوسفند و گاوان گرده که بعد از بریان کردن هنوز آب از و میچکیده باشد و اسپ عرق کرده بعد از دوانیدن
و آب گرم و غسل خوشبو و نوعی است از روغن خو و بالفتح سمت راندن و نگهبانی کردن چیزی را حواذ بالکسر دوری

باب الحاء مع الراء

حبر بالکسر سیاهی دوات و خوبی و نشان یا نشان نعمت و زینت و روزی که به سفیدی دندان آمیخته
باشد و صورت و رنگ و دانشمند و نیکوکار و بدین دو معنی بالفتح نیز آمده و احبار و حبور جمع و بالفتح آراستن سخن و
جامه و جز آن و سیاهی در دوات کردن و شادگردانیدن و حبور بالضم نیز بالمعنی آمده و بفتحتین نشان و زرد
شدن دندان و تازه شدن جراحت و بفتح اول و کسر ثانی نازک و تازه و نوعی است از برد و یمنی حبیر ابر و برد منقش و
جامهٔ نو حتر بالفتح اندک دادن و استوار کردن و سخت بستن کالاحتار نیز نگریستن و خورانیدن طعام بسیار که
خوردن و مهمانی کردن بجهت بنای نو و پیوند در آوردن بدامن خیمه و خرگاه و چشیدن طعام و جز آن که
از زمین بلند بر آمده باشد و چیز اندک و بدین دو معنی بکسر نیز آمده و بالکسر عطای اندک و آنچه به خیمه وصل
کنند چون از زمین بلند باشد حثر بفتحتین آبله سرخ بر آمدن در چشم و جوشیدن و دو شاب و آبله دمیدن
بر پوست و غلیظ و سطبر شدن چیزی و فراخ شدن چیزی و بمعنی دزدی نیز آمده حجر بهر سه حرکت باز
داشتن کسی را از تصرف در چیزی و کنار هر دم و حرام و مشهور درین هر سه معنی کسر است و بالفتح صفا و
پاکی از رنگ و گرد و اگر و چشم و شهر یمامه و چند موضع دیگر است و اطراف خانه و بدین معنی جمع حجره است یا بالفتح و
بالضم حرام و باز داشت و نام مردی است که او را حجر کندی گویند و بالکسر عقل و دیوار کعبه از جانب
شمال اندرون حطیم و منازل ثمود و بلاد ایشان در نواحی شام و مادیان بفتحتین سنگ و بضمتین نام مردی که
او را حجر ابن النعا گویند و سیم و زر و ریگ و شهری است عظیم بر کوه اندلس حاجر باز دارنده و زمین بلند که میان آن
پست باشد و کنار وادی که آب را نگاه دارد و لغزروانی حدر بالفتح از بالا بزیر آوردن و شتاب کردن
و آماس کردن پوست را و آماس شدن پوست از زدن چوب یافتن ریشه و ستاره در داو راندن از
شکم را و گرد گرفتن چیزی را و فربه و سطبر شدن و بفتحتین جائی که از آنجا فرود آیند و جاری شدن اشک از چشم
حدور بالضم فرود آمدن و نشیب و بالفتح جای نشیب حذر بالکسر و بفتحتین پرهیز کردن و
آماده شدن و بیدار بودن و بفتح اول و کسر ثانی و ضم آن مرد بیدار حذافیر سرها و کنارهای چیزی
جمع حذفور بالضم و حذفار بالکسر و حذفور بمعنی شریف و جمع کثیر نیز آمده و عرب گوید + اعطاه الدنیا
بحذافیرها + داد و را دنیا تمام حر بالفتح و تشدید را گرما و گرم شدن زمین سنگلاخ و بالضم

مرد آزاده و بنده آزاد شده و برگزیده هر چیز و کبوتر بچه و مار بچه و آهو بره و اسپ نیکو و کار نیکو و چرغ و باز و
حر الوجه رخسار و حر الرمل میان توده ریگ حرور بالضم گرما و بالفتح باد گرم که بشب وزد و سموم باد گرم
که بروز وزد و گرمی آفتاب و آتش حریر جامه ابریشمین و مرد گرم شده از غضب و جز آن حرز بالفتح انداز
کردن و تخمین نمودن کشت میوه را و ترش شدن شیر و شراب حازر شیر و نبید ترش حسر بالفتح مانده
کردن و برهنه و آشکار کردن و پوست از شاخ جدا کردن در اندن شتر چنانکه مانده شود و جاروب کردن
خانه و افسوس خوردن و بفتحتین افسوس خوردن حسور بالضم مانده شدن و فرو ماندن و خیره شدن
چشم از دیدن و آشکارا شدن حسیر افسوس و دریغ خورنده و مانده شده حاسر برهنه و آنکه خود و زره
و سپر در جنگ نداشته باشد حشر بالفتح سنان باریک و گوش باریک و پر تیر که باریک باشد و لطیف و باریک
و باریک شدن گوش ستور و باریک کردن نوک نیزه و تیر و جز آن و گرد کردن و برانگیختن و ماندن و هلاک
کردن سال قحط ستور و مال مردم را حاشر یکی از نامهای پیغامبر عم حصر بالفتح تنگ گرفتن بر کسی
و باز داشتن از سفر و غیر آن و گرد گرفتن کسی را و پالان بستن شتر را و بالضم بسته شدن شکم و بفتحتین
تنگدل شدن و بسته شدن در سخن گفتن و خواندن و عاجز شدن از چیزی و بخیل بودن حصیر تنگدل و
بخیل و بوریا و هر چیزی که بافته شود و پهلو و بادشاه و زندان و محبس و راه و آب و ضعف مردم و زان
و روی زمین و جوهر شمشیر یا دو طرف آن و کوهی است در عرب حصور بالفتح شتر ماده که سوراخ پستانش
تنگ باشد و مردی که با وجود مردی میل بزن نکند و تنگدل بخیل حصار بالکسر قلعه و محاصره
کردن کسی را در جنگ و بالشی که در زیر پالان شتر نهند حضور بالضم حاضر شدن و حاضران و بالفتح
نام شهریست در یمن و کوهی است و قبیله ایست حضار بالفتح والکسر مقیم شدن و بالضم در
است که شتر را پیدا میشود و بالضم شتران نیکو و بالفتح و کسر حرف آخر نام ستاره ایست حاضر مقیم
و قبیله عظیم حضاجیر بالفتح و کسر جیم گفتار و بزرگ شکمان جمع حضجر بکسر اول و فتح دوم حطر بالفتح
جماع کردن بزن و کمان را زه بستن و تراشیدن شمشیر چیزی را و بزمین انداختن خطر بالفتح ام
کردن چیزی را و باز داشتن از چیزی و جمع کردن چیزی حفر بالفتح زمین کندن و لاغر کردن و تباه
شدن بن دندان و پاک کردن و مجامعت کردن با زن و افتادن دندان شیر کودک او بفتحتین
خاکی که از زمین کندن بیرون آید و چاه فراخ و زردی که بر بیخ دندان برآید و بدین دو معنی
به سکون وسط نیز آمده حفیر گور کنده شده حافر سم ستور و کننده چاه و جز آن حقر بالفتح خرد
شمردن کسی را حقیر خوار و خرد حکر بالفتح ستم کردن و بد زندگانی کردن و روغن که بآتش سوخته

طفل را خورانند و کاسهٔ خرد و چیز اندک و بدین دو معنی بالضم نیز آمده و بفتحتین غله که نگاهدارند تا وقت گرانی بفروشند
و لجاج کردن و سر خود شدن و آب جمع شده حمار بالکسر خر و نام مردی از عاد که کافر شده بود و هر که کافر
نشدی او را بکشتی و ذو الحمار اسود عنسی که در زمان حضرت رسالت پناه صلعم دعوی نبوت کرده بود و
بالفتح و تشدید میم خر بنده حمر بالضم خرهای سرخ جمع احمر و بضمتین جمع حمار و بفتحتین ناگوار شدن ستور از جود
جز آن و دال پیراستن و پوست باز گردانیدن گوسپند را و بضم اول و فتح ثانی تمر هندی حمیر بالکسر و سکون
میم و فتح یا قبیله ایست از قبائل سبا و بالفتح و کسر میم جمع حمار و دوال بند زین حور بالفتح باز گشتن و
گم شدن و باز گردیدن و دستار و حیران شدن و قعر و تک چیزی و بالضم هلاک و نقصان و سپید و سیاه
چشمان جمع احور و حورا و در فارسی مفرد استعمال یافته و بفتحتین سپید شدن چیزی و سخت سفید
و سیاه شدن چشم و گرد و مدور بودن کاسهٔ چشم یا تمام سیاه بودن چشم چنانکه چشم آهو است و پوستی که بالای
سلک کشند حیدر بالفتح شیر درنده و لقب امیر المومنین علی کرم الله وجهه حائر سر گشته و لاغر و گرداب و موضعی
که در آنجا مشهد امام حسین علیه السلام واقع است حیر بالفتح سر گشته شدن

باب الحاء مع الزاء

حجز بالفتح دور کردن و باز داشتن و در میان دو چیز در آمدن و نشاندن شتر و بستن رسن در دو
پای و میان تا علاج زخم پشت او کرده شود و بالکسر و بالضم اصل و خویشان نزدیک و کنار و جای
و بفتحتین گلو بریدن و بیماری است که در روده میشود حجاز بالکسر مکه و مدینه و طائف و شهرهای دیگر
که میان زمین نجد و غور واقع شده و ریسمانی که به پای دیگر شتر بندند تا علاج زخم او کرده شود و هر ریسمانی
که جامه را بدان بالا بندند حرز بالکسر جای استوار و تعویذ و بالفتح نگاهداشتن و بسیار شدن پرهیزگاری
کسی و بفتحتین چیزیکه بر وی گردبندند و آنرا خطر نیز گویند و گردگان تراشیده که طفلان بدان بازی میکنند و
حرز و حریز جای نیک استوار حرائز شترانی که از نفاهت نتوان فروخت حز بالفتح و تشدید زا بریدن
و اندازه کردن و افزون شدن در شرف و کرم و وقت و هنگام و مرد درشت کلام حزاز بالکسر نهایت
کردن در کاری و درد و سوزش دل از خشم و جز آن و بدین معنی بفتح حا و تشدید را نیز آمده حفز بالفتح
علانیدن چیزی از پس پشت و نیز زدن و راندن و شتاب کردن در کاری و مجامعت کردن بازن و
بفتحتین نهایت و هنگام در رسیدن چیزی راحمز بالفتح تیز مزه شدن و زبان گزیدن شراب و گیاه و
جز آن و تیز کردن چیزی حوز بالفتح فراهم آوردن و جمع کردن چیزی و نرم راندن و سخت راندن
و نرم راندن و نرم رفتن و نام چند موضعی است حیز بالفتح سخت راندن و آهسته راندن و بالفتح و تشدید

یای مکسوره کرانه هر چیز و مکان و به تخفیف یا و سکون آن نیز آمده احیاز جمع

باب الحاء مع السین

حبس بالفتح باز داشتن و دلیر شدن و کوه عظیم و موضعی است و بالکسر شقابه و سنگ یا چوب که بر رهگذر آب بندند بجهت جمع شدن آب تا ستور بخورند حدس بالفتح گمان بردن و تخمین کردن و بگمان سخن گفتن و زدن و در یافتن چیزی و بی راهبر براهی رفتن و کار و در سینه نشتر زدن و پامال کردن و شتاب رفتن و انداختن کسی را و تیر زدن و بفتحتین نام قومی است که در عهد سلیمان علیه السلام بوده اند حرس بالفتح نگاهبانی کردن همچنین حراست بالکسر و دزدیدن و بفتحتین نگاهبان درگاه و زمانه دراز حراس بالضم و تشدید راء جمع حارس پاسبان حمس بالفتح و تشدید سین گشتن و حیله کردن و آتش بچوبی گردانیدن و سوختن سرماگیاه را و گوشت بر آتش انداختن تا بپزد و آتش بر بالای کملج گستردن و از بیخ بر کندن و خاریدن ستور به شانه ستور خار و افشاندن گرد خاک از آن به شانهٔ ستور خار و کشتن سر ملخ را و بالکسر دانستن و آگاه شدن و دریافتن و تنگ دلی نمودن بر کسی و حرکت کردن و آواز نرم کردن و بخشیدن و مهربان شدن و یقین کردن بچیزی و دردی که زنان را بعد از وضع حمل حادث شود و سرما که گیاه را بسوزد و آواز نرم و بدین معنی آمده است تحسیس و حساس بالفتح و تشدید سین نیک دریابنده حواس به تشدید سین قوتهای دریافت جمع حاسه و آن سمع است و بصر و شم و ذوق و لمس و حواس الارض سرما و تگرگ و باد و ملخ و ستور چرنده حلس بالفتح عهد و پیمان و بالکسر بزرگ از مردم و چهارم تیر قمار و نمد زین که زیر پالان بر پشت شتر اندازند و گلیم سطبر که زیر فرشهای فاخر افگنند و بدین معنی بفتحتین نیز آمده و بفتح اول و کسر ثانی دلیر و حریص و بفتحتین بودن موضع نمد زیر پالان از شتر مخالف رنگ شتر حمس بفتحتین سخت و محکم بودن در دین و دلیر بودن در جنگ و بفتح اول و کسر ثانی دلیر در جنگ و درشت در دین همچنین احمس حنس بفتحتین ثابت بودن و ایستادن در میان معرکه از روی شجاعت و بضمتین پرهیزگاران حوس بالفتح گرد سر گشتن در شب بطلب چیزی و مراد جوس بجیم چنانچه گذشت حیس بالفتح در آمیختن خرمائی که بروغن و شیر در آمیزند و بسرشند و استخوان ازان دور کنند

باب الحاء مع الشین

حاش پاکی و دوری از عیب و بدی و حاش لله یعنی پاکی است مر خدای را حبش و حبشه بفتحتین گروهی است از سیاهان حبیش بالضم و فتح با و سکون یا نام شخصی است حرش بالفتح سوسمار شکار کردن و خراشیدن و بر غلانیدن و برانگیختن کسی را بر چیزی و بفتحتین درشت شدن پوست و بفتح اول و کسر ثانی کسی که شب نخواباد از گرسنگی و جز آن حریش بالفتح هزار پا

دگرگون و قبیلهٔ ایست از بنی عامر حشّش بالفتح و تشدید شین افروختن آتش و علف دادن ستور را و گیاه درویدن و خشک شدن بچه در شکم و شل شدن دست و درخت خرمای کوتاه که او را آب نرسیده باشد و بالضم بچه که در شکم مادر خشک شود و بمیرد و بستان و جای قضای حاجت بیرون شهر و بدین معنی بفتح و کسر نیز آمده و حش کوکب و حش طلحه دو موضعی است بیرون مدینه حشیش گیاه خشک حفش بالفتح راندن و روان شدن و گرد آمدن سیل و از هر جهت به یکجای و جمع شدن مردم و پی در پی خوش رفتن اسپ و بالکسر دوکدان و خانهٔ بسیار کوچک و چیز کهنه و سوده و ظروف و متاع کهنه حمش بالفتح بخشم آوردن کسی را و خشم گردن و بفتحتین باریک شدن ساق حوش بالفتح گرد اگرد صید در آمدن تا بدام آید و بآب گرد آمدن ستور احیش بالفتح ترسیدن و ترسانیدن و شتافتن

باب الحاء مع الصاد

حرص بالفتح شگافتن و بالکسر سخت آرزومند شدن حصّ بالفتح و تشدید صاد بشتاب رفتن و سخت دویدن و ستردن موی و بالضم اسپرک و زعفران حصاص بالضم تیز رفتن و تیز دادن حفص بالفتح جمع کردن و آرمیدن و چیزی را از دست انداختن و زنبیل چرمی و بچه شیر و رنده و ابو حفص کنیت امیر المومنین عمر رض که حضرت پیغامبر صلی الله علیه و سلم بدان کنیت ایشان را میخواندند بفتحتین تخم کنار و جبان حمص بالفتح و الکسر نام شهری است و فرو نشستن آماس جراحت و ساکن شدن درد و خراج و بیرآوردن خاشاک از چشم و همچنین حموص بالضم و بالکسر و تشدید میم مفتوحه و مکسوره نخود حوص بالفتح دوختن و تنگی کردن میان دو چیز و بالضم آنانکه گوشهٔ چشم ایشان تنگ باشد جمع احوص بفتحتین تنگ شدن گوشهٔ چشم حیص بالفتح برگشتن و یکسو شدن از راه و معنی حیص در فصل با لا گذشت

باب الحاء مع الضاد

حبض بفتحتین جنبیدن و آوازهٔ کمان و افتادن تیر پیش تیر انداز و کم شدن آب چاه و باطل کردن حق کسی را حرض بفتحتین بیماری و فساد عقل و کنار و طرهٔ جامه و شهری است بیمن و مرد بیمار از عشق و اندوه گداخته و مشرف بر مردن و آنکه سلاح نگیرد و کار زار نکند و مرد افتاده که قدرت بر خاستن نداشته باشد و آنکه از وامید خیر نباشد و بفتح اول و کسر ثانی مرد بیمار فاسد رای و عقل و بضمتین اشنان حراض بالفتح و تشدید را گیر داشنان سوزنده بجهت شخار حضّ بالفتح و تشدید ضاد بر انگیختن کسی را بر طعام و بر جنگ و جز آن حضیض پستی زمین و دامن کوه حضض بضمتین و بالضم و فتح ثانی عصارهٔ گیاهی است و آن دو قسم است عربی و هندی و بهترین آن عربی است که آنرا حضض مکی گویند حفض بالفتح خم دادن چیزی را

واندا ختن از دست و بفتحتین رخت و قماش خانه که برای بار کردن مهیا کنند و شتری که قماش بر وی بار کنند
حمض بالفتح پاک شدن زمین و ترش شدن چیزی و خورانیدن شوره گیاه ستور را و مزاح کردن و بالفتح
و بفتحتین انچه تلخ و شور مزه باشد از گیاه و خله بالضم انچه شیرین مزه باشد از گیاه حموض جمع حماض بالضم
و تشدید میم تره ایست ترش مزه که آنرا بالفارسی ترشه گویند و ترشی درون ترنج و نارنج را نیز گویند حموض
بالضم شور گیاه خوردن ستور حوض بالفتح جای که برای آب در زمین بسازند و حوض ساختن حیض بالفتح
خون حیض آمدن زن را حائض زنی که بحد حیض رسیده باشد و حائضه آنکه ورا حیض آمده باشد

باب الحاء مع الطاء

حبط بالفتح باطل شدن ثواب و عمل و هم چنین حبوط بالضم و بفتحتین تازه شدن جراحت و شکم بر آمدن و
درد کردن شکم ستور را از خوردن گیاه و نشان جراحت و زخم تازیانه بعد از به شدن حط بالفتح و تشدید طا
فرود آوردن به نشیب و فرود آمدن بمنزل و زه برگرفتن از کمان و کوفتن بار و زین و صیقل دادن و
نقش کردن چرم را حلط بالفتح خشم کردن و لجاج نمودن و شتافتن حنوط بالفتح خوشبوئیهای
در آمیخته که از برای مرده سازند و همچنین حناط بالکسر حناط بالفتح و تشدید نون گندم فروش و خوشه
فروش حنط بالفتح زنگ کردن ادیم را حوط بالفتح نگاهداشتن و گرد آوردن حائط دیوار و بستان

باب الحاء مع الظاء

حظ بالفتح و تشدید ظا بهره و بخت و بهره مند و با بخت شدن حظیظ با بهره و با بخت حفظ بالکسر
نگاهداشتن و یاد گرفتن حفیظ نگهبان و نامی است از نامهای خدای تعالی یعنی آنکه از علم او چیزی
غائب نیست حافظ یادگیرنده و نگاهدارنده حفظ و حفاظ جمع حفاظ بالکسر عار و حمیت و مواظبت
کردن و دور گردانیدن از بدیها خود را

باب الحاء مع الفاء

حتف بالفتح مرگ حتوف بالضم جمع و گویند مات فلان حتف انفه یعنی بمرگ خود مرد و چه زعم عرب است
که هر که بمرگ خود بمیرد روح او از بینی بیرون می آید حجف بفتحتین سپرها و سپرها که از پوست و چرم باشد
و چوب و پی نداشته باشد و احدش حجفه حذف بالفتح انداختن و بعصا زدن خرگوش و غیر آن و پاره
از سر و جز آن بریدن و دور کردن حرفی از کلمه و از موی چیزی گرفتن و رسانیدن جائزه و صله بکسی
نزدیک کام نه دادن و سلام سبک و مختصر دادن و بفتحتین گوسپندان سیاه خرد و مرغابیهای کوچک و نام
مرغی است حرشف بفتح حا و شین پشیزهٔ ماهی و مرغان خرد و هر چیز خرد و نیمها و جز آن که سلاح را بدان

ازالیش و ملبند و پیران و ناتوانان و گیاهی است خاردار که آنرا بفارسی کنگر گویند و بالضم زمین درشت و بلندی
است حرشفه بالضم حرف بالفتح کرانه و تیزی هر چیز و تیغ کوه و حرف تهجی و غیر آن و شتر مادهٔ میان باریک استعاره
از شتر مادهٔ لاغر و ناقهٔ بزرگ جثه و کسب کردن و گردانیدن چیزی را و سرمه کشیدن چشم را و بالضم تخم تره
تیزک که آنرا حب الرشاد نیز گویند و بکسر حا و فتح را صناعتها و پیشها جمع حرفه و قول حق تعالی من یعبد الله علی
حرف یعنی کسان هستند که حق را عبادت کنند بر یکوجه و آن وقت خوشحالی است نه وقت محنت و رنج
فی الحدیث + القرآن نزل علی سبعة احرف + قرآن نازل شده است بر هفت لغت یعنی بزبان هفت قبیلهٔ
عرب یا بر هفت قراءت حریف هم پیشه و هم کار و بکسر حا و تشدید را تیز مزه و گزنده زبان حشف بالفتح
پاک کردن خرما از خرمای زبون و بفتحتین چیزیکه بدست پاک کنند او را احشف بالفتح بار آوردن نخل نان
خشک و بفتحتین خرمای زبون و تباه و پستان فرسوده حشیف جامهٔ کهنه حصف بالفتح استوار کردن و
رساندن و دور کردن و بفتحتین گر خشک و خشک شدن پوست حصیف استوار و محکم و کامل رای و درخت خرد و
استوار حف بالفتح و تشدید فا گرد چیزی در آمدن و خدمت کردن و مهربانی کردن و پاک ساده کردن سر و روی را
از موی و خشک شدن گیاه در زمین و گرفتن بروت و پیراستن ریش و خشک شدن موی سر از بی روغنی و
شنیدن آواز اسپ وقت دوانیدن و آواز کردن بال مرغ در پریدن حفوف بالضم خشک بودن سر از ندید بالیدن روغن
و خشک بودن گیاه زمین و رفتن شنوائی بتمام و گرفتن موی سر و بروت بتمام حفیف شنیدن آواز اسپ وقت مهمیز کردن
و آواز مار که از پوست آن بر آید و صحیح آنکه از دهان او بر آید و آواز مرغ و درخت حفاف بالکسر جانب نشان
موی گرد اگرد سر حقف بالفتح توده ریگ کج شده احقاف جمع حلف بالکسر سوگند و عهد و دوستی که
یار خود را سوگند دهد تا یاد و عذر نکند و بالفتح و الکسر و بفتح اول و کسر ثانی سوگند خوردن و بفتحتین گیاهی است
که آنرا حلفاویج نیز گویند حلیف هم عهد و هم سوگند و تیز زبان حنف بفتحتین راست بودن در دین
و میل کردن بحق و کج بودن پا چنانکه سر پاهای پا بسوی یکدیگر میل کنند یا آنکه بر پشت پا راه رفتن حنیف
راست در دین و مائل بحق و ثابت بر آن و آنکه بر ملت ابراهیم عم باشد حوف بالفتح ازار چرمین که
زنان حائض و کودکان پوشند و چیزی است مانند هودج حیف بالفتح جور و ستم کردن

باب الحاء مع القاف

حاق بتشدید قاف میان چیزی حبق بالفتح تازیانه و رسن و چوب خرما زدن و تیز دادن و بفتحتین گیاهی
حدق بالفتح گرد فرو گرفتن و نظر بچیزی کردن و وا کردن مردهٔ چشم را و نرسیدن چیزی به چشم کسی و
بفتحتین سیاهی دیده‌ها واحدش حدقه و بمعنی بادنجان نیز آمد حدائق باغهای پر درخت که دیوار داشته

باشد **حذق** بالکسر زیرکی و همچنین حذاقه و بالفتح استاد و زیرک شدن در کار و نیکو دریافتن کودک خواندن
را و گزیدن تیزی و ترشی زبان را و بریدن بداس و مانند آن چیزی را **حاذق** زیرک و استاد در کار **حرق**
بالفتح سوختن و سائیدن دندان بر همدیگر از خشم و سودن چیزی بچیزی و بالکسر شاخ خرما که درخت خرما را بدان
گشنی دهند و بفتحتین آتش یا زبانهٔ آتش و سوختگی جامه از کوفتن گاذر و بفتح اول و کسر ثانی مردیکه اعضا
او ترقیده باشد و ابر سخت برق **حراق** بالضم آب بسیار شوره و اسپ نیک دونده و بتشدید را و تخفیف آن
سوخته و همچنین حراقه به تشدید و تخفیف اما بعضی گفته اند که تشدید در حراقه غلط است **حریق** سوزش و سوخته شدن
حزق بالکسر گروه مردم و مرغان جز آن و بالفتح بر رسن بستن سخت و فشردن و کشیدن اعصاب **احق**
ثابت و سزاوار و درست و راست و واجب و راستی و کاری که البته واقع شود و نامی است از نامهای حق
تعالی و راست کردن سخن و درست کردن وعده **حقیق** ثابت و سزاوار **حلق** بالفتح نای گلو و تراشیدن
موی و بر گلو زدن و بالکسر مال بسیار و انگشتری پادشاه و بالضم شکل و بفتحتین پوست رفتن و سر خر
شدن قضیب است و خر از گشنی کردن و جمع حلقه است و برین تقدیر بکسر اول و فتح ثانی نیز آمده **حمق**
بالضم شراب و نادانی و بدین معنی بضمتین نیز آمده و بفتح اول و کسر ثانی مرد سبک ریش **حماق** بالفتح
و بالفتح آبله که بر اندام آدمی بر آید **حملوق** بالضم و **حملاق** بالکسر و الضم باطن پلک چشم
حمالیق جمع **حنق** بفتحتین خشم و خشم گرفتن **حوق** بالفتح روفتن خانه و مالیدن اعضا و پای
هموار کردن چیزی و گرد گرفتن و گروه و بسیار و بالضم گرداگرد سر قضیب **حیق** بالفتح گرد گرفتن
فرود آمدن و قرار گرفتن و واجب شدن چیزی بر کسی و لازم شدن کسی بکاری و آنچه
فرو گیرد انسان را از کارهای بد

باب الحاء مع الکاف

حبک نیکو بافتن جامه را و استوار و نیکو کردن هر چیزی و بریدن و گره زدن **حباک** بالکسر راه
در ریگ و ده و شکن آب و شکن ذره و موی جعد هم چنین **حبیکه** **حبک** بضمتین جمع **حتک** بالفتح شتابی
رفتن و گام خرد نهادن و تراشیدن و بفتحتین پرهای گردن شترمرغ **حرک** بالفتح جنبیدن و بفتح اول
کسر ثانی جوان چست و زیرک **حراک** بالفتح جنبش **حارک** بکسر را منتهای مابین دو دوش **حریک**
عنین و کسی که ضعیف باشد تهی گاه او و وقت رفتار او ظاهر شود **حرک** استوار کردن چیزی و فشردن
و بر رسن محکم بستن **حسک** بفتحتین خار مغیلان و آنچه از آهن سازند چون خار مغیلان و بر راه لشکر
خصم اندازند و کینه و دشمنی **حشک** بسیار شدن شیر در پستان و بسیار شدن بار درخت خرما و جمع شدن

مردم حکّ بالکسر وتشدید کاف مشک و بالفتح سودن چیزی بچیزی وخلیدن چیزی در دل حلک بفتحتین
سیاهی سخت حالک سخت سیاه حمک بفتحتین مورچها و شپشها و هرچه ریزه باشد از هر چیز حنک بالفتح بکام
کودک مالیدن خرما وجز آن و رسن در دهن ستور کردن و دریافتن و استوار و پخته کردن بتجربه کسی را به جهت
کلان سالی و بفتحتین کام و زیر زنخ و منقار مرغ و جماعة که بطلب آب و گیاه بجائی روند تا آنجا دواب بچرانند
پشتهای کوچک بلند که سنگریزهای آن نرم و سفید باشد و وادی هست همین حوک بالفتح جامه بافتن و خرقه
و ریحان کوهی هست که آنرا بادروج گویند حائک جامه باف حیک بالفتح خرامیدن و آهسته رفتن و کارکردن
سخن در دل و شمشیر در زخم گاه و بریدن کارد چیزی را و جامه بافتن

باب الحاء مع اللام

حال گل سیاه و حالت و زمانی که در وی باشد و میان پشت هست و گرد و بچه کودک و پشتواره و خاکستر
ارم و بتشدید لام فرود آینده حبل بالفتح رسن و عهد و امان و پیوستگی و ریگ توده دراز کشیده ولی در رگ
گردن و رگ بازو و گرانی و سختی و حادثه و وصال و بفتحتین پر شکم و غضب و درخت خرما و انگور و بسکون
بالف نیز آمده حبل الورید رگی هست در گردن و حبل النزع رگی هست در دست حجل بالفتح و الکسر بند کردن
برجسته جسته رفتن در راه و رفتن کلاغ و خلخال و کبک نر و بفتحتین کبک و شترکره حدل بالفتح میل کردن ستم
کردن کج شدن و بالکسر بستن گاه ازار و بفتحتین پستی و بفتحتین نظر کردن بگوشه چشم حذل بالضم پیراهن و ازار
بالفتح صمغی که از بن درخت بیرون آید و بفتحتین افتادن مژه و نوعی از حبوب که از آن نان می پزند حرمل
بالفتح دانه سپند حزقیل بالکسر نام پیغامبری است و بحذف یا نیز آمده حسل بالفتح سخت راندن و میوه
خار که سبز باشد و بالکسر بچه سوسمار و قتیکه از بیضه برآید حشل بالفتح رذل و زبون و حقیر و زبون کردن
چیزی را حاصل بقیه چیزی و نقد چیزی حصول بالضم ثابت و باقی ماندن چیزی حصل بالفتح و بفتحتین
غوره خرما که سخت باشد و آنچه مانده باشد در خرمن از گندم و جو و جز آن و همچنین حصاله بالضم حطل بالکسر
گرگ احطال جمع حظل بالفتح و سکون ظاء معجمه باز داشتن از تصرف و حرکت و بفتح اول و کسر ثانی مرد سخت
غیرت با اهل خود حفل بالفتح پاک داشتن و گرد آمدن گروه و جمع شدن شیر و آب حقل بالفتح زمین که
کشتن که در آن زراعت نیکو شود و زراعتی که برگ آن بسیار و انبوه باشد حل بالفتح و تشدید لام مردن و عزم
و کشادن گره و فرود آمدن و حلال شدن و واجب شدن و بیرون آمدن زن از عدت و بالکسر
احرام و حرم بیرون آمدن و آنکه از احرام و حرم بیرون آمده باشد و هدف و کفارهٔ سوگند دادن
و استثنا کردن در آن و بالضم جمع احل ابسی که پایش سست و زبون بود در رفتار حلال

بالفتح چیزی مباح و بیرون آمدن از حرم و احرام و مرد بیرون آمده از حرم و احرام و بالفتح و تشدید لام بسیار کشاینده گره و فروشنده روغن کنجد **حلول** بالضم فرود آمدن و رسیدن وعده چیزی و رسیدن قربانی بموضع قربان شدن و واجب شدن و بسر آمدن عدت زن و فرود آیندگان جمع حال است حلائل زنان نکاحی جمع حلیله است **حلل** بفتحتین سستی پی ستور و بضم اول و فتح ثانی جمع حله و معنی آنگذشت **حلیل** شوهر و هم منزل و همسایه **حلاحل** بالضم مهتر و بزرگ قوم **حمل** بالکسر باری که بر پشت یا بر سر کنند و بالفتح بر درخت و بار شکم و باری که بر گردن بردارند و برداشتن و باردار شدن و بار بر نهادن و حمله بردن بر کسی و بر ستور نشاندن کسی را و بفتحتین بره و نام برجی است و ابر بسیار آب **حمیل** کودکی که از ملک کفار بکودکی برداشته در ملک اسلام آورده باشند و گیاه خشک و جز آن که آب بسیار آورده باشد و ضامن و بکسر خوانده **حمائل** دوال شمشیر و آنچه در بر اندازند **حمول** بالفتح بسیار بردبار و متحمل و ستوری که بر آن بار توان کرد و بالضم هودج‌ها و شترانی که بر آنها هودج بنا شد و احدش حمل بالفتح و الکسر **حنبل** مرد کوتاه و پوستین کهنه و موزه کهنه و دریا و مرد بزرگ شکم و جد امام احمد رح **حنظل** بالکسر ثمر گیاهی است مانند خربزه خرد که بغایت تلخ بود آنرا خربزه ابوجهل گویند **حومل** بفتح اول هر چیز و ابر سیاه بسیار باران و سیل که آب صاف داشته باشد و موضعی است و نام زنی است که ماده سگ را بروز گرسنه میداشت و آن ماده سگ شب پاس آدمی داشتی تا آنکه دم خود را از غایت گرسنگی بخورد و این مثل شد عرب گویند فلان اجوع من کلبة حومل **حول** بالفتح قوت و توانائی و گرد اگرد چیزی و از حال بر گشتن و یکساله شدن کودک و گذشتن یکسال بر خانه و بر گشتن کمان از حال اول و کج گشتن آن و بالضم آلبستن شدن شتر ماده و شتر ماده‌ای که آلبستن نباشد و بکسر اول و فتح ثانی بر گشتن و رفتن از جائی بجائی و بفتحتین احول شدن **حوول** بالضم بر جستن و جستن بر ستور بر نشستن و از عهد بر گشتن **حواصیل** مرغی است سفید بسیار خوار و چینه دانهای مرغان جمع حوصله بالکسر آلبستن شدن ناقه از فحل بعد از گشن دادن و بر گشتن گونه روی و مانع شدن میان دو چیز و بحال دیگر گشتن و جنبیدن و مقابل چیزی **حیل** بالفتح قوت و آبی که در میان وادی جمع شود و حول نیز بمعنی آمده است و بکسر اول و فتح یا جمع حیله

باب الحاء مع المیم

حام پسر نوح عم که پدر سیاهان است و بتنوین میم که در قرآن شریف آمده است شتری باشد که ده کره از پشت او پیدا شده باشد و آنچنان شتر را در زمان جاهلیت بار ننهادندی و گوشت آن حرام داشتندی و میگفتندی قد حمی ظهره، حمایت کرده است اشتر پشت خود را و در اصل حامی بوده است **حتم** بالفتح

استوار کردن و حکم کردن و واجب کردن کار بر کسی حاتم بکسر تا قاضی و زاغ سیاه و زاغ سرخ پای و
منقار که آنرا غراب البین گویند و جوانمرد معروف پسر عبد الله بن سعد الطائی و مشهور بفتح تا شده
حثم بالفتح دادن و ترم درام کردن حجم بالفتح کرانه و بیرون آمدگی هر چیز و حجامت کردن و مکیدن و باز داشتن
و بر آمدن پستان حجام بالکسر چیزی بر دهان شتر بستن تا نگزد و بالفتح و تشدید جیم خون کشنده حذم بالفتح و
بفتحتین گرمی سخت و سوختن آتش حذم بالفتح بریدن و شتاب خواندن و بشتاب رفتن و جز آن و بفتح اول
و کسر ثانی برنده و همچنین حذیم حذام بالفتح و کسر میم زنی است قال الشاعر ع اذا قالت حذام فصدقوها
فان القول ما قالت حذام حرم بالضم احرام گرفتن و حرام شدن و بالکسر چیز حرام و بفتحتین گرداگرد خانهٔ کعبه و
اندرون سرا و حرمین یعنی مکه و مدینه و بضمتین احرام بستگان و حرمت داشتگان و اشهر حرم چهار ماه که جنگ
دران حرام بوده و آن محرم و رجب و ذو القعده و ذو الحجه است حرام بالفتح ناشایسته و ناروا و مردی که
احرام بسته باشد حریم گرداگرد خانه و چاه و جز آن و آنچه نسبت بخانه و چاه داشته باشد از حقوق و چیزی که حرام
باشد و دست بدان نتوان کرد و جامه که محرم پوشیده باشد و جامهٔ که محرم دور کرده باشد و دیگر نپوشد و محله ایست
ببغداد و دهی است بیمامه و چیزی که آنرا حمایت نمایند و جنگ کنند بران حزم بالفتح استواری و استوار کردن
تنگ بر ستور و هوشیاری و آگاهی در کار و فراهم آوردن کار خویش را و زمین وادی و بفتحتین در سینه بازدن
چیزی او در آمدگی تهیگاه اسپ و بضم اول و فتح دوم دستهای هیزم و علف و جز آن جمع حزمه حزام بالکسر تنگ
ستور و دست بند طفل بگهواره حسم بالفتح بریدن و باز ایستادن خون و جز آن و داغ کردن و بضمتین موضعی
است حسام بالضم شمشیر تیز و تیزی دم شمشیر حسوم بالضم پی درپی و بمعنی شوم نیز آمده حشم بالفتح خشم آوردن
کسی را و خجل کردن و خشم نمودن و بفتحتین چاکران و خدمتکاران که برای او غضب نمایند و جنگ کنند با دیگران
حصم بالفتح شکستن و تیز دادن حصرم بکسر اول و ثالث خرمای ناپخته و غورهٔ انگور و مرد بخیل و ترش روی
و تندخوی حطم بالفتح شکستن و سخت پیر شدن اسپ حطیم شکسته و اسپ شکسته و زبون حال
از پیری و سنگ کعبه یا ما بین رکن و زمزم و مقام یا از مقام تا در کعبه و دیوار بیرون خانه کعبه
جانب مغرب که درانجا ناودان کعبه است و گویند که در زمان ابراهیم ع داخل کعبه بود و در جاهلیت
آنرا خارج کرده دیوار دیگر از اندرون دادند و آن دیوار نیز باقی است و مردم بجهت احتیاط بیرون
آن طواف کنند و محاذی دیوار اندرونی نماز گزارند عبد الله بن زبیر چون از ام المومنین عائشه رض
شنیده بود که حضرت رسالت پناه صلعم می فرمود که این دیوار داخل خانه کعبه بود و بواسطهٔ قرب زمان
جاهلیت داخل کردن آن باعث فتنه و فساد است در هنگام حکومت مکه معظمه آن دیوار را داخل

کعبه گرد چون حجاج بر عبد الله استیلا یافت و خانهٔ کعبه بواسطهٔ جنگ و انداختن توپ و سنگ از هم ریخته
بود باز بطریق جاهلیت که در وقت حضرت سلیمان بنسق مانده بود بنا نمود والحال همان بنای حجاج
باقی است حطام بالضم خرد و شکسته شده و ریزهٔ هر چیزی و اندک مال دنیوی حکم بالضم فرمان و فرمان دادن
و دانستن و حکم کردن میان مردم و محکم و استوار کار شدن و بالفتح باز داشتن و حکمهٔ لگام در
دهن اسپ انداختن و بفتحتین میانجی و حکم کننده و ممیز و نام شخصی است و قبیله ایست از یمن و بکسر
اول و فتح ثانی حکمتها حکیم دانا و راست کار و استوار و حاکم و خداوند حکمت حلم بالکسر آهستگی
و بردباری و دیر غضب شدن و آهستگی نمودن در عقوبت کسی و بالضم و بضمتین خواب دیدن
و آنچه در خواب دیده شود و بفتحتین تباه شدن پوست و کرم افتادن دران حلیم شتر فربه و مرد دیر
غضب حلام بالضم و تشدید لام بره و بزغاله که از شکم گوسپند و بز بیرون آید و گوسپند ریزه حم
بالفتح خویش شوهر و خویش زن و پدر شوهر و پدر زن و به تشدید میم گرم کردن و گرم شدن و گداختن
و دنبه و قصد کردن و شتاب کردن و تب گرفتن و دنبه گداخته و چشمهٔ گرم و گزیر و چاره و بدین معنی
بالضم نیز آمده حمیم آب گرم و باران که در موسم گرما بارد و عرق و خوی و گرمای تابستان حمام بالفتح
کبوتر و قمری و هر مرغی که طوق دارد و بالکسر مرگ و بالضم تب و شتر تب گرفته و بالفتح و تشدید میم
گرمابه حمم بفتحتین گرم شدن و بالضم خاکستر و انگشت و هرچه سوخته باشد حنتم بالفتح کوزهٔ سبز
و ابرهای سیاه حوجم بالفتح حا و جیم گل سرخ که ازان گلاب کشند حوجبه واحد حیزوم میانهٔ سینه ستور که محل
بستن تنگ بود و همچنین حزیم و نام اسپ حضرت جبرئیل علیه السلام حوم بالفتح گرداگرد چیزی و گرد چیزی
گشتن مرغ و جز آن و گلهٔ انبوه از شتر

باب الحاء مع النون

حبن بالفتح غضبناک شدن و درخت خرزهره و بالکسر میمون و دنبل و بیماری که بدان بدن آماس
کند و بفتحتین علت استسقا حتن بالفتح سخت شدن گرما و مانند و قرین و برابر و بکسر نیز آمده و
بفتحتین کنارهای کوه حجن بالفتح خم کردن و باز داشتن و باز گردانیدن و کشیدن چیزی بچوگان
و بفتحتین کجی و خمیدگی و کهنه و بدین معنی بکسر جیم نیز آمده حجون بالفتح دور و دراز و مرد کاهل و کوهی
بمکه که گورستان و خانها دارد حدثان بالکسر ابتدای چیزی و بالضم جوانان و بفتحتین حادثه
حرمان بالکسر نومیدی حرن بالفتح توسنی و توسن شدن و کم و زیاد نکردن بیع و بمعنی راندانی
کردن حرون بالضم توسنی کردن و بالفتح توسن و سرکش و نخچیری که بالای کوه باشد حران بالفتح

وتشدید را شهریست در شام مولد زردشت و منسوب بدان را حرانی گویند حرون بالفتح زبون و تربیت
و نحت و شهرهای عرب و قبیله ایست از غسان داند و غمگین کردن کسی را و بالضم اندوهگین کردن و اندوه
و بدین معنی بفتحتین نیز آمده و بالفتح و کسر زا غمگین و بدین معنی است حزین و عام الحزن سالی که دران خدیجه و
ابوطالب فوت شدند حسن بالضم خوبی و نیکوئی محاسن جمع و بفتحتین خوب و نیکو حسین بالضم خوبک تصغیر
حسن و بالفتح و کسر سین خوب و صاحب حسن و حسن و حسین نام دو کوهی است و دو قبیله ایست از بنی طی و
نام سبطین رسول الله صلعم حسان بالکسر خوبان و بالضم خوب و بدین معنی به تشدید سین نیز آمده است
و بالفتح و تشدید سین بسیار خوب و صاحب درک بر تقدیر اول از حسن است و بر ثانی از حس و نام مداح حضرت
رسالت پناه صلعم که آنرا حسان بن ثابت انصاری گویند حسبان بالکسر پنداشتن و بالضم عذاب تلخ و تیرهای کوچک
و شمار و بعضی گفته اند که حسبان جمع حساب است حصن بالکسر جای پناه و هر موضع استوار که باندرون آن نتوان
رسید و سلاح و هلاک و بالضم عفت و پارسائی زن و بالفتح در پرده شدن و پرهیزگار شدن زن بکسر و ضم نیز آمده
حصین بالفتح محکم و استوار و بالضم و فتح صاد نام مردی است حصان بالفتح زن پارسا و زن شوهردار و
بالکسر اسپ نر یا اسپ نیکو که نسل آن نگاهداشته شود حضن بالکسر زیر بغل و کنار چیزی و خانه و گفتار احتضان
و بالفتح در کنار گرفتن مادر بچه را و زیر بال گرفتن ماکیان چوزه و بیضه را و بفتحتین علاج و کوهی است در نجد و قبیله
ایست از بنی تغلب حضان بالکسر بزرگ بودن یک پستان از پستان دیگر حفن بالفتح بمشت گرفتن چیزی را
اندک چیز دادن و بفتحتین وقت رفتن هر دو پا برگشتن چنانکه گرد برخیزد و بسبب آن حفان بالفتح و تشدید فا بچهای
مرغ واحدش حفانه و خادمان و طرف پر و پیمانه مالامال حقن بالفتح باز داشتن شیر در مشک ریختن تا ماست
گردد و مسکه ازان بر آید و نگاهداشتن بول و مانند آن و خون کسی نگاهداشتن و از کشتن خلاص نمودن حاقن
بول آمده را نگاه دارد حمار قبان بکسر حا و فتح قاف و بای مشدد نوع سبز حلان بالضم و تشدید
لام بره و بزغاله که از شکم مادر بر آورده باشند و بره و بزغاله خرد حلوان بالضم چیزی که برشوت
دهند و اجرت دلال و اجرت فال گوئی و مهر زن و شیرین شدن چیزی حلزون بفتحتین کرمی است
در چراگاه شتر که دران شوره گیاه روید میباشد حنین بالفتح و کسر نون آرزومندی و بسیار گریه و
زاری و نالهٔ شتر ماده که از بچه جدا شود و بالضم و فتح نون نام کفش گری است از اهل حیره و نام علامه ایست که
کتب یونانی را بعربی ترجمه کرده و نام موضعی است میان مکه و طائف که در انجا کفار بحضرت رسول صلعم
جنگ کردند و اول لشکر اسلام هزیمت رفت آخر فتح و فیروزی یافت حنان بالفتح بخشودن و
مهربانی کردن و روزی و برکت و وقار و هیبت و شتر دراز و بالفتح و تشدید نون بخشاینده و آرزو

کنندهٔ چیزی ونامی است از نامهای حق تعالی در راه پیدا و آشکار اجن بالکسر و تشدید نون قبیله
ایست از جنیان و بالضم سپر قبیله ایست حین بالفتح هنگام آمدن و نزدیک شدن وقت و هلاک شدن و
بالکسر هنگام و مدت شش ماه و چهل سال و هفت سال و صبح و شام و روز قیامت حومان
بالفتح گرد چیزی گردیدن مرغ و غیر آن حیطان بالکسر دیوارها جمع حائط حیتان بالکسر جمع حوت یعنی
ماهی حیران بالفتح سرگشته حیوان بفتحتین زنده بودن و زندگان

باب الحاء مع الواو

حبو بالفتح بکون رفتن کودک و رفتن مرد بدو دست و شکم و نزدیک شدن و بلند بر آمدن و بخشیدن و
بر زمین آمدن تیر نخست بار و بعد از ان بر هدف رسیدن و حمایت کردن و باز داشتن حتو بالفتح سخت
دویدن حثو بالفتح خاک پاشیدن و اندک چیزی دادن حجو بالفتح اقامت کردن و گمان بردن راندن
بازگشتی را و نگاهداشتن راز حد و بالفتح راندن شتر بنغمه و آواز و تابع و پس آمدن شب و روز حذو بالفتح
برابر کردن دو چیز باهم و برابر چیزی بودن و نشستن و زبان گزیدن به تیزی سرکه و جز آن و دست
بریدن کارد حسو بالفتح آشامیدن مرغ آب را و نوشیدن شوربا و جز آن اندک اندک حشو بالفتح آگندن
و چیزی که بالش و جز آن بدان آگنده کنند و شتران خرد و سخن زیاده حقوق بالفتح پهلو و ازار و بستن
گاه ازار و رسیدن چیزی به پهلو و موضع درشت بلند شده از سیل حلو بالضم چیز شیرین و بالفتح شیرین
شدن و بالکسر موزه ایست کوچک حمو بالفتح پدر زن و برادر زن و عم زن و خویش زن و پدر مرد و
خویش مرد حنو بالکسر و بالفتح کجی و حنای زین و جانب چیزی و بالفتح خم کردن و کج کردن و بفتحتین و تشدید
واو مهربانی کردن و آرزومند شدن

باب الحاء مع الیاء

حامی نگاهدارنده بعنایت و کرم و شتری که ده بچه از پشت او حاصل شده باشد حافی برهنه پا
قاضی حادی گرد کننده و گرد گیرنده حالی بزیور آراسته حاکی حکایت کننده حری بالفتح و تشدید
یا سزاوار حفی بالفتح و تشدید یا مهربان و دانا و سوال کننده بالحاح حلی بالفتح زیور کردن و زیور
بالضم و فتح لام جمع آن و بضم حا و تشدید یا زیورها جمع حلیه بالکسر حواری بالفتح و تشدید یا گازر و سپید نو
دیاری دهنده حی بالفتح و تشدید یا زنده و قبیله و اندام زن و زندگی جمع کردن و گرد فرو گرفتن و اسم فعل
بمعنی بیا و حی علی الصلوة یعنی بیا بر نماز حیری بالکسر و تشدید یا منسوب بشهر حیره و بمعنی همیشه نیز آمده

باب الخاء مع الالف

خبا بالفتح پنهان کردن و پنهان کرده و باران و گیاه و بالکسر و مد بهمزه خیمه ختا بالفتح باز داشتن از کاری و
فریب دادن و ربودن چیزی خجا بالفتح نکاح کردن و زدن خذی بالفتح فروتنی کردن خرء بالضم پلیدی خسا
بالفتح راندن سگ را و رفتن سگ خسو بضمتین خیره شدن چشم خضرا بالفتح سبزه و گیاه سبز و لشکر که در آهن
غرق باشد و آسمان و خضراء الدمن سبزه که از میان سرگین و خاکروبه برآمده باشد و فی الحدیث وایاکم و خضراء
الدمن یعنی نگه دارید خود را از زن باجمال که بدنژاد و بد اصل بوده باشد که هرچه از سرگین خاکروبه روید
از لاغری بنا شد خطا بالفتح گناه کردن و بالکسر گناه و بفتحتین ناراست و ناصواب بدین معنی بهمزه نیز آمده است
خفاء بالمد پنهان شدن خلا بالقصر خالی و تنها شدن و فسوس داشتن و گرد آمدن در خلوت با کسی
خلاء بالفتح والمد آبدست خانه و جای خالی خلطاء بالضم و فتح لام انبازان جمع خلیط خنثی بالضم
علامت مرد و زن هر دو داشته باشد خنا بالفتح والقصر سخن فحش و بیهوده خنفسا بالضم کرمی است گنده
که از رایحه خوش متاذی شود بفارسی نراخبرده گویند خوی بالکسر فتح واو خالی شدن خیلاء بالضم و فتح یا تکبر کردن و بیناشتن

باب الخاء مع الباء

خائب نومید خب بالفتح والکسر و تشدید با مرد فریبنده و گریز و فریفتن و گریزی نمودن و اشتر و ریگ خبب
بفتحتین موج زدن دریا و گاه بر زمین پا و گاه بران پای استادن اسپ یا برداشتن پای راست و دست راست
و برداشتن پای چپ و دست چپ خبیب بالضم و فتح با یکی از صحابه حضرت رسول صلعم خدب بالفتح
بریدن و زدن شمشیر و دروغ گفتن و گزیدن و بفتحتین نادانی و درازی و بکسر خا و فتح دال و تشدید با شتر مرغ
خراب ویران و ویران شدن خرنوب بالضم و خروب بالفتح و تشدید را درختی است بیابانی خاردار
میوه اش مانند سیب میشود خشب بالفتح آمیختن چیزی بچیزی و پاک کردن چیزی از چیزی و تراشیدن
تیر بار اول و شعر گفتن بهر نوع که آید و زدودن شمشیر و جز آن و زنگ گرفتن آن و بفتحتین چوب خشیب شمشیر
زدوده و زنگ گرفته و تیر تراشیده بار اول و چیز زبون و پاک کرده خصب بالکسر بسیاری گیاه و
فراخی عیش و شهر آباد و بالضم کنار چیزی و بالفتح شگوفه خرما و درخت خرمای بسیار بار و بهمین معنی است
خصاب بالکسر خضب بالفتح رنگ کردن خضاب بالکسر چیزی که بدان موی را رنگ کنند و کف خضیب دست
رنگین و ستاره ایست که چون به نصف النهار رسد وقت استجابت دعا است خطب بالفتح کار و
حال و بالکسر مرد و زن خواهنده و زنی که خواستگاری کرده شود او را و کلمه که خاطب در وقت نکاح گوید و بدین معنی
بضم نیز آمده و بالضم والفتح جمع خطبه خطاب بالکسر با کسی سخن رو برو گفتن و فصل الخطاب حکم بگواه یا
سوگند کردن یا دانش بسیار در حکم و قضا و یا گفتن اما بعد در خطبه خاطب مرد و زن خواهنده و بدین معنی است

خطیب خلب بالکسر ناخن و پردهٔ دل و ترب و برگ انگور و بالفتح خراشیدن بناخن و بریدن و پاره کردن چیزی در ربودن هوش کسی و گزیدن و فریب دادن و بالضم و بضمتین لیف خرما و مغز درخت خرما و لای و گل سیاه چسپنده و رسن تافته و بالضم و تشدید لام مفتوح ابری که در و باران نباشد

باب الخاء مع التاء

خاصة چیزی که مخصوص چیزی باشد خالصة خاصه و بنا میخته از چیزی خاصیة طبیعت و خوی و اثر خاتمة پایان چیزی خاصرة تهی گاه خابیة خم که در و سرکه و دوشاب جز آن کنند خالفة مرد بسیار خلاف و بی خیر و ستون خیمه و خرگاه خافضة فرود آرنده و زنی که ختنهٔ زنان کند خاویة افتاده و خالی خافیة نهان شده و شلخ خرما که نیز یک تنه درخت باشد خبرة بالکسر آزمایش و دانستگی و بالضم بهره از گوشت و جز آن و دانستن چیزی خثورة بالضم غلیظ شدن آب ماست شدن شیر و مقیم شدن بجائی و آمیختن بچیزی خجالة شرمنده شدن و بسیار گیاه شدن زمین لیکن در مغرب گفته که خجالت از خطای علمه است صواب خجلت بالفتح و خجل بفتحتین خذرة بالضم شب تاریک و ابر سیاه و عقاب و قبیله ایست از انصار از ان قبیله است ابو سعید خدری رضی الله عنه خدعة بالفتح و الضم فریب بفتحتین نیز آمده و بالضم آنکه مردم او را فریبند و بالضم و فتح دال آنکه مردم را فریبد خدیعة مکر و فریب نوعی از طعام با گوشت ریزه خذشة بالفتح خراش چیزی خذمة بالکسر چاکری کردن و بفتحتین دوالی که بر دست و پای شتر بندند خرارة بالفتح و تشدید را اول آب واز کننده خریطة ظرفی است از پوست و جز آن خرقة بالضم پیرهن که آنرا بقلة الحمقاء نیز گویند و آنچه چیده شود از میوه خرافات بالضم افسانها و حکایتهای غریب و عجیب از ان خنده آید خرافة بالضم نام مردی پری زده که چیزهای عجیب از پریان همی گفت و عرب هر سخن که باور ندارند گویند هذا حدیث خرافة خرقة بالکسر جامه که از پارها دوخته باشند خریدة زن شرمگین و دختر بکر و دوشیزه ناسفته خرزة بفتحتین مهره و فقرهٔ استخوان پشت و خرزات الملک جواهر تاج و رسم چنان بود که هر سال یک دانه جوهری قیمتی بر تاج می نشاندند تا عدد سالهای پادشاهی بآن معلوم شود خزاعة بالضم پاره که از چیزی بریده شود و قبیله ایست از قوم بنی آزر که از قوم خود جدا شده بمکه اقامت نموده اند خزعة بالفتح لنگی دلنگی پا و بالکسر پارهٔ از گوشت و بالضم و فتح زا لسر و باز ایستاده از کار ها خزانة بالکسر خزینه داری و گنجینه و فتح خا غلط است خزائن جمع خساسة بالفتح ناکس و زبون شدن خسارة بالفتح هلاک و گمراهی و زیان خشیة بالفتح ترسیدن خشونة بالضم درشت شدن خشعة بالضم تشنه سهو از حصه بالضم و الفتح خاص کردن چیزی بچیزی خصاصة بالفتح درویشی و احتیاج و سوراخ در پرنیزن و سوراخ بر

مانند آن و فرجهای دیگ پایه و بالضم آنچه بعد از چیدن در درخت انگور در ماند خصلة بالفتح خوی نیک و بد
ذی بدیر آمده و بالضم موی درهم پیچیده و مجتمع شده خضرة بالضم سبزی و خضرة در اسپ و شتر رنگ تیره را
گونه یعنی مائل به تیرگی و در آدمی رنگ گندم گون خضخضة بالفتح بهم دخالیدن زدن خطبة بالضم کلام
خطیب که در ستایش خدا و نعت پیغامبر صلعم و موعظت خلق باشد و بالکسر زن خواستن خطابة بالفتح
خطیبی کردن خطة بالکسر زمینی که برای بنا و عمارت گرد او خطی کشیده حدید آکرده باشند و بالضم کار و حال و قصه
و خصلت و حاجت و مقصد و خط و نام بزی بد شکل که در عرب مشهور است و بازیچه ایست عرب را خطوة
بالفتح یکبار گام نهادن و بالضم گام خطوات جمع خطیئة گناه خفاجة بالفتح قبیله ایست از بنی عامر
اکثر آن راه زنند خاقانی گوید ع از خفاجه لیسر راه معونت بشنیده خفارة بالضم و الکسر عهد وفا کردن عهد
پیمان و همچنین خفره خفیة بالضم پنهانی و بالفتح و تشدید یا پنهان شده خفت بالفتح آهسته گفتن خفوت
ساکن شدن خفات بالضم مجازا مردن خلابة بالفتح فریفتن بزبان خلافة بالکسر بجای کسی بودن در
کاری و بجای کسی خلیفه کردن کسی را و پی کسی آمدن خلیفة قائم مقام کسی و از پس کسی آینده خلفة بالکسر پی
یکدیگر آمدن و شدن و پی یکدیگر آمده و بالفتح علفی که بعد از علف خورده شده روید و علفی که بتابستان روید
و میوه دو بهره و بالضم عیب و نادانی خلقة بالکسر آفرینش خلیقة آفریدگان و طبیعت خلعت بالکسر
جامه دوخته که کسی را پوشانند و بالضم مال گزیده و آنچه بوی زن را خلع کرده شود خلاعة بالفتح از
فرمان پدر و مادر بیرون شدن و فرزند گذاشته شدن و بی سامان و پریشان شدن و فسق و فجور
کردن خلة بالفتح و تشدید لام خود حاجت و درویشی و رخنه و حیٔ ترش و شتر بچه و بالضم علف شیرین
و دوست و دوستی و بالکسر پوشش نیام شمشیر و پوشش کمان و آنچه در میان دندان ماند خلدة بالضم
گوشواره قال الله تعالی ولدان مخلدون یعنی گوشواره در گوش کودکان خلاصة بالضم گزیده هر چیز
و همچنین خلاص بالکسر خلسة بالضم ربودگی و گیاه خشک و تر و موی سیاه و سپید بهم آمیخته
و بالفتح یکبار ربودن خلطة بالضم انبازی و بالکسر آمیزش و معاشرت کردن با کسی خلوة تهی شدن و
تنها بودن و جای خالی خلیة بالفتح و تشدید یا ستور رها کرده و زن طلاق داده و ناقه که بر بچه دیگر رحم آورد
و شیر دهد و خانه زنبور که در وی عسل کنند و کشتی بزرگ خمرة بالضم سجاده کوچک از برگ خرما بافته و گونه
و مایه خمیر و غیر آن و ظرفی که در آن خمیر و غیر آن کنند خمسة پنج مرد چنانکه خمس پنج زن و بمعنی پنج انگشت
نیز گویند خاقانی گوید ع خمسه من لسبع الموان خیبة بالفتح بی بهره و نا امید شدن خیرة بالفتح زن نیک
و نیکو کار و بالکسر و فتح یا برگزیدگی خیاطة بالکسر پیشه دوختن خیفة بالکسر ترس خیانة دغلی

ونار استی خیمه بالفتح خانه که از کرباس یا از پلاس سازند

باب الخاء مع الثاء

خبث بالضم پلید شدن و بد کسی گفتن و ناخوش شدن و خبث الحدید چرک آهن که در وقت گداختن
کوره بیرون آید و آنرا بالفارسی ریم آهن گویند و بفتحتین پلیدی و بضم خا و فتح با پلید همچنین خبیث و خبث
بفتحتین جمع خباثث بالفتح و کنثر زن خبیث خبائث پلیدیها و زنان خبیث خنث بالفتح سست شدن و دوتا شدن و شستن

باب الخاء مع الجیم

خداج بالفتح زادن پیش از وقت ولادت و ناقص و ناتمام و فی الحدیث کل صلوة لاتقرء فیها بام القرآن
فهی خداج خدیج بچه که پیش از وقت ولادت زاده باشد هر چند که تمام خلقت باشد و مخدج بضم میم و فتح
دال بچه که ناقص خلقت باشد هر چند که مدت حمل تمام شده باشد خروج بالضم بر آمدن و بیرون
رفتن خرج بالفتح بیرون شد و بر آمد خلاف دخل یعنی در آمد و ابر سیاه که در آسمان پیدا شود و دروی گل
نباشد و نام جایی است بیمامه و بالضم باروان که آنرا خرجین نیز گویند بفتحتین سیاه و سفید شدن گو
سیاه و سفید درهم و باج خراج بالفتح باج و بالضم دیبلی در یشی که در بدن پیدا شود خریج بازی است
عرب را خارج بیرون و بیرون رونده خارجی آنکه به نفس خود مهتر شود بی اصالت و گروهی باشند
که ایشان را بنو الخارجیه گویند خوارج جماعه که بر امیر المومنین علی بن ابی طالب عم خروج کردند خزرج
بفتح اول و ثالث باد جنوب و نام قبیله الست از انصار و در مدینه دو قبیله بزرگ بوده اند یکی را اوس
و دیگری را خزرج میگفتند و آین اوس و خزرج دو مرد اند که هر دو قبیله را بدانها نسبت میدهند دا
هر دو قبیله نام داشت خضج بالفتح ززیدن پای شتر پیش از برخاستن جهت تعجیل جمع شدن پای از
چیزی خلوج بالضم جستن چشم و دیگر اعضا و بالفتح ابر پراگنده و ماده شتری که بچه او را از شیر گرفته
خلج بالفتح کشیدن و ربودن و بیرون کردن و چشم و ابرو اشارت کردن و مشغول کردن بچه
از شیر باز گرفتن و از چپ و راست نیزه زدن و بالضم گروهی از عرب و گشیتهائی خرد و بفتحتین
درد استخوان از ماندگی کار و رفتار و بریدن چشم و جز آن خلیج بالفتح شاخی از دریا و جوی و کرانه جوی
و رسن و کاسه بزرگ خلج بضمتین جمع خلنج بفتحتین و سکون نون معرب خدنگ درخت گز است

باب الخاء مع الدال

خد بالفتح و تشدید دال رخساره و راه و شگاف زمین به درازی و شگافتن زمین را خد و بالضم و فتح
دال شگافها که در زمین کنند بدرازی جمع جذه بالضم و تشدید دال خداد بالفتح داغ بر رخسار

خرا ئدز نان شترگین و دُرهای ناسفته **خفسد** بالفتح خار و پوست از درخت باز کردن و سخت خوردن و خائیدن چیزی بتازگی و تری و پیچیدن و خم کردن چوب و بفتحتین انچه از درخت باز کنند **خضاد** بالفتح درخت نرم بی خار **خفد** بالفتح شتاب رفتن **خفود** بالفتح ناقه که بچه افگند بیش از آن که صورت او پیدا آید **خلد** بالضم همیشگی و همیشه بودن و بهشت و موش کور که در روزنه بیند و نوعی از چکاوک و بدینمعنی بفتح نیز آمده و دست برنجن و گوشواره و بفتحتین دل و نفس **خلود** بالضم همیشه بودن **خالد** جاودان و لازم و غیر منفک از چیزی ازین جهت خدای تعالی را خالد نتوان گفت **خمود** بالضم مردن و فرونشستن آتش و بالفتح و تشدید میم جائیکه آتش در آن نگاهدارند **خود** بالفتح زن نازک و جوان و صاحب حسن **خید** بالکسر گیاه تازه معرب خوید

باب الخاء مع الراء

خبر بالفتح توشه دان بزرگ و ماده شتر که بسیار شیر دهد و بدینمعنی بکسر نیز آمده و بالضم دانستن و آزمودن و بفتحتین آگاهی و سختی که بدان اعلام کنند و درخت کنار رستن در زمین **خبار** بالفتح زمین نرم سوراخ ناک **خبیر** آگاه و کشاورز و گیاه و پشم و کف دهان شتر **خابور** گیاهی است و چشمه ایست و موضعی است **خرّ** بالفتح فریفتن **ختار** بالفتح و تشدید تا فریبنده **خدر** بالکسر پرده و بیشه شیر و بفتحتین خوابیدگی و سستی اندام و گرانی چشم بجهت چیزی که بدان رسد و باران و تاریکی شب و کاهلی **خادر** مرد سست و کاهل و شیر در بیشه **خریر** جای هموار پست میان دو بلندی و آواز کردن آب و باد و عقاب و آواز خفته و همچنین است **خرخره** **خرور** بالضم افتادن و آواز کردن خفته **خرّ** بالفتح و تشدید را افتادن یا از بالا بپائین افتادن و شگافتن و مردن و بالضم دهان آسیا و بادیست گردونخ گوش **خزر** بالفتح نظر کردن بگوشه چشم و بفتحتین تنگی چشم و خردی آن و گروهی است از مردم **خسر** بالفتح نقصان کردن و بالفتح و بفتحتین و بالکسر و الضم زیان کردن **خسار** بالفتح هلاکی و گمراهی و زیان **خصر** بالفتح میان مردم و میان کف پا و میان سوفار و پر تیر و راه میان بالا و پائین در ریگ و بفتحتین سرما و سرما یافتن و سرد شدن روز و بفتح اول و کسر ثانی سرد **خضار** بالفتح شیر بسیار آمیخته و تره نو رسیده **خضیر** درخت خرما که غوره او سبز بریزد **خضر** بالکسر نام پیغامبریست مشهور و بفتح خا و کسر ضاد شاخ سبز و کشت و تره و نام پیغامبر مذکور و بفتحتین تازگی و سبزی **خطر** بالفتح دم زدن شتر و قتیکه مست باشد و جنبیدن نیزه و اهتزاز کردن و بالکسر گیاهی که بدان خضاب کنند یا وسمه باشد و شیر آب و شتران بسیار و بفتحتین بهلاک نزدیک شدن و آنچه بدان گرو بندند و قدر و منزلت **خطور** بالضم گذشتن اندیشه بدل و بلند قدر شدن **خاطر** آنچه در دل گذرد و مرد خرامنده و دل را نیز گویند **خطیر** مرد با قدر و منزلت

بابند خفر بالفتح بدرقه و نگاهبان شدن و زنهار و امان دادن و بفتحتین شرم و شرمگین شدن خفیر بدرقه و زنهار و امان دهنده خمر بالفتح خمیر کردن و مایه کردن در خمیر و نهان داشتن گواهی و شرم داشتن و شراب انگوری یا مطلق شراب مست کننده و اول مختار حنفیه است و ثانی مختار شافعیه است و صاحب قاموس گفته که اصح است که مطلق باشد چه زمانی که آیت تحریم در مدینه نازل شد شراب انگوری در مدینه نبود بلکه شراب خرما بود و بفتحتین آنچه بپوشد چیزی را مانند درخت یا سقف یا کوه و وادی و ریگ توده و مانند آن و انبوهی و مردم و پنهان شدن خمار بالضم بقیه مستی که در سر ماند و بمعنی انبوهی نیز آمده و بالکسر مجز زنان و ذو الخمار عوف بن ربیع صاحب نیزه که در خمار زن خود با اعدا جنگ کرد و بسیاری را نیزه زد و چون کسی را از آن نیزه زدگان می پرسیدند که نیزه ترا که زد می گفت ذو الخمار زد پس بدین سبب مشهور گشت خمیر بالفتح مایه آرد و چیز پوشیده و بالکسر و تشدید میم مکسوره آنکه دائم خمر خورد خنجر بالفتح کارد بزرگ که آنرا دشنه گویند خناجر جمع و ناقه بسیار شیر و بمعنی اول بکسر نیز آمده خنزیر بالکسر خوک و نام جائی است خنازیر جمع و نیز خنازیر ریشی است که در گردن و گلو بر آید خنصر بالکسر و کسر صاد و فتح آن انگشت کوچک خناصر جمع خو بالفتح ببر و ده استور زدن و زمین پست و شاخی از دریا و جای ریختن آب در بحر و بضمتین سستی خور بالضم شکستن سرها و گرها و ضعف و شکست آوردن خوار بالضم بانگ گاو و گوسپند و آهو و آواز تیز و بالفتح و تشدید واو سست و ارض خواره زمین سست و ناقه خواره شتر ماده بسیار شیر خیر بالفتح نیکو و نیکوئی و نیکوتر و مال یا مال بسیار و بالکسر کرم و بزرگواری و اصل و هنر و قبیله ایست بفارس و بالفتح و تشدید یای مکسوره مرد بسیار نیکوکار خیار بالکسر برگزیدن برگزیدگان و نیکان و بادرنگ خیار شنبر درختی است معروف که آنرا خیار چنبر گویند

باب الخاء مع الزاء

خُبز بالضم نان و بالفتح نان پختن و نان دادن و سخت راندن و دو دست زدن شتر بر زمین و بفتحتین رنگ و جائی است خباز بالفتح و تشدید با نان پز و نام گیاهی است خرز بالفتح دوختن موزه و کفش و مشک و جز آن و بالضم و زهای مشک و موزه و جز آن و بفتحتین مهرها و خرزات الملک جواهر تاج پادشاه و بیان آن در فصل تا از این باب گذشت خراز بالفتح و تشدید با مشک دوز موزه دوز و جز آن خز بالفتح و تشدید زا جامه ایست معروف و خارها بر دیوار پرچین کردن تا بر دیوار نتوان رفت و به نیزه و تیر بر دوختن و همچنین است اختزاز خوز بالفتح دشمنی کردن و بالضم گروهی از مردم و ملک خوزستان

باب الخاء مع السین

خرس بالفتح خم و بالضم طعام مهمانی ولادت و جمع آخرس یعنی لال و بفتحتین لال شدن و لالی خراس بالفتح
و تشدید را خم گر یعنی آنکه خم و سبو سازد و بتخفیف رآسیائی که بستور گردد و بدین معنی فارسی است خس بالفتح
و تشدید سین تره ایست که آنرا بفارسی کوک و کاهو گویند و کم کردن و خسیس شدن و بالضم نام مردی
خسیس بالفتح فرومایه و ناکس و چیزی ربودن خلاس بالفتح ربودن خلیس گیاه آمیخته خمس بالضم
یک و بالفتح پنج عدد و پنج زن چنانکه خمسه پنج مرد و پنج یک گرفتن و پنج شدن پنج گردانیدن و
پنجم شدن و بالکسر یک نوبت آب بر شتران بعد پنج روز و شتری که بعد پنج روز یک نوبت آب خورد و نیز
خمس گویند و نوعی است از جامه‌های برد و نام شخصی است خامس پنج کننده و پنجم و بر تقدیر اول
خامس الخمسة و خامس الاربعة توان گفت و بر تقدیر ثانی خامس الخمسة توان گفت و خامس الاربعة نتوان گفت
خمیس روز پنجشنبه و پنج یک و جامه که درازی او پنج گز باشد و لشکری که پنج فوج داشته باشد و
آن مقدمه و قلب و میمنه و میسره و ساقه است و بدین ترتیب است در ترکی هراول و قول و جرنغار
و برنغار و چنداول خنس بفتحتین واپس رفتن بینی و بالضم و تشدید نون مفتوح کواکب سیاره و بعضی
گویند پنج کواکب سیاره غیر آفتاب و ماه که آنرا خمسه متحیره گویند خنوس بالضم پس ماندن و پس
چیزی شدن خنوس بالفتح و تشدید نون دیو سرکشنده و واپس رونده خندریس بفتح خا و دال
و کسر را شراب و گندم کهنه خوس بالفتح بیوفائی کردن و خیانت نمودن و کاسد شدن خیس بالکسر
درخت انبوه و بیشهٔ شیر و بالفتح بوی گرفتن مردار و کاسد شدن چیزی و عذر کردن به کسی

باب الخاء مع الشین

خدش بالفتح خراشیدن و پوست باز کردن و مانند آن خرش بالفتح خراشیدن و کسب کردن برای
عیال و طلب رزق خشخاش کوکنار و مردم با سلاح و زره خشاش بالکسر چوبی که در بینی شتر کنند
و حشرات زمین و حوال و کنار چیزی و مردی که حرکتش روان باشد و بدین معنی بفتح و ضم نیز آمده خفش
بفتحتین ضعف بصر و خیرگی چشم از روی خلقت یا از بیماری و در تاریکی چیزی دیدن و در روشنائی ندیدن
و خرد بودن پیش کوهان شتر خفاش بالضم و تشدید فا شپره و در قاموس خفاش را بوطواط بیان کرده
و در وطواط گفته که وطواط خفاش باشد خمش بالفتح خراشیدن و طپانچه زدن و بریدن عضو و زدن کسی را
خموش بالضم خراشیدن و بالفتح پشه خوش بالفتح تهیگاه و سرین مردم و نیزه زدن و نکاح کردن و
گرفتن و بالضم دهی است باسفرائن خیش بالفتح جامه ایست که تارهای سطبر دارد و تنک می‌بافند و آن قسم کتان است

باب الخاء مع الصاد

خبص بالفتح آمیختن و نرم کردن و روغن بهم کردن خبیص طعامی که از روغن و خرما سازند و حلوایی است بگرداد
خرص بالفتح تخمین کردن میوه بر درخت و کشت در زمین و گمان بردن و دروغ گفتن و بالکسر تخمین و حصه
از تخمین و بالضم سنان و چوب نیزه و نخل پیراسته از برگ و شاخ و چوبی که در مشک بر پهنا بندند و حلقه از
زر و نقره و حلقه گوشواره و چیز اندک و بدین دو معنی بکسر نیز آمده و بالکسر شتر قوی و نیزه باریک و معرب خرس
بفتحتین گرسنه شدن خراص بالفتح و تشدید را دروغ گو و تخمین کننده خص بالضم و تشدید صاد
خانهٔ نی و تواره و دکان شراب شراب نیک و بالکسر ناقص و بالفتح خاص کردن و همچنین خصوص بالضم
خالص ساده و نیامیخته بچیزی و هر چیز سفید و جوی آبی است شرقی بغداد و بر کنار آن قصبه ایست که
آن را نیز خالص گویند علص بفتحتین درختی است مانند انگور و خوشبو است و بدرخت دیگر آویخته بلند شود
و دانه ایست مانند عقیق و حرکت کردن استخوان در میان گوشت و بالکسر دوست خلصا جمع خلاص
بالفتح رهائی و رستن و بالکسر گزیده هر چیزی و نشان چیزی و نقره و طلای بی غش و سره و مسکه و بالضم و
تشدید لام رخنهای خانه خلوص بالضم ساده و پاک شدن و رسیدن بکسی و درکه در ته چیزی مانده باشد
خمص بالفتح باریک کردن گرسنگی کسی را خموص بالضم فرو نشستن آماس خمیص لاغر میان و شکم خوص
بالفتح فرو رفتن چشم بمغاک و بالضم برگ خرما و جز آن که از آن بوریا و زنبیل بافند خواص بالفتح و تشدید
واو زنبیل باف و فروشنده برگ خرما و بتخفیف واو و تشدید صاد جمع خاصه خیص بالفتح پیر آیه اندک و سیلی
که بدان نویسند و بدین معنی بکسر نیز آمده و غل اسیر و دامی که گربه و آهو را بدان خفه کنند

باب الخاء مع الضاد

خضخض بفتحتین طعام رنگارنگ و مهرهای سپید که طفلان را پوشانند خضیض جای نمناک سنگ
از کثرت باران خفض بالفتح تن آسانی و عیش و نرم رفتن و ختنه کردن دختر را و فرود داشتن آ
و اندازه کردن و آسان کردن کار و انداختن کسی را از مرتبهٔ خود و کلمه را کسر دادن و بجائی مقیم شدن
خافض فرود آرنده و کسر دهنده و نامی است از نامهای خدای تعالی و معنی آن خوار کننده جباران
خوض بالفتح بآب در شدن و اسپ را بآب در آوردن و بسخن در آمدن و جنبانیدن شمشیر در جائی
زده باشند و شراب آمیختن و بکاری یا بسخنی در شدن

باب الخاء مع الطاء

خبط بالفتح دست و پا زدن ستور و بچوب ریختن برگ درخت و انعام کردن بر کسی بی معرفتی
و سیلیتی و داغ نهادن بر سرین ستور و پس رفتن شیطان و دست رساندن بکسی و بضمتین جگر که از خ

افتد خباط بالکسر داغ سرین ستور و بالضم دیوانگی خرط بالفتح چوب تراشیدن و دست مالیدن
بر شاخ تا برگ او بریزد و در اندن داروی مسهل شکم را و دراز کردن آهن را چون عمود و جز آن و بفتحتین آلی که بدان
شیر از پستان بسته و ماست غده آید خراط بالفتح و تشدید را تراشنده چوب و غیر آن خط بالفتح و تشدید
طا نوشته و نوشتن و خط کشیدن بجهت فال و جز آن و شگافتن گرد راه و راه دراز و موضعی است در یمامه
جای بستن کشتی ها در بحرین که در آن جا نیزهٔ خوب می آرند و می فروشند و نیزهٔ خطی منسوب است بدان و
بالضم کوهی است در مکه و راه فراخ و بالکسر زمینی که باران در و نباریده باشد خلط بالفتح آمیختن و بکسر
تا دان و هر چیز که با چیز دیگر آمیخته شود و کمانی و تیری که چوب آن در اصل کج بوده باشد و یکی از اخلاط اربعه
و بوی خوش که با خوشبوئیهای دیگر آمیخته باشد خلیط کاه و سپست بهم آمیخته به جهت علف ستور و نبیذ با
خرما و زبیب یا انگور و رطب بهم آمیخته و آخر کار و انباز و شریک در حقوق ملک و شوهر و ابن عم و جماعتی که
کار ایشان یکی باشد و آمیزش کننده با کسی و گل آمیخته با کاه خلاط بالکسر شوریدن عقل و آمیزش زنا
لوه و اختلاط شتران و مردم و مواشی با یکدیگر خمط نوعی از اراک که میوهٔ کوچک دارد و آن میوه را نیز گویند و
هر ترش و هر چیز ترش و هر چیز تلخ و درخت خار دار و بریان کردن گوشت و شیر در مشک کردن تا ترش
شود و خمیط بریان بی پوست چنانکه سمیط بریان با پوست و شیری که بویش متغیر شده باشد خوط بالضم
شاخ نازک و مرد جسیم چالاک خوش سیرت و دهی است بهر بلخ خیط بالفتح رشته و در رشته کشیدن و رشته
سفید در گردن که آن را انخلاع و حرام مغز گویند و بالکسر دوخته و خیط باطل یعنی سراب و ذرات هوا که از
روزن خانه ظاهر شوند و لقب مروان بن الحکم بواسطه آنکه دراز و بسیار حرکت بود و خیط اسود سیاهی
شب و خیط ابیض روشنائی صبح خیاط بالکسر سوزن و بالفتح و تشدید یا درزی

باب الخاء مع العین

خبع بالفتح پنهان کردن و بجائی مقیم شدن و در آمدن ختع بالفتح رفتن راهبر همراه قومی و شتافتن و
گریختن خدع بالفتح و بالکسر فریفتن و بسوراخ در شدن سوسمار و خشک شدن آب دهان و کاسد
شدن بازار و باز ایستادن از عطا و رنگ رنگ شدن و ناقص شدن خادع فریبنده خداع بالکسر
فریب دادن کسی را و بالفتح و تشدید دال سخت فریبنده و متلون و ناقص و ناسره خذع بالفتح بریدن
و ریزه کردن گوشت خرع بالفتح شگافتن و بفتحتین سستی در چیزی و شکستن و جدا شدن شاخهای
درخت خرما خراع بالضم دیوانگی شتر خروع بالکسر و فتح واو بید انجیر و هر چه دوتا شود از گیاه
بسبب سستی ساق آن خزع بفتحتین تخلف کردن از رفیقان و بخش کردن چیزی را خشوع

بالضم فروتنی کردن و فرو خوابانیدن چشم و نزدیک شدن ستاره بغروب خاشع فروتنی کننده و جای ویران و دگرگون شده که در انجا خانه نماند خضوع بالضم فروتنی کردن و میل کردن ستاره بغروب و بعضی گفته اند که خضوع تواضع و مسکنت است و خشوع بلند نه کردن آواز و بر نداشتن چشم است و آن خرع و خوف قلب است خلع بالفتح بیرون کردن جامه و موزه و نعل و خلع دادن و زن رها کردن شوهر بمالی که بستاند و معزول کردن از عمل و خار بر آوردن خوشه و شدن کیر کودک از جهت بلوغ و بالضم طلاق زن بمال کابین و جز آن خالع رطب نیک پخته و زن رها گشته از شوهر و شوهر رها گشته از زن بمالی که دهد و شتری که بر نتواند جستن و توان گردن او چون بر وسوار شوند خلیع صیاد و قمار باز که داد او نیاید و غول و گرگ و مردم پریشان روی و بی فرمان خلع بالضم جنبیدن و رو تمار جمع بالکسر دزد و گرگ خنوع بالضم نرم گردن و فروتنی کردن خانع بدگمان و بدکار

باب الخاء مع الفاء

خذف بالفتح بشتاب رفتن و گام نزدیک نهادن و انداختن آسمان برف را و بریدن جامه و نیز گشتن و بالکسر و فتح دال پاره های پیراهن خذف بالفتح انداختن سنگریزه و خسته خرما و جز آن بدو انگشت بفلاخن خذروف بالضم چرم پاره گرد که کودکان در آن ریسمان کنند و بدو دست بکشند تا آواز کند و چالاک در جنگ و گله شتر و شتری که از نوان جدا شده باشد و برق درخشنده و ابر که از ابر جدا شود و گلی که از طین خمیر کرده مانند شکر سازند و بدان بازی کنند و هر چیزی که پراگنده شود از چیزی خرف بالفتح میوه چیدن و بفتحتین تباه شدن عقل از کلان سالی و بفتح خا و کسر را مرد تباه عقل و کلان سال خروف بالفتح بره اسپ شش و هفت ماه خارف نگاهبان خرما خراف بالفتح والکسر وقت میوه چیدن خریف پائیز سه ماه است میان تابستان و زمستان که در ان میوه چیده میشود و باران این فصل را نیز خریف گویند خرائف نخلها که خرما از وی باز گرده باشند خزف بالفتح بدست و پا راه رفتن و بفتحتین سفال و سبو از خاک سازند و پزند خسوف بالضم بزمین فرو شدن و گرفته شدن ماه چنانکه کسوف گرفته شدن آفتاب و بعضی گفته اند که کسوف گرفتن تمام آفتاب و خسوف گرفتن بعض و بمعنی اول الشین معجمه نیز آمده خسف بالفتح فرو بردن زمین کسی را و به مغاک رفتن چشم و چشم کندن و دریدن و دریده شدن و گم شدن و لاغر شدن و بیرون آمدن از بیماری و کندن چاه در سنگ لاخ که آب از ان منقطع نشود و آن را چاه خسیف گویند خشف بالفتح جنبیدن و دریافتن و لبسنگ سرکوفتن و داد از آمدن از برف

بروی راه روند **خصف** بالفتح نعل دوختن ونعل راپاره زدن وچیزی راچیزی پیوند دادن وچسپانیدن و
نعل چند لخت وهر لخت آن را خصفه گویند **خصیف** خاکستر ونعل دوخته وشیر تازه باماست آمیخته وچیزدو رنگ
خصاف بالفتح وتشدید صاد نعل دوزو دروغ گو ولقب دانشمندی هست از علمای مذهب حنفی
خضف بالفتح طعام خوردن وتیز دادن وبضمتین چیزهای خرد یا کلان **خطف** بالفتح ربودن وخیره
کردن برق بینائی را ودزدیده شنیدن دیو گفتهٔ ملک را **خاطف** رباینده وبرقی که چشم خیره کند وگرگ و
خاطف ظله مرغی هست که چون سایهٔ خود را در آب بیند پیش آید که سایهٔ خود از آب برباید وآنرا ملاعب ظله نیز
گویند **خطاف** بالضم وتشدید طا آهن کج که هر دو سر محور دولاب دران میباشد وبدان میگردد ومرغی است
کوچک سیاه که آنرا بفارسی پرستو گویند وعوام ابابیل خوانند ونام اسپی هست وبالفتح دیو ونام اسپی است
دیگر غیر اول **خطیف** شتر تیز رو وآردی که دران شیر کنند وبه پزند وبقاشق خورند **خف** بالکسر وتشدید فا سبک
وگروه اندک وبالضم موزه وکف پای شتر وشترمرغ وکف پای آدمی که بزمین میرسد وزمین درشت وشتر پیر
خفوف بالضم سبک شدن وبزودی رفتن واندک شدن **خفاف** بالضم سبک ونام مردی بالکسر موزها
وسبکان وسبک باران وبالفتح وتشدید فا موزه دوز ولقب دانشمندی هست از علمای مذهب حنفی
خفیف سبک ونام بحریست از بحرهای عروض **خلف** بالفتح پس وقرنی بعد قرنی وسخن تباه وخطا و
کوتاه ترین استخوان پهلو ودم تیر یا سر آن وتیر بزرگ سر استره وپس آینده وفرزند بدنسل ومرد بخیر وجمعی که
از قبیله رفته باشند وجمعی که حاضر باشند وآب برکشیدن وقی کردن وبالکسر سر پستان ستور ومردم وچیز
مختلف ومرد لجوج وگیاهی که بتابستان روید وبفتحتین پس آینده وفرزند نیک وبفتح اول وکسر ثانی شتر ماده
آبستن **خلا** بالکسر مخالفت وناسازگاری کردن ودرخت بید **خلوف** بالضم بو گرفتن دهان ومزه وبوی
گردانیدن طعام وتباه شدن کسی وآب برکشیدن وجامهٔ کهنه بیرون ونوشیدن وپس ماندگان ورفتگان
وقبیله که از ایشان هیچ کس نماند **خلیف** راه میان دو کوه **خلالف** آب کشنده وپس مانده ومرد بخیر
خلائف پس آیندگان وپادشاهان **خناف** بالکسر سستی سر بند دست شتر وپیچیدن شتر
از بهار **خنیف** کتان سفید **خوف** بالفتح ترسیدن وکشتن کسی را ودانستن وادیم سرخ **خواف**
بالفتح ناحیه ایست به نیشاپور وبانگ مردم **خیف** بالفتح ترسیدن وجای بلندتر از راه آب وفرود تر
از کوه وهر بلندی وپستی که در کنار کوهی شد وپوست پستان وموضعی هست در جبل اسود پس کوه
ابوقبیس ومسجد خیف مسجدی است ورهنما که در موضع خیف واقع شده وبفتحتین کبود شدن یک چشم و
سیاه شدن چشم دیگر وفراخ شدن پوست پستان وفراخ شدن غلاف قضیب شتر

واخیاف برادران مادری و مردم مختلف

باب الخاء مع القاف

خدرنق بفتح خا و دال و نون عنکبوت یا بزرگ از آن و بمعنی قضیب نیز آمده خذرق بالفتح پنجال انداختن
مرغ و زدن چیزی سر تیز لسبتور تا لشتاب راه رود و پنجال مرغ خرق بالفتح دریدن و بریدن مسافت و
خانه و دروغ گفتن و وزیدن باد و زمین خالی و فراخ و سوراخ و گیاهی هست مانند قسط و موضعی است
به نیشاپور و بالضم گولی و نادانی و بالکسر جوانمرد ظریف و بفتحتین شرمنده و تیره شدن و درشت و درشتی
و ناملائم بودن و گول و نادان شدن در کارها و نادان و احمق و بدینمعنی بکسر را نیز آمده خربق بفتح خا و
با موحده گیاهی است بغایت مسهل و معنی و خربق سپید استعمال کنند و سیاه کشنده است خرباق
بالکسر نام صحابی است خرنق بکسر خا و نون بچهٔ خرگوش و نام زنی است شاعره خزق بالفتح نیزه
زدن و تیر بهدف رسیدن خازق سنان و تیر بهدف رسیده خفق بالفتح جنبیدن جسم و طپیدن
دل و جنبیدن سراب و لرزیدن برق و باد و سر جنبانیدن از غلبهٔ خواب و بدره زدن و زدن
هر چیزی که پهن باشد و بال زدن مرغ در پریدن خفوق بالضم غروب کردن ستاره و سر جنبانیدن
از غلبهٔ خواب و رفتن اکثر شب و پریدن مرغ خفیق آواز رفتن اسپ و آواز وزیدن باد خلق بالفتح
اندازه کردن پیش از بریدن و آفریدن و دروغ بافتن و چیزی ساختن و نرم و هموار کردن و آفریده شدن
و آفریدگان و بالضم و بضمتین خوی و عادت و مروت و دین و بفتحتین کهنه شدن جامه و جامهٔ کهنه و بدینمعنی
بکسر لام نیز آمده اخلاق و خلقان بالضم جمع خلیق سزاوار و خوگیرنده و مرد تمام خلقت و مستوی الاعضا
خلاق بالکسر نوعی هست از خوشبوی و بالفتح نصیب و بهرهٔ تمام از خوبی و بتشدید لام نامی هست از
نامهای خدای تعالی و معنی آن بسیار آفریننده خلوق بالفتح نوعی از بوی خوش خالق آفریننده خناق
بالضم بیماری خفه و گلوگرفتگی و جای خفه کردن از گلو و بالکسر یکدیگر را خفه کردن و رسنی که در گلو کرده
بدان خفه کنند خنق بالفتح خفه کردن و بکسر نون شخصی که او را خفه کرده شود و همچنین خنیق و مخنوق خورنق
بفتح خا و واو و نون قصر بهرام گور که نعمان بن منذر بنا فرموده بود خوق بالفتح حلقهٔ گوشوار و بفتحتین فراخ
شدن چیزی خیوق بکسر خا و فتح واو شهریست بخوارزم معرب خیوه از آنجا است شیخ نجم الدین کبری

باب الخاء مع الکاف

خرک بالفتح لجاج کردن خارک بفتح را جزیرهٔ ایست به بحر فارس خشنک بالضم لقب اسحق بن عبدالله
نیشاپوری محدث خاشک به سکون شین دهی است به کرمان

باب الخاء مع اللام

خال برادر مادر و عالم لشکر و نقطهٔ سیاه که بر اندام باشد و نشان شتر نر سیاه و ابر بی باران و برق و کبر و جامهٔ نازک و نوعی جامه است از برد و جوانمرد و مرد ضعیف دل و تن و مرد خالی از علاقهٔ محبت و مبرا از تهمت و اسپ و شتر فربه و لنگی ستور و لگام اسپ و جامه که مرده را بدان پوشند و صاحب و ملازم و گیاهی است **خبل** بالفتح دست و پا بریدن و رفتن سین و تا از کلمهٔ مستفعلن در بحر بسیط و باز داشتن دو دیگرن و قرض دادن و عاریت خواستن و آنچه زیاده و مهتر بر آنچه در بر داشتن بار شرط کرده باشند و تباهی و فساد اعضا و فالج و بدین دو معنی بفتحتین نیز آمده و بفتحتین دیوانه و دیوانگی و تباه شدن قوائم ستور و رعی است و توشه دادن و مشک **خبال** بالفتح تباهی و گمراهی و هلاک و رنج و ماندگی و زهر کشنده و زرداب اهل نار و نام اسپی است **ختل** بالفتح فریفتن و پنهان شدن گرگ برای شکار و بالکسر کف و سوراخ خرگوش و بالضم و تشدید تای مفتوح شهریست بماوراءالنهر **خجل** بالفتح شرم و حیا داشتن و شادی نمودن و مدهوش و خاموش ماندن و رفتن شتر در گل و گران شدن بار بر آن و دراز و انبوه شدن گیاه و پوشیده شدن کار بر کسی و بخل کردن و سستی نمودن در طلب روزی و کاهلی و فساد و بسیار و پاره شدن دامن پیراهن و بالفتح و کسر دوم جامهٔ کهنه و فراخ و دراز و گیاه بلند و مرد شرمگین و زمین پر گیاه **خدل** پری و آگندگی ساق و بازو **خذل** بالفتح فرو گذاشتن و ترک کردن و یاری ندادن و باز ماندن آهو ماده از راه و ایستادن او بر بچهٔ خود **خردل** بالفتح دانه ایست معروف تیز مزه که آن را بهندی رائی گویند **خزعبیل** بضم خا و فتح زای معجمه و سکون عین مهمله و کسر با ناحق و باطل و بفتح با نیز آمده **خزعبل** بفتح خا و زا و با بمعنی عجیب **خصل** بالفتح آنچه بوی گرو بندند در تیراندازی و جز آن شاخهای درخت که در هم رفته و فرو هشته باشند و بریدن چیزی و زیاده شدن بر کسی **خصال** بالکسر و خصل بالفتح خوی های نیک و گاهی در خوی بد نیز استعمال کنند **خطل** بالضم گوسفندان و سگان که گوشهای ایشان سست افتاده باشد از سختی گر یا و بفتحتین سستی و سبکی و شتاب و تباه گفتن سخن از بسیاری و درازی اضطراب در اسپ و نیزه و خرامیدن و گردن پیچیدن و ابن خطل نام کافری است که برای خلاص خود دست به پردهٔ کعبه زده بود تا حضرت او را نکشد آخر حضرت امر بکشتن او فرمود و بفتح اول و کسر ثانی احمق و تبهکار و جوانمرد و عطا و تیری که به هدف نخورد و جامه که درشت و سطبر باشد و دام صیاد و ظرف پیه و جامه که از درازی بر زمین می کشد **خل** بالکسر و الضم دوست و بالفتح درویش شدن و شگافتن زبان شتر بچه تا شیر نمکد و لاغر شدن و سرکه و راه در میان ریگ و مرد ضعیف و نحیف مختل و جامهٔ کهنه و رگی است در گردن و پشت و لاغر و فربه و مرغ اندک پر و چیز ترش و شتر بچه و خیر و خوبی و فضل و شرف و

دشگاف جامه خلل بفتحتین کشادگی درخنه و تباهی کار خلیل درویش و بدحال و دوست صادق خلال
بالکسر باکسی دوستی کردن و سخت درهم پیچیدن و میان چیزی و چوبی که درمیان خانه نهند و چوب دندان
و دوستان و خصلتها و عادتها و رخنها و بدین سه معنی جمع خله است و بالفتح غوره خرما که سبز و گرد شده باشد و
چون اندکی کلان شود بلح گویند و بالفتح و تشدید لام سرکه فروش خلخال پای برنجن و از خلخل بضم هر دو
خا نیز گویند و شهری هست نزدیک آذربایجان نزدیک سلطانیه خمول بالضم گمنام بودن خامل گمنام و بی‌قدر
که او را کسی نشناسد و یاد نکند خمل بالفتح ریشه جامه و بالکسر و الضم دوست صادق و خایص خمال بالضم
دوست خالص و دردی هست که در مفاصل انسان و قوائم حیوان بهم رسد و از آن می لنگد خمیل طعام
نرم و ابر و انبوه و جامهای ریشه دار و پرزه ناک خول بفتحتین حشم و خدم و آنچه حق تعالی دهد از نعمت و دولت
خائل واحد و خائل بمعنی نگاهدارنده چیزے و بمعنی خرامنده نیز آمده خیل بالفتح سواران و اسپان خیال
بالفتح پندار و شخصی و صورتی که در خواب دیده شود و یا در بیداری تخیل کرده شود و جامه سیاه که در کشت زار بر
چوبی بندند تا وحوش و طیور او را انسان خیال کرده برمند و زمینی است بنی تغلب را و گیاهی هست و نیز گروه اسپان

باب الخاء مع المیم

ختم بالفتح مهر کردن و تمام خواندن قرآن شریف و بآخر رسانیدن چیزی و بفتحتین چیز مهر کرده شده ختام
بالکسر گلی و مومی که بران مهر کنند خاتم ختم کننده و بفتح و کسر تا انگشتری و جز آن که بدان مهر کنند و بمعنی
اختتام و خاتام و خواتیم جمع و خاتم النبیین بکسر و فتح تا پیغامبر ما صلعم خثم بفتحتین پهنائی بینی و سطبری آن
خدم بفتحتین چاکران و غلامان خادم واحد خدم بالفتح بریده شدن و زدن باز بچنگال و سست شدن
و بفتحتین رفتار تیز و بفتح اول و کسر دوم شمشیر برنده و جوانمرد خرم بالفتح درز باز کردن موزه را و شگافتن
پرده بینی و بریدن و گم کردن و برگشتن و سوراخ کردن و بینی کوه و خرم در شعر رفتن فا از فعولن و میم از مفاعلن و بالفتح
و تشدید رای مفتوح عیش خوش و تازه و این معرب است خرطوم بالضم بینی یا سر بینی و شراب و مست کننده
خراطیم مهتران قوم خزم بالفتح مشک کردن و در سوراخ بینی شتر حلقه کردن و بیخ درکشیدن ملخ را و
بفتحتین درخت که از پوست آن رسن یافند خشم بالفتح شکستن خیشوم یعنی بن بینی و بفتحتین بدبو شدن
گوشت و بزرگ و فراخ شدن بینی و بدبو شدن بینی بواسطهٔ علتی که در ان پیدا شود خشام بالضم افتادن
بیخ بینی کسی و مرد بزرگ بینی و بد و گوه بزرگ بینی و لقب وی است و شیر درنده و بالفتح و تشدید شین مرد
بزرگ بینی خصم بالفتح جدل و خصومت کردن جدل و خصومت کننده و بالضم گوشه جوال و جامه دان و جز آن
و جانب طرف چیزی خصیم دشمن و هم خصومت خصام بالکسر جدل کردن باکسی و جدل کنندگان جمع خصم

خضم بالفتح به همه دهان خوردن و بالضم و فتح ضاد مشدد مرد بسیار عطا و شتر کلان سال خطم بالفتح مهار کردن
را و بر بینی زدن شتر را تا خطام در آن کنند و اطراف چرم دوختن و زه بر کمان کردن برای سخن بر کسی تا فراموش
و منقار مرغ و بر بینی و پیش دهن ستور که آن را بفارسی پوز گویند و کار بزرگ و موضعی است خطام بالکسر مهار خِطم
کسر دوست و مصاحب و خانهٔ آهو و پیه روده و تیر خُم بالفتح و تشدید میم گنده شدن گوشت در روغن و پاک کردن
خانه و دوشیدن شتر ماده و بالضم قفص ماکیان و چاهی است در مکه و غدیر خُم موضعی است بجحفه میان مکه و مدینه
ها الله عزاً و شرفاً خام به تشدید میم گوشت گنده خیشوم بالفتح بیخ بینی خیم بالکسر خو و طبیعت و بالفتح
یدن بد دلی کردن و برگشتن مکر و کید بصاحب آن و بازداشتن و خانها که از شاخ درختها یا چوب و کاه
زند برای گرما در صحرا و بدین معنی بکسر و فتح یا نیز آمده جمع خیمه است خیام بالکسر خیمها و بالفتح و تشدید یا خیمه دوز

باب الخاء مع النون

خاقان بادشاه ترکان خان کاروان سرا و دکان و صاحب دکان را نیز گویند خافقین بکسر فا
فاف مشرق و مغرب خبن بالفتح در نوشتن و پیچیدن کنار جامه و جز آن و دوختن آن تا کوته شود و
کردن طعام روز سختی و دور کردن حرف دوم در عروض ختن بالفتح ختنه کردن و بفتحتین ولد و پدر
و برادر زن و هر که از طرف زن باشد و ختنه مادر زن و بالضم و فتح تا شهریست معروف ختان بالکسر
ختنه و جای بریدن قضیب و جای بریدن اندام زن ختون بالضم داماد شدن خِدن بالکسر خدین
فتح دوست و معشوقه خذلان بالکسر فرو گذاشتن و یاری و مدد نکردن خراطین بالفتح کرمهای سرخ
دراز که در زمین نمناک پیدا شد خرقان بالفتح و سکون را و فتح را غلط است دهی است به بسطام از آنجا
ابوالحسن خرقانی و بالفتح و تشدید را دهی است به همدان خزن بالفتح مال به گنجینه نهادن و پنهان داشتن
و گنده شدن گوشت و بدین معنی بفتحتین نیز آمده خسران بالضم زیان خشن بالفتح و کسر شین درشت و مرد
خشین بالضم و فتح شین قبیلهٔ الیست از آن است ابوثعلبه خشنی خصیبین بالفتح و کسر صاد
خفقان بفتحتین طپیدن دل و جستن باد و جنبیدن سراب و علم و مانند آن خمس بالفتح به گمان
از چیزی سخن گفتن و بفتحتین گندگی خمان بالفتح و تشدید میم نیزهٔ ضعیف و مردم دون خنّ
فتح و تشدید نون بریدن شاخ و گرفتن مال خون بالفتح ناراستی و بی وفائی کردن و ضعیف و سستی
خوان بالضم و الکسر هرچه در و طعام نهند و بخورند معرب خون خون بالضم جمع و اخوان بالفتح
جمع خوان آمده و بالفتح و تشدید واو بسیار خیانت کننده و بالضم و الفتح و تشدید واو شهر ربیع الاول
خیزران بالفتح و ضم را درختی است ریشه دار که از ریشهٔ آن حصیر و جز آن می بافند و از چوب آن

دستهٔ چابک و در حز آن کنند به هندی بیت گویند

باب الخاء مع الواو

خرو بالفتح سرگین انداختن و بالکسر سرگین خرہ و بالفتح قہر و سیاست خطو بالفتح گ
نہادن خلو بالفتح تہی شدن و خلوت کردن و افسوس داشتن و بالکسر خالی و بال
و تشدید واو خالی شدن

باب الخاء مع الیاء

خبی بالفتح پنہان خثی بالفتح سرگین انداختن گاو و بالکسر سرگین گاو خزی بالکسر در بلیه و
افتادن و رسوا و خوار شدن خشی بالفتح ترسیدن خطمی بالکسر و الفتح گیاہی است معرو
خطی بفتح خا و کسر طا و تشدید یا گام زنندہ خطی نیزہ منسوب بموضع خط خفی بالفتح پنہ
کردن و آشکارا کردن و بر آوردن باران موش را از سوراخ و ضعیف و درخشیدن بر
و خفو نیز بایں معنی آمدہ و بالفتح و کسر فا و تشدید یا پنہان خلی بالفتح و تشدید یا خالی و بی غم
بالضم کلمہ پنج حرفی خوانی بالفتح و تشدید یا پرہای پنہان یا بال مرغ نزدیک بغل و آن د
باشد و شاخہای نزدیک بہ تنۂ درخت و صبیان کہ در تن آدمی پنہان باشد و پنہان شد
جمع خافیه است و ہر چیز منسوب بشہر خواف

باب الدال مع الالف

داماء در یاو بہ تشدید میم سوراخ موش و دابا بالفتح ملخ کوچک و مورچہ و بالضم و تشدید با کدو د
بالضم تاریکی درا بالفتح باز داشتن و دفع کردن دعاء بالضم خواستن حاجت از خدای تعالی د
بالفتح چشم سیاہ فراخ دفلی بالکسر درخت خرزہرہ دماء بالکسر خونہا دواء بہر سہ حرکت و مشہور فتح ا
چیزے کہ بآن درمان کردہ شود و بلا ہمزہ بمعنے بیمارے است دہی و دہاء بالفتح زیرکی و جودت ف

باب الدال مع الباء

داب بالفتح و سکون ہمزہ و بفتحتین رنج کشیدن و کوشش در کار و عادت کار و سخت راندن
و ران چیزی را از پیش خود دب بالفتح و تشدید با نرم رفتن و سرایت کردن شراب و بیماری
جسم و کہنگی در جامہ و بالضم خرس و دب اصغر و دب اکبر بنات النعش صغری و بنات النعش کبری
چون مطلق دب اطلاق کنند بنات النعش کبری باشد دبیب نرم رفتن دلوب بالفتح غار عمیق
فر و دحب بالفتح باز داشتن و مجامعت کردن درب بالفتح در فراخ کوچہ و محلہ و عادت کردن رفت

نمک درکوه دعب بالفتح فراخ و مجامعت کردن و باز داشتن و دعاب بالفتح وتشدید عین مزاح و بازی
کننده دلب بالضم درخت چنار دولاب بالفتح والضم چرخی که بآن آب کشند معرب ڈول آب است
جمع دوالیب دواب بتشدید با جنبیدن

باب الدال مع التاء

داهیة کار بزرگ و سختی و بلا دابة بتشدید با جنبنده و غالب استعمال او در حیوانی هست که بران سوار شوند
دابة الارض از علامات قیامت است یا اول علامات وآن حیوانی هست که کوه صفا را شگافته در مکه بیرون
آید و حال آنکه مردم دران وقت بمنا می رفته باشند و گویند سه جا ظاهر شود سه بار و با او خاتم سلیمان و
عصای موسی باشد و مومن را بعصا زند و بخاتم مهر کند برروی کافر پس نقش میشود دران که این کافر است
دائرة خط گرد و هزیمت و گردش زمانه داعیة خواهش و آواز اسپان در جنگ و بقیهٔ شیری که در پستان
باشد و شیر دیگر را بخود می کشد دارة سرا و خرمن ماه داجیة باران پیوسته و گوسپند و کبوتر که اهلی باشد
داحضة حجت باطل یعنی لغزاننده داحة نقشی که برای کودکان برلوح کشند تا تسلی شود و بدان بازی کنند
وازینجا گفته انما الدنیا داحة دباغة چرم را پاک کردن و بدبة آواز و هر آوازی که چون آواز رسیدن
سم ستور باشد بر زمین سخت دبة بالضم وتشدید با راه و طریقت و حال و بالفتح وتشدید با ظرف روغن
و توده ریگ و زمین هموار و کدو دبرة بالکسر خلاف قبله و بالفتح عاقبت چیزی و هزیمت در جنگ
ونقیض دولت و پاره از زمین کاشته شده که آنرا بهندی کیاری گویند و بفتحتین ریش شدن ستور دجلة
بالکسر والفتح نهر بغداد و دجیل بالضم وفتح جیم شاخی است ازان دحیة بالکسر سردار لشکر و نام صحابی است
که بغایت صاحب حسن بود و جبرئیل علیه السلام اکثر بصورت او می آمد و بدین معنی بالفتح نیز آمده دخنة بالضم ازرق
دراسة بالکسر سبق گفتن درایة بالکسر دانستن دربة بالضم عادت و خوی و دلیری بر جنگ و در
هر کاری دریة بتشدید یا حیوانی که صیاد در پس او نهان شود تا شکار را تیر زند و حلقه که بر چوبی بیاویزند
تا نیزه بازان او را به نیزه بربایند درجة بفتحتین پایه و پایگاه درجات جمع و بالضم وفتح را نرد بان دراجة
بالضم وتشدید را طائر مشهور درکة بالکسر حلقهٔ زه کمان که بر گوشهٔ کمان بندند و دوالی که بزه کمان و
تنگ اسپ بندند بفتحتین ته چیزی و درکات النار منازل دوزخ درقة بفتحتین سپر درة بالضم وتشدید
را مروارید بزرگ و بالکسر دره که با و میزنند و خون و بسیاری شیر و روانی آن و روانی بازار و
رنزندگی بازان دراعة بالضم وتشدید را جامهٔ ایست و اکثر جامهٔ صوف را گویند دست بالفتح و
سکون سین مهمله دشت و دستهٔ اوراق و دستهٔ جامه و صدر خانه دسیعة عطیهٔ کلان و طبیعت و

کاسه و مائده خوب و توانائی و دشت بشین معجمه صحرا و شهری است میان اربل و تبریز و دهی است باصفهان
و دشت ارزن موضعی است به مسافت سی فرسخ از شیراز و دعابة بالضم مزاح و ظرافت دعوت
بالفتح خواندن بسوی طعام و جنگ کسی را و بالکسر دعوی نسبی کردن دفعة بالفتح یکبار و بالضم باران
که یکبار آید دفة بالفتح و تشدید فا پهلوی چیزی یا روی آن و دفتا المصحف دو طرف آن دافة بتشدید
فا لشکری که بسوی دشمن حرکت کند دقة بالکسر و تشدید قاف باریکی و باریک شدن و خساست ضد عطیه و
بالضم خاک نرم که باد آنرا ابر و بد از زمین و توابل کوفته و نمک با توابل آمیخته دقیقة چیز باریک و گوسپند و
باصطلاح نجوم یک جزو از شصت جزو درجه دقاقة بالضم آنچه از برنج و جز آن کوبند دکة بالفتح و تشدید کاف
دکان و زمین ریگی هموار و کوفتن و چیزی و کردن دلالة بالفتح راه نمودن و بالکسر و الفتح دلالی کردن دمعة
بالفتح قطرهٔ اشک دمنة بالکسر سرگین بهم برگشته و لشک و سواد مردم و نشان سرا و موضع نزدیک سرا
دنارت بالفتح ناکسی و زبونی دوات بالفتح آنچه در و سیاهی کنند و آنرا محبره نیز گویند دوحة بالفتح درخت
بزرگ و ج جمع دولة بالفتح گردش زمانه به نیکی و ظفر و اقبال بسوی کسی و نیز دولت چیزی که دست بدست
گردد و بالضم نوبت و غنیمت و غلبه در جنگ و بعضی گفته اند دولة بالضم در مال و امر آخرت و بالفتح در جنگ و
در کار دنیا و بعضی بعکس گفته اند دهشة بالفتح حیرت و سراسیمگی دهمة بالضم سیاهی دیة بالکسر و فتح یا
خون بها دادن و خون بها دیمة بالکسر همیشه و بارانی که پیاپی ببارد دکة بالکسر خروس

باب الدال مع الثاء

دارث بالفتح و سکون همزه خوردن دث بالفتح و تشدید ثا باران ضعیف دعث بفتح اول بیماری و
بالکسر بقیهٔ آب دلهاث بالکسر شیر درنده و مرد دلیر دمث بالفتح نرمی و همواری بالفتح و کسر میم جای نرم
و ریگ ناک دیوث بالفتح و تشدید یا قواد و بیغیرت و بی حمیت

باب الدال مع الجیم

داج به تشدید جیم شب بسیار تاریک و مکاریان و سوداگران و مزدوگاران و تابعان حاج قال صلعم
هولاء الداج ولیسوا بالحاج دجج بفتحتین تاریکی سخت و همچنین دجه بالضم دجیج نرم رفتن دجاج بالفتح و الکسر
ماکیان و خروس را نیز گویند دجاجة یکی دروج بالضم درجان رفتن و گذشتن و مردن گروهی از نسل نگذاشتن و
یکسال گذشتن بر شتر ماده و نزادن آن درج بالفتح پیچیدن چیزی در چیزی و کاغذ و طومار نوشته
و شکن نامه و بالضم صندوقچه و طبله که پیرایه و جواهر دران نهند و بفتحتین راه هاد پایهای نردبان دراج بالضم
تشدید را مرغی است معروف و نام موضعی است دریج پاره معرب دستینه دعج بفتحتین فراخ و نیک سیاه شدن

سیاهی چشم و دلج بفتحتین در دلجه بالضم رفتن در اول شب و موج بالضم در آمدن و استوار شدن بجائی دواج بالضم بالاپوش و به تشدید واو نیز آمده و دهانج بفتح دال و نون و سکون ها و فتح آن جوهریست مانند زمرد که بغاره‌ی آنرا دهنهٔ فرنگ گویند معرب دهنه و دبانج بالضم و کسر نون شتر دو کوهان و دیزج بالفتح معرب دیزه و بالکسر بمعنی تیره رنگ به سبزی مائل از اسپ و جز آن و دیباج بالکسر معرب دیبا و دبابج و دیابیج ببای دو نقطه و بای موحده جمع

باب الدال مع الحاء

دح بالفتح و تشدید حا پنهان کردن چیزی در زمین و دحداح بالفتح فراخ و زمین نشیب و ابو الدحداح نام صحابی است و دلوح بالضم پیاده رفتن با بار گران بر پشت

باب الدال مع الخاء

دخ بالفتح والضم و تشدید خاء دود و دخ بفتحتین فربهی و دمخ بالفتح کوهی است و بلند شدن و شکستن سر و دامخ بالفتح شب نه گرم و نه سرد و داخ بالضم بازیچهٔ الصبیان عرب را و بالکسر چند کوهی به نجد و دوخ بالفتح خوار شدن و مستولی و غالب شدن

باب الدال مع الدال

داود نام پیغامبریست و این لفظ سریانی است و دد بالفتح لهو و بازی و ددن بزیادتی نون نیز آمده و رد بفتحتین بی دندان شدن و درید بضم اول و فتح را نام مردی است و تصغیر ادرد یعنی بی دندان و ابن درید دانشمندیست مشهور استاد میر و صاحب کتاب جمهرة اللغة و عدد بالفتح نام زنی است مشهور حسین بن زرعه بنا و نهند کوهی است بکران دعامه و بادند و گویند کوهی است بلند بنواحی ری و دود بالضم کرمها و همچنین دیدان بالکسر و احد آن دوده

باب الدال مع الراء

دار سرا و خانه و شهر و قبیله جمع اول ادور بالفتح والضم داد و جمع ثانی دیار و جمع ثالث دور و دبر بالفتح گروه مگس عسل و زنبور و تخمهای ملخ و مال بسیار و پارهٔ زمین که در میان دریا واقع شود و بدین معنی بکسر نیز آمده و پس چیزی و مرگ و گذشتن تیر از هدف و حمی الدبر عاصم بن ثابت انصاری که زنبوران بعد از کشته شدن حمایت او کردند و نگذاشتند که مشرکان با و دست رسانند تا آنکه سیل او را بجائی برد و مسلمانان یافته او را دفن کردند و بضم و بضمتین پشت و مقعد و پس هر چیز و دبر اللیل و الشهر آخر شب و آخر ماه و بفتحتین ریش پشت ستور و دبور بالضم بیرون آمدن تیر از هدف و رفتن و بردن و پس رفتن و روایت از کسی کردن بعد از مردن و دبار و دبور زده شدن و بالفتح باد پس پشت یعنی بادی که از مغرب بطرف مشرق وزد

خلاف صبا و از نجهت صبا را دبور گویند و ابر پس رود و پشت برگرده و تیر بردن جبهه از هدف و آخر دقبه
چیزی واصل و پیر رشته که در وقت تابیدن آن دست بطرف بالا برده شود و قبیل آنکه در تابیدن آن
دست بطرف سینه آورده شود و دبار بالفتح هلاک و بالضم نام روز چهارشنبه و بالکسر پاره یعنی یک دایره
زمین که هندی کیاری گویند و گذشتن وقت و دثر بالفتح مال بسیار و بفتحتین چرک جامه و جز آن و دثور بالضم
ناپدید شدن نشان و زود فراموش شدن و از یاد رفتن چیزی و بالفتح مردم نام و خواب ناک و اثر هلاک
شونده و غافل و دثار بالکسر جامه که بر بالای جامهٔ دیگر پوشند و آن جامهٔ زیرین را شعار گویند و دجر
بهر سه حرکت لوبیا و بفتحتین حیران شدن و مست شدن و دحر بالفتح راندن و دور کردن و باز داشتن گاو
و گوسپند و جز آن و همچنین دحور بالضم و دخر بالفتح خوار و ذلیل شدن و همچنین دخور بالضم و در بالضم
مروارید بزرگ و بالفتح شیر گاو و غنیمت و نیکوئی و کار نیکو و از این جا گویند لله دره یعنی خدای راست
خوبی و نیکوئی او و باریدن باران و بسیار شدن شیر و باران و جز آن و دریر اسپ تیز رو و درور بالفتح
ناقهٔ بسیار شیر و دسر بالفتح نیزه زدن و باز داشتن و دور کردن و جماع کردن و محکم کردن کشتی را و دسار
بالکسر میخ و رسنی که کشتی را بآن محکم کنند و دسر بفتحتین جمع و دستور بالضم نسخهٔ جامع کل حساب
که نسخهای دیگر از آن بردارند معرب دستور بالفتح و دعر بالضم کرمی است که چوب را میخورد و نام پدر
مالک خزاعی که یوسف عم را از چاه بر آورده بود و بذال معجمه خطاست و بفتحتین دود کردن چوب
در آتش و تباه شدن چیزی و تباهی دفر بالفتح بوی بغل و بفتحتین افتادن کرم در طعام و گندگی
و خواری و سختی دفتر بالفتح و الکسر کتاب جامع اوراق حساب دمار بالفتح هلاک دوار بالضم گردش
سر از علت و نام تپی است و باین معنی بالفتح نیز آمده و بالفتح و تشدید واو بسیار دور کننده دوار بالفتح گرد
گشتن دوائر گرد گردندگان و سختیها و گردش های زمانه و خطه های گرد جمع دائره است دهر
روزگار و همیشه و فرود آمدن و عادت و همت و فی الحدیث لاتسبوا الدهر فان الله هو الدهر یعنی
دشنام مدهید دهر را بدرستیکه خدای تعالی همان دهر است و چون بعضی از اعراب دهریه را گمان
بود که هر حادثه که نازل میشود منزل آن حادثه زمانه است پس دهر را دشنام دادندی حضرت
رسالت پناه صلعم فرموده که منزل این حادثه را دشنام مدهید که آن منزل بحقیقت خداست که آنرا
دهر پنداشته آید دیر بالفتح کلیسای ترسایان و دیرانی صاحب دیر و منسوب بدان دیار بالفتح و
تشدید یا گردنده و اطلاق آن بر یک کس کنند و صاحب دیر را نیز گویند دیجور بالفتح شب تاریک
دیاجیر جمع دینار معروف در اصل دنار بوده بتشدید نون برای آنکه جمع او دنانیر است

دینور بالکسر و فتح نون و واو شهریست مشهور

باب الدال مع الزاء

درز بالفتح کنارهای جامه که بهم دوزند و نعیم دنیا و لذات آن دعز بالفتح دفع کردن دهلیز بالکسر مابین دروازه و اندرون سرا معرب داهلیز بالفتح دهالیز جمع

باب الدال مع السین

دبس بالکسر تن دوشاب و شیرهٔ خرما و عسل و بالفتح هر چیزی سیاه و بالکسر جماعهٔ بسیار از مردم دبوس بالضم و تشدید با گرز معرب دبوس بغیر تشدید دحس بالفتح بدی افگندن در میان گروهی و دستها در پوست گوسپند کردن در وقت پوست کندن و پر کردن چیزی را و لغزیدن و پنهان کردن سخن و پوشیدن بدی دخس بفتحتین آماس شدن سم ستور و بالضم و فتح خا جانوری است دریائی بصورت مشک که غرق شدگان را از غرق شدن برهاند و محبت بسیار با آدمی دارد و آنرا دلفین هم گویند دروس بالضم ناپدید شدن نشان و ناپدید کردن و حائض شدن زن درس بالفتح حائض شدن و کهنه شدن جامه و کهنه کردن جامه و خواندن کتاب و مجامعت کردن بزن و کوفتن گندم در خرمن و گرگین شدن شتر و قطران مالیدن بر آن و راه پنهان و بالکسر دم شتر و جامه کهنه دس بالفتح و تشدید سین قطران مالیدن شتر را و پوشیدن چیزی و نهان کردن چیزی دسیس بالفتح پوشیده داشتن مکر و حیله و گنده بغلی که آنرا ابدار و نتوان علاج کرد دعس بالفتح پر کردن ظرف و سخت پامال کردن چیزی و نشان نیزه زدن بجائی و راه بسیار نشان و بالکسر پنبه دلس بفتحتین گیاهی و علف بسیار بزرگ دمس بالفتح سخت تاریک شدن شب و پنهان کردن در خاک و پوشیده داشتن چیزی دموس بالضم تاریک شدن شب دنس بفتحتین چرک و چرکناک شدن دوس بالفتح خرمن کوفتن و پامال کردن چیزی را و روشن کردن آئینه و جز آن به مصقل دهس بالفتح جای نرم که نه ریگ باشد و نه خاک و گیاهی که رنگ سبزی غالب برو باشد دیماس بالکسر حمام و زیر زمین و گلخن و زندان حجاج بن یوسف

باب الدال مع الشین

دبش بالفتح خوردن و بفتحتین متاع زبون خانه دهش بالفتح حیران کردن و بفتحتین متحیر شدن

باب الدال مع الصاد

دخص بالکسر چینه دیوار و هر چه بالاتر از بیخ و بنیاد باشد و بنیاد را دخص بالکسر گویند و بالفتح شتافتن و بفتحتین تنگی ابروی سر

باب الدال مع الضاد

دحص بالکسر جای لغزان و بفتحتین لغزیدن پای و گشتن آفتاب و دحوض بالضم باطل شدن حجت

باب الدال مع الطاء

دأظ بالفتح و سکون همزه خفه کردن گلو و پر کردن مشک و دلظ بالفتح زدن و سوختن

باب الدال مع العین

درع بالکسر زره و پیراهن زن و بالضم و فتح راشب شانزدهم و هفدهم از ماه که اول شب سیاه و باقی شب سفید باشد و ادرع به کسر را صاحب زره و آنکه زره پوشد و دسع بالفتح دفع کردن و برآوردن شتر نشخوار از شکم بدهان دع بالفتح و تشدید عین سوختن و دفع کردن و راندن دعداع بالکسر جنبانیدن پیمانه تا بیشتر در و گنجد و پر کردن ظرف و بانگ کردن بزرا و دعدع گفتن کسی را که افتاده باشد یعنی برخیز دیمان و بآهستگی دویدن مردم و همچنین دعدعه دفع بالفتح چیزی بکسی وادن و دور کردن و باز داشتن دفاع بالکسر فرصت کردن و درنگ و اهمال کردن در آدای حق کسی و دور کردن چیزی از کسی و همچنین مدافعه دقع بفتحتین بر خاک افتادن از خواری و درویشی و راضی شدن باندک معیشت و ناگواری شدن شتر بچه را از شیر دکع بالفتح نو بیماری افتادن در شتران و اسپان دکاع بالضم نوع بیماری است که در شتران و اسپان می افتد دلع بالفتح بیرون آمدن زبان از دهان و بیرون کردن آن دمع بالفتح و بفتحتین سرشک و سرشک ریختن و بضمتین نشان و اثر آب چشم بر رخسار دمع بفتحتین خواری و بکسر نون مرد ناکس و بی خبر

باب الدال مع الغین

دبغ بالفتح و دباغت و بالکسر پیراستن پوست و پاک کردن آن و رنگ سبز دادن جامه را دباغ بالکسر پیراستن پوست و آنچه بوی پوست را پیرانید و بالفتح و تشدید با آنکه پوست را پیراید دماغ بالکسر مغز سر و دمغ بالفتح سر شکستن چنانکه بمغز رسد

باب الدال مع الفاء

دف بالفتح و تشدید فا پهلو از هر چیز یا ردی آن و سازی است معروف و بالضم افصح است و دفیف آهسته رفتن و رفتار سپران و پیش آمدن لشکر در حرب و همچنین دلف بالفتح دالف تیری که نزدیک افتد و از جائیکه افتاده باشد دور شود و گام نزدیک نهنده بسبب بار گران که برداشته باشد دلف بفتحتین بیمارے لازم دوف بالفتح تر کردن دارو بآب و سودن و تر کردن مشک را

باب الدال مع القاف

دانق بکسر نون نادان وآدمی دوزد ودستور لاغر وزبون وبفتح نون وکسر آن ودوانق شش یکدرم وآن
مقدار هشت جو میانه است معرب دانگ ودوانیق جمع وازدیاد یا بواسطه اشباع است بر تقدیری که جمع دانق
باشد وبر تقدیر یکه جمع دوانق باشد مبدل از الف ست ودوانقی لقب ابوجعفر خلیفه ثانی از خلفای آل عباس
برای آنکه یک دانق در خراج افزوده بود دحق بالفتح دور کردن وزائیدن واندا ختن رحم آب منی را
وقبول نکردن آنرا دحیق دور ودرق بالفتح وفتحتین سپرها که از پوست سازند جمع درقه دعق بالفتح
سپردن وکوفته کردن راه وبرانگیختن ورمانیدن دفق بالفتح ریختن آب دافق ریزنده آب ومار دافق
یعنی آب ریخته شده اسم فاعل است بمعنی مفعول دق بالفتح وتشدید قاف کوفتن وآرد کردن و بالکسر
باریک واندک دقیق آرد وباریک وچیز اندک دقاق بالضم باریک واندک وبالفتح وتشدید قاف
کوبنده چیزی وقصار که جامه را میکوبد وآرد فروش ولقب شیخ ابوعلی که از مشاهیر اولیاست زیرا که آرد
فروش بود دلق بفتحتین جانوریست که از پوست او پوستین سازند معرب دله دموق بالضم در آمدن
خانه بی دستوری ودر آمدن صیاد در کاره وشکستن دندانها دمق بفتحتین معرب دمه یعنی باد وبرف
دمشق بکسر اول وفتح میم وکسر آن شهریست مشهور پای تخت ملک شام بنا کرده دمشاق بن نمرود
دوانه دمشق شتر ماده تیز رفتار دورق بفتح دال وراء پیمانه شراب وحوض پر آب دهق بفتحتین
شکنجه کردن وشکستن وبریدن دهاق بالکسر پر ومالامال وهمچنین داهق

باب الدال مع الکاف

درک بالفتح دریافتن وبفتحتین رسن پاره که بر گوشه دلو بندند وطبقه دوزخ وطبقات دوزخ را
درکات گویند چنانکه منازل بهشت را درجات وانچه در پی چیزی پدید آید از عوارض یقال علیه
ضمان الدرک وسکون را درین دو معنی نیز آمده اما فتح را افصح است دراک بالفتح وتشدید اینکه ریابنده
دک بالفتح وتشدید کاف کوفتن وخرد کردن وهموار کردن وزمین کوفته وهموار کرده وبالضم
دکاء جمع درا هما واسپان پهن پشت وماده شتران بی کوهان دلک بالفتح بدست مالیدن
ومالش دادن وادب کردن کسی را دلوک بالضم گشتن آفتاب از بالای سر و
فرو شدن آفتاب وبالفتح انچه بر تن مالند چون خطمی وروغن وچیزهای خوشبو ولیک
ناکر بار برداشته بود وطعامی که از مسکه وخرما سازند دهک بالفتح آس کردن وشکستن وسپردن
ونزدیکی کردن بزن وبفتحتین دهی است به شیراز ودهی است بواسطه ده یک بالکسر خروس

وگاهی بر ماکیان نیز اطلاق کنند دیوک بالضم جمع

باب الدال مع اللام

دال بالفتح وسکون همزه آهسته رفتن ونرم دویدن و بالضم وکسر همزه جانوری است چون راسو
گرگ و روباه وقبیله ایست از کنانه ازان قبیله است ابوالاسود دئلی و بالکسر وفتح همزه قبیله ایست دیگر
وبعضی گفته اند اصح آنست که ابوالاسود ازین قبیله است دبل بالفتح گرد آوردن واصلاح کردن زمین
بسرگین ومانند آن وبپای زدن کسی را بعصا و بالکسر سختی دبول بالضم نیرو دادن زمین را و
پیراستن هر چیز و حوضهای خرد و بالفتح بلا و زنی که فرزندش مرده باشد دبال بالضم سرگین ومانند آن
دجل بالفتح قطران مالیدن اندامهای شتر را و دروغ گفتن دجال بالفتح وتشدید جیم طلا وجوهر شمشیر
وبسیار دروغ گوینده وگروه بزرگ ولقب کذاب مشهور که در آخر زمان پیدا خواهد شد دخول در آمدن
و بالفتح نام موضعی هست دخل بالفتح در آمد چیزی نقیض خرج وبفتحتین تباه شدن عقل وتن ومکر وعذر نمودن
وعیب کردن در حسب کسی و درختان انبوه وگروهی که خود را بطائفه نسبت کنند واز ایشان نباشند
داخل درون واندرون و در آینده ضد خارج دخیل آنکه در کار کسی دخل داشته باشد وشخصی که در طائفه داخل
واز ایشان نباشد وکلمه که در کلام عرب آورده شود واز ان نباشد دخال بالکسر شتر آب خورده را میان
دو شتر تشنه در آوردن در آبخور دعبل بکسر دال وبای موحده وسکون عین مهمله شتر ماده پیر و نام شاعریست
خزاعی که مذهب تشیع داشت دغل بفتحتین تباه شدن وتباهی و درختان انبوه دفل بالکسر
درخت خرزهره دقل بفتحتین نخل پر بار و تیر کشتی وخرمای زبون دل بالفتح وتشدید لام ناز
کردن دلیل راه و راهنما دال بتشدید لام راه نماینده و دلالت کننده بر چیزی دلال بالفتح
ناز و بتشدید لام اول بسیار راه نماینده وشخصی که میان بائع و مشتری سودا راست کند دلدل
بضم هر دو دال خاریست بزرگ ونوعی هست از جانوران ونام اشتر سفید بسیاهی مائل که حاکم اسکندریه
بحضرت پیغامبر صلعم فرستاده وامیر المومنین علی بن ابی طالب بر آن سواری می شد دمل بالفتح نیرو
دادن زمین را واصلاح کردن چیزی و بالضم وتشدید میم مفتوح نوعی از ریشها که بر تن آدمی بر آید دمال
بالفتح سرگین وخرمای بوگرفته

باب الدال مع المیم

دحم بالفتح وسکون حای مهمله دور کردن وسخت سپوختن درم بفتحتین بوسیدن گوشت نشتالنگ
و دوری سیم و درهام بالکسر معرب درم و وزن آن شش دانگ است و دانگ دو قیراط هست و قیر

دو طسوج است و طسوج دو جو میانه است و ده درم شرعی هفت مثقال باشد و درم شرعی را درهم بغلی نیز گویند زیرا که راس البغل نام ضرابی است از عجم که آنرا سکه زد و قدر آن درم در پهنا بقدر میان کف دست میباشد دارم بفتح را نام پدر قبیلهٔ الیست از تمیم و درختی است دسم بالفتح استوار بستن گوش و جراحت و سر شیشه و اندک تر کردن باران زمین را و ناپدید کردن نشانه و بستن در و بفتحتین چربی و چرب شدن و بفتح دال و کسر سین چرب دسام بالکسر آنچه جراحت را بدان استوار کنند و آنچه در گوش کنند و سر شیشه و کوزه را بان بندند دعام بالکسر ستون خیمه و خانه و عامه واحد دم بالفتح خون و بتشدید میم طلا کردن دوم بالفتح همیشه کردن و آرمیدن و درختیست که از و میوه مقل پیدا شود و آن میوه را مقل مکی گویند و نیز درخت کنار دوام بالفتح همیشگی و بالضم گردش سر که آنرا دوار نیز گویند دائم همیشه و آرمیده دهم بالفتح عدد بسیار از هر چیز و فرو گرفتن انبوهی دیلم بفتح دال و لام طائفه معروف و سخت و بلاد دشمنان و گروه دو راج نر و جمع شدنگاه مورچه و کنه نزدیک حوضها و خوابگاه شتران و فیروز بن دیلم نام صحابی است و آن غیر فیروز دیلمی است که اسود عنسی را که در زمان حضرت دعوی نبوت کرده بود کشت

باب الدال مع النون

دبران بفتحتین منزلی است از منازل قمر و آن پنج ستاره است و یک ستاره که روشن است از آن میان آنرا عین الثور گویند دجن بالفتح پوشیدن ابر آسمان را و باران بسیار دجان بالضم ابر تاریک بی باران داجن بز و غیر آن که بجای الفت و انس گرفته باشد دجون بالضم مقیم بودن بجائی دحن بضمتین فربه پشت و کلان شکم شدن و بفتح دال و کسر حا فربه پشت و کلان شکم و کر بز خبیث دخن بالفتح دود بر آمدن و بالضم گاورس یا دانه الیست از گاورس کوچکتر و بفتحتین دود و کینه و کجی خلق و جوهر شمشیر و تغیر عقل و دین و حسب دخان بالضم دود ددن بفتحتین بازی ددان مردی فایده و شمشیر کند و شمشیر تیز درن بفتحتین چرک و نام کوهی است دفن بالفتح در خاک پنهان کردن و بالکسر موضعی است دفین در خاک نهان کرده شده و گنج زیر زمین و چاه و حوض و چشمه که بخاک انباشته باشد دوار و فین بیماری که معلوم نباشد دکن بفتحتین بسیاهی مائل شدن رنگ دکان بالضم و تشدید کاف دکان که بر وی نشینند و آنرا حانوت نیز گویند دکاکین جمع دلفین بالفتح ماهی است در دریای شور بصورت مشک پر آب که آدمی را بمرتبه دوست میدارد که غریق را بر داشته بکنار رساند دمن بالکسر سرگین و بفتحتین جمع دمن بالکسر آثار خانه و سواد مردم و جاهای نزدیک بخانه و برین تقدیر جمع دمنه است بالکسر دمان بالفتح خاکستر و سرگین دمایین بفتح اول و کسر میم دوم دهی است به مصر دامان دهی است

در عراق که سیب در آنجا بسیار میشود دن بالفتح و تشدید نون خم و صاحب قاموس گوید دن خم دراز
که بر زمین نتواند ایستاد تا زمین را نکنند و نان بالکسر جمع دون بالضم زیر خلاف فوق و پیش و پس و حقیر و
اندک و نزدیک و نرد و غیر و خسیس و دهی است بدینور دونگ یعنی بگیر او را دوران بفتحتین گرد گردیدن
دهن بالفتح دوری کردن و بدن را روغن مالیدن و اندکی تر کردن باران زمین را و زدن کسی را بعصا و
بالضم روغن و قبیله ایست از یمن و اندک باران که روی زمین تر کند دهان بالکسر پوست سرخ و دردی روغن
زیتون و روغنها و بارانهای نرم که روی زمین را تر کند و بدین دو معنی جمع دهن است دهرین بضم هر دو
دال و تشدید رای مفتوح باطل و دروغ یا اسم فعل است بمعنی بطل و عرب گوید + دهرین سعد القین یعنی
باطل شد سعد آهنگر چه مردم در قحط سال افتاده بودند و او را کار نمی فرمودند یا آنکه دعوی کرده بود که من
سعد نام دارم بعد از ان ظاهر شد که دروغ گفته بود پس گفتند که + دهرین سعد القین + یعنی دروغ و باطل شد
سعد گفتن آهنگر خود را دهقان بالکسر و الضم کشاورز و رئیس ولایت و قوی تصرف در کارها و این لفظ
در اصل فارسی دهگان است معرب کرده اند دین بالفتح چیزی که حاضر نباشد و مرگ و وامی که در تعیین
وقت باشد و اگر در وقت معین نباشد آنرا قرض گویند دیون جمع و وام خواستن و وام دادن و بالکسر پاداش
و پاداش دادن و نرم شدن و کردن و نهادن و نرم کردن و رام گردانیدن و کسی را بزور بر چیزی داشتن
و غالب و مستعلی شدن و مالک و پادشاه شدن و خوار گردانیدن و گناه کردن و خواری و پرهیزگاری و بیماری
و سیرت و عادت و عبادت و کار و شان و شمار و حکم و باران دائم یا باران نرم دیان بالفتح و تشدید یا
پاداش دهنده و قهر کننده و قضا کننده و حکم کننده و حساب کننده دیوان بالکسر و بفتح نیز آمده جمع
شدنگاه دفترها و کتاب محاسبه که در و حساب مردم نویسند و کتاب شعر و دواوین جمع دیدن بفتح هر دو دال
عادت دیدان بالکسر کرمها جمع دودة و بالفتح عادت

باب الدال مع الواو

دجو بالفتح و بضمتین و تشدید واو تاریک شدن دحو بالفتح گستردن و بزرگ شدن شکم و اندک دست و پا
برداشتن اسپ در رفتن دسو بالفتح گم شدن و نهان شدن دلو بالفتح کوزه که بآن آب از چاه کشند
و نام برجی است و سختی و بلا و نشانه که بر اعضای شتر باشد و بالضم و تشدید واو برکشیدن دلو و نرم راندن
بکسی نرمی و مدارا کردن و حاضر کردن حجت و توسل شدن بچیزی و مرافعه مال کردن پیش حاکم و نو بضم
دال و نون و تشدید واو نزدیک شدن دو بالفتح و تشدید واو بیابان

باب الدال مع الیاء

داری دانندہ وخداوند نعمت وکسی کہ بیکجا مقیم باشد وخوشبوی فروش وبدین معنی منسوب است بدارین آن قصبۂ الیست در بحرین کہ از ہند بدانجا مشک آرند ودار صینی معرب دار چینی داہی زیرک درست رای وچیز منکر دانی ودنی ناکس ونزدیک وبمعنی اول از دنارت ہست وبمعنی ثانی از دنو دری بالفتح دانستن وفریفتن وبالکسر والضم وتشدید را وتخفیف یا کوکب درخشندہ وبضم دال وتشدید را ویا نیز آمدہ یعنی کوکب چون دُر در صفا ودرخشندگی داری جمع دواعی خواہشہا وباعثہا دواہی سختی ہا وبلاہا دوی بالفتح وتشدید یا آواز کردن گوش ومگس ومرغ وباد وآواز مگس وباد وگوش ومرغ ودرخت دہی بالفتح زیرک شدن وبالفتح وتشدید یا زیرک دہری بالضم پیر سال خوردہ وبالفتح آنکہ قائل بقدم زمان است وبدین معنی بضم دال نیز آمدہ

باب الذال مع الالف

ذرر بالفتح آفریدن وافشاندن تخم وذرار النار گروہی کہ آفریدہ شدند برای آتش دوزخ وبفتحتین سپیدی موی وپیری ذری بفتحتین پناہ وپردہ وشتر وانچہ بر باد دادہ شود وسرشک ریختہ از چشم وبالضم جمع ذروہ ذکا بالفتح زبانہ کشیدن آتش وزیرک شدن وزود دریافتن چیزی را وبوی دادن مشک وبالضم آفتاب وابن الذکا یعنی صبح ذکرے بالکسر یاد آوردن ویاد کردن وپند دادن وپند

باب الذال مع الیاء

ذاب بالفتح وسکون ہمزہ مذہب کردن وبالفتح وبالالف عیب ذئب بالکسر وسکون ہمزہ گرگ وبیا نیز آمدہ ذیاب بالکسر جمع وداء الذیب گرسنگی کہ در وصبر نتوان کرد وبنو الذئب قبیلۂ الیست واظفار الذیب چند کوکبی ہست خرد بر صورت ناخنہای گرگ ذب بالفتح وتشدید با گاو دشتی ودور کردن باز داشتن ومتردد بودن وبیکجا قرار نگرفتن وخشک شدن چشم در آخر گرما وخشک شدن لب از تشنگی ولاغر شدن ذباب بالضم مگس ومگس عسل وکوہی ہست نزدیک مدینہ ونقطۂ سیاہ درون حدقۂ چشم ذباب العین مردمک چشم وذباب السیف دم شمشیر ذرب بالفتح لشکرہ کفشگران وتیز شدن چیزی وچیز تیز وبالکسر مہرہ ومانند آن کہ در گردن آدمی یا حیوان باشد وبیماری کہ در جگر بہم رسد وبالضم چیزہای تیز وبفتحتین تباہ شدن معدہ وشکم رفتن چنانکہ گاہی رود وگاہی باز ایستد وبیہودہ گفتن ودوا نپذیرفتن بفتح اول وکسر ثانی تیز زبان ذعلب بہ کسر ذال ولام ناقۂ تیز رو ذنب بالفتح گناہ وذنوب جمع وبفتحتین دم اذناب جمع ودنبالۂ چشم وذنب القوس کوکبی ہست شبیہ بدم فرس وذنب الثعلب وذنب الخیل دو گیاہی است واذناب الناس پیروان مردم وعوام الناس اذناب بالکسر ودنبالۂ ہر چیز در معنی کہ بدم شتران بندند

ذوانب گیسهای کسی رونده ذنوب بالفتح اسپ درازدم وبهره ودلو پرآب یا مطلق دلو وروز بسیار شرو گوشت پشت وقبر ذوب بالفتح عسل وگداختن وسخت شدن گرمی آفتاب همیشه خوردن عسل و نادان شدن بعد از دانش وثابت وواجب شدن حق بر کسے ذوائب گیسوها وموهای پیش سر و بلندترین وبهترین چیز با جمع ذوابه است یا بالضم ذهاب بالفتح وذهوب بالضم گذشتن ورفتن ذهب بفتحتین رفتن وگذشتن وخیره شدن چشم ورفتن هوش از دیدن زر در کان وزر وپیمانه ایست اهل یمن را وزرده تخم مرغ

باب الذال مع التاء

ذائقه قوتی که بدان مزهٔ چیزها دریابند وآن بر ظاهر زبان باشد ذات حقیقت چیزی وخداوند و بمعنی مؤنث ذو باشد ذاریات بادها که چیزها را ببرد ذبحة بالضم والکسر والفتح وبضم ذال وفتح باء دردی است که در گلو از بسیاری خون پیدا میشود وبدترین خناقهاست ذبیحة چارپایهٔ گلو بریده وچارپایه که برای کشتن باشد ذبذبة بفتح هر دو ذال دو دله کردن کسی را در کاری وجنبیدن چیزها که آویخته باشد در هوا ذبالة بالضم وتشدید باو تخفیف آن فتیله ذخیرة بالفتح آنچه نگاهداشته شود وبفارسی آنرا اخنی گویند ذروة بالفتح والکسر بالای هر چیز وبالای کوهان ذریة بالضم والکسر وتشدید راو نسل آدمی وجن وذریات وذراری جمع ذریعة وسیله ودست آویز واسپ سری که صیاد در پس آن پنهان شود جهت زدن تیر صید را ذرة بالضم وفتح را غله ایست معروف که آنرا جوار میگویند وبالفتح وتشدید را مورچه ودر وزن صد ذره مقدار یک جو باشد ذکوة بر وزن صلوة گلو بریدن وذبح کردن ذکیة بالضم آنچه بوی آتش فروزند یعنی فروزینه ذلة بالکسر وتشدید لام خواری ذلاقة بالفتح تیز زبانی و فصاحت وتیز زبان وفصیح شدن ذمة بالکسر وتشدید میم عهد وامان واهل ذمه اهل کتاب که بعهد وامان در اسلام در آیند وبالفتح چاهے که آب اندک داشته باشد ذنابة بالضم پیرو ودنباله چیزی وبالکسر خویشے زندان ونام موضعی است ذوابة بالضم موی پیشانی وجای رستن موی پیشانی وبهترین وبالاترین چیزی

باب الذال مع الحاء

ذبح بالفتح گلو بریدن وشگافتن وگشودن وبالکسر چارپایه که ذبح کرده شود وقوله تعالی وفدیناه بذبح عظیم وبدین معنی بکسر اول وفتح ثانی نیز آمده ذبیح گلو بریده وآنچه برای گلو بریدن آماده باشد ولقب اسمعیل ع ذابح گلو برنده وسعد ذابح منزل است از منازل قمر وآن دو ستاره ایست که میان آنها دوری بقدر

یک ذراع است وطرف یکی از نیها کوکبی است خرد که آنرا گویا میخواهد که ذبح کند ذراح بالفتح شیر باب آمیخته و
بالضم وتشدید را کرمی است پرنده سرخ با خالهای سیاه بغایت زهرناک و بدبخیه است ذروح بالضم وتشدید را
ذرایح جمع ذرح بالفتح ذراریح در طعام کردن ذریح بالفتح تشنها و تلها و نام محلی است معروف از شتران که شتران
خوب را بدو نسبت کنند و نام پدر قبیلهٔ الیت

باب الذال مع الراء

ذرا بالفتح وسکون همزه دلیرے کردن ودمیدن وکراهت داشتن چیزے را و عادت کردن بچیزے
ذبر بالفتح نوشتن ونقطه کردن وزود خواندن و آهسته خواندن و دانستن چیزی و صحیفه و ابر
استوار دانش ذخر بالضم چیزی نگاهداشتن و نگاهداشته شده برای وقتی و ذخایر نگاهداشته شدها برای ورے
جمع ذخیره ذر بالفتح وتشدید را دانه افشاندن بر زمین و نمک و مانند آن بر چیزی افشاندن و مورچهاء بدیع جمع
جمع ذره است و نام مرد لیست و ابوذر کنیت صحابی است ذرور بالضم برآمدن آفتاب و دمیدن گیاه
بالفتح دار وئی که بر چیزے افشانند ذعر بالفتح ترسانیدن و بالضم ترس و بفتحتین دهشت و بالضم و فتح
عین چیزی که از ان ترسیده شود ذفر بفتحتین بوی تیز خوش و ناخوش و بوی تیز آمدن بوی بغل و گیاه
بو مشک اذفر و مشک تیز بوی و روضه ذفره مرغزار بویا ذکر بالکسر آواز و ثنا و یاد آوردن یاد
کردن بزبان و بالضم یاد کردن و بفتحتین کیر نر ذاکیر جمع و نر یعنی خلاف ماده ذکور جمع و پولاد و شمشیر آبدار
ذکور البقل تره که دراز و سطبر شود ذکیر نیک یادگیرنده ذاکر یاد کننده ذمر بالفتح برانگیختن بجنگ و بانگ
کردن شتر و بالکسر دلیر و زیرک و بسیار یاری کننده و همچنین ذمیر و ذمر بفتح اول وکسر ثانی ذمار بالکسر نیها
عهد و آنچه سزاوار است نگاهداشت آن بر مرد

باب الذال مع العین

ذع بالفتح گزر کردن جامه و غلبه کردن نی ده راز شدن دست و چست شدن و بفتحتین طمع و بچه گاو وحشی
نر ماده که صیاد پس آن پنهان شود تا صید را تیر زند ذراع بالفتح زنی که سبک سیر و بالکسر بلند داز آرنج
انگشتان و در حیوانات از پاچه بالاتر را ذراع گویند دگر هی که باد چیز ها را پیمایند و داغ ران شتر و بن نیزه
قبیله الیت و نام منزلیست از منازل قمر و آن ستاره الیت چند که بر ذراع برج اسد واقع شده اند
مرد واسع الذرع والذراع خوش خلق ذروع بالفتح اسپ و شتر سبک سیر فراخ گام و همچنین ذریع
ذوع بالفتح حاجتمند شدن ذریع بالفتح فاش پراگنده شدن چیزی ذائع فاش و شائع

باب الذال مع الفاء

ذأف بالفتح وسکون همزه زود مردن ذروف بالضم اشک از چشم رفتن ذرف بالفتح روان شدن اشک و روان شدن آب ذعف بالفتح زهر کسی را خورانیدن و زهر در طعام کردن و زهر ذعاف بالضم زهر قاتل و موت ذواف بالضم مرگ زود آینده ذفف بفتحتین ذف بالفتح و تشدید فا ذفاف بالکسر خسته زخمی و مجروح را کشتن و در کاری شتاب کردن ذفاف بالضم زود و سبک و بالکسر و الفتح زهر قاتل و آب اندک ذفوف و ذفیف زود و سبک ذلف بفتحتین خردی و راستی تیغ بینی ذوارت آبهای روان

باب الذال مع القاف

ذرق بالضم اسپی است دشتی و بالفتح سرگین مرغ و سرگین انداختن مرغ ذعق بالفتح فریاد کردن ذلق بفتحتین تیز زبان شدن و بی آرام شدن و بدین دو معنی بالفتح نیز آمده و تیز کردن کارد و بالفتح ناتوان کردن روزه کسی را و بخیال انداختن مرغ و طرف زبان و سنان و کناره و تیزی هر چیزے و بدین دو معنی بضم اول و فتح دوم و بضمتین نیز آمده ذلیق بالفتح و کسر لام تیز زبان و سنان تیز ذولق بالفتح کنار زبان و سنان ذوق ذواق و مذاق بالفتح چشیدن و آزمودن مزه چیزے

باب الذال مع اللام

ذال بالفتح و سکون همزه نرم رفتن و شتاب رفتن ذبول بالضم و ذبل بالفتح پژمردن و لاغر شدن اسپ ذبل بالفتح گوشت ماهی و پوست کشف و استخوان ماهی که از آن دست برنجن و شانه سازند ذحل بالضم ظلم و جور ذحل بالفتح کینه و دشمنی ذل بالضم و تشدید لام خواری و خوار شدن و بالکسر نرمی و رام شدن ذلیل خوار ازله و اذلاء جمع ذلول بالفتح رام و ذلل بالضمتین جمع ذوالکفل بکسر کاف نام پیغامبری است و بعضی گفته اند که شخصے بود که متکفل کار و خدمت پیغامبری شده بود ذهل بالفتح فراموش کردن و غافل شدن و همچنین ذهول بالضم درختی است و نام قبیله ایست ذاهل غافل ذیل بالفتح دامن بر زمین کشیدن و دامن و آخر هر چیز از جامه و ازار و هرچه بر زمین کشیده شود و ذیل الریح آنچه زمین را برد از باد ذیال بتشدید یا و ذائل سپ دراز دم

باب الذال مع المیم

ذام بفتح ذال و سکون همزه عیب کردن و خوار شمردن و بد گفتن و راندن ذم بالفتح و تشدید میم نکوهیدن و بد گفتن و بالکسر بسیار لاغر ذمیم نکوهیده و آب ناخوش و دانه که بر روی پیدا میشود و آب منی و لبول و چیزے چون مبیضه مور که از مسام بیرون آید ذمام بالکسر حرمت و حق و چاههای اندک آب و بدین معنی جمع ذمه است بالفتح ذمیم و ذمام بالفتح عیوب

باب الذال مع النون

ذبیان بالضم والکسر قبیله ایست ازان قبیله است نابغه ذبیانی شاعر مشهور در عرب مادح نعمان بن منذر ذقن بالفتح بر زنخ زدن و بر حاق زدن و بالکسر پیر سال خورده و بفتحتین زنخدان ذاقن زیر زنخ و سر گلو ذکران بالضم نران جمع ذکر بفتحتین ذهن بالکسر زیرکی و تیزی خاطر و یاد داشتن و قوت درک و بالضم نام قبیله ایست

باب الذال مع الیاء

ذکی زیرک ذمی بالکسر و تشدید میم اهل کتاب که زینهاری باشند منسوب بذمه یعنی عهد و پیمان

باب الراء مع الالف

رؤیا بالضم و سکون همزه خواب دیدن و آنچه در خواب بینند ریا بالکسر زیادت شدن و نشو و نما کردن و ربا دلی گرفتن در وام و بیع رثاء بالکسر مرثیه گفتن مرده را و محاسن او را شمردن در شعر و جز آن رجا بالفتح امیدوار شدن و کنار چیزی و بمد نیز آمده رجعی بالضم بازگشتن رحی بالفتح آسیا رحضاء بالضم و فتح خاء عرق تب رخاء بالفتح فراخی عیش و بالضم باد نرم ردی بالفتح هلاک شدن رداء بالکسر چادری که بر دوش گیرند رداء بالکسر یار رزایا مصیبتها رزء بالضم مصیبت رشاء بالکسر رسن منزلی است از منازل قمر و بالفتح و بفتحتین آهو بره رشی بالضم و الکسر جمع رشوت رضی بالفتح خوشنودی و ضامن و محب و لقب علی بن موسی رضوی بالفتح کوهی است بمدینه رعنا زن خویشتن آرا راعنا یعنی مراعات کن ما را صحابه آنرا بمعنی مقصد کرده بحضرت پیغامبر صلعم خطاب میکردند و یهود اندک تغیر داده راعینا می خواندند یعنی شبان ما حق تعالی صحابه را نهی کرد که دیگر بار باین کلمه خطاب نکنند بلکه انظرنا گویند رعایا بالفتح محکومان نگهداشته شدگان رعاء بالکسر شبانان رعی گیاه رغاء بالضم آواز کردن و آواز شتر و شتر مرغ و گفتار رفاء بالکسر اتفاق نمودن و پیوند نمودن رفوه بالضم نیکو کردن دریدگی جامه را و پیوستن بچیزی رقوء بالضم ایستادن اشک و خون و بفتحتین ایستادن اشک و آنچه بر جراحت نهند تا خون ایستد رقشاء بالفتح مار و چیزی که شتر مست از گلو بر آرد و آنرا شقشقه نیز گویند رمضاء بالفتح ریگ گرم که چون پای بر آن نهند بسوزد رواء بالضم دیدار و خوبی منظر و بالفتح سیرابی و بالکسر سیراب شدگان و رسنی که متاع بر شتر بدان بندند اهمد ویه جمع رهاء بالفتح زمین فراخ و بالفتح و الضم قبیله ایست رهاوی منسوب بدان و بالکسر کوچهای بازار که آب باران ازان روان شود ریاء بالکسر کار بدیدگی مردم کردن

باب الراء مع الباء

رأب بالفتح و سکون همزه پیوند کردن ظرف و دوختن چیزی رب بالفتح و تشدید با خداوند و پروردگار

و یار و برادر بزرگ و بدین معنی بعضے گفته اند قول حق تعالی فاذهب انت و ربک ای انت و هارون
ارباب جمع و پروردن و نیکو کردن و تمام کردن و فراهم کردن و افزون کردن و اصلاح آوردن و لازم شدن
و اقامت کردن و خداوند شدن و بالضم آب انگور و به و انار و مانند آن که بپزند تا غلیظ و انگشت پیچ شود و
ربوب جمع و بالضم و فتح بای مشدد و بسیار و اندک ربیب پسر زن و پرورده ربائب دختران زن و
دایها و بزهای که در خانه پرورده باشند و بزهای ماده که در خانه نگاه دارند برای شیر رباب بالفتح ابر سپید و
نام زنی است جمیله معشوقه رعد و سازی معروف که می نوازند و موضعی است بمکه و کوهی است بمدینه و بالضم موضعی
است و بالکسر پیمان و عشور و پنج قبیله ایست از عرب که یکجا شده اند ربب بفتحتین آب بسیار و خوش ربرب
بالفتح هر دو را رمه گاو دشتی رتوب بالضم ثابت و ساکن شدن راتب ثابت و بیک جا ایستاده
و قرار گرفته رتب بفتحتین سختی و میانه انگشت وسطی و سبابه و زمین بلند و بر آمده و سنگها که بعضے
از ان بلندتر از بعضے دیگر باشد رجب بفتحتین ترسیدن و بزرگ داشتن و نام ماهی است ارجاب
جمع و ارجاب بمعنی ر دو باهم آمده اما مفردش یافته نشده رحب بالضم وسعت و فراخی و بالفتح
فراخ و بفتحتین ایوانهای مساجد و خانها و زمین های فراخ جمع رحبه است و نام پدر قبیله ایست
از قبائل همدان رحیب بسیار خوار و رحیب الصدر یعنی فراخ سینه رحائب النجوم فراخیهای
اطراف زمین رزب بالفتح لازم شدن به چیزی و نگاه داشتن رسوب بالضم ته نشستن چیزی و
فرو رفتن چشم بمغاک و دروی آب و بول که در ته ظرف نشیند و بالفتح شمشیر که فرو رود و زیر خم راسب
ته نشیننده و مرد گران بار و جبل راسب کوه ثابت و بنو راسب قبیله ایست رصب بفتحتین میانه سبابه و وسطی
رضب بالفتح مکیدن آب دهن رضاب بالضم آب دهن و ریزهای مشک و پارچهای برف و تگرگ و
شکر و کف عسل و شبنمی که بر درخت باشد راضب نوعی از درخت کنار و باران یکبار فرو ریخته رطب بالفتح
تر و شاخ و نازک و بیر تازک مرغ و مانند آن و بالضم و بضمتین گیاه و درخت سبز و بالضم و فتح طا خرمای تر
رعب بالضم و بضمتین ترس و ترسانیدن رغب بالفتح و الضم و بفتحتین خواهش نمودن و آز کردن
و بسیار خوردن رغاب بالفتح زمین نرم رغائب عطاهای بسیار و چیزهای مرغوب جمع رغیبه رغیب حریص
رقوب بالضم چشم داشتن و بالفتح زنی یا مردی که او را بچه نزید و زنی که چشم بر مرگ شوهر دارد و بجهت میراث
و شتری که نزدیک بحوض و آبخور نیاید جهت انبوهی رقیب نگهبان و چشم دارنده و نگهدارنده و موکل و
یکے از نامهای خدای عز و جل و منزلی از منازل قمر یا ستاره که چون او طالع شود مقابل او غروب کند و
سوم از تیرهای قمار رکوب بالضم سوار شدن و بالفتح مرد بسیار سواری کننده و ستوری که سزاوار سواری است

راکب سوار و آنچه بر تنهٔ نخل بر آید از شاخ و آنرا رکوب نیز گویند و در اکثر لغت عرب راکب سوار شتر را
گویند و فارس سوار اسپ را گویند رکب بالفتح شتر سواران و اسپ سواران از عدد ده افزون و بزانو
زدن رکبتین بضمتین زانوها و بفتحتین زهار و موی زهار رکاب بالکسر شتران سواری و چیزی که بر زین بندند
تا پای در آن نهند و بالضم و تشدید کاف سواران روب بالفتح ماست شدن شیر و شوریده شدن
عقل و بالضم دهی است بلخ رهب بالضم ترسیدن و بالفتح شتر مادهٔ لاغر و پیکان باریک و بفتحتین
ترسیدن راهب پارسا و عابد ترسایان ریب بالفتح گردش زمانه و حاجت و شک و ریب المنون
حوادث روزگار

باب الراء مع التاء

رأفة و رحمة مهربانی کردن رایة علم رایات جمع رؤیة بالضم و سکون همزه دیدن و دانستن رائحة
بوی و چیز اندک روائح جمع راحت کف دست و آسایش رؤتة بالضم و سکون همزه قطعه که بدان
درست کرده شود ظرف شکسته را و رؤبه بن عجاج شاعریست مشهور و بواو نیز آمده راجفة لرزنده و
دمیدن صور بار اول رادفة مر پی آینده و دمیدن صور بار دوم راویة بسیار روایت کنندهٔ
شعر و غیر آن و مشک آب و شتر و استر و جز آن که بران آب کشند رابیة زمین بلند و افزوده و زائده
رافضة گروهی از لشکر که سردار خود را گذاشته باشند و جمعی از شیعه که زید بن علی عم را گذاشته بودند
تا شهید شد راسیة استوار رابطة لشکری پا برجا که از پیش دشمن نگریزد و گویا ایشان را بچیزی
بسته اند و آنچه بآن چیز را بچیزی بندند ربوة زمین پشتهٔ بلند ربقة بالکسر حلقهٔ از رسن که در گردن
ستور بندند و آن رسن را ربق بالکسر گویند ربذة بالکسر خرقهٔ حائض و مردی بی خیر و سر بند شیشه و
هر چیز بلند و ابریشم رنگین که از گوش و گردن شتر و جز آن بیاویزند و بدین معنی بفتحتین نیز آمده و بفتحتین ابریشم پاره
که بآن قطران مالند بر شتر و در کوئی که زرگر پیرایه را بآن جلا دهد و بکسر نیز آمده و نام جائی نزدیک
مدینه که مرقد ابو ذر غفاری است و سر تازیانه و سختی ربیبة دختر زن و نیز در خانه پرورده برای شیر
و دایهٔ پرورنده ربیئة خود آهنین و سنگی که بر دارند و بدان زور آزمایند و پدر قبیلهٔ السیت و نام
مردی است رباعیة بر وزن ثمانیة یکی از چهار دندان که میانه ثنایا و انیاب است رباعیات
جمع ربعة بالفتح مرد و زن میانه قد و چار شانه و طبلهٔ عطار و بفتحتین سخت ترین دویدن شتر
و نام قبیلهٔ السیت از بنی اسد رتمة بفتحتین رشته که بر انگشت بندند بجهت یاد کردن چیزی
و آنرا رتیمه نیز گویند رتبة بالضم پایه و منزلت و بفتحتین زمین بلند بر آمده و سختی رتة بالضم

وتشدید تا ورماندن تسخن رت بالفتح وتشدید تا مهتر وخوک رتوت جمع رثاثة بالفتح کهنه وسوده شد
وبدشکل شدن رثة بالکسر رخت کهنهٔ خانهٔ وزن ناوان ومردم فرومایهٔ ضعیف رجفة بالفتح لرزه ز
وجز آن رجعة بالفتح بازگشتن بدنیا بعد از مرگ وجواب نامه وجز آن وبازآمدن وبازگشتن مر
بسوی زن مطلقه وبدین معنی بکسر نیز آمده اما فتح افصح است رجولة ورجولیة بالضم مرد بودن ومردی
وکلان پائی رجلة بالفتح زن بمرد ماننده وتره خرفه رحبة بالفتح ساخت مسجد وزمین فراخ رحلة بالکسر کو
کردن وبالضم مقصد وانچه بسوی آن رفته شود واز هر جا راحلة ستور بارکش وشتر سواری رحالة بالک
زین چرمین که بجهت تاختن بر ستور نهند ودر وی چوب نباشد رخصة بالضم دستوری وآسانی وارز
رخمة بفتحتین مرغی است مانند کرگس وآن را انوق هم گویند رخامة بالفتح نرم شدن وبالضم سنگ نرم
ردة بالکسر وتشدید دال مرتد شدن وپر شیر شدن پستان پیش از زائیدن وبالفتح فاسد وزبون شدن
بالفتح ناکس وفرومایه شدن رزانة بالفتح آهسته وآرمیده شدن وگران بار شدن رزیة بالفتح وتشد
یا مصیبت رزمة بالفتح والکسر بستهٔ جامه وجز آن رسالة بالکسر پیغام بردن رسیلة مکتوب رشحة
از جائی تراوش کند وبجائی چکد رشاقة بالفتح نیکو قد شدن رشاشة بالفتح آب وخون که بجائی چک
ترشح کند رشوة بالضم والکسر چیزی که بکسی دهند تا کارسازی ناحق کند رصانة بالفتح استوار ومحکم شدن
رضاعة بالفتح والکسر شیر خوردن رطوبة بالضم تر شدن وتری رعونة بالضم خویشتن آرا شدن ونادا
واحمق شدن ونرم وسست شدن رعایة بالکسر نگاهداشت چیزی کردن راعدة بالکسر لرزه عش
بالفتح لرزیدن ولرزه رعاة بالضم شبانان ونگاهبانان رغبة بالفتح خواهش نمودن رفعة بالکسر والف
وبالفتح همراهان رفاقة بالفتح همراهی کردن رفعة بالکسر بلندی قدر وبلند قدر شدن رفادة بالکسر انچه از
قربوس زین نهند وپارچه که بر جراحت بندند ومالی که قریش بجهت حاجیان بیرون آرند رفات بال
ریزه ریزه رفاغة بالفتح چیزی که زنان بر سرین بندند تا فربه نماید وبالفتح والضم بلندی وبلند آواز شد
وبالکسر نام مردی است رفاهیة ورفاهیت بالفتح آسان وفراخ عیش شدن رقعة بالضم
جامه وپارهٔ کاغذ که بر ان چیزی نویسند رقیة بالضم افسون وسحر وبالضم وفتح قاف وتشدید یا نام د
رسالت پناه صلعم وبالکسر وتشدید قاف مکسوره ویای حلی بندگی رقبة بالکسر چشم داشت ونگاهبانی و
سگی که برای صید کردن پلنگ کشند وبفتحتین گردن وبنده رقابة بالفتح چشم داشتن وانتظار بردن حر
نمودن رقة بالکسر وتشدید قاف تنک شدن چیزی ومهربان شدن وبالفتح هر زمینی که نزدیک آب
باشد ووقت مد آب بر آن گذرد وشهری است بر کنار فرات رکبة بالضم زانو رکیة بالفتح وتشدید یا

دو نقطه چاه رکاکة بالفتح سست و ضعیف شدن و آنکه بر اهل خانه خود غیرت ندارد و ایشان را از وی ترسی
نباشد و فی الحدیث انه صلعم لعن الرکاکة و به تشدید کاف نیز گفته اند رکانة بالفتح آرمیدن و نام پهلوانی
است که بحضرت رسول صلعم کشتی گرفته بود و گرو بسته بود آخر او را حضرت بر زمین انداخت و او مسلمان شد
رکوة بالفتح حوض بزرگ و کوزه و کشتی خرد و بمعنی بهر سه حرکت آمده رمایة بالکسر تیراندازی کردن
رمیة بالفتح یکبار تیر انداختن رمه بالضم و تشدید میم رسن کهنه و بالکسر و الفتح استخوان بوسیده و بوسیده
استخوان رماعة بالفتح و تشدید مقعد و تار یک سر روضة بالفتح مرغزار و مقدار نیم مشک از آب رویة بالفتح
و تشدید یای دو نقطه فکر و تامل کردن (هندیه تامل) روبة بالضم و بای موحده عقل و پارهٔ از شب و پارهٔ از گوشت
و حاجت و بقیهٔ شیر یا مایه که در شیر کنند تا ماست شود و آب منی نر یا منی که در رحم ماده قرار گیرد و نام شاعری است
و آنچه بدان زندگانی توان کرد روایة بالکسر نقل کردن سخن و آب برکشیدن رهیة بالفتح ترسیدن رهوة
بالفتح جای بلند و موضعی از محله که از ان آب باران روان شود ریاسة بالکسر مهتری ریاضة بالکسر
توسن را رام کردن و رنج کشیدن ریبة بالکسر تهمت و آنچه بشک افگند

باب الراء مع الثاء

ربث بالفتح باز داشتن از حاجت و عمل خیر ربائث چیزها که باز دارند از کار خیر و فی الحدیث اذا کان
یوم الجمعة بعث ابلیس جنوده الی الناس فاخذوا علیهم بالربائث رث بالفتح و تشدید ثا کهنه رثاث
بالکسر جمع رثیث مجروح رعاث بالکسر گوشواره و تاج رعث بالفتح و بفتحتین پشم و صوف رنگین که
از هودج آویزند رغوث بالفتح و غین معجمه زن شیرواره و میش یا شیر رفث بفتحتین جماع و سخن زشت
و سخن بازنان در جماع رمث بالکسر چراگاه شتر از شوره گیاه و نام درختی است و مرد کهنه و جامه
و ناتوان پشت و بالفتح اصلاح کردن و بدست چیزی سودن و بفتحتین چوبی چند که برهم بندند و در دریا
بران سوار شوند و خوردن شتر شوره گیاه را و رنجور شدن از ان و بقیهٔ شیر در پستان روث بالفتح سرگین
ردثه واحد و سرگین انداختن ریث بالفتح درنگ کردن و پدر قبیلهٔ از قیس و اندازهٔ چیزی و بالفتح و
تشدید یای مکسوره درنگ کننده و کاهل

باب الراء مع الجیم

رتج بالفتح بستن در و بفتحتین در بزرگ بسته که در وی در کوچک باشد و همچنین رتاج بالکسر و نام کعبه
رج بالفتح و تشدید جیم جنبیدن و باز داشتن رجاج بالفتح شتران و گوسفندان لاغر و مردم
ضعیف رعج بالفتح اضطراب کردن و پیاپی درخشیدن برق رانج بکسر نون

جوز ہندی و خرمای املس رواج بالفتح روانی رہج بفتحتین گرد و شور و غوغا و ابر بی باران رَنج
روان راز یا زنج بالفتح معرب رازیانہ

باب الراء مع الحاء

راح شاد شدن و شراب و کفہای دست و بمعنی جمع راحۃ است ربح بالفتح سود کردن
و بالکسر سود و بفتحتین سود شتران و اسپان کہ برای فروختن بیارند و بچہ و شتر بچہای خرد و بالضم و فتح
با شتر بچہ و بز غالہ و مرغی ہست رباح بالکسر فروختن چیزی بسود و فائدہ بکسی دادن و بالفتح
سود و نام چند کس ہست و قلعہ ایست باندلس و جوہری گوید رباح جانوریست چون گربہ کہ
کافور را از وی بگیرند و کافور رباحی بدان منسوب است و این غلط ہست چہ کافور صمغ درختی ہست
و بالضم و تشدید با کہنہ نر و بز غالہ و شتر بچہ رابح بکسر با سود کنندہ رجوح و رجحان بالضم چربیدن
ترازو و جز آن رجاح بالفتح زن بزرگ سرین راجح چربندہ و زن بزرگ سرین رحج بفتح راء و حاء مہملہ
فراخی سم و بضمتین کاسہای فراخ رحراح بالفتح فراخ ردح بالفتح شقہ دامن خیمہ پس خیمہ در آوردن
و گرداگرد خانہ را در گل گرفتن و بفتحتین زمانہ دراز رداح بالفتح زن گران سرین و کاسہ بزرگ و لشکر
گران سیر ردح بضمتین جمع و ردح بمعنی فتنہای عظیم نیز آمدہ و منہ قول علی ان من ورائکم
امورا سماحلۃ ردحا رزح بالفتح فرو افتادن شتر ماندہ از لاغری و زدن نیزہ کسی را رشح بالفتح خوی
کردن و تراویدن آب و بخشیدن رشیح عرق و گیاہی است رضح بالفتح شکستن و ریزہ کردن
سنگ و خستہ خرما و مانند آن و بالضم ریزہ سنگ و خستہ خرما رکح بالضم کرانہ کوہ و بنی آن و میان سرا
رکوح بالضم میل کردن و آرام گرفتن بچیزی رمح بالفتح نیزہ زدن و لگد زدن حیوان و بالضم
نیزہ ارماح و رماح بالکسر جمع رماح بالفتح و تشدید میم نیزہ گر و نام مردی ہست رامح نیزہ دار
و نیزہ زن و سماک رامح ستارہ ایست کہ نزدیک او ستارہ دیگر ہست کہ آنرا نیزہ او گویند و سماک
دیگر کہ ستارہ نزدیک ندارد و آنرا اعزل گویند یعنی بی سلاح و ثور رامح گاوی کہ ہر دو شاخ داشتہ
باشد رنح بالفتح گردش سر از مستی و جز آن روح بالفتح آسایش و نسیم و رحمت و بالضم جان
و قرآن و وحی و جبرئیل و عیسی علیہما السلام و نبوت و حکم خدا و ملکی ہست کہ روی او چون انسان است
و تن او چون تن ملائک است و بفتحتین فراخ نہادن پیش پا ہا از یکدگر در گام زدن چنانکہ پاشنہا
نزدیک باشند با ہم رواح بالفتح شبانگاہ شدن و شبانگاہ کردن و شبانگاہ سیر کردن و
شبانگاہ یا از زوال آفتاب تا شب روائح بوہا و باران ہای شبانگاہ ریح بالکسر باد و بوی

و قوت و غلبه و رحمت و نصرت و دولت و چیز پاک و روزی که در و باد تند وزد و ریاح بالفتح شراب و شبانگاه
و بالکسر نام پدر قبیله ایست و جمع ریح

باب الراء مع الخاء

رخ بالفتح تنگ شدن خمیر و مقیم شدن بجائی و تخلف کردن از چیزی رخ بالضم گیاهی است تازه و مرغی
است بزرگ که گردن را بر می دارد و بالا میرود و یکی از مهرهای شطرنج و منزلی است از منازل نیشاپور رد
بالفتح و تشدید خا پایمال کردن و آمیختن شراب باآب رخلخ بالفتح زمین نرم عیش فراخ رسوخ
بالضم استوار و پا برجا بودن و رفتن آب چشمه و رفتن تری باران و زمین راسخ استوار و پا برجا
رضخ بالفتح شکستن سنگ ریزها و اندک بخشیدن و سنگ برکسی زدن رمخ بالکسر درختان انبوه و
مجتمع رنخ بالفتح سست شدن و دور بودن دوران از یکدیگر چندانکه بهم نیایند و بالکسر موضعی است
بخراسان و ناحیه ایست به نیشاپور

باب الراء مع الدال

رثد بالفتح برهمدیگر نهادن رخت و بفتحتین متاع چیده و همچنین رثید و مردم ناتوان رد بالفتح و تشدید دال
بازگردانیدن و بازگشتن و باز آوردن و چیزی زبون و فساد رشاد بالفتح بسامان بودن و براه
بودن و حب الرشاد تره تیزک راشد راه راست یابنده رشید راه راست یابنده و راه راست نماینده و
نامی ست از نامهای خدای تعالی رشد بالضم و بفتحتین براه شدن رصد بالفتح و بفتحتین چشم داشتن و
گیاه و باران اندک ارصاد جمع و نظر کنندگان و خبر گیرندگان مردم بر سر راه و برین تقدیر جمع راصد است
رعد بالفتح آواز ابر و آواز کردن ابر و گویند آواز فرشته ایست که ابر می راند و آراسته و نیکو شدن زن و
ترسانیدن و تهدید نمودن و نیز نام مردیست که عاشق زنی بود رباب نام سلمان گوید ؎ رعد چون رعد
از هوا نالد بسودائی رباب • باد چون وامق فدای غنچهٔ عذرا شود • رغد بفتحتین عیش خوش و فراخ رفد
بالفتح عطا کردن و یاری دادن و بالکسر بخشش و کاسهٔ بزرگ و بالفتح نیز آمده رواقد چوبهای سقف
رقد بالفتح خواب کردن رقاد بالضم در خواب شدن و خواب شب رقود بالضم خواب کردن خواب
کنندگان و بمعنی اخیر جمع راقد براقود خم بزرگ دراز بقیر اندوده و ماهی است کوچک رکود بالضم ایستادن
ب و باد و کشتی و آفتاب و نصف النهار و راست ایستادن ترازو و ایستادن روز و آرام گرفتن مردم
ر بالفتح کاسه پر و شتر ماده که همیشه شیر دهد و شیرش منقطع نشود راکد آرام گیرنده و ثابته بجای خود رماد
الفتح خاکستر رمد بفتحتین درد چشم و درد کردن آن و بفتح اول و کسر میم آب متغیر شده رند بالفتح درختی است

خوشبو و درخت آس و نمود را نیز گویند رو و بالفتح آب و علف جستن و رفتن و آمدن رائد آنکه او را ابری آب و علف فرستند و دستهٔ دستاس

باب الراء مع الراء

رار و ریر بالفتح والکسر مغز تنک استخوان و تباه شده و گداخته از لاغری

باب الراء مع الزاء

راز سر دار سماران مغز درازه رجز بالکسر والضم پلیدی و عبادت بت و عذاب و شرک و بفتحتین نوع از شعر کوتاه وزن آن شش بار مستفعلن و خلیل گوید رجز داخل شعر نیست بلکه آن نصف بیت یا ثلث بیت است و به بحر رجز شعر گفتن و بیماریست از بیماریهای شتر رز بالفتح و تشدید زا در زمین چیزی جست و استوار کردن و در زمین بزور نهادن و دم فرو بردن ملخ در زمین بجهت بیضه نهادن و بالضم برنج که آنرا ارز نیز گویند رزیر گیاهیست که بآن رنگ کنند و این غیر رزیر است رکز بالفتح نیزه و جز آن در زمین فرو بردن و بالکسر آواز نرم و مرد دانا رکاز بالفتح مال پنهان کرده در زمین و آنچه در کان بهم رسد رمز بالفتح بلب و ابرو و چشم و جز آن اشارت کردن و بالضم و بفتحتین نیز آمده راموز دریا و اصل و نمونهٔ چیزی روز بالفتح آزمودن و بر حرفت خود بودن و اصلاح نمودن آن رنز بالفتح جنبیدن

باب الراء مع السین

راس بالفتح سر و سر در و سر دران و بالای چیزی و بر سر زدن در آس المال سرمایهٔ تجارت رئیس مهتر راس بالفتح و تشدید همزه ممدوده گله فروش و عامه رواس گویند ربس بالفتح بدست زدن و مشک پر کردن رجس بالکسر پلیدی و عفونت و خشم و گناه و کار بد و بالفتح آواز بلند کردن و آواز بزد و بانگ شتر و هر آواز بلند ردس بالفتح انداختن سنگ و دیوار و جز آن به کسی و کوفتن و خرد کردن زمین بچیزی سخت و رفتن بجائی رسیس چیز ثابت و استوار و مرد زیرک و دانا و ابتدای دوستی و تب چیزی که درست نباشد رس بالفتح و تشدید سین ابتدای چیزی و ابتدای تب و محبت و چاه بسنگ بر آورده و چیزی که درست نباشد و نام چاه بقیهٔ قبیله ثمود که پیغامبر خود را تکذیب نمودند و در ان چاهش پنهان کردند و اصحاب الراس عبارت از ایشان و اصلاح کردن و افساد کردن میان جمع و چاه کندن و در گور کردن و پنهان کردن چیزی و با خود سخن گفتن و اندیشه کردن و دانستن حال و کار کسی رعس بالفتح لرزیدن و افشاندن و راه آهسته رفتن از ماندگی و ضعف رغس بالفتح مالیدن و نکوئی کردن و افزونی و برکت و نعمت رفس بالفتح بپای زدن رکس بالفتح برگردانیدن و دو از گو

کردن و بالکسر پلیدی و مردم بسیار رمس بالفتح خاک گور و دفن کردن مرده و پوشیدن
چیزی و سنگ انداختن روامس بادها که راه و پی را ناپدید کنند روس بالفتح خرامیدن و برداشتن
سیل گیاه را و بالضم طائفهٔ که شهرهای ایشان بر ملک صقلاب و ترک پیوسته است رهس بالفتح سخت
پای مال کردن رئیس بالفتح خرامیدن و ضبط کردن و غالب و مستولی شدن

باب الراء مع الشین

رَبَش بفتحتین بیاضی که در ناخن جوانان پیدا شود رش بالفتح و تشدید شین چکیدن آب و اشک و خون و
جز آن و باران اندک رشاش بالفتح در شاسته بالفتح آب و خون که بجائی چکید رعش بفتحتین لرزیدن
رفش بالفتح کوفتن و خوردن و بیل که بآن خاک بردارند و بالضم نیز آمده رقش بالفتح نقش کردن
رمش بالفتح چریدن گوسپند چیز اندک و سنگ و جز آن انداختن و دست بسودن و گرفتن بسرهای
انگشتان و طائفهٔ ریحان و جز آن بفتحتین پر مرغ و سرخی که در پلک چشم پیدا شود و آب چشم می رفته باشد
روش بالفتح خوردن بسیار و خوردن اندک رواهش رگهای ظاهر کف و رگهای درون بازو راهش
رگی است درون بازو و راهشان دو رگ بازو ریش بالفتح پر نهادن بر تیر و نیکو کردن حال کسی و نفع
رساندن و پوشانیدن و خوراندن کسی را و بالکسر پر مرغ و جامهٔ فاخر و فراخی در معاش ریاش بالکسر جمع
رائش آنکه میان رشوت دهنده و رشوت ستاننده میانجی باشد، و فی الحدیث لعن الله الراشی و المرتشی و الرائش

باب الراء مع الصاد

ربص بالفتح چشم داشتن به نیکی یا بدی رخص بالضم ارزانی و ارزان شدن و بالفتح نازک و نرم رخیص
ارزان و جامهٔ نازک رص بالفتح و تشدید صاد استوار کردن و بر هم چسپانیدن دو چیز را و برابر کردن
ارکان بعضه را بمقدار رصاص بالفتح ارزیز و آن دو قسم است سفید که آنرا قلعی گویند و سیاه که آنرا سرب
گویند رعص بالفتح نرم کردن و جنبیدن و ربودن و حرکت دادن رقص بالفتح پای کوفتن و درخشیدن
سراب و جوشیدن شراب رمص بالفتح درست کردن شکسته را و تسلی دادن مصیبت زده را و نیکو کردن
حال کسی را و اصلاح کردن میان دو کس بخیال انداختن مرغ و زائیدن ستور درنده و کسب و در بفتحتین چرک
سفید که در کنج چشم گرد آید و آنچه روان شود آنرا غمص بفتحتین گویند رهص بالکسر بیخ و بنیاد و چینهٔ زیرین
دیوار و گلی که بآن چینهٔ دیوار برآورند و بالفتح بیهوده شدن سم ستور و آب برآوردن آن و سخت فشردن
و سخت گرفتن بتقاضا و شتافتن رواهص سنگهای بر هم دیگر چیده

باب الراء مع الضاد

ربض بالفتح میانهٔ چیزی و اساس بنا و بضمتین کرانهای چیزی و بفتحتین رسن پالان در ودها یا غیر دل یا جگر در شکم باشد و دیوار گرد شهر کرانه و خوابگاه گوسفند و قوتیکه بسنده و رسنده باشد و مال و خانه و خدم و اهل خانه از زن و خواهر و مادر و هرچه با ور جوع کنند و بدان دل خوش شوند و بدینمعنی بالضم و بضمتین نیز آمده ربوض بالضم باز ماندن بزار کشتن و بزانو در آمدن گاؤ و گوسفند و اسپ چنانکه بروک برای شتر و جثوم برای مرغ و بالفتح درخت بزرگ و فراخ و زنجیر کلان و زره فراخ رحض بالفتح شستن دست و جامه و جز آن عرق کردن تب زده رض بالفتح و تشدید ضاد کوفتن و خرد و ریزه کردن و خرما که بکوبند و بر بندند رضیض و انبای خرما کوفته رضاض بالضم ریزه های چیزی رضراض بالفتح سنگریزه که زیر پای کوفته شود و مرد ستور بسیار گوشت و قطرهای خرد باران رفض بالفتح و بفتحتین گذاشتن چیزی و بچرا گذاشتن ستور و آب اندک رفوض بالفتح بچرا شدن ستور رفوض الارض باقی ماندهٔ ربیع و علف زمین که باز ندارند از زمین و گیاه پراگنده و دور از یکدیگر رکض بالفتح جنبانیدن و حرکت دادن پای و برانگیختن اسپ و پای زدن برای تاختن و بال جنبانیدن مرغ در پریدن رمض بالفتح با پوست بختن گوسفند را در مغاکی بر سنگ ریزه و ریگ تفسیده و باریک و تیز کردن دم کارد و جز آن و سوختن پا از گرمی زمین و بگرمی چریدن گوسفند و سوختن جگر و درون آن و بیمار شدن او از آن رمیض پیکان و کارد و تیر و هرچه تیز باشد روض بالفتح نرم و رام کردن مرغزارها و همچنین ریاض روضه واحد روافض لشکری که سردار خود را بگذارند و رافضه گروهی از آن و فرقه از شیعه که به زید بن علی بیعت کردند بعد از آن گفتند که از شیخین تبرا کن تا با تو همراهی کنیم زید ابا نمود و گفت چگونه تبرا کنم از ایشان که وزیر و معاون جد من بودند پس ایشان او را رفض کردند و گذاشتند تا آنکه عم حجاج ایشان را شهید کرد رائض سوار کار و رام کنند اسپ توسن

باب الراء مع الطاء

رابط بالفتح بر بستن رباط بالکسر نگاهداشتن سرحد دشمن و پیوسته بودن در انجا و انچه با دستور و مشک و جز آن بندند و پنج سر اسپ یا بیشتر که بسته باشند برای مهمی و انتظار نماز بردن بعد از نماز دیگر ربیط ستور که او را ببندند و لقب مردی و غورهٔ خرمای تر نهاده در آب و خرمای خشک که در انبان کنند و آب بران ریزند و راهب و زاهد و حکیم که اعراض از دنیا کرده باشد و بدین معنی است رابط و رابط الجأش و ربیط الجاش مرد دلیر که نگریزد رتوط بالضم ثابت و لازم داشتن نشستن را رهط بالفتح بنا بردن وحشی بجای بلند و بالضم نهر مغرب رو و رهط بالفتح گروه مردان کم از ده یا از سه تا ده قوم و قبیلهٔ کسی و بفتحتین نیز آمده و پوست پاره چون میزر که از پایین تا شگافند تا در آن راه توان

رفتن و زنان حائض و کودکان بر میان بندند و پوستی که از وی دوال کشند رهاط بالکسر متاع خانه
ربطا بالفتح چادرهای یک لخت که زنان بر سر افگنند واحد ربطه

باب الراء مع الظاء

رغط بالفتح جای نشاندن پیکان از تیر

باب الراء مع العین

ربع بالضم چهار یک چیزی و بضمتین نیز آمده و آلتی است منجمان را از قبیل اسطرلاب که بدان ارتفاع آفتاب گیرند و ساعت و عملهای دیگر معلوم کنند و آنرا ربعی و ربع مجیب بضم میم و فتح جیم و تشدید یا نیز گویند و بالکسر تب دو روزه در میان چنانکه از روز نوبت تا روز نوبت دیگر چهار روز باشد و نوبت چهارم روز آب خوردن شتر و نام مردی است و بالفتح سرا و محله و چهار تو بافتن زره و جز آن و هر چهار روز یک نوبت آب یافتن شتر و بار بر شتر نهادن بر بیعه و آن چوبی است که بار را بر وی اندازند و دو کس دارند و بر سر نهند و باز ایستادن و خود را باز کشیدن از کاری و چهارم قوم شدن و چهار یک غنیمت شدن و سنگ برداشتن بجهت ورزش قوت و آزمایش زور و آن سنگ را ربیعه گویند و بالضم و فتح با شتر بچه که در بهار زاید اول نتایج است ربیع فصل بهار و باران بهاری و جوی خرد و نام مردی و حصه آب که بر زمین برسد و چهارم حصه چیزی رباع بالضم چهار چهار و بالفتح دندان رباعیه یعنی دندان شیر افگندن رابع چهارم و چهار کننده رتع بالفتح و رتوع بالضم چریدن ستور و خوردن و آشامیدن در فراخی و ارزانی رتع بفتحتین حرص و طمع سخت رجوع بازگشتن رجع بالفتح بازگردانیدن و جواب دادن و دست و پا برداشتن ستور در وقت گام زدن و فروختن ناقه و بهای آن دیگری خریدن مانند آن و آن دیگر را راجعه و رجیعه گویند و باران بعد باران و منفعت و گیاه بهار و سرگین ستور و ربیعی که از آن سیل بگذشته باشد رجیع کلامی که گردانیده شود و بسوی صاحبش هر چه رد کرده شود و سرگین ستور و نشخوار چاروا و شتر لاغر و شتری که از سفر مانده باشد و باز گردنده به سفر دیگر و دو راجع زنی که بعد از مردن شوی پیش خویشان خود رود و ستوری که دم بردارد و بول چنان اندازد که آبستن نماید و چنان نباشد ردع بالفتح باز ایستادن از چیزی و مالیدن بجائی و شمه از بوی خوش و اثر خون و زعفران ردع بفتحتین علتی است که در پلک چشم پیدا شود رضع بالفتح چسپیدن بچیزی رضاع بالفتح والکسر شیر مکیدن بچه رضیع همشیر و طفل شیرخوار راضع آنکه شتر و بز مکد و نمی دوشد تا آواز دوشیدن کسی نشنود رعراع بالفتح جوان زیبا و معتدل اندام رعاع بالکسر مردم نادیده و ناکس رفع بالفتح برداشتن و حرکت پیش دادن کلمه را و قصه حال خود

پیش حاکم بردن و برداشتن غله از روده و بخرمن گاه آوردن و مبالغه کردن ستور در رفتار بر فتن و راندن
و نزدیک گردانیدن چیزی را به چیزی رفیع شریف و بلند آواز رقاع بالفتح و الکسر آگنده شدن خوشه
از دانها را رفع بردارنده و بیرق بلند و ناقه که قله به پستان درکشد و ببریدن بنیاد و در رفیع آسمان و بنا
ارقیعه جمع و مرد نادان رقاع بالکسر پارهای و نوشتهای موجز که بجائی فرستند و نام خلقی است کوع
بالضم و پشت خم کردن و نماز کردن و محتاج شدن و بر وافتادن رمع بالفتح در معادن بفتحتین جنبیدن
بینی از غضب و بدست اشارت و اشک روان شدن و شتافتن روع بالفتح ترسیدن و ترسانیدن
و بشگفت آوردن و بالضم عقل و دل ریع بالفتح بالیدن و افزون شدن و بازگشتن و نیکو
برآمدن نان از تنور و طعام از دیگ و دخلی که از کشت حاصل شود و فزونی دامن زره و آستین
زره و فزونی هر چیز و اول هر چیز و بالکسر و الفتح زمین بلند و راه مطلق یا راه کشاده که در میان کوه باشد
رائع خوش آینده و اسپ نیک

باب الراء مع الغین

رغد بفتحتین فراخی عیش و مقیم شدن بجائی و بالفتح و کسر با پدکاره و نامفید رسغ بالضم و بضمتین پیوند بر دست
و پای شتر و بفتحتین بینی و دست و پای شتر رفغ بالفتح فراخی عیش و ارزانی و ناحیه و زمین نرم
و زمین بسیار خاک و چرک ناخن و هر چرک که در پیوندگاههای بدن جمع شود و بیخ ران جمع شدنگاه چرک
و خاک و طعام و چونه که نرم باشد و مشک تنگ پوست و بالضم بغل گاه و ماحول اندام مخصوص زن
روغ بالفتح پنهان رفتن روباه و جز آن بسبب چیزی و جستن صید و میل کردن و روآوردن بچیزی و بهانه جستن

باب الراء مع الفاء

رأف و رأفه رحمت کشودن و مهربان شدن رؤف بسیار مهربان رجف بالفتح سخت جنبیدن زمین
و جز آن رجاف بالفتح و تشدید جیم دریای موج زن و روز قیامت و حشر و نوعی است از رفتار
راجفه تب لرزه رخف بالفتح مسکه تنک و نوعی است از زنگ و خمیر کردن ردف بالکسر در پی هم آمدن و آن
و پس سوار نشینده و هر چه پس چیزی و تابع چیزی بود و کوکبی است نزدیک نسر واقع و حرف علتی ساکن
که بی فاصله پیش از حرف روی واقع شود و روز و شب و سرین و جای نشین پادشاه و در جاهلیت
رسم چنان بود که مردی جانشین پادشاه شدی و از طرف راست او نشستی و بالای او کمتر خوردی و اشامیدی
و در هر کار دوم او بودی و از مال غنیمت چهار یک گرفتی ردیف آنکه پس سوار نشیند و کوکبی است نزدیک
نسر واقع غیر کوکب اول و ستاره که طالع شود از مشرق چون مقابل او غروب کند و ستاره که نظر داشته

باشد لسیاره طائع و کلمهٔ مستقل مگر که بعد از قافیه آرند رسف بالفتح رفتار پابند پا در رفتن مانند رفتن آن رشف بالفتح
مکیدن و بفتحتین بقیهٔ آب که در حوض مانده باشد و شتر آن را بدهن بمکد رصف بالفتح لائق و سزاوار شدن و سنگ
برهم دیگر نهادن در بنای خانه و پی بر تیر زدن و پا بهم باز داشتن و بفتحتین سنگها که بهم دیگر چسپیده باشند در بنا واحد
رصفه رصیف محکم و استوار رضف بالفتح داغ کردن بسنگ تفسان و بسنگ گرم بریان کردن و چیزی پختن و
سنگهای تفسیده که شیر بران جوشانند رضفه واحد رعف بالفتح خون برآمدن از بینی و در گذشتن و پیش
شدن اسپ و در آمدن بدر خانه و روان شدن خون رعاف بالضم خون بینی و رفتن آن راعف
اسپ پیش شونده و طرف بینی و بینی کوه رعف بالفتح فراهم آوردن خمیر و گل تا بدست بمالند و خوراندن
آرد و تخم و جز آن شتر را رغیف نان گرده رف بالفتح و تشدید فا بسیار خوردن و بوسه دادن زن را بکنار
های لب و نیکوئی کردن بکسی و درخشیدن رنگ چیزی و مکیدن و گستردن مرغ بالها و گرو فراز رفتن و گله گاو و رمه
گوسفند و شتران بزرگ و طاقی که بر در عمارت کرده باشند و بفارسی آنرا برواره خانه گویند رفیف درخشیدن
و جامهٔ نرم رفرف طاق در عمارت و جامهای سبز که ازان بساطها و فروش سازند و دامنهای خرگاه
و کرانهای زره که آویزان باشند و زیادتی بساط و فرش و هر چیز که زیاده آید پیچیده و شکسته شود رفرفه واحد
نام ماهی است و درختی است که در زمین میشود و بالش و خیمه و درخت نارنگ و نام مقام اسرافیل عم
رفراف بالفتح شتر مرغ و مرغی دیگر است که آنرا خاطف ظله نیز گویند و تحقیق آن گذشت رنف بالفتح و بفتحتین
بید مشک صحرائی رهف بالفتح تنگ و تیز کردن دم شمشیر و همچنین است ارهاف و بفتحتین باریک و لطیف شدن
روف بالفتح ساکن بودن ریف بالکسر زمین با کشت و علف و ارزانی فراخی در خوردنی و پوشیدنی و هر جا
که آب و سبزه نزدیک باشد بالفتح در آمدن در آن زمین و چریدن ستور در ان زمین ؛ ؛ ؛ ؛

باب الراء مع القاف

ربق بالکسر رسنی که حلقها دارد و در ان چارپایان بندند و هر حلقهٔ آنرا ربقه گویند رباق و ارباق جمع و
بالفتح در ربقه کشیدن رتق بالفتح بستن و بسته و بفتحتین بسته شدن سوراخ زن و بکارت زائل ناشدن
رتاق بالکسر دو جامه کنار ها بهم بسته رحیق شراب خالص و صافی یا بهتر و خوشبوتر و همچنین حاق و نوعی از
خوشبوی رزق بالفتح روزی دادن و بالکسر روزی و مرسوم و باران و آنچه بدان نفع گرفته شود و
رستاق و رسداق و رزداق بالضم معرب رستا رساتیق جمع رشق بالفتح تیر و جز آن انداختن و
بالکسر تیراندازی و نوعی از تیر انداختن و آواز قلم و بد بیخته بفتح تیز آمده و بفتحتین کمان نیکو که تیر ازان
دور گذرد رشیق نیکو قد و زیبا اندام رفق بالکسر نرمی کردن و نرمی و لطف و آنچه بدان

استعانت گیرند و بالفتح لغ رسانیدن بکسے و زدن آرنج کسی را و بستن بازوی شتر که مبادا بسوی خانهٔ اصلی
بگریزد و در راه آهسته رود و بفتحتین بر تافتگی آرنج و برگردیدگی مرفق از پهلو و آب و چراگاه که آسان ازان
حاجت و مطلب حاصل شود و بیماری سر پستان مادهٔ شتر بواسطهٔ بد دوشیدن **رفاق** بالکسر رسنی که بدان
بازوی شتر بندند و یاران هم سفر رفیق همراه در سفر واحد و جمع آمده و مردنادان **رق** بالکسر و تشدید قاف
بندگی و چیزی تنگ و زمین نرم و گیاهی است خاردار و بالفتح پوست آهو و بکسر نیز آمده و نامه خوانا و روشن
قال الله تعالیٰ فی رق منشور ، و سنگ پشت بزرگ یا جانور دیگری است آبی و بالضم و الفتح آب تنک در
دریا و وادی رقیق بنده و تنگ و نرم واحد و جمع آمده **رقاق** بالفتح زمین هموار که روی آن نرم باشد
و روز گرم و بالضم نان تنک **رقق** بفتحتین سستی و ناتوانی و کمی چیزی و زمین هموار نرم **رمق** بالفتح سبک
نگریستن و بفتحتین بقیهٔ جان و گلهٔ گوسپند معرب رمه و بالفتح و کسر میم آنچه بدان سد رمق کنند و بفتحتین فقرا
که بقدر سد رمق داشته باشند و بالضم و تشدید میم مفتوح ضعیف و ناتوان **رنق** بالفتح و بفتح اول و کسر
نون و بفتحتین آب تیره و عیش مکدر و بالفتح و بفتحتین تیره شدن آب و جز آن **رونق** آب کار و آب تیغ
و خوبی چیزی **روق** بالفتح شاخ و پارهٔ از شب و اول عمر و جوانی و اول هر چیز و دوستی خالص و
پرده و جای صیاد و کاشانه و خیمهٔ چیزی صاف از آب و جز آن و عزم و آهنگ مرد بر کاری
و بدل از چیزی و حبهٔ چیزی و خوش آمدن و به شگفت آوردن کسی را و افزودن آمدن و صاف
شدن شراب و مانند آن و بفتحتین دندان پیش بالائین دراز شدن از فرودین **رواق** بالکسر و الضم
خانه که بر یک ستون ساخته باشند و سقف خانه و پرده که در کشیده باشند از سقف خانه
شب و ابر **راوق** بالفتح آنچه بدان شراب و جز آن صاف کنند و آن را بفارسی پالونهٔ شراب
گویند و ظرفی که دران شراب صاف کنند **رهق** بفتحتین بر نشستن گرد بر چیزی و فرو پوشیدن
و در گرفتن و رسیدن و نزدیک شدن بچیزی و خود را بر حرام و فساد داشتن و ستم و ظلم کردن
سفاهت و طغیان و نمودن و برداشتن و شتافتن و دروغ گفتن **ریق** بالکسر آب دهن و با
روان شدن آب بر روی زمین و درخشیدن سراب و بالفتح و تشدید یای مکسوره اول هر چیز
و بهتر هر چیز و اول جوانی و مردی که ناشتا باشد و بمعنی اول تخفیف یا نیز آمده **ریوق** بالضم جان
رائق نیکو و به شگفت آورنده و خالص هر چیز و هر چه ناشتا بخورند و بنوشند و آنکه چیزی
در دست او نباشد و ناشتا بود

باب الراء مع الکاف

ربک بالفتح درآمیختن روغن وجزآن ونیکو کردن اشکنه وانداختن کسی را در گل ولای رتک بالفتح
نزدیک نهادن شتر گام را رک بالفتح وتشدید کاف وست را باگردن بهم درغل کردن وگناه برگردن
کسی لازم کردن وانداختن چیزی بچیزی ودست بچیزی مالیدن تاحجم او معلوم شود وبازن جماع
کردن وتنگ شدن چیزی وبالکسر وبالفتح باران نرم ریزه رکیک شست وضعیف وآنکه بر اهل خانه
خود غیرت ندارد رموک بالضم اقامت کردن بجای رمک بفتحتین مادیانها که برای نتاج نگاه دارد
واحدش رمکه ومرد ضعیف وناتوان رامک بکسر میم تخمی است خوشبوی سیاه که به مشک بیامیزند
وآنرا مشک زمین گویند وبفتح میم نیز آمده ومردی که بیکجا مقیم باشد وازان جدا نشود

باب الراء مع اللام

رال بالفتح وسکون همزه بچه شتر مرغ رئبال بالکسر وسکون همزه شیر درنده ربل بالفتح نوعی از درخت
که بعد از گذشتن وقت برگ وبار بیرون آورد وبفتحتین گیاهی است بغایت سبز که پازهر گزندگی مار است
رتل بفتحتین خوبی نظم وترتیب چیزی وسفیدی دندان وبسیاری آب آن وسخن نیکو وهموار ونیکو از
هر چیز وبدین دو معنی بکسر تا نیز آمده وکشادگی میان دندانها رجل بالکسر پای وعهد وزمان گروه
ملخ انبوه وگوشه کمان ورجل الطائر آهنی است که بدان داغ کنند وبالفتح بند بر پا نهادن وبفتحتین پیاده
شدن وگذاشتن ستور را با بچه بجهت آگاه وگذاشتن بچه با مادر تا بمراد خود شیر مکد وبفتح را وضم جیم مردی
که بحد بلوغ رسیده وجوان شده باشد وبکسر جیم موی فرو هشته خلاف جعد راجل پیاده رجال بالکسر
مردان وپیادها بر تقدیر اول جمع رجل است در تقدیر ثانی جمع رجلان رحل بالفتح رخت واسباب و
مسکن ومنزل وپالان شتر وپالان نهادن بر شتر وکوچ کردن رحیل کوچ وستور قوی در رفتار رحول
بالفتح ستور قابل سواری وبار وهمچنین راحله راحیل نام مادر یوسف علیه السلام رخل بالکسر و
بالفتح وکسر خا بزغاله رخال بالکسر وبالضم جمع رذل وارذل ورذال ورذیل ناکس وفرومایه
زبون وبد از هر چیز رسل بالفتح رفتار نرم فروهشته وشتر آهسته رو وبالکسر نرمی وآهستگی وبفتحتین گله
از شتر وگوسپند وجز آن رسول بالفتح پیغامبری وفرستاده وپیغامبر وپیغامبران جمع ومفرد آمده
رسیل نامه برو آنکه در تیر انداختن وجز آن شریک وموافق باکسی باشد وهم پیغام
رطل بالفتح نیم من وآن دوازده اوقیه است واوقیه چهل درم است وبکسر نیز آمده ومرد سست
نرم وجوان نحیف نزدیک ببلوغ وآنکه استخوانش قوت نگرفته باشد رعل بالفتح سخت زدن
بنیزه وبنی کوه وجامه مرد وموضعی است وپاره که از گوش بریده گوسپند وناقه که آویزان باشد وبالکسر

درخت خرمای تر و قبیله ایست از بنی سلیم و بالضم گوسپندان و ناقهاکه گوش بریدهٔ انها آویزان باشد جمع

رعلاء رغل بالضم گیاهی است یا سرمق است که آنرا اسفناخ رومی نیز گویند و بالفتح خوردن برغاله وجز

شیر مادر بی آنکه رها کرده باشند رغال بالفتح گروه و ابورغال بکسر را مردی بود از ثمود پدر قبیله

ثقیف که از عذاب ثمود بواسطهٔ پناه گرفتن بحرم ایمن بود چون از انجا بر آمد بهمان عذاب واصل جهنم

شد و حضرت رسول در راه طائف قبر او را بصحابه نمود و بعضی گویند ابورغال مردی بود که رهنمای لشکر

حبشه شد برای خراب کردن کعبه و نارسیده در راه مرد و بعضی گویند مردی بود عشار ظالم رفل بالفتح

خرامیدن و دامن کشان رفتن و بالکسر نادان و گول و خردمند تجنت رقل بالفتح نخلهای بلند

واحد رقله رکل بالفتح بیکپای لگد زدن و پاشنه زدن اسپ را تا بدود رمل بالفتح ریگ و نام علمی است

پیدا کردهٔ دانیال پیغامبر که جبرئیل آنرا بر ریگ نقطه چند نمود و ریگ در طعام کردن باد و غیر آن و حصیر بافتن

و آراستن و زینت دادن تخت و بساط را بجواهر و مانند آن و بخون آلودن و نیک بافتن و همچنین ترمیل

بفتحتین باران اندک و اندک باران شدن سال و دویدن و پویه رفتن و زیادتی و افزونی در چیزی

و خطهائی که بر پاهای گاو دشتی مخالف رنگ اعضای دیگر باشد و نام بحری است از عروض و آن چهار

بار فاعلاتن باشد رؤال بالضم آب دهان رهل بالفتح سست و جنبان شدن گوشت و آماسیدن

و ورم کردن آن بغیر بیماری

باب الراء مع المیم

رِئم بالکسر و سکون همزه آهوی سفید خالص آرام بمد همزهٔ اول و آرام بمد همزهٔ ثانی جمع و بالفتح بچهٔ شتر

پوست شتر بچه آگنده بکاه که برای تسلی شتر ماده سازند و دوست داشتن و الفت نمودن و به شدن

فراهم آمدن جراحت و محبت کردن ناقه بر بچه و بر ان پوست آگنده و پیوند دادن و بسپر شیم استوار کردن

رثم بالفتح شکستن بینی و جز آن رثم بالفتح شکستن بینی و خون آلوده کردن و طلا کردن بوی خوش بر بینی

و آلودن بدان و سفیدی طرف بینی و لب بالائین اسپ و بفتحتین گیاهی است رجم بالفتح سنگ زدن

و سنگسار کردن و نفرین و عیب و تهمت نمودن و گمان بردن و بگمان سخن گفتن و راندن و ترک

کردن و دشنام دادن و چیزی که بدان سنگسار کرده و رانده شود و رجوم جمع و سنگ بسیار بر گور

نهادن تا خرپشته شود و بضمتین گورها و تنور و بفتحتین ستارها که بدان رانده شود شیاطین و

سنگها که بر قبر گذارند رجیم رانده و سنگسار شده رحم بالفتح و الضم بخشودن و مهربانی

نمودن و بالفتح و کسر حاء و سکون آن جای کودک در شکم که آنرا زهدان گویند یا پرده که در ان طفل

باشد و آنرا شیمه گویند اول درست تر است و قرابت و خویشی باصل قرابت و اسباب آن و ظاهر آنست
که رحم آن خویشی باشد که از جانب رحم بهم رسیده باشد و اولو الارحام خویشان که در رحم شریک باشند رحیم
نرم دل و بخشاینده و بخشیده و اسمی است از اسمای حق تعالی رخم بفتحتین شیر غلیظ شده و مهربانی و دوستی
و نرمی و موضعی است میان شام و نجد و شعب کوهی است بمکه و مرغی است مردار خوار که آنرا بفارسی کرگس
گویند واحد رخمه رخام بالضم سنگ سفید نرم و نام موضعی است رخیم نرم و آواز و سخن و سلیس ردم
بالفتح بستن در و برآوردن رخنه برآورده شده و سد یاجوج و ماجوج و آنچه از دیوار منهدم بیفتد و مردی
در و خیر بنا شد و تیز دادن و بدین دو معنی است روام بالضم رذیم جامهٔ کهنه رذوم بالفتح پر شدن
ظرف آب رذوم بالفتح کاسهٔ پر و لبریز و روان شونده از هر چیز رزم بالفتح گرد کردن شتر بر زمین بانده
و لاغری و همچنین رازم و بضم اول و فتح دوم ثابت و قائم بر زمین و شیر درنده رزام بالضم بر زمین ماندن
شتر و بالکسر پدر قبیلهٔ از تمیم رزیم بانگ شتر رسم بالفتح نشان و آئین و در زمین نهان کردن چیزی و
ویران کردن باران خانها را و نشان باگذاشتن شتر ماده در زمین از قوت رفتار و بفتحتین رفتار سبک
رشم بالفتح مهر کردن انبار را و بفتحتین علف که نخستین بر آید و بوی بردن الطعام و زیر باران رفتن روشم
بالفتح بلا و سختی و تمنا یعنی مهری که بر چوب کرده باشد بجهت انبار غله و ظروف و جز آن و بسین مهمله نیز آمده
نشان و آئین رطم بالفتح در گل انگندن چیزی را رطوم بالفتح مرد احمق و زن فراخ اندام رغام
بالفتح خاک رغم بهر سه حرکت خاک آلوده شدن و مکروه داشتن و دشوار و خوار شدن رقم
بالفتح نوشتن و مهر کردن و نقطه کردن حرف را و مخطط یافتن جامه را و جامه مخطط و نوعی است از جامه
یمنی و بفتحتین خط و نوشته و سختی زمانه رقیم لوحی که نامها و قصهٔ اصحاب الکهف بر آنجا نوشته بود
و یا وادی یا ده یا سگ اصحاب کهف رکم بالفتح بر همدیگر نشاندن چیزها را و بفتحتین ابر بر هم نشسته
رکام بالضم ریگ توده بر هم نشسته رم بالفتح و تشدید میم خوردن و نیکو کردن و اصلاح نمودن چیزی را
یعنی هست مرمت و بالضم و بالفتح گزیر و چاره و بالکسر خاک نمناک و مغز استخوان آنچه بردارد و خاشاک
که بر روی زمین باشد و عرب گوید جاء بالطم والرم یعنی تر و خشک یا بخاک و آب یا بدریا و صحرا
و مال بسیار رنم بفتحتین آواز کردن و بضمتین زنان مغنیه و ترنم آواز گردانیدن روم بالفتح جستن و حرکت
کردن و خفیف دادن حرف را چنانکه شنیده شود و اشمام آنکه شنیده نشود و نرمهٔ گوش و بدین معنی
بضم نیز آمده و بالضم نام پسر عیص بن اسحق و طایفهٔ مشهور که از اولاد روم بن عیص بن اسحق
اند و دردی که چون رنج در بیخ رهام بالفتح گوسپند لاغر و بالضم مرغی که شکار بسیار کند

وبالکسر باران‌های نرم وضعیف که دائم بارد وهمچنین رهم بالکسر وفتح ها هر دو وجمع رهمه بالکسر رهیم بالکسر
آهوی سپید وبالفتح دور شدن وافزونی وزیادتی واستخوانی که بعد از قسمت گوشت شتر مانده باشد
وگور پایه نردبان ویکساعت دراز وآخر روز تا تاریک شدن شب وبهم آمدن شگاف زخم وقت به شدن

باب الراء مع النون

رتن بالفتح ومنختین پیه نخمیر وبفتحتین نام مردی از اهل هند که بعد ششصد سال ظاهر شد ودعوی صحبت
حضرت پیغامبر نمود واحادیث روایت نمود واهل حدیث او را مسلم ومقبول نداشتند وشیخ علاء الدوله
سمنانی وجمعی دیگر او را قبول کردند وگویند شانه حضرت پیغامبر هم داشت واو را ابو الرضا بابا رتن هندی
گویند رثان بالفتح باران پیاپی رجن بالفتح بازاستادن ستور از چرا وباز داشتن ستور از چرا وباخور علف
دادن رجون بالضم اقامت کردن بجائی راجن خوگر والفت گرفته رجحان بالضم میل کردن وچربیدن
ترازو ومانند آن بیک طرف وافزون آمدن رجفان بفتحتین سخت جنبیدن رجعان بالضم جواب سخن
باز دادن وآبهای سیل که در آبگیرها استاده باشد وبدین معنی جمع رجع است ردن بالضم تریز که آنرا اطراف
گویند وبن آستین اردان جمع وبالفتح برهم تافتن وبرهم نشاندن وآواز کوفتن سلاح بر یکدیگر وبفتحتین
ریسمان وجز وآب تنگ که از رحم با بچه بیرون آید رزن بالفتح جای بلند که آب میان آن تواند ایستاد
وبدست گرفتن چیزی تا گرانی وسبکی آن معلوم شود وبالکسر کنار رزین آهسته وآرمیده وگران چیز گران
یا سبک رسن بالفتح برسن بستن وبفتحتین ریسمانی که بآن چیزی را بندند راسن بفتح سین گیاهی است
مانند سیر که آنرا سیر شامی گویند وصاحب قاموس گوید گیاهی خوشبو مفرح ومقوی قلب که اکثر امراض را
نفع دهد وآنرا بالعربی قنس گویند به فتحتین وراسن فارسی است راشن بکسر شین معجمه ناخوانده
بمهمانی آینده که آنرا طفیلی گویند ومقیم بجائی وانچه بشاگرد استاد کار دهد وبفارسی آنرا شاگردانه گویند
رشن بالفتح ناخوانده وراندن سگ وسر در طرف انداختن او روشن بالفتح روزن وهمچنین
روزنه بالضم وآن معرب روزن است رصن بالفتح تمام کردن ودشنام دادن وغالب آمدن بر
چیزی رصین استوار ومهربان بکسی ودور وتاک وصاحب الم رضوان بالکسر والضم خوشنود
شدن وپسندیدن رعن بالفتح سست کردن وبیهوش ساختن ودرد سر دادن آفتاب کسی را
وبفتحتین سستی ونادانی وخودآرائی وهمچنین رعونت رغن بالفتح گوش دادن وقبول کردن سخن
کسی ودور دن ونوشیدن ومیل وطمع کردن به چیزی رقون بالفتح ورقان بالکسر حنا
زعفران رکون بالضم میل کردن به چیزی وساکن وآرمیده شدن رکن بالضم جانب قوی

چیزی رکین محکم و استوار و مرد آهسته و آرمیده رکبان بالضم سواران جمع راکب رمان بالضم و تشدید میم انار ردون بالضم سختی رومان بالضم شهریست بسطبرستان و محله ایست بری و وهبی است بجلب و نام ملکی از ملائک قبر رهن بالفتح گرو دادن رهون بالضم همیشه و ثابت بودن راهن ثابت و دائم و گرو کننده و لاغراز شتر و مردم رهین بالفتح گرو کرده شده رهان بالکسر گروها و گرو بستن تا فتن اسپ و ایام الرهان آن روزها که عرب دران اسپ بگرو تازند رهبان بالضم ترسیدن و عابدان و ترسایان جمع راهب رین بالفتح مهر کردن و زنگ و چرک گرفتن و غالب شدن گناه بر کسے و خبیث و درشت نفس گشتن و بالکسر افتادن در چیزے که برآمدن ازان میسر نباشد ریحان بالفتح روزی و فرزند و برگ کشت و عصف ساق آن قال الله تعالی والحب ذو العصف والریحان و گیاهیست خوشبو که آنرا شاه سپرغم گویند و هر گیاه خوشبو را نیز گویند ریاحین جمع ریعان بالفتح اول و بهترین هر چیز در ریعان الشباب اول جوانی

باب الراء مع الواو

ربو بالفتح بالیدن و افزون شدن و بر بلندی برآمدن و نفس تنگ شدن و اسپ رالنفس تنگ شدن درد و یدن رتو بالفتح استوار بستن و سست کردن و دل را قوی کردن و بسر اشارت نمودن رجو بالفتح آسیا ساختن و آسیا گردانیدن و حلقه شدن مار رخو بهر سه حرکت و مشهور ازان کسر است نرم و سست از هر چیزی و در منی هست رسو بالفتح و بضمتین و تشدید واو استوار و ثابت شدن و ایستادن رعو بهر سه حرکت پلک برگشتن از نادانی و کشیدن خود را ازان رفو بالفتح جامه را اصلاح کردن و آرمیده کردن کسے را رهو بالفتح پای کشاده براه نهادن و آهسته رفتن و ساکن و آهسته و زمین بلند و زمین پست و کوچه و راه و محله که آب باران ازان روان شود و زن فراخ اندام و مرغ کلنگ

باب الراء مع الهاء

رفه بالفتح سیر خوردن شتر آب و علف و تن آسان شدن و همچنین رفوه بالضم و بالکسر تن آسانی فه و رفیه هر دو بکسر فا تن آسان و فراخ عیش

باب الراء مع الیاء

رای اندیشه و تدبیر ربانی بالفتح و تشدید با و ربی بالکسر و تشدید با خداشناس رباعی بالضم کلمه چهار حرفی و شعریست چهار مصرعی و بالفتح اسپ و گاو و چهار ساله که با در سال پنجم نهاده باشد و گوسپند سه ساله که با در چهارم نهاده باشد و شتر شش ساله که با در هفتم نهاده باشد رمی بالفتح بر مرد و گریستن و

محاسن او راشمردن و شعر دران گفتن راجی امیدوار شده راسی ثابت و استوار راشی رشوت دهنده راضی خوشنود شونده رضی بالفتح و تشدید یا پسندیده که از ان دیگری خوشنود شود رعی بالفتح چریدن و چرانیدن و نگاهبانی کردن و بالکسر گیاه که ستور آنرا چرد راعی نگهبان و حاکم و والی و شبان راقی افسون کننده رمی انداختن و زیاده کردن و تیر انداختن و تهمت نمودن رامی تیر اندازنده و تهمت نماینده روحانی بالضم انچه منسوب بروح و از مقوله باشد و بالفتح انچه منسوب بروح یعنی نسیم باشد و جائی که میگویند این چیز روحانی است از قبیلهٔ جان و از مقوله نسیم است در لطافت و پاکیزگی بالضم و فتح با هر دو خوانده اند راوی روایت کننده و سیراب شونده روی بالفتح و تشدید یا حرف قافیه که مدار قافیه بران باشد و ابر بزرگ قطره و سیراب شده رمی بالفتح والکسر و تشدید یا سیراب شدن ۱۲

باب الزاء مع الالف

زبانا بالضم و بی همزه منزلی است از منازل قمر و صاحب قاموس و صراح گوید زبانیان بالضم دو کوکبی است روشن که منزلی قمر است و آنرا از بانیا العقرب گویند یعنی دو شاخ عقرب و مشهور و مستعمل اول است اما در لغت یافته نشده است زبی بالضم و فتح با زمین پشتهای بلند که آب سیل بآن نرسد جمع زبیه بالضم است و مثل است بلغ السیل الزبی یعنی مشکل و دشوار شد کار انوری گوید ع چه کنی نقش تخیل بلغ السیل زباه ٭ زلعبری بالکسر و فتح با و سکون عین و فتح رای مهملتین مرد بد خلق و مردی که ر و و ابرو ی او پرمو باشد زبار بالفتح و تشدید با زنی که اندام او پرمو باشد و حادثهٔ سخت و نام زنی است که پادشاه جزیره بود و تا انتقام پدر از دشمن نکشید موی زهار نه تراشید خاقانی گوید ع از کفایت رازی پادیده ام زرقا بالفتح نام زنی است کبود چشم از قبیلهٔ جدیس که سوار را از سه روزه راه میدید و نام آن یمامه است ازین جهت زرقاء یمامه گویند خاقانی گوید ع چشم زرقا را کشیده کحل عیب ٭ زکاء بالفتح افزون شدن و بالیدن زلفی بالضم مرتبه و منزلت و نزدیکی زناء بالکسر و همزه و بی همزه جماع غیر حلال کردن و بالفتح کوتاه و تنگ و بهم آمده و باز دارندهٔ بول و جا در فی الحدیث نهی ان یصلی الرجل و هو زناء و بالفتح و تشدید نون بسیار زنا کنند زروقی بر وزن طوبی گیاهی است کثیر النفع که در کوهستان مشهد مقدس بسیار میباشد زوراء بالفتح چاه ژرف و قدح و ظرف نقره و مقام و دو رکمان و دجله و شهر بغداد و خانه امیر المومنین عثمان رضی در مدینه که بالای آن اذان میگفتند و موضعی است در مدینه نزدیک مسجد و نام بازاری است در مدینه زوایا کنجها جمع زاویه زهراء بالفتح زن سپید روی و درخشنده روی و ماده گاو و بمعنی و لقب سیدة النساء فاطمة الزهراء رضی الله عنها

باب الزاء مع الباء

زهب بفتحتین دراز شدن و بسیار شدن مو و بسیار موی شدن روی شتر و نزدیک بغروب شدن آفتاب
زب بالضم و تشدید با تضعیف و ریش یا پیش ریش و بینی را نیز گویند زباب بالفتح موشان بزرگ که
چیزی نشنوند زبابه واحد و بالفتح و تشدید با فروشنده مویز زبیب مویز و انجیر خشک کرده زرب بالفتح
کاشانه صیاد و جایگاه گوسپند و بکسر نیز آمده زرنب بالفتح گیاهی است خوشبو و زعفران یا خوشبوئی دیگر
است زعب بالفتح بریدن و پر کردن ظرف و جز آن و دور کردن زغب بفتحتین موهای زرد چوزهٔ
مرغ و موهای کوچک و نرم زقب بالفتح درآوردن چیزی در سوراخ و بفتحتین راه تنگ و نزدیکی

باب الزاء مع التاء

زاویة کنج و فراهم آرنده زاجرة رانندگان و بازدارندگان و مراد زاجرات که در قران مجید
واقع است فرشتگانند زبرة بالضم آهن پاره و کتف مرد و دو ستارهٔ روشن بر دوش برج اسد که
منزل قمر است و موی انبوه که بر دوش شیر درنده و جز آن باشد زبدة بالضم مسکه و خلاصهٔ هر چیز
زبیدة بالضم نام زن هارون رشید زبنیة بکسر اول و ثالث جن و آدمی سرکش و سخت و شرطی
یعنی چاووش و نام مالک دوزخ است زبانیة جمع زجاجة بالضم آبگینه زجیرة بالفتح افغان سخت آواز
صوت زحزحة بالفتح دور کردن و راندن زحلوقة بالضم جای لغزان سراشیب که کودکان در کنار
دریا سازند و بران لغزند و بازی کنند و بفارسی آنرا چاچه گویند بفتح هر دو جیم فارسی و بای موحده زحمة
بالفتح رنج و انبوه زخرفة بالفتح آراستن دروغ و هر چه باشد و تلبیس کردن و تیز و پر کردن زرافة
بالضم و الفتح حیوانی است که بنواحی مصر باشد بفارسی آنرا اشترگاو و پلنگ گویند چه گردنش بگردن شتر میماند
و سمش بسم گاو و رنگش برنگ پلنگ و گروه مردم و به تشدید را نیز آمده زرفت بالفتح پر کردن و خشم کردن
و بالکسر قیر که بکشتی و ظروف مالند تا آب درنیاید و بیرون نرود و آنرا قار نیز گویند یا چیزی است مانند
قیر که از زمین پیدا میشود و بالضم بخیل و بمعنی فارسی است زرقة بالضم و تشدید قاف دانه که طائر از گلو
برآورده در دهن بچه اندازد و دواری که به شیر مادر آمیخته در دهن طفل کنند و مرغی است کوچک
زکت بالفتح پر کردن مشک و جز آن زکوة بالفتح بخشش از مال که در راه خدا صرف کنند زکیة و زاکیة
بالفتح پاک زلفة بالضم درجه و منزلت و نزدیکی و پارهٔ از اول شب و بفتحتین حوض پر آب و کاسه
و خم سبز رنگ و دشت هموار و زمین درشت سنگلاخ زلة بالکسر و تشدید لام لغزش و سنگ
املس لغزان و بالضم صیبت نفس و بالفتح حرفه و صناعت و به ضم نیز آمده و اسباب زمین پر غله و طعام

عروسی و گناه و آنچه از طعام کسی برداشته شود و این لغت عراق عرب است زلزله جنبانیدن و لرزانیدن
زمانه روزگار و آفتی است که در حیوانات پیدا میشود و افگار شدن زمرة بالضم گروه زمارة بالکسر نی
نواختن و بالفتح و تشدید میم زن زنا کننده و نی که آنرا نوازند و قلادهٔ سگ زمزمة بالفتح سخن گفتن مجوس در وقت
طعام خوردن و آواز کردن رعد و آواز رعد و بالکسر گروه و آمیان زمامة بالکسر قبیله ایست در حضر زمین
مراد از انجا نیست زمانی منجم در رمال مشهور زندقة بی دین و ملحد شدن و از راه شرع پیچیدن زنادقة
بالفتح ملاحده و بی دین جمع زندیق زورة بالفتح دور شدن و یکبار زیارت کردن و دوری زولیة بالفتح
نام شهریست از جنبیان و گردباد زهرة بالفتح خوبی و آرایش و تازگی دنیا و بالضم سپیدی و حسن و نام
قبیله ایست از قریش و شگوفه زرد شده و شگوفه سفید را نور گویند و بدین معنی بفتح اول نیز آمده و بالضم و فتح ها
ستارهٔ ناهید و شگوفهٔ زرد و بسکون ها نیز آمده و موضعی است بمدینه زهادة بالفتح پرهیزگار شدن و عبادت
کردن زیتونة بالفتح درخت زیتون و موضعی است بشام زیت بالفتح روغن درخت زیتون و روغن زیتون
در طعام کردن زیارت دریافتن مقام متبرک یا شخص متبرک را زیادة افزودن و افزون شدن زینة بالکسر آنچه
و آنچه باو چیزی را آرایش کنند مثل لباس خوب و زیور و مانند آن و یوم الزینة روز عید است

باب الزاء مع الجیم

زاج معرب زاک و صاحب قاموس گوید نمکی است زبرج بکسر اول و ثالث زر و زینت از جواهر و قماش
آرایش و ابر اندک که سرخی داشته باشد زج بالضم و تشدید جیم سر آهن و آهن بن نیزه زجاج بالکسر جمع و
شتر مرغهای که کام فراخ و دور شند جمع ازج و پیکانهای تیر و بالفتح نیزه زدن و تیر انداختن و دو دیده
شتر مرغ زجاج بهر سه حرکت و مشهور از آن حرکت ضم است شیشه و بالضم و بالفتح و تشدید جیم شیشه گر
و لقب دانشمندی است نحوی و زجاجی فروشندهٔ شیشه زجج بفتحتین باریکی ابرو و درازی آن و گام فراخ
نهادن زلیج بالفتح لغزیدن و جای لغزان و بدین معنی بفتح لام نیز آمده زمج بالفتح پر کردن و بفتحتین خشم گرفتن
و بالضم و تشدید میم مفتوح مرغی است که بفارسی آنزاده و برادران گویند زیرا که چون در گرفتن شکار عاجز
شود از برادر خود اعانت طلبد و صاحب صحاح گوید بفارسی آنزاده برادران گویند و آن خطا است
زرابیج و زرابیخ و زنج بالفتح والکسر زنگیان معرب زنگ و زنجی واحد زنوج جمع و بفتحتین گشته شدن
یا پیچیده شدن روده از غایت تشنگی چنانکه نتوان آب خوردن زوج بالفتح جفت ضد فرد و شوهر و زن
و قرین و پوششی که بر هودج افگنند زیج بالفتح برغلانیدن و فساد انداختن میان دو کس و بالکسر رشته
که بنایان طرح عمارت آن کنند و علمی است که اصل و مدار حساب نجوم است و استخراج تقویم و استنباط احکام از آن کنند

باب الزاء مع الحاء

زح بالفتح و تشدید حا دور کردن زمح بالضم و تشدید میم مفتوح مرد کوتاه بالا درشت روی فرومایه زیح بالفتح دور شدن و رفتن

باب الزاء مع الخاء

زخ بالفتح و تشدید خا دور انداختن و سخت راندن حدی کننده شتر را و بر جستن و خشم گرفتن و درخشیدن و بمعنی
است زخیخ زرنیخ بالکسر دهی است بسمرقند و سنگ معروف و آن سه قسم است سفید و سرخ و زرد و معرب
زرنیخ بالفتح زنخ جای لغزان و تیر به تابی انداختن و نیزه زدن و بفتحتین فربه شدن زمخ بالفتح بلند شدن
و تکبر کردن زنخ بفتحتین متغیر شدن و مزه گردانیدن روغن و طعام و بالفتح و کسر نون روغن گنده و جز آن
زوخ بالفتح دور شدن و جور و ظلم کردن

باب الزاء مع الدال

زاد بالفتح و سکون همزه ترسانیدن و بالفتح و الف ساکن توشهٔ راه زبد بالفتح اندک دادن و مسکه
خورانیدن و ماست در مشک جنبانیدن تا مسکهٔ آن بر آید و کف کردن دهن و جز آن و بالضم سر شیر و کف
دهان شتر و بفتحتین کف آب و سیم و قدر و کف دهان شتر زبید بالفتح و کسر با شهریست بیمن و بالضم و فتح با
قبیله ایست از بنی مذحج زباد بالفتح خوشبوئی است معروف که از گربه صحرائی گیرند و بالضم و تشدید با شیری که
از ان نفع نتوان گرفت و گیاهی است زبرجد جوهری است معروف سبز رنگ (هندی مشک باهلی ۱۲) زرد بالفتح فرو بردن لقمه و خفه
کردن و زره بافتن و در همدیگر انداختن حلقهای زره و بفتحتین زره بافته زراد بالکسر ریسمانی که در گلوی شتر کنند
تا شخوار بیرون نیاید و بالفتح و تشدید راء زره گر زرود بالفتح موضعی است بی آب در راه مکه سعدی گوید
خ به غم ما روا ز تشنگان زرود زراوند داروئی است معروف و آن دو قسم است مدحرج و طویل
یعنی گرد و دراز زرد موضعی است نزدیک مدینه زراوند بفتحتین داروئی است زعد بالفتح سخت بانگ
کردن شتر و فشردن گلو و فشاردن مشک تا مسکه از دهن آن بیرون آید (بهندی ...۱۲) زعید فشرده و مسکه بیرون
آورده از مشک زند بالفتح بند دست و چوب بالائین یا آهن آتش زن و زندهٔ سنگ یا چوب زیرین
چقماق زناد و ازناد جمع و نیز زند شهریست به بخارا زندرود رودی است باصفهان معرب زنده
رود زود بالفتح توشه کردن زهد بالفتح به یدین درخت خرما و تخمین کردن خرما و غله و قدر و کفایت
و بالضم رغبت گردانیدن از چیزی و نخواستن چیزی و بفتحتین زکوة زهید اندک خوار و داوی
تنگ و تنگ خلق زلهد تنگ خلق و آنکه رغبت و خواهش دنیا ندارد و زهاد بالفتح زمین خشک و
تر تیره که باندک باران سیل از ان روان نشود زید بالفتح نام مردیست و افزون شدن و افزون

کردن زیاد بالکسر افزون و نام مروے و زیادت افزون شدن

باب الزاء مع الذال

زمرذ معرب زمرد که آنرا زبرجد گویند و بعضے گفته اند زبرجد غیر زمرد است

باب الزاء مع الراء

زیر بالفتح بانگ کردن و بانگ برزدن و بازداشتن و راندن و برآوردن گرد اگرد چاه لسنگ سنگ انداختن و نوشتن و عقل و سبک و توانا و محکم و سخت و بضمتین حرف اول اسمای تهجی است و سوای آن حرف که در تلفظ می آید مبنیه است و بالکسر کتاب زبور بالضم جمع و بضمتین بالضم و فتح با کتابها و صحیفها و آهن پارها پارهای هر چیز زبور بالفتح نوشته و کتابی که بر داود عم نازل شده و بالضم نوشتها و کتابها زبیر بالفتح و کسر یا نوشته شده و سخت و بلا و نام کوهی است که حق تعالی با موسی عم دران جا سخن گفت و نام مردی است و بالضم و بالفتح یا نام صحابی است زجر بالفتح باز داشتن و راندن شتر و جز آن و مرغ فال گرفتن و انداختن ناقه آنچه در شکم او باشد زجیر آواز و نفسے که بنالش باشد و نفس هر دو سخت برآوردن و کشاده شدن شکم و پیچش شکم چنانچه خون آمیخته باشد زحار بالضم زحیر و دروی است که شتر را میشود زحر بالضم و بفتح حا بخیل زخر بالفتح پر شدن و دریا از آب پر کردن چیزی را و بالیدن و انبوه شدن گیاه زخار بالفتح و تشدید خا دریای مالامال که آب زسا حلش بگذرد و همچنین زاخر زر بالکسر و تشدید را گوی گریبان از زرار جمع و نام مرد تابعی است که آنرا زرین جنبش گویند و بالفتح گوی گریبان بستن و راندن و گزیدن و آس کردن و برکندن موی و تنگ شدن چشم و نام مردی است زریر گیاهی است زرد که بدان رنگ کنند و مرد پاک و سبک بار و برافروخته شدن و سرخ شدن چشم زرزور بضم هر دو نام مرغی است که آنرا بفارسی شار گویند زعرور بالضم نوعی از نبیل و بعضے گفته اند کنار راست زعر بالفتح کم موی شدن و زمین کم علف زعر بالفتح غضب کردن و کثرت و اختلاط هر چیز زفر بالفتح نفس بجود کشیدن و بعد ازان برآوردن و بازداشتن و آب خوراندن و شنیدن آواز و افروختن آتش و بالکسر بار و مشک و رخت و اسباب مسافر و گروه و بالضم اول و فتح ثانی شیر و مرد و لیر و دریا و جوی بسیار آب و بخشش بسیار و آنکه بار بردارد و شتر جسیم و لشکر و بدین معنے است نافره و زافره بمعنی گروه نیز آمده زفیر بالفتح دم بجود کشیدن و بعد ازان بلند کردن و سختی و بلاد و بانگ اول نخود شهیق آخر آن زکر بالفتح پر کردن زمر بالفتح نای نواختن و پر کردن مشک و فاش و آشکارا کردن سخن و برخلانیدن کسے را بر کسے و بضمتین کم موی و کم مروت شدن و بالفتح و کسر میم اندک موی و کم مروت و خوبرو و بالضم و فتح میم گروههای پراگنده و متفرق از مردم و جز آن جمع زمره و کسر تین و تشدید

وشدید زمار بالکسر شتر مرغ و بالفتح و تشدید میم نی نواز و همچنین زامر زمیر کوتاه و کوچک صاحب جمال زمخشر بفتحتین دیهی است بخوارزم مولد صاحب کشاف زمهریر سختی سرما و بمعنی قمر نیز آمده زنبر بالفتح پر کردن وزنار پوشانیدن کسی را زنار بالضم و تشدید نون ریسمانی که نصاری و مجوس و سائر کفار بر میان بندند زنابیر جمع زنار و سنگریزها و مگسهای کوچک و نام زمینی است زنبور بالضم قسم مگسی است معروف که بیت گزنده می شود زنابیر جمع زنجفر بالضم شنگرف زنجیر بالکسر آوازی که از زدن ابهام بر سبابه و وسطی بدر آید زنجار بالکسر معرب زنگار و شهریست زور بالفتح زیارت کردن و میان سینه یا بالای سینه یا جائی که استخوانهای سینه بهم در رسیده اند و شاخ خرما که برگ و بر بیاورده باشد و عقل و بدین معنی بضم نیز آمده و زیارت کننده و زیارت کنندگان جمع و مفرد آمده و بالضم دروغ و شرک و هر چه آنرا بغیر خدا پرستند و چیز باطل و عیدهای نصاری و یهود و رئیس و مهتر قوم و بدین معنی بفتح نیز آمده و مجلس سرود و قوت و توانائی و بدین معنی مشترک است میان فارسی و عربی و نهری است که در دجله می ریزد و زامی و عقل و خوبی و لذت طعام و نرمی و پاکیزگی و صفائی جامه و نام پسر ضحاک که بلده زور بنا کرده است و میل کنندگان و کج شدگان جمع ازور و بفتحتین میل کردن و کج شدن و بیکجانب نگریستن و از دو سر سینه اسپ یکی بیرون و یکی درون آمدن زهور بالضم روشن شدن چراغ و کوکب و آتش بالا گرفتن آن زاهر روشن و بلند زائر زیارت کننده زوار و زوره بالضم و تشدید واو مفتوح جمع

باب الزاء مع العین

زرع بالفتح رویانیدن و کاشتن و کشت زرع بفتحتین تباه شدن جراحت و شکافته شدن دست و پا و شگاف کف دست و پا زمع بفتحتین مردم فرومایه و دهشت خوردن و بد دل شدن زمیع شتابنده و مرد مبارز و دلیر و نیکورای زوع بالفتح مهار شتر و عنان اسپ جنبانیدن تا بسیار رود زیلع بالفتح شهریست بکنار بحر حبشه و مهره ایست خرد و سفید که مانند خسته خرما شگاف دارد و از دریا بر می آید و آنرا بفارسی شهره خوانند

باب الزاء مع الغین

زاغ کلاغ کوچک که اندک سفیدی دارد زلوغ بالضم بر آمدن آفتاب و بلند شدن آتش و بهره و معنی بعین مهمله نیز آمده زدغ بالفتح میل کردن و مائل گردانیدن و کشیدن ناقه به مهار زیغ بالفتح میل کردن و کند شدن بمینائی و گردیدن آفتاب و میل کردن از حق و شک نمودن در چیزی

باب الزاء مع الفاء

زحف بالفتح لشکر رونده بسوی دشمن و رفتن کودک بزانو و بشکم رفتن حیوان زاحف تیری که نزدیک
بهدف بر زمین افتد بعد ازان بر هدف رسد و حیوانی که بشکم راه رود و حیوانات در رفتن چهار قسم اند
ماشی که بپا رود و طایر که ببال پرد و زاحف که بشکم رود و سابح که شنا کند و این چهار قسم را چهار صنف
حیوان گویند خاقانی گوید ع چار صنف حیوان با خواب و خور آمیخته اند زحاف بالکسر افتادن و حافظ
شدن در شعر حرفی میان دو حرف پس نزدیک میشود یک حرف ازان دو حرف با دیگر و آن شعر را مزاحف
بفتح حا خوانند زخرف بالضم زر و هر چه آراسته و آبدار باشد و گمان خوبی چیزی و خوبی کلام بدروغ
و مبالغه زخارف کشتیها و زخارف الدنیا آرایش آن و زخارف الماء راه رو های آب زخارف الارض
گیاههای رنگارنگ و نیز زخارف پرندها که چون مگس بر آب باشند زخف بالفتح فخر و تکبر کردن زرف بالفتح
شتاب رفتن ناقه و آهسته رفتن مرد بفتحتین تازه شدن جراحت بعد از به شدن زعف بالفتح کشتن کسی را
چنانکه هم انجا بمیرد زعاف بالضم زهر فی الحال کشنده و مرگ ناگاهی و بهمین معنی است زاف بمد همزه زف
بالکسر و تشدید فا پرهای ریزهٔ شتر مرغ و هر مرغی که باشد و بالفتح باد وزیدن و بشتاب رفتن و عروس بخانهٔ شوی
فرستادن و بدین معنی است زفاف بالکسر زفیف بالفتح و زفوف بالضم شتاب و شتاب رفتن و درخشیدن برق و
گشادن مرغ بالها زلف بالفتح نزدیکی و منزلت و پارهٔ از شب و ساعات اول شب زلف بالضم و فتح لام جمع
و بالکسر مرغزار و بضمتین پارهٔ شب جمع و مغرف آمده و بفتحتین نزدیکی و درجه و حوضهای پر یا حوض پر جمع و مفرد
آمده زوف بالفتح واکردن مرغ بالها و سست رفتن زهف بالفتح سبک شدن و سبک ساختن چیزی را
زهوف بالضم خوار شدن و نزدیک شدن و دروغ گفتن و هلاک شدن زلیف بالکسر زن ناسره و نارها
و بالفتح خرامیدن و دم کشیدن کبوتر بر زمین و گرد ماده گشتن و بانگ کردن و نارها شدن و رم جست میش

باب الزاء مع القاف

زلق بالفتح موی ریش کندن و آمیختن چیزی بچیزی و بندکردن کسی را زرق بالفتح بمزراق زدن یعنی
نیزهٔ کوتاه و پس انداختن شتر پالان را سرگین انداختن مرغ و گردیدن چشم چنانکه سفیدی او ظاهر شود و
چکانیدن و ادرار و بجائی و نابینا شدن و بالضم کبود چشمان و نابینایان کقوله تعالی یومئذ زرقا و ریگ توده ها
سنانهای نیزه و پیکان و آبهای صاف ازرق جمع و بفتحتین کبود چشم شدن و کبودی چشم و صاف شدن
آب و جز آن و بالضم و تشدید را مرغی است شکاری و صاحب صحاح و صراح گوید زرق باز سفید معرب
بجره است و صاحب دستور گوید باشه بغر و زاریق جمع خاقانی گوید ع چون زرقی که گوشت زاحشه بر افگند
زعق بالفتح بانگ و فریاد کردن و بفتحتین ترسیدن و بیهوش شدن در حالت نشاط

زعاق بالضم آب شور که نتوان خورد وزق بالفتح وتشدید قاف وانه خوراندن مرغ چوزه را به دهان و
بجال انداختن مرغ و بالضم شراب و بالکسر مشک زقاق بالضم کوچه و بالفتح آنکه طعام در دهان داشته
باشد و آب خورد و بالکسر مشکها جمع زق زلق بالفتح سر تراشیدن و بفتحتین جای هموار بی گیاه که قدم
دران بلغزد و لغزیدن و بچه افگندن ناقه و موی ستردن و بالفتح و کسر لام مرد زود خشم و آنکه پیش از دخال
انزال کند زلیق بچه افگنده و موی سترده و بالضم و تشدید لام مفتوح نوعی از شفتالو است بی ریشه که
آنرا شفترنگ گویند زمق بالفتح کندن ریش و کشودن قفل زماق بالضم زیر کام و هر عصب که در پوست
باشد و بالکسر حلق و جای گلو بند زنان زنق بفتحتین جای زناق معرب زنخ است و سر پیکان عقلهای تمام
غیر ناقص زنیق محکم و استوار زنبق بفتح اول و ثالث گلی است خوشبو معروف معرب زنبه است و مزمار و
روغن یاسمین انوری گوید ع زگاو عنبر سارا ز یاسمین زنبق ؛ زندیق بالکسر ثنوی که قائل دو صانع است
و ازان هر دو بنور و ظلمت و یزدان و اهرمن تعبیر کند و آنکه ایمان بحق تعالی و آخرت نداشته باشد و آنکه ایمان
ظاهر کند و در باطن کافر باشد و بعضی گفته اند معرب زن دین است یعنی آنکه دین زنان دارد و صحیح معنی اول
است و معرب زندی است یعنی آنکه اعتقاد بزند کتاب زردشت دارد که قائل یزدان و اهرمن بوده زوق
بالفتح کشتی خرد زهوق بالضم آگنده شدن استخوان از مغز و پر شدن مغز و بر آمدن جان و پیش شدن
اسپ از اسپان دیگر و پیش شدن کسی و نیست شدن و هلاک شدن و گذشتن تیر از نشانه و بالفتح نیست
شونده و رونده و چاه بسیار عمیق زاهق نیست شونده و رونده و چارپای بسیار فربه و بسیار لاغر و آب
بسیار روان و مرد گریخته و چیز خشک زهق بالفتح پیش شدن کسی و بفتحتین زمین پست هامون و بفتح
زا و کسر ها سنگ و جلد و چابک زیبق بالکسر جیوه یعنی سیماب زیق بالکسر گریبان و محلا الیست
به غشیا پور و نام مردی است

باب الزاء مع الکاف

زحلک بالفتح مانده شدن و بجائی مقیم گشتن و از چیزی دور شدن زردک بفتحتین بد خو شدن زک بالفتح
و تشدید کاف نزدیک بهم گام نهادن از ناتوانی و لاغری و بالضم بچه فاخته زکیک رفتار و گام تنگ
بهم نزدیک نهاده زودک بالفتح رفتار کلاغ و جنبانیدن وشا در رفتن و خرامیدن و بالضم ریهی است
بمین زهک بالفتح سخت جستن با و چنانکه زمین را بر دید و کوفتن میان و سنگ

باب الزاء مع اللام

زبل بالکسر سرگین و بالفتح قوت و اصلاح دادن زمین را بسرگین زبیل بالفتح و کسر با و تشدید یا زنبیل باشد

وزنبیل بمعنی سرگین نیز آمده زابل بالفتح با و کسر آن مرد کوتاه زجل بالفتح انداختن و فرستادن کبوتر و هم
بر و باز داشتن و نیزه زدن و بالضم گروههای مردم و بفتحتین بازی و بانگ کردن و کسی را بشادی در آوردن
و آواز سحاب زحل بالفتح زائل شدن و مانده شدن و بالضم و فتح حا آنکه از کار دور باشد و نام ستاره‌ایست
مشهور و غلام و زحل نام نحمی است زعل بفتحتین نشاط و بالفتح و کسر عین سخت گرسنه و شادمان زغل بالفتح
یکباره ریختن و انداختن و شیر دادن مادر طفل را زل بالفتح و تشدید لام وزلل بفتحتین وزلیل لغزیدن
زبان در سخن و پای در گل وزلل بمعنی نقصان و کجی در ترازو و جای لغزش نیز آمده و همچنین زل بالضم
زلزال بالکسر لرزانیدن و جنبانیدن و بالفتح لرزه و جنبش زلازل جمع زلول بالضم کم شدن درم
در وزن وزر و درگذشتن و نعمت دادن و عطا کردن چیزی زلال بالضم آب خوش زمل بالفتح دویدن
چنانکه میل بیک جانب داشته باشد و بکسر ردیف و همچنین زمیل زنجبیل معروف و شراب و چشمه ایست
در بهشت زنبیل بالکسر معرب زنبیل بالفتح زندفیل فیل بزرگ معرب زندپیل زول بالفتح شگفت
و مرد سبک ظریف که شگفت ها نماید و مرد دلیر و چرخ شکاری زوال بالفتح برگشتن از جائی بجائی و دور شدن
از جائی و نیست شدن و بتشدید واو آنکه در رفتن بسیار حرکت کند و صاحب قاموس گوید بدینمعنی صحیح بکاف
است و بلام غلط است زیل بالفتح دور کردن و پاره پاره کردن و جدا کردن و بفتحتین بدوری رانها از یکدیگر

باب الزاء مع المیم

زحم و زحام بالکسر انبوهی کردن و تنگ کردن زخم بالفتح دور کردن و بفتحتین گنده شدن گوشت زرقم
بالفتح بسیار کبود چشم رزم بالفتح از میان شاش کسی را برخیزانیدن و بریده شدن و بالفتح و کسر را مرد خوار
اندک جماعت و مرد تنگ خور و بخیل زعم بهر سه حرکت و مشهور از آنها ضم است گفتن حق و ناحق و دروغ گفتن
و سخن گفتن که در آن تردد باشد و بدان اعتماد نباشد و بالفتح ضامن شدن و بفتحتین طمع داشتن زعیم ضامن و
پیشوا و رئیس قوم آنکه از جانب ایشان سخن کند زعوم بالفتح فرو ماندگی در سخن و بالفتح آنکه به سخن درماند
زقوم بالفتح و تشدید قاف طعامی که در وی خرما و مسکه باشد و درختی است معروف که در صحرا می شود و شیر کشند
وارد و درختی است در دوزخ که خورش اهل نار خواهد بود زقم بالفتح خوردن لقمه و نوشیدن چیزی زکام
بالضم بیرون آمده فضلات سر و دماغ از راه بینی و نزله به آمدن فضلات از راه بینی زلم بالفتح پر کردن ظرف
و کم کردن عطاء و بریدن بینی و خطا کردن و بفتحتین تیر قمار که در جاهلیت بدان بازی میکردند و تیری که بپر نداشته
باشد و سم چهار پایان و گرهی است نزدیک لشکر زور و گیاهی است که تخم و شگوفه دارد زمام بالکسر مهار
که در چوب بینی شتر کنند و نام النعل و دوالی که در سر نعلین اندازند زم بالفتح و تشدید میم سخت و استوار کردن

پر کردن مشک و پر شدن و بر داشتن شتر سر را و مهار کردن شتر را و دوال کردن نعلین را و بالضم موضعی است
زمزم بالفتح چاهی است نزدیک کعبه و آب زمزم یعنی آب بسیار و بالکسر شهریست به خوزستان و بکسر یعنی
گروه آدمیان و شتران بزرگ سال زنیم بالضم و فتح نون نام پدر ساریه صحابی که حضرت عمرؓ او را بنهاوند
فرستاده بود و در خطبه او را آواز کرد او در نهاوند شنید و لشنیدن آن آواز از مکر دشمن آگاه شده
بالفتح و کسر نون کسی که منسوب بقومی باشد و از آن نباشد و خوانده شده بنام دیگری و لئیم مشهور
بخباثت و لئیمی زهم بالفتح پیه و بوی بد و بفتحتین چرب شدن و در یم گرفتن و بفتح اول
و کسر ها فربه بسیار پیه

باب الزاء مع النون

زاکان قبیله ایست از عرب که ساکن قزوین شده بودند از آن قبیله است عبید زاکانی زبن بالفتح
باز داشتن و فروختن خرما بر درخت و لگد انداختن شتر و بالکسر حاجت و بفتحتین ناحیه و جامه که باندازهٔ خانه
ببندد چون حجله زبون بالفتح شتر لگد زن و جنگ سخت که مردم را باز دارد و دور کند از جنگ کردن زبانیان
بالضم دو شاخ کژدم و جز آن و دو ستاره ایست بر دو شاخ برج عقرب و آن منزل قمر است
زبرقان بکسر اول و راچاه و مرد اندک ریش و لقب حصین بن بدر صحابی زجن بالفتح و سکون جیم
از رنگ کردن زرجون بفتحتین شراب معرب زرگون و رنگی است سرخ و درخت انگور زرفین بالضم و الکسر
حلقه در زنجیر در معرب زرفین بالفتح زعفران معروف و زعفرانیه دهی است بهمدان زقن بالفتح پای کوفتن
و بالکسر سایبان که بالای سطح خانه زنند تا از حرارت و تری شبنم ایمن باشند و شاخ خرما از برگ جدا کرده و پهن گیر
نم کنند زقاق بالکسر و تشدید قاف جنگها و کوچهای بازار و محله بمعنی اول جمع زق است بکسر اول و تشدید
قاف و بمعنی ثانی جمع زقاق است بالضم زکن بفتحتین دانستن و دریافتن و ظن غالب چیزی کردن زمن
بفتحتین روزگار و وقت و همچنین زمان و بمعنی آفت نیز آمده و بفتح اول و کسر میم مرد بر جا مانده و مبتلا شده و
آفت و کوفت رسیده زن بالفتح و تشدید نون خشک شدن پی کمان نیک یا بد که سبب بر دن و بالکسر باش
زون بالضم بت و هر چه آنرا بسازند و بخدائی بپرستند و مرد کوتاه هم نیز آمده و موضعی است که در انجا بتان
جمع کنند آراسته و هنوز زین بالفتح آراستن زیتون درخت معروف و نام مردیست و مسجدیست و دشت
و شهریست بچین و دهی است بمصر و کوهستانی است بشام

باب الزاء مع الواو

زهو بالفتح دیدار نیک و منظر خوب و گیاه تازه و شکوفه گیاه و باطل و دروغ و غورهٔ خرمای رنگ گرفته

پر کردن مشک و پر شدن و بر داشتن شتر سر را و مهار کردن شتر را و دوال کردن نعلین را و بالضم موضعی است
زمزم بالفتح چاهی است نزدیک کعبه و آب زمزم یعنی آب بسیار و بالکسر شهریست به خوزستان و بکسر هر دو
گروه آدمیان و شتران بزرگ سال زنیم بالضم و فتح نون نام پدر ساریه صحابی که حضرت عمرؓ او را بنهاوند
فرستاده بود و در خطبه او را آواز کرد و او در نهاوند شنید و بشنیدن آن آواز از مکر دشمن آگاه شده
بالفتح و کسر نون کسی که منسوب بقومی باشد و از ان نباشد و خوانده شده بنام دیگری و لئیم مشهور
بنجاست و لیئے زهم بالفتح پیه و بوی بد و بفتحتین چرب شدن و ریم گرفتن و بفتح اول
و کسر ها فربه بسیار پیه

باب الزای مع النون

زاکان قبیله ایست از عرب که ساکن قزوین شده بودند از ان قبیله است عبید زاکانی زبن بالفتح
باز داشتن و فروختن خرما در رخت و لگد انداختن شتر و بالکسر حاجت و بفتحتین ناحیه و جامه که باندازه خانه
بهند چون حجله زبون بالفتح شتر لگد زن و جنگ سخت که مردم را باز دارد و دور کند از جنگ کردن زبانیان
بالضم دو شاخ کژدم و جز آن و دو ستاره ایست بر دو شاخ برج عقرب و آن منزل قمر است
زبرقان بکسر اول و راء ماه و مرد اندک ریش و لقب حصین بن بدر صحابی زجن بالفتح و سکون جیم
در نگ کردن زرجون بفتحتین شراب معرب زرگون و رنگی است سرخ و درخت انگور زرفین بالضم والکسر
حلقه در زنجیر و معرب زرفین بالفتح زعفران معروف و زعفرانیه دهی است بهمدان زفن بالفتح پای کوفتن
و بالکسر سایبان که بالای سطح خانه زنند تا از حرارت و تری شبنم ایمن باشند و شاخ خرما از برگ جدا کرده و بهم بگیر
بهم کنند زقان بالکسر و تشدید قاف جنگها و کوچهای بازار و محله بمعنی اول جمع زق است بکسر اول و تشدید
قاف و بمعنی ثانی جمع زقاق است بالضم زکن بفتحتین دانستن و در یافتن و ظن غالب چیزی کردن زمن
بفتحتین روزگار و وقت و همچنین زمان و بمعنی آفت نیز آمده و بفتح اول و کسر میم مرد بر جا ماند و مبتلا شده و
آفت و کوفت رسیده زن بالفتح و تشدید نون خشک شدن پی کمان نیک یا بد گمانی بردن و بالکسر ماش
زون بالضم بت و هر چه آنرا بسازند و بجز ای پرستند و مرد کوتاه مع نیز آمده و موضعی است که در انجا اینان
جمع کنند آراسته شده و هندزین بالفتح آراستن زیتون درخت معروف و نام مردیست و مسجد یست در دمشق
و شهریست بچین و دهی است بمصر و کوهستانی است بشام

باب الزای مع الواو

زهو بالفتح دیدار نیک و منظر خوب و گیاه تازه و شگوفه گیاه و باطل و دروغ و غوره خرمای رنگ گرفته

وتکبر کردن وسبک وخوار شمردن ورنگ گرفتن غوره خرما وتازیدن وجنبانیدن باد درخت را وبلند شدن درخت خرما وپستان شیردار شدن میش را وقت زائیدن

باب الزاء مع الیاء

زرابی بالفتح وتشدید یا بستهای گستردنیها زربی بالکسر واحد قال الله تعالیٰ وزرابی مبثوثة زکی پاک زمّی بالفتح وتشدید یا فراهم آوردن بالکسر جامه ولباس

باب السین مع الالف

سبا بالفتح شراب خریدن برای فروختن وبفتحتین شهر بلقیس ولقب مردی که جامه قبائل یمن از نسل اویند وبه نیز آمده نام پدر عبد الله که سبائیه که غلاة شیعه اند منسوب اند باو وبالکسر ومد همزه شراب وبالفتح وتشدید با شراب فروش سبیٰ وسبا بالکسر اسیر گرفتن وشراب از جائی بجائی بردن ودل بردن معشوق از عاشق سبایا اسیر گرفته شدها سجایا بالفتح خویها جمع سجیة سحا بالفتح وحای مهمله چیزی که برنامه پیچند ومشهور رحیم است وبالکسر ومد آخر گیاهی است خاردار که زنبور عسل آنرا خورد سحناء وسحنه هر دو بالفتح وسکون حا وحرکت آن هیئت ونرمی وتازگی بشره وتازگی رنگ سخا جوانمردی وشهریست بمصر سدی بالضم والفتح گذاشته ومهمل کرده شده وتار جامه خلاف پود مفرد جمع آمده سدرة المنتهیٰ بالکسر درخت کناری است در آسمان هفتم که منتهای اعمال مردم ونهایت رسیدن علم خلق است سرایا فوجهای لشکر که بجائی فرستند جمع سریه سری بالضم شب رفتن سراء بالفتح درختی است که از وی کمان سازند وبتشدید را بسیار در شب سیر کننده ومتاوی ونقیض خلاف ضرر سامریٰ بتشدید را وسر من رای بالضم سین ورای مشدد بفتح هر دو وبفتح اول وضم ثانی شهریست معروف بناکرده معتصم ودراول بنا کردن او را ساء من رای گفتندی چون تمام شد ولپسند مردم افتاد او را سر من رای گفتند سقمونیا بالضم گیاهی است که رطوبت میان آن مسهل صفرا است ودر کتب طب آن رطوبت را سقمونیا گویند وبفارسی آنرا محموده خوانند سقا بالکسر مشکی که در و آب یا شیر کنند وبالفتح وتشدید قاف آب دهنده ونام مرغی است که در زیر گلو آب نگاه میدارد وسقیا بالضم بهره از آب قال الله تعالیٰ ناقة الله وسقیاها سکنیٰ بالضم ساکن شدن بجائی سکاری بالضم والفتح مستان سلویٰ بالفتح مرغی است که آن را سمانی به وزن حباری نیز گویند وبفارسی آنرا پودنه خوانند سلمی نام زنی ست معروف بکسر یکی از دو کوه قبیلهٔ طی وقبیله الیست از بنی دارم سلامیٰ بالضم استخوانهای انگشت دست وپا

جمع آمده سمای آسمان وسقف خانه وسایبان وابر وباران ولپشت اسپ وگیاه ونام اسپے است
سنا بالفتح روشنی وگیاهی هست معروف بهترین کی است که آنرا سنای مکی گویند وبدینمعنی بمد نیز آمده و
نوعی هست از جامهٔ حریر وملوی است به نجد ودختر اسماء بن صلت که حضرت پیغامبر صلے الله علیه وسلم
آنرا نکاح کرده پیشتر ازانکه حضرت باو نزدیکے کند مرده وبالمد بلندی وازین ماخوذ است سدهٔ سینه و
سنائی شاعرے بوده درعرب خوش کلام که بعد از حکیم سنائی مشهور بوده سود بالفتح اندوهگین کردن
وبیکردن وبالضم اندوه وبدی وآتش وبرص وهر آفتی که باشد سوئی بروزن حبلیٰ بدکردن وبدی وآتش
سوی بالکسر والضم غیر وبرابری ومیان چیزے سوا بالفتح برابری وبرابر وغیر ومیان وقلهٔ کوه و
میان روز سوداء سیاه وخلطی هست از اخلاط اربعه وکلبه بدونام شهر لیست وموضعی هست نزدیک
مدینه وحبة السوداء سیاه ودانه هست سویدا بالضم نقطهٔ سیاه که در دل هست سها بالضم نام ستاره
ایست باریک در بنات النعش کبری وصاحب قاموس گوید در بنات النعش صغری است وصواب
اول هست سیما بالمد والقصر نشان علامت وبالکسر وتشدید یای مفتوح خاصه سینا جد شیخ ابو علی
وبالمد قسم سنگے است وطور سینا بالفتح والکسر بهمزه وغیر همزه کوهی ست بشام وآنرا طور سینین نیز گویند
سیمیا علمی هست که بدان چیزهای موهوم در نظر آرند

باب السین مع البا

سباب بالفتح وسکون همزه خفه کردن چنانکه بمیرد وسیراب شدن وفراخ کردن مشک ومشک ظرفے
چرمین که دران مشک نهند سب بالفتح وتشدید باد شنام دادن وبریدن ونیزه زدن وبالکسر وستار
ومعجر ورسن وجامهٔ کتان تنگ وهر پارچه تنگ وبسیار دشنام دهنده سبب بفتحتین رسن وهرچه بدان
بدیگری پیوسته بود وپیوند وخویشی وسبب در شعر یک حرف ساکن ویک حرف متحرک اسباب جمع سبیب
موی پیشانی ودبال دوم وموی پیچیده سبسب بفتح هر دو سین بیابان وزمین هموار ودرسحب بالفتح
کشیدن وبسیار خوردن وبسیار آشامیدن سحاب بالفتح ابر سحائب وسحب بضمتین جمع سخاب بالکسر
گردن بند که قرنفل ومانند آن در وکنند وجواهر درو نباشد سخب بضمتین جمع سذاب بالفتح وبذال معجمه
سداب بدال مهمله وآن گیاهی معروف که آنرا فیجن هم گویند سرب بالفتح شتران وسائر چرندگان وراه
وروش وسینه مهره بالکسر گروه زنان وگلهٔ آهوان ومرغان وجز آن وراه ودل ونفس وبفتحتین آبی که
از مشک روان شود وروان شدن وچکیدن آب از مشک ومسکن جانوران وحشی ومغاک زیر زمین و
کاریز وگیاهی هست سراب بالفتح آنچه در نیمروز گرما بزمین شوره چون آب نماید وآنرا نمایش آب گویند و

نام شتر ماده زن بسوس نام که بتشاوم بدعرب ضرب المثل است و از تحیب گویند فلان اشام من سراب سرب بالضم بر یک جهت رفتن و بیرون بر آمدن سارب بر یک جهت رونده و در زمین رونده سرداب بالکسر خانهٔ زیر زمین معرب سرابه سراندیب شهریست معروف بهند سغب بالفتح گرسنه شدن و تشنه شدن و گرسنگی سقب بالفتح شتر بچهٔ نر و ستون خیمه و هر چیز دراز و بفتحتین نزدیک شدن و منزل نزدیک سکب بالفتح ریختن آب و ریخته شده و نوعی از جامها و مرد دراز و آب همیشه ریزان و اسپ نیک و مرد سبک روح و اول اسپی که حضرت پیغمبر صلعم مالک آن شد و بفتحتین نوعی است از درخت خوشبود لاله شقائق النعمان سلب بالفتح ربودن و رفتار سبک و شتاب و بفتحتین ربودن و پوشیدن جامه ماتم و ربوده شده از مقتول خواه لباس و سلاح و دواب خواه غیر آن فعل بمعنی مفعول است و گیاهی است و درختی است دراز و پوست درختی است بمین که از وی رسن تابند و پوست حیوان و بفتح اول و کسر لام دراز و چست و سبک سلیب ربوده شده و مرد هوش رفته سلاب بالکسر جامهٔ ماتم سلوب بالفتح زنی و ناقه که بچهٔ ناتمام افگند سهب بالفتح صحرا و اسپ فراخ گام و بالضم زمین هموار سیب بالفتح بخشش و احسان و موی دم اسپ و روان شدن آب و شتاب رفتن چارپا و بالکسر رفتن گاه آب و جوی است به خوارزم و بصره

باب السین مع التاء

سات بالفتح و سکون همزه خفه کردن چنانکه بمیرد ساده پیشوایان و مهتران جمع سائد بمعنی سید سادات جمع الجمع سبحة بالفتح سبحان الله گفتن سبت بالفتح آسایش در روزگار و روز شنبه و نوعی از رفتار شتر و موی کشاده رها کردن و ستردن موی سر و گردن زدن و عبادت کردن یهودان روز شنبه و احمد سبتی پسر هارون رشید که قطب وقت بود و او را سبتی از آن گفتندی که شش روز بعبادت حق تعالی مشغول بودی و روز شنبه کسب کرده قوت حلال به جهت معیشت حاصل کردی و بالکسر چرمهای گاو دباغت کرده برای کفش و نعلین و بالضم گیاهی است مانند خطمی و بفتح نیز آمده سبات بالضم خواب و راحت قال الله تعالی وجعلنا نومکم سباتا و مرضی است بلغمی که خواب و بیهوشی آرد و در روزگار سبروت بالفتح زمین خشک بی گیاه و چیزی اندک و مرد درویش سبرة بالفتح بامداد و خنک سبرات بفتحتین جمع و شهریست بمغرب و نام چند صحابی است سباحة بالفتح و کسر رشنا و رے کردن سبحة بالضم مهرها که عدد تسبیح بآن گیرند و نماز نافله و ذکر حق تعالی و بالفتح لباس چرمی و اسب حضرت پیغمبر صلعم و اسپ جعفر طیار و سبحة الله بالضم جلال و بزرگی حق تعالی سجاب

بضمتین مواضع سجود و سجات وجه الله و نور جلال حق تعالی سبوحة بالفتح کرّه معظمه بعضی گفته اند که وادی
است در عرفات سابحات کشتیها یا نجوم یا ارواح مومنین قال الله تعالی والسابحات سبحا سبخة
بالفتح و بفتحتین و نجای سبجه شوره زمین سبقة بالفتح پیشی گرفتن سباطة بالضم انچه از خانه روفته بیرون
خانه اندازند سبیکة بالفتح پارچهٔ نقره و زر گداخته سبعة بالفتح هفت مرد و ماده شتر و نام مردی و بفتحتین
جمع سابع سبیعة بالضم و فتح با نام زنی است صحابیه سابغة نعمت تمام و زره فراخ سبلة
بفتحتین بروت سبال جمع سترة بالضم پوشش و انچه بدان از چیزی خود را پوشیده شود ستارة
بالکسر پوشش و نام کوهی است ست بالکسر و تشدید تا شش زن ستة شش مرد اصل آن سدس ست
بالکسر سین را تا بدل کردند و دال را هم تا و ادغام کردند و بالفتح کلام زشت و عیب و ستی بالکسر لقب
زنان است چنانکه خاتون و این در اصل سیدتی بوده بکثرت استعمال ستی شده و بعضے گفته اند معنیش
ای ست جهات من حکیم الورمی گوید ع گویند ستی زنے عفیفه است سجیة بالفتح و تشدید یا خو و عادت
سجیحة بوزن کریمة سرشت و عادت و مقدار چیزی سجدة بالکسر فروتنے و سر بزمین نهادگی
و بالفتح نیز گفته اند و سورة السجدة بالفتح نام سوره ایست سجادة بالفتح و تشدید جیم جای نماز و نشان
سجده در پیشانی و بعضے گفته اند نشان سجده در زمین سحت بالضم و بضمتین حرام و کسب بد که موجب ننگ
و عار شود و چون کنایه در باخوارگی و رشوه و بالفتح گوشت از استخوان جدا کردن ساحة
کشادگی و فضای خانه و سرا و ناحیه سحنة بالفتح هیأت البشره مردم سحرة بالضم و سحر بفتحتین جمع ساحر
سخت بالضم انچه از شکم چارپا بیرون آید و بالفتح شدید و این لفظ بدین معنے چنانکه در فارسی مستعمل
است در کلام عرب نیز آمده سخرة بالضم آنکه بروی استهزا و فسوس کنند و بالضم و فتح خا
آنکه بر کسی استهزا کند و نیز سخرة بالضم کسی که بیگار گرفته شود و بالفتح بیگار گرفتن سخلة بالفتح بره
و بزغالهٔ نوزاده سخریة بالضم و تشدید یا فسوس و تمسخر سخیمة کینه سخافة بالفتح تنگ بودن و تنگی و کم
خردی نمودن سخفة بالفتح تنگی و لاغری از گرسنگی و بالضم و الفتح تنگی عقل سخونة بالضم گرمی سدرة
بالکسر درخت کنار و سدرة المنتهی درخت کناراست در آسمان هفتم و تحقیق معنی آن گذشت سدانة
بالکسر خدمت کعبه و بتخانه کردن سدنة بفتحتین خادمان کعبه و بتخانه جمع سادن سدة بالضم و
تشدید دال درگاه و در سرا و طاق سر بسته بر در خانه که در انجا نشینند تا چیزی فروشند و بیماری
که بدان منفذ بینی بند شود و نفس نتوانند زد و اطبا هر خلطے که در مجاری غذا و میان رگها و مفاصل
واقع شود آنرا سده گویند و سدی لقب دانشمندیست که بجز زنان در سدهٔ مسجد کوفه می فروخت

سرّة بالضم وتشدید را موضعی که از ان ناف ببرند سریّة بالفتح وتشدید یا فوج لشکر از پنج کس تا سه صد و چهار صد کس و بالضم وتشدید را و یا کنیزکی که برای او خانه بسازند و ازو تمتع گیرند منسوب است بسر بالکسر یعنے جماع و ضم سین از تغیرات نسبت است سریرة راز و آنچه پنهان کرده شود سرعة بالضم شتاب کردن و بعضے گفته اند سرعة شتاب کردن بکارے در اول وقت و آن محمود است و عجلة شتاب کردن پیش از وقت و آن مذموم است کما قیل العجلة من الشیطان والتانی من الرحمن سرقة بکسر را دزدی کردن سراوقات بالضم سراپرده ها سرایة بکسر رفتن در شب و درگذاشتن از چیزے به چیزے و در رفتن بچیزے ساریة ستون و ابر شب و چیزے در همه جاے رونده و نام مردیست که او را فاروق رضه بر سر نهاوند فرستاده بود چون از مکر دشمن غافل بود نزدیک شد که لشکر اسلام شکست یابد فاروق رضه بر سر منبر بدینه این معنے را دریافته لساریه آواز کرد او بحکم الٰہی آن آواز شنید و آگاه شد و شکست بر لشکر کفار افتاد سطوة بالفتح سخت گرفتن و حمله بردن سعایة بالکسر غمازے کردن و پارهٔ از قیمت گذاشتن مکاتب را به جهت آزادیٔ زکوة و صدقات ستدن سعاة بالضم زکوة ستانان سعادة نیک بخت شدن ساعدة شیر درنده و نام مردے و بنو ساعده قومی است از انصار که سقیفهٔ بنی ساعده بدیشان منسوب است سعلاة بالکسر غول ساعة اندک زمان و زمان حال و قیامت یا وقتی که در و قیامت قائم شود و هلاک شوندگان و ساعت باصطلاح ارباب نجوم دو و نیم گهڑی باشد سعة بالفتح والکسر فراخی و گنجایش و توانگری و دست رس و طاقت و توانائی سفرة بالضم توشه دان و زاد مسافر و سفرهٔ چرمین و نخچیتن نویسندگان سفارة بالضم خاک روبه و بالکسر میانجی نمودن و صلح کردن و پیغام بردن بجائی و آهنی یا چرمے که بر بینی شتر کنند بجاے دهنهٔ اسپ سفتجة بالفتح مال دادن کسی بکسی تا در شهر مال را برساند و بالضم آن مال را گویند که سلامت برساند معرب سفته سفنت بالفتح لبسیار نوشیدن شراب و آب و جز آن و سیراب نشدن از ان و بالکسر قیر و بالفتح و کسر فا طعام بے برکت سفالة بالفتح ناکسے و فرودی و پستی و بر همینے بالضم والکسر نیز آمده سفلة بالکسر مردم فرومایه و بفتح سین و کسر فا نیز آمده جمع است و مفرد و عوام مفرد استعمال کنند و بفتح سین و کسر فا قوائم ستور سفاهة بالفتح بیخردی و سبکی نمودن سفینة کشتے و نام مولای حضرت رسول صلعم سفانة بالفتح کشتی بانے و به تشدید فا مروارید بزرگ و نام دختر حاتم طائی است سقطة بالفتح لغزیدن و افتادن ساقة دنبالهٔ لشکر سقایة بالکسر آب دادن و ظرفے که در و آب خورند سقیفة صفهٔ پوشیده و تختهٔ کشتی و تختهٔ پهن از چوب مانند لوح

دسقیفه بنی ساعده صفهٔ بوده که انصار در انجا برای کمی و مصلحتی جمع می شدند و بعد از فوت حضرت رسول
صلعم در انجا جمع شده خواستند که بسعد بن عبادة بیعت نمایند چون مهاجر را خبر شد انصار را حجت و دلیل
لزم ساختند آخر انصار و مهاجر به حضرت ابی بکر رضی بیعت نمودند وانچه عوام میگویند که سقیفه لبستند یعنی دروغ
گفتند در کتب لغت یافته نشده و ظاهر ماخذش آنست که چون عرب برای چیزهای بیهوده در سقیفه
جمع می شدند و انصار بی دلیل بسعد بن عبادة در سقیفه آمده خواستند که بیعت نمایند باین مناسبت بیتوان
از سقیفه دروغ اراده کرد نه آنکه بیعت بحضرت ابی بکر رضی الله عنه باطل بود چنانچه بعضی بد مذهبان گمان
برده اند سکت بالفتح و سکوت بالضم خاموش شدن و فرونشستن غضب سکیت بالضم و فتح کاف
اسپ باز پسین در تاختن از ده اسپ و آنرا قاشور و شکل نیز گویند و بکسر سین و تشدید کاف
مکسوره مرد بسیار خموش سکتة بالفتح مرضی است که حس و حرکت در ان باطل شود که مریض چنان نماید
مرده است و بالضم انچه بدان خاموش کنند و باز دارند طفل را سکراتة بالفتح زن مست سکرة بالفتح
بی هوشی و سختی مرگ و سختی اندوه سکنة بالفتح موضعی از گردن که سر بدان متصل است و مسکن و سکون
و راستی و استقامت و بفتحتین جمع ساکن سکینة بالفتح آرام و آهستگی و بدین معنی بالکسر و تشدید کاف
نیز آمده و چیزی که بدان آرام گیرند و نام چیزی است که در تابوت بنی اسرائیل بود و سرش چون سر گربه و
دو بال از زبرجد و یاقوت و بالضم و فتح کاف دختر امام حسین عم و نام صحابی است و لشیهٔ نمره و دو مادهٔ خر
و بالفتح و تشدید کاف نام علی بن حسین بن سکینة سکة بالکسر و تشدید کاف کوچهٔ محله و بازار و رستهٔ
درخت خرما و راه هموار و آهنی که بدان مهر زنند و آهن گاو زراعت سلت بالفتح کشیدن
روده و جز آن بدست و بینی بریدن و بانگشت پاک کردن کاسه و بریدن چیزی و زدن کسی و
انداختن غائط و بالضم جو یا نوعی ازان یا جو ترش مزه سلة بالفتح و تشدید لام برکشیدن شمشیر و
کار واز نیام و دزدی و تنگ اسپ و ظرفی که طعام و جامه و میوه درو نهند سلالة
بالضم انچه بیرون کشیده شود از چیزی و نطفه سلسلة بالکسر زنجیر آهن و جز آن و سلسلة
البرق انچه بر پهنای ابر پیدا آید و بالفتح پیوند دادن چیزی و قطعهٔ دراز از کوهان شتر و بکسر
نیز آمده سلاطة بالفتح دراز دستی و دراززبانی و قهر سلیطة زن دراززبان سلطة بالضم پرگماشتگی
و تسلط و بالکسر تیر دراز باریک سلعة بالکسر رخت و کالا و انچه بدان سودا و معامله کنند و گرهی
که بر تن ظاهر شود و گرهی که بر گردن و سر بهم رسد و بدین دو معنی بالفتح نیز آمده سالفة کنارهٔ
گردن و دوش پیشینگان سلفة ناشتاشکن سلوة بالفتح خورسندی و تسلی سلیقة سرشت طبیعت

و نشان رسن و تنگ بر پهلوی ستور سلیخة بالفتح داروی است که اورا بهندی کهیلا کمیلے گویند سلاسة بالفتح نرم و آسان و هموار شدن سمة بالکسر و فتح میم نشان و داغ سمت بالفتح راه و روش نیکو و بجدس گمان رفتن و راه راست یافتن و آهنگ چیزی کردن و صورت و هیئت مردم نیک سماحة بالفتح جوانمردی سماجة بجیم زشتی و ترشی و زشت شدن سامعة قوت شنوائی سمعة بالضم شنوانیدن عمل خود را بکسی چنانکه ریا نمودن عمل خود بکسی سمرة بالضم رنگ گندم گون شدن و بالفتح و ضم میم درخت خاردار که در بیابان میباشد سامرة دیهی است میان حرمین و قومی است از یهود که در بعضی احکام یهود مخالف باشند از ان قبیله است سامری سامة بالفتح و مد همزه ملول شدن و بستوه آمدن سامة بتشدید میم خاصه ضد عامه و جانور زهردار سنة بالفتح سال و بالکسر مقدمهٔ خواب یعنی نعاس و بالضم و تشدید نون راه و روش و عادت و نوعی از خرماهای مدینه و بالکسر و نداء چیزی سنبلة بالضم خوشه سنابل جمع و نام برجی است سندرة بالفتح پیمانه بزرگ و نام درختی است و شتافتن و نام زنی است که درست و تمام بهم بردم میداد سورة بالضم شرف و منزلت و پارهٔ از قرآن و بالفتح تیزی غضب و تیزی شراب و تیزی تپ و سطوت سلطان سواسیة بالفتح و کسر سین ثانی یکسان و برابر شدگان جمع سواسورة بالفتح عورت زن و مرد و خوی زشت و کار بد و رسوائی سوية بالفتح و تشدید یا برابری و برابر و مانند زین چیزی است که در و کاه و جز آن کنند و بر شتر و خر نهند و بران سوار شوند و بالضم و فتح واو و تشدید یا نام زنی است ساهرة زمین یا روی زمین و چشمهٔ روان و بیابان و زمین شام و کوهی ببیت المقدس و و فرخ و زمین روز قیامت که حق تعالی پیدا خواهد کرد سهولة بالضم نرمی و آسانی سهوة بالفتح شتر ماده و سنگ بزرگ و طاقی که دران چیزی گذارند و خزینه و خانهٔ خرد و حجرهٔ تنگ سیادت بالکسر پیشوائی سیاست بالکسر پاس داشتن ملک و حکم راندن بر رعیت سیرة بالکسر عادت و طریقه و هیئت و نوعی از سیر و خوردنی که از جائی بر عیال آرند سیارة بالفتح و تشدید یا کاروان و بسیار سیر کننده سیئة بالفتح و تشدید یا بعد ازان همزه معنوبدی و گناه صغیره سائبة چارپایان که بیرون چرند سائبة رها کرده دهندهٔ آزاد نموده و شتر ماده که ده بچه ماده بزاید و اورا در جاهلیت رها میکردند و سوار نمی شدند و شیر و نمیخوردند الا مهمانان با بچهٔ آن و چون بمیرد زنان و مردان اورا می خوردند و بچهٔ دهم اورا گوش شگافته آزاد میکردند و آنرا بحیره گویند و حق تعالی در کتاب مجید اتان نهی نموده چنانچه فرموده است ۔ ماجعل الله من بحيرة ولا سائبة سائحات زنان روزه دار و سیر کنندگان سیاحة بالکسر سیر کردن و رفتن در زمین و جائی که بدان عادت گرفته باشند

باب السين مع الجيم

ساج سنگی است که بدان شمشیرها صیقل کنند و دندان را جلا دهند و طیلسان سبز و سیاه و درختی است معروف معرب ساک سافج معرب ساده و شاخ و برگی است چند که بر روی آب بود و بیخ ندارد سبج بفتحتین معرب شبه سبج پیراهن بی آستین سجاج بالفتح شیر بسیار آب که بآب رقیق شده باشد سجسج بالفتح هر دو سین زمین هموار نه درشت و نه نرم و ما بین طلوع آفتاب و طلوع صبح در وزنه گرم و نه سرد و در فی الحدیث الجنة هواء ها سجسج سحج بالفتح خراشیدن و پوست باز کردن و بیماری که از خراش رو ده بهم رسد سدج بالفتح گمان بردن به چیزی سداج بالفتح و تشدید دال کذاب سرج بالفتح زین و بافتن زن موی او نیکو شدن سراج بالکسر چراغ و آفتاب و بالفتح و تشدید را زین فروش و زین ساز سریج بالضم و تشدید لام گیاهی است که شمشیر سریجی بدان منسوب است سلج بالفتح فرو بردن لقمه و بالضم و تشدید لام گیاهی است که شتر می خورد سمج بالضم و فتح سین و کسر میم زشت و قبیح سملج بالکسر جمع سمیج زشت و شیر چرب که مزهٔ آن گشته باشد سناج بالفتح و تشدید نون اثر دود چراغ در دیوار سوج بالفتح و سواج بالضم آهسته رفتن و نیز هر دو نام دو موضعی است

باب السین مع الحاء

سبح بالفتح شنا کردن و تصرف کردن در معاش و پرداختن بامور معاش و فارغ بودن و آمد و رفت کردن نیک رفتن اسپ سابح اسپ نیک دونده و مرد شنا کننده سبوح بالفتح شنا کننده و اسپ نیک و مانده و نام اسپی است و بالضم و الفتح و تشدید با بسیار پاک و نامی است از نامهای حق تعالی سجح بالضم میان راه و دراز و باریک شدن مرد باعتدال و اندازه و مقدار و بضمتین رفتار نرم و هموار سجاح بالضم هوا و بالفتح و کسر آخر نام زنی است که در زمان حضرت رسول الله صلعم دعوی نبوت کرد آخر مسیلمه کذاب که در یمن دعوی نبوت میکرد او را بخواست و در عوض مهر تکلیف نماز خفتن و صبح از متابعان خود برداشت سح بالفتح و تشدید حا ریختن آب و روان شدن آب از بالا بزیر و تازیانه و جز آن زدن و بسیار فربه شدن سدح بالفتح افگندن بروی یا بقفا و گستردن چیزی بروی زمین و ذبح کردن سرح بالفتح ستور چرنده و چریدن و چرانیدن و فرو گذاشتن و درختان بزرگ و بلند و هر درختی که خار ندارد و سرح بالفتح طلاق و رهائی زن سطح بالفتح بام خانه و بالای هر چیز و گستردن و انداختن کسی را بزمین و به پهلو خوابانیدن سطیح بالفتح و کسر طا کشته شده و مرد بر قفا افتاده که از ناتوانی و بیماری زود نتواند برخاست و نام کاهنی است از قبیلهٔ بنی ذئب که در غیر سر استخوان در بدن نداشت و توشه دان و بدین معنی سطیحه تنها نیز آمده و نام قلعه ایست از قلاع خیبر سطاح بالضم و تشدید طا گیاهی است سفح بالفتح نام موضعی است و کنار دامن کوه و ریختن آب و خون و جز آن و روان شدن

اشک و روان کردن آن و سنگهای بزرگ سفاح بالکسر زنا کردن و بالفتح و التشدید مرد بسیار عطا و فصیح و قادر بر سخن و خونریز و لقب عبد الله بن محمد اول خلیفه از خلفای بنی عباس و رئیس و مهتر قوم عرب سفیح گلیم درشت و تیری از تیرهای قمار که نصیب ندارد و جوال سلاح بالکسر ساز و آلت حرب یا آنچه تیز و برنده باشد مانند شمشیر و جز آن و بالضم سرگین ستور و آدمی و بالفتح موضعی است نزدیک خیبر سلح بالفتح غائط کردن و چیزی را سلاح کسی گردانیدن و سرگین آدمی و ستور و بالضم نام آبی است و بکسر سین و فتح لام آلت حرب و بفتحتین نام آبی است بالضم و فتح لام بچه کبک سلیح بالفتح نام قبیله از یمن سماح بالفتح جوانمردی سمح بالفتح جوانمرد شدن و جوانمرد سانح و سنیح صیدی که از سوی راست بسوی چپ تیرانداز درآید و این صید را مبارک دانند و بارح که ضد اینست شوم گویند و نیز سانح چیزی که ظاهر شود کسی سنوح بالضم یمن و برکت و موضعی است نزدیک مدینه و بالفتح ظاهر شدن چیزی و برگشتن از رای و بآسانی آمدن شعری سنوح بالضم از سوی راست بسوی چپ آمدن صید سیح بالفتح روان شدن آب و برگشتن سایه و آب روان ظاهر و نوعی از برد و گلیم مخطط سیاح بالفتح و التشدید بسیار سیر کننده سائح روزه دار و ملازم مسجد برای عبادت

باب السین مع الخاء

سبخ بالفتح خواب سخت و فراغ سبیخ پنبه و صوف و جز آن پیچیده و یکجا کرده برای رستن و پر افتاده از مرغ و پنبه که پیچیده باشد برای آنکه دارو بران بمالند سخ بالفتح و التشدید خادم بزمین برون ملخ تا تخم نهد سخاخ بالفتح زمین نرم و سنگریزه و موضعی است بماوراء النهر سلخ بالفتح پوست باز کردن و کشیدن جامه و جز آن و گذشتن و آخر شدن ماه و گذرانیدن ماه و در آخر ماه شدن و آخر ماه و پوست بز و مار که از بزو مار جدا کنند و بفتحتین ریسمانی که در دوک باشد سلاخ بالفتح و التشدید لام پوست کننده سالخ نوعی از مار و گرگی پوست شتر را جدا کنند سمخ بالفتح رسیدن چیزی بسوراخ گوش و دمیدن و ظاهر شدن کشت سماخ بالکسر سوراخ گوش مرادف صماخ سنخ بالکسر بیخ و اصل هر چیزی و جای رستن دندان و روغن گنده و تیز و شدت تب و وهی است بخراسان و بفتحتین تغیر یافتن و مزه گردانیدن روغن و طعام سنوخ بالضم بر جامی شدن در علم سوخ بالفتح قوم چارپا در زمین فرو رفتن و بته نشستن چیزی و فرو رفتن در زمین و بالضم دهی است سیخ بالفتح ثابت و راسخ شدن

باب السین مع الدال

ساد بالفتح و سکون همزه و بفتحتین خفه کردن و رشیک کردن و خوردن آب سبد بالفتح موی تراشیدن یا بالکسر گرگ و سختی و بلاء و بفتحتین موی اندک و اندک هر چیز و عرب گوید ماله سبد و لا لبد یعنی نیست او را اندک و بسیار

وبالضم و فتح بازهار و جامه که حوض را بدان به بندند تا آب تیره نشود و موضعی ست نزدیک مکه و طائف و نیز
زمین که باندک آب بر های او و درهم و آمیخته شود و بالفتح و کسر بالقیه گیاه سجود بالضم سر بر زمین نهادن
و فروتنی کردن سجد بالضم و تشدید جیم مفتوح سجده کنندگان جمع ساجد و دراهم اسجاد بالفتح دراهمی که
بر آنها صور اصنام بوده که آنرا سجده میکردند و بعضے گفته اند که اسجاد عبارت از یهود و نصاری است
و بکسر الف نیز آمده سخد بالفتح و سکون خاء معجمه کرم و بالضم آب زرد غلیظ که با بچه از رحم بر آید سدد بالفتح و
تشدید دال عیب چون گنگی و کری و جز آن و حائل و مانع میان دو چیز که مردم ساخته باشند و باز داشت
و استوار و درست کردن رخنه و راست و استوار شدن چیزی و بالضم ابر و کوه میان دو چیز حائل و نیز
پیدا کرده حق باشد سداد بالفتح درستی و راستی کردار و گفتار و بالضم بیماری است که از آن منفذ بینی بسته
شود و نفس نتوان زد و آنرا سده نیز گویند و بالکسر چیزی که بدان رخنه و سر شیشه به بندند و آنقدر چیز یکه
رفع احتیاج بدان شود و شیر یکه در پستان ناقه خشک شود سدید راست و درست و محکم و استوار سدد بفتحتین
راست و درست و بضمتین چشمهای باز که خوب نه بیند یا چشم های سفید که بدان نتوان دید و بالضم و فتح
دال جمع سده سرد بالفتح در زه مشک دادیم دوختن و زره بافتن و سوراخ کردن و مسلسل گفتن و پی در پی
و نیکو راندن سخن و بپا پی نگاهداشتن روزه سرور د و دهی است بهمدان سرد هیشود انم و شب از
موضعے است از اعمال حلب سعد بالفتح نیکبختی و نیک بخت و نام مردی و بالضم تخمی است خوشبو که
آنرا مشک زمین گویند و لبیک و سعدیک یعنی استاده ام در خدمت تو استادنی بعد استادنی و یاری بعد
هندی ناگرموتهه ۱۲
یاری دادنی بعد از یاری دادنی سعود بالضم نیک بخت شدن و نیکبختان جمع سعد سعید نیک بخت
ساعد بازوی مردم و بال مرغ سواعد جمع و نیز سواعد مجاری آب سوی جوی و دریا و مجاری مخ سوی
استخوان سغد بالضم بستانی چند خرم و دلکش و مکانی پر درخت میوه دار بسمرقند سفاد بالکسر جستن بر ماده
سفود بالفتح و تشدید فا سیخ کباب که آنرا بابزن گویند سمود بالضم سر بلند داشتن از تکبر و بالا شدن گوشت
ستور در رفتن و بازی کردن سماد بالفتح سرگین بخاکستر آمیخته که زمین را بدان بیندایند سمند بالفتح اسپ
زرد فام و این در اصل فارسی است سند بالفتح شهریست بملک باجه و بالکسر نام ملکی است و نام مردم
آن ملک سندی واحد و جوئی است بزرگ بهند و ناحیه ایست باندلس و شهریست بمغرب و سندی
اندلسی حرامزاده و قافیه معیوب و بفتحتین تکیه گاه و آنچه پشت بوی گذارند و دامن کوه و بلند
چیزی سنود بالضم پشت دادن به چیزی سناد بالکسر شتر ماده قوی هیکل و اختلاف حرف ردف
یعنی حرف ماقبل حرف روی بحرکت و غیر آن در شعر و بفارسی آنرا سند گویند سود بالضم پیشوائی و چیزها

سیاه جمع اسود سُوَد بالضم وسکون همزه وفتح دال اول پیشوائی سواد بالفتح سیاهی رنگ وشخصی که
از دور چون سیاهی بنظر آید ومال بسیار ومواشی وعدد بسیار از هر چیز واکثر مردم ودانهٔ دل که آنرا
سویدا گویند ودیهای شهر وبالکسر نهانی گفتن ونهان داشتن وبالضم بیماری ست که گوسفندان را
پیشود سهاد بالضم بیداری سهد بفتحتین بیدار شدن وبضمتین کم خواب سید بالکسر گرگ وشیر درنده وبالفتح وتشدید
یای مکسوره پیشوا وبزرگان سال وبدین معنی بالکسر وفتح یا نیز آمده سائد بمعنی سید یعنی پیشوا یا آنکه نا دون سید باشد

	باب السین مع الذال	
	سمیذ بالفتح نان سفید وبدال مهمله نیز آمده	
	باب السین مع الراء	

سؤر بالضم وسکون همزه پس خورده وپس مانده سائر باقی وجمیع وسیر کننده سبر بالکسر دشمنی کردن و
دشنام دادن وبالفتح میل بجراحت وجز آن فرو بردن تا غور آن معلوم شود وآزمودن وشکل وصورت
وجمال ورنگ واصل چیزی وبدین چهار معنی بکسر نیز آمده سبار بالکسر میلی که بآن عمق جراحت معلوم کنند
وآنرا بسیار نیز گویند سابور نام بادشاهی است معرب شاپور وشهریست بفارس ونام شخصی است ستر
بالفتح پوشیدن وبالکسر پرده وپوشش استار وستور جمع وخوف وحیا وبفتحتین سپر ستیر پوشیده شده
وپرهیزگار ساتر پوشنده ستار بالکسر پرده ونام کوهی است ونام جائی است وبالفتح وتشدید تا بسیار
پوشنده ونامی است از نامهای حق تعالی ساتور نام یکی از سحرهٔ فرعون که بحضرت موسی علیه السلام ایمان آورد
سجر بالفتح گرم کردن تنور وپر کردن جوی از آب وریختن آب در گلوی کسی ونالیدن شتر ماده وبفتحتین
سرخی که به سفیدی چشم آمیخته باشد سجیر دوست برگزیده سجور بالضم نالیدن شتر ماده که از بچه
جدا شود وبالفتح آنچه تنور را بدان گرم کنند ساجر جائی که آب سیل او را پر کرده باشد وآبی است
بیمامه ساجور چوبی که بر گردن سگ بندند وصاحب صراح گوید ساجور نام جائی است وچوبی که بر گردن
سگ بندند تا بوقت انگور رانه دیوار رز نتواند آمد سحر بالکسر افسون وجادوئی کردن ودانستن وفریفتن
وبیمار کردن وهر چیزی که دریافت آن لطیف وباریک باشد وبالضم دل وبالفتح والضم وبفتحتین شش
وبالای شکم که بحلقوم وشش پیوسته است وبفتحتین زمان پیش از صبح وسفیدی که بالای سیاهی
ظاهر شود وطرف هر چیز اسحار جمع سحور بالفتح طعام سحری سخر بالفتح وبفتحتین وبضمتین افسوس
کردن سدر بالکسر درخت کنار سدره واحد وبفتحتین حیران شدن وخیرگی چشم از گرما وسرما وبالفتح
وکسر دال سراسیمه وآنکه چشم او خیرگی کند ودریا سادر سراسیمه وآنکه باک ندارد از چیزی

و بے نعمم سدیر بالفتح نام جوئے است بناحیۂ حیرہ و نام قصرے است معرب سہ دیرہ و زمینی است ہمین
کہ بر دمنیے ازانجا آرند و موضعے است بمصر و بالضم و فتح دال دشتی است میان بصرہ و کوفہ و آبے
است بحجاز و نام موضعے است سر بالکسر و تشدید راء راز و آنچہ پوشیدہ شود و اندام زن و جماع و
ذکر و زنا و نکاح و اول ماہ یا وسط یا آخر آن و اصل نیک و زمین نیک و قعر و میان چیزے و بہترین
و برگزیدۂ نسب و میان وادے و بہترین جائے دران و خط کف دست و بالضم دہی است بری
و شادی و ناف و سرہ و موضع ناف و بالفتح مرد نیکو کنندہ و شادی کنندہ سرر بفتحتین کاواکی و
بضم اول و فتح دوم جمع سرہ و موضعے است نزدیک مکہ کہ در آنجا درختے ہست کہ زیر آن ہفتاد
پیغمبر را ناف بریدہ اند و بکسر سین نیز گفتہ اند و بفتحتین تختہا جمع سریر و اطراف ساقہائے گیاہ سرور
بالضم شادی و اطراف گلہا سریر تخت و قرارگاہ سر از گردن و ملک و پادشاہی و نعمت و وسعت
و نیش سرار بالفتح و الکسر آخرین شب از ماہ و پوست سماروغ و گل و خاک کہ بر روی چسپیدہ باشد
و خط و کف دست و پیشانی اسرار جمع اساریر جمع الجمع سرائر نہانہا جمع سریرہ سرسور بالضم
زیرک و دانا کہ در ہر کار دخل نماید سطر بالفتح خط کشیدن و نوشتن و رشتہ و صف از ہر چیز چون رشتۂ
درخت و سطور کتاب و جز آن اسطر و سطور و اسطار جمع اساطیر جمع الجمع و بدین معنی بفتح طا نیز آمدہ و
شمشیر و کارد بریدن و نیز اساطیر سخنہائے بیہودہ کہ نظام نداشتہ باشد جمع اسطورہ ساطر
قصاب ساطور کارد و خنجر کہ بدان چیزے بریدہ شود سعر بالفتح افروختن آتش و گرم شدن جنگ و بالکسر
نرخ چیزہا و بالضم گرمی و حرارت آتش و گرسنگی و ہمچنین سعار بالضم و دیوانگی و دویدن شتر و بفتحتین غبار
زنج و بفتح اول و کسر عین دیوانہ ساعور تنور و آتش و سرآمد طبیبان ترسایان سعیر آتش افروختہ و
زبانۂ آتش سوزان و بالضم و فتح نام تیے است و نام صحابی ہست سعتر بالفتح گیاہی است کہ آنرا
بفارسی آویشن گویند و در کتب طب بصاد نویسند تا بالشعیر مشتبہ نشود سغر بالفتح دور کردن و نیست
کردن چیزے را سفر بالکسر نوشتہ و کتاب اسفار جمع و بالفتح نوشتن و روی گشادن زن و خانہ رفتن
و بفتحتین قطع کردن مسافت و سپیدی روز بعد از غروب آفتاب سفیر رسول و نامہ آور سفارہ
بالکسر میانجی نمودن و صلح کردن و تفاوت کردن آئینہ یا چرمے کہ در سر شتر کنند بجائے دہنۂ اسپ
مسافر بسفر روندہ و زن روے کشادہ و اسپ کم گوشت سقر بالفتح سوختن آفتاب روئے را
و چرغ شکارے و بفتحتین دوزخ و کوہے است بمکہ سکر بالضم مستی و مست شدن و بالفتح
بستن آب و بالکسر بند آب و بفتحتین مست شدن و نبیذ خرما و شراب و ہر چہ مست کنندہ باشد

و سرکه و طعام و بری شکر و غضب و بالضم و تشدید کاف مفتوح معرب شکر سکار بالفتح و تشدید کاف
نبیذ فروش سکیر بالکسر و تشدید کاف مکسور همیشه مست سمر بفتحتین افسانه و افسانه خواندن
و حدیث شب و سایهٔ ماه و دوهر سمیر بالفتح افسانه گو و افسانه گویندگان مفرد و جمع آمده سمار
افسانه گوی سمار بالفتح شیر تنگ با آب آمیخته و نام جائے است سمسار بالکسر آنکه میان بایع
و مشتری سودا راست کند و آنرا دلال نیز گویند و آنکه پیغام برد و واسطه باشد میان دوستان سمندر
حیوانی است که پوست او را آتش نسوزد و آنرا سمندر نیز گویند بیای دو نقطه سنجار بالکسر شهری است
مشهور سه روزه راه از موصل که مولد سلطان سنجر است و دهی است بمصر سنمار بکسر سین و نون و تشدید
میم ماه و مردی که شب نخوابد و روز دو نام لشکری است که قصر خورنق برای نعمان بن امراء القیس
نزدیک کوفه بنا کرده چون تمام شد او را از بالای قصر زیر انداخت و هلاک کرد تا مثل آن برای دیگر
نسازد یا غلام عربی بود که چون برای او خانه تمام کرد و بسیار مستحکم ساخت ظاهر کرد که درین بنیان
سنگی است که اگر بیفتد خانه تمام ویران شود صاحبش از بیم آن او را هلاک کرد سنور بالفتح و ضم نون
مشدد دهقان از زوال حرم یافته و هر سلاحی که باشد و بالکسر و فتح نون مفتوح گربه و پیشوا و استخوان فقرهٔ
گردن و هیچ دم سور بالضم پارهٔ شهر و هر رده از بنا و ضیافت و این فارسی است که حضرت رسول صلعم
بدان تکلم نموده و سورهای قرآن جمع سورة و بالضم و فتح واو نیز جمع سوره است سوار بالکسر و الضم
دست برنجن آسود جمع اساور جمع الجمع و بالفتح و تشدید واو شیر درنده و نام چندکس است سهر بفتحتین بیداری
و بیدار بودن سیسنبر بکسر سین اول و فتح سین ثانی ریحانی است که آنرا نمام نیز گویند سیر بالفتح
دوال چرم سیور جمع و رفتن و راندن

باب السین مع السین

سجس بفتحتین آب رنگ گردانیده سجیس همیشه مکدر و متغیر سجاس بالکسر شهری است میان
همدان و ابهر سدس بالضم و بضمتین شش یک و بالکسر هر شش روز یک نوبت آب دادن شتر را
و بالفتح شش یک سال شدن و ششم شدن و بفتحتین دندان هشت سالگی شتر سدیس شش یک
و شتر شش ساله و تیر شش ساله و ازار شش گز سدوس بالفتح نام پدر قبیله الیست که بیت
و یک نیزه داشت و نام مردی و بالضم طیلسان و سبز دیلمی و بالفتح نیز آمده و نام مردی طائی
ساوس ششم و شش کننده سرخس بفتحتین شهریست عظیم بخراسان سرس بالفتح و کسر را و سریس
عنین و خیرو سست که او را فرزند نشود و ناتوان و مرد زیرک که آنچه در دست او باشد نگاه دارد و ضائع نکند

سلس بالفتح گوشواره و رشته که مهرهای سپید در و کنند و کنیزان بپوشند و بفتحتین نرمی و همواری
بالفتح و کسر لام نرم و هموار و رام سلیس روان و هموار سلاس بالضم بیهوشی سلماس
بفتحتین شهریست به آذربیجان سندس بالضم نوعی از دیبای تنک و نازک سندروس بمعنی
است زرد مانند کهربا که کمان را بدان رنگ کنند و این فارسی ست سوس بالضم طبیعت و اصل و کرمی
در پشم و صوف می افتد و آنرا دیوچه گویند و درختی ست که در ریشه بیخ آن اندکی شیرینی است
در شاخ آن تلخی و شهریست باهواز بنا کرده سوس بن سام بن نوح علیه السلام که در انجا قبر دانیال پیغامبر است
باره سوس و شوشتر اول باره ایست که بعد از طوفان بنا شد و شهریست دیگر بمغرب و روم و بالفتح
کرم در طعام افتادن و بفتحتین افتادن کرم در صوف و پشم و خر آن سیواس بالکسر شهریست بروم
سواس بالضم بیماری است که در گردن اسپ میشود و بالفتح کوهی است و موضعی است
سائس سیاست کننده

باب السین مع الطاء

سبط بالفتح موی که جعد نباشد و فروهشته بود و به کسر با و فتح آن نیز آمده و سبط الجسم مرد
خوش قد و راست قد و سبط الیدین جوانمرد و بالکسر فرزند فرزند طایفه از فرزندان یعقوب علیه السلام و اسباط
بنی اسرائیل چون قبایل از عرب و بفتحتین فروهشته شدن موی و گیاهی است سبط واحد و بالفتح و
کسر با دراز ساباط سقف میان دو دیوار که زیر آن راه بود و شهریست بماوراء النهر و موضعی ست
بمداین سباط بالفتح تب و بالضم ماه رومی ست پیش از ماه اذار و شین معجمه نیز آمده سجلاط بالکسر سین
و نیم یاسمین و صوفی که بر هودج زنان آویزند و جامه کتان و دیبا و بزیادتی نون تعبیر از سین نام موضعیست
و ریحانی است سحط بالفتح زود گلو بریدن و در غضب آوردن طعام کسی را و گذاشتن بچه با مادر
سخط بالضم و بضمتین و بفتحتین خشم گرفتن و ناخشنود شدن سرط بفتحتین فرو بردن لقمه و خر آن
آسان و نرم راه رفتن سرطراط بکسرتین و بفتحتین پالوده سعوط بالضم دارو به بینی ریختن و بالفتح
داروئی که به بینی ریزند سعیط دردی شراب و بوی خوش از شراب و خر آن و تیزی و همچنین سعاط
بالفتح سفط بالفتح سین و فا جوال حجامه دان اسفاط جمع سفیط جوانمرد و خوش نفس سقوط بالضم
افتادن و افتادن بچه ناتمام از شکم ساقط بر زمین افتاده و ناکس سقط بالکسر بچه ناتمام از شکم
افتاده و شراره که از چقماق جهد و توده ریگ و نعره دیوار و بسر در آمدن و سست شدن اسپ
نزد دویدن و بوقت سخن گفتن دیگر کس خاموش بودن و غوره خرما که بر زمین افتد و بدین معنی بفتح و ضم نیز آمده و کناره

ازابر که بر زمین نزدیک نماید و من خیمه و دل مرغ و بفتحتین آنچه افتاده باشد از چیزی و متاع زبون و سهو و
غلط در حساب نوشتن و گفتن و کار زشت و فضیحت و آنچه در و خیر نباشد سقاط بالکسر خطا در حساب
گفتن و نوشتن و ناکس و فرومایه و ناکسان و فرومایگان جمع سقطه بالضم آنچه از چیزی فتد و بالفتح و تشدید
قاف سقط فروش و شمشیر گذار و برنده که چیزی از مقطوع بر زمین افتد و بدین معنی به تخفیف قاف نیز آمده سقیط
برف و ژاله و شبنمی که بر زمین افتد و مرد ناقص عقل سقاط بوزن و معنی سحلاط است و بیان آن گذشت
سلط بالفتح سخت و زبان دراز و دراز زبان و موضعی است بشام سلیط شدید و زبان دراز و مرد دراز زبان
و فصیح تیز زبان و روغن زیت و کنجد سمط بالکسر رشته که مروارید و شبه و جز آن در آن رشته باشد و سلک عام است
و قلادهٔ دراز که از گلو بند و زهی که سوار بر بغل اسپ بیاویزد و در دوال زین و جامه که آستر نداشته باشد و مرد زیرک
و سبک و چالاک و بالفتح دور کردن موی بره و بزغاله بآب گرم برای بریان کردن و آمیختن چیزی و تیز کردن
کارد و رفتن حلاوت شیر و نمره بگردانیدن و خاموش بودن مرد و مرد سبک و رده خشت پخته و بره و بزغاله و
بالضم خامه ایست از صوف سمیط مرد سبک حال و رده خشک پخته و بره و بزغاله با پوست بریان کرده و نعل یک لخت
و ازار یک تهه ساسط شیر حلاوت رفته و نمره بگردانیده سموط بالضم رشتهای مروارید و نمره بگردانیدن شیر و حلاوت
رفتن آن سماط بالکسر رشته و صف و دستار خوان که بر روی طعام کشند و بدین کنارهای وادی و طریق
و ترتیب چیزی و سماطین دو رشته از درخت و مردم سنوط بالفتح و سناط بالضم و الکسر کوسه بی ریش یا آنکه موی
بر زنخ نداشته باشد و تیر سنوط دار روئی است معروف سنباط بالضم دهی است بمصر سوط بالفتح تازیانه
و نصیب و شدت و تازیانه و بتازیانه زدن و آمیختن چیزی بچیزی سیوط بالضم دهی است بمصر

باب السین مع العین

سبع بالضم هفت یک و بالکسر پنج روز آب نخوردن شتر و هفت روز بآب آوردن و بالفتح هفت تن
و هفتم شدن و هفت تو بافتن رسن و هفت یک گرفتن و دشنام دادن و عیب گفتن و گزیدن و دزدی
کردن و افگندن و دریدن درنده چارپا را و بالفتح و ضم با و فتح و سکون آن حیوان درنده زیرا که اکثر
اوقات بعد از هفت ماه زاید و بفارسی آنرا دد گویند سباع بالکسر جمع و وادی السباع و ذات السباع
هر دو موضعی است سابع هفتم و هفت کننده سبیع بالفتح و کسر با هفت یک و بدیه و قبیله ایست از قبیله
همدان و بالضم و فتح با نام مردی است سجع بالفتح بانگ کردن کبوتر و قمری و آواز کردن شتر ماده
و سخن با قافیه گفتن و سخن با قافیه ساجع سخن با قافیه گوینده و راست رونده و میانه در کلام و جز آن
سرع بالفتح کوفتن چیزی بچیزی سرع بالفتح شاخ درخت رز و بفتحتین و بالکسر و فتح را

شتافتن و سرعت بالضم شتاب سریع شتابنده سطوع بالضم و سطیع بالفتح بلند شدن گرد و بوی و بلند شدن برق و صبح و شعاع و سطیع بمعنی صبح و چیزے دراز نیز آمده ساطع بلند سطع بالفتح دست بر دست زدن و بفتحتین آوازے که از دست بر دست زدن برآید و درازی گردن سطاع بالکسر داغ کردن شتر بر درازی و ستون خانه و شتر دراز فربه سفع بالفتح موے پیشانی گرفتن و کشیدن و سوختن آتش و باد سموم روے را و برنگ گردانیدن آن و بال زدن مرغ مر دیگرے را و طپانچه زدن و زدن چیزے و نشان کردن بچیزی اسفع سوختگیهاے باد سموم سقع بالضم ناحیه و ته چاه و گرداگرد آن و بانگ کردن خروس و رفتن و زدن و خوردن طعام از جاے خود سقاع بالکسر روے بند و خرقه که بر معجر پوشند تا گرد آلود نشود و چیزے که بینی ناقه را بدان استوار کنند و این هر دو لغت بصاد نیز آمده سکع بالفتح رفتن و بے راه رفتن و سراسیمه شدن سلع بالکسر کوه و میل کردن و بفتح نیز آمده و بالفتح کوهے است بمدینه و شگافتن پاے و بفتحتین درختے است و شگافتن پاے و نوعے است از صبر و تره الیست بدمزه و بمعنی برص نیز آمده سمع بالفتح شنید شنودن و شنوائی و گوش مفرد جمع آمده اسماع و اسمع جمع و اسامع جمع الجمع و سمع الکیان کتابیست در حکمت که پادشاهان با خود داشتندے و تحقیق آن خواهد آمد در بیان کیان و بالکسر بچه گرگ از کفتار بنام سیک و شنیدن و بعضے گفته اند که سمع بالفتح شنودن و بالکسر شنوائی و بفتحتین و کسر سین بد و قبیله ایست از حمیر سماع بالفتح شنودن و بتشدید میم بسیار شنونده و جاسوس سمیع شنونده و شنوانند تسمیع خوب و نیکو سنوع بالضم و سناعت بالفتح خوب شدن سنع بفتحتین جمال سوع بالفتح یکبار ماندن و پارهٔ از شب سواع بالضم نام بت قوم نوح و پارهٔ از شب سائع ضائع سوع بالضم رفتن آب بهر طرف سیاع بالفتح پهیے که در خشت و بنیان مالند و درختے است و کاه گل و بمعنی بکسر نیز آمده و بعضے گفته اند سیاع بالکسر گل ماله و بالفتح کاه گل سیع بالفتح جاری شدن آب بر زمین

باب السین مع الغین

سبوغ بالضم تمام و فراخ شدن نعمت سابغ تمام سلوغ بالضم دندان ششم سالگی افگندن گاو و گوسفند سالغ گاو و گوسفند شش ساله سوغ بالفتح آسان بگلو فرو شدن شراب و فرو بردن آن و روان شدن چیزے هر کسے را و بچه که با بچه دیگر چنان باشد که دیگرے در میان نزاده باشد سواغ بالکسر آنچه فرو برد چیزے را که در گلو مانده باشد

باب السین مع الفاء

سأف بالفتح والالف چینه دیوار و بهمزه ساکن و بفتحتین ترقیدن دست و شگافتن گرد اگرد ناخن و
پراگنده شدن لیف خرما و بفتحتین برگ خرما و موی دم سجف بالفتح والکسر پرده فرو هشتن و سخت و تاریک
شدن شب و پرده و بفتحتین باریکی میان و لاغری شکم سجاف بالکسر پرده یا آنکه سجف دو پرده که بر در
آویزند و درمیان آنها فرجه باشد و هر پارچه آنرا سجاف گویند سحف بالفتح دور کردن موی از پوست و
تراشیدن پیه از پشت و سوختن چیزی و بردن باد ابر را سحوف بالفتح نر و شیر ماده که پیه پشت او
برداشته باشند سحاف بالضم بیماری سل سخف بالفتح تنگ عیش شدن و بالضم والفتح تنگ عقل
و کم ظرف شدن و همچنین سخافه سخیف مرد سبک و تنگ ظرف و جامه اندک ریسمان تنک بافته سدف
بفتحتین تاریکی و روشنائی شب و در آمدن آن و صبح و بر آمدن و روشنائی صبح و در آمیختن تاریکی سدیف
پیه کوهان شتر سرف بالفتح خوردن سرفه برگ درخت را و سرفه بالضم کرمی است سفید که از ریزهای چوب خانه
بسازد و در آن در آید و میرد و بفتحتین غافل کردن و خطا کردن و فزونی کردن در خرج مال و جاه و خیرگی عقل و خوا
و حرص و تیزی و ریختن آب را اطراف حوض و بضمتین چیزی سفید مانند ابریشم سفید و بالفتح و کسر را نادان
و خطا کننده سرعوف بالضم نازک و سبک گوشت و اسپ دراز سعف بالفتح متاع و بفتحتین شاخ
خرما یا برگ آن و ترکیدن و شگافتن گرد اگرد ناخن و جماز عروس و بیماری است چو گرگه در لبهای شتر پیدا شو
و موی شتر او را بریزاند سعف بالفتح و تشدید فا بوریا از برگ خرما بافته و معجون نکرده خوردن دارو و برزمین
زدن مرغ سفیف تنگ پالان شتر و گیاهی است سفوف بالفتح داروی است که آرد کرده و بیخته بلقمه
بخورند و معجون کنند سفاف بالفتح زبون روی از هر چیز و کار حقیر و خاک نرم و تنگ و آردی که وقت
بیختن چون غبار بالا رود سقف بالفتح آسمانه خانه سقف بضمتین و سقوف جمع و آسمان و ریش دراز
فرو هشته و پوشیدن خانه و بالضم والفتح موضعی است و بفتحتین درازی و کوز شدن شتر مرغ و جز آن سکاف
بالکسر و تشدید کاف و اسکاف بالکسر موزه دوز و کفش گر سلف بالفتح هموار کردن زمین بماله د
گردانیدن زمین برای زراعت و انبان بزرگ و چرمی که خوب دباغت نکرده باشند و بالکسر
شوی خواهر زن و بفتحتین در گذشتن و پیش شدن و پیشینگان و پدران گذشته و بیع سلم که در آن
بها پیش از گرفتن بیع دهند و بالضم و فتح لام بچه کبک سالف و سلوف بالفتح پیش رفته و ستور آ
پیش رونده سلاف بالضم آنچه از انگور چکیده پیش از فشاردن و شراب و هر چه فشارده شود و بالضم و تشدید
لام پیشینگان سنف بالفتح رسن بر سینه شتر بستن و بالکسر برگ درخت مرخ و آن درختی است که چون
او چون بر یکدیگر سایند آتش از آن بر آید سناف بالکسر پیش سینه شتر و رسن که بر سینه شتر

نبرند سوالف گذشتها جمع سالفه سوف بالفتح بوی کردن و صبر کردن و هلاک شدن و بالضم زمین
نرم و سوف بالفتح سین و فا سر انجام و زود باشد و این حرفیست که بر فعل مستقبل می آید سواف
بالفتح خیار و هلاک شدن و بیماری ستور و مرگی مردم و بالضم نیز آمده سهف بالفتح اضطراب کردن کشته
و در خون غلطیدن در وقت نزاع و بفتحتین سخت تشنه شدن سیراف بالکسر شهریست بفارس سیف
بالفتح شمشیر زدن و موی دم اسپ و ماهی است و بکسر نیز آمده و بالکسر کنار دریا و کناره وادی و بعضی
خرما که در بن شاخهای نخل چسپیده باشد مانند ریشه سایف مرد با شمشیر سیاف بالفتح
و تشدید یا مرد شمشیر زن

باب السین مع القاف

ساق ساق پا و تنهٔ درخت سبق بالفتح پیش شدن و در گذشتن اسپ از اسپان و دیگر و بفتحتین آنچه
بدان گرو نهند در اسپ دوانیدن و تیر انداختن و جز آن سباق بالکسر بر یکدیگر پیشی کردن در دویدن
و بالفتح و تشدید یا بسیار پیشی کننده ستوق بالفتح و الضم و تشدید تا درم ناسره و قلب معرب سه تو
و بعضی ستوقه بزیادتی تا نیز گفته اند سحق بالفتح جامهٔ کهنه و سودن و آهسته رفتن و محو کردن باد نشان
زمین را و بالضم و بضمتین دوری و دور شدن و دراز شدن نخل سحیق دور سحوق بالفتح نخل دراز سذق
بفتحتین و ذال معجمه شب دوازدهم ماه بهمن که مغان آتش افروزند و جشن کنند معرب سده وجه تسمیهٔ آن
سده در فرهنگ جهانگیری و سروری مسطور است سرادق بالضم سراپرده و آنچه بالای صحن خانه
کشند سرادقات جمع سرمق بالفتح گیاهی است که بسیار نافع مرض استسقا است و آنرا اسفاناخ
گویند و شهریست باصطلخ سرق بفتحتین پارچهای حریر و دزدی کردن و بدین معنی بسکون را و کسر آن
نیز آمده سارق دزدی کننده سفق بالفتح در باز کردن سفیق جامه سخت بافته و مرد شوخ دیده
سلق بالکسر گرگ نر و چغندر و بالفتح بزبان آزردن و چرب تر کردن بروغن مشک و انبان را و
جوشانیدن و نیم پخته کردن سبزی و بیضه را آب گرم و بر قفا افکندن کسی را و گوسفند با پوست
بریان کردن و گوشهٔ جوال در هم دیگر افکندن و سخن سخت و نشان ریش پشت ستور که نیکو شده باشد
و بفتحتین دشت هموار سلوق بالفتح دهی است بیمن که زره و ران خوب میشود سلاق بالضم جوشش
زبان و بن دندان و جوشش اعضای و علتی که بچشم طاری شود و پلک را غلیظ کند و مژگان بریزد
و دانه که در بیخ زبان ظاهر میشود سلیق شاخ و برگ که از درخت بریزد سموق بالضم بلند و دراز شدن
و بالفتح دانه ترش مزه معروف که آنرا سماق گویند سماق بالضم دروغ محض و هر چیز خالص و بالضم و تشدید

میم میوه ایست ترش مزه معروف و آن را ثمم گویند سمیتق چوبے که برگردن گاو زراعت بندند و بدان شیار کنند و آن چوب را نوغ گویند سمحاق بالکسر پوست تنک بالاے استخوان سر سنبوق بالضم کشتی خرد معرب سینگ سنق بفتحتین ناگوار شدن سوق بالفتح راندن و دست بمیان بردن لبسوے عروس از ستور و خر آن و بر ساق زدن و بالضم بازار و ساقها جمع ساق باشد و سوق الحرب بزرگے جنگ و بفتحتین نیکو شدن ساق و دراز شدن آن و بالضم و فتح واو مردم فرومایه و رعایا جمع سوقه است سویق آرد گندم و جو بریان کرده که آنرا سیت گویند و شراب سوذق بالفتح و ذال معجمه سوار یعنی دست برنجن و دستیانه سواق بالضم و تشدید واو و درآمدن ساق و شگوفه خرما ساق [بهندی ستو گویند ۱۲] از آن سر راننده و چنانکه فائد از پیش کشنده سیاق بالکسر راندن و جان کندن

باب السین مع الکاف

سبک بالفتح گداختن زر و نقره سبائک پارچهاے زر و سیم گداخته جمع سبیکه سباک بالفتح و تشدید باگداز نده زر و سیم سدک بالفتح و بفتحتین لازم شدن بچیزے و بالفتح و کسر دال حریص بچیزے و چالاک دست بکارے و نیزه زدن و لازم بچیزے سفک بالفتح ریختن خون و بسیار گفتن سخن سفاک بالفتح و تشدید فا خونریز و بلیغ و قادر بر سخن سک بالفتح و تشدید کاف حلقه آهن و میخ زره تنگ حلقه و چاه تنگ و بالضم نیز آمده و میخ دوز کردن در با آهن و از بن بر کندن گوش و رفتن شکم و بالضم سوراخ کژدم و عنکبوت و خر آن و نوعے است از خوشبوئے و راه بسته سکک بفتحتین خردی گوش چنانکه بلند و ظاهر نباشد و کرے و ناشنوائی و بکسر سین کوچها جمع سکه سکاک بالکسر میخها و حلقه هاے آهن و بالضم هواے میان زمین و آسمان و جاے پرواز تیر و بالفتح و تشدید کاف آهنگر سکاسک بالضم پدر قبیله از یمن سلک بالکسر رشته و بالفتح کشیدن چیزے به چیزے و بالضم و فتح لام بچه کبک سلیک بالضم و فتح لام نام مردے است سلوک بالضم راه رفتن و در آمدن بجاے و راستها جمع سالک سالک راهرو سمک بالفتح بلند گردانیدن چیزے و بالا بردن سقف خانه و بلندی چیزے خلاف عمق و بفتحتین ماهی سموک بالضم بلند شدن سماک بالکسر چیزے که بدان بلند کرده شود چیزے سمک بضمتین جمع و نام دو ستاره ایست که یکے را سماک اعزل و دیگرے را سماک رامح گویند و آن هر دو منزله دو باے برج اسد است سنبک بالضم سم و بالکسر سم ستور سنابک جمع و زمین سخت کم نفع و نوعے از دویدن و اول باران سوک بالفتح مالیدن چیزے بچیزے و مسواک گردن سواک بالکسر مسواک و بالفتح رفتار ضعیف عرفی گوید آسمان در رفاقت عرمش

تواضع کند بچرخ سواک سهک بالفتح سائیدن و بردن باد خاک را و بفتحتین بوی ماهی و گوشت
و رنگ آهن سیک بالفتح رفتن ستور

باب السین مع اللام

سؤل بالضم و سکون همزه خواسته شده سؤال بالضم و فتح همزه خواستن سبل بفتحتین باران و خوشه
و آشوب و سرخی که در چشم پیدا میشود و نام اسپی نیکو در عرب سبیل راه و سبیل الله جهاد و هرچه
حق تعالی بدان امر کرده از خیرات و ابن السبیل مسافر سجل بالکسر و فتح با و سکون حاے مهمله زن فربه
و شتر و ستور فربه سجل بالفتح دلو بزرگ با آب و ریختن آب از دلو و بکسرتین و تشدید لام قباله با مهر و نویسنده
و نام کاتب پیغمبر و نام فرشته ایست سجال بالکسر دلوها جمع سجل و فخر کردن با هم در آب خورانیدن و
راندن و در قرآن سجیل بالکسر و تشدید جیم مکسوره معرب سنگ گل و سجیل که در قرآن واقع است سنگریزه
چند بوده از گل که با آتش دوزخ پخته شده بود و اسمای گروهی که بر سر کعبه آمده بودند بر آن مکتوب
بوده سجنجل بکسر سین و فتح هر دو جیم آئینه و این کلمه در اصل رومی است و در کلام عرب استعمال یافته
سحل بالفتح رسن تافتن و سودن درم و نقد کردن و زدن چنانکه پوست برخیزد و گشادن باد روی زمین
را از خاره و خاشاک و جامهٔ سپید از پنبه و سیم نقد سپید و بضمتین نیز آمده سحول بالضم والفتح موضعیست
بیمن که جامهٔ خوب در آن میشود ساحل کرانهٔ دریا سخل بالفتح و سخال بالکسر بزها و بزغاله های نوزاده
جمع سخله بالفتح و زبر سخال نام موضعیست سدل بالفتح فروهشتن جامه و پرده و موی و بالکسر رشته
از دُر و جواهر که بسینه فروهشته باشد سدول جمع و بالضم والکسر پرده و بفتحتین میل کردن سدیل پرده
حجله و پرده که پیش هودج کشند سربال بالکسر پیراهن یا هرچه پوشیده شود سراویل شلوار و زیر جامه
سطل بالفتح طاس دسته دار و مرد دراز سعال بالضم سرفه و سرفه کردن سغل بالفتح و کسر غین
معجمه مرد بدخو و بدخوار و مضطرب و بے آرام و صغیر الجثه سفرجل بالفتح سین و فا و جیم میوه ایکه آنرا آبی نیز
گویند سفل بالکسر والضم و سفول بالضم و سفال بالفتح فرودے و پستی نقیض علو سافل فرود و پست
نقیض عالی سل بالفتح و تشدید لام کشیدن چیزے و برآوردن نرمے و کشیدن کارد و شمشیر و
جز آن و بالکسر والضم قرحه ایست که در شش بهم رسد و همچنین سلال بالضم سلیل شمشیر از نیام
بیرون کرده و فرزند و شتر بچه نوزاده و وادی فراخ پر درخت سلول بالفتح نام مادر عبدالله بن ابی منافق
و مادر قبیله ایست از هوازن که قبیله را بدان مے خوانند سلسل و سلسال بالفتح آب شیرین
خوشگوار و سرد و صاف سلسبیل چیز نرم و خوشگوار و شراب و چشمه ایست

در بهشت سلاسل زنجیرها و بر قهاے بهم پیوسته و ابرهاے بیکدیگر پیوند شده و ریگ بیکدیگر چسپیده و سخت شده و ذات السلاسل موضعے ست که سال هشتم از هجرت حضرت رسول صلعم لشکری بسردارے عمرو عاص در آنجا بجنگ فرستاده بود سمندل مرغے است معروف که آن را آتش نسوزد سمول بالضم کهنه شدن جامه سمل بالفتح چشم کسی بیرون کردن و صلح کردن میان دو کس و پاک کردن حوض از گل ولاے و بفتحتین جامه کهنه و آبهاے اندک و گل ولاے که در ته حوض و ظرف مانده باشد جمع سمله سامل سعی کننده و صلاح کار و اصلاح امر معیشت سمال بالفتح گرمی که در آب باشد و به تشدید میم پدر قبیله ایست سنبل بالضم گیاهے ست خوشبو که آنرا سنبل الطیب خوانند و سنبل رومی نار دین باشد و بالفتح نام دو شهر ست در روم سنابل خوشها جمع سنبله و ابو السنابل کنیت صحابی ست سوال بالضم خواستن و بجاے واو همزه نیز آمده و سول بفتحتین سستی زیر ناف سهل بالفتح زمین نرم و هر چیز نرم و آسان و نام شخصے ست سهیل بالضم ستاره ایست مشهور و قلعه ایست باندلس و نام شخصے ست سیل بالفتح آب بسیار که روان باشد و روان شدن آب و خون و جز آن سائل پرسنده و خواهنده و روان شونده سیال بالفتح موضعے ست بحجاز و درختے ست خاردار و گیاهے ست که خار سپید دارد چون آنرا بکشند شیر سفید از ان برآید سیاله واحد و به تشدید یا بسیار روان

باب السین مع المیم

سام پسر نوح عم و مرگ و زر و نقره و رگهاے زر در کان سامه واحد و خیزران و کوهے ست و به تشدید میم زهر دهنده و زهر در طعام کننده و سام ابرص جانوریست زهردار که کرفش و چلپاسه گویند سام بالفتح و سکون همزه ستوه آمدن و ملول شدن سجم بالفتح روان کردن اشک و بفتحتین آب روان و اشک و مرگ بید سجوم بالضم روان شدن اشک و همچنین سجام بالکسر و بالفتح چشم اشک ریزنده سحم بفتحتین سیاهی و همچنین سحمه و سحام بالضم و درختے است و آهن و بضمتین مطرقهاے آهنگران سخم بفتحتین سیاهی سدم بفتحتین پشیمانی با اندوه و خشم با اندوه و حرص بچیزے و نری که شهوتش غالب شده باشد و همچنین مسدوم و بالفتح و کسر دال مرد سخت شیفته و بضمتین آگنده شده از آب سدوم بالفتح و ذال معجمه شهر قوم لوط که قاضی آن بے دیانتی و ناحق معروف بود سرم بالفتح راندن سنگ و بالضم رهاں روده که مخرج ثقل است و بفتحتین درد مقعد ساسم درختے ست که از ان کمان سازند و بعضے گفته اند آبنوس است سطام بالکسر تیزی تیغ و آنچه بدان سر سیخ به بندند سقام بالفتح بیماری و بالکسر بیماران جمع سقیم و بالضم و الفتح وادیے ست سقم بالضم و بفتحتین بیماری سلم بالفتح دلو که یکطرف حلقه دارد چنانکه

دلو سقایان و نام مردے ہست و گزیدن مار و دباغت چرم پوست درخت سلم کردن و فارغ شدن
از ساختن دلو و محکم کردن آن و بالکسر آشتی کردن و آشتی کننده و بالفتح نیز آمده و سلام کردن و اسلام
آوردن و بفتحتین پیش دادن بہا و گردن نہادن و درختے است خاردار و بالضم و تشدید لام مفتوح
نردبان و سبب و وسیلہ بسوے چیزے سلام بالفتح گردن نہادن و سلام گفتن و تحیت و بے گزندی
رہائی از عیبہا و نامے ہست از نامہاے خداے تعالے و درختے ہست و بدین معنی بکسر نیز آمده و دار السلام بہشت
و مدینة السلام بغداد و نہر السلام دجلہ و بالضم موضعے ہست و بالکسر آبے ہست و سنگہا جمع سلمة و بالفتح
و تشدید لام نام مردے است سالم رہنده از آفت و عیب و نام مردے است و لوستہ میان بینی و چشم
سلیم سادہ و درست و مار گزیده و بضم سین و فتح لام نام قبیلہ ایست سلجم بالفتح دراز و تیر دراز پیکان
و شلغم و بدین معنی بشین معجمہ نیز آمده سلالم بالضم و کسر لام قلعہ ایست بخیبر سلتم بکسر سین و تا غول و
سختی و قحط سال و شترے کہ ہیچ دندانش نمانده باشد سم بالفتح و تشدید میم زہر دادن و زہر در طعام
کردن و قصد کردن و صلح کردن میان دو کس و سر قاروره استوار کردن و اصلاح کردن چیزے و
سوراخ و زہر و بدین دو معنی بکسر و ضم نیز آمده و چیزے سفید مانند مہرۂ سفید کہ از دریا بیرون آید و نام دو
رگے است در بینی اسپ و سم الخیاط سوراخ سوزن و سم الفار مرگ موش کہ آنرا عوام سنبل خار گویند
و سم الحمار خرزہره سموم بالفتح باد گرم کشنده و بالضم زہرہا و سوراخہا جمع سم سمسم بکسر ہر دو سین
کنجد و نام رنگے است و بفتح ہر دو سین روباه و بالضم و بالکسر مورچہاے سرخ سمسمہ واحد سمسام
بالفتح چالاک و سبک سنام بالفتح کوہان و سنام الارض میان زمین و درختہاے زمین سنم
بالفتح و کسر نون گیاه بلند کہ شکوفۂ او برآمده باشد و شتر بزرگ کوہان و بفتحتین بزرگ کوہان شدن
شتر سوم بالفتح گران فروختن و وقت نمودن در فروختن و خریدن سہم بالفتح تیر و تیر چوب کہ در سقف
خانہ کنند و تیرے کہ بدان قرعہ زنند و فال گیرند سہام بالکسر جمع و بہره و نصیب سہمان بالضم جمع
و نام قبیلہ ایست و گرداگرد خانہ و مقدار شش گز در ساحات و معاملات مردم و سنگ در
خانہ کہ براے شکار شیر سازند سہام بالضم تاریکی و تغیر روے و بالکسر وادی است در یمن و بالفتح
گرمی و سموم و شدت حرارت تابستان و تارہا مانند تار عنکبوت کہ در گرما میان ہوا ظاہر شود سہیم
بالفتح و کسر ہا خداوند بہره و حصہ و شریک سہوم بالضم ترش روئی و بالفتح عقاب پرنده

باب السین مع النون

سبحان بالضم پاکی کردن و بپاکی خواندن خدارا سجن بالکسر زندان و باز داشت و بالفتح باز داشتن

دو ر زندان کردن سجّان بالفتح وتشدید جیم زندانبان سجّین بالفتح زندان کرده شده وبالکسر وتشدید
جیم دائم وشدید وموضعیست که دروی نامهای فجار وکفار بود و وادیست در جهنم و زمینیست در طبقه
هفتم زمین سحق بالفتح جمع کثیر سحبان بالفتح نام مردیست که بر هر چه می گذشت آنرا تخمین میکرد وبگمان
وقیاس دران چیزی می گفت ونام فصیحی است که بفصاحت وبلاغت ضرب المثل است وآنرا سحبان
وائل گویند ووائل قبیله ایست وبالضم نری بوده است در عرب که شتر باد بار ابدان کشتی میداد سخن
بالضم گرم سخین آب گرم سخون بالفتح شوربای گرم کرده سدین وسدن بفتحتین پیه وخون وصوف و
پرده سادن خادم کعبه وبتخانه سرجین وسرقین بالکسر معرب سرگین سرطان بفتحتین خرچنگ و
نام برجی است وورمی است سوداوی وچون آن ورم بزرگ شود بواسطهٔ عروق سرخ وسبز مشابه شود
بپایهای خرچنگ وعلتی است که در سر بند دستهای چارپا شود وتیز رو وبزرگ لقمه کنند وسریان بفتحتین
رفتن چیزی در جمیع اجزای چیزی سرحان بالکسر گرگ وشیر درنده ونام سگی است سروان
بالفتح دهی است بسیستان سعن بالفتح وسکون عین مهمله چربی وپیه گوشت وبالضم خنک ومشک
که از نیمه اش ببرند ودر نیمه اش نبید سازند وگاهی بآن آب خورند چون دلو وگاهی ریسمان ونیبه
دران کنند سفن بالفتح پوست باز کردن از درخت وجز آن وخاک رفتن باد از زمین وبفتحتین تیشه
چوب تراشی یا هر چه بدان چیزی تراشند وپوست درشت ماهی ونهنگ بر قبضهٔ شمشیر وکارد کنند وبضمتین
کشتیها وهمچنین سفائن هر دو جمع سفینه سفّان بالفتح وتشدید فا خداوند کشتی وموضعیست
سفون بالفتح باد خاکروب سوافن بادهای خاکروب جمع سافنه سفین بالفتح موضعی
است بمشرق سکون بالضم آرمیدن وبالفتح قبیله ایست از یمن سکّان بالضم وتشدید کاف د
کشتی وساکنان وباشندگان بجائی وبالفتح وتشدید کاف کارد گر وهمچنین سکاکین سکّین با
وفتح کاف قبیله ایست از عرب وخرجالاک وچیست وبالکسر وتشدید کاف مکسور کارد سکن
بالفتح اهلخانه وبفتحتین آتش وهر چه بوی آرام گیرند چون زن وفرزند وجز آن ونام مرد
است ورحمت وبرکت سلطان بالضم والی وحجت وقدرت وبضم لام نیز آمده سلوان بالف
تسلی شدن ودارویی است که بغمگین دهند تا فرح یابد یا آبی که باو بنوشانند تا شاد
یا خاک گور مرده که در آب کرده بخورد عاشق دهند تا عشق او زائل شود ووادیی
وچشمه ایست در قدس سمن بالفتح روغن وروغن کردن در طعام وبالکسر وفتح میم فربه
شدن سمین وسامن فربه سامان بالکسر فربهان وبالفتح وتشدید میم روغن فروش

دهی ست بهمدان ساوان دهی ست به ری و محله ایست باصفهان و نام دهے ست که ملوک ساوانیه
بدان منسوب اند سن بالکسر و تشدید نون دندان و سال و مقدار عمر و گاو وحشی و کوهے ست بمدینه
و موضعے ست بری و شهریست برکنار دجله و دندانه قلم و دندانه سیر و شاخ چهارپا و بسیار خوردن و بالفتح
سنان در نیزه کردن و مسواک کردن و سخت راندن شتر و بیان کردن چیزے و گل را سفال ساختن و
نیزه زدن کسی را و گزیدن و شکستن دندان کسے و نیک چرانیدن و بچرا فرستادن و صورت چیزے کردن
و صفا دادن و آب بر روے ریختن و خاک بر زمین ریختن و بلند کردن و تیز کردن و جلا دادن تیغ و
جز آن و گنده و بد بو شدن چیزے سنون بالفتح داروے که بر دندان بمالند سنان بالکسر فسان و
سر نیزه و سر عصا و تیزی هر چیزے سنن بفتحتین شتران تیز رو و روش و طریق و بضمتین و بکسر سین و ضم آن
با فتح نون اول نیز آمده و بالضم و فتح نون جمع سنت ست یعنی سیر تها و عادتها سنین بالفتح آنچه از
سنگ و آهن در وقت سائیدن بیفتد و بالکسر سالها جمع سنة سوسن بالفتح گلے ست معروف
و آن دو قسم ست سفید که آنرا آزاد گویند و کبود که آن را ایرسا گویند سینین درختے ست واحد سینه و
طور سینین و طور سینا کوهے ست بشام سیحان بالفتح نهریست بزرگ در شام و نهریست دیگر ببصره
که آنرا ساحین نیز گویند سیحون بالفتح نهریست بماوراء النهر و نهریست بهند سیروان بکسر سین و فتح
را قصبه ایست و قریه ایست به مصر و موضعے ست بفارس و موضعے ست نزدیک ری

باب السین مع الواو

ساؤ بالفتح و سکون همزه وطن و نیت و دور شدن غم و کشش بچیزے سجو بضمتین و تشدید واو آرمیدن
و دائم شدن و ناله کشیدن ناقه سحو بالفتح گل کشیدن به بیل سخو بالفتح براے آتش جا کردن تا آتش
افروخته شود سدو بالفتح دست دراز کردن به چیزے و گام فراخ نهادن سترو بسر و بالفتح درخت معروف
سروه واحد و بالکسر شهریست قریب دمیاط و دهی است سطو بالفتح دست در رحم ناقه کردن را ے
تا آب فحل را بیرون کشد و دور نهادن اسپ گام را و بسیار شدن آب و سخت گرفتن و حمله بردن و
قهر کردن و سطوة یکبار حمله بردن سعو بالکسر ساعتے از شب سلو بالفتح و بضمتین و تشدید واو خورسند
شدن و زایل شدن اندوه و فراموش کردن سمو بالکسر بلند و بضمتین و تشدید واو بلند شدن
سهو بالفتح فراموش کردن و غافل شدن و دل بسوے چیزے رفتن و آرمیدن

باب السین مع الهاء

سبه بفتحتین رفتن عقل از پیری و خرف شدن سته بالفتح و بفتحتین مقعد سفاه و سفه بفتحتین

سبکی و نادانی سفیه نادان و سبک عقل سموه بالضم رفتن ستور چنانکه مانده نشود سسته بفتحتین بسال

باب السین مع الیاء

سبی بالفتح اسیر کردن و اسیر کرده شده سابری بکسر بای موحده نوعی از جامهای گرانمایه و باریک و بهترین خرما سامری نام مردی است که بحکمت گوساله از طلا ساخت و جمعی کثیر را بعبادت آن خواند و گمراه کرد موسی بر وی دعا کرد تا بجنون گرفتار شد و مردم او را از شهر بیرون کردند و صاحب قاموس گوید گبری بود از کرمان یا آنکه از اکابر بنی اسرائیل است منسوب بموضع سامره که یکی از موضع بنی اسرائیل است سباعی بالضم مرد هفت اندام درست و کلمه هفت حرفی ساحی بکسر حای مهمله درپای آرسیده و ظرف برسجزی بالفتح والکسر منسوب بسیستان معرب سگزی و این کلمه بی یای نسبت استعمال نشده سحی بالفتح ببیل گل را از زمین کشیدن سخی جوانمرد سادی ششم مرادف سادس سدی بالضم و تشدید دال یا لقب مردی دانشمند که بر سده مسجد کوفه معجر زنان میفروخت سری بالفتح در شب رفتن و بالفتح و تشدید یا مهتر و مرد بزرگوار و جوی خرد و سری سقطی نام بزرگیست معروف ساری در رونده بهمه اجزای چیزی سریجی بالضم سین و فتح را شمشیر خوب منسوب بسریج آهنگر سعی بالفتح کوشیدن و قصد کردن و کار و کسب کردن و دویدن و شتابه کردن و رفتن بخراج و باج گرفتن ساعی والی بر قومی و کاری و باج ستان و آن که کاری بر کسی افگند و سخن چین و عیب جوی و رئیس یهود و نصاری سقی بالفتح آب دادن و فراهم آمدن زرد آب در شکم و عیب کردن و بالکسر آبی که داده شود بکسی و مزارعت آب داده و پوستی که در آن آب زرد باشد ساقی شراب و آب دهنده سامی بلند سمی بالفتح و تشدید یا همنام و مانند سنی بالفتح و تشدید یا بلند و روشن سباهی عاقل فراموش کننده

باب الشین مع الالف

شتا بالکسر زمستان شتی بالفتح و تشدید تا پراگندها جمع شتیت شرا بالکسر و الفتح خریدن و فروختن شری بفتحتین گوشهٔ زمین و مال زبون و مال نیک و بیشه شیر شرفاء بالفتح گوش دراز و آنچه گوش او دراز و بیرون باشد خلاف شکاء بتشدید کاف چنانکه گفته اند کل شکاء بیوض و کل شرفاء تلد یعنی هرچه گوش او اندرون باشد تخم میدهد و هرچه گوش او برآمده باشد بچه زاید و بضم شین و فتح را بزرگان جمع شریف شرقاء بالفتح ستور گوش شگافته شرکاء بالضم و فتح را انبازان جمع شریک شطاء بالفتح خوشه برگ کشت و نهال کشت و نهال درخت شاطی بکسر طاء و همزه در آخر کناره دریا و جوی شعری بالکسر دو ستاره روشن که بعد از جوزا برآید یکی را شعری عبور خوانند و دیگری را شعری

بصار مشهور شعرے عبور است و ابوکبشه جد مادری حضرت رسول صلعم او در جاهلیت پرستیدے
با قریش در پرستش اصنام مخالفت نمودے ازین جهت حضرت رسول صلعم را قریش بعد از ظهور
اسلام ابن ابی کبشه گفتندے یعنی مخالف است در پرستش اصنام شعرا بالفتح نوعے از شفتالو
زمین پر درخت و پوستین و مگس کبود و سرخ که بر شتر و خر و سگ افتد و خیر منکر و درشت و سختی و بلاے
عظیم و سخت و بالضم و فتح عین جمع شاعر شفاء بالکسر دوا و تندرستی و بالفتح و بے همزه کنار و طرف
هر چیز شفعا بضم شین و فتح فا درخواست کنندگان گناه مردم و شفعه کنندگان در بیع شقاء
بالکسر بدبخت شدن و بدبخت شده به همزه و بغیر همزه آمده شکوے بالفتح گله کردن شلل بالفتح
و تشدید لام دست خشک شده شانی بکسر نون و همزه در آخر دشمن دارنده قال الله تعالی
ان شانئک هو الابتر شوری بالضم مشورت شوها بالفتح زن بد شکل و درشت رو و زن خوبرو و
اسپ نیک دو دو فراخ دهن و بینی و کوچک دهن شهلا بالفتح زن شهل چشم شهبا بالفتح اسپ
و اشتر که سپیدیش بر سیاهی غالب باشد و آن را سرخنگ گویند شی بالفتح چیز اشیا جمع یا اسم
جمع شتی بالضم والکسر و فتح یا چیزک تصغیر شے و شوے بالضم چنانکه مشهور است خطا است

باب الشین مع البا

شؤبوب بالضم و سکون همزه یک دفعه باران و طرف هر چیز شآبیب بالفتح و مد همزه جمع شؤبوب
و جوان شباب بالفتح جوانی نوجوانان و اول هر چیز و بالکسر نشاط و دو دست برداشتن اسپ
از روے نشاط و چیزے که بدان افروخته شود آتش و بالضم و تشدید با جوانان و همچنین شبان بالضم و تشدید
با هر سه جمع شاب شب بالفتح و تشدید با برافروختن و جنگ و بلندی هر چیز و جوان شدن و زاک
سفید که آنرا بهندی پهٹکری گویند و بهتر نوعش یمنی است که آنرا شب یمانی خوانند شبوب بالضم
برافروختن آتش و گرم شدن و زار و بالفتح آنچه بوی آتش افروزند و نیکی کننده و بدی کننده و اسپی که هر دو دست
بردارد شجاب بالکسر سر بند شیشه و چوبے چند ایستاده که بر آن جامه نهند شجب بالفتح اندوهگین شدن و هلاک
شدن و هلاک کردن و اندوهگین کردن و مشغول کردن و بفتح جیم نیز آمده و استوار کردن سر شیشه شجاب و حاجت
و اندوه شدن غائب و مشک خشک که در و سنگریزه را حرکت دهند و شتران ابدان خوانند و نام دو قبیله
و شلے که نیمه اش ببرند و نیمه دیگرش دلو سازند و تحتین اندوه و رنجے که بسبب مرض یا قتال رسد و شجبین بهر
ثنوب که راعی دلو را بدان آویزد و برند شجوب بالضم هلاکت شدن و ستونهاے خانه جمع شجب شحوب بالضم لاغر شدن
و از گون شدن از لاغری و گرسنگی و سفر و زمین را کندن به بیل شخب بالفتح خون و شیر بیک کشیدن از پستان شیر

فرود آمدن و بالضم آنچه بیک کشیدن پستان فرود آید از شیر وقت دوشیدن و بفتحتین قلعه الیست شخاب
بالکسر شیر وقتے که دوشیده شود شخذرت بالفتح و ذال معجمه راندن و بفتحتین شاخهاے پراگنده
درخت که آنرا ابر نه شده واحد و متاع خانه از قماش و غیر آن و پوست شاخها بریدن و پوست
دور کردن شاذب دور شونده از جاے خود شرب بالکسر آب و حصه از آب و بالفتح آشامندگان
جمع شارب و بهر سه حرکت آشامیدن و خوردن آب و مانند آن و بعضے گفته اند که بالفتح مصدر
است و بالضم و الکسر اسم مصدر است یعنی آشامیدنی و خوردنی و بفتحتین جوضهاے خرد گرد درختان
که درختان از آن آب خورند و سبز و تازه بمانند و بسیار خوردن آب شارب بروت و آب خورنده
شراب آشامیدنی و خوردنی از مائعات شزوب بالضم و زاے معجمه باریک شدن اسپ
شازب درشت و خشک و لاغر شصب بالکسر سختی و قحط شصوب بالضم سخت شدن عیش
شاصب سخت شعب بالفتح شگاف و درز و فراهم آوردن و درز و شگاف و جدا کردن از هم و
بهم پیوستن و اصلاح کردن و افساد کردن و شگافتن و پراگنده شدن و نام گروهے ست به یمن
و شعبی دانشمند مشهور از آن گروه است و قبیلهٔ بزرگ و گفته اند اول شعب است بعد از آن قبیله بعد از آن
فصیله بعد از آن عماره بالکسر بعد از آن بطن بعد از آن فخذ و بالکسر دره کوه و دراے که
در کوه باشد و جاے روان شدن آب در زمین و نشان شتر شعاب بالکسر جمع و بفتحتین دور بودن
شاخهاے چارپا از همدیگر و دور بودن دو دوش از یکدیگر و بضم شین و فتح عین گردن اسپ و یال
سر اسپ و هر چه از آن بلند باشد و گروهها جمع شعبها ست و شعب اربع دو دست و دو پا باشد
شعیب بالضم توشه دان و نام پیغمبرے ست و مشک کهنه شغب بالفتح و بفتحتین برانگیختن
فتنه و فساد و تباهی و بفتحتین نام زنے ست شقب بالفتح و الکسر زمین پست و جاے فرود آمدن
میان دو کوه و بالکسر شگاف کوه و سوراخ در زمین و کوه که مرغان در آن آشیان کنند شنب
بفتحتین تیزی و خوبی دندان شوارب رگهاے چند در حلق و مجاری آب در گردن و موهاے
بروت شوب بالفتح آمیختن و شوربا و عرب گوید ما عنده شوب و لا روب یعنی نیست نزد او شوربا
و نه شیر ماست شده شهب بالفتح سپیدی بر سیاهی چیزے غالب آمدن و کوهے که بالاے او
برف باشد و بالضم موضعے ست و بفتحتین سپیدے بر سیاهی غالب آمدن و بضمتین کواکب روشن و سه
شب از آخر ماه شهاب بالفتح شیرے که دو حصه اش آب باشد و بالکسر شعله از آتش
بلند شده و مرد گند رنده در کار شیب بالفتح موهاے سفید و سفیدے مو و بالکسر و دال تازیانه

وکوہے ست و آواز لبہاے شتر بوقت آب خوردن

باب الشین مع التاء

شبعة بالضم مقدار سیری یکبار از طعام شباعة بالضم آنچہ بعد از سیر شدن بماند و نام زمزم شبکة
بفتحتین دام صیاد شبہة بالضم پوشیدہ و مشتبہ شدہ شبت بکسرتین و تشدید تا ترہ معروف کہ آنرا
سود گویند شت بالفتح و تشدید تا و شتات بالفتح پراگندہ شدن شتیت پراگندہ و دندان گشادہ
شتی جمع شجاعة بالفتح دلیر شدن و بردلی نمودن در کارزار و در جاے خوف شجعة بالفتح والکسر و بفتحتین دلیران
شجة بالفتح و تشدید جیم جراحت و شکستگی سر شجنة بہر سہ حرکت و فتح نون نام مردے است و رگہا و
بیخہاے درخت در ہم شدہ و شجنة رحم قرابت و خویشی نزدیک و بغایت پیوستہ و فی الحدیث الرحم
شجنة من اللہ یعنی رحم با خود ہست از رحمن او قرابتے ست بخدا شحتة بالکسر بمعنی درانیدن و طائفہ
از اسپان کہ جاے بستہ باشند براے حیا و دوکاہ و دانہ کہ شبا روز براے چار پا بستہ شود و مردیکہ
براے ضبط کارہا و سیاست مردم در شہر پادشاہ نصب کند شحمة بالفتح اندک پیہ و چربی و شحمة الاذن
نرمہ گوش و شحمة الارض سماروغ شحامة بالفتح فربہ شدن شخت بالفتح لاغر و باریک شدن شدة
بالکسر و تشدید دال سختی و بالفتح یکبار حملہ بردن شربة بالضم مقدار یک خوردنی و آشامیدنی از آب
و جز آن و سرخی رو و موضعے است و بفتح نیز آمدہ و بالفتح یکبار آشامیدن و درخت خرما کہ از دانہ روید
و بالضم و فتح زا مرد بسیار آشامندہ و بفتحتین بسیار آشامیدن و حوض خرد گرداگرد نخل کہ او را سیراب
دارند و تشنگی و شدت حرارت و بہ تشدید با زمین بسیار گیاہ کہ در آن درخت نباشد و موضعے است و طرز
و طریق شرکة بالکسر انبار شدن و بفتحتین دام صیاد شرشرة بفتح ہر دو شین شگافتن و پارہ کردن
چوب و جز آن و کرانہ شراشر جمع شرة بالکسر و تشدید را حرص و نشاط جوانی و بد شدن شرارة
بالفتح بد شدن و پارہ آتش کہ بجہد و ہمچنین شررة شرفة بالضم کنگرہ و شرفة المال گزیدہ
از بن مال شرعة بالکسر راہ و بعضے گفتہ اند راہ ظاہر و مستقیم و آنچہ شرع کردہ حق تعالی براے
بندگان و دام مرغ سنگخوارہ و رودہ ساز و زہ کمان و بفتح نیز آمدہ شریعة راہ ظاہر و راست
و شرع و دین حق تعالی کہ براے بندگان کردہ و آبخور شرقة بالفتح جاے نشستن در آفتاب و
جانب شرق و آفتاب وقتی کہ روشن شود و از مشرق برآید و بالضم اندوہ و بفتحتین نشانے کہ بدان نشان
کنند بر گوش شگافتہ را شرقیة بالفتح و تشدید یا موضع مشرق رو و قولہ تعالی من شجرة مبارکة
زیتونة لا شرقیة و لا غربیة یعنی نہ شرق رو ست و نہ مغرب رو یعنی نہ ہمیشہ در آفتاب ہست نہ ہمیشہ سایہ

و همچنین درخت تازه و تر و میوه اش پخته و تر و پاکیزه شود و بعضی گفته اند بمعنی دهی در ملک شام است که نه مشرقی
و نه مغربی است بلکه درمیان واقع شده اما معنی اول صحیح است شراسة بالفتح بدخلق و بدخو شدن
شرذمة بالکسر جمعی اندک از مردم و پاره از میوه و جز آن شرحة بالفتح پارهٔ گوشت بدرازا بریده شریجة
سبدی که از برگ خرما بافند و در آن خربزه و جز آن بردارند و نیز پاشه که بدان پرنده تیری چسپانند و خانهٔ کبوتر
که از نی میسازند و کمان که از چوب شریج راست کنند و آن چوبی است که چون شگافند دو پاره شود و
چوب خم شود و نشکند شریطة تعلیق چیزی بچیزی و پیمان و شرط و رسن از پوست خرما بافته شرطة بالضم
چاوش و پیاده کوتوال شظیة بالفتح و تشدید یا پاره از هر چیزی و دندانهٔ کوه و جز آن شعلة بالضم درخشش
آتش شعوذة بالفتح شین و واو و ذال معجمه معرب شعبده شعیرة یک دانه جو و دنبالهٔ کارد و شعیرة
و قربانی حج و عبادت و آنچه بر دستانی باشد شعبة بالضم پیوند کاسه و ظرف و گروهی و طائفه از هر چیز و
جدائی شعشعة باب آمیختن شراب را و خلط کردن چیزی بچیزی و اندک ماندن از ماه و بمعنی پرتو
آفتاب چنانکه مشهور است در کلام عرب نیامده شفاعة خواهش کردن شفعة بالضم همسایگی خانه
و زمین شفة بالفتح لب و خفیف الشفة کم سوال و نبت الشفة سخن شفاه بالکسر جمع شاقة بالفتح
سکون همزه ریش که در پا برآید و آنرا بغیر داغ علاج نباشد شقرة بالضم پلک چشم کنارهٔ هر روی و بالفتح
کارد و لشکر ده گلنشگران و تیزی شمشیر و خادم شفقة بالفتح مهربانی شقرة بالضم سرخی با سیاهی آمیخته شقاوة
و شقوة بالفتح بدبختی شقة بالضم و تشدید قاف جامهٔ پیش شگافته خلاف جبه و سفر دور و دوری و ناحیه و شقة
بدین سه معنی بکسر نیز آمده و بالکسر پاره از لوح و عصا و جامه و غیر آن شقیقة یکطرف سر و برق که در افق
منتشر شود و مرضی است و باران بزرگ قطره و درد نیم سر و نام جبرهٔ نعمان بن منذر و گشادگی میان دو کوه
از ریگ که در وی علف باشد شقائق جمع شقشقة بالفتح هر دو شین بانگ کردن شتر نر و کنجشک و شگافتن
هیزم و سخن خوب راندن و بالکسر آنچه شتر مانند شش از کام بوقت مستی بیرون آرد و خطبهٔ شقشقیه منسوب
بعلی رض بن ابی طالب زیرا که چون حضرت امیر المومنین پاره از آن خواندند مردی برخاست و سوال مسئله کرد حضرت
بجواب آن مشغول شد و دیگر بر سر آن خطبه نرفت ابن عباس رض گفت کاشکی این خطبه را با تمام میرسانید
حضرت فرمود هیهات تلک شقشقة هدرت ثم قرت + این شقشقه بود که آواز کرد و باز بجای خود قرار گرفت
یعنی از سر حال سخنی چند بر زبان آمد و در آن اختیاری نبود شکلة بالضم سرخی و سفیدی چشم
شاکلة خوی و خرد و تهیگاه و روش و راه و ناحیه و سپیدی بناگوش شکاسة بالفتح بدخو شدن
شکایة بالکسر گله و شکوه شکیمة دهنه لگام و گوشهٔ دیگ و طبیعت و سرشت شماتة بالفتح

بمکروهی که بکسی رسد شامت شادی کنند بمکروه کسے شمه بالفتح وتشدید میم یکبار بوے کردن و
بوے اندک شامته نشان سیاه در بدن وزمین وشتر ماده سیاه وبوے دهن و بالفتح وتشدید میم
قوت بوکردن شامته بالفتح وسکون همزه ومد همزه شوم شمامته بالفتح بوے خوش که بوے کرده شود
شناعه بالفتح زشت شدن وزشتی شنعه بالضم زشتی شنارة دشمنی شنشنة بکسر هر دو شین عادت
وطبیعت شهامته بالفتح بزرگ شدن وروان شدن حکم وچست وتوانا شدن وشادمان
شدن شهقة بالفتح نعره زدن شهادة خبر درست وگواهی راست وشهید شدن شهرة بالضم اشکارا
کردن وشمشیر برکشیدن از نیام شوصة بالفتح ورم وبادکه در پهلو واضلاع پیدا شود وآنرا ذات الجنب
نیز گویند شوکة بالفتح خار وقوت وسلاح وتیزی آن وشدت هیبت کارزار وجراحت دشمن وسرخی
که بر بدن ظاهر شود وشوکة العقرب نیش کژدم وشوکة الحائک چیزی است که جولاهه بدان رومی جامه را
هموار کند شولة بالفتح دم کژدم که برداشته باشد ودو ستاره که بردم برج عقرب واقع شده وآن
منزل قمر است ونام زنے است نادان شیمة بالکسر طبیعت وبهمزه نیز آمده شائبة آمیزش وآلودگی شوائب
جمع شیخوخة بالفتح از پنجاه سالگی تا هشتاد سالگی یا تا آخر عمر شیختة بالفتح ریگی است سفید ببلاد بنی اسد
بنی حنظله وبالکسر جمع شیخ شیبة بالفتح موے سفید وسفیدی موے وپیری وبالکسر نشان ورنگ غیر از
رنگ اصل چیزے شیعة بالکسر اتباع وانصار وگروه علیحده وسر خود وغالب شده در عرف این اسم بر جمعی که
دوست دارند علی بن ابیطالب وفرزندان او را ومتابعت ایشان کنند در واحد وکثیر استعمال

باب الشین مع الثاء

شبث بالکسر تره الیست وبالفتح چنگ در زدن ودرآویختن از چیزے وبالفتح وکسر با چنگ در زننده و
بتحتین عنکبوت وکرمی است که پایهاے بسیار دارد ونام مردی است شث بالفتح وتشدید ثا گیاهی است خوشبو
تلخ مزه که بدان دباغت کنند ومگس انگبین وسنگی سر کوه که مانند کنگره نماید شرث بالفتح غلیظ کهنه وبتحتین
سطبرے ودرشت دست شگافتن آن شرنبث بروزن غضنفر سطبری دست وپا وشیر درنده ومرد نادان شعث بتحتین
ژولیده وگرد آلوده موشدن وپراگندگی کار وعرب گوید لم شعثک یعنی حق تعالی جمع کند کار پریشان وپراگنده ترا

باب الشین مع الجیم

شاج بالفتح وسکون همزه پس افگندن کارے را شاهدانج تخم کنب که آنرا حبة الخضرا گویند معرب شاهدانه
شاهسپرج گیاهے معروف معرب شاه تره شج بالفتح وتشدید جیم سر شکستن وشگافتن کشتی وخبر آن آب
دریا را وقطع کردن راه بیابان وآمیختن شراب بآب شجیج مرد سر شکسته شجیج سر شکسته شجاج بالضم

بانگ کردن زاغ و شتر و مرغ و بالکسر شکستگیهاے سر جمع شجّه بالفتح و یکدیگر را سر شکستن و بالفتح
و تشدید جیم کره خر و از این جهت استر بارا نبات الشجاع گویند شرج بالفتح جاے روان شدن آب
از سنگستان بر زمین نرم و وادی است بیمن و نام آبے است و مانند و گونه و گروه و انبار شدن
و فراهم آوردن و دروغ گفتن و بر یکدیگر چیدن و خرد کردن خشتها را و استوار بستن خریطه و بفتحتین کشادی
و فراخی وادی و شگاف کمان و بند خیمه و یک خایه از خایهٔ دیگر بزرگ تر شدن شطرنج بالکسر بازی است
معروف و بسین مهمله نیز آمده شفارج بالضم طبقے که در وے پیالها نهند معرب پیشپارن شمج بالفتح آمیختن
و شتاب نمودن و دوردور بکنده زدن جامه را شماج بالفتح چیزے که بعد از خوردن انگور از دهان
بیندازند و بمعنی چیز نیز آمده شنج بفتحتین در کشیدن و درهم شدن پوست

باب الشین مع الحاء

شبح بفتحتین کالبد و سواد شخص که از دور بنظر آید و بسکون با نیز آمده شحّ بهر سه حرکت و تشدید حاء
مشهور بضم است حرص و بخل شحیح بخیل و حریص شحشح بفتح هر دو شین بیابان فراخ و ملازم بر چیزے
و بدین معنی است شحشاح و بدخلق و خطیب بلیغ و شجاع و غیور و بدین معنی است شحشاح و نیز شحشاح زنے که
گویا مرد است در قوت شحم بالفتح فربه شدن شرح بالفتح بیان کردن و آشکارا کردن و بریدن
و گشادن و دانستن و کشاده کردن چیزے را و بکارت گرفتن تشریح پاره گوشت و همچنین شرحه بالضم
فتح را نام قاضی است معروف شارح نگاهبان زراعت از مرغان شطح بالفتح بیجائی کردن و باصطلاح
صوفیه چیزهاے مخالف ظاهر شرع گفتن شطاح بالفتح و تشدید طاے حیا و باصطلاح صوفیه کسی که مخالف
ظاهر شرع سخن گوید و این هر دو صیغه در کتب معتبر لغت یافته نشد و ظاهر است که فارسی هم نیست لیکن
زبانها مذکور و در کلام عرب مشهور است شقیح بقاف زشت مرادف قبیح شیح بالکسر گیاهی است که آن را
بفارسی درمنه ترکی گویند و بروی است یمنی و مرد بجد در کارها

باب الشین مع الخاء

شخّ بالفتح آواز دوشیدن شدخ بالفتح شکستن چیزے نرم و میل کردن کوهان شدن و دراز شدن
سپیدی پیشانی و بفتحتین بچه که ناتمام از شکم بیفتد شرخ بالفتح بیخ و ریشه و طرف برآمده از چیزی و اول
جوانی و اول کار و تاج هر ساله شتر و نیز کے که هنوز او را نیمه دسته نکرده باشند و آب نداده باشند و همزاد و مانند و
جوانان جمع شارخ و جوان شدن و برآمدن دندان شتر شلخ بالفتح اصل و نسل هر دو و نطفه و اندام نهان شالخ
بفتح لام جد ابراهیم علیه السلام شمخ بالفتح بلند شدن و تکبر کردن و نام پدر قبیله ایست شامخ بکسر میم متکبر

و خیر بلند شِمِلّاخ بالفتح و تشدید میم نام چند شعرے است شُمُوخ بالضم بلند شدن و تکبر کردن و بالفتح بیابان دد شِمْراخ بالکسر شاخ که بر وے انگور و خرما باشد و سر کوه و سپیدے پیشانی اسپ که تا لب او رسیده باشد و طرف بالائے ابر شَیخ بالفتح پیر و خواجه و آنکه سن پیری در وے ظاهر شود یا آنکه از پنجاه سال گذشته باشد و به هشتاد نرسیده یا به آخر عمر شیخته و مشایخ و شیخه بالکسر جمع

باب الشین مع الدال

شَدّ بالفتح و تشدید دال دویدن و بلند بر آمدن آفتاب و استوار کردن و نیرو دادن شدید سخت و دلیر و بخیل و شیر درنده و نام مردی است و بالضم و فتح دال نام شاعرے است شِداد بالکسر خرهای استوار و محکم جمع شدید و بالفتح و تشدید دال نام میر بادشاهی کافر مشهور که بعد از شدید برادر خود بادشاه شد و ضحاک تازی خواهر زاده او بود شُرود بالضم شراد بالکسر رمیدن و قافیه شرود بالفتح قافیه مشهور و منتشر در جهان شُرد بضمتین و فتحتین رمندگان جمع شارد و شرود بالفتح شُکد بالضم عطا و شکر و بالفتح عطا کردن شُهد بالفتح شاهدان بضمتین و بالضم نیز آمده و بعضے گفته اند شهد عسل با موم شُهود بالضم حاضر شدن و حاضر شدگان و گواهان جمع شاهد شهید بالفتح و الکسر گواه و آئین روز شهادت و کشته در راه خدا و آنکه از علم او هیچ چیز غائب نباشد و نامے است از نامهائے خدا تعالی شاهد گواه و نامی است از نامهائے پیغامبر صلعم و زمان و ملک و روز جمعه و بیرون بوشیکرفتن اسپ که شاهد باشد بر خلاف اسپ و آنچه از شکم مادر همراه بچه بیرون آید مانند آب بینی و صلواة شاهد نماز مغرب و مشهور روز جمعه یا روز عرفه یا روز قیامت شِید بالکسر آنچه دیوار بدان اندایند از آهک و گچ و جز آن و بالفتح بگچ و جز آن اندودن دیوار

باب الشین مع الذال

شبذ بفتحتین فریبی است یا بیورد شَحْذ بالفتح تیز کردن کارد و شمشیر و مثل آن و تافتن گرسنگی شکم را و راندن و خشم زدن چیزے را و بسخت راندن و غضب کردن و ستم کردن و الحاح کردن در سوال شَحّاذ بالفتح و تشدید حا تیز کننده شمشیر و کارد و الحاح کننده در سوال که عوام آنرا شحات گویند شَذّ بالفتح و تشدید ذال تنها شدن و بر آمدن از میان قوم و همچنین شذوذ شذ و بالضم پراگنده و یکیک شدن و راندگان شاذ به تشدید ذال جدا شده و تنها مانده شَقْذ بالکسر و سکون قاف بچه حرباء بفتحتین چشم زدن چیزے را و دور شدن و رفتن و بکسر قاف آنکه در خواب نشود و به چشم زننده چیزے را شَمَذ بالفتح و شِماذ بالکسر آبستن شدن ناقه و دم بر داشتن آن

باب الشین مع الراء

شبر بالکسر وجب که آنرا بدست نیز گویند و بالفتح وجب کردن و بخشیدن و عطا کردن و کشتن به جهت گشنی
دادن و شبر گشنی دادن و نکاح کردن و عمر و بکسر نیز آمده و دو وال چرم و بفتحتین عطا و نیکی و چیزی که ترسایان دهند
از قسم قربانی شبر بالفتح و تشدید بای مفتوح و شبیر بالفتح و کسر بای و مشبر بروزن محدث هر سه نام فرزندان
هارون علیه السلام که حضرت بدان نامها حسن و حسین و محسن رض را میخواندند شتر بالفتح بریدن و نام مردی است و بفتحتین بریده
شدن و برگشتگی پلک چشم از بالا و یا پائین یا شگافتن پلک زیرین یا فرو هشتن پلک زیرین و نام قلعه السیب باران
میان بردع و گنجه و نوعی است از تصرف عروض در بحر هزج که بدان تصرف مفاعیلن را فاعلن سازند تشجیر
بالفتح باز گردانیدن و دور کردن و به نیزه زدن و خانه را ستون دادن و خلاف افتادن میان گروهی
و جامه و خرمای بر تشجیر یعنی بر چوب سه پایه افگندن و کشادن دهن و لگام زدن چار پا را برای باز داشتن و
دهان باز کردن او و شگاف دهن و کاری که دران خلاف و نزاع واقع شود و بالضم کرانها و بفتحتین درخت
یعنی آنچه ساق دارد از درختی و آنچه ساق ندارد آنرا نجم گویند شجیر مردم و شتر بیگانه و نیز قداح بیگانه در آورده
در میان قداح خود و زمین پر درخت شجار بالکسر چوبی که پایه تخت بدان محکم کنند و چوب بالای چاه و
داغ اشتر و چوبی که در دهان بزغاله کنند تا شیر نخورد و موضعی است شحر بالفتح کشادن دهان و کنار دریا
میان عمان و عدن و بکسر نیز آمده شخیر بانگ کردن خر از بینی و بانگ کردن از حلق یا از بینی و آواز اسب
و همچنین شخّیر بالکسر و تشدید خا بسیار آواز کننده از بینی شذر بالفتح و سکون ذال معجمه ریزه زر که از
معدن چیده شود و مروارید های ریزه شذره واحد شر بالفتح والضم و تشدید را بدی و بد و بالضم عیب
و چیزی که کراهیت آید از ان و بالفتح ابلیس و بیت و نقر و عیب کردن و ستردن جامه و گوشت و نیز نهادن
آفتاب تا خشک شود شریر بد و کنار دریا و درختیست که در دریا روید و بالکسر و تشدید را بسیار بد
شراشر نفس و محبت و اثقال و جمع بدن جمع شر شرره و موضعی است شرار بالفتح پاره های آتش
شراره واحد شتر بالفتح بدنبال چشم نگریستن از غضب یا از تکبر و چپ و راست نیزه زدن و چشم رسانیدن
کسی را و گردانیدن آسیا بسوی دست راست و تافتن ریسمان از چپ براست و باز گو
تافتن ریسمان یعنی سراپا بالا تا نیدن چنانکه از بالا تافته بسوی شکم آید شصر بالفتح دوختن و دوختن
چشم باز نوگرفته و شاخ زدن گاو و نیزه زدن و بفتحتین آهو بره که بشاخ زدن رسد یا آنکه بیک
از و گذشته باشد شطر بالفتح نیمه و پاره از چیزی و جهت و طرف و قصد کردن و دو پستان پیش
پس از چهار پستان شتر و گاو و گوسفند و دوشیدن و دو نیمه کردن چیزی را شطیر دور و نزدیک
شاطر شوخ و بیباک و آنکه مانده کند و برنج آرد اهل خود را به بدخوئی و خبث شغر بالکسر

موزون مقفی و دانستن و بالفتح چیره شدن بشعر بر کسے و موے غیر صوف و غیر پشم شعر شعرة واحد اشعار
و شعور جمع شاعر شعر گوی و دریابنده و داننده شعار بالکسر جامه که زیر جامه دیگر پوشند و آن
جامه بالا را دثار گویند و نشان اهل حرب که یکدیگر را بدان شناسند و بالفتح درخت شعائر عبادتها
و زبانهای حج و چیزها که بر آنها نشان باشد جمع شعیرة یا شعارة شعیر بالفتح جو شعور بالضم دریافتن
و دانستن شغر بالفتح و شغور بالضم پاے برداشتن سگ بوقت شاشیدن و خالی ماندن شهر
از مردم و بیرون کردن کسے را از جاے شغار بالکسر به مبادله نکاح کردن دو کس با دختر یا
خواهر یکدیگر بے مهر و آن نکاح در ایام جاهلیت بود و در اسلام حرام گشت شغفر بالفتح و الضم
و شغیر بالفتح طرف و ناحیه هر چیز و محل بر آمدن موے مژه و شغیر الرحم و شافر الرحم کرانه آن شغور
بالضم حاجت و کار مهم شکر بالفتح اندام زن و بالضم سپاس داشتن و ثنا گفتن منعم را بسبب
نعمت و بفتحتین پر شیر شدن پستان و از بن درخت روییدن شاخ شکیر شاخی که از بن درخت
روید و موے زهار شاکر سپاس دارنده شکور بالضم سپاس داشتن و سپاس دارندگان
جمع شاکر و بالفتح ثنا کننده و جزا دهنده در مقابل آن و نامے ست از نامهاے خدا تعالی بسیار
شکر گزارنده و ستور باندک علف بسند کننده و اندک پذیرنده شمر بالفتح خرامیدن و رفتن شمیر تیز رو
شناتر بالفتح انگشتان و گوشوارها و ذو شناتر نام پادشاهے ست از پادشاهان یمن شنار بالفتح
عار و عیب و کار شنیع شور بالفتح انگبین چیدن و عرض کردن ستور بفروختن شوار بالفتح رخت خانه
و اندام زن و مقعد مرد و هیات و لباس شهر بالفتح آشکارا کردن و شمشیر برکشیدن از نیام و هلال
و قمر وقتی که نزدیک به کمال رسد و دانا و ماه یعنی دوازدهم حصه سال شهور بالضم جمع شهیر مشهور
شهرزور نام شهرے است بنا کرده زور بن ضحاک از آنجاست شمس الدین محمد شهرزوری
صاحب تاریخ الحکماء شیار بالکسر روز شنبه

باب الشین مع الزاء

شاز بالفتح و سکون همزه بے آرام شدن و درشت و سخت شدن و بلند شدن شخز بالفتح و سکون خاے
معجمه اضطراب کردن و رنج و مشقت کشیدن و بد رائی کردن میان گروهے شزر بالفتح درشتی کردن
و دشواری و سختی نمودن و بریدن شکز بالفتح خراشیدن بانگشت و آزردن بزبان و نیزه زدن و جماع
کردن شنز بالفتح نفرت نمودن از چیز مکروه شیراز بالکسر ماست که آب از آن بر آورده باشند شواریز
جمع و نام شهریست معروف بنا کرده شیراز بن طهمورث شیز بالکسر چوب سیاه که از آن کاسه سازند بعضے گفته اند

آبنوس است و ناحیه ایست بآذربیجان شخنیز و شونیز سیاه دانه و شونیز گورستانی ست به بغداد

باب الشین مع السین

شأس بالفتح و سکون همزه درشت و بفتحتین درشت شدن شحس بالفتح و سکون حاء مهمله دخنه است شخس بالفتح و سکون خاء معجمه اضطراب و اختلاف کردن شرس بالفتح بدخو و درشت و همچنین شریس و بالکسر شوره گز و بفتحتین بدخو شدن شکس بالفتح محاق یعنی یک روز و دو روز آخر ماه و بالفتح و ضم کاف و سکون آن و دشوارخو شکس بالضم جمع و بالفتح و کسر کاف بخیل شمس آفتاب و نوعی از گردن بند و بتے بوده است در قدیم و چشمه ایست و بدر قبیله ایست که آن قبیله را عبید الشمس میخوانند و آفتاب ناک شدن روز و دشمنے بدید کردن و شماس بالکسر نیز بایں معنے آمده شموس بالفتح شراب و اسپ سرکش و مرد بدخو بالضم سرکشی کردن و سواری ندادن اسپ و همچنین شماس بالفتح شماس بالفتح و تشدید میم مهتر ترسایان که میان سر تراشد و در عبادتخانه نشیند شوس بفتحتین گوشه چشم نگریستن از تکبر یا از خشم

باب الشین مع الشین

شاش شهری است بماوراء النهر شوش بالضم موضعے است و قلعه ایست نزدیک بموصل

باب الشین مع الصاد

شبص بفتحتین خشونت و بهم درآمدن درختان شحص بالفتح و بفتحتین و حاے مهمله ستورے که از شیر باز ایستد و اصلاً شیر ندهد و آنکه نر بر ونکشیده باشند و آنکه باردار نشود مفرد و جمع هر دو آمده شخص بالفتح کالبد مردم و جز آن و نمونه چیزے که از دور دیده شود و تاور شدن شخیص جسیم و تاور شخوص بالضم بلند برآمدن و چشم باز ماندن و از شهرے بشهرے رفتن و گنده شدن و آماسیدن زخم و بلند شدن تیر از نشانه و برآمدن ستاره و بلند شدن کلمه از دهان و بے آرام شدن شاخص مرد چشم کشاده داشته و تیریکه از بالاے نشانه بگذرد و بلند برآمده از هر چیز مشص بالکسر و تشدید صاد آهن سر کج که بدان ماهی را شکار کنند بفارسی قلات ماهی و شست گویند و بفتح نیز آمده و دزد استاد و ماهر در دزدی که هرچه ببیند بدزدد و کم شیر شدن ناقه و گوسپند و دشوار شدن معیشت شقص بالکسر حصه و نصیب و پاره از زمین و از هر چیز شقیص شریک و اسپ ... رفتار و اندکے از بسیار شوص بالفتح شستن و نیک پاکیزه کردن و مسواک کردن و بدست ... دندان و درد دندان و شکم و چیزے را بدست ایستاده کردن و راست کردن و بازدن بچه

...نم مادر شیص بالکسر خرمائی که هنوز استخوانش سخت نشده باشد و خرمای زبون و درد دندان و
شکم و نوعی از ماهی و ابو الشیص شاعری ست از خزاعه

باب الشین مع الطاء

...باط بالضم نام ماه رومی است و بسین نیز آمده چنانچه گذشت شحط بالفتح و سکون حای مهمله و شحوط
بالضم دور شدن شرط بالفتح لازم گردانیدن و لازم شدن چیزی در بیع و مانند آن و نشتر زدن و عهد و
...ان و بالضم و دون و بالضم و فتح را سرهنگان و پیادگان شحنهٔ شهر و احد شرطه و شرطی بالفتحتین نشان و دستور
...ك و مال زبون و مرد بزرگوار اشراط جمع و اشراط الساعة نشانهای قیامت شط بالفتح و
...دید طاء دور شدن و کرانهٔ رود و جوی و کرانه کوهان شتر شطوط بالضم دور شدن و جمع شط
بالفتح ناقهٔ بزرگ کوهان شطاط بالفتح و الکسر دوری و راستی قامت شطط بالفتحتین از اندازه
...گذاشتن در هر چیز و جور کردن شمط بالفتح در آمیختن چیزی بچیزی و بفتحتین سپیدی موی بسیاهی در
...نه و توابل و بکسر و فتح اول و سکون میم نیز آمده شمیط آمیخته و صبح و فرزندان که بعضی ایشان پسر باشند
...ی دختر و گرگ سیاه و سپید و گیاه که پاره اش سبز و پاره اش خشک باشد شماطیط مردم متفرق و الند...
...کنده و پاره شده شوط بالفتح تگ و گشت و شوطه یک تگ و سبعه اشواط یعنی هفت گشت شیط
...هلاک شدن و تمام قسمت کرده شدن شتر قمار تا آنکه نصیبی از وی نماند و آمیختن خون بچیزی و باطل
...ن خون و سوختن روغن و جوشانیدن روغن و سوختن دیگ و چسپیدن آنچه در دست بر دیگ

باب الشین مع الظاء

شواظ بالضم و الکسر زبانهٔ آتش

باب الشین مع العین

...ع بالفتح سیری و سیر شدن از طعام و بالکسر آن قدر طعام که سیر کند و بالکسر و فتح با سیری و مقدار
...ی از طعام شبیع جامهٔ بسیار ریسمان و مرد بسیار عقل و رسن بسیار رشتهٔ شبدع بالکسر و کسر دال
...ان زبان و کژدم و سختی و بلا شتع بفتحتین و تای دو نقطه نالیدن و زاری کردن از مرض و گرسنگی
...ع بهر سه حرکت و مشهور ضم شین است دلیر و بردل و بالکسر و الضم مار یا مار نر یا مار خرد یا نوعی ست از مار
...بالکسر دلیران شجع بفتحتین سبک برداشتن ستور دست و پای را در رفتن و بفتحتین نشیهای درخت و
...چوبهای چوبین که در جاهلیت می ساختند و بالفتح و کسر جیم ستوری که دست و پا را سنگ بردارد و نیز دلیر
...رع بالضم بکاری در آمدن شرع بالفتح راه راست نهادن و در خانه بر راه گشادن و آب در آمدن

شترو پوست کندن و راست شدن نیزه و بسیار بلند کردن چیزی را و در راه راست که حق تعالی به
کرده برای بندگان و بدان امر نموده و بالکسر زه کمان و زه و ساز و شراک نعل و نام موضعی
شراع بر کمان بسته باشند و بادبان کشتی و گردن شتر و زههای کمان و تارهای ساز جمع شرع
بالضم نام مردیست که تیرها و سرتیرها خوب می ساخت و رمح شراعی بدان منسوب ست شارع راه بزرگ
و بیدا کننده راه دین و عالم و عامل ربانی که تعلیم دین بمردم کند شسع بالکسر و دال نعل دو
و دوال کردن نعل را شعاع بالضم روشنائی آفتاب و بالفتح پراکندن و پراکنده شدن خون و خرا
رای پریشان و همت پراگنده و مرد پریشان رای و دانهای خوشه و شیر آب بسیار ریخته شعشاع بال
پریشان و دراز و نیکو اندام شفع بالفتح جفت و روز اضحی و جفت کردن و خواهش کردن چیزی را و
شدن در شکم ناقه و مرغی که بچه در پس خود دارد تشفیع خواهش کرد در خواهنده گناه مردم و جدا
شفعه در بیع شافع شفاعت کننده و ناقه و بز یا بچه که در شکم او بچه دیگر باشد و جد امام شافعی
چیزی است که بجفت جفت بچه ماده را آبستن گرداند شقع بالفتح عیب کردن کسی را و بدهان خوردن
آب از ظرف شکع بفتحتین دردمند شدن و خشم ناک شدن و بسیار دانه شدن کشت و بسیار نال
و بالفتح و کسر کاف بخیل لئیم و مرد دردناک شمع بالفتح بازی کردن و بفتحتین موم و سکون میم چنانکه مشهور
مولد است یعنی بعد از اختلاط عرب بغیر عرب بهم رسیده و اصل لغت فتح میم ست شماع بکسر
میم موم بریز شموع بالضم بازی کردن و بالفتح زن بازی کننده و خندنده شنع بالضم زشت
شمردن شنوع بالضم زشتی و قباحت شنیع زشت شنوغ بالضم درخت بان یا ثمر آن و بالفتح
پراگنده شدن موی سر و درشتی آن چنانکه مانند خار گردد شیع بالفتح آشکاره شدن و فا
شدن و همچنین شیوع و مقدار و اندازه چیزی و پس از چیزی و بچه شیر درنده شیاع
ریزه هیزم که بدان آتش افروزند و بالفتح نیز آمده و نی شبان و خواندن شبان رمه پس مانده
را و آواز کردن آن شائع فاش و آشکار و حصه آمیخته بحصهای دیگر و قسمت نکرده
و آنرا مشاع نیز گویند

باب الشین مع الفاء

شرسوف بالضم استخوان پهلو که سوی شکم باشد شراسیف جمع و استخوان نرم که در پهلو با
دم بسته شده و ملا داول سختی شرف بالفتح غالب شدن بکسی به بزرگی و بفتحتین بلندی و جا
بلند و بزرگی و علو حسب یا بزرگی که از جهت پدران باشد و کوهان شتر و تازیانه و مشرف شد

برچیزے از خیر و شر و بالضم و فتح را لنگر یا و مالہاے پسندیدہ جمع شرفہ است شریف مرد بزرگ قدر
و شرفاء و اشراف جمع شارف شتر مادہ کلان سال و پیر کہنہ شاروف معرب جاروب و
نام کوہے ست شریاف بالکسر برگ گشت کہ دراز و انبوہ شدہ باشد بیاء و نون ہر دو آمدہ شسوف
بالضم خشک شدن از لاغری شاسف خشک شدہ شطف بالفتح رفتن و دور شدن شطف بالفتح
دور کردن و برآوردن خصیۂ گوسفند و پارہ چیاز عصا و بالکسر نان خشک و چوب خرد مانند میخ و بالفتح و
کسر طاء بد خو و سخت کار زیادہ کنند و بفتحتین در آمدن تیر میان پوست و گوشت و تنگی و سختی و تنگ عیشی شظاف
بالکسر دوری و بالفتح تنگی و سختی و تنگ عیشی شظیف درخت خشک از بے آبی شعف بفتحتین بیماری
و شیفتہ گردانیدن دوستی کسے را و تمام گرفتن دوستی و سر او قطران مالیدن شتر را و سر کوہان
شتر و پوست درختے ست و بیماری ست کہ شتر مادہ را میشود و موی سر نیز شعاف بالفتح دیوانگی
و بالکسر موی سرکہ سرخ باشد شغف بالفتح رسیدن چیزے بہ پردۂ دل و بفتحتین در او نیختن چیزے
بچیزے شغاف بالفتح غلاف و پردۂ دل و سویداے دل یا حجاب اندرون دل و بالفتح و الضم
درد دل و بیمارے ست کہ زیر استخوان پہلو از طرف راست پیدا میشود شف بالفتح و الکسر و
تشدید فا جامہ تنگ فزونی و سود و نقصان و بالفتح نزار کردن غم تن را و تنگ و باریک بودن
جامہ و زائد شدن و ناقص شدن شفوف بالضم لاغر شدن شفیف گزیدن سرما کسے را و تنگ
بودن جامہ چنانکہ مانع نظر نشود و بارانی کہ با سردی باشد و باد سرد و شدت گرمی آفتاب و خراندک
و بہمعنی ست شف شفاف بالفتح و تشدید فا چیز تنگ کہ از پس آن چیز دیگر توان دید شقف بالفتح سفال
مطلق یا سفال شکستہ شقیف نام چہار موضعے ست شقدف بالضم محفہ الیست معروف بحجاز
شنف بالفتح و الضم گوشوارۂ کہ بالاے گوش آویزند و آنچہ در زیر گوش آویزند آنرا قرط گویند شنوف
جمع و نظر کردن بچیزے از روے اعتراض و تعجب بفتحتین دشمن و ناپسندیدہ داشتن و انکار نمودن
چیزے را شوف بالفتح زدودن دینار و جز آن و آراستہ کردن دختر و طلا کردن شتر بقطران و بیلی کہ
بدان زمین زراعت را ہموار سازند شیاف بالکسر داروے چند کہ یکجا کردہ در چشم و جز آن کنند

باب الشین مع القاف

شبق بفتحتین بسیار آرزومند شدن بہ جماع شدق بالکسر و الفتح کنج دہن و عرض و کنارۂ وادی و
بفتحتین فراخ شدن کنج دہان شرق بالفتح آفتاب و تابان و روشن شدن و برآمدن آفتاب و جاے
برآمدن آفتاب و روشنی کہ از سوراخ در بخانہ در افتد و بکسر نیز آمدہ و گوش گوسفند شکافتن بفتحتین

شگافته شدن گوش ستور بدراز و گوش شگافته ستور و اندوه و غصه ناک شدن و در گلو ماندن چیزے و
گوشے که چربی نداشته باشد و نزدیک شدن آفتاب بغروب و ضعیف شدن روشنی آن و سرخ شدن
چشم بخون **شروق** بالضم برآمدن آفتاب و شگافتن گوش گوسپند و جز آن **شارق** آفتاب و نام
بتی ست که در ایام جاهلیت بوده و لقب شخصے ست **شرناق** بالکسر و نون گوشت سرخی که در کنار چشم
ظاهر شود **شفق** بالفتح مهربان شدن و بفتحتین سرخی افق بعد از غروب آفتاب و تباه و زبون از هر چیزے
شفیق مهربان **شق** بالفتح و تشدید قاف شگاف و صبح و شگافتن و برآمدن دندان و دشوار آمدن
کار بر کسے و چشم باز ماندن مرده و جدا شدن از اقوام و در رنج انداختن کسے را و پراگنده کردن و بالکسر
نیمهٔ چیزے و بفتح نیز آمده و کرانهٔ چیزے و برادر و دوست و نام کاهنے ست که در زمان کسری بوده و نوعے
ست از جن و موضعے ست بخیبر و سختی و شدت و هر دو بفتح نیز آمده و پارهٔ از چوب و بچه **شقیق** برادر و بچه گاو
که قوے شود و هر چیز که دو نیمه شود و هر نیمه را شقیق گویند **شقاق** بالکسر بیکطرف گرفتن و مخالفت و دشمنی
کردن و بالضم شگاف شدن دست ستور **شقاق** به تشدید قاف کار دشوار و مرد رنج کشنده **شقائق**
جمع شقیقه و معنی آن گذشت و نوع لاله ایست که آنرا شقائق النعمان گویند بجهت آنکه نعمان بن منذر
بصحرائے میگذشت که در آن لاله بسیار بود و چون بغایت خوب در نظرش آمد فرمود که حمایت آن
کنند و محافظت نمایند **شقراق** بالکسر مرغے ست که نشانهائے سرخ و سبز و سپید دارد و ازین
جهت او را اخیل گویند **شنق** بالفتح ایستاده گردن شتر را بکشیدن مهار وقتیکه بران سوار باشند و
بستن مشک را برسن و بدست گرفتن رسن و بستن سر اسپ و شتر بر درخت یا میخ و جز آن و بفتحتین مال میان
دو نصاب از زکوة که آن معاف ست و مال کم از دیت **شناق** بالکسر دراز و رشته که سر خیک را
بدان بندند و بالفتح گرفتن زکوة چیزے از میان دو نصاب و منه الحدیث لا شناق یعنی جائز
نیست شناق **شوق** بالفتح آرزومند گردانیدن و میل کردن نفس بچیزے و اشتیاق آرزومند شدن
و بالضم عاشقان و مشتاقان جمع اشوق **شهیق** آخرین آواز خر و زفیر اول آن **شهوق** بالضم بلند
شدن **شاهق** کوه بلند و بنائے بلند و مانند آن و نبض که در حرکت میل به بلندی داشته باشد
و ذو شاهق کسے که غضبش سخت نباشد **شهاق** بالضم گردیدن گریه در سینه و نام کوهے ست
شیق بالکسر سر کوه و کرانه چیزے و موئے دم اسپ و کوه دراز و نوعے از ذهی ست و موضعے ست
و بالفتح و تشدید یائے مکسوره مشتاق

باب الشین مع الکاف

شبک بالفتح و بفتحتین بیکدیگر و چیزها در یکدیگر در آوردن شابک راه در آمیخته براهها دیگر و مشتبه
شده بر راه رود و شیر چنگال خود در یکدیگر افگنده و شباک بالکسر دامها جمع شبکه شرک بالکسر انباز
شدن و اعتقاد انباز بخدای بی انباز نعوذ بالله و شریک با کسی و بفتحتین دام صید و میانه راه
و راه آشکار و بزرگ که بر کسی مخفی نباشد و موضعی ست بحجاز شریک انباز اشراک و شرکا جمع شراک
بالکسر دوال نعلین که بر عرض آن باشد و دو دوال دیگر که بر طول آن بود باشد هر کدام را شراک بالکسر
گویند شریک زمانی که انباز یکدیگر باشند جمع شریکه شک بالفتح و تشدید کاف گمان خلاف یقین و
گمان کردن و لنگیدن شتر و چسپیدن به چیزی و دار و سیست کشنده موش شکوک بالفتح ناقه بسیار پی
که لاغری و فربهی او پیدا نباشد و بسیار شک کننده و بالضم گمانها جمع شک شاک به تشدید کاف
گمان برنده شوک بالفتح خار و قوت و تیزی نمودن و خلیدن خار و خلاندن خار و در میان خارها
افتادن و پیدا آمدن پستان دختر و دندان شتر بر آمدن شتر را و بر آمدن پرهای مرغ و سخت و درشت
شدن بروت جوان و بر آمدن موی سر بعد از تراشیدن شائک درخت خاردار و شائک السلاح
و شاکی السلاح تیز سلاح و قوی سلاح

باب الشین مع اللام

شبل بالکسر بچه شیر که شکار تواند کرد اشبال و شبال جمع شبول بالضم پرورده شدن و جوان شدن
در نعمت و بچه های شیر درنده جمع شبل شاذل بکسر ذال معجمه نام شخصی است و شاذله دهی ست در مغرب
زمین از انجاست ابو الحسن شاذلی رض که طائفه شاذلیه بدان منسوب اند شعل بفتحتین سپیدی دم اسپ
و سپیدی ناصیه و پس گردن اسپ و همچنین شعله و بضمتین جمع شعله شغل بالضم و الفتح و بضمتین و فتحتین
کار و ناپروائی ضد فراغ اشغال و شغول جمع و بالفتح و الضم مانع شدن و باز داشتن و مشغول کردن
کاری را شقاقل بالفتح و ضم قاف ثانی زردک دشتی و بهترین آن شقاقل مصری ست شاقول چوبی
که بزرگران بصره دارند و در ان آهن خمیده میکنند و در کتب هیئت و اهل هندسه سنگی را گویند که بریسمان
آویزند تا بیاد برند تا همواری زمین بدان معلوم کنند شقل بالفتح مجامعت کردن و سنجیدن دینار و درم شکل
بالفتح مانند و بکسر نیز آمده و آنچه لائق و شائسته و موافق کسی باشد و صورت چیزی اشکال و شکول جمع و
پای چارپا بر بستن و حرف را اعراب دادن چنانکه اشکال از آن برطرف شود و بالفتح و الکسر ناز و کرشمه
زنان و بفتحتین پدر قبیله ایست و تهیگاه سپید بودن گوسپند و سرخ و سفید بودن چشم و جز آن شکال
بالکسر پای بند اسپ و جز آن و رسن که بر پالان شتر بندند تا پالان پس نرود و اسپی که سه پای او سپید بود

و یکے برنگ دیگر یا بر عکس آن شاکل سپیدی بنا گوش شکل بالفتح وتشدید لام راندن ودوختن جامه
گردن جامه وخشک شدن دست یا رفتن آن از کار شلال بالکسر پراگندگان شلل بفتحتین داغ سیاه
بر جامه که نشستن نرود وراندن چیزے وتباه وخشک شدن دست شلیل پیراهن که در زیر زره
پوشند وزره کوتاه وپلاس که بر پشت شتر پوشند زیر پالان ومجراے آب در وادی شلشل بضم هر دو شین
مرد سبک گوشت وباران وخون که پے در پے چکد شمول بالضم فراگرفتن چیزے را وبهمه رسیدن وبسوے
دست چپ بر گشتن باد ووزیدن آن بر کسے وبالفتح شراب یا شراب سرد شده شائل فراگیرنده شمل بالفتح
پراگنده وجمع شده وفراگرفتن وگذاشتن شراب در باد شمال تا سرد شود وبفتحتین فراگرفتن وابسته شدن
ناقه از گشن دیگرے ورسیدن خیر یا شر بکسے واندک از هر چیز شمال بالکسر دست چپ وخو وطبع وکیسه که
در وپستان گوسپند کنند وغلاف نخل نو رس وبالفتح بادی که مابین مشرق وبنات النعش وزد شمائل
عادتها وپستانهاے چپ شول بالفتح بر داشتن ناقه دم را وبر داشته شدن دم وچیز سبک وبقیه
در مشک وآب اندک در دلو شوال ماه عید فطر ودهم ست بر دشوا کل روشنها وطرزها جمع شاکله
شهل بفتحتین میش چشم بودن شائل شتر ماده که دم بر دارد جهت آبستنی

باب الشین مع المیم

شام ملکے ست معروف بنا کرده شام بن نوح که عرب آنرا سام بالسین مهمله گویند وبزبان سریانی
بشین معجمه است شؤم بالضم وسکون همزه بدفالی نقیض یمن شمم بفتحتین سرما وسرد شدن وبلسبب
چیزے سرد شبام بالفتح گیاهیست وبالکسر چوبے ست که در دهان بزغاله کنند تا شیر نخورد وقبیله است
ومو ضعے ست بشام شبرم بضم شین وراو کوتاه ونخیل ودرختے ست خاردار وگیاهیست که دانه اش مانند
عدس ست بر یش بطبر وشیره دار ست وشیره آن مسهل کشنده است شتم بالفتح دشنام دادن شتیم زشت و
شیر در نده ترش رو شحم بالفتح پیه وبفتحتین پیه خوردن وبالفتح وکسر حا پیه خوار وانگور کم آب شحیم فربه شحام
بالفتح وتشدید حا پیه فروش شخم بالفتح فاسد وتباه شدن طعام وجز آن شرم بالفتح در ختے
ست میان دریا وشاخے از ان وشگافتن چیزے وبریدن مابین دو طرف بینی وگیاه بلند
که سر آن خورده شود وبه میانش حاجت نباشد وبفتحتین شگاف بینی شکم بالضم پاداش وعطا کردن
وعطا وبالفتح جزا دادن شلیم معرب شلغم شلم بفتحتین وتشدید لام بیت المقدس شم بالفتح
وتشدید میم بوئیدن ونیکو بینی گشتن وبالضم چیزهاے بلند جمع اشم شمیم بوئیدن وبوے وچیز
بلند شمم بفتحتین دوری ونزدیکی وبلندی کوه وبلندی وراستی بینی وخوی آن

شمام بالفتح وتشدید میم خربزه ایست خرد که خطوط سرخ وزرد وسبز دارد وبفارسی آنرا دستنبویه گویند
شوم بالضم چیزهای سیاه شهیم بالفتح جلد وتیز فهم واسپ تیز رفتار وتوانا وپیشوای نافذ الحکم شاهسپرم
وشاهسفرم ریحان شیم بالفتح شمشیر درنیام کردن وبرکشیدن شمشیر ونگریستن بامید باران دربرق
وخزآن وبالکسر ماهی ست وبفتحتین هزر مینی که آنرا افکنده باشند وبصلابت وسختی مانده باشد وبالکسر
وفتح یا طبیعتها وخاکها که از زمین بکنند جمع شیمه

باب الشین مع النون

شان بالفتح وسکون همزه کار ومال ومجرای آب اشک از سر بسوی چشم شئون جمع ورگی از زمین
درکوه که دران نخل ودرختان نشانده شود وباک نداشتن وآگاه نشدن از خبری وقصد کردن خبری
شبان بالضم وتشدید با جوانان جمع شاب شتن بالفتح یافتن شتان بالفتح وتشدید تا اسم فعل است
بمعنی بعد یعنی دور شد شثن بالفتح درشت انگشتان وبفتحتین درشت وسخت شدن دست شجن بالفتح
بازداشتن حاجت کسی را از کار داند وغمگین کردن وراه وادی یا راه در اعلای وادی وشجون بالضم
جمع وبفتحتین اندوهگین شدن واندوه وغم وحاجت وشاخ درهم شده وبشاخ دیگر وشعبه وشاخ هر چیز
شجون جمع وفی المثل الحدیث ذو شجون یعنی حدیث را شاخها وراههاست انوری گوید
ب ذو شجون شد حدیث ودر دایم قصه چرخ ازرق ازراق شجعان بالضم والکسر دلیران و
یاران کشنده جمع شجاع که مذکور شد شحن بالفتح پر کردن وراندن وبستن ودور کردن شدن
بالضم قوت گرفتن آهو بره ودختران وبی نیاز شدن از مادر شدن بفتحتین درختیست که شکوفه
آن بیاسمین ماند شریان بالکسر رگی که در وروح میباشد شراین جمع شرطین بفتح هر
حرف اول شعبه شرط یعنی علامت ودو ستاره ایست در اول حمل وآن منزلیست از منازل
قمر شزن بالفتح شگاف در سنگ سخت وبفتحتین شهریست به طبرستان شزن بالفتح وبضمتین
استخوان کعب وشتالنگ که بدان بازی کنند وآنرا انجیل گویند وبفتحتین نشاط کردن وسخت مانده
شدن از جفا وشدت ودرشتی زمین ودوری وکرانه وناحیه وبضمتین نیز آمده شطن بالفتح بریسمان
بربستن ومخالف کردن از قصد ودر آمدن در زمین وبفتحتین رسن دراز یا رسن مطلق اشطان جمع
شاطن خبیث بدکار شطون بالضم دور شدن وبالفتح چاه عمیق یا چاهی که بالایش فراخ
باشد وتهش تنگ شعن بفتحتین وعین مهمله انچه از برگ گیاه ریزد بعد از خشک شدن شفن بالفتح
زیرک ودانا وبچنین بکسر فا ورقیب وحافظ میراث وانتظار کشیدن وبالضم وفتح فا سخت تیز نگرنده شفون

بالضم بگوشهٔ چشم نگریستن و بالفتح بگوشهٔ چشم تیز نگرنده و همچنین شافن شفقن بالفتح کم کردن عطا و چیز اندک
و همچنین بکسر قاف شمن بفتحتین وہی است باستر آباد و بفارسی شمن بت پرست را گویند و شمونه
شہریست باندلس شن بالفتح و تشدید نون پاشیدن آب و پراگنده کردن و ریختن لشکر بجائی از ہر طرف
و مشک خرد و کہنه و دریده شنان بالکسر جمع شنین قطرات و آب و شہرے که بران آب ریزند شنان
بالفتح دشمنی و بالضم آب سرد و آب پاشیده شده و چکیده از مشک و از درخت و بالکسر وادیست
بشام شنان بالفتح و مد ہمزه دشمن داشتن شنون بالفتح فربه و لاغر شوکران بالفتح و شیکران
بالفتح گیاہیست کشنده و بعضے سیکران بسین مہمله و ضم کاف نیز گفته اند شاہین مرغ شکاری
معروف و عمود ترازو شیبان بالفتح روزے که در دو سرما و ابر باشد و نام دو قبیله الست ہر کدام
را شیبان گویند شیطان بالفتح دیو و ہر متمرد و سرکش را از جن و انس و چارپا شیطان گویند و
مار و داغے که بر ران شتر بدر از کشند و روث الشیاطین گیاہیست و شیطان الطاق لقب محمد
بن نعمان امامے که در قلعهٔ طاق طبرستان ساکن بوده و اہل سنت او را بدین لقب می خوانند و
امامیه او را مومن الطاق گویند شین بالفتح عیب و زشتی و عیب کردن ضد زین و بالکسر اسم حرفی ست از حروف ہجا

باب الشین مع الواو

شاد بالفتح نہایت و پایان و ته ہر چیز و زنبیل و کشتی گرفتن و در گذشتن و کشیدن خاک از چاه و
خاک کشیده شدن از چاه و مہار ناقه شجو بالفتح حاجت و اندوه و اندوہگین کردن و شاد کردن شحو
بالفتح دہن باز کردن و باز شدن و گام زدن اسپ شدو بالفتح راندن و شعر خواندن بآواز و ترنم کردن
و دو بیت خواندن و تعلیم گرفتن پارهٔ از آداب و آہنگ چیزی کردن و مانند کردن چیزے بچیزے شذو بالفتح
مشک یا بوی آن یا رنگ آن شصو بالفتح واشدن چشم و بلند شدن ابر و و پر شدن مشک شطو بالفتح
جانب و ناحیه شقو بالفتح و سکون قاف بدبخت شدن شکو بالفتح شگاف کردن شلو بالکسر عضو و تن
از ہر چیزے اشلاء جمع و بالفتح سیر کردن و بلند کردن چیزے را شمو بالفتح بلند شدن کار کسے

باب الشین مع الہاء

شبه بالکسر مانند و ہمچنین شبیه اشباه و اشابه بر وزن محاسن جمع و بفتحتین مانند و مانند بودن و برنج
و کوزشبه و بالفتح و بفتحتین کوزه برنجین شده بالفتح شگافتن و مجروح کردن سر و مدہوش کردن و بالفتح
و بفتحتین و ہشت شره بفتحتین غالب شدن حرص و بکسر را حریص شغه بالفتح مشغول کردن و الحاح
کردن و در سوال شفاه بالکسر لبہا جمع شفه که در اصل شفهه بوده و منسوب بدان شفہی است

نه سغوی چنانکه مشهور است و می تواند بود که شغوی از تغیرات نسبت با شهر چنانکه منسوب شهر غزنه را غزنوی گویند و حروف شغی ها و فا و میم است شوه بالفتح زشت شدن روی و بفتحتین درازی گردن و کوتاهی آن شیمه بالفتح چشم زدن کسے را

باب الشین مع الیاء

شادی بکسر دال راننده و آنکه بعضی از کواب آموخته باشد و بآواز خواننده شرطی بالضم پیاده کوتوال و غیره

باب الصاد مع الالف

صبا بالکسر کودکی و بالفتح بادی که از جانب مشرق وزد و بالفتح و مد همزه بازی کردن با کودکان صبوه بالفتح و بضمتین برآمدن دندان کودک و دندان نشتر شتر بچه و از دینی بدینی شدن صابی از دینی بدینی شونده صابیون جمع و ایشان از اهل کتابند صحرا و زمین هموار نه نرم و نه درشت و زمین فراخ که گیاه نداشته باشد صحاری بالفتح را و کسر آن جمع صحناء بالکسر و همزه و غیر همزه نان خورشی که از ماهی در مصر میسازند و آنرا ماهیابه گویند و آنرا چنان سازند که ماهی فربه پاره پاره کرده سند و زلیغیر نمک نگاه دارند و بعد از آن به نمک در ظرفی کنند و در آفتاب نگاه دارند و بچوبی حرکت دهند تا نمک و ماهی آمیخته شود و بعد از آن استخوان او از گوشت جدا کرده بخورند صداء بالفتح زنگ آهن و مس در تنگ گرفتن و بالضم قبیله ایست یمین صداء بروزن حمراء بز غاله سرخ و جز آن که بسیاهی زند و لشکری که بر وزنگ آهن نشسته باشد و چاهی ست یا چشمه ایست که آب آن بسیار شیرین است و بهتر از آن آب در عرب یافته نشده صداء بفتحتین مرد لطیف جسم صدی بفتحتین بوم نر و آواز کوه و گنبد و جز آن و مرد لطیف تن و تن مرده و بیابان سر و دماغ و تشنگی صرعی بالفتح انداختگان جمع صریع صعداء بالضم و فتح عین دم سرد که دراز کشیده شود و شفقت صغری بالفتح خرد آن جمع صغیر و بالضم خردتر تانیث اصغر صفا بالفتح پاک و بیغش شدن و سنگ سخت بزرگ و نام کوهی است صفراء خلطی است از اخلاط اربعه که آنرا تلخه خوانند در وزن زر در رنگ و تلخ که خالی از تخم باشد و نام گیاهیست که برگ آن بیرگ کاهو ماند و نام اسپی است و داو لیست میان دو حرم و نام دختر بزرگ حضرت شعیب عم که در خانه حضرت موسی عم بود صفورا و صفوریا نام دختر کوچک حضرت شعیب و صاحب قاموس گفته که این دختر در خانه موسی بوده و مشهور همین است اما از احادیث ظاهر میشود که دختر بزرگ در خانه او بود صفایا برگزیده یا و غنایم که مبش او سردار برای خود اختیار کنند صلاء بالکسر بریان صلعاء بالفتح واقعه و امر مشهور و بلا و سختی و زمین درشت که در آن گیاه نباشد و درخت خار دار که سرهای شاخ او ریخته باشد صلیحا بالضم

عورت مردم که مکشوف باشد و سختی و بلا صماء بالفتح و تشدید میم زمین گرد و سختی زمانه و سنگ
سخت صنعاء بالفتح قصبه ایست در یمن بسیار آب و بسیار درخت و نسبت بدان صنعانی
بنون گویند بخلاف قیاس صهباء بالفتح شراب افشرده از انگور سفید و نام موضعی است در خیبر
صیداء بالفتح زمین درشت و شهریست نزد بحر شام و نام چاهی است خوش آب که آنرا صداء
نیز گویند و نام زنی که ذو الرمه شاعر عاشق او بوده و نوع سنگی است که از آن دیگ سازند

باب الصاد مع البار

صب بالفتح و تشدید باریختن و ریخته شدن آب و آب ریزان و عاشق و بالضم آنچه ریخته شود از طعام
و جز آن صبب بفتحتین عاشق شدن و زمین نشیب و ریگ منحدر شده از بالا بپائین و منحدر شدن
جوی آب صبیب عصفر و برف و خون و عرق و درختیست مانند سداب و سناد آب برگ کنجد و عصاره
برگ حنا و عصاره بقم و رنگیست سرخ و آب ریخته شده و شهد خوب و طرف شمشیر و موضعی است و بدین معنی
بضم صاد و فتح با نیز گفته اند صاحب یار و صحاب بالکسر و صحب بالفتح جمع اصحاب جمع الجمع و نیز صحب
قبیله ایست صخب بفتحتین بانگ و فریاد صخاب بتشدید خا بانگ و فریاد کننده صرب بالفتح
و بفتحتین شیر ترش و صمغیست سرخ و شیرے که در مشک نگاه دارند و جمع کردن شیر در مشک تا ترش
شود و نگاه داشتن بول و بستن شکم کوچک از روان شدن تا فربه شود و بالضم شیرهای ترش
جمع صریب و بالکسر خانهای اندک از اعراب ضعیف و ناتوان صعب بالفتح دشوار و تند و سرکش
و شیر درنده صغب بالفتح درد سر از مردم و غیر آن صقب بالفتح دراز از هر چیزے و بچه اشتر ماده
و ستون خانه یا ستون دراز میان خانه و زمینی که نزدیک و متصل بخانهٔ کسے باشد و زدن کسی را
به تمام پشت دست و بلند کردن بنا و جز آن و جمع کردن و آواز کردن مرغ و زدن هر چیزے خشک و
صلب و بفتحتین نزدیک شدن و دور شدن صقلاب بالفتح شهریست سرد سیر بطرف شمال و
بالکسر بسیار خوار و خر سفید و خر سرخ و شتر بسیار خوار صلب بالضم سخت و قوت و چوب و استخوان پشت
و زمین درشت سنگلاخ و موضعی است و بالفتح بر دار کردن و سخت آمدن تپ و دایم شدن
و نگذاشتن آن و آب استخوان چربی بر آوردن و دو چوب بصورت صلیب کردن و برو بود بریان
کردن گوشت و بفتحتین سخت و چربی استخوان و بالضم و تشدید لام مفتوح سخت و سنگ نشان
صلیب سخت و بر دار کرده شده و چربی استخوان و چوبیست که ترسایان دارند بدین شکل و
بفارسی آنرا چلیپا گویند صلب بضمتین و صلبان بالضم جمع و داغی است که بر ران اشتر نهند

دعلم دراز و چهار ستاره است پس نسر طائر واقع شده نه پس نسر واقع چنانکه صاحب صحاح گفته و
عود الصلیب چوبی است که بستن و بو کردن آن صرع را نافع بود و آنرا در گردن طفلان کنند و بزبان
روم آنرا اغاوانیا گویند و بالضم و فتح لام موضعی است و کوهیست صالب تپ گرم بالرزه خلاف
نافض صناب بالکسر دراز پشت و شکم و نوعی است از نان خورش که از خردل و مویز سازند صنابی
اسپ کمیت یا اشقر صوب بالفتح فرود آمدن باران و راستی ضد خطا و ریختن و راست و میانه رفتن
و پدر قبیله السیت صواب راست ضد خطا صائب راست و میانه رونده صهب بفتحتین
سرخی یا رنگ تیره مائل بسرخی چون رنگ اسپ کمیت صهیب بالضم نام یکی از کبار صحابه رسول
صلعم که از روم آمده بشرف اسلام مشرف شد صیب بالفتح رسیدن به چیزی و بالفتح و تشدید
یاء مکسور ابر بارنده صیهب بالفتح شدت گرما و روز گرم و مرد دراز و سنگ سخت و جای
سخت و زمین هموار در سنگها و هر جا که آفتاب گرم بران تابد چنانکه گوشت بران توان کرد

باب الصاد مع التاء

صاخة به تشدید خاء آواز سخت که گوش را کر کند و قیامت صبابة بالضم بقیهٔ آب در ظرف و
بالفتح گرمی و سوزش عشق و دل تنگی از عشق و شوق نام دیوانیست که اشعار عاشقی و محبت در انجا
جمع کرده چنانکه حماسه در بیان شجاعت دلیران صبرة بالضم انبار غله ناپیموده و ناسنجیده و بالفتح
بول و سرگین و پشک که در حوض بر هم دگر افتد و میان فصل زمستان و شهریست بمغرب صباحة
بالفتح خوبی و جمال صبحة بالضم وقت چاشت و بالفتح نیز آمده و انچه در وقت چاشت بیاشامند
صبغة بالکسر رنگ و دین و ملت و صبغة الله فطرتی که بآن امر کرده حق تعالی به محمد صلعم و امت او
صبة بالضم و تشدید با گله از اسپ و رمه از شتر و بز ما بین ده تا چهل و بقیه آب در ظرف و پاره از
هر چیز صبوة بالفتح آرزومند شدن و میل کردن و نادانی وقت جوانی صت بالفتح و تشدید
تا کوفتن صحبة بالضم یاری صحابة بالفتح یار شدن و یاران صحة بالکسر تندرست شدن و پاک شدن
از عیب صحناة بالکسر بمعنی صحناگذشته صحیفه کتاب صخرة بالفتح و بالضمتین سنگ بزرگ صدارة
بالفتح بالانشین شدن صداقة بالفتح دوستی صدقة بالضم و بالفتح و ضم دال دست پیمان کابین
و بفتحتین آنچه بدرویش داده شود در راه خدا صدرة بالضم سر سینه و پیراهن خرد که سینه را
بپوشد صدمة بالفتح یک نوبت بهم دگر کوفتن و آسیب رسانیدن صدحة بالضم و بالفتح و بفتحتین

صهره که زنان بدان افسون کنند مرد آنرا صرصره بالفتح بانگ کردن باز و باشه صرة بالکسر و تشدید
را سرما و شدت سرما و آواز و فریاد و بالفتح بانگ و فریاد و جماعهٔ مردم و سختی و اندوه و گرما و بالضم
همیان صرورة آنکه گرد زنان نگردد و حج نگذارد صرحة بالفتح عرصهٔ سرا و بجای سیم فغان
کردن و بانگ و عذاب صریمة عزیمت و قطع کردن کاری و پاره از تودهٔ ریگ پارهٔ از شب
صرمة بالکسر گلهٔ شتر از بیست تا سی یا چهل تا پنجاه و پارهٔ از ابر و نام مردیست صرفة بالفتح ستارهٔ ایست
روشن و آن منزل قمر است پس منزل زهره که وقت طلوع آن سرما سپری می گردد و افزونی و
گردانیدن چیزی صرعة بالکسر نوعی از افتادن و بالضم و فتح را آنکه بر زمین اندازنده صعقة
بالفتح بیهوش شدن صاعقة مرگ و عذاب مهلک و بانگ عذاب و تازیانه که در دست ملک
ابر است و بدان میراند بحکم الهی ابرها را و آتشی که از آسمان می افتد صعوبة بالضم دشواری صعوة
بالفتح مرغیست کوچک سرخ سینه بقدر گنجشک صعصعة بالفتح هر دو صاد جنبانیدن و جدا کردن
و پدر قبیله ایست از هوازن صغانة بالفتح سازیست سرود صنا معرب چغانه صافنات اسبان
که بر سه پا و سم چهارم ایستاده شوند صافات به تشدید فا صف زدگان و مراد از آن در قرآن
فرشتگانند که در درگاه الهی صف زده ایستاده اند برای حکم صفرة بالضم زردی و سیاهی و نوعی
است بیماری و بالفتح گرسنگی و گرسنه صفوة بهر سه حرکت برگزیده و آنچه صاف باشد از تیرگی
و غش صفة بالکسر بیان کردن حال و نشان چیزی و نشان و علامت چیزی صفات جمع و بالضم
و تشدید فا ایوان خانه که بالا پوشیده باشد و اهل الصفه جمعی از غریبان اهل اسلام که خانه
نداشتند در موضعی از مسجد که بالایش پوشیده بود و می گذرانیدند صفحة بالفتح یک جانب
ورق و روی چیزی و صفحة الوجه بشرهٔ روی صفیحة شمشیر پهنا و روی سنگ پهن و روی هر چیز
که پهن باشد صفاقة بالفتح سعت بافتن جامه صفقة بالفتح یکبار دست زدن در بیع صقالبة
بالفتح مردم ملک صقلاب جمع صقلابی باشد صفاقورة اندرون کاسهٔ سر و آسمان سوم صقعة بالضم
سپیدی میان سر از جانور و چارپا صالحة نیکی و اعمال نیک و زن بصلاح و نام کوهی در دمشق که آنرا جبل
صالحه خوانند و در آنجاست قبر شیخ محی الدین ابن العربی صالحیة به تشدید یا محله ایست به بغداد
و دهی است بغداد و بدمشق و مصر صلابة بالفتح سخت شدن صلایة بالفتح و تشدید لام و تخفیف
یای دو نقطه سنگی که بدست گیرند و بدان دارو سایند و سنگ پهن که بر سر آن دارو سایند صلفة بفتحتین
سرکلی که در آن موز روید صلوة دعا و رحمت و آمرزش خواستن و نماز صلوات جمع و نیز صلوات عبادتگاه ها

بهودان و اصل آن بعبرانیه صلوتا صلاحیة بالفتح و تخفیف یا بروزن کراهیت نیکو بودن و نیکو کار بودن
صلت بالفتح کشاده پیشانی و چیز آشکار و هموار و شمشیر زدوده و برنده و کارد بزرگ و بالضم نیز
آمده و مرد برآرندهٔ کارها و حاجتها و نام مردیست و بالکسر و زود بالفتح والضم به شمشیر زدن و ریختن الجنه
در جام باشد و تاختن اسپ صلة پیوستن و عطا دادن و پیوند و خویشی صمت بالفتح و صموت
و صمات بالضم خاموش بودن صموت بالفتح زره گران و شمشیر بران و نام اسپی است صامت
خاموش و شیر لسبة و زر و سیم و حیوان ناطق از چارپا و از اموال مقدار بیست شتر صمّة بالکسر و تشدید میم
دلیر و مار صنعة بالفتح کار و پیشه کردن و صنعة الفرس تیمار کردن اسپ صناعة بالکسر پیشه و بالفتح
و تشدید نون چوبی که در سر آب کنند تا آب نگاهدارد صنیعة نیکوئی و هنر صولة بالفتح حمله بردن
صورة پیکر و نقش و نمونه چیزے صوفة بالضم اندکی از پشم و پدر قبیلهٔ الیست از بنی مضر صوت بالفتح
آواز و آواز کردن صومعة بالفتح عبادت خانهٔ ترسایان که سر آن باریک بلند سازند و عقاب و کلاه دراز
و بلند و باریک کردن سر بنا صیانة بالکسر نگاه داشتن صیرورة بالفتح گردیدن از جائی بجائے
صیصیة بکسر هر دو صاد و سکون یاے اول و فتح یاے ثانی خار چنگال خروس و قلعه و کوشک
ابدان را نیز مجازاً گویند و آنچه بدان پناه برده شود و شاخ گاو و آهو و آلت جولاهان که بدان تار و پود
جامه را هموار و درست سازند و آنرا شوکة الحائک نیز گویند و سفیان که تیمار چارپایان خوب
کنند صیدلة بالفتح خوشبوئی فروختن صیادلة خوشبوئی فروشان جمع صیدلانی است
صیاغة بالکسر زرگری صیغة بالکسر نوعے ریختن در قالب و کلمه که منصرف باشد و جامد نبود
و در اصل صوغة بوده ماخوذ از صوغ و خلقت و طریقت و اصل صیت آوازه و ذکر خیر
صیحة بالفتح بانگ عذاب

باب الصاد مع الجیم

صجّ بالفتح و تشدید جیم آواز زدن آهن بر یکدیگر صاروج آهک آمیخته با خاکستر و جز آن معرب سازد
صلج بالفتح گداختن و زدن و بفتحتین کری و بضمتین دراهم درست و سره و بالضم و تشدید لام بیلعطان
معرب سله صمیج بفتحتین قندیلها واحد صمجه و این کلمه رومی است صنج بالفتح دو طبق روئین که بیکدیگر
زنند و سازیست معروف معرب چنگ و صنجة المیزان سنگ ترازو و بضمتین کاسها که از چوب سیاه
میسازند صهریج بالکسر حوضے که در و آب جمع شود

باب الصاد مع الحاء

صبح بالضم بامداد یا اول روز و ام الصبح مکه و بضمتین درخشندگی آهن صبوح بالفتح شراب بامداد صباح
بالفتح بامداد شدن و بامداد و خوب و جمیل و به تشدید با صاحب حسن و شعله قندیل و نام مردیست صبیح
خوب و جمیل صحیح تندرست و پاک از عیب و راه سخت و درشت صحاح بالفتح تندرست شدن و پاک
شدن از عیب و تندرست و پاک از عیب مرادف صحیح و بالکسر تندرستان جمع صحیح و صحاح که نام کتاب
لغت عرب است بعضی بفتح و بعضی بکسر گفته اند و فتح اصح است صحصوح و صحصح هر دو بضم صادین آنکه
تتبع دقایق امور کند و بداند و ضبط کند صحاصح بفتح صاد اول و کسر صاد ثانی برهات و ترهات صحاصح باضافت
یعنی باطل صحصاح و صحصح بالفتح زمین هموار صدح بالفتح بلندی و آواز بلند کردن مرغ و آواز کردن مرد
بسرود و بانگ کردن زاغ و خروس و بفتحتین علم و جای خالی و پشته ریگ سرخ و سنگلاخ و میوه ایست سرخ تر از
عناب و سنگیست پهن و چیز سیاه صرح بالفتح قصر و هر بنائی که عالی باشد و نام قصر بخت نصر نزدیک بابل و
آشکارا کردن چیزی و خالص شدن سره و بفتحتین خالص هر چیزی و شیر روغن برگرفته و مرد پاکیزه که نسبت او بدیگر
نیامیخته باشد صراح بالفتح و الضم خالص و بالضم و الکسر رو برو شدن و بالضم رو برو شدگی و شرابی که بآب نیامیخته
صفح بالفتح کرانه هر چیزی و پهلوی آدمی و دامن کوه و پهنائی روی و شمشیر و بالضم نیز آمده صفاح بالکسر جمع و نام
مردی از قبیله بنی کلب و درگذشتن از گناه و روی گردانیدن و سائل را رد کردن و شتر را بر حوض گذرانیدن
و نوشانیدن شراب و آب و پهن گردانیدن چیزی را و ورق مصحف و کتاب بدان نظر کردن در کاری و تبرک
کردن چیزی صفائح تختهای در و شمشیرهای پهن و سنگهای پهن و تنگ و شتران بزرگ کوهان صفاح بالکسر جمع
صفح و بالضم و تشدید فا سنگ پهناور صفوح بالفتح کریم و عفو کننده و زن ترک کننده و روگرداننده از شوهر یا
کم شدن شیر ناقه صفیح آسمان و روی هر چیز عریض صلوح بالضم نیکو شدن صلاح بالفتح نیکی ضد فساد و نام مکه
معظمه و بالکسر باهم آشتی کردن و هم چنین مصالحه صلح بالضم آشتی و بالکسر مرد نیک و نام نهری است صمح بالفتح
تابستان دماغ را از گرمی و زدن بتازیانه صماح بالضم خوی گنده و بوی بغل و داغ صوح بالفتح شگافتن و بالفتح
و الضم دیوار رود خانه و پائین کوه یا روی آن که چون دیوار قایم باشد صواح بالضم کف خوی اسپ
و شیر سپید که آب بسیار داشته باشد و شگوفه نخل و زمین بلند صیح بالفتح آواز بلند کردن صیاح بالکسر
آواز بلند و بالکسر و الضم سخت آواز کردن و بالفتح و تشدید یا بوی خوش و شهد و نام مردیست

باب الصاد مع الخاء

صخ بالفتح و تشدید خا کر ساختن آواز گوش را و زدن چیزی سخت بر چیزیکه میان خالی نباشد و آواز سنگ
و همچنین صخیخ صراخ بالضم آواز یا آواز سخت و بالفتح و تشدید را طاوس صریخ و صارخ فریاد رس و فریاد خواه

ونیز صارخ بمعنی خروس آمده وصریخ بمعنی آواز نیز آمده صلخ بفتحتین کر شدن چنانچه هیچ نتواند شنید و
کر کین شدن صلوخ بالفتح سختی و بلا که بلاک کننده باشد صماخ بالفتح گوش و سوراخ گوش و اندکی
از آب ولبنین نیز آمده و بالضم نام آبیست صمخ بالفتح چیزی بسوراخ گوش رسانیدن و سخت تافتن آفتاب
بر روی کسی و زدن چشم کسی را بتمام دست و بالکسر چیزیست خشک که در سر پستان زن یافته می شود
بعد از ولادت چون آن شگافته شود شیرش روان گردد

باب الصاد مع الدال

صادر وی وسن بانوعی از ان ورگی است میان دو چشم شتر که از ان بیماری عارض او می شود و حرف
معروف صخد بالفتح سوختن آفتاب چیزی را و آواز کردن مرغ خرد و بانگ موش کور و بفتحتین سخت گرم
شدن آتش صخود بالضم شنیدن و گوش دادن به چیزی و بالفتح سخت از سنگ و جز آن صد بالفتح و تشدید
دال باز داشتن و بر گردانیدن صدود بالضم روی گردانیدن و بالفتح بسیار گردانیده و آنچه بسیار بماند
و در چشم کشند صدد بفتحتین نزدیکی و مقابله و برابر چیزی صدید زرداب جراحت و آب گرم که جوشانده شود
و غلیظ گردد صدار بالکسر پرده که زن را بدان بپوشند و بالضم و تشدید دال نام جانوری است یا سام ابرص
و راه بسوی آب صدر بالفتح ساده و خالص و سرب سرد و جای باندازه کوه و میخی که سر نیزه را بدان
در نیزه محکم کنند و تشکیل عظیم و بفتح را نیز آمده بفتحتین برد و سرما یافتن و زخم شدن موضع زین و بالضم و
فتح را مرغیست بزرگ سر که گنجشک را صید کند و سپیدی پشت اسپ بعد از به شدن جراحت صراد
بالضم و تشدید را ابر تنک بی باران صعود بالضم بالا بر آمدن و بالفتح بلندی ضد هبوط و عقبه دشوار و کوه است
بر دوزخ و ناقه که بچه ناقص خلقت بزاید صعید خاک یا روی زمین صعدات جمع و راه کوه و شهری است
بمسیر پانزده روز راه لبطول و موضعی است نزدیک وادی القری که در آنجا مسجد پیغامبر است علم
صعد بالضم نام موضعی ست و بفتحتین عذاب سخت و بالفتح و کسر عین بلند شونده و همچنین صاعد صغد
بالضم موضعی ست به سمرقند که باغهای دلکش دارد و آنرا از جمله چهار بهشت شمرده اند و موضعی است به بخارا
صفد بالفتح بند کردن و محکم بستن و بفتحتین بخشش و بند و شهری است لشام از انجاست صلاح الدین صفدی
صفاد بالکسر دوال بند و غل که اسیر را بدان بندند صلد بالفتح والکسر سخت و هموار از سنگ و جز آن و
اسپی که خوی نکند و دست زدن اسپ بر زمین در دویدن و بر آمدن بالای کوه و آواز کردن دندان وقت
بهم زدن صلود بالضم آواز کردن چقماق بی جستن آتش و بالفتح سخت و هموار و اسپی که خوی نکند
و تنها دویگی که دیر بجوش آید و ناقه کم شیر و مردی که از ترس بالای کوه رود صمد بالفتح آهنگ کردن

و بستن سر شیشه و زدن و جای بلند و زشت و تاثیر سوختگی آفتاب و زردی و بفتحتین مهتر و آن که آهنگ باو کنند
در مهمات و حاجات و بی نیاز و بلند و دائم و مصمت یعنی میانه پر و مردی که تشنه و گرسنه نشود در جنگ و گروهی
که پیشه ندارند و نه چیزی دارند که بدان معیشت کنند صماد بالکسر سربند شیشه و جلاد و زننده و خرقه و سربندی
که زیر دستار به پیچند و یکدیگر را تازیانه زدن و شمشیر زدن صندید بالکسر مهتر پر دل و باران بزرگ قطره
و گرانبار و جوان مرد و شیر لیف و بحذف یا نیز آمده و باد و سرمای سخت غالب بر کسی صنادید سختیها
و بلاها و مهتران و گروهی از لشکر صهد بالفتح سوختن گرمی آفتاب صهود بالفتح جسیم و تناور
صید بالفتح شکار و شکار کردن و بالکسر و بفتحتین بیماریست که شتر را می شود و بفتحتین سر بلند داشتن
از کبر صیود بالفتح شکار کننده و به تشدید یا تیر راست رونده

باب الصاد مع الراء

صبر بالفتح شکیبائی کردن و بند کردن کسی را و چیزی نه دادن تا بمیرد و حبس کردن تا سوگند خورد و
بالضم و الکسر کرانه و ناحیهٔ چیزی و ابر سپید و بالضم قبیله از غسان و بالضم و بضمتین زمین سنگ ریزه و بفتحتین
شتر و بالفتح و کسر با عصارهٔ درختیست تلخ و سکون با جایز نیست مگر در ضرورت شعر و کوهیست بشرف
بر شهر تعز صبیر کفیل که آنرا الفارسی پذرفتار گویند و سردار قوم و کوه و ابر سپید بر هم نشسته که نبارد صبار
بالکسر راستی و صبر کردن باهم و بار درختیست ترش و بالضم و تشدید با و تخفیف آن ثمر هندی صبور
بالفتح بردباری که تعجیل بعقوبت نه کند و شکیبا و نامیست از نامهای خدای تعالی صحر بالفتح پختن و رسیدن
گرمی آفتاب بدماغ و بالضم نام زنیست که در برابر احسان با و عقوبت کردند صخر بالفتح سنگ بزرگ صخور
جمع صخره یکی و نام برادر خنسا که زنی بود شاعره صدر بالفتح سینه و اول و بالای هر چیز و آنچه روبروی
کسی باشد و ظرف بار یک سیتر و بالانشین و پیشگاه خانه و طائفه از هر چیز و باز گشتن و بفتحتین بازگشت از آب
و بازگشت از حج و روز چهارم از روزهای قربانی و نام جمعی که از حج برگردند صدار بالکسر پیراهن خرد
و داغ که بر سینه شتر نهند بجهت نشان و پیش بند ستور و بالضم موضعیست نزدیک مدینه صادر باز گردنده
در راه باز گشت از آب صر بالکسر و تشدید را سرما و سختی سرما و باد سخت آواز و سخت سرد و همچنین صرصر
و بالضم رسیدن سرما گیاه و بالفتح بستن سر همیان و بانگ کردن و بستن سر پستان ناقه و گوش راست
داشتن اسپ و خر صریر بانگ در و قلم و ملخ و بانگ کردن الیشان صرار بالکسر بند سر پستان شتر
ماده و نام کوهیست و موضعیست بمدینه و جاهای بلند و بالفتح وادیست بحجاز صرصر باد سخت
و جانوریست و دختران غلیم صعر بفتحتین رخسار کج بزن از کبر و کجی در روی

بادریک لب و بیماری ست در شتر که گردن او را کج کند و خردی سر و خوردن قله صعرور بالضم صمغ رقیق
که در هم پیچیده باشد صعتر همان سعتر که گذشت صغر بالفتح خردان و بالضم خواری و ستم و بفتحتین خوار
شدن و بالکسر و فتح غین خردی خلاف کبر صغیر خرد صغار بالکسر خردان و بالضم خرد و بالفتح خواری و ستم صاغر
خوار و راضی بخواری و ستم صفر بالضم روی و چیزهای خالی و چیزهای زرد جمع اصفر و بالکسر تهی و دائره
خرد که اهل حساب جهت حفظ مرتبه عددی می نویسند و بهر سه حرکت نیز گفته اند و بفتحتین خالی شدن و ماه
پس از محرم و بیماری شکم که رنگ روی زرد کند و پس انداختن ماه محرم تا ماه صفر و مار در شکم که باستخوانهای
پهلو می چسپد و می گزد یا کرمی ست دراز که در شکم می باشد و گرسنگی و عقل و اعتقاد دل صفیر بانگ مرغ و
بانگ کردن مرغ و مانند آن صافر هر مرغی که شکار نه کند و کیتن صفار بالفتح گیاه خشک و بالضم آواز
مرغ و کرم شکم و آب زرد که در شکم جمع شود و بعضی به تشدید فا گفته اند و بالفتح و تشدید فا روی گر لیث
صفار نام پادشاهی ست که در اوائل صفار بوده و صفریه بالضم و الکسر طائفه از خوارج منسوب به عبد الله
بن صفار صقر بالفتح چرغ و هر مرغی که شکار کند از باز و شاهین و شیر ترش و دوشاب و شکستن هیزم
و سنگ و جز آن لصاقور یعنی بکلند و تیر بزرگ و گرم تافتن آفتاب و بفتحتین آبی که در حوض بماند و در آن
سنگ در و باه نشسته باشد و بالفتح و کسر قاف خرما که از وی دوشاب سازند و بالضم و تشدید قاف
زیوث صقار بالفتح و تشدید قاف سخن چین و بسیار لعنت کننده و کافر و دوشاب فروش
صمر بالفتح بخل کردن و منع نمودن و همچنین صمور و روان شدن آب از پایین و گندگی و بوی
شک تازه و بوی گوشت و بالکسر جای جمع شدن آب و بالضم آب ظرف و بزرگی آن صنار بالکسر و
تخفیف نون و تشدید آن معرب چنار و تخفیف نون افصح است و سرودک صور بالضم شاخ حیوان
که می نوازند و پیکرها جمع صورة و آنچه اسرافیل روز محشر بدمد جهت میرانیدن و زنده کردن خلق و نام
شهری ست کنار دریای شام که مولد اقلیدس صاحب اصول هندسه است و بالفتح نخل خرد و
فراهم آمده و قلعه السیت نزدیک به ماردین و میان جوی و بیخ نخل و کج کردن و میل دادن چیزی را
بجهتی و گردانیدن و بریدن و جدا کردن قال الله تعالی فصرهن الیک و بفتحتین کجی صوار بالکسر
و الضم رمه گاو صیران بالکسر جمع و بوی خوش و اندکی از مشک صهر بالکسر خسر و خویش زن
و خویش شوی را نیز گویند و شوی دختر کسی و شوی خواهر کسی و اصهار اهل خانه زن و اهل خانه مرد
و بالفتح چیزی گرم و گداختن و تافتن آفتاب دماغ کسی و چرب کردن سر به پیه و مغز و جز آن صیر
بالفتح گشتن و میل دادن و همچنین صیرورة و بالکسر پایان و بازگشت و طعامی ست که از ماهی سازند

وآن صحناست که گذشت وشکاف در وبالکسر وفتح یا حظیرهای گوسپند وگاو جمع صیرة بالکسر

باب الصاد مع الصاد

صیص بالکسر خرما که دانه اش سخت نشود ودانه حنظل بی مغز

باب الصاد مع الطاء

صراط بالکسر راه وسراط وزراط بالسین وزا نیز آمده وپلی است که بر سر دوزخ باشد وصفت آن در حدیث مسطور است که از موی باریک تر واز شمشیر تیز تر وبالضم شمشیر دراز بستن نیز آمده

باب الصاد مع العین

صاع زمین پست وچوگان وجائی که جاروب کنند ودر آن بازی کنند وجای رسیدن سینهٔ شترمرغ برزمین وقتیکه اورا برزمین افگنند وپیمانه السیت وآن چهار مد است بر مدی دو مشت دست آدم مستوی الخلقه چون دست را کشیده دارد صبع بالفتح اشارت کردن بانگشت ودلالت کردن کسی را بانگشت سوی کسی وانگشت بر کنار کوزه نهادن واز ظرف دیگر آب در آن کوزه ریختن صتع بفتحتین گردن وسختی وملخی تارک شترمرغ صدع بالفتح شگافتن چیزی را چنانکه دو پاره شود یا آنکه کاغذ وجدا شود وآهنگ کردن بسوی کسی جهت کرم او ورسانیدن کار بموقع خود وبریدن بیابان وپیدا کردن چیزی را وسخن حق آشکارا گفتن وجدائی در چیزی وشگاف در چیزی سخت ومرد سبک گوشت وبفتح دال نیز آمده وگیاه وبالکسر جماعتی از مردم وپاره از چیزی وبفتحتین جوان وقوی از آهو وبز کوهی وشتر ومانند آن وبسکون دال نیز آمده ومیانه در درازی وکوتاهی وجوانی وپیری وچیزهای دیگر وزنگ آهن صداع بالضم درد سر صدوع بالضم میل کردن وبرگشتن از چیزی ودوگروه کردن گوسپندان را صدیع صبح وپاره فو در جامه کهنه وگله شتر ورمهٔ گوسپند صرع بالفتح افگندن برزمین وبکسر نیز آمده وشعر را دو مصراع گردانیدن ودر خانه را دو طاق گردانیدن وبیماریست معروف وگونه ونوع از هر چیزی ومانند ومحکمی رسن وبهره وسنی بکسر نیز آمده صراع بالکسر باهم کشتی گرفتن وهمچنین مصارعة صریع آنکه اقران خود را انداخته وافگنده وافتاده وتازیانه وکمان ناتراشیده وچوب بر درخت خشک شده صعصع متفرق وپراگنده صفع بالفتح طپانچه زدن ومشت زدن بر قفای کسی صقع بالفتح سیلی زدن یا بر کسی زدن وبانگ کردن خروس وگریستن وبرزمین انداختن ورفتن وازراه سیل کردن یا ازراه ضبر دکرم

گرویدن و بفتح قاف نیز آمده و بشبنم افتادن بر زمین و بیهوش کردن و بالضم کرانه و گوشه زمین
و بفتحتین فرو ریختن چاه و افتادن کنارهای آن و بیهوش شدن و سفید شدن میان سر اسب و مرغ
و جز آن و اندوه که نفس را گیرد و تاسه و ملالت آرد از شدت گرمی صقیع شبنم که شبهای سرما بر زمین
افتد مانند برف و نوعیست از زنبور صقاع بالکسر خرقه که بالای معجر افگنند تا معجر چرکین نشود و روی بند
و آنچه ناقه را بدان بینی بندند و داغ پس گردن شتر و آهنی که بجای دهنه لجام کنند صلع بفتحتین موی
پیش سر رفتن و موی رفتگی پیش سر و بالضم و تشدید لام مفتوح زمین که دران گیاه نروید
و سنگهای بزرگ پهن و همچنین صلاع بالضم و تشدید لام هر دو جمع صلاعه صمع بالفتح زدن بعصا و لازم شدن
بر گروهی و بعض البثان را در مانده کردن و صمع الکعوب سگان که شتالنگ پای ایشان خرد
باشد و بالکسر گوشهای خرد و خرد گوشان و بفتحتین خطا کردن و بیباک بر سر چیزی سوار شدن صنع
بالضم نیکویی کردن با کسی و بدی کردن و احسان و پیدا کردن حق تعالی و بالکسر سفره و آنچه ساخته شود
از سفره و غیر آن دوزی و بریانی و جامه و دستار و جای گرد آمدن آب باران و موضعی ست و بالفتح
کرمی ست یا مانند کرمی است صنیع بالفتح اسپ نیکو تیار کرده شده و تعهد داشته شده و شمشیر زدوده
و تیز کرده و احسان و کار و پیدا کرده حق تعالی و رجل صنیع الیدین بالکسر و بفتحتین و صنیع الیدین و صناع
الیدین بالفتح چرب دست بکار و پیشه خود و صانع پیشه ور صناع بالضم و تشدید نون جمع صوع بالفتح پراگنده
و جدا کردن و لصاع پیمودن و ترسانیدن و پیمانه ایست که آنرا صواع گویند و بالضم نیز آمده صواع بالکسر و الضم
جام بزرگ که بدان شراب خورند و پیمانه ایست معروف که آنرا صاع گویند و بعضی گفته اند صواع پیمانه ایست غیر صاع

باب الصاد مع الغین

صبغ بالفتح رنگ کردن و دست بآب فرو بردن و بالکسر رنگ اصباغ جمع و نان خورش صباغ جمع صبوغ
بالضم پر شدن پستان از شیر و خوش رنگ شدن آن و اشارت کردن به کسی صباغ بالکسر نان خورشها و آنچه
بدان رنگ کرده شود و بالفتح و تشدید با رنگرز صدغ بالفتح دوش بدوش برابر رفتن با کسی و کشتن پشه
گردانیدن از کاری و بالضم میان چشم و گوش و موی پیچیده و آویخته بر آنجا صداغ بالکسر بالشی که بر صدغ باشد
صلوغ بالضم دندان شش سالگی افگندن گاو و گوسپند صمغ بالفتح شلم درخت یعنی شیره که از میان درخت چکد
چون صبر و بهترین آن صمغ است که او را صمغ عربی خوانند و آن شلم درخت قرظ است صمغ درخت طلح چنانکه صاحب
صحاح گفته است صوغ بالفتح در بوته ریختن گداخته را و بر زمین نشستن آب گوارا شدن آب آفریدن و آماده کردن چیزی را بر نمونه
درست و برابر و همزاد صواغ بالضم ریختن چیزی در کالبد و بالفتح و تشدید واو زرگر و ترشنده دروغ صائغ و صیاغ بتشدید یا زرگر

صبغ بالکسر ناحیه ایست به خراسان و بالکسر و فتح با جمع صبغه و معنی آن گذشت صبّ بالفتح و تشدید بای مکسوره دروغ گوئی که دروغ را بیاراید

باب الصاد مع الفاء

صحف بالضم و فتح حا و ضم آن و صحائف کتابها هر دو جمع صحیفه صحاف بالکسر جاهای جمع شدن آب و بالفتح و تشدید حا کتاب فروش صدف بالفتح روی گردانیدن کسی را و بازگشتن و میل کردن و بفتحتین آنچه در و مروارید باشد و آن مشهور است و هر چه بلند از دیوار و مانند آن و جای استخوان بازو و دوش و دوهی است نزدیک قیروان در راه نهاده نزدیک و سمها و در نهادن اسپ و بیرون میل کردن سم ستور و کرانه و نهایت کوه و جای تمام شدن آن و بفتحتین و بضم اول و فتح ثانی و ضم ثانی نیز آمده و بالضم و فتح دال مرغی است یا درنده ایست و بالفتح و کسر دال قبیله ایست کوچک از قبیله کنده صدوف بالضم بازگشتن و میل کردن و بالفتح زنی که بسوی کسی رو کند و بازگرداند صرف بالکسر سرخی که شراک نعل بدان رنگ کنند و خالص هر چیز و بالفتح توبه و حیله و حادثه و گردش زمانه و شب و روز و نام علمی است مشهور و گردانیدن و زیادتی کردن در سخن و دوا نگون کردن چیز را و سره کردن درهم و دینار و زیادتی بعضے از آن بر بعضے صراف بالفتح و تشدید را سره کننده سیم و زر و همچنین صیرفی و داننده علم صرف را نیز گویند صریف آواز چرخ و بود و بانگ در و بانگ دندان شتر و سیم خالص و شیر تازه و دوشنده صروف بالضم گردشهاے روزگار و نیامیختن شراب با آب و آرزومند نر شدن ماده سگ و ماده شتر و همچنین صراف بالکسر و بالفتح شتر ماده که دندان بر یکدیگر زند صعصف بالفتح مرغی است کوچک و نوعے است از شراب اهل یمن که از عسل و انگور سازند صفصف بالفتح و تشدید فا رسته و قطار بقطار ایستادن و گوشت در سیخ کشیدن و صفه ساختن زمین را و راست کردن اشتر قوائم خود را و دوشیدن شیر شتر ماده در دو قدح و سه قدح و باز کردن و کشاده داشتن مرغ بالهاے خود را و دهی بمصره صفوف بالضم جمع صف و بالفتح ناقه که چند قدح شیر دهد بیک دوشیدن صفیف گوشت بسیخ در کشیده و بر سر آتش گذاشته جهت بریان کردن و گوشت که در آفتاب اندازند تا خشک شود صفف بفتحتین آنچه زیر زره پوشند و بالضم جمع صفه صفصاف بالفتح درخت بید صفصف بالفتح هر دو صاد زمین هموار صاف به تشدید فا صف کشنده و به تخفیف فا مخفف صافی است صلف بفتحتین لاف زدن و از اندازه بیرون رفتن و بے بهره شدن زن از شوهر و سخن کردن بلافے که مخاطب را ناپسند آید و خود را ستائش کردن به چیزے که نباشد و کم برکت شدن طعام و بالفتح و کسر لام طعام بے مزه و ظرفے که آب کم گیرد و ظرف گران و ابر بسیار رعد کم باران

ولاف زننده و خود ستاینده صلیف کرانه گردن و پهنائی گردن و چوب که بر جانب پالان شتر باشد که
بروی محمل را نهند و هر دو چوب را صلیفان گویند صنف بالفتح والکسر گونه و نوع اصناف و صنوف جمع و
بالکسر صنفه و بالضم شتر مرغان که از ساق انها پوست رفته باشد جمع اصنیف و بالفتح موضعی ست که عود صنفی
بدان منسوب ست و آن زبون ترین عودها ست و بهترین آن قماری است و میانه قاقلی و درختها که دو نوع باشد
خشک و تر صوف بالضم پشم گوسپند و پست گردن و موهای آویخته بر گردن و رسن که در گردن چارپایان کنند
و بالفتح بیک سو شدن و بیک سو رفتن تیر از نشانه و رو گردانیدن صیف بالفتح زمان گرما و فصل تابستان و
بتخفیف یا و سکون آن نیز آمده و بیک سو افتادن تیر بلند از هدف صیرف بالفتح مرد حیله گر و تصرف کننده در کارها

باب الصاد مع القاف

صدق بالفتح والکسر راستی خلاف کذب و شنا و نام نیک و بعضی گفته اند بالفتح راست گفتن و بالکسر
راستی و بالفتح نیزه راست و سخت و مرد راست و کامل از هر چیزی و بالضم راست گویان و بضمتین جمع
صدق صداق بالفتح والکسر دست پیمان و کابین صادق راست گوینده صدوق
بالفتح بسیار راست گو صدیق بالفتح دوست و دوستان معرو و جمع آمده و مذکر و مونث استعمال
یابند و بالکسر و تشدید دال بسیار راست گو و لقب خلیفهٔ اول است رض صعفوق بالفتح اللئیم و دو دست
بیمامه صعق بالفتح بیهوش شدن و مردن و انداختن آسمان صاعقه را و بیهوش کردن صاعقه کسی را
و نام شخصی ست لیکن بالف و لام لازم جزو آن شده و بفتحتین سختی آواز و بالفتح و کسر عین سخت آواز
و کسی که متوقع صاعقه باشد و بالضم و فتح عین موضعی است صفق بالکسر چوب یک طرف در
و بالفتح دست بر همدیگر زدن تا آواز بر آید و دست بر دست کسی زدن در بیع و بیعت و باز گردانیدن
و رو گردن و دور فراز کردن و باز کردن و تار عود و رباب جنبانیدن و گردانیدن و چشم پوشیدن
و هر دو بال جنبانیدن مرغ چنانکه آواز بر آید و رفتن و حرکت باد و درخت را و پیاله پر کردن و شمشیر
زدن کسی را و کرانه چیزی و بالضم و بضمتین نیز آمده و جانب کوه یا روی کوه و طرف گردن و رخسارهٔ
اسپ و آب زرد که از چرم نو که بر روی آب ریخته باشند بر آید و بفتحتین نیز آمده و بفتحتین
آبی که از مشک نو بوی گرفته و زرد شده باشد صفیق جامهٔ سخت که تنگ بافته باشند
و روی سخت که حیا نداشته باشد صفوق بالفتح کوه بلند که بر آن نتوان رفت و کمان نرم و سنگ
بزرگ و سخت که هموار و بلند باشد صفاق بالکسر پوست تنگ زیر پوست سلخ که بروی موی روید یا پوستی
که بر گرد روده ها و حشا باشد و بالفتح و تشدید فا مرد بسیار سفر و بسیار تصرف در تجارت صلق بالفتح

سخت آواز کردن و بعصا زدن و خوابانیدن زن و بدان جماع کردن و واقعه سنگر گروهی را واقع شدن و گرمی آفتاب بکسی رسیدن و بفتحتین زمین هموار صلائق گوشتهای بریان و نانهای تنک جمع صلیقه صلیق شهری است بواسط و چیز هموار صندوق بالضم و بالفتح نیز آمده آنچه از چوب یا چرم سازند و در آن چیزها گذارند و بزای معجمه و بسین مهمله نیز آمده صنادیق جمع صنق بفتحتین شدت بوی بغل و بالفتح و کسر نون چیز بسیار گنده صوق بالفتح راندن و بالضم بازار و موضعی است نزدیک مدینه صواعق آتشها که از آسمان افتد جمع صاعقه صیق بالکسر گرد که حائل شود چیزی را و بلند شدن و پیچیدن و غلیظ شدن آن و آواز و عرق و بوی گنده چارپا صیق بالکسر و بفتح یا جمع و گنجشک و قبیله ایست از عرب صیدق بفتح صاد و دال امین و ستارهٔ قطب

باب الصاد مع الکاف

صاک بفتحتین عرق کردن چنانکه از وی بوی بد ظاهر شود و بسته شدن خون و چسپیدن صعلوک بالضم محتاج و درویش صعالیک جمع سعدی گوید مصرع من و چند صعلوک صحرانورد * برفتیم قاصد بدان صک بالفتح و تشدید کاف کوفتن و سخت زدن و در بستن و در راه پیش کردن و نامه و قباله معرب چک صکوک جمع صکاک بالکسر قباله‌ها و بالضم هوا و بالفتح و تشدید کاف قباله نویس صکیک ضعیف و ناتوان صوک بالفتح اول هر چیز و جنبش و چسپیدن زعفران و خوشبوئی و بوی خوش گرفتن جامه و اندام و جز آن صیک بالفتح چسپیدن بوی خوش بجامه و جز آن

باب الصاد مع اللام

صحل بفتحتین و حاء حطی گلوگرفتگی و درشتی و خشونت سینه صعل بالفتح باریک سر و گردن از مردم و شترمرغ و نخل و چیز دراز و خر لشم و مونث صعلة بفتحتین باریکی سر و گردن صقل بالضم تهیگاه و پهلو و جلد پای اسپ و بالفتح زدودن شمشیر و آیینه و لاغر گردانیدن ناقه و زدن بعصا و بالفتح و کسر قاف مختلف رفتار از اسپ صقال بالکسر شمشیر و آیینه و شکم و تهیگاه و نگاه داشت و تیمار اسپ صقیل زدوده شده صلصل بالضم بر و صاد بقیه آب در حوض و بقیه روغن و زیت و کوکب پیشانی اسپ سفیدی کوایال اسپ و قدح خرد و نام مرغی است و بعضی گفته‌اند که آن فاخته است و شبان ماهر در شبانی و موضعی است سر راه مدینه و نام آبی نزدیک یمامه صلصال گل باریک آمیخته و گل خشک خام که هرگاه انگشت بر وی زنند از غایت خشکی آواز از او براید و چون پزند آن را فخار گویند صلیل آواز کردن دریا و آواز کردن آهن و آوازی که از شکم تشنه کرده شود از

تلّی خشک شده باشد برآید و خشک شدن مشک صلول بالضم گنده شدن گوشت و بیزه شدن آب صِل بالکسر
و تشدید لام مار خرد و زرد که افسون نه پذیرد و بلا و سختی و شمشیر تیز و بالفتح صاف کردن شراب
صمل بالفتح زدن بعصا و درشت و سخت شدن چیزی و همچنین صمول و سیراب نشدن درخت
و درشت ماندن آن از خشکی و باز ماندن از طعام صامل و صمیل خشک صندل شتر و خر بزرگ و سخت سر و
چوبی ست خوشبوی و آن دو قسم ست سفید و سرخ معرب چندل و یوم الصندل نام روزی ست
که در آن روز جنگ عظیم واقع شده بود میان عرب صول بالفتح زیادتی کردن و بر جستن و حمله کردن
و بالضم نام موضعی است صائل حمله کننده صهیل آواز اسپ صهال بالضم آواز اسپ و بالفتح و
تشدید اسپ آواز کننده صحل بالفتح گلو گرفتگی و درشتی آواز و بفتحتین تیزی آواز با گرفتگی
صاهل شترے که دست و پا زند صیقل بالفتح زداینده آئینه و جز آن و تیز کننده شمشیر صیاقل
و صیاقله جمع و صاحب کنز اللغات گوید صیقل بمعنی آلت زدودن و صیقل کردن نیز آمده و تحقیق
آنست که صیقل صیغهٔ صفت است بمعنی زداینده زنگ لیکن آلت زدودن را نیز مجازاً
زدایندهٔ زنگ توان گفت چنانکه کارد را قاطع گویند و از جهت صیقل کننده را صیقلی نیز گویند و
و صیاقله نیز می باید که جمع صیقلی باشد صیقل صیال بالکسر بر یکدیگر حمله کردن

باب الصاد مع المیم

صام بالفتح و سکون همزه دلالت کردن کسی را بر کسی و بفتحتین بسیار نوشیدن آب صائم تشنه صتم
بالفتح درشت و سخت و بفتح تا نیز آمده و مردی که به پیری نزدیک رسیده باشد و چیز تمام صتم بالضم جمع
صدم بالفتح کوفتن و زدن چیزی سخت به چیزی سخت و رسیدن بچیزی و باز داشتن صدام بالکسر
بیماری ست که در ستور پیدا میشود و عوام بالضم صاد گویند و این سماع نشده اگرچه قیاس همین ست صرم
بالفتح معرب چرم و بریدن و سخن را قطع کردن و بریدن درخت خرما و جز آن از بن و بالضم بریدگی
و کوتاهی و بالکسر جماعه مردم و خانهای مجتمع و یکجا و موزهٔ نعل دار صرام بالضم سختی و بلا و جنگ و باقی مانده
شیر که بار دیگر دوشیده شود و مرد قوی بر بریدن و بالفتح و الکسر بریدن بارهاے درخت بریده و هنگام
رسیدگی بریدن بار نخل و بالفتح و تشدید را جرم گر صارم شمشیر برنده و مرد دلیر که در کارها برنده باشد
صلادم بکسر صاد و دال شیر درنده و چارپا که حافرش صلب شدید بود و هر چیز صلب و سخت و
وستم گاو صرم بالفتح شمشیر برنده و مرد قوی در برندگی صریم صبح و شب و پاره از شب بجوی که در وی جز غالبه
کنند تا شیر نخورد و زمین سیاه که در آن چیزی نروید و موضعی و نام مردی ست و دریده و بریده شده و پاره از توده

زیک صکم بالفتح زدن و باز داشتن و سخت کوفتن صلم بالفتح گوش از بن بریدن صمصام بالفتح تیغ بر آن که باز نگردد و نام شمشیری است صمصم بکسر هر دو صاد مرد درشت کوتاه و مرد دلیر و گذرنده و وسط و میان قوم و بفتح هر دو صاد بخیل صمیم خالص و مغز چیزی و استخوان که بدان قوام اعضا است و شدت گرمی و سردی و پوست خشک بالای تخم مرغ و مرد خالص جمع و مفرد آمده صمم بفتحتین کری و گرانی گوش و بالکسر و فتح میم مردان دلیر و شیران درنده و مارهای نر جمع صمه صم بالفتح و تشدید میم ناشنودن و بالضم ناشنوندگان و سنگهای سخت هر دو جمع اصم و بالکسر مرد دلیر و شیر درنده صمام بالکسر چیزی که سر شیشه به بندند صنم بفتحتین گندگی بوی و بت و صاحب قاموس گوید بدین معنی معرب شمن است و این محل تامل است چه شمن در فارسی بت پرست را گویند نه بت را و بفتح صاد و کسر نون مرد گنده بوی صوم بالفتح روزه و روزه دار و روزه داران جمع و مفرد آمده و درخت و کلیسای ترسایان و سرگین شتر مرغ و ایستادن باد و خاموش بودن و از طعام و آب و جماع خود را باز داشتن و ایستادن بیکار و ایستادن ستور بی علف و سرگین افگندن شتر مرغ و راست ایستادن روز وقت نصف النهار صایم روزه دار و روزه داران جمع و مفرد آمده صیام بالکسر روزه داشتن و روزه داران جمع صائم

باب الصاد مع النون

صبن بالفتح باز داشتن و منع کردن نیکی و هدیه از کسی و راست کردن مقامر کعبتین در کف خود و بعد از ان انداختن او صابون معروف و این لفظ در اکثر لغت مشترک واقع شده و نام دیگر اشنیده شده صبیان بالکسر کودکان جمع صبی و بالضم نیز آمده صحن بالفتح نیکو کردن و صلح کردن میان قوم و زدن و طبق بزرگ و دادن چیزی در طبق و میان خانه و آلتی و بن مانند طبق که بر طبق دیگر زنند و بنوازند و آنرا سنج گویند و هر دو طبق را صحنان گویند صغانیان شهری است بماوراء النهر نزدیک حصار شادمان معرب چغانیان و نسبت بدان صغانی و صاغانی گویند و از انجاست امام حسن ابن محمد صاحب کتاب مشارق صفن بالضم سفره و ظرفی از چرم که در وی آب کنند و منسوبان شبان و شتربانان که زاد و اسباب خود در آن نهند و بالفتح پوست خایه مردم و جز آن و بفتح فا نیز آمده و نیز دو شقشقه شتر و بفتحتین از گیاه آنچه در خوشه باشد و خانه که زنبور سازد مانند آن ترتیب دهد برای خود صفین بالکسر و تشدید فای مکسوره موضعی است نزدیک موضع رقه بر کنار آب فرات که در انجا جنگ عظیم میان امیر المومنین علی و معاویه واقع شده و چون این واقعه در غره صفر واقع شده مردم سفر در صفر بد انا مبارک میدانند و از ان حذر میکنند صفون بالضم بر سه پا و نیم سم پای چهارم ایستادن اسب

برابر داشتن هر دو بر دو قدم و زدن آن بر زمین صافن رگ ساق و اسپی که بر سه پا و کنارهٔ سم چهارم
ایستد صفوان بالفتح سنگ هموار و نام مروی ست که منافقان تهمت ام المومنین عائشه بدان نسبت
کرده بودند خاقانی گوید ؎ این سویدای دل من که حمیر اصفت است ٭ صافی از تهمت صفوان
بخراسان یابم ٭ صن بالکسر و تشدید نون بول گوزن و اول ایام عجوز و زنبیل سر پوشیده که در ان نان
گذارند صنان بالضم بوی بغل صنوان بالکسر برادران مادری و پدری و دو خرمائی که از یک بیخ باهم
بر آمده باشند و بالضم نیز آمده جمع صنو است بالکسر و بالضم صنوین و صنوان بکسر صاد و نون آخر و دو چاه
و دو جوی که نزدیک یکدیگر باشند و آب هر دو از یک چشمه باشد و دو درخت خرما که از یک بیخ
بر آمده باشند تثنیهٔ صنو است صولجان بفتح صاد و لام معرب چوگان صون بالفتح نگاه داشتن و بر طرف
سم استادن اسپ جهت سودگی سم از بی نعلی صوان مهر سه حرکت جامه دان و تخته که در ان رخت
نگاهدارند و همچنین صبان مهر سه حرکت و صوان بمعنی غلاف کمان نیز آمده و بالفتح و تشدید واو نوعی است
از سنگ صوانه واحد صیحان بالفتح نام گوسپندی که در مدینه بود و بپهلوی آن درخت خرما بوده که خرما
نفیس داشت و آنرا خرمای صیحانی گویند بفتحتین بانگ کردن صین بالکسر ملکی است در مشرق زمین
از بلاد ترک معرب چین و موضعی است به کوفه و باسکندریه

	باب الصاد مع الواو	

صبو بالفتح و بضمتین و تشدید واو نادانی و بی خردی جوانی و میل کردن بکودکی و وزیدن باد صبا
صحو بالفتح هشیاری و هوشیار شدن از مستی و دور شدن ابر و گذاشتن کودکی و گذاشتن چیز باطل
صعو بالفتح مرغی ست کوچک مانند گنجشک صغو بالفتح میل کردن و مایل شدن یک طرف چیزی
مایل شدن آفتاب بغروب صفو بالفتح صفا و عدم تیرگی و صاف و خالص صنو بالکسر و بالضم
برادر مادری و پدری و ابن عم و شاخ درخت که با شاخ دیگر از یک تنه بر آمده باشد و بالفتح آب اندک
که میان دو کوه باشد یا سنگی که میان دو کوه باشد

	باب الصاد مع الهاء	

صه بالفتح و سکون ها اسم فعل است بمعنی امر یعنی خاموش

	باب الصاد مع الیاء	

صبی بالفتح و تشدید یا کودک که از شیر باز نشده باشد و مردمک چشم و استخوان باریک تر سر گوشش
سر شمشیر و جز آن و سردار قوم و طرف استخوان طبیه صابی میل کننده از دینی بدینی صاحی هشیار شونده

بے ابر صلی بالفتح بریان کردن و بآتش در آوردن و دست بآتش گرم کردن و فریب دادن صفی برگزیده و دوست صافی و از غنیمت آنچه سردار پیش از قسمت برای خود اختیار کند و خالص هر چیز و ناقه بسیار شیر صافی صاف و بمعنی صیرفی صراف صیحانی بالفتح نوعی ست از خرمای مدینه و وجه تسمیه آن در فصل نون گذشت صیاصی بالفتح جمع صیصیه و بیان آن در فصل تا گذشت

باب الضاد مع الالف

ضیزی بالکسر و سکون همزه و بیا بدل همزه نیز آمده قسمت ناقص ضیضی بکسر هر دو ضاد و سکون تحتانی اول اصل و معدن و کثرت نسل و برکت آن ضحی بالضم چاشت گاه ضحاء بالفتح و المد چاشت بلند و طعام چاشت ضحیا بالفتح ماديان سپید و نام اسپی ست ضراء بالفتح و تشدید سختی و گزند ضنی بالفتح ضم و نون لاغری ضنوء بالفتح بسیار بچه شدن زن و بسیار شدن مال و بالکسر اصل و جایگاه و بالفتح و الکسر فرزند ضیاء بالفتح و الضم روشنی و همچنین ضیاء و ضواء بالکسر ضواء بالفتح و ضوء بالفتح روشن شدن ضهیاء بالفتح درختی ست و زنی که او را حیض نیاید و زنی که او را شیر نباشد ضیاء بالکسر روشنی و همچنین ضواء بالفتح و الضم

باب الضاد مع الباء

ضب بالفتح و تشدید با بر زمین چسپیدن و آگنده و پر گوشت شدن بغل و روان شدن خون و آب دهن و تمام کف دو شیدن و مشاغل بودن بر چیزی و خاموش بودن و بسیار شدن سوسمار در جای و سوسمار و خشم و کینه و بکسر نیز آمده و آماس آرنج و سم شتر و بیماری که در سینه شتر میشود و بیماری که در لب می شود و بدان از لب خون روان میشود و شگوفه خرما ضباب جمع ضبیب روان شدن آب و خون ضب بفتحتین درد سم و سینه پیدا کردن شتر ضباب بالفتح ابر های تنک و تر همانکه مانند شبنم افتد ضبابه واحد ضرب بالفتح زدن و بیان کردن و همچنین چیزی به چیزی و تیز رفتن و خوابانیدن و شنا کردن و رفتن در زمین بطلب روزی و مانند آن و مردی که در کار برابر باشد و سبک گوشت و باران سبک و مانند و نوع از هر چیز و عسل سفید و بفتح راء شهد نیز ست و آخر بیت شعر ضریب مانند ضراب بالکسر با کسی شمشیر زدن و بر جستن نر بر ماده ضارب زمین پست پر درخت و شب تاریک و شتر ماده که دوشنده را لگد زند و زمین فراخ در وادی و زننده در نده

باب الضاد مع التاء

ضبابة ابر تنک که چون شبنم روی زمین را بپوشد ضبة بالفتح و تشدید با نام مردی و آهن مسمار ضجة بالفتح و لتنگی ضجعة بالفتح خواب بالضم سستی در رای و بالفتح نیز آمده و بیماری و به پهلو خوابیده شد

وبالکسر کسل و نوعی از خوابیدن به پهلو و بهیئت اضطجاع و بفتحتین به پهلو خوابیدن و بالضم و فتح جیم بسیار
خسپنده و ملازم خانه که از خانه هرگز بیرون نیاید **ضجة** بالفتح و تشدید جیم بانگ **ضحوة** بالفتح چاشت گاه
ضحکة بالفتح یکبارگی خندیدن و بالضم آنکه مردمان برو خندند و بالضم و فتح حا خندنده بر مردم **ضاحکة**
زن خندیده و دندان که در وقت خندیدن ظاهر شود **ضخامة** بالفتح بزرگ جثه و سطبر شدن **ضرارة**
بالفتح نابینا شدن **ضراعة** بالفتح خواری و زاری نمودن **ضربیة** طبیعت و خود شمشیر و تیرے شمشیر
وزده شده به شمشیر و پارهٔ از پنبه و پشم درست کرده برای رشتن **ضرة** بالفتح و تشدید را زنی که بر زنی
آورده شود و از انباع دو سنی گویند و هر کدام را ضرة دیگر گویند و مال بسیار و گوشت بن انگشت نر
و پست باطن کف و پستان و بیخ پستان و سختی حال و ایذا و یک سنگ آسیا و هر دو سنگ را ضرتان
گویند و پارهٔ از مال و اسپان و شتران **ضرورة** بالفتح حاجت **ضراوة** بالفتح خوگر شدن و عادت
کردن **ضعة** بالفتح نهادن چیزے و فرومایه شدن **ضغطة** یکبار فشردن و ضغطة القبر فشارش گور
و بالضم سختی و شدت و تنگی و فشارش **ضغاطة** بالفتح سست رای و ضعیف عقل شدن **ضغینة** بالفتح
کینه **ضفیرة** موی بپیچیده و جمع کرده بر سر **ضفوة** بالفتح بسیاری و تمامی **ضفة** بالکسر و تثلیث کناره جو
و دریا **ضلالة** بالفتح گمراهی **ضالة** به تشدید لام چیزے گم شده **ضلاعة** بالفتح قوی بازو و قوی
پهلو شدن **ضمادة** بالکسر پارچه که بر جراحت بالای دارو بندند **ضنة** بالکسر و تشدید نون بخل
و نام بیخ قبیلهٔ است **ضهوة** بالفتح برکهٔ آب **ضیقة** بالکسر و الفتح تنگدستی و دوری و بدحالی ضیق
جمع و منزلے ست از منازل قمر و زمینی ست میان طائف و حنین **ضیافة** بالکسر
مهمانی نزد کسی آمدن **ضیعة** بالفتح ضائع و هلاک شدن و آب و زمین که در و غله شود
و تجارت و حرفت و پیشه

باب الضاد مع الثاء

ضبث بالفتح کف و پنجه گرفتن چیزے **ضغث** بالفتح آمیختن سخن دیگران و بدست مالیدن کوهان شتر
و بالکسر مشت از گیاه خشک و تر بهم آمیخته اضغاث جمع و اضغاث احلام خوابهای پریشان که تعبیرش درست نباشد

باب الضاد مع الجیم

ضج بالفتح و تشدید جیم و ضجیج بانگ کردن **ضجاج** بالفتح بانگ و پوست و عاج و مهره است و بالکسر بلید یگر
بانگ کردن **ضجوج** و ضجیج بالفتح شتر ماده که بوقت دوشیدن و بار کردن فریاد کند **ضرج** بالفتح شگافتن
و اندوختن و آلودن **ضریج** سخت **ضارج** موضعی است **ضجیج** بالفتح جانوری ست گنده بوی و بفتحتین

بیجان علت ابنه و علتی ست دیگر ضنوج بالفتح خم وادی اضواج جمع و میل کردن تیر از هدف و فراخ شدن ضبیج بالفتح و ضیجان میل کردن و عدول نمودن

باب الضاد مع الحاء

ضبح آواز نفس اسپ در وقت دویدن و بشتوانیدن اسپ آواز نفس خود را و نوعے از رفتار اسپ و گردانیدن آتش و آفتاب گونهٔ چیزے را اندک نه بغایت و بالکسر خاکستر و بعضے بالفتح نیز خوانده اند ضباح بالضم بانگ روباه و موضعی است ضحضاح بالفتح تابان و نیک و آبی اندک که تا کعبین و نیمهٔ ساق بیاید و چیز بسیار ضح بالکسر و تشدید حا آفتاب و روشنی آن و زمین صحرا که گیاه نداشته باشد و آفتاب بر آن تابد ضرح بالفتح دور کردن و جره کردن گواهی کسی و دور کردن آن از خود و رهائی دادن و گور کندن برای میت و بفتحتین مرد فاسد و میت و در و لکد زدن چار پا ضراح بالکسر لکد زدن و بالضم بیت المعمور که قبله ملایک است و در آسمان چهارم ضرایح دو در و گور یا شگافی که در میان گور سازند برای مرده و لحد آن است که در یک طرف گور سازند ضروح بالفتح ستور لکد زدن و اسپ دست و باز زننده و کمان سخت که تیر را سخت جهاند ضیح بالفتح شیر با آب آمیختن و عسل و مقل که پخته و رسیده باشد و شیر تنک با آب آمیخته و بالکسر مرادف ضح که معنی آن مذکور شد ضیاح بالفتح شیر تنک با آب آمیخته و به تشدید یا نام مردی است

باب الضاد مع الخاء

ضخ بالفتح و تشدید خا انشاندن و چکیدن آب و در رشاشیدن ضمخ آلودن تن به بوی خوش چنانکه بچکیده باشد

باب الضاد مع الدال

ضاد حرف تهجی که مخصوص لغت عرب است و در لغات دیگر اصلا نیافته شد ضاد بالفتح و سکون همزه خصومت کردن و اندام زن ضئود بالضم و بضمتین زکام ضئوا د بالضم و مد همزه زکام شدن ضبد بالفتح آمیختن تر و خشک باهم و عوزه خرما و بفتحتین خشم ضد بالفتح و تشدید دال بر کردن مشک و جز آن و غالب شدن در خصومت بر کسے و باز گردانیدن چیزے را از کسے و بالکسر مانند و مخالف جمع و مفرد آمده ضدید مانند و مخالف ضعد بالفتح گلو فشردن و خفه کردن ضغد بالفتح زدن کسے را بکف دست ضمد بالفتح عصابه بر سر زدن کسے را و مرهم بر جراحت بستن و دو دوست گرفتن زن و برابرے کردن با کسے در چیزے و بفتح میم خشم آمده و خشک و تر و فربه و لاغر گوسپندان خوب و زبون و بالکسر دوست و بفتحتین خشک شدن و کینه گرفتن و بقیه حق کسے از دین و دیت

ضماد بالکسر بستن چیزی بر جراحت و چیزی که بر جراحت بندند و درختی است که آنرا عربی فیح نیز خوانند
ضهد بالفتح قهر کردن

باب الضاد مع الراء

ضبر بالفتح گروه غازیان و چهار مغز و انار دشتی و درخت چهار مغز دشتی و بکسر با نیز آمده و پوست که بالای چوب ها کشند و در پناه آن مردان بقلعه نزدیک شوند و جنگ کنند و جوز بویا و اشاره کردن کتاب را و بر هم نشاندن سنگ و جزان و بالکسر بغل و بکسرتین و تشدید اسب جهنده و شیر درنده ضبار بالضم و تشدید یا درختی است شبیه درخت بلوط و بالفتح نام سگی است ضبور بالفتح شیر درنده ضجر بالفتح جای تنگ و بکسر جیم نیز آمده و بفتحتین دل تنگی و بی آرامی از غم و طپیدن دل و بانگ کردن شتر ماده در وقت دوشیدن و بکسر جیم دل تنگ ضجور بالفتح دل تنگ و شتر ماده بانگ کننده وقت دوشیدن ضر بالفتح و الضم و تشدید را گزند و بعضی گفته اند بالفتح گزند رسانیدن و بالضم گزند و سختی و بدحالی و لاغری و نقصان و نام آبی است و بالضم و الکسر زن خواستن بر زن پیشین ضرر بفتحتین گزند و تنگی و تنگ و کرانه غار ضریر آنکه بینایی او رفته باشد و بیمار و لاغر و آنکه باو ضرر رسیده باشد و کرانه وادی و نفس و بقیه تن و صبور و رشک و غیرت و مرد شکیبا و ستور ساکن و لقب دانشمندی است که جد صاحب کتاب ضریری است و آن شخص را نیز ضریری گویند ضرار بالکسر یکدیگر را ضرر رسانیدن و نام چند صحابی و مسجد ضرار مسجدی است که منافقان ساخته بودند و حق تعالی بهدم آن امر کرد چنانکه در قرآن واقع است ضفر بالفتح دویدن و بر جستن و موی بافتن و رسن تافتن و تنگ ستور بافتن و انداختن علف در دهان ستور و رسنی که بدان شتر را بندند و ریگ توده جمع شده و بناهای سنگ بی گچ و گل ساخته باشند و جمع کردن و پیچیدن موی ضفیر کرانه دریا و کوهی است بشام ضمر بالفتح مرد هموار شکم لطیف بدن نازک اندام و اسپی که ابروانش باریک باشد و بالضم و بضمتین لاغری و چسپیدن شکم به پشت ضامر باریک اندام ضمیر راز نهان و درون دل و شهری است بعمان و بالضم و فتح میم کوهی است بشام و موضعی است بدمشق ضمار بالکسر مال رفته که امید بر گشتن آن نباشد و وام و وعده که امید از آن نتوان داشت و مکان و زمان آن معلوم نباشد ضمور بالفتح گرسنگی سخت و بالضم ابر سیاه و گزند رسانیدن ضهر بالفتح سنگ پشت و بالای کوه ضیر بالفتح گزند

باب الضاد مع الزاء

ضاز بالفتح و سکون همزه کم کردن حق کسی و جور کردن ضمز بالفتح سخن ناگفتن و خاموش بودن

وچسپیدن بچیزے ضامز خاموش و آهسته وشتری که شقشقه از دهان بیرون نیاورد ضموز بالفتح خائیدن خرما وجور کردن ور حکم ضمیز مرادف ضاز که گذشت

باب الضاد مع السین

ضبس بفتحتین دشوار خو شدن ولجبند شدن وبکسر با دشوار خو ولجبند ضرس بالکسر دندان اضراس وضروس جمع وبسیار ایستادن در نماز در سنه وچراگاه شتر وسنگ که بآن چاه را گیرند وشیب درشت وباران اندک ضروس جمع وبالفتح سخت گزیدن وبدندان نرمی وسختی چوب آزمودن وسخت شدن روزگار بر کسے وخاموش بودن تاشب وبفتحتین کندی وکند شدن دندان از ترشی وبالفتح وکسر را بدخو وغضبناک از گرسنگی ضروس بالفتح گزنده وماده شتر که در نوزادن بگزد وبالضم سنگهاے گرداگرد سر چاه ضرلیس چاه سنگ برآورده ومهره استخوانهای اشت وسخت گرسنه ضغبوس بالضم خیار وبادرنگ ریزه ومرد ضعیف ضمس بالفتح جایدن خفیه وپنهان ضوس بالفتح خوردن طعام ضهس گزیدن به پیش دهان

باب الضاد مع الطاء

ضباط بفتحتین جنبانیدن دو دوش وتن ضبط بالفتح نگاهداشتن بحزم وهوش وبفتحتین بهر دو دست کار کردن واز نجا گویند اضبط کسے را که بهر دو دست کار برابر کند ضابط نگاهدارنده بحزم وآگاهی ضرط بالفتح وکسر را تیز دادن وبفتحتین سبکی ریش وتنگی ابرو ضراط بالضم تیز دادن وتیز وبالفتح وتشدید را تیز دهنده ضعط بالفتح گلو بریدن ضغط بالفتح فشردن وتنگ کردن وبدیوار وجز آن سخت مالیدن وبالضم تنگی واکراه وسختی ضاغط نگاهبان ومشرف وامین بر چیزے وکشادگی وشگافته شدن بغل شتر وسوسمار از بسیارے گوشت وفشارنده ضغیط چاه کنده در پهلوی چاه خوش آب که آن را هم بوناک وبدمزه گرداند وسست رای وضعیف عقل ضاغوط کابوس که آنرا عبد الجنة نیز خوانند

باب الضاد مع العین

ضبع بالفتح بازو ویا میان بازو وبالغل وراه راه رو وجنبش کردن وجنبشی از آن بکسی بازدادن وجور کردن ودست دراز کردن برای زدن وبرای دعا کردن ودست بشمشیر دراز کردن ودراز کردن ستور پاهای را در رفتار وسیل کردن تا شتی وقسمت کردن چیزے وسخت رفتن شتر وحرکت دادن بازو را بالضم ومهر سه حرکت نیز آمده وبالفتح وضم با سال قحط وموضعی ست وکفتار وبسکون با نیز آمده ضبوع بالضم

وضیعان بفتحتین دراز کردن ستور بازو ها را در رفتار ضِبَاع بالکسر ستارهٔ بسیار پایئن بنات النعش
و گفتار ها ضجع بر پهلو خفتن و پهلو بر زمین نهادن و چیزی ست که بدان جامهار البشو یند و نام گیاهی ا
و بالکسر و فتح جیم موضعی است ضجوع بالضم پهلو بر زمین نهادن و قبیلهٔ الیست از بنی عامر و بالفتح شتری
که از گرانی آن بردارنده میل کند و رہست نتواند رفت و زمین فراخی است مر قبیلهٔ بنی بکر را و دلو
فراخ و زن مخالف شوهر و ضعیف رای و ابر آهسته رو از بسیاری آب و شتر ماده که یکبار می چرد
ضجیع هم خوابه ضاجع وادی است و نادان و ستارهٔ مائل بغروب ضرع بالفتح پستان شتر ماده و گاو
و گوسپند و مانند آن یا آنکه ضرع مخصوص لبقر و غنم است و پستان شتر ماده را خلف گویند و بالکسر مانند
و استوار سے رسن و بفتحتین سست و ناتوان و کرهٔ اسپ که قوت دویدن نداشته باشد و چیز خرد
و خرد سال و خوار و فروتن شدن و بالفتح و کسر را خوار و زبون و ضعیف ضارع نزار و ضعیف و خرد
از هر چیز و خرد سال ضروع بالضم نزدیک شدن حیوان درنده بچیزے و فرو رفتن آفتاب و نزدیک
شدن بغروب ضریع گیاهی ست که از غایت بدمزگی و سمیت او چارپا نزدیک آن نتواند شد و
آنرا شبرق نیز گویند یا ضریع خشک آنرا و شبرق تازهٔ آن را گویند یا گیاهی است که بالاے آب گنده
مے روید یا گیاهی است گنده که دریا آنرا بیرون اندازد یا چیزی است در دوزخ گرم تر از آتش
و تلخ تر از صبر و گنده تر از جیفه و آن طعام اهل دوزخ خواهد بود ضعضاع و ضعضع بفتح هر دو
ضاد سست و ضعیف از هر چیزی و مرد ضعیف راے و سست در کار ضفدع بکسر ضاد و دال
و فتح هر دو آن و بضم ضاد و فتح دال و بکسر ضاد و فتح دال مرغ که آنرا غوک و چغز نیز گویند بکسر ضاد و دال استخوانی
است که میان سُم فرس میباشد ضلع بالفتح میل کردن و جور کردن و زدن در پهلوے کسی و میل و دوستی
و بالکسر استخوان پهلو و بفتح لام نیز آمده ضلوع و اضلاع جمع و بفتحتین کج شدن در خلقت و کج شدن شمشیر و
جز آن و بسکون لام نیز آمده و توانائی و بر داشتن بار گران و گرانی دام بالکسر و فتح لام کوهی خرد جداگانه و
موضعی ست لطائف و چوبی که در آن کجی باشد چون استخوان پهلو ضالع میل کننده و جور کننده ضلیع
کج و سخت بازو و آنکه استخوانهای پهلوی او سخت و محکم باشد و اسپ تمام خلقت سطبر سر تن بسیار عصب
بزرگ میان و فراخ دهان و بزرگ دندان و کمان که در چوب آن کجی باشد ضوع بالفتح جنبانیدن
و بے آرام کردن و ترسانیدن و راندن و لاغر کردن سفر چارپا را و طعمه دادن مرغ بچه را و جنبانیدن
باد شاخ را و جنبیدن مشک و جز آن و دمیدن و منتشر شدن بوے آن و همچنین دمیدن بوی بدر را
نیز گویند و بالضم و الکسر و فتح واو مرغی ست از مرغان شب یا مرغی ست که آنرا اگر و آن نیز

گویند یا بوم نر یا مرغی است سیاه مانند غراب که خوش گوشت باشد و بعضی گفته اند نوعی
است از وزغ که همه شب بانگ کند و آنرا چولک خوانند ضواع بالضم بانگ مرغ ضوع ضواج
جمع ضلع و پشتها و موضعی است ضیع بالفتح و الکسر ضائع و هلاک شدن و بالکسر و فتح یا جمع ضیعه
و معنی آن گذشت ضیاع بالفتح هلاک شدن و عیال و آنکه اعتقاد نداشته باشد و نوعی است
از بوی خوش و بالکسر جمع ضائع و ضیعة

باب الضاد مع الفاء

ضعف بالفتح و الضم سستی و ناتوانی خلاف قوت یا آنکه بالفتح سستی رای و نقصان عقل و بالضم ناتوانی
و سستی بدن و بالکسر مانند دو و دو برابر چیزی و زیاده بر چیزی و بفتحتین جامهای دوتا کرده شده ضعیف
سست و ناتوان و نابینا ضفف بفتحتین کثرت عیال و کثرت داشتها بر طعام و خوردن طعام با مردم و تنگی
و سختی حال و حاجت و شتاب و انبوهی کردن مردم بر آب و نزدیک به پر شدن پیمانه ضفّ بالفتح و تشدید فا
دوشیدن ناقه به همه کف دست ضفوف بالفتح شتر ماده بسیار شیر که نتوان دوشید الا تمام کف دست
و بالضم جانوری است گزنده ضیف بالفتح مهمان و مهمانان مفرد و جمع آمده و مهمان داشتن کسی را
و نزدیک شدن آفتاب بغروب و میل سوختن تیر از نشانه و فرود آمدن غم بر کسی و بالکسر پهلو

باب الضاد مع القاف

ضیق بالکسر و الفتح تنگ و تنگی و تنگ شدن و بالکسر تنگی و بعضی گفته اند که بالفتح تنگی و تنگ در دل و
سینه و بالکسر تنگی در خانه و جامه و جز آن و بالفتح و تشدید یای مکسور بخیل و تنگ

باب الضاد مع الکاف

ضحک بالکسر و الفتح و بکسرتین و بفتح اول و کسر دوم خندیدن و بالفتح شکوفه و برف و سکه و عسل و
شگفت و دندان سفید و میان راه و بفتحتین حائض شدن زن و شگفت آمدن چیزی و ترسیدن
و درخشیدن برق از ابر و آواز کردن بوزینه ضاحک خنده و ابر با برق و سنگ سخت سفید که در
کوه نمایان باشد ضحوک بالفتح بسیار خنده و راه آشکار و فراخ ضحّاک بالفتح و تشدید حا بسیار خندنده
و راه روشن و آشکار و پادشاهی از عرب خواهرزاده شداد که روی زمین را بگرفت و بدین معنی معرب
ده آک است یعنی ده عیب و چون او صاحب ده عیب بود بدین لقب ملقب شد و عرب ده آک
را تغییر داده ضحاک کردند و صاحب قاموس گوید مادرش جنیه بود و ملحق به جن شد ضریک
فقیر بد حال و محتاج و نابینا و زمن و کرکس نر و نادان ضراک بالضم شیر درنده و درشت غلیظ

ضواحک دندانها که وقت خندیدن ظاهر گردد یا چهار دندان که میان انیاب و اضراس است ضمک بالفتح و تشدید کاف فشردن و تنگ کردن ضنک بالفتح تنگ تنگی در هر چیز ضناک بالفتح زن آگنده گوشت و بالضم زکام و بالکسر استوار خلقت و درخت بزرگ و گران کفل ضنیک عیش تنگ و ضعیف رای و ضعیف تن

باب الضاد مع اللام

ضئیل بر وزن خلیل نزار ضال به تخفیف لام درخت کنار دشتی و به تشدید لام گمراه ضحل بالفتح آب اندک ضلال بالفتح گمراهی و ضائع ماندن و هلاک شدن و گم شدن و مغلوب شدن کقوله تعالی ان ابانا لفی ضلال مبین یعنی پدر ما مغلوب است در محبت یوسف و برادر او و قال الله تعالی فعلتها اذا و انا من الضالین یعنی از مغلوبان در تعصب دین بودم ضلل بفتحتین گمراهی و آب جاری زیر سنگ که آفتاب بر آن نتابد یا جاری میان درختان ضلول بالفتح بسیار گمراه ضلیل گمراه و لقب امرء القیس و بالکسر و تشدید لام بسیار گمراه ضل بالضم و تشدید لام هلاک و ضل بن ضل بکسر هر دو ضم آن فرو رونده در گمراهی و آنکه پدر او را نه شناسند و آنکه در وی خیر نباشد ضهل بالفتح آب اندک و باز گشتن بسوی کسی بوجه مقابله و مغالبه ضهول بالضم کم شیر شدن شتر ماده و بز و اندک و تنک شدن شراب و بسوی کسی باز گشتن و باطل کردن و ناقص کردن حق کسی و بالفتح چاه اندک آب و ناقه و بز کم شیر

باب الضاد مع المیم

ضجم بفتحتین کجی در دهان و گردن و ذقن و جز آن ضخم بالفتح سطبر از هر چیز و بفتح خا نیز آمده و سطبر شدن و راه فراخ ضخام بالفتح بزرگ جثه و بزرگ هر چیز ضرام بالکسر هیزم ریزه که با آن آتش افروزند و بفارسی آنرا فروزینه خوانند ضریم سوخته ضرم بالضم و الکسر درختی است خوشبوی که ثمره اش چون بلوط و شگوفه اش چون شگوفه خرما و بعضی گفته اند که به یونانی آنرا اسطوخودوس گویند و بالفتح سخت شدن حرارت چیزی و سخت شدن گرسنگی و افروختن آتش و سخت غضبناک شدن و بالفتح و کسر را گرسنه و بچه عقاب و اسب تیز رفتار و بفتحتین چیزهای نیم سوخته ضرمه واحد ضرغام بالکسر و ضرغم بالفتح شیر درنده ضغم بالفتح گزیدن یا گزیدن چیزی که بدندان نرسد ضم بالفتح و تشدید میم فراهم آوردن چیزی با چیزی و حرکت پیش در کلمه مبنی و بالکسر بلای سخت و بعضی آنرا العبا و مهمله تصحیح نموده اند ضمام بالکسر و الضم چیزی که بدان چیزها را بهم فراهم کنند چون رشته و جز آن ضمضام بالفتح چیزی که بر چیزی دیگر مشتمل باشد ضیم بالفتح نقصان کردن حق کسی و ستم کردن و بالکسر کناره و ناحیه کوه و موضعی است ضیغم بالفتح گزنده و شیر درنده

باب الضاد مع النون

ضان بالفتح میش و بالکسر مشک بزرگ از پوست میش ضائن میش نر جمع ضان بالفتح و بفتحتین
ضبن بالکسر میان تهیگاه و بغل که آنرا بفارسی کش گویند و اول جنب الابط است بعد از آن ضبن است
و بعد از آن حضن است و آنچه کندن آن مانده کند گروه را و بالفتح آب مشگافته و روان شده
که دروز یا دنی نباشد و بکسر با نیز آمده و بفتحتین نقصان ضبعان بالفتح کفتار نر و ضبعانه ماده و بفتحتین
دراز کردن ستور بازو ها را در رفتار ضجن بفتحتین کوهی است ضخن بفتحتین شهری است ضغن
بالکسر کینه و بغل شتر و کناره شوق و میل بفتحتین کینه گرفتن و میل کردن و آرسیدن ضاغن اسپی
که تا نه زنی نیکو نرود ضفن بالفتح دست انداختن شتر و سرگین انداختن و بار کردن بر شتر و آمدن
و نشستن بگروهی و پا زدن بر سرین کسی و جمع کردن پستان ناقه برای دوشیدن و قضا کردن حاجت
کسی و نکاح کردن زن ضمران بالفتح واوی است بنجد و درختی است باریک و بالضم نام سگی است ضمان
بالفتح پذیرفتن و کفیل شدن و برجاماندگی ضامن و ضمین پذیرفتار و کفیل ضمن بالکسر شکن نورد کتاب و جز آن و
بفتحتین برجاماندگی و برجاماندن و بالفتح و کسر میم عاشق و برجامانده و مبتلا شدن بمرض ضنن بالکسر و تشدید نون
بخیلی کردن ضنین بخیل ضومران و ضیمران بالفتح و ضم میم نوعی است از ریحان دشتی و ریحان فارسی ضیزن
بالفتح نگاهبان معتمد و اولاد و عیال مرد و شریکان او و آنکه پدر را مزاحمت در باب زن رساند و با زن پدر یکجا باشد و آنکه
بر سر چاه هنگام آب خوردن زحمت دهد و ابنوهی کند ضیفن بالفتح و سکون یا و فتح واو گربه نر ضین بالکسر کوهی است عظیم و ضیفن

باب الضاد مع الواو

ضحو بالفتح هنگام چاشت

باب الطاء مع الالف

طاطا بر وزن سلسال زمین پست که هرکه دران باشد نماید و پوشیده ماند طباطبا لقب
اسمعیل بن ابراهیم ابن الحسن بن علی رضوان الله علیهم زیرا که قاف را طا می گفت با آنکه قبای او
دوا بود پس گفت طباطبا یعنی قبا قبا طرفاء بالفتح درخت گز طرء بالفتح و طروء
بضمتین آمدن از جای و بر آمدن از جای طساء بالفتح و بفتحتین ناگوار شدن طعام و دل از دک
از روغن و چربی طغوی بالفتح از حد در گذشتن طفوء بضمتین فرو مردن آتش
و چراغ طلاء بالکسر قطران و هرچه آنرا بمالند و شراب دوشاب و سبکی که آنرا میپختج خوانند
ورستی که بدان پای بره بندند و بالضم خون و پوست سبک که بالای خون باشد و بعضم

وتشدید لام نیز آمده و بالفتح و بے ہمزہ تخفیف لقطیران اند و ده وم دبخت بمار و بچه آهو وگاو
وگوسپند و هر ستور که سم او شگافته باشد و شوخ لسبتن وست دبا و قطران مالیدن
و بالکسر لذت و بالضم گردنها یا بیخ گردنها جمع طاله بالضم طنوبه بالکسر باقی جان و منزل ولساط و
سبل و هواے چیزے و زمین روشن و سعید و مرغزار و بقیهٔ آب در حوض و بفتحتین جسبیدن
سبز و شتر به پهلوے آن طوے بالضم والکسر وادی است در شام که آنرا وادی مقدس
و وادی ایمن گویند طوبے بالضم خوش و خوبی و نام درختے است در بهشت و خوشتر و
بالکسر تانیث الطیب و چیزهاے پاک جمع طیبه طئے بروزن سید پدر قبیله السبت از یمن طائی منسوب
بدان بر خلاف قیاس و قیاس طیی باشد یاے ثانی حذف نمودند و یاے اول که ساکن بود
بالف بدل کردند

	باب الطاء مع الباء	

طاب پاک و لذید و بوی خوش طبیب پجشک یعنی آنکه علاج بدن و جان کند و ماهر و استاد
در کار طب بهر سه حرکت پجشکی و علاج جسم و جان و نرمی و سحر و بالکسر شهوت و اراده کار
و عادت و جادوے کردن و بالفتح دانا و ماهر بکار و چارپاے نر حاذق در کار جلاع و پوشیدن
درزهاے مشک بدوال طبطاب بالفتح چوبی ست پهن که بدان گوے بازند و بفارسی
تراتخته گوے بازی گویند و مرغی است که گوش دراز دارد طحاب بالکسر موضعے است
طلب بضم طا و لام و فتح آن و بکسر طا و لام سبزی که بر آب ایستاده جمع شود و آنرا بفارسی
[illegible]غوک و جل و زغ گویند طرب بفتحتین خفت و نشاط و شادی ضد حزن و حرکت
شوق و بالفتح و کسر را نام اسب پیغمبر صلعم طرطب بضم هر دو طاء و فتح طاء دوم نیز آمده و
پستان کلان افتاده طلب بفتحتین جستن و جستجو و دو در شدن و بالضم و تشدید لام مفتوح
جویندگان و همچنین طلاب بالضم و تشدید لام هر دو جمع طالب طالب جوینده طنب
بفتحتین طناب خیمه و جز آن و بیخ اطناب جمع و دوالی که بجلهٔ کمان وصل کنند و بیخ درخت و پی
[illegible]ه بفتحتین کجی نیزه و درازی پشت و درازی هر دو پا یا سستی و استرخاء آن معیوب است طوب
بالضم خشت پخته بلغت اهل مصر طیب بالکسر بوے خوش و بالفتح لذید و پاک شدن چیزی و با لفتح
و تشدید یاے مکسور پاک و حلال و لذید خلاف خبیث طباب بالکسر درخت خرمائی است و طیبه
بالفتح و تشدید با بسیار پاک و خوب

باب الطاء مع التاء

طاده دور رفتن ستور بصحراگاه ولائی دکان طاطاة بروزن زلزلة سر در پیش افگندن و اسراف کردن در مال
طابة خمر و خربا طاقة توانائی طاغیة پادشاه روم و جبار و متکبر و صاعقة و از حد درگذشتگی و صیحة عذاب طالوت
نام مردی است از بنی اسرائیل که ثقه بوده و حق تعالی او را سردار بنی اسرائیل کرده بر سر جالوت کافر فرستاد و تا آنکه
داود علیه السلام که از جملهٔ لشکر او بوده او را بکشت و نظام بنی اسرائیل بگرفت چنانکه در قرآن مذکور است طاغوت
بضم غین معجمه لات و عزی و کاهن و شیطان و هر که سردار و مقتدای گمراهان باشد و بت و هر چه بجز خدا را پرستند
ماخوذ است از طغیان و در اصل طغیوت بوده بفتح غین بعد از آن قلب نموده طیغوت کردند و بقاعده صرفی
یا بالف مبدل شد طاحونة آسیا و بعضی آسیاخانه را نیز گویند طارقة تخت خرد و خویشان و نزدیکان طارمة خانه
از چوب ساخته تا سم طائفة پاره از چیزی و گروهی از مردم و دو کس یا یک کس ما فوق آن یا یکی تا هزار طانة سطح و جائیکه
خرما نگاهدارند و خشک کنند و سنگ بزرگ در زمین ریگی طائلة عداوت و فضل و قدرت و توانگری و فراخی طامة
بلا شدید بهم سختی و بلا و قیامت طائحة حادثه هلاک کننده و مرد هلاک شده طباخة بالضم سر جوش دیگ و بالکسر
حرفت آتش پزی طبة بالفتح زیرکی طبطابة همان طبطاب که مذکور شد طبطبة بالفتح بر دو لطاوان آب و آواز
موج زدن سیل طبابة بالکسر دو والی که درزهای مشک بوی گیرند و دوزند و همچنین طبة بالضم و جامه و ابر و زمین دراز
و پوست چیزی و همچنین طبة بالکسر طثرة بالفتح لای و آب غلیظ و چربی بالای جرات و فراخی عیش و سبزی که
بر سر آب پیدا شود و آنرا جامهٔ غوک خوانند طرافة نازکی طرة بالضم و تشدید را موی پیشانی و علم جامه و کرانه
جامه و وادی و کرانه هر چیزی و توشه دان و طرتان دو خط بر پشت خر و گاو دشتی طرفة بالضم نو و شگفت و نام
شخصی است و بالفتح یکبار چشم بر هم زدن و چیزی بر چشم زدن که آب از آن روان شود و نقطهٔ سرخی که در چشم پیدا شود
از زخم و نام ستاره است و نام چند شاعر است و نام صحابی است که منی او در جنگ افتاده بود و چون از نقره
منی او گنده شد حضرت او را رخصت داد که از طلا سازد طریدة تنهٔ درخت کج شده و بی برگ و شاخ مانده و آنرا
عرجون نیز گویند و شکاری و کاروان شتر طریقة روش و مذهب و نخل بسیار بلند و نهالی و مانند آن از گلیم و جز آن
بافته باشند و برگزیدگان و اشراف قوم و بالکسر و تشدید را سستی و ناتوانی طرقة بالضم خطی که بر کمان باشد
طرق بالضم جمع و صفت و خود تاریکی و طمع و سنگها که بعضی بر بعضی چسپند طست بالفتح و سین مهمله طشت
و آن در اصل طس بالفتح و تشدید سین بوده طعمة بالضم خورش و وجه کسب و بالکسر روش در خوردن و بالفتح
یکبار چشیدن طعنة بالفتح یکبار نیزه زدن و طعن و عیب کردن طفرة بالفتح بر جستن طفاوة بالضم دائرهٔ
گرد آفتاب و گرد ماه و اکثر استعمال آن در دائره که گرد آفتاب پدید آید کنند و دائره گرد ماه را

باله گویند و کفی که بالاے دیگ ظاهر شود و گروهی است از قبیلهٔ قیس غیلان طلفیة بالضم برگ درخت
طلح و مارے است خبیث که بر پشت او دو خط باشد طلاقة بالفتح کشاده روئے و کشاده زبان
شدن طلعة بالفتح دیدار و دیدن و روے و بالضم و فتح لام بسیار واقف بر چیزی و زن بسیار خود بینندهٔ
نماینده و نهان شونده طلیعة گروهے که پیش فرستند تا از دشمن واقف شود و آنرا طلایه گویند
طلاوة بهر سه حرکت خوبی و بهجت و قبول و پذیرائی دل بسحر طلیة و طلاوة هر دو بالضم گردن طلبة
بفتحتین جویندگان جمع طالب و بفتح طا و کسر لام مطلوب و طلبة الطلبة نام کتابی است طلقة بالفتح یکبار
طلاق دادن طلحة بالفتح درختی است و نام مردی است طماعة و طماعیة بالفتح و تخفیف یا طمع داشتن
طمانینة بالضم و کسر نون اول و سکون یا آرام طنطنة بفتح هر دو طا حکایت آواز طنبور و مانند آن طنجنة
بالفتح و سکون نون و فتح جیم بتابه بریان کردن گوشت و مطنجنة ازین ماخوذ است طنجة بالفتح شهرے
است بکنار بحر مغرب طنفسة بهر سه حرکت طا و فا و بکسر طا و فتح فا و بعکس آن لساط و جامه طنافس
جمع و مصلاے مانند حصیر که از برگ خرما بافند طولیة رسنی که پاے چارپایان بندند و رسنی که
پای چارپا بیک طرف آن بندند و سرش را افگنند تا بچرد و بعضی رشتهٔ مروارید نیز آمده طویة بالفتح و تشدید
یا ضمیر و نیت و چاه طهارة پاک شدن طهنیة بالکسر اندکی از گل و سرشت و خو طیة بالکسر و تشدید یا
نورد و پیچیدگی نامه و ضمیر و نیت و موضعی که قصد آن داشته باشند طیبة بالکسر پاک و حلال شدن
و خوش طبعی و بالفتح والکسر مدینهٔ مشرفهٔ حضرت رسول صلعم طیرة بالفتح خفت و سبکی و دو هی است به دمشق
و بالکسر و فتح یا فال بد

	باب الطاء مع الثاء	

طث بالفتح و تشدید ثا بازی است کودکان را و آنچنان است که چوبی مدور مے اندازند و از هم می ربایند
و آن چوب را مطثه گویند طهمورث بکاو مشهور هاے هوز است نام پادشاهی است از پادشاهان فرس
که هفت صد سال پادشاهی کرد طرثوث بالضم گیاهی است که آنرا میخورند طرثیث دهی است به
نیشاپور طرث بالفتح نگاه کردن و بر نباتی که تازه باشد طرموث بالضم جاهل طمث بالفتح بکارت
بردن و دست بچیزے رسانیدن و حائض شدن زن و چرکین شدن و فاسد شدن چیزے
طامث زن حائض

	باب الطاء مع الجیم	

طج بالفتح نادان بودن و محکم شدن آن در زدن بر چیزے میان خالی چون سر و مانند آن طسوج بالفتح و تشدید

سین گرانه و ناحیه و ربع دانگ که مقدار دو حبه است معرب تسو طساسیج جمع طیهوج بالفتح معرب تیهو

باب الطاء مع الحاء

طحّ بالفتح و تشدید حا کوفتن چیزی را و پاشنه پای مالیدن طحطاح بالفتح شکستن و پریشان کردن و همچنین طحطحه طرح بالفتح انداختن و دور کردن و بالکسر انداخته شده همچنین طریح و بفتحتین جای دور طروح بالفتح کمانی که سخت بلند کرده و کشیده شود برای انداختن تیر و نخلی که شاخهای دراز داشته باشد طراح بالضم دور طرماح بکسرتین و تشدید میم عالی نسب و مشهور و بلند و ممتاز در کارها و نام پسر عدی بن حاتم که نامه حضرت علی بن ابی طالب پیش معاویه برد و مناظره او به معاویه مشهور است و نام پسر جهیم که شاعر بوده طفح بالضم و طفوح بالضم لبالب و پر شدن ظرف طافح مست گذار و پر شده از شراب طلح بالفتح درختی است بزرگ خاردار در ریگستان طلحة یکی و شگوفه خرما و درخت کیله و خالی شکم از طعام و بالکسر ستور مانده شده و بفتحتین درد شکم ستور از خوردن درخت طلح و نعمت و موضعی است طلاح بالفتح تباهی و فساد ضد صلاح و بالکسر درختان بزرگ طالح بدکار خلاف صالح طموح بالضم بلند شدن طامح بلند طماح بالکسر جماع و سرکشی کردن و بالفتح و تشدید میم شره و حرص و نام مردی است طوح بالفتح هلاک شدن یا مشرف بر هلاک شدن و گردیدن و حیران شدن و در زمین افتادن و زمین طوائح حوادث و وقایع که هلاک کننده باشند

باب الطاء مع الخاء

طبخ بالفتح پختن طبیخ شراب نیم جوشیده و چیزی جوشانده شده و گچ و خشت پخته و بالکسر و تشدید با خربزه مرادف بطیخ طابخ تب گرم سخت طباخ بالفتح و بالضم قوت و فربهی و استواری و بالفتح و تشدید با پزنده طخ بالفتح و تشدید خا انداختن و دور کردن و جماع کردن طلخ بالفتح بیشه و سیاه کردن و آلودن به پلیدی و ضائع کردن نوشته طمخ بالفتح تکبر کردن طنخ بالفتح دل گرفتن از چیزی و خورش ناگوار شدن طوخ بالفتح تهمت کردن چیزی بد از گفتار و کردار و بالضم نام چهارده موضعی است از مصر طیخ بالفتح آلوده کردن کسی را به چیزی بد و آلوده شدن و تکبر کردن و فرو رفتن در باطل و بالکسر حکایت خنده

باب الطاء مع الدال

طرد بالفتح و بفتحتین راندن و دور کردن و جمع کردن شتران از اطراف و نواحی و بفتحتین شکار کردن و بالفتح و کسر را آبگیر که در انجا چارپایان غوطه خورند و فرو نشینند طرید رانده شده و شاخ خرما که کج شده و بی برگ مانده و روز دراز طراد بالکسر بر یکدیگر حمله آوردن و نیزه ایست کوتاه و بالفتح و تشدید را کشتی کوچک تیز رو و جای فراخ و هر چیزی هموار کرده و بالضم و تشدید را موضعی است طود بالفتح کوه یا کوه بزرگ تو وه بلند از ریگ و نام کوهی است مشرف بعرفه و شهری است بصعید مصر

باب الطاء مع الذال

طبرزد نوعی از شکر معرب تبرزد و تبرزد آنرا گویند که از غایت سختی گو با نواحی و اطراف او را به تبر تراشیده اند
طلنشید بالفتح دهی است بمصر

باب الطاء مع الراء

طر بالفتح بر جستن و پنهان شدن و بالکسر یک رکن خانه طباشیر داروی است سفید مفرح دل که در نیستان میان
خالی که او را بهندی بانس گویند می باشد یا آنکه آن دارو خاکستر بیخ آن نی است طرخ بالفتح گروهی از قبیله ازد
ولیته شدن شیر طحجر بالفتح بیرون انداختن چشم و چشمه خاشاک را از خود طحور بالفتح چشم و چشمه بیرون اندازنده
خاشاک را و شتابنده و کمان تیر دور اندازنده طحرور بالضم دمیدن گیاه و سبلت کودک و تیز کردن کارد
طر بالفتح و تشدید را تیز کردن و بریدن و شگافتن و بگل اندودن حوض و سخت راندن شتر و گرد آوردن
بوقت راندن از دو جانب و افتادن دست بزخم شمشیر و برغلانیدن و ربودن و طپانچه زدن و افتادن و
بالضم همه و جمیع طرار بالفتح و تشدید را الکیسه بر طریر مرد خوش منظر و خوب صورت و سنان و جز آن که تیز باشد
طرطور بالضم دراز باریک و نوعی از کلاه بیابان هیات و بزکوهی ناتوان طعر بالفتح نکاح کردن و جبر کردن قاضی
کسی را بحکم طغر بالفتح دفع کردن و بالضم و فتح غین مرغی است طمخر بالفتح و طمخور بالضم بلند برجستن و جربی شیر
طمر بالفتح در زیر خاک کردن و پوشیدن و جستن ببالا یا بپایین و آماس کردن زخم و پر کردن طموره یعنی ته خانه
از طعام و جز آن و بالکسر جامه کهنه و گلیم کهنه غیر صوف و بفتحتین آماسیدن دست و بکسر میم و تشدید را سپ
تازی و آماده جستن و دویدن و گرد اندام و دراز پا و بالضم و تشدید میم اصل طمور بالضم جستن و رفتن و
سیر کردن در زمین طامر گیاهی است و کیک و طامر بن طامر آنکه او را و پدر او را ندانند و نشناسند طمار
بالفتح بر جستن و بفتح را و کسر آن جای بلند و بلا و سختی طنبور بالضم و طنبار بالکسر سازیست معروف معرب دنبه
یعنی دنب بره جهت شباهت آن بدم بره طنجیر بالکسر پاتیله و این در اصل فارسی است معرب تنجیر طور بالفتح
بالفتح یکبار اطوار جمع و آنچه بر طرف چیزی یا مقابل چیزی باشد و فاصله میان دو چیز و اندازه و گردیدن گرد چیزی
و بالضم کوه و فنای خانه و کوهی است نزدیک ایله که آن را طور سینین گویند و کوهی است بشام و بعضی آنرا طور سینا
گویند و کوهی است بقدس از طرف راست مسجد اقصی و کوهی دیگر از طرف قبله که در آنجا قبر هارون است علم طوار
بالفتح و بالکسر فراخی و درازی خانه طومار بالضم نامه و صحیفه طوامیر جمع طهر بالضم پاکی از حیض و جز آن طاهر
پاک طهور بالفتح پاک شدن و چیزی که بدان پاک کرده شود و پاک کننده چیزی طیفور بالفتح مرغیست
خرد و نام بایزید بسطامی طائر پرنده و کردار و دماغ و آنچه بدان فال نیک یا بد گیرند و خط طیر جمع

طیور والطیار جمع الجمع طیر بالفتح مرغان و مرغ سفر و جمع آمده طیار بالفتح و تشدید یا بسیار
پرنده و تیز فهم برادر کار و لقب جعفر بن ابی طالب برای آنکه در بهشت با ملائکه طیران می کند و
نیز طیار بمعنی فشان آمده اما بدین معنی فارسی است

باب الطاء مع الزاء

طنز بالکسر جانب کوه و شتر و کوهان و بالفتح جماع کردن و بری هر چیز طنخز بالفتح و به جای مهمله کنایه از
جماع است طنخز بالکسر دروغ طراز بالکسر علم جامه معرب ترزد و موضعی است که در آن جامه‌های خوب می بافند
و بساط و جامه که برای پادشاهان بافند و محله‌ایست نسبت بمرد باصفهان و شهری است بماوراء النهر و بفتح نیز آمده
طرز بالفتح هیئت چیزی و نورد و نهاد و بفتحتین خوش خلق شدن بعد از بد خوئی و لباس فاخره پوشیدن
طنز یا بالفتح فسون و سخریه و افسوس کردن طناز بالفتح و تشدید نون فسوس و سخریه کننده

باب الطاء مع السین

طاؤس مرغیست معروف و مرد خوب صاحب جمال بلغت شام و نقره و زمین سبز که هر قسم گیاه داشته باشد
و نام شخصی است طاس ظرفی که در و آب و شراب خورند طرس بکسر طا و را و فتح طا و را دروغ گو طبس بالفتح
سیاه از هر چیز و بالکسر گرگ و بفتحتین شهری است بخراسان طبیس دریای بسیار آب طحس بالفتح
جماع کردن به زن طرس بالکسر اصل و نهایت در چیزی طرس بالکسر کاغذ و صحیفه و کاغذی که نبشته او
محو کرده باز نبشته باشند طرسوس بفتحتین نام شهریست که از میان داشتند آخر در حکم اهل اسلام
در آمد و سکون را نیامده الا در شعر طرابلس بالضم و ضم باد لام شهری است بشام و شهری بمغرب یا آنکه
شهر شام را اطرابلس بزیادتی همزه گویند و بعضی گفته اند که این کلمه رومی است و معنی آن بزبان رومی سه شهر
طرموس بالضم کماج طس بالفتح و تشدید سین طشت طسوس و طساس بالکسر جمع طساس بالفتح
و تشدید سین سازنده طشت طعس بالفتح و بعین مهمله جماع کردن به زن طغرس بالکسر و بغین معجمه
شیر گوار طفس بالفتح جماع کردن و بضمتین چرک بدن و جامه و بالفتح و کسر فا چرکین و پلید طفوس بالضم
مردن طلس بالفتح محو کردن و طیلسان سیاه در آوردن چیزی چنانکه بست و رفتن بینائی و انداختن
کسی را در زندان و بالکسر کهنه و زنگی که بسیاهی زند از غایت سرخی و همان طرس که مذکور شد
و چرک جامه و پوست ران شتر که موی او رفته باشد و گرگی که موی او ریخته باشد طمرس
بالکسر و طمروس بالضم دروغ گو طموس بالضم ناپدید شدن و کهنه شدن و محو کردن
طمس بالفتح ناپدید کردن و نشان چیزی بردن و نظر دور کردن و دور شدن و هلاک کردن

لبس نابینا طنفس بالکسر بد و زبون طوس بالفتح ماه و خوبی رو و تازگی آن بلعید از مستی از بیماری و زیبا
بدن و بالضم دوام و شهری است معروف و دارویی است که جهت حفظ آشنا سیده شود طواس بالفتح
لیسی است و شبی از شبهای محاق طویس بالضم و فتح واو نام مخنثی است که در مدینه بود و اول در اطاوس
بلفتند چون علامت مخنثان در روی ظاهر شد او را طویس گفتند و او می گفت که ای اهل مدینه منتظر خروج
دجال باشید مادام که من در میان شما هستم و چون بمیرم هرآئینه از خوف این بلیه در امان باشید زیرا که
در من در میان زنان انصار نامه کردی و چون مرا نزاد حضرت رسول عم وفات کرد و روزی که مرا از شیر
باز گردانید خلیفه اول فوت شد و روزی که بحد بلوغ رسیدم خلیفه ثانی کشته گردید و روزی که کدخدا شدم خلیفه
ثالث کشته شد و روزی که در خانه من فرزند شد خلیفه چهارم کشته گردید پس کیست مثل من و ازین جهت در عرب
بنحوست ضرب المثل گشته چنانچه میگویند اشأم من طویس و مزی ازین حکایت خاقانی در شعر خود آورده ع
در نحوست من آیت بید احسود م آری ‍‌‌ چون زادن مخنث در مردن پیمبر و کنیت او ابو عبد النعیم است چنانکه
صاحب قاموس گفته است و صاحب صراح گوید نام او ابو عبد النعیم است و این اصح است چنانکه شعری که از
طویس نقل کرده بران دلالت وارد ع انی عبد النعیم انا طاوس الجحیم

باب الطاء مع الشین

طش بالفتح مردم و همچنین طمش طخش بالفتح تاریک شدن چشم طرش بالفتح کری سبک و بفتحتین کر
شدن طش بالفتح و تشدید شین و طشیش بالفتح باران ریزه و باریدن طشاش بالفتح و بضم
زکامی است مانند زکام طفش بالفتح نکاح و پلیدی طوش سبکی عقل طمش بالفتح برهم زدن
چیزی و درهم شدن مردو در کار و برهم زدن آن بدست خود طیش بالفتح سبکی و سبک شدن
و رفتن عقل و خطا شدن و گذشتن تیر از نشانه طیاش بالفتح و تشدید یا سبک و آنکه قصد یک چیز
نداشته باشد و سرگردان و حیران باشد

باب الطاء مع الطاء

طاط مرد سخت خصومت و دلیر و دراز و شتر نر که برای گشتی مست شده باشد طرط بفتحتین نادانی و تنگی
موی مژگان و کم ابرو نادان طوط مرد و پنبه و دراز باشد و شیره و مرد و شد ید الخصومت و دلیر و شتر مست بیقرار
برای گشتی طیط بالکسر نادان و دراز طیوط بالضم سختی و برانگیخته شدن نر در رفت گشتی

باب الطاء مع العین

طبع بالفتح سرشت مردم که بران آفریده شده و نمونه و نوعی از رنجگی در قالب و مهر کردن سیم و زر و مهر نهادن

برنامه و گل و مانند آن و ساختن شمشیر و درم و ساختن سبو از گل و پر کردن مشک و دلو و قادر شدن بر فلا
زدن و بالکسر جای روان شدن آب و پری پیمانه و مشک و جوی آب و نام جوئی است و زنگ و چرک
بفتح یا نیز آمده و عیب و زشتی و بفتحتین زنگ شمشیر و جز آن و زنگ گرفتن آن و چرکین شدن و کاهل شد
و بالفتح و کسر با دون هست طباع بالکسر سرشت مردم که زایل نشود و بالفتح و تشدید با کوزه گر و شمشیر گر طا
بکسر با سرشت و مهر زننده و بفتح با انگشتری و هر چه بدان مهر کنند و آلت و داغ که بدان چارپایان صدقات
نشان کنند و بکسر با نیز آمده طمع نکاح کردن و رفتن در شهرها طلوع بالضم بر آمدن آفتاب و جز آن
و دانستن و آشکار شدن و آمدن پیش کسی و غالب شدن و بر آمدن دندان کودک و بر آمدن شگوفه خ
و رسیدن بر زمین و بر آمدن بر کوه و جز آن طلع بالفتح اندازه و مقدار و شگوفه نخستین که از درخت خ
بر آید و بالکسر باز د اطلاع و وقوف بر چیزی و دیدار و ناحیه و کرانه و جائی که آفتاب از آنجا بر آید و بدین
دو معنی بفتح نیز آمده و زمین پست و زمین که لشتهای خاک دارد و مار طلاع بالکسر پری چیزی طلع بالضم
جمع و بالفتح و تشدید لام آنکه اراده کارهای بزرگ کند و مرتکب امور عظیم گردد و کارها آزموده باشد طال
بکسر لام بر آینده و صبح کاذب و تیری که ورای نشانه افتد و ماه نو و باصطلاح منجمین طالع برج دور جبه
هنگام ولادت یا وقت سوال چیزی از افق نمودار باشد و اول را طالع ولادت و ثانی را طالع مسئل
گویند طلائع پیش روان لشکر که برای خبر گرفتن دشمن پیشتر روان شوند جمع طلیعه طمع بالفتح و بفتحتین
امید و امید داشتن و حرص و بفتحتین مرسوم سپاه و علوفه لشکر و بالفتح و کسر میم و ضم آن مرد حریص و طا
طماع بالفتح و تشدید میم بسیار حریص طوع بالفتح فرمان بردن و فراخ شدن علف در چراگاه و منقاد و فرما
برنده و طلیع العنان اسپ نرم عنان طالع فرمان بردار

باب الطاء مع الفاء

طخف بالفتح غم و هم که دل را فرو گیرد و ماست طخاف بالفتح ابر بلند و بجای معجمه مهمله نیز آمده و بالکسر و الفتح
ابر تنک که آسمان را از ورای آن توان دید طرف بالفتح چشم و چشمان مفرد و جمع آمده و نگریستن
و دو ستاره است که آن را عین الاسد خوانند و آن منزلی است از منازل قمر و باز گردانیدن چشم بر هم
و طپانچه زدن و جوانمرد و کریم و نهایت هر چیز و بنو طرف قومی است و مریع بالکسر کریم الطرفین از پ
و غیر آن و بر تقدیر اول جمع اطراف و بر تقدیر ثانی جمع ظروف آمده و اسپ گرامی و نجیب از طرف مادر و پدر
یا نجیب که مثل آن در نتاج صاحب اسپ نبوده باشد نو و بالضم نیز آمده و گیاهی که هنوز در غلاف باش
و آنکه میان او و جد بزرگ او پدران بسیار گذشته باشند و بفتحتین کرانه و روی از چیزی و مرد کریم الطرف

جمع و اطراف الرجل پدر و برادران و اعمام و خویشان اطراف بدن دست و پا و سر اطراف زمین اشراف
و علما و اطراف العذاری نوعی است از انگور و بفتح و کسر را مردی که بجانب زن و جانب دوست و رفیق و یار
ندیده و ثابت نباشد و نشترے که از چراگاهے بچراگاهی رود و بسکون را نیز آمده و آنکه میان او و جد او پدران
بسیار گذشته باشند و نام موضعی است سی و شش میل از مدینه مشرفه طریف و طارف مال نو و مردے
که میان او و جد بزرگ پدران بسیار گذشته باشند و میوه و جز آن که غریب و نادر بود طراف بالکسر
خیمه از ادیم و آنچه از اطراف کشت گرفته شود و شرف و بزرگی و بالفتح و تشدید را نام مردی است
طفیف اندک و ناتمام طف بالفتح و تشدید فا پری پیمانه تا اطراف پیمانه و آنچه در پیمانه ماند بعد از دست
کشیدن بر سر آن و موضعی است نزدیک کوفه و زمین بلند از زمین عرب و کرانهٔ دریا و جانب و پہلو
طفاف بالفتح و الکسر سیاهی شب و پری پیمانه تا لبهای آن و آنچه در پیمانه باند بعد از دست کشیدن بر سر
آن و بالضم سر ظرف و آنچه زیادت آید از پیمانه و بالفتح و تشدید فا ظرفے که تا لبها رسیده باشد
و اسپی که سبک و جلد بود طفطاف کرانهاے درخت طلف بالفتح و فتحتین پدر و بالطل و بفتحتین
دهش و بخشش و آسان از چیزے و زیاده و فاضل از چیزے طنف بالفتح و بالضم و بفتحتین و
بضمتین گردن و آنچه از گردن بلندی و بر آمدگی داشته باشد و کرانهاے دیوار که بخشت فرو
کوفته باشند و پوشش در سراے که از بنا پیش آمده باشد و از بالاے در گذشته باشد و
بفتحتین پوستها دو دالها و سر کوه و تهمت و بهتان و بالفتح و کسر نون کم خور و متهم طوف بالفتح
گرد چیزے گشتن و پشم گردن گوسپند و مشکے چند که باد در ان دمند و با یکدیگر استوار بندند چنانکه بصورت
سطح استوار و هموار شود و بران سوار شوند و از آب بگذرند و غائط و رفتن بیرون براے
قضاے حاجت طواف بالفتح گرد چیزے گشتن و بالفتح و تشدید واو خادم که بنرمی و مهربانی
خدمت کند و نام مردے است و بسیار طواف کننده طوارف چشمان و خیمه که دامن او برداشته شود
تا بیرون نظر کرده شود طهف بالفتح و بفتحتین گیاهے است زبون و بالکسر پارهٔ
از هر چیز طهاف بالفتح ابر بلند طائف عسس و گماشتے که متصل بطرف
خرمن باشد و خانه کمان و طواف کننده و خیال که در خواب نماید و نام شهرے چند از قبیلهٔ
ثقیف در وادے زیرا که در وقت طوفان بر آب مے گردید و یا جبرئیل علیه السلام این شهر را بدست
گرفته گرد خانه خدا طواف نموده بود یا آنکه این شهر بالشام بود حق تعالی بدعاے
ابراهیم از انجا کنده و بر آورده بر زمین حجاز آورد طیف بالفتح غضب و دیوانگی و خیال

که در خواب نماید و آمدن خیال در خواب

باب الطاء مع القاف

طاق بنائی که خمیده و کج سازند چون محراب و نوعی از جامها و طیلسان یا طیلسان سبز و شهری است
به سجستان و قلعه ایست بطبرستان که در آنجا ساکن بود محمد بن النعمان امامی که او را اهل سنت شیطان الطاق
و امامیه مومن الطاق گویند و یکتا از نعل و ریگان و جز آن و بیرون آمدگی کوه و چاه و میان هر دو چوب
از کشتی طابق بفتح با و کسر آن خشت بزرگ پخته و عضوی یا نیمه از بز و ظرفی که در آن نان و جز آن پزند
معرب تابه طبق بالکسر ابریشم که بآن مرغان را شکار کنند و یا درختی ست و هر چیز که بچسپد و ساعتی از روز
و گروه مردم و ملخ و بالفتح چسپیدن دست به پهلو و بفتحتین ته و طبقهٔ چیزی و پردهٔ هر چیز و آنچه مساوی
و برابر چیزی باشد و روی زمین و آنچه بر و طعام خورند و قرنی از زمان یا بیست سال و مردم و ملخ
بسیار یا گروهی از آن هر دو استخوان تنگ که میان دو پیوند استخوان باشد و باران عام و اکثری از
شب و روز و پشت و اندام زن و لیس کید یگر زاده از بره و کودکی و حال کقوله تعالی لترکبن طبقاً عن
طبق یعنی سوار خواهید شد روز قیامت بحالی از حالی دیگر و بنت الطبق سنگ پشت و بنات الطبق سختیها
و بلاهای زمانه طباق بالکسر موافق کردن دو چیز را باهم و طبقاتی که بعضی بر بعضی باشند قال الله تعالی
خلق سبع سموات طباقا و بالضم و تشدید با درختی است که در کوهستان مکهٔ معظمه میشود و نافع سموم و
امراض و گیر طرایق راه و نخلهای بسیار بلند واحد طریقه طارق به شب آینده و ستارهٔ صبح و بعضی طارق زحل
را گفته اند و زنی و ستاره که بجهت تنهای تیز و شوهر رسیده باشد و نام لشکر مرثیه بن عبد الشمس که بنات طارق
که در عرب بحسن ضرب المثل شده اند بدان منسوب اند طروق بالضم بشب آمدن و گشنی کردن نر بماده
طرائق جامه کهنه و خراف و اقران قوم و گروهی از آن قال الله تعالی کنا طرائق قددا ای فرقا مختلفه
طرق بالفتح زدن یا زدن به مطرقه و شکستن و سنگریزه زدن کاهن برای فال و جدا کردن پشم
و چوب زدن بر آن تا از هم جدا شود و گشنی گرفتن نر بماده و بشب آمدن و آمیختن کاهن پنبه و پشم در وقت
فال زدن و آب منی نر و سستی عقل و رای و آبی که در آن ستوران در آیند و بول کنند و نرمی که در استخوان
قوی باشد و آواز و نغمه ساز عود و جز آن و بالکسر قوت و فربهی و پیه و بالضم و بفتحتین راهها جمع طریق
و بفتحتین نورد و شکن مشک و سستی زانوی شتر و کجی ساق آن و بودن بعضی پرهای مرغ بالای پرهای
دیگر و بول کردن ستور در آب ایستاده و داغهای صیاد و نشانهای پای شتر پی یکدیگر و بدین دو
معنی جمع طرقه است بفتحتین و آبگیرهای بیابان و نام آبی است و بالضم و فتح را خطها و نقشها که

برکمان باشند جمع طرقه بالضم طراق بالکسر آهنی که پهن کرده شود بعد ازان گرد ساخته خود و مانند آن
ازان سازند و دوالی که بدان نعل دوزند و چرم نعل و پارهٔ از نعل که بر موزه زنند و بریدن از پوست
بمقدار سپر و آنرا بر سپر چسپانیدن و بالضم و تشدید را کاهنان طرق بالفتح پیمانهٔ البیت و خراجی که بر زمین
مقرر کنند و کسر طا که اهل بغداد بدان تکلم میکنند خطاست طفق بالفتح و طفوق بالضم نزدیک
شدن و شروع کردن و بموضعی ماندن و بدانجا مقیم شدن طق بالفتح آواز سنگ و بالکسر
آواز وزغ که بر کنارهٔ جوی کنند طلق بالفتح آهو و سگ شکاری و ناقه رها کرده و روز و شب معتدل
و درد زه که در حین زادن بدان زاینده را مبتلا می شود و سنگی است سفید براق که آنرا ابرک گویند معرب تلک
و چون بر چیزی بمالند آتش آنرا نه سوزد و اگر حل گردد و مانند آب شود اکسیر باشد چنانچه گفته اند
من حل الطلق استغنی عن الخلق و بالکسر نیز آمده و بعضی گفته اند که افصح فتح لام است اگرچه مشهور
سکون لام است و بالکسر حلال و رها شده و برآمده از چیزی و روده و پالان شتر و شبرم که گیاهی است
سبزه دار قاتل یا گیاهی است که در رنگها بکار دارند و نصیب و تنگ ستور و بالضم آنکه بند نه بسته باشد
و بضمتین شتر و ناقهٔ بی پای بند و بفتحتین تنگ اسپ و بند از پوست خام و هر دو دست یکبار
آب بردن شتر و نصیب و حصه طلق الوجه بهر سه حرکت و فتح لام و کسر لام و طلیق الوجه کشاده روی
و خندان و طلق الیدین بالفتح و بضمتین کشاده دست و جوانمرد و طلق اللسان بالفتح و الکسر و طلیق اللسان
کشاده زبان و فصیح لسان طلق بالفتح و بضمتین و بالضم و فتح لام و بالفتح و کسر لام زبان تیز طلاق
رها شدن زن از قید نکاح طالق زن رها شده از قید و ناقه و نیز رها کرده بچرا طلق بالضم
و تشدید لام مفتوح جمع طلیق رها شده از بند و رها کرده طوق بالفتح وسع و طاقت و توانائی
و گردن بند و چنبر و حلقه و هرچه مدور بوده باشد و گرد چیزی در آمده باشد طوارق زمان کنایه
حوادث زمانه که بشب فرود آید

باب الطاء مع اللام

طبل نقاره که می نوازند و آنرا یک طرف پوست می گیرند و گاهی دو طرف نیز میگیرند طبال و
طبول جمع و آفریدگان و مردم و خراج و جامهٔ یمنی و مصری که دران صورت طبل می باشد طبال بالفتح
و تشدید با نقاره زن طحال بالکسر سپرز و نام سنگی ست و موضعی است و بالضم بیماری است
که در سپرز بهم می رسد طحل بالفتح رسیدن چیزی به سپرز و بفتح حا نیز آمده و بفتحتین بزرگ شدن و آماس
کردن سپرز و تباه شدن و بوی گرفتن آب و تیره رنگ و خاکستری رنگ شدن و بالفتح

وکسر خا غضبناک و پُر و مملو طربال بالکسر مناره و علامتی که بنا کنند و هر بنای عالی و هر پاره از
کوه و سنگ بلند و بزرگ که از کوه بیش آمده و برآمده باشد و دیوار دراز و بلند و چینه بالاتین
و طرابیل الشام صومعهای ملک شام طفل بالفتح درخشیدن و جنبیدن سراب در صحرا و آب روان
بر روی زمین طفل قدح کردن در نسب کسی طافل نیز است طفل بالفتح نازک و تازه از هر چیزے
و بالکسر خرد از هر چیز یا نوزاده از مردم و حیوان جمع و مفرد آمده و در آمدن تاریکی شب و میل
کردن آفتاب بغروب و برآمدن آفتاب به سرخی مائل شدن آن بوقت غروب و بفتحتین آخر روز بعد
از نماز دیگر و هنگام چاشت و تاریکی و رسیدن خاک و گرد خانه را طفیل بالفتح و کسر فا آب تیره و دردی که در حوض
ماند و کوهی است بمکه و بالضم و فتح فا نام شاعر کوفی که ناخوانده بمهمانی میرفت و او را طفیل الاعراس و طفیل العرائس
گفتندی و طفیلی منسوب بدان طفان بالضم والفتح گل خشک طل بالفتح و تشدید لام باران ریزه و ضعیف
و تری شبنم طلال بالکسر و طلل بالکسر و فتح لام جمع چیزی خوب و شگفت آرنده از شعر و آب و شعر و غیر آن
و شیر درنده و مرد کلان سال و جثه و بکسر نیز آمده و کم شدن شیر ناقه و بالضم نیز آمده و کم کردن حق کسی را
و سخت راندن شتر و تر شدن زمین از شبنم و تر کردن شبنم زمین را و باطل و هدر کردن خون و بالضم شیر و خون
طلل بفتحتین شخص هر چیزی و نشان خانه و سرای ویران شده که بجا مانده باشد اطلال و طلول جمع طلیل
گرگینه و حصیرے که از برگ خرما و جز آن بافته باشند طلم بالفتح خلق عالم و آفریدگان و سخت راندن ستور و
بافتن حصیر و رشتها در آن کردن و سبز رنگ کردن جامه و پهن کردن نان به مطلمه و آن بالکسر چوبی است
که بدان نان پهن کنند و آلوده شدن تیر بخون و آلوده شدن هر چیز بخون یا بروغن یا بقیر و بالکسر
مرد بدکار که از بد کردن باک ندارد و آب تیره و جامه سبز رنگ و گلیم سیاه و هر چیز سیاه و گردن بند
و نادان و لئیم و دزد بدکار و جامه کهنه و گرگ تیره رنگ که رنگش بسیاهی مائل شد طمیل بالفتح و کسر میم
و یای مجهول نیز غاله نر و ماده و حصیرے و لاے تنگ حوض و پیکان پهن و گردن بند و بالضم و فتح
میم برهنه از جامها طنبل و طنبول بالفتح برگ دوائی است معبر طول بالضم درازی و دراز شدن
و بالفتح منت نهادن و فزونی کردن بر کسے و غالب آمدن در فضل و منت و فراخی و توانگری
و قدرت و بفتحتین درازی و در لب بالائین شتر و بالکسر و فتح واو رسنی که بدان پای چارپا بندند
و رسن دراز که ستور را بدان بندند و سر دهند که بچرد و بالضم و فتح واو چیزهاے دراز و بالضم
و تشدید واو مرغی آبی است دراز طویل دراز طیال و طوال بالکسر جمع و نام بحرے است از بحور شعر
طوال بالفتح درنگ دهر و بالضم دراز و بالضم و تشدید واو بسیار دراز طها

فائده وفروني وتوانائی وتونگری وفراخی **طحل** بالفتح وبفتحتین بدبو شدن آب و بالضم وکسرہ آب بدبو ودو همچنین طاحل **طهمل** بالفتح جسیم زشت خلقت وزن نازک وچیزے که چون بدست رسانند مجسم نداشته باشد **طیل** بالفتح سراب وباد یا باد سخت وغبار وشب تاریک وبسیار از هر چیز

باب الطاء مع المیم

طخم بالفتح وخاء معجمه تکبر کردن **طخوم** بالضم جد ودر اطراف زمین مرادف تخوم **طرم** بالکسر والفتح سکه وعسل و بالضم کانون آتش ودرختی است وبفتحتین دوان شدن شهد از شان **طریم** بالکسر و فتح الیاء برسطر وعسل **طسم** بالفتح قبیله از عاد وناپدید شدن راه وجز آن وناپدید کردن وبفتحتین ناگوار شدن وگرد وغبار وتاریکی **طسوم** بالضم ناپدید شدن **طعام** گندم وهر چیز خورده فی الطعمه جمیع **طعم** بالفتح خوردن وچشیدن واشتهاے طعام وآنچه بدان اشتها شود ومزهٔ طعام وشراب از حلاوت ومرارت وبالضم خوردنی وبالفتح وکسر عین خورنده وچشنده وآنکه در خورش حال خوش داشته باشد وهمچنین طاعم **طغام** بالفتح مردم فرومایه ومرغان زبون **طغم** بفتحتین دریا وآب بسیار **طلم** بالضم خوانی که بران نان نگسترند وبفتحتین چرک دندان که از ناکردن مسواک بهم رسد **طم** بالفتح وتشدید میم بسیار شدن آب وپر کردن ظرف وسنگ گرفتن چاه وبسیار شدن چیزی وبریدن موی وگره زدن وتافتن مو وبر درخت برآمدن مرغ وبدین معنی آمده طموم وسبک شدن وبر روے زمین رفتن وبالکسر آب وگیاهی که بر آب بود وآب او را بیرون انداز ود ودریا وعدد وبسیار وزیرک وشگفت وآنچه از وشگفت آید وشتر مرغ واسپ نیک تیز رو **طمیم** سبک شدن وزم دویدن واسپ نیک تیز رو **طمطام** بالفتح میان دریا **طمطم** بکسر هر دو طاء وغیر فصیح که زبانش درست نباشد **طیم** بالفتح مجبول بودن ومخلوق شدن چیزی ونیکو بودن کار کسے

باب الطاء مع النون

طبن بهر سه حرکت جمع کثیر وبفتحتین نیز آمده وبالضم طنبور باعود وبالفتح وبفتحتین زیرک شدن وزیرکی وبالفتح مرده وآتش را پوشیدن تا نمیرد وبالفتح وکسر باز زیرک وبالضم وفتح باء زنبت وجبغه که بند از زند زبان گرگسها ودرند با راشکار کنند وبالکسر وفتح باز بر لیها جمع طبنه بالکسر **طابن** زیرک **طابون** جایکه آتش نگاهدارند تا نمیرد **وطاجن وطیجن** بکسر جیم معرب تابه **طجین** بالفتح بریان کردن **طحن** بالفتح آرد کردن وگرد شدن مار وبالکسر آرد وبالضم وفتح حا کوتاه وجانوری است خرد **طحون** بالفتح مقدار صد از غنم وفیل وکتیبه عظیمه جنگ ومشتر بسیار **طحان** بالفتح وتشدید حا آسیابان **طحن** بالضم جانور خرد **طرخان**

بالفتح ریش شریف طراخنه جمع واین لغت واصل خراسانی است طرخون بالفتح گیاهیست معروف که
بیخ ریشهای او عاقرقرحاست طعن بالفتح نیزه زدن وقدح وعیب کردن درکسی ودر بیابان رفتن
ودر شب سیر کردن وعنان کشیدن اسپ را تا تیز رود طعین نیزه زده شده وطعن کرده وهمچنین مطعون
طاعن نیزه زننده وطعن کننده طاعون وبا ومرگ طواعین جمع طغن بالفتح مرگ وبند طغیان بالضم
والکسر از حد درگذشتن وهمچنین طغوان بالضم طالقان بالفتح نام شهری است میان بلخ ومرو وشهریست
میان قزوین وابهر واز انجاست صاحب اسمعیل بن عباد طمن بالفتح ساکن وآرمیده وهمچنین مطمئن طمون
بالضم جمع طمین بالکسر وتشدید میم شهریست بروم طنین بالفتح بانگ مگس وآواز طشت وطاس وآواز کوس و
مانند آن طنن بالفتح وتشدید نون رطب سرخ بسیار شیرین ومردن وآواز کردن مگس وطشت وکوس
وجزآن وبالضم بدن انسان وجز آن وسربار میان دو تنگ بار ودسته نی وپشته هیمه طنة واحد طواحن
دندانهای بزرگ پهن که طعام بدان سائیده شود ودر الفارسی آسیادندان گویند طوفان
بالفتح گرد چیزی گشتن وبالضم باران سخت وآب که از زمین برآید وهمه را غرق کند ومردن وکشتن وسیل
غرق کننده وهر چیز که بسیار وغالب باشد وهمه را فروگیرد طهران بالکسر دهیست باصفهان ودهیست بری
طین بالکسر گل طیان بالفتح وتشدید یا گلکار وگرسنه طیران بفتحتین پریدن طیلسان بالفتح
وبهر سه حرکت لام ومشهور فتح است جامه ایست که بردوش می اندازند معرب تالسان وطیلس بحذف
الف ونون نیز آمده طیالسه جمع وطلبان ملکی است بزرگ درنواحی دیلم

باب الطاء مع الواو

طبو بالفتح خواندن طحو بالفتح گستردن ودراز کشیدن ورفتن ودور شدن وهلاک شدن وبر
پهلوی چپ خفتن وبرروی انداختن کسی را طرو آمدن از جای ودور طفو بالفتح وبالضم
وتشدید واو برسر آب برآمدن چیزی وبرگ بالای درخت ظاهر شدن ودرخت دویدن آهو
وسبک رفتن آن برروی زمین ومردن وداخل شدن درکاری طلو بالفتح آهو بره که
نوزاده باشد وبالفتح وتشدید واو انتظار ودرنگ طمو بالفتح دراز شدن گیاه وبرآمدن
رود وپر شدن آب دریا طهو بالفتح وبالضم وتشدید واو گوشت پختن وبریان کردن ودرفتن
وکار کردن

باب الطاء مع الیاء

طبی بالکسر وبالضم پستان بهائم وسباع طری بتشدید تازه طاری فرود آینده از جائی وظاهر شونده

برکسی ناگاه طریانی چیزی که دانسته نشود که از کجا آمده طاغی از حد درگذرنده طفیلی آنکه ناخوانده به مهمانی رود منسوب بطفیل و بیان آن گذشت طمی بیان طمو گذشت طامی آب بسیار که از کنار درگذرد و دریای پر طامی طباخ طی به تشدید یا پیچیدن و نوردیدن و موضعی که قصد آن دارند طاوی پیچیده و گرسنه

باب الظاء مع الالف

ظباء بالکسر آهوان جمع ظبی ظفار بالضم و فتح راء زبرکان جمع ظرف ظربا بالفتح جانوری است چون گربه که بوی گنده دارد ظلماء بالفتح شب تاریک و تاریکی ظمأ بالکسر و همزه در آخر تشنگی و مدت میان دو آب خوردن شتر ظماء بفتحتین تشنه شدن ظماء بالکسر تشنگان جمع ظمآن

باب الظاء مع الباء

ظاب بالفتح و سکون همزه بانگ و فریاد و کدخدا شدن و ستم کردن و آواز بز نر هنگام مست شدن و کسی که خواهر زن کسی در خانه داشته باشد و آنرا سلف آن کس می گویند و بدین معنی بالفتح آمده ظبظاب بفتح هر دو ظاء درد و عیب و آبله که در پلک چشم می شود ظرب بالفتح و کسر را کوه فراخ یا کوه خرد و زمین پشته که بلند برآمده باشد ظراب جمع بضمتین و تشدید یا کوتاه سطبر پر گوشت ظنب بالکسر بیخ درخت ظنبوب بالضم نهایت استخوان ساق و استخوان ساق و میخ که در سوراخ نیزه که در آنجا سنان را پیوند کنند زده باشند

باب الظاء مع التاء

ظبیة بالفتح آهوی ماده و فرج زن و فرج غیر آن و انبان و انبان خرد و خم وادی ظبة بالضم و فتح با دنباله تیر و دم شمشیر و سنان ظراقة بالفتح زیرک شدن ظعینة بروزن سفینة هودج و زنی که در هودج باشد ظعاین و اظعان و ظعن بضمتین جمع ظفرة بالفتح ناخنه ظلمة بالضم تاریکی ظلمات بالضم و فتح لام و سکون آن جمع و ظلمات ثلثة ظلمت شکم و رحم و مشیمه و بعضی گفته اند ظلمت شکم و رحم و شب ظلة بالضم و تشدید لام سایه بانی و آنچه سایه کند و هر چه بدان از حرارت و برودت پناه برند چون صفه و جز آن و ابری که سایه افکند ظهارة بالکسر ابره و روی جامه خلاف بطانة و بالفتح قوی پشت شدن ظهیرة نیم روز گرم ظاهرة چشم بیرون آمده و چشمه که آب او نیم روز خورند و یا آب در آوردن شتر در وقت نیم روز و شتر ماده قوی پشت ظهرة بالکسر یاری گر و بفتحتین رخت و متاع خانه و منزل

باب الظاء مع الراء

ظار بالفتح و سکون همزه دایه گرفتن برای طفل و مهربان شدن ظئر بالکسر سکون همزه دایه از حیوان

والسان که حبت طفل گیرند و مهربان بر طفل دیگری و ستون که در پهلوی دیوار گذارند و یک جانب خانه ظئار
بالکسر و مد همزه بینی شتر ماده بستن بعمامه و آن خرقه ایست که بر بینی شتر بندند تا بوی بچه دیگر را نداند ظؤار
بالضم و مد همزه و یک یا جمع ظئر بالکسر و تشدید یا و ظرر بفتحتین سنگ یا سنگ تیز و جمع ظفر بالضم ناخن و گوشهٔ
کمان بالا تر از سوفار کمان که در آن سر چله گره می زنند و ناخنه چشم و قلعه ایست و یک کس و بالفتح دیدن
کسی او بفتحتین زمین هموار علف ناک و ناخنه شدن در چشم و فیروز شدن ظفار بالفتح و کسر را موضعی است
در یمن که عود خوب و جزع خوب بدان منسوب است و قلعه ایست به صنعا و قلعه ایست به شام و قلعه ایست
در یمن و بوی خوش که آنرا اظفار نیز گویند و اظبار اظفار الطیب گویند و بفارسی آنرا ناخن بو گویند و بهندی
نکه ظهر بالضم هنگام زوال و صلوة الظهر نماز پیشین و بالفتح پشت و ستوران سواری و جانب کوتاه از پر
مرغ ظهران بالضم جمع و راه دشت و مال بسیار و موضعی است و فخر کردن بچیزی و زمین بلند و درشت
و لفظ قرآن و بطن تاویل آن و حدیث و خبر و چیزی که از کسی غائب باشد و بفتحتین درد پشت ظهیر پشت
و یاری ده جمع و مفرد آمده و آنکه پشت او درد کند ظهار بالضم جانب کوتاه پر مرغ و بالکسر پشت
و موافق شدن و گفتن مرد زن را که تو بر من هم چو پشت مادر منی و باین گفتن زن بر وحرام
میشود تا کفاره ندهد حلال نگردد و بالفتح طاهر سنگستان ظاهر پیدا خلاف باطن و نامی است
از نامهای حق تعالی و چیز زائل ظهور بالضم پیدا شدن و ببام بر آمدن ظواهر بلندی های زمین
و بنا تهای زمین و قریش الظواهر آنهاکه بمکه فرود آمدنی

باب الظاء مع العین

ظلع بالفتح لنگیدن شتر در رفتار و تنگ آمدن جا و زمین و بسیاری مردم و تهمت زده شدن و بالضم
و فتح لام کوهیست بنی سلیم را ظلع میل کننده و تهمت زده و ستور لنگ و سگی که در شب خواب نکند
ظلاع بالضم بیماریست که در پای ستور بهم رسد

باب الظاء مع الفاء

ظرف بالفتح زیرکی و زیرک شدن و آوند که در آن چیزی گذارند ظریف زیرک و خوش طبع ظراف
بالضم و تشدید را و تخفیف آن زیرک ظلف بالفتح و تشدید فا بستن و فراهم آوردن پای شتر و گرانی
پیوسته و زندگانی ناخوش ظلف بالکسر سم شکافته چون سم اسپ و گاو و گوسفند و مانند آن
و حاجت و متابعت در رفتار و جز آن و بالفتح باطل و خون هدر و بفتح لام نیز آمده و بر هم زدن و بالضم و بضمتین
چیزهای سخت و شدت معیشت و بفتحتین و بفتح اول و کسر دوم جای بلند از آب و گل ظلیف بد حال و خوار و جای

درشت و ناهموار و کار سخت و دشوار و سختی و پیچ گردن و چیز رایگان

باب الظاء مع اللام

ظل بالکسر و تشدید لام سایه و خیال و نمونه جن و جز آن و پارهٔ از شب و اول جوانی و شدت گرما و ابری که آفتاب را پوشیده و پناه و تاریکی شب یا آنکه ظل سایهٔ اول روز باشد و فی سایهٔ آخر روز ظلال و اظلال جمع بمعنی بهشت نیز آمده ظلیل سایه‌وار و دائم و جای سایه‌دار و آنچه سایه اندازد و خیمه و امواج دریا ظلال بالفتح سایهٔ ابر و جای سایه‌دار ظلل بالضم و فتح لام سایه‌بانها و ابرها که سایه کنند و بفتحتین آب در زیر درختان که آفتاب بران نتابد ظلول بالضم سایه کردن

باب الظاء مع المیم

ظلم بالضم والفتح ستم کردن و سخت زیاده شدن آب چنانکه از کناره دریا بگذرد و کم کردن حق کسی و گذاشتن چیزی در غیر محل و کندن زمین غیر موضع کندن و کشتن شتر بغیر بیماری و خوردن شیر از مشک پیش از آنکه ماست شود و کشن کردن خر باده و بالفتح آب صفا و سفیدی دندان و برف و اول هر چیز و بفتحتین تاریک شدن شب و نخفض کوه و بالکسر و فتح لام وادی است ظلام بالفتح تاریکی اول شب ظلیم شتر مرغ نر ستم کرده شده و شیری که ماست نشده باشد و خورده شود و خاکی که از چاه رفته باشد ظالم ستمگار

باب الظاء مع النون

ظربان بالکسر والفتح و بفتح ظا و کسر را جانوری است مانند گربه بغایت بدبو چون در جامه بگوزد بوی آن نرود تا کهنه شدن ظعن بالفتح و بفتحتین بسر کردن و رفتن بجائی ظاعن مسافر ظعائن هودج‌ها و زنانی که در هودج نشینند ظعون بالفتح شتری که بران بار بردارند و بکار برند و هودج بران کنند ظعان بالکسر رسنی که بار و هودج بدان بندند ظمآن بالفتح و مد همزه تشنه ظنون بالفتح مرد بدگمان و مرد ضعیف و کم حیله و چاه که معلوم نشود که آب در آن هست یا نه و چاه کم آب و وامی که معلوم نشود که صاحبش ادا کرده یا ناکرده ظن بالفتح و تشدید نون تهمت نهادن و گمان بردن و یقین دانستن و گمان و یقین ظنین تهمت نهاده شدن ظنان به تشدید نون مرد بدگمان و تهمت نهنده ظهران بالضم طرفهای کوتاه‌ترین پرهای مرغ ظیان بالفتح و تشدید یا یاسمین دشتی و انگبین و گیاهیست که برگ آن چرمها را دباغت کنند

باب الظاء مع الیاء

ظبی بالفتح آهو ظهری بالکسر شتر آماده برای حاجت و کاری پس پشت انداخته و فراموش کرده

باب العین مع الالف

عبار بالکسر بار و گرانی از هر چیز و تنگ بار و مانند و فتح نیز آمده و بالفتح روشنی آفتاب و آماده کردن
و ساختن و آمیختن بوی خوش و ساختگی و آمادگی لشکر کردن و پاک داشتن عباء بالفتح والمد نوع
است از پشمین معروف که آن را عرب پوشند و نادان گران ناگوار عبتی بالضم خوشنودی و رضا
بالفتح گنگ و بی زبان عدوی بالفتح الخ سرایت کند از گر و جز آن و تباهی و فساد کردن و بالضم
کردن عدی بالکسر ناحیه و بیگانگان و مسافران و هر چوبی که میان دو چوب باشد و سنگ تنک
بدان چیزی را بپوشند و بالضم والکسر دشمنان علاء بالفتح دراز و پهنائی هر چیزی و دوری و شعلے که تر
چیزی باز دارد و سنگ تنک که بدان چیزی را بپوشند و بالکسر و صید را در پی یکدیگر زدن و اند
عذری بالضم معذور داشتن و عذر خواستن عذراء بالفتح زن دوشیزه عذاری بالفتح و فتح را و کسر
آن جمع و در سوراخ ناکرده و برج سنبله یا جوزا و مدینه مشرفه و موضعی است نزدیک دمشق و دهی
بشام عراء بالفتح صحرای بی درخت و گیاه که هیچ چیز در آن نتوان پناه برد عری بالکسر ناحیه و
اهتمام بکاری نداشته باشد عرباء بالفتح عرب خالص عرایا بالفتح درختهای خرما که بعاریت به
محتاج داده شود تا میوه از برای خود صرف نماید عرفاء بالضم و فتح را شناسندگان جمع عارف
عزاء بالفتح صبر کردن و در آن استقامت ورزیدن و شکایت کردن عزی بالضم و تشدید
مونث اعز بمعنی عزیز نیز آمده و نام بتی است و آن درختی بود که قبیله غطفان او را پرستیدند
و نزدیک آن خانه ساخته بودند حضرت پیغامبر صلعم خالد بن ولید را فرستاد که آن خانه بشکست
و آن درخت را سوخت عسی بفتحتین امید و نزدیک است که چنین شود عشاء بکسر اول تا ر
وار مغرب تا نماز خفتن یا از زوال آفتاب تا طلوع فجر و عشائین نماز مغرب و خفتن و بالفتح طعا
وقت خفتن و بے همزه شب کوری و روز کوری را نیز گویند عواء بالفتح ناقه که بیش خود را به
بتاریکی عشوراء و عاشوراء روز دهم محرم بالضم عشراء بالضم و فتح شین ناقه ده ماهه
آبستن عصاء بالفتح چوبی که بدست گیرند و نام اسپی است و جماعتی از اهل اسلام و شق عصا
مخالفت با اهل اسلام و معجزه زبان و استخوان ساق عطاء دادن و بخشیدن و دهش و بخشش
عطایا بخششها جمع عطیه عفاء بالفتح هلاک شدن و ناپدید شدن نشان و خاک و سفید
بر حدقه چشم و بالکسر پر شتر مرغ که بسیار شده باشد و موی دراز عقبی بالضم آن سرا
جزای کردها و لیس چیزی عقلاء بالضم و فتح قاف خردمندان علاء بالفتح ز
کلب بالاین او شگافته باشد و بالضم و فتح لام و انایان علاء بالفتح بلند

و نام مردیست و موضعی ست بمدینه علیاء بالفتح آسمان و سر کوه و جای بلند و هر چیزے که باشد از چیزے
و کار و کردار عالی علیی بالضم بلند تر تانیث علی علی بالضم چیزهاے بلند و شهریست بناحیه وادی القری
و موضعیست بدیار غطفان عمی بفتحتین رفتن بینائی چشم و دل عماء گمراهی و ستیزه و ابر بلند و ابر سطبر
و غلیظ و ابر تنک و ابر بارنده و ابر سیاه و ابر سپید و ابرے که باران او ریخته باشد عمیاء پوشیدگی
و چیز پوشیده عنقاء زن دراز گردن و سیمرغ و تنخنه و بلا عناء بالفتح رنج و مشقت عواء بالضم
بانگ سگ و روباه و آهو و بالفتح و تشدید واو سگے که فریاد بسیار کند و بے همزه نیز آمده و مقعد
و منزلیست از منازل قمر و آن پنج یا چهار کوکب است و شتر پیر عیناء زن خوب چشم و ماده گاو دشتی
و سبزه و مشکلے که نزدیک به پاره شدن باشد عیاء درد بے درمان و مانده شدن از کار و دراز شدن گیاه

باب العین مع الباء

عب بالفتح و تشدید باء پے در پے خوردن و بدهان بری خوردن آب و بالضم ستین عباب بالضم
برگ درخت خرما و معظم سیل و بری و بسیاری و بلندی آب و اول هر چیز و بالفتح و کسر بای آخر بوزن نعام
اسم است بمعنی امر یعنی بدهان بری آب بخور عبعب بفتح هر دو عین جامه صوف و پشم شتر و جامه فراخ
و کسوت نرم و مرد دراز و بز کوهی و نام بتی است و نام مردیست عبعاب مرد دراز عجب بفتحتین
حب کالکنج و عنب الثعلب و بضمتین اهبای سندقی یعنی ججهان عتب بالفتح خشم گرفتن و ملامت کردن
و بالکسر بار عتاب کننده و بفتحتین میان انگشت سبابه و وسطی یا میان وسطی و بنصر و خنصر و کار بالتشدید
و فساد و چوبها که بر روی ساز عود بعرض گذارند و از انجا تارها بجانب سر عود کشند و درشتی و سطبری زبان
و آستانها جمع عتبه عتاب بالکسر ملامت کردن و خشم گرفتن و ناز کردن و بالفتح و تشدید تا نام مردیست
عتیب بالفتح پدر قبیله از یمن عجب بالفتح بیخ دم و ته دیگ پاتیلان و آخر کار عجوب جمع و قبیله ایست و بالضم
خویشتن بینی و تکبر و مردمی که شگفت آید او را نشست و برخاست کردن با زنان و شگفت آید زنان را نشست
و برخاست با او و بفتح و کسر نیز آمده و شگفت و عجب آمدن چیزی اعجاب جمع و بدین معنی بفتحتین نیز آمده
چنانکه مشهور است عجیب کار شگفت و چیز غریب و بدیع عجائب جمع عجاب بالضم شگفت و بتشدید
جیم بسیار شگفت عذاب بالفتح ریگیست تنک یا طرف تنک از ریگ عذوب بالفتح ریگ بلند یا
عذب بالفتح خوردنی و نوشیدنی خوش و گوارا و نخوردن چیزے از غایت تشنگی و باز داشتن
و دور کردن و گذاشتن و درختی است و بفتحتین خاشاک و آنچه از جسم لب از زیادتی قسر زند
برآید و درختیست و رشته که بدان ترازو بردارند و طرف هر چیزے و طرف قضیب شتر

و پوست آویزان پس پالان شتر واحد عذبه و بالفتح و کسر ذال معجمه آبی که سبزی بر سرش جمع شود و آنرا
جامهٔ غوک گویند عاذوب و عذوب بالفتح ستور ایستاده که از غایت تشنگی آب و علف نخورد و آنکه میان
او و آسمان پرده و حائل نباشد عذیب بالضم نام آبی است عذاب بالفتح شکنجه کردن و بالفتح و تشدید
ذال نام اسپی است عرب بالفتح نشاط و بفتحتین نیز آمده و تازه شدن ریش و جراحت و بالکسر گیاه خشک
و بفتحتین تباه شدن معده و آب بسیار صافی بکسر را نیز آمده و ناحیه ایست بمدینه و باقی ماندن نشان جراحت
بعد از به شدن و بالضم و بفتحتین مردم تازی یا مردم تازی که در شهر باشند و اعراب آنانکه در بادیه
ساکن باشند عرب عاربه و عرب عرباء عرب خالص و فصیح عروب بالفتح زنی که شوهر را دوست میدارد و
خنده روی باشد و زنی که شوهر او را دوست دارد عرب بضمتین جمع عریب بالضم و فتح را التصغیر عرب
و بالفتح و کسر را نام مردی و نام اسپی است عراب بالکسر اسپان و شتران تازی خلاف برذون و بختی
عرقوب بالضم پی سطبر بالای پاشنهٔ انسان و پی هر دو پای ستور که بمنزله زانو در هر دو دست
او جود و کجی و پیچیدگی وادی و ساق مرغ سنگ خوار که آن مرغ را قطا گویند و راه تنگ
در کوه و بینی کوه و کار بزرگ و دشوار و وابستن و شناختن حجت و دلیل و حیله و بهانه و نام اسپی است
و نام مردی است از عمالیقه که بدروغ و خلف وعده در عرب مشهور است و ازین جهت وعدهای
نار است را مواعید عرقوب گویند و خلف وعدهٔ او بابرادر مشهور است و در کتب مسطور عزب
بفتحتین مرد بی زن عزبه زن بی شوهر عزاب بالضم جمع هر دو عازب آب و گیاه دور دست و
گوسپند است عسیب بالفتح کرایه دادن فحل جهت گشنی و بر جستن نر بر ماده و آب منی نر و نسل
و اولاد او عسیب استخوان دم یا جای رستن موی دم و ظاهر قدم و پر دراز و شاخ خرما
باریک و راست که برگ از و دور کرده باشند یا آنکه برگ نیاورده باشند و آنکه برو برگ برآمده باشد
آنرا سعف گویند و شگاف کوه و نام مردی عساب بالکسر موضعی است نزدیک مکه معظمه
عشب بالضم گیاه تر و بفتحتین خشک شدن و عبال عشب عیالی که در آن خرد نباشد عاشب
شهر گیاه ناک و شتر گیاه خوار عصب بالفتح عصابه بر سر بستن و پیچیدن و داغ کردن
و استوار بستن و فراهم کردن شاخهای درخت بعد از آن چیزی زدن تا برگهای آن
بریزد و سخت بستن خایهای بز نر و گوسفند تا بی کشیدن بیفتد و نوعی از جامه برد و سحاب
سرخ که در قحط سال پیدا میشود و سرخ شدن کنارهٔ آسمان و سخت بستن رانهای شتر ماده
تا شیر بسیار دهد و چرکین شدن دندان از غبار و مانند آن و گرد گشتن بچیزی و رسیدن

دگرفتن و قبض کردن چیزی را و خشک شدن آب در دهن و لازم شدن بچیزے و ساکن
کردن لام مفاعلن در بحر وافر و نقل کردن آن بسوی مفاعیلن بسیاری شدن گوشت و بفتحتین بیها
جمع عصبه و برگزیدهاے قوم و درخت لبلاب و بمعنی بالفتح و ضم نیز آمده عصیب سخت پاره و تاو
پیچیده و بریان کرده عضب بالفتح بریدن و دشنام دادن و شکسته شاخ گردانیدن بزرا شمشیر
زدن و نیزه زدن و گرفتن و برگشتن و ضعیف و زمن کردن کسی را و شمشیر و مرد تیز زبان و جوان
سبک سیر و بچهٔ گاو که شاخ او دمیده باشد و بفتحتین شکسته شاخ شدن گوسپند و بریده گوش
شدن ناقه عضوب عضوبه بالضم تیز زبان شدن عطب بالضم و بضمتین پنبه و بالفتح نرمے
نازکے او همچنین عطوب و بفتحتین هلاک شدن و هلاک عظب بالفتح جنبانیدن مرغ دم خود را
شتاب و لازم شدن به چیزی و صبر کردن بر آن و همچنین عظوب و بربال خود اقامت نمودن
ایستادن و خشک شدن پوست و سطبر شدن دست در کار و بفتحتین فربه شدن عقب
بالفتح رفتار و روش ستور بعد از رفتار نخستین و فرزند و فرزندزاده و زه بر کمان تافتن از پے و پے
بر چیزے پیچیدن و پس چیزی آمدن و نائب کسی شدن و بر پاشنه زدن و بالضم و بضمتین
پایان کار و عاقبت و بفتحتین پے که از آن چلهٔ کمان و رودهاے ساز سازند و بالفتح و کسر قاف
فرزند و فرزندزاده و پاشنه عاقب هرچه پس چیزے آید و آنکه نیابت پیشوا و سردار
قوم کند بعد از وے و کسے که نائب کسے باشد و در خبر نامے از نامهای حضرت رسول صلعم زیرا که
آخر همه انبیا بوده عقاب بالکسر شکنجه کردن و بالضم مرغ شکارے سیاه معروف و سنگ برآمده
از میان چاه که دلو را بدرد و سنگ بزرگ برآمده از طرف کوه مانند نردبان و جوے آب که از آنجا
آب بحوض رود و سنگے که بر آن آب دهنده ایستد و آب خوراند و پشتهٔ خاک و هر چیز بلند
بسیار بلند نباشد و رایت حضرت رسول صلعم و چیزی است که در قوائم چارپایان بر مے آید و ستاره
چند بصورت عقاب که آنرا عقاب آسمان گویند و ریسمان کوچک که در سوراخ حلقهٔ گوشوار کنند
عقرب کژدم و دوال نعل و دوالی که بدان پاردم چارپا در زین استوار کنند و برجے است
از آسمان و نام اسپی است عقارب جمع عقرب و سخن چینیها و سختیها و شدت سردی سرما عکب
بالفتح گرد و غبار و سبک دشتاد و سختی در رفتار و بفتحتین سطبرے لب و ذقن و نیز و کجی انگشتان پا و بالکسر
بالفتح کاف و تشدید با کوتاه جسم و سرکش و متمرد از جن و انس و آنکه مادر او شوهر دیگر داشته باشد و
از زندانبانان نعمان بن منذر عکالب جمع کثیر عکاب بالضم دود و بالفتح گرد عکوب بالضم انبوه شدن

و ایستادن و جوشیدن دیگ و جمع عاکب نیز آمده و بالفتح گرد و غبار علب بالفتح نشان و نشان کردن
و استوار کردن قبضهٔ شمشیر به پی کردن شتر و سخت شدن گوشت و بالکسر مردی که اسید چیزے از آن
نتوان داشت و جائی که اگر همیشه باران وران نبارد چیزی نه روید و بالفتح نیز آمده و جای رستن
درخت کنار علوب جمع و بفتحتین نوعے از بیماری شتر که در اعصاب گردن مے شود و سختی و درشتی و تغیر
بوے گوشت بعد از اشتداد آن در خنه دم شمشیر و بالفتح و کسر لام چیزی سخت و درشت و سوسمار
و بز کوهی و جستن آن که پیر باشد عنب بالکسر و بفتح نون انگور و شراب عناب بالضم بزرگ
بینے و کوہے است در راه تهمه و بستگی فرج و وادی است و نام اسپی است و کوه خرد و سیاه و کوه
دراز گرد و بالضم و تشدید نون میوه ایست مانند کنار که آنرا سنجد جیلان گویند و بالفتح و تشدید
نون انگور فروش و نام مردی است عندلیب بالفتح هزار داستان عنادل جمع عیب و عاب
آهو ضد هنر و فرهنگ و عیب ناک شدن و عیب کردن و متعدی است و لازم و ناک شدن عائب
عیب کننده و عیب ناک و شیر ماست شده عیهب بالفتح ناتوان از طلب حاجت و مرد گران
ناگوار و گلیم بسیار پشم

باب العین مع التاء

عاهة آفت عاهات جمع عادة خوه عادات جمع و فی المثل عادات السادات سادات العادات یعنی
خصلتهاے بزرگان پیشوایان پیشوای خصلتهاست عاریة به تشدید یا و تخفیف آن آنچه بدهند
و بگیرند تا نفع گرفته شود از آن عوارے با تشدید و بتخفیف جمع عامرة آباد کننده و معمور و آباد عائدة
باز گردنده و سود و نفع و احسان و صله و مهربانی عاطفة مهر و خوشی عواطف جمع عاقلة خویشان
که دیه بر ایشان قسمت کنند و قوتی که بدان چیزها را دریابند و زن خردمند عاصفة باد سخت عاصفات
جمع عاقبة آخر و پایان چیزے و فرزند عاجلة این جهان و بی مهلت خلاف آجله عارضة حاجت
عوارض جمع و رنج و بیماری عبودیت بالضم بندگی عبادت بالکسر بندگی کردن و پرستیدن
عبارت بالکسر بیان کردن و تعبیر کردن سخن و تعبیر کردن خواب عبرة بالکسر پند و پند گرفتن و بالفتح
اشک باریدن و گرمی و سوزش چشم عت بالفتح و تشدید تا سخن تکرار گفتن و باز گردانیدن و الحاح
کردن در سوال چیزے عاتکه بکسر تا گمان کهنه و نام زنی است و نام نه زن از جدات حضرت رسول علیه
عاتیة از حد در گذرنده و سرکشے کننده عترة بالکسر حمایل و گردن بند که بمشک
و عود و عنبر لسرشته و بیامیزند و خویشان و نزدیکان و فرزندان و پارهٔ از مشک و درخت

و درختی خرد که آنرا مرزنجوش گویند عتبة بالضم نام مرد لیست و بفتحتین چوب پایین در که بران پا سپارند
و بعضی گفته اند چوب بالاے در و سختی و افزا پسندیده و گریه عتمة بفتحتین وقت نماز خفتن و مقدار غیبت
شفق از شب و باقی شیر که بعد از دوشیدن ستور در پستان فرود آید عتاقة بالفتح آزاد شدن عثرة
بالکسر لغزیدگی و بسر در افتادگی عجوزة بالفتح زن پیر عاجز و ناتوان و فصیح عجوز است بغیر تا عجة بالفتح
و تشدید جیم خاگینه عجمة بالضم عجمی بودن و بفتحتین درخت خرما که از تخم رسته باشد و سنگ سخت
عجلة بالکسر شتاب و مشک و دولاب عجال و عجل و بالکسر و فتح جیم جمع و نوعی است از گیاه و موضعی ا
و بفتحتین آلتی که آنرا گاو سکشند دولاب و چرخ بزرگ چوب استوار و محکم که بران بار دارند و چوب
پهناے سر چاه که بدان دلو را آویزند و گل و لاے و وهی است همین و شتاب عجالة بالضم و الکسر
هرچه بشتاب حاضر آورده شود و شیرے که شبان در چراگاه بشتاب دوشد عجوة بالفتح خرمائیست
نیکو در مدینه و حضرت رسول صلعم فرموده که هر که هفت خرماے عجوه صباح بخورد از گزند و آسیب زهر
ایمن شود عدالة بالفتح ثالثیة گواهی شدن و عادل بودن و داد ستدن و برابرے عداوة
بالفتح دشمنی و بالضم جای دور عدة بالضم و تشدید دال ساز و ساختگی و آمادگی و بالکسر شمار
عدوة بالفتح کنار جوے و بالضم جای دور و بالکسر جاے بلند عذوبة بالفتح گوارا
شدن آب و خوش و شیرین بودن آب عذرة بالضم درد گلو از غلبهٔ خون و موے
پیشانی اسپ عذر بفتحتین جمع و قبیله الیست از یمن و ستارگان کاهکشان و دوشیزگی عذرة
بالفتح و کسر ذال سرگین مردم و ستور عروبة بالضم تازی زبان شدن عربیة بفتحتین و تشدید یا لغت
تازی عربدة بدخوئی و جنگ جوئی عرادة بالفتح ملخ ماده و نام چند اسپ است و نام مردی است
و بالفتح و تشدید را آلت جنگ خردتر از منجنیق و وهی نزدیک بفتحتین عرصة بالفتح کشادگی میان خانه
عرصات قیامت عریة بالفتح و تشدید یا درخت خرما که بر او خورده باشند و آنچه از خرما درخت
از وخشن و درخت خرما نگاه دارند و فقیر شوند برای خوردن عرایا جمع عروة بالضم دستهٔ
دلو و کوزه و جز آن و انگله پیراهن که در آن تکمه کنند عراضة بالفتح پهناور شدن و بالضم
آنچه آورده از طعام و جز آن عرضة بالضم همت و حیله و فن کشتی گرفتن و در میان انداخته
شده که هر کس او را متعرض شود و پیش کشد و بالفتح آشکارا کردن و عرض نمودن عرضیة
عروض داشته و عرض کرده شده عریکة طبیعت و نخوت و کوهان شتر بالبقیه کوهان عرافة
شناسا شدن و بشترک شدن عرافة بالفتح الصاف اصیل و رگدار بودن عزة و عزوبة بی زنی

و بے شوہری و دور شدن و دور رفتن ستور بچراگاه عزیمة دل نهادگی و قصد و فریضه خدا
عزماة بالکسر مایل از زنان و از ملاهی و زنی که پیر شده باشد و مایل باشد بلهو و کی عزازة بالفتح عزیز
شدن و گرامی شدن و کمیاب شدن و دشوار شدن و درست شدن و قوی کردن عزة بالکسر
تشدید زا عزیزی و قوت و چیزی که و نام زنی و آهو بره ماده عسکرة بالفتح سختی و لشکری شدن عسرة
بالضم و دشواری و همچنین عسارة بالفتح عسیلة بالضم و فتح سین لذت جماع و آب منی عسالة بالکسر
موضع عسل و بالفتح و تشدید سین زنبور عسل و خانه عسل عشرة بالکسر صحبت داشتن و خوش
زندگانی کردن و بفتحتین ده عدد عشیرة قبیله و تبار و خویشان و سعد العشیره قبیله الست از یمن
عشاوة شب کوری و روز کوری عشوة بالضم والکسر آتشی که شب دیده شود از دور و هم تکب
کاری شدن بے آنکه دانسته شود و بالفتح نیز آمده و بالفتح تاریکی یا میان اول شب تا چهارم حصه شب
عصمة بالکسر باز داشتن و نگاه داشتن از گناه و خوف کسی را و بالضم گردن بند و حمائل و سپیدی بازو
آهو و مانند آن عصبة بالضم مردان و اسپان و مرغان از بیست تا چهل مرادف عصابه و بفتحتین آنانکه
وارث کسی شوند و نسبت پدرے و پسرے با و نداشته باشد و در فرائض عصبه هر کسے که خویش کسے
باشد و او را حصه معین در فریضه معلوم نباشد و بعد از اهل فرائض هر چه بماند آنرا بگیرد و قوم کسی که برا
او تعصب ورزند و نصرت کنند عصابة بالکسر آنچه بدان سر و جز آن بسته شود و دستار را نیز گویند و
گروهی از مردم و اسپان و مرغان عصارة بالضم ثفل چیزی فشرده و آبیکه از فشرده بچکد عصیدة نوع
حلوائی است عضادة بالضم چوب در که آنرا بازوی در گویند و بالکسر داغی که بر بازوی ستور کشند
عضة بالکسر جزو بخش عطلة بالکسر پند و پند دادن عظمة بفتحتین بزرگی قدر و نخوت و تکبر عظموت
مرادف آن عفة بالکسر و تشدید فا پرهیزگاری و پارسا شدن و بالضم بقیه شیر در پستان و عجوزه ماهی سفید
خرد کم مزه بسیج ده و بالفتح زن پارسا عفافة بالفتح پارسا شدن و بالضم بقیه شیر در پستان جمع شده و بقیه
شیر در پستان بعد از پر شدن عفریت بالکسر دیو خبیث ستنبده و بنهایت رسیده و زیرک در کار عقبة
بالضم نوبت و بدل و عوض و چیزی از خوردنی که در دیگ عاریتی بخداوند دیگ فرستند و اثر و هیئت خوبی
و جمال و جز آن و بالکسر نیز آمده و بفتحتین جاے بر آمدن دشوار از کوه که بدشواری از آن بالا توان رفت
عقدة بالضم گره و حکومت و تصرف بر ملکی و آب بسیار و زمین و جای درخت و نخلستان عقرة بالفتح دا
نازایندگی عقة بالکسر و تشدید قاف موے مولود عقیقة موے مولود و برقے که در میان ابر
درخشند و تیرے که سوے آسمان پرتاب کنند و گوسپند و جز آن که در هفته نخست بجهت مولود قربان

کنند و لیثم بزد گوسفند که برای مولود قربان کنند عقیلة زن ستوره کریمه و شتر گرامی و سید قوم و بهترین
هر چیز و مروارید عقلة بالضم بند و نام شکلی است از اشکال رمل بدین صورت ⁘ عکة بالضم و تشدید
کاف ظرف روغن و جز آن و ریگ توده گرم که آفتاب برو تابنده باشد و تنگی که شتر ماده آبستن را
هنگام آبستنی ظاهر شود و سختی گرما و بالفتح نام موضعی است عکرمة بکسر عین و را کبوتر ماده و پدر قبیله و نام صحابی است
علامة بالفتح نشان و به تشدید لام بسیار دانا علقة بالضم آویزش و قوت روزگذار و چیزی اندک و بالکسر
جامه کودک نوزاد و پیراهن بی آستین و جامه نفیس و درختی است که بدان دباغت کنند و بفتحتین پارهٔ از خون بسته
علاة بالفتح سندان و سنگی که بران قروت گذارند تا خشک شود علاقة بالفتح آویزش و خصومت و دوستی
لازم بدل و بکسر نیز آمده و قوتی که بدان روز بگذرانند و بالفتح والکسر بمردم درآویزد و بعضی گفته اند که علاقه بالفتح
آویزش و دوستی و جز آن و بالکسر علاقه تازیانه و مانند آن علاقیة بر وزن ثمانیة آنکه چنگ در زند به چیزی که
از آن دست باز ندارد و علیقة ستوری که همراه کسی فرستند تا خوراک و بار بران بیارد و خوراک ستور علوفة بالضم
علف و خورش چارپا علانیة آشکارا کردن علقمة بالفتح نام مردیست دانشمند تابعی و شهریست بمغرب
علاوة بالضم بلندی و بالکسر بالای سر و گردن و میان دو عنگ بار و هر چیز که بر سر چیزی زیاده کنند و آنرا
بفارسی سرباری گویند علالة بالضم بهانه و بقیه شیر و باقی هر چیز علة بالکسر و تشدید لام بیماری و وجه و سبب
چیزی و بالفتح زنی که بر زن دیگر آورده شود علات جمع و بنو العلات فرزندان از زنان مختلفه علیة بالفتح
التشدید بالمبند و بالکسر و تشدید لام و یا غرفه بهشت و جز آن و چیزی علت چیزی بودن عمدة بالضم آنچه بر آن اعتماد
زده شود عمالة بالکسر کار و عمل و بالفتح نیکی و بفتحتین کارکنان که بدست خود کار کنند عمرة بالضم زیارت
یکی از ارکان حج و زفاف زن هم در خانه زن و عروس آنرا گویند که زن را بخانه خویش آورند و بالفتح هرچه بر سر
بندند و پوشند چون کلاه و دستار و جز آن عمارة بالکسر آبادانی و آباد کردن و نام قبیلة السبت و بالفتح هرچه
بر سر گذارند چون دستار و کلاه و تاج و جز آن و بالضم نام مردیست عمامة بالکسر خود و مغفر و دستار و هرچه
بر سر پیچند عنوة بالفتح قهر و دوستی عنایة بالکسر و الفتح قصد کردن و اهتمام داشتن به چیزی عنت بفتحتین گناه
و زنا و درکاری دشوار افتادن و فساد و هلاک عورة بالفتح اندام شرم مردم و هرچه از دیدن و نمودن آن
شرم آید و رخنه صف لشکر و حصار که از آن بیم و هراس باشد عودة بالفتح بازگشتن عوذة بذال معجمه پناه
خواستن عهدة بالضم نوشته بیع و شری و نوشته سوگند و تیمارداری و سستی و ضعف در بخت و عقل عیشة بالکسر
زندگانی و عیقة بالفتح کنار جوی عیبة بالفتح زنبیل چرمی و جامه دان که دران جامه و رخت کنند و جای سر و محل
راز عیلة بالفتح درویشی عیافة بالکسر و فتح فا بمرغ فال گرفتن عیادة بالکسر بیمار پرسیدن

باب العين مع الثاء

عبث بالفتح آمیختن و طعام علیثه ساختن و آن طعامی است که بپزند و دران طلخ کنند یا پنیر و کشک باشد
به دارو یا چیزی دیگر آمیخته و بالکسر بازی کردن و بفتحتین بازی و بیفایده عبیثه بالفتح ریحانی است و بالکسر
و تشدید بای موحده بسیار بازی کننده عابث بازی کننده عث بالفتح و تشدید ثا کرم در پشم افتادن و
الحاح کردن در چیزی و گزیدن مار عثعث بفتح هر دو عین پشته توده ریگ که در وگیاه نباشد و زمین نرم و کوهیست
بمدینه علث بالفتح آمیختن و فراهم کردن و مشک را و باعث کردن و آتش بر نیامدن از چقماق و دهی است به بغداد
بطرف شرقی دجله که وقف علویان است و بفتحتین سختی جنگ و همیشه بودن بران علیث نان گندم و جو عیث
بالفتح زیان و تباهی رساندن گرگ در رمه و زیان و تباهی

باب العين مع الجيم

عاج استخوان فیل و ناقه که جای خواب او نرم باشد و سرگین و بکسر جیم کلمه که بدان شتر رانند و به تشدید جیم راه یُد
و ممتلی عجیج و عج بالفتح و تشدید جیم آواز برداشتن و هوا گرفتن گرد عجاج بالفتح گرد و دود و نادان و بالفتح
و تشدید جیم اول بانگ و آواز کننده از هر چیز چون نهر آب و باد و کمان و جز آن و شاعریست معروف بدر رو به عجاج
عروج بالضم بر آمدن و بالا بر شدن و رسیدن چیزی بپای دلو بواسطه آن لنگیدن عرج بفتح اول و کسر را شتری که
راست نتواند و بالفتح شهریست و موضعیست قبیله هذیل را و منزلی است براه مکه و گله شتر و بفتحتین لنگ شدن
لنگی که در اصل خلقت باشد و فرو رفتن آفتاب و مائل شدن آن بغروب عرکج کار نا استوار عرفج درختی است عزج بالفتح
دفع کردن و نکاح کردن و بر گرداندن زمین به بیل عسج بالفتح دراز کردن ستور گردن را در رفتار عسلج بالضم شاخ
نازک و نرم و سبز که اول بر آمده باشد و همچنین علوج بالضم عالج جمع و بفتح اول و ثانی و تشدید لام طعام پاکیزه و
نرم و دهی است به بحرین عفج بالفتح زدن بعصا و جز آن و جماع کردن و بالکسر و بفتحتین و بفتح اول و کسر فا روده مردم
و اسپ و سباع که طعام بعد از استقرار به معده بدان منتقل شود علج بالفتح غالب در علاج شدن بر کسی و بالکسر کره
خرد خر بری و گبر که هیچ دین ندارد و نام سطبر سوخته علوج و علاج جمع و بفتحتین درختهای خرو خرما و بفتح عین و کسر لام
و بالضم و فتح لام سخت و تشدید عالج موضع ریگ است بادیه و شتری که علجان خورد و آن گیاهی است علاج بالکسر
درمان کردن و استعمال آلات و جوارح کردن و ستیزه کردن در علاج با کسی عمج بفتحتین شتاب رفتن و شنا کردن و بفتحتین
بالضم و تشدید میم مفتوح مار عموج بالفتح تیر بیجان رونده و شنا کننده عنج بالفتح کشیدن سر مهار شتر را و آن نوعی
ریاضتی است که بدان شتر راهوار شود و بفتحتین کشیدگی مهار شتر عناج بالکسر رسن دلو بزرگ که در پایین آن بسته
دلو محکم کنند و در پشت و کار وصل کار عوج بالفتح مستقیم بودن و مستقیم کردن کسی را و کشیدن مهار شتر با پالکی و خم دادن گردن

شتر را به کشیدن مهار و ایستادن و برگشتن و بالضم نام مردیست معروف که در زمان آدم عم بوجود آمد و تا زمان
موسی عم زنده بود و نام پدر او عوق بالضم عنق است و آنچه مشهور شده که عوج بن عنق است خطاست صحیح عوج بن
عوق است و بفتحتین کج شدن و بالکسر و فتح واو کجی و بعضی گفته اند بفتحتین کجی در بالای چیزی ایستاده چون دیوار
و درخت و مانند آن و بالکسر و فتح واو کجی در دین و در معیشت و رای عواج بالفتح و تشدید واو تاج فروش عوسج
بالفتح نوع خاری است و نام اسپی است عواج قبیله ایست عوهج بالفتح دراز گردن از آهو و شتر ماده و شتر مرغ و مانند آن

باب العین مع الخاء

عمخ بالضم درختی است که بدان و به برگ آن تداوی کنند و شتر آنرا چرد و در کتب علم معانی و بیان بتقدیم
خاء بر عین واقع است و آن غلط است و بعضی گفته اند که هر دو درست نیست بلکه آن درخت را خعخع گویند

باب العین مع الدال

عاد قبیله ایست که هود عم برسالت ایشان آمد و ایشان از نسل عاد بن ارم بن سام بن نوح بودند و
مردم را نیز عاد خوانند و عادی یعنی چیز قدیم و منسوب به قبیله عاد و چیزیکه عادت شود عبد بنده و انسان
خواه آزاد باشد خواه بنده عبید و عباد جمع و گیاهیست خوشبو و پیکان کوتاه پهن و کوهیست بنی اسد را
و نیز کوهی دیگر است و موضعی ست ببلاد طی و بفتحتین خشم و غضب و عار و خارش سخت و اندوه و ملامت نفس و
حرص و انکار چیزی عبادید گروهی از مردم و اسپان بهر سو رونده و راههای دور و پشتها و موضعی است
عباد بالکسر بندهای خدا و قبیله چند که در حیره بر نصرانیه اجماع و اتفاق نموده بودند و فتح عین چنانچه صاحب
صحاح گفته خطاست و بالضم و تشدید با پرستندگان خدا و صاحب ابن عباد وزیر معروف بفصاحت
و بلاغت عبید بالضم و فتح با تصغیر عبد و نام مردی و اسپی است و بالفتح و کسر با بندگان و غلامان عابد پرستنده
و خشم گیرنده و عار دارنده و منه قوله تعالی وانا اول العابدین عبود بالفتح و تشدید بای مضموم نام غلامی
سیاه که اول به بهشت خواهد رفت برای آنکه به پیغامبری که او را است در چاه انداخته بود ایمان آورده بود
و پنهان از قوم خود خبر آن پیغامبر میگرفت عتاد بالفتح آماده کردن و ساختن و آمادگی و شاهراه
و قدح بزرگ عتید بالفتح و کسر تا حاضر و آماده و نام شاعری است و بالضم و فتح تا موضعی است
عتد بفتحتین و بکسر تا اسپ مهیا آمده برای رفتار و استوار و محکم و تمام خلقت عتود بالفتح بزغاله یکساله
و درخت کنار و درخت طلح و عتود بوزن درهم وادیست عجد بالضم مویز و دانه انگور یا میوه ایست
مانند مویز و بالفتح دانه مویز یا زبون ترین آن و بفتحتین غراب عد بالفتح و تشدید دال شمردن و بالکسر
آبی که ماده داشته باشد و منقطع نشود چون آب چشمه و مانند آن و کثرت و بسیاری در چیزی و چاه قدیم

و نظیر کسے عدد بفتحتین شمار و شمرده شده و بکسر اول و فتح دوم پیدا شدن اثر زهر در سالی عدید شمار و شمرد
و نظیر عداد بالکسر بخشش و شمار و ناله زه کمان و پیدا شدن اثر درد و گزیدگی مار بعد از سالی و اثری و شم
از دیوانگی و هنگام مرگ عرو و بالضم بلند شدن گیاه و برآمدن دندان عرد بالفتح سخت و محکم و راست
ایستاده و خرانگیز و نعوظ کرده و جاے پیوند کردن عراد بالفتح گیاه بیست و هر گیاهے که درست باشد
و بالفتح و تشدید دال نام اسپی است و نام مردیست محدث عسد بالفتح سیر کردن و سخت تافتن رسن و جماع
کردن عسجد بالفتح زر و جواهر چون دُر و یاقوت و شتر بزرگ و عسجدیه نام اسپی است و نام موضعے است
و شتر بچهاے بزرگ و شتران که زر بران بار کنند و شتران سواری ملوک و شتران که برای نعمان بن منذر
بیار استند سے عشد بالفتح فراهم آوردن عصد بالفتح پیچیدن و جماع کردن و کسے مایند بر کارے
داشتن عصود بالضم بردن عاصد شترے که بوقت بردن گردن بپیچد عصید بالکسر و فتح الباء
مابون یعنی آنکه علت مشائخ دارد عضد بالفتح یاری دادن و بر بازو زدن و بریدن درخت به معضد و آن
آلتی است و نالیدن از درد بازو و بالفتح والضم والکسر و بالفتح و ضم ضاد و کسر آن و بضمتین بازو و نام صبیه
و نام مردی معین و بفتحتین دردیست که در بازوے شتر میشود و درخت بریده شده و بالفتح و کسر ضاد
کسے که نزدیک کنار حوض باشد و آنکه از درد بازو ناله عضید درخت خرما که دست بدان رسد
و جباره آنچه دست بوے نرسد عاضد رونده بسوے چارپا و شترے که بگیرد بازوی ناقه و خواباند
عضاد بالفتح زن و مرد کوتاه بالا و سطبر بازو و بالکسر دست برنجن عطارد بالضم نام ستاره است
و نام پدر گروهے از بنی تمیم که آن گروه را بآن مے خوانند و نام مردیست که در وقت حضرت رسول صلعم
جامه درخت می فروخت عفد بالفتح برابر کردن هر دو پا و برجستن از جا الفیره دویدن و کبوتر یا مرغی بست
مانند کبوتر عقد بالفتح بستن و گره دادن و غلیظ و انگشت پیچ شدن ملح و حساب کردن و گردن
سوے چیزے در آوردن و ضمان و عهد و شتر قوی پشت و بالکسر گردن بند و رشته مروارید
و بفتحتین گره گرفتن ریسمان و زبان و قبیله ایست بیمن و بالفتح و کسر قاف گره گرفته از ریسمان و زبان
و جز آن و ریگ توده بسته و برهم نشسته و بدین معنی بفتح قاف نیز آمده و شتر کوتاه صابر در کار
و بر داشتن بار و بالضم و فتح قاف گرهها جمع عقده عاقد ناقه که دم خود را گره کند و آن علامت
آبستنی است و گرداگرد چاه و عهد کننده و گره زننده عکد بالفتح میان چیزے و قادر کردن
بر کارے و مضطر ساختن به چیزے و بفتحتین فربه شدن شتر و سوسمار و بالفتح و کسر کاف درختان خشک که
بعضے آن بر بالاے بعضے باشد عکاد بالفتح کوهی است نزدیک عبیده که اهل آن بر اصل فصاحت باقی مانده اند

واز لغت فصیح احود تغیر نکرده اند علد بالفتح سپے کردن وچیزے سخت واستوار وسختی واستواری عمود بالفتح ستون خانه وپیشواے قوم ورگ میان جگر وزرگ شکم که تا ناف آمده ومیان ودو طرف سنان و گرداند وگین بسیار اندوه ودو پای شتر مرغ وخط دراز صبح عماد بالکسر بناهاے بلند جمع عماده وستونها عمد بالفتح آهنگ کردن وقصد نمودن وعمد خلاد برپا کردن ستون ولاغر کردن ودردناک کردن وگران کردن وشکستن بیماری وعشق کسے را وانداختن وزدن عمود کسے را وزدن بروے شکم کسے را واندوهگین کردن وبفتحتین نمناک وتر شدن خاک وکوفته شدن اندرون کوهان شتر وخشم گرفتن ولازم شدن بچیزے وبضمتین وفتحتین ستونها جمع عمود وبالفتح وکسر میم خاک تر شده ومرد بسیار احسان وشتری که اندرون کوهانش کوفته باشد وبیرون درست بود عامد آهنگ کننده وقصد نماینده عمید پیشواے قوم وشکسته شده از عشق وبیماری عنجد بالفتح والضم مویز یا نوعیست از مویز یا مویز سیاه زبون عنود بالضم خلاف حق کارے کردن ورد کردن دانسته حق را وستیزه کردن به باطل ومیل کردن وروان شدن عرق چنانکه نه ایستد وچریدن ناقه تنها وبالفتح ابر بسیار باران وناقه که تنها در ناحیه بچرد عند بضمتین جمع عناد بالکسر ستیزه کردن عاند ستیزه کننده وشترے که از راه میل کند عنید ستیزه کننده عند به سه حرکت ناحیه ونزد وبالکسر نیزه زدن از چپ وراست وبضمتین جانب وکرانه عنقود بالفتح وعنقاد بالکسر خوشه انگور وخوشه میوه اراک وجز آن عناقید جمع عود بالفتح بازگشتن وگردانیدن ورد کردن ومریض را پرسیدن وخو کردن به چیزی وبازگردندگان جمع عائد وراه ویرینه وحیتری وسرداری قدیم وشتر وبز کلان سال ونام اسپی ست وبالضم چوب عیدان جمع وساز یست مشهور که آنرا بربط گویند وچوبی است خوشبو که آنرا بهندی اگر گویند وخوشبوئی است که بدان بخور کنند واستخوان که در بیخ زبان باشد عواد بالفتح وتشدید واو عود نواز عهد بالفتح زمان و زینهار وسوگند وپیمان واندرز ووصیت وامان ونگاهداشت ومنزلی که همیشه بوی بازمی گردند از هر کجا که رفته باشند وباران پس از باران اول وحیا ورعایت حرمت وملاقی شدن وشناختن ودانستن ووفا به چیزی کردن وخدا را واحد دانستن وبالفتح وکسر ها آنکه تعهد ولایت وکارها کند عهید هم پیمان وهم زمان وکهنه ودیرینه عید بالکسر هرچه بازآید از اندیشه وبیماری واندوه ومانندان و روز جشن مسلمانان ودرختی است کوهی ومحلی است معروف در عرب که شتران نجیب از نسل او بیند عیاد بالکسر بیمار پرسی کردن وبزیادتی تا نیز آمده چنانکه مشهور است

باب العین مع الذال

عوذ بالفتح پناه بردن و بالضم نوازندگان از اسپ و شتر و گوسپند و آهو جمع عائذ و بفتحتین پناه و ملجا و کراهیت و مردم سفله و دون و بالضم و تشدید واو مفتوح گیاه در بن خار رسته یا بجای دشوار که ستور بوی نرسد و گوشت که بر استخوان چسپیده باشد و مرغ پناه برنده بجائی عواذ بالفتح گریختن عیاذ بالکسر پناه بردن و پناه و ملجا و مرغی که بکوه و جز آن پناه برد عائذ نوزاننده از اسپ و شتر و جز آن و پناه برنده

باب العین مع الراء

عبر بالفتح بیان کردن خواب و خبر دادن از حقیقت و مآل آن و باندیشه خواندن بی آواز و بالضم بسیار از هر چیز و گروه و گرمی چشم و قبیله السیت و زن فرزند مرده و ابرها که بشتاب روند و عقاب و بالکسر کجه برغربی کنار فرات تا بیابان عرب گیرند از باج و قبیله السیت و بالضم و الفتح کرانه جوی و رودخانه و بهر سه حرکت شتر قوی بارکش که پیوسته در سفر باشد عبیر خوشبوئی است معروف که از صندل و گل و گلاب و مشک سازند و بعضے گفته اند خوشبوئی است با زعفران آمیخته و بعضے تنها زعفران را گفته اند و این خطاست عبور بالضم گذشتن از آب و بالفتح نوسال از بز و گوسپند و مرد ختنه ناکرده عابر رهگذری و بفتح با نام پسر زاده سام بن نوح عبقر بالفتح موضعے است جنیان را و عرب هرچه از مردم و جامه و فرش و جز آن که در غایت حسن و لطافت بود بدان موضع نسبت کنند و بعضے گفته اند دهی است که در آن جامه و فرش خوب میشود عبهر بالفتح بوستان افروز و نرگس و یاسمین و مرد آگنده گوشت و بزرگ و نازک و دراز هر چیز عتر بالکسر اصل گیاهی است از او و یه یا درختی است کوچک و بت و هر جانور که کشته شود براه خدا و بزی که برای بتان می کشتند و قبیله السیت و دسته بیل و غیر آن و چوبی که در بیل به پهنا پیوند میکنند که چاه کننده بر آن پای خود را نگاهدارد و تکیه کند و بذیان و بالفتح لرزیدن و جنبیدن نیزه و جز آن و برخاستن ایر و بضمتین فروج برآمده و بضمتین شدت و قوت عتار بالفتح و تشدید تا دلیر و اسپ توانا و جای درشت که بان انس نباشد عثار بالفتح بسر درافتادن عاثور مهمله و سختی و بدی و چاهی که از جهت شیر درنده و جز آن میکنند تا صید کنند عثور بالضم مطلع دیده ور شدن عثر بالفتح دیده ور شدن و دروغ گفتن و شهریست بیمن و بالضم عقاب و دروغ و بفتحتین نیز آمده و بالفتح و تشدید ثا جائی است که در آن شیران میباشند عثیر خاک و غبار و نشان مخفی عجر بالفتح دم برداشتن اسپ در دویدن و بشتاب رفتن و بضمتین آهنگ کردن بر کسے و گردن تافتن و بالضم و الکسر غلیظ و درشت و بفتحتین سطبر و فربه شدن

وبرآمدگی هر چیزی و بالضم جیم و کسر آن سطبر و فربه عجنجر نامرد و برای معجبه برآمده عذر بالضم بهانه و معذور
داشتن و بالفتح فساد نهادن و لگام کردن بر ستور و ختنه کردن و بسیار عیب و گناه شدن و طعام
ختنه کردن و زدن بر پشت کسی چنانکه نشان وران شود و سرگین بسیار شدن و بخانه عذار بالکسر رخسار و خط
ریش از هر دو جانب و نشان فساد بر روی ستور و طعامی که برای بنا کردن و ختنه کردن و هر چیزی که نو بهم رسانیده شود
پرند عاذور نشان جراحت و رگ و خون استحاضه و عاذر الملامة عاذور بدی و درفش که بجار بازنند تا راه
رود عر بالفتح و تشدید را گر و گرگین شدن و بالضم قروحی که در گردن شتر پیدا میشود و بیماریست که موی
شتر بریزاند و جوان و کوبیست بیمن عرار بالکسر و الفتح بانگ کردن شتر مرغ نر و نام مردیست و
بالفتح گلی است خوشبو که آنرا گاو چشم و بهار خوانند و نام گاویست که با کحل نام گاوی جنگ کرده
و باهم گرچندان سر در زدند که هر دو مردند و این مثل شد میان دو حریف که برابر شوند در قصاص و
واو سیست عرعر بفتحتین کوچک کوهان شتر عرعر درختی است از قسم سرو و این در اصل فارسی است
و نام موضعی است عزر بالفتح ملامت کردن و منع کردن و نکاح کردن و بزور بر کاری داشتن و
واقف گردانیدن بر ابواب دین و فرایض و احکام و قیمت گیاه و ر و ده عزور بالفتح بدخو و دیو
عزیر بالضم نام پیغامبری است عمار بفتح رام وی که بدعای عیسیٰ عم زنده شده عسر بالضم
بضمتین و بفتحتین دشواری و دشوار شدن کار و بالکسر قبیله ایست از جن و بالفتح نیز آمده عسیر دشوار
و ناقه که رام نشده باشد عسکر لشکر و بسیار از هر چیز و این فارسی است و تاریکی شب و محله ایست
به نیشاپور و به مصر و دهی است بهندوستان و نام سامره است و از آنجاست امام علی نقی رض عسکری
و امام حسن رض عسکری و عسکران عرفه و منا عشر بالفتح ده یک گرفتن و دهم شدن و بالضم
ده یک و بالکسر میان دو نوبت آب شتر و آن هشت روز باشد زیرا که چون روز اول و دهم
آب دهند مابین هشت روز باشد و پاره از دیگ که ده پاره شده باشد و بالضم و فتح شین درختی است
تلخ شنده سم السباع خود خوان که نخل سبز سپهر ستله الست که عشر عشیران عشر است و بفتحتین
ده زن چنانکه عشره ده مرد عشار بالضم ده ده و بالکسر شتر ماده های آبستن ده ماهه جمع عشراء
بالضم و فتح شین و بالفتح و تشدید شین ده شریک گیرنده و ده کننده و دهم عشیر ده یک و نزدیک و
دوست و شوهر زن و معاشر و هم صحبت و دهم حصه قفیز از زمین و آواز گفتار عاشور دهم روز محرم یا
نهم روز و آنرا عاشوره و عاشورا نیز خوانند عسر بهر سه حرکت و بضمتین روزگار و روز و شب و آخر روز
تا سرخ شدن آفتاب و بفتحتین نیز آمده و باران و بامداد و قوم و خویشان و بند کردن و باز داشتن

ونجشیدن و بالفتح ناز و گیرو فشردن انگور وخز آن و پناه یافتن و رستن و بفتحتین ملجاه و پناه و گرد و غبار
عصیر شیرهٔ انگور و خز آن و هرچه افشرده باشند عصار بالفتح گرد سخت و بالفتح وتشدید صاد
روغن کش عصفر بالضم گیاهی است معروف که جامه را بآن رنگ کنند و گوشت را بهم اگر دانند
ونجم آنرا قرطم گویند عصفور بالضم گنجشک و میخ نر و پاره از سفر سر و چوب هودج که سر چوبهای
دیگر دران پیوند کنند و چوبهای پالان که سر اخکار شتر بدان محکم کنند و جای بر آمدن سوی
ناصیه و استخوان بر آمدن پیشانی است و میخ کشتی و پادشاه و پیشوا العصافیر جمع عصفور و درختی است
که صورت گنجشکان دارد و در فارس بسیار است و آنرا عرب من رای مثلی نیز خوانند و لسان العصافیر
از درختی است که آنرا بفارسی اهر گویند و آن بار ریخم اهر و زبان گنجشک گویند و بهندی
اندر جو خوانند و عصافیر المنذر شتران نجیب که نعمان بن منذر داشت عصمور بالضم دولاب
دو لو عصامیر جمع عضر بالفتح فاش کردن سختی و گروهی است از یمن عاضر تابع عطر بالفتح
خوشبوی شدن و بالکسر خوشبوی عطار بالفتح و تشدید طا خوشبوی فروش عاطر دوست
دارنده بوی خوش عظر بفتحتین گریز داشتن از چیزی و پر کردن مشک عفر بالفتح خاک
آلود کردن و در خاک غلطانیدن و بالضم شب سیزدهم و چهاردهم و پانزدهم از ماه و مرد دلیر چلد و درشت سخت
و بالکسر خوک یا خوک نر و مرد خبیث شریر و بفتحتین روی خاک و بسکون فا نیز آمده و اول آب
که کشت را دهند و تارهای مانند لعاب عنکبوت که وقت تابستان ظاهر شود و آنرا مخاط شیطان
یعنی آب بینی شیطان گویند و بضمتین زمان تا مدت یک ماه عفیر گوشت در آفتاب خشک کرده
یا گوشت به شیرینی آمیخته و نان بی نانخورش و زنی که بهمسایه چیزی ندهد عفار بالفتح درختی که از وی
آتش گیرند و گشن دادن درخت خرما و موضعی است میان مکه و طائف و نان بی نانخورش و
گوشت بی شیرینی و بالفتح و تشدید فا گشن دهنده نخل عقر بالفتح کوشک و بنای بلند یا بنائی ویران شده
و بالضم نیز آمده و ابر سفید و ابری که آفتاب حوالی آنرا پوشد و فرجهٔ میان دو چیز و منزلی و مابین
پایهای خوان و نام جائی است نزدیک به کوفه و بنیاد و اصل چیزی و خسته و مجروح کردن و پشت ریش
کردن ستور را و ریش شدن و پی کردن ستور را و باز داشتن از رفتن و بالضم کابین زن و زری
که بوطی شبهه واجب شود و نازاینده و عقیم شدن زن و محلهٔ قوم و بفتح نیز آمده و لب حوض و جای
خوردن آب از حوض و معظم آتش و جمع شدن گاه آن و میانه خانه و بنیاد آن و بفتح نیز آمده و لعب
و سبزترین گیاه و بهترین ابیات قصیده و بیضة العقر خایهٔ خروس که در سالی یکبار

ودسان مے دہند وسفینه که زنان بکبرا بدان آزمایند واول تخم باسیان وعطیه وتحفه که یکبار
اتفاق افتد از جائیکه امید نباشد واین لفظ را در حال ندرت استعمال کنند اعقار جمع وبفتحتین لرزیدن
پایها از دہشت وبالضم وفتح قاف زین وپالان که پشت ستور را ریش کند واز آسیب سوارے
نگاه ندارد عقور بالفتح سگ گزنده وگرگ گزنده وجز آن عقار بالضم مے ونوعے از جامه سرخ ورنگین
وبالفتح آب وزمین ودرخت خرما ودرخت واسباب خانه ونزادن وبالفتح وتشدید قاف گیاه یا بیخ گیاه
که برای دارو بکار برند وبالضم نیز آمده وگیاہے که چارپا را ریش کند وبدین معنی بے تشدید قاف
نیز آمده عقاقیر جمع عاقر ریگ توده بلند که در آنجا چیزے نروید وزن نازاینده ومردے که
ورا فرزند نشود عقیر نازاد ومرغے که پرہاے او را آفت رسیده باشد واز آن سبب پریدن
نیاید عکر بالفتح میل کردن بجائی وباز گشتن بجنگ وباز گردانیدن شتر خداوند خود را باہل ووطن
خود وبالکسر اصل ہر چیز وبیخ زبان وبفتحتین دردے زیت وشراب ودردے آب که در تگ حوض
مانده باشد ودردے ناک شدن روغن وگلہاے شتران از پنجاه تا صد وبعضے گفته اند از
پنجاه تا شصت یا ہفتاد وزیاده از پانصد وبسکون کاف نیز آمده جمع عکره بفتحتین وزنگ شمشیر
بالفتح وکسر کاف شراب وآب دردار وروغن دردار وجز آن عکور بالضم برگشتن عکار بالفتح و
تشدید کاف برگردنده بجنگ وپدر قبیله الست عمر بالفتح والضم وبضمتین زندگانی وبستن
اعمار جمع وبالضم مسجد ومعبد ترسایان ویہودان وبالفتح دین وبفتح میم نیز آمده وگوشت میان
دندان وگوشت بیخ دندان وبالضم نیز آمده عمور جمع ونام مردی وآنرا بواو نویسند در حال رفع
وجر تا فرق شود میان عمر وعمر ودر حال نصب نویسند چه بواسطه نون در وقف الف که علامت تنوین است
در عمر نیاید فرق حاصل است وبفتحتین سندلے که زنان اصل سر خود را بدان پوشند وگویی استکار از انجا
آب نبوی بمکه معظمه می آید وبالضم وفتح میم نام حضرت فاروق وغیر آن جمع عمره بمعنی آن گذشت وبالضم وتشدید
میم موضعی است نزدیک واسط عامر آباد کننده وآباد وبرین تقدیر بمعنے معمور باشد چون موافق بمعنی مدفون
ونام مردیست ونبی عامر قبیله الست عمار بالفتح وتشدید میم بسیار عمارت کننده ونام مردیست ومرد بسیار
نماز وروزه وقوی در ایمان وثابت در کار وحلیم وبردبار در سخن ومردے که اہل خانه ویاران خود را جمع کند
بر آداب وصلح وتعلیم باشد بر امر دینی نا دمیرون وبالضم عمارت کنندگان وعمار البیت باشندگان خانه
عمیر جای معمور وجاے سقف محکم یافته وبالضم وفتح میم موضعے است نزدیک مکه ونام مردیست وتصغیر عمر وعمر وعنصر
بضم عین وصاد وفتح آن اصل وسختی وبلاد وحصبت وہنگ عنقر بفتح قاف وضم آن بیخ نی وہر چه اول از زمین بروید تا سبز باشد

ومیان درخت خرما و لخ بالخ سفید که ازان بوریا بافند و اصل مرد و اولاد دهقان عنتر بالفتح والضم و فتح
تا مگس بزرگ که او را خر مگس گویند و نام مردیست عنبر قبیله از بنی تمیم و بلغیر بالفتح فرزندان او مخفف بنو العنبر
چنانچه بلحارث مخفف بنو الحارث و ماهیست که در دریای شور میباشد و زعفران و اسپرک و سپر که از پوست آن
ماهی سازند و خوشبوئیست معروف و گویند آن سرگین جانور بحری ست و بعضے گفته اند نبع چشمه ایست در دریا
و صحیح آنست که مومی است خوشبو که در کوهستان هند و چین از زنبور عسل که انواع گیاه خوشبو می خورد بهم میرسد
و سیل آنرا بدریا مے برد و کشست و شومی دهد و اکثر جانور بحری آنرا فرو برد و نتواند که هضم کند آنرا
بیندازد و از بحث بعضے گمان برده اند که سرگین آن جانور است و از بعضے ثقات استماع افتاده که مگس
عسل در میان عنبر یافته اند و این نشانی ظاهر است که موم باشد و در وقت آتش گذاشتن چون موم
بگدازد والله اعلم عور بالفتح و بفتحتین یک چشم شدن و رفتن بینائی یک چشم و بالفتح و کسر واو و یا بالمد
عوار بهر سه حرکت عیب و شگاف و دریدگی جامه و بالضم و تشدید واو پرستو و خاشاک که در چشم افتد
و کسے که بینائی راه ندارد و ناتوان و بد دل عوارر جمع عویر بالضم و فتح واو نام جائی و خصلت نکوهیده
عوایر گروههای پراگنده از ملخ عهر بالفتح و بالکسر و بفتحتین زنا کردن و بالکسر زنا عاهر زنا کننده عیر بالکسر
قافله و شتران که غله بران بار کنند و هر مرکبے که غله آورد و بالفتح خر اهلی و وحشی و بیشتر در گورخر استعمال
کنند و نام کوهی است بمدینه و استخوان که میان آن برآمدگی داشته باشد و هر چه که بلند باشد در چیز هموار
و چوبی که در میان هودج وضع کنند تا دست در آنجا زنند و پلک چشم و گوشه چشم و هر چه داخل چشم باشد
و بلندی گوش و بلندی پشت پای و بلندی میان پیکان و تیزی سر کتف و کوه و وادی است و موضعی است
که در قدیم آباد بود الحال خراب ست و لقب کافریست که کفران نعمای الٰهی کرده بود و مهتر قوم و پادشاه و
طبل و میان پشت و خط سفید میان برگ و مرغی ست چون کبوتر و رفتن اسپ و جز آن و سیر کردن و هلاک گشته
شدن ناقه لطلب فحل و بهر سو رفتن اسپ بچرا کردن عیار بالفتح سنجیدن و چاشنی زر و سیم گرفتن و بالفتح و تشدید
یا مرد بسیار آمد و رفت کننده و مرد بسیار حرکت و شتر بسیار جولان و بسیار حرکت و نام اسپی است

باب العین مع الزاء

عجز بالفتح ناتوانی و بهر سه حرکت و بالفتح و کسر جیم و ضم آن سرین و پس هر چیز عجوز بالضم ضعیف و پیر شدن
زن و بالفتح زن پیر و عامه عجوزه بزیادتی تا گویند عجائز و عجز جمع و ریگ توده و ایام العجوز ایام سرما
سخت و آن پنج روز ست نزدیک عرب و بعضے هفت روز نیز گفته اند عجیز آنکه قادر نباشد بر جماع
عز بالکسر و تشدید زا ارجمندی ضد ذل و بالفتح غلبه کردن و باران سخت و مکبر نیز گفته اند

عزیز کمیاب و ارجمند و قادر و غالب بر کسے عزوز بالضم تنگ پستان شدن ناقه و همچنین عزاز بالکسر
و بالفتح ناقه تنگ پستان عزاز بالفتح زمین سخت عفز گردکان و آن میوه ایست معروف
و بازی کردن مرد با زن و خوابانیدن شتر عقز نزدیک بانهادن و آهسته رفتن مورچه و مانند آن
عکز بالفتح تکیه کردن بر عصا و نیزه در زمین زدن و راه یافتن بچیزے و بالکسر بدخوی و بخیل و شوم عماز
بفتحتین بے آرامی و سبکی و بے تابی که مریض و حریص و اسیر را بهم میرسد و بالفتح و کسر لام درد مند
بے آرام که خواب نکند عنز بالفتح بز ماده و آهوے ماده و جز آن نام اسپی و نام شمشیری هست و پشته
و قبیله از هوازن و عقاب ماده و ماهی هست بزرگ و مرغی هست آبی و کرکس ماده و حباری ماده
که آنرا العبدی خوانند و نام زمینی هست از قبیله و طم که آنرا در میان هودج کرده با اسیرے برده بودند
و عدول کردن و زدن بعنزه و آن نیزه است خرد عنوز بالفتح دانه انگور و بالضم نام مردیست و بفتحتین
حاجت دور و لیش شدن و نایافت شدن

باب العین مع السین

عبدوس بالضم و الفتح نام مردیست عبوس بالضم ترش رو شدن و ترش روئی و بالفتح ترش رو
دگر به و شیر درنده عباس بالفتح و تشدید باء و عابس ترش رو و شیر درنده عبس بالفتح ترش رو شدن
و گیاهی هست که آنرا اسپست نیز گویند و کوهی هست و آبی هست به نجد و محله ایست بکوفه و پدر قبیله از قیس
عیلان و بفتحتین شاش و سرگین خشک شده بر دم شتر چسپیده و خشک شدن و بستن چرک
بر دست و اندامها و نام مردی هست عجس بالفتح باز داشتن کسے را از حاجت و گرفتن به پنجه چیزے را
و میل نمودن ناقه از راه و بالفتح و به سه حرکت جیم قبضه کمان و پاره از میان شب یا آخر شب عجوس
بالفتح ابر گران و باران پیاپے و جز آن عدس بالفتح رفتن در زمین و سخت پامال کردن و عدس
نمودن و چرانیدن شتر و استر و بانگ راندن استر و بفتحتین دانه ایست معروف که آنرا در فرس
نسک گویند و بهندی مسور خوانند و بثره ایست که بر بدن برآید و آن کشنده هست و بالضم و فتح دال
نام مردے عروس بالفتح زن و مرد نو کدخدا جمع اول عرائس و جمع ثانی عرس و قبیله ایست به یمن
و نام مردی است و از اینجا است مثل عرب لا عطر بعد عروس عرس بالضم و بضمتین طعام عروسی
و نکاح کردن و بالکسر زن با شوے و ماده شتر با نر اعراس جمع و ابن عرس جانوری است
که آنرا راسو گویند و بالفتح بستن گردن شتر بر بازوے او و عدول کردن از چیزے و ستون میان
خیمه و دیوار کوچک بیرون قلعه و بضم نیز آمده و دیوار میان دو دیوار خانه زمستان تا خانه گرم باشد

و همچنین هیبت داشتن و ملازم بودن و سخت شاد بودن و بالفتح و کسر را شیر ورنده و مدهوش و ملازم
بچیزی عراس بالکسر رسن که گردن و بازوی شتر بدان بندند عسّ بالفتح و تشدید سین شب
گردیدن بپاسبانی و دیر آمدن خبر و تنها چریدن شتر و شیر ندادن او پیش مردم و اندک خورانیدن
گروهی را و بالضم قدح بزرگ و قضیب عساس بالکسر جمع و جید و جمد عسّاس به تشدید سین شب گردنده
گرد شهر عسس و عسیس جمع چون خادم و خدم و حاج و حجیج عسوس بالفتح ناقه که پیش مردم شیر ندهد
و جوینده صید و کسب و مرد اندک خیر عطس بالفتح عطسه دادن و مردن و دمیدن صبح عاطس صبح
و آهو که پیش رو آید و عرب بدان فال گیرند و عطسه زننده عطاس بالضم عطسه عاطوس چیزی
که بدان عطسه آرند و جانوری که آنرا بفال بد گیرند عغس بالفتح باز داشتن و سخت راندن شتر و جز
وزدن بپای بر سرین و کشیدن بسوی زمین و مالیدن سخت و مالیدن چرم عفاس بالکسر
فساد عکس بالفتح باز گونه کردن و برگردانیدن سخن و مهار شتر بر دست و پای شتر بستن و شیر ریختن بر خوردنی
عکاس بالکسر رسن که بدان مهار شتر بر دست او بندند عکیس شیری که بر شوربا و دیگر خوردنی
ریزند و نوعی از طعام که از شیر و آرد سازند و شاخ رز که باز گونه در زمین بسوی مکان دیگر نشانند
علس بالفتح آشامیدن و چشیدن و نوعیست از مورچه و بچه خورده و آشامیده شود و بفتحتین کنه
بزرگ و بالضم مروی و نوعی از گندم که دو گانه در یک غلاف باشد علاس و علوس بالضم
چیزی از طعام عماس بالفتح جنگ سخت و شب و روز سخت تاریک و کار سخت و سر و پای که راه
آن نتوان برد و همچنین عموس و عموس بمعنی بی راه رونده نیز آمده عمس بالفتح خود را در کاری
نادان ساختن و درس گفتن و پنهان کردن و تجاهل کردن در چیزی عمیس بالضم و فتح میم
نام مردی عمواس بالفتح و الکسر نام جائیست در شام که در اسلام اول در آنجا طاعون عظیم
پیدا شده بود عنس بالفتح شتر ماده سخت محکم و عقاب و پدر قبیله از یمن از آن قبیله است اسود
عنسی که در زمان حضرت رسول صلعم دعوی نبوت کرده و در شب وفات حضرت کشته شد عنوس
بالضم و عناس بالکسر دیر ماندن دختر بعد از بلوغ در خانه بی شوی چنانکه از حد دوشیزگی بیرون رود
عانس دختری که در خانه دیر ماند و مردی که بی زن مدتی دیر ماند و شتر فربه تمام اعضا عنیس
بالفتح مردی معروف عوس بالفتح شب گرد چیزی گشتن و گردیدن گرگ در پی چیزی خوردنی و نگاهبانی
کردن و بالضم نوعی از گوسفند و بفتحتین در آمدن دو طرف دهن باندرون وقت خنده و جز آن عیس
بالفتح آب گشنی و گشنی کردن و بالکسر شتر سفید که سفیدی او بسرخی آمیخته باشد

باب العین مع الشین

عرش بالفتح عرش حق تعالی وکیفیت آن وبیان حد آن در شرع جایز نیست وگویند یاقوتی است سرخ که از نور حق تعالی درخشان است وتخت وسقف خانه وعز وجاه وقوام ودرستی کار وجانب چوبی چیزی وخیمه وخانه که بران سایه سازند ورئیس وسردار قوم ومدبر الشان وچهار کوکب خرد مابین منزل عوا که آنرا عرش سماک گویند وسرین شیر درنده وجنازه وچوبی که بدان کنارهای چاه گیرند بعد از آنکه بسنگ گرفته باشند وبلندی وبرآمدگی پشت قدم وسایه بان که از نی سازند وچوبی که آب دهنده بران ایستد وآب خورانند وآشیانه مرغ وبرآوردن بنا وبجائی مقیم شدن وبسنگ گرفتن چاه ودریغ کردن زدن و لازم شدن وعدول کردن از چیزی وبالضم گوشت یک طرف گردن وعرشان گوشت هر دو طرف عرایش جمع وزن وکرانه وخانه که از برگ درخت وگیاه سازند برای سایه ونام شهریست مصر که اکنون خراب است عشش بالفتح وتشدید شین مرد کم گوشت وچیزی اندک وکم کردن چیزی خرد وچیز اندک و طلب کردن وفراهم آوردن وکسب کردن وزدن ورقعه دوختن پیراهن را ولازم شدن مرغ با آشیانه خود وبالضم آشیانه مرغ که از ریزهای چوب بر شاخ درخت سازد ودیگر آشیانه که در دیوار سازد وانحوص واوحی خانه که در زمین سازد ونام شاعریست وحق کسی عطش بفتحتین تشنه شدن و تشنگی وبالفتح وکسر طا تشنه وبفتح طا نیز آمده وبکسر طا وضم آن جای کم آب عطاش بالکسر تشنگان وبالضم بیماری تشنگی که هرچند آب خورده شود تشنگی نرود عفش بالفتح جمع کردن عقش بالفتح فراهم آوردن مال وخم دادن چوب ومیوه درخت اراک واطراف شاخهای انگور وتره است وبدین معنی بفتح قاف نیز آمده عکش پیچیده شدن ودرهم نشستن موی وپیچیده وانبوه شدن گیاه وموی پیچیده ومهربان شدن برکسی وحمله کردن وبافتن عنکبوت وفراهم آوردن چیزی وگرد گرفتن سگان بگاو ودر استوار کردن بند کسی عکاش بالفتح وتشدید کاف عنکبوت یا عنکبوت نر یا خانه عنکبوت ونام کوهی است وبالفتح نام مردی عمش بالفتح زیستن وزدن بی قصد وچیز موافق وبفتحتین ضعف بصر در رفتن با اشک اکثر اوقات او بواسطه علتی عنش بفتحتین خم دادن چیزی را واز هم بر کندن وثابت داشتن وتر ماندن ودر پیش خود راندن عیش بالفتح زندگانی وزندگانی کردن وبالکسر نام مردی عیاش بالفتح وتشدید یا خوب زندگانی کننده ونام مردی است

باب العین مع الصاد

عوص بالفتح هموار با رعد وبرق بودن هوا وبی آرام شدن شتر وبفتحتین دشوار شدن وبالضم یافتن کوخانه

و گیاه از تری و جنبیدن برق عراص بالکسر با برق در همه و برق درخشنده و نیزه لرزان و شمشیر
عصعص بالضم و فتح هر دو عین استخوان بیخ دم که آنرا دم غزه خوانند و مردانک خبر عحص بالضم
و تشدید صاد اصل و بیخ چیزی و بالفتح سخت و محکم شدن عفص بالفتح مازو و بعضی گفته اند درخت
بلوط است که یک سال بلوط کند و یک سال مازو و سر ظرف بپوست پاره بستن و خم کردن و برکندن
و دست را پیچیدن و بفتحتین پیچیدگی و کجی در بینی و بالفتح و کسر فا چیزی که بمزه زمخت باشد عفاص
بالکسر پوست پاره که سر ظرف بآن بندند و ظرفی که دران عرم و خرقه و آنچه از راه یافته شود نگاه دارند
عقص بالفتح بافتن و پیچیدن موی و کلاله کردن آن و بفتحتین بخل و بدخو شدن و بالفتح و کسر
قاف بدخلق و بخیل و رنگ بسته سخت که در دوراه نباشد عقاص بالکسر مویهای پیچیده و گره زده و رشته
که اطراف گیسوها بدان استوار کنند عکص باز گردانیدن و بفتحتین بدخو شدن و حرون شدن چارپا
عمص بالفتح نوعیست از طعام و بالفتح و کسر میم حریص بخوردن چیز ترش عوص بفتحتین دشوار شدن
و سخت شدن چیزی و پیچانیدن کار بر خصم عویص شعری که استخراج معنی ازان دشوار باشد
و سخن غریب و دشوار و بلای سخت و کار دشوار و زمین سخت و جای بلند و نفس و قوت و حرکت
عیص بالکسر درخت بسیار در هم پیچیده و اصل و نام پسر حضرت اسحاق عم که در میان از اولاد وی

باب العین مع الضاد

عرض بالفتح رخت و متاع و بفتحتین نیز آمده و هرچه غیر از زر و سیم باشد عروض جمع و روی کوه و گرداگرد
آن از افق خوانند و ملخ بسیار و کوه و کناره کوه و کوهیست بفارس و فراخی و پهنا و وادی و سرگرد
کج کرده رفتن اسب در دویدن و لشکر و بکستر آمده و دیوانگی و مردن آدمی بغیر بیماری و ساعتی
از شب و ابر و پیدا شدن و پیدا کردن و در عوض حق کسی چیزی دادن و رسیدن آفتی بسبب
و عرض کردن چیزی را بر کسی برای فروختن و پیش داشتن نامه و نبشته و عرض داشتن سخن
جز آن و عرضه دادن لشکر را و پیش آمدن ناخوشی و تب و بدیه و مکر رفتن و پیش آوردن و تشابه
کردن بر سر بن ستور و بالکسر حسب و نفس و هر موضعی از بدن که عرق کند و بوی عرق بدن خوش و ناخوش
و ناموس و آنچه نگاهداشته شود از عیب و عار از خود و از پدران و خویشان و آنچه بدان فخر کرده شود
از حسب و شرف و نام وادی است بیمامه و لشکر و وادی که در و درخت و آب بسیار باشد و درخت
اراک و درخت گز و جانب وادی و شهر و ابر بزرگ و ملخ بسیار و مردی که مردم را بباطل پیش آید و با
شهریست بشام و روی کوه و جانب و ناحیه و کرانه و میان دریا و جوی و اکثر سخن و اگشته مرد

رفتار یست که در اسپان پسند کنند و در شتران نه پسندند و بالفتح بجستن بیماری و گزندی که عارض آدمی شود
مال دنیا و غنیمت و مالی که غبن باشد نه نقد و آنرا خواسته گویند و طمع و آنچه دوام نداشته باشد
هرچه قایم بغیر باشد ع بعض بهن و بزغاله یکساله که بجهت گشن و با گاو حرکت آمده باشد عروض
بالضم عارض شدن و جمع عرض و بالفتح ناقه که ریاضت نیافته و رام نشده باشد و بمعنی و فحوای سخن
جزو اخیر مصراع اول از شعر و علمی ست که میزان شعر موزون و ناموزون است و راه کوه و نام مکه و مدینه
نواحی و حوالی آن شتری که خار خورد از بی علفی و کرانه چیزی و حاجت و جائی که در هنگام سیر کسی را
پیش آید و بسیار هر چیز و ابر و خوردنی و بز دگوسپند که او را خار پیش آید پس بخورد آنرا و نام اسپی است
عارض عرض دهنده لشکر و سالار لشکر و آنچه لاحق چیزی شود و کناره رخسار یعنی جای برآمدن ریش
ابر و ابر پراگنده در افق و دندان بعد از ثنایا و شتر ماده بیمار پیر و ضمه کردن و چوب بالای در
کرانه در سیگرد و عطا عراض بالکسر دور شدن از کسی و برگشتن و مکافات کردن کسی با نچه
بدی کند با او و مقابله کردن کتاب را با کتاب دیگر و به کرانها و نواحی شدن و پیش آمدن کسی در راه
و پیش آوردن ناقه را به فحل بجهت گشنی و بدین معانی است معارضه و داغ با خط بر پهنای سرین ستور
بالضم بهن ع بعض عض بالفتح و تشدید ضاد گزیدن و زیرک و داهی شدن و بالضم نوعی از علف
ستور چون دانه خرمای کوفته و کنجاره و جز آن و بالکسر سار زیرک و درخت خار و سخت و رزنده و
دانا بر سفر عضوض بالفتح چیزی که گزنده شود و خورده شود و سخت گزنده و چاه دور تگ بسیار
بعضاض بالفتح چیزی که گزیده شود و خورده شود و گزیدگی و بلای سخت درمان و درخت سطبر
بالکسر گزیدن اسپ کسی را عضیض ملازم شدن کسی را عوارض دندانها بعد از ثنایا و بیمارها
بالضم کوهی است در دیار طی که گور حاتم در آنجا است عوض بالفتح بدل شدن و بدل دادن
بالضم و الفتح و بهر سه حرکت آخر بمعنی هرگز و این مخصوص مستقبل منفی است چنانکه قط خاصه
ماضی منفی است و بالکسر و فتح واو بدل چیزی

باب العین مع الطاء

عبط بالفتح کشتن چارپا بالغیر علت و بیماری و غایب شدن کسی و کندن در زمین موضعی که پیشتر کنده
نشده و افترا کردن و در جنگ افگندن خود را بی سبب و باعث و برانگیختن خاک و روان کردن عرق
تا آنکه روان شود و خون آلوده کردن پستان و شگافتن جامه و جز آن و شگافته شدن و رسیدن سختی
و دریافتن سختی کسی را بالغیر سبب عبیط گوشت و خون تازه و چارپای کشته بالغیر سبب بهانه و شگافته شده

عرقط بالضم درختی است خاردار صحرائی عرفوط بالفتح عین و را و ضم فا جانوری است سفید و نرم
کہ انگشتان دختران را بدان تشبیه دهند یا جانوری است مانند سام ابرص عطط بالفتح و تشدید طا
جامه طول بالعرض و غالب شدن و لسبوی زمین انداختن کسی را عطاط بالفتح دلیر جسیم و شیر درنده
علاط بالکسر کرانه گردن و طوق کبوتر و رسن گردن شتر و داغ بپهنای گردن شتر علاطه بالفتح داغ کردن
بر گردن شتر و به بدی کسی را یاد کردن و به تیر زدن و بالضم گردن بند و حمائل و بفتحتین ناقه بند و ا
و بی مهار عوط بالفتح بارگرفتن ناقه سال نخست عیط بفتحتین درازی گردن

باب العین مع الظاء

عظ بالفتح و تشدید ظا بزمین چسپیدن عظاظ بالفتح شدت جنگ و مشقت کشیدن و سخت کش
و سخت دشنام دادن عظلظ بالفتح باز داشتن و عزل کردن و قهر کردن و رد کردن مجاور را باد عکاظ
بالضم بازاریست در صحرای ناحیه مکه میان نخله و طائف که در جاهلیت غره ماه ذی القعده انجا جنس
فروخته شدی و تا بیست روز باقی ماندی قبائل از هر طرف بدانجا آمده اشعار خواندندی و مفاخرت
آبا و اجداد بر یکدیگر نمودندی و در اسلام برطرف شده و ادیم عکاظی منسوب است بدان

باب العین مع الفاء

عترلف بالکسر و عتروف بالضم مرد دلیر کار گزار خبیث فاجر ستمگار سخت و شتر سخت و اسد و عتف
بالفتح کندن موی و جز آن و بالکسر پاره از شب عجف بالفتح خود را باز داشتن از طعام و گرسنه بودن
و صبر کردن بر رنج بیمار و قیام بکار او نمودن و بر داشت کردن از کسی و گرفت نکردن و بالضم
لاغری ستور و بفتحتین لاغر شدن و تنگ شدن سر پیکان و سنان عجاف بالکسر لاغران و پیکانهای
تنگ و خلل روزگار و بالضم نوعی از خرما عدف بالفتح علفی اندک خوردن و اندکی از علف و بالکسر
پاره از شب و گروهی از مردم و پاره از چیزی و از ده تا پنجاه مرد و بالضم جمع عدوف یعنی انچه توان چشید و بفتحتین
خاشاک که در چشم افتد عداف بالضم چیز اندک و به جمیع این معانی بذال معجمه نیز آمده عذاف بالفتح
قاتل عرف بالکسر صبر و شکیب و بالفتح بوی خوش و ناخوش و اکثر استعمال آن در بوی خوش میباشد و
کردن بگناه و جزا دادن و تاج سر خروس بریدن و اعراض کردن از چیزی و گیاهی است و قرحه در میان
کف دست پیدا شدن و بالضم شناختگی و نیکوئی و احسان و انچه بخشند و نیل کنند و موج دریا و اعراف
یال اسپ و بالضم با نیز آمده و موضعی است و نام شخصی است و ریگ توده و جای بلند و بضم را نیز آمده و نوعی
از درخت خرما و درخت خرمائیست به بحرین و درخت ترنج و صبر کنندگان جمع عروف و اسپان و ماران

یال ولوه جمع اعرف وگفتار با وشتران که بر گردن موی بسیار داشته باشند جمع عرفاء و بعضی لیس بعضے
آینده منه والمرسلات عرفا عراف بالفتح وتشدید را بسیار شناسنده کاهن و طبیب عروف بالفتح صبور
و بسیار شناسنده عارف شناسنده و شکیبا عریف بالفتح شناسنده و بالکسر و تشدید را بسیار
شناسنده رئیس و سردار قوم و نقیب عزوف بالضم روے برتافتن از چیزی و دل سرد شدن
عزف بالفتح مداومت کردن در خوردن و آشنا شدن و بالضم کبوتر پرنده عزیف و عزف آواز
جن که شب در بیابان شنیده میشود عزّاف بالفتح و تشدید زا ابری که آواز رعد از ان آید و
نام قبیله الست و ریگی است بنی سعد را و کوهی است بر دوازده میل از مدینه عازف سرود گوے
و نوازنده ساز و موضعی است عسف بالفتح بی راه رفتن و از راه راست میل کردن و بیداد کردن
سلطان و بخدمت گرفتن کسی را و چریدن ستور گیاه را و کافی شدن کار کسے را و برای کسے کاری کردن
و مشرف شدن شتر بر مرگ بواسطه غده و نفس بزند چنانچه گلوی او می جنبیده باشد و مرگ و قدح
بزرگ عسوف بالفتح بی راه و ستمگار عاسف ناقه نزدیک آمده بمرگ که دم سخت جنباند عسیف مزدور و بنده
که او را بکار باری داده شود عساف بالضم لرزیدن گلوی شتر از نفس آب وقت مردن عصف بالفتح
برگ کشت و نارسیده درودن کشت و سخت وزیدن باد و کسب کردن و لشتابی رفتن و هلاک کردن و بردن
باد و کار زار کسی را و گردیدن شتر گرد حوض آب و بمعنی عصف کشتی که دانه او خورده شود و کاه او مانده باشد
یا برگی که دانه از ان خورده شود عاصف باد سخت و تیر میل کننده از هدف و هر چه مائل باشد از
چیزے و روزے که در ان باد سخت وزد و شتر باد و شتر مرغ تیز رو عصوف بالضم سخت وزیدن
باد و بالفتح باد سخت جهنده عطف بالفتح میل کردن و خم دادن چوب را و دو تا کردن یا شی را و سخن را
با سخن باز گردانیدن و میل دادن و مهربانی کردن و باز گشتن بر چیزے و حمله کردن و بالکسر جانب و طرف
هر چیز و میان ره و قبضه کمان و زیر بغل و بالضم جمع عاطف و بفتحتین درازے پلکهاے چشم عطیف زنی
فرمانبردار و ملائم که کبر نداشته باشد و بالضم و فتح طا نام مرد لیست عطوف بالفتح مهربان و ناقه که بر بچه
خود مهربان باشد و دام صیاد که در ان چوب جنبنده باشد و تیرے که بر تیرهای دیگر بپیچد یا بواسطه آن
تیرها بر آید چنانکه بازی عرب است و آواز عاطف مهربانی کننده و بر گرداننده و اسپ ششم از جمله
ده اسپ که بدان گرو بندند و آهوی که گردن خود را کج کند وقت نشستن در جاے خود عطاف
بالکسر ردا و ازار و شمشیر و نام سگے است و بالفتح و تشدید طا تیری که به تیرهاے دیگر در قمار عرب
بپیچند تا تیرے که مقصود است بر آرند یا تیرے که نه زیان طرد و نه نفع یا تیری که چند بار در خسر لیله

نیز ہا نگہ دارند عف بالفتح و تشدید عاد عفہ بالکسر پارسائی و باز ایستادن از حرام عفاف بالفتح
پارسائی و بالکسر دار و عفیف پارسا عفف بالفتح خرد دادن چیزے را در وباه عفاف بالضم
بیماری کہ قوائم ستور را کج کند علف بالفتح باز داشتن و بکسر کاف موے جعد عکوف بالضم
بر چیزے مقیم بودن و روی بچیزی آوردن و گرد چیزے گشتن و در مسجد برای عبادت نشستن و رعایت
کردن و اصلاح نمودن و پس شدن عاکف بجای مقیم شونده و گرد چیزے گردنده و در مسجد برای عبادت
نشیننده علف بالفتح بسیار آشامیدن و کاه و دانه دادن چارپا را و بالکسر بسیار خوار و درختی است
در یمن که به برگ انگور ماند و آنرا خشک کرده در گوشت پزند و بضم و بضمتین جمع علوفه یعنی آنچه چارپا خورد و بفتحتین
خورش ستور و جز آن و بالضم و تشدید لام مضموم میوهٔ درخت طلح که آنرا شتر خورد و شبیه است بباقلای
تر و تازه علاف بالکسر نام مردے از قضاعه که پالانهای علافیه بدان منسوب است و بالفتح و تشدید
نام علف فروش و نام دانشمندی است معتزلی عنف مثلثه حرکت و مشهور از آن ضم است درشتی
خلاف رفق و درشتی نمودن عنیف بالفتح سخن درشت و رفتار درشت و آنکه سواری اسپان بنرمی
و ملایمت نکند عوف بالفتح حال و کار و قضیب و مهمان و بخت و بهره و مرغی است و خروس و شیر درنده
و کوهی است و گرگ و رعایت و خبرداری عیال کردن و گیاهی است خوشبو و نام مردے و نام جنی است
و گرد و گرد دیدن مرغ گرد آب و جیفه و جز آن عواف بالضم آنچه شیر درنده در شب بیابد و بخورد و هر چیزے
که یافته شود عیف بالفتح مکروه و ناخوش داشتن طعام و شراب و جز آن را و نام مهاے مرغ گفتن
بیان کردن و بیان جاهاے افتادن او و عرب بدان فال نیک و بد گیرند عیاف بالکسر
ناخوش داشتن طعام و جز آن و عیافه ناخوش داشت و بالفتح بازیچه است عرب را عائف آنکه
فال گیرد بمرغ و جز آن عیوف بالفتح شتر تشنه که آب را بوے کند و نخورد و نام زنی است

باب العین مع القاف

عبق بفتحتین بوے خوش و چسپیدن بوے خوش ببدن و جامه و بجاے مقیم شدن و بچیزے
حریص شدن و نام مردے است و بالفتح و کسر بامردمی که اندک خوشبو بمالد و مدتی مدید بوی آن بماند
عتق بالکسر کرم و جمال و نجابت و شرف و آزادی و آزاد مردی و آزاد شدن بنده و بکسر آزادی و بفتح
آزاد شدن و در گذشتن اسب از دیگر اسپان و بالکسر و بضمتین درختی است که از آن کمان سازند و بالضم
جمع عتیق و عاتق و بالفتح کهنه و دیرینه شدن و کرمیدن و بصلاح آوردن مال و بصلاح آمدن مال و پیشی گرفتن
اسپ و نیک شدن بشره بعد از کشیدن رنج و جفا عتاق بالفتح آزاد شدن و بالکسر عتاق شکاری و اسپان نجیب عتائق

اوش یا جای رود از دوش و آزاد شده و شراب کهنه و مشک فراخ و زن جوان نو رسیده و زنی که هنوز شوهر نکرده باشد و زن میانه سال و کمان کهنه و بچهٔ مرغ که هنگام پریدن آن غده باشد و سر خود شده باشد و بچهٔ مرغ سنگ خوار و بچهٔ کبوتر که هنوز ناتوان باشد و مستحکم نشده و دیرین و کهنه از چیزهای هر جاندار چون شراب و خرما عواتق عتیق آزاد شده و دیرینه از هر چیز و گرامی و آزاده و گزیده و اسپ نیکو و هر چیز نیکو و جمیل و شراب و آب و خرما و شیر و لقب حضرت ابی بکر صدیق رض زیرا که جمیل و نیکو رو بوده یا آنکه حضرت رسالت پناه در شان او فرموده انت عتیق من النار یعنی تو از آتش دوزخ آزادی یا آنکه مادرش بدین لقب می خوانده و بیت عتیق کعبه شریفه زیرا که اول خانه ایست که بنا شده یا ایمن بوده از غرق طوفان یا از ویران کردن حبشه و از ظلم جبابره یا آنکه کسی مالک او نبوده عدق بالفتح فراهم آوردن و بفتحتین دست در حوض کردن برای جستن چیزی و گمان بردن بچیزی و رسانیدن فکر بچیزی که بدان الیقین نداشته باشد عذق بالفتح و سکون ذال معجمه درخت خرما با بار و بریدن شاخهای خرما و بخلاف رنگ گوسپند نشمی بروی بستن بجهت علامت و بر آمدن و ظاهر شدن بار گیاه و خرد و بدی کسی را متهم کردن و بچیزی نسبت دادن و بالکسر خوشهٔ خرما و خوشهٔ انگور و حصاری است بمدینه و هر شاخی که شاخهای دیگر داشته باشد و بکسر اول و فتح ذال و بفتحتین موضعی است بسیار آب و بسیار درخت کنار و بالفتح و کسر ذال مرد دانا و درکار و خوش بوی که بوی او تیز باشد عرق بالفتح گوشت از استخوان باز کردن و استخوانی که گوشت از وی باز کرده باشند و راهی که مردم نشناسند و بالکسر ریشهٔ درخت و رگ بدن و نهال نشاندن و کشت کردن و زمین خیز تا آن زمین را متصرف و مالک شود و اصل هر چیز و زمین شوره که چیزی دران نه روید و کوه سخت که بالای آن نتوان رفت مگر بدشواری و کوه خرد و جبل و موضعی است از خوردنی و نتاج بسیار و زمین شوره که دران درخت گز روید و جای بلند و ذات عرق موضعی است که اهل عراق از انجا احرام بندند و بفتحتین خوی اندام آدمی و سائر حیوان و گاهی به مجاز ترشح از مسام غیر حیوان را نیز عرق گویند چون ترشح کوزه و مانند آن و رشته بنا و صف اسپان و مرغان و هر چه صف زده باشد و زنبیل از برگ خرما بافته و بالفتح و کسر را غیر که مزه او فاسد شده باشد و بضمتین جمع عراق یعنی کنار دریا عراق بالضم استخوان که گوشت او خورده باشند و همچنین عرق بالفتح عراق بالکسر جمع و بالضم نیز آمده و بعضی گفته اند عرق استخوان با گوشت و عراق استخوان بی گوشت یا عرق و عراق استخوان بی گوشت و با گوشت و نطفه و باران بسیار و بالکسر جانب پر مرغ و نام آبی است و کنار آب و کنار دریا و مشک آب و ملک معروف از عبادان تا موصل از روی طول

از قادسیه تا حلوان از روی عرض زیراکه برکنار دجله و فرات واقع شده عراقین کوفه و بصره
باشد عرُوق بالضم رفتن در زمین و جمع عرق عروق الصفر زردچوبه و عرق الحمر روناس
و عروق البیض گیاهی است که زنان برای فربهی خورند عرق بالفتح شگافتن زمین و شتاب کردن
در دویدن و خیر را باز داشتن و مبالغه نمودن و بسیاری کردن در زدن و بفتحتین چسپیدن بچیزی و بفتحتین
بدخویان و بالفتح و کسر راء بدخو عسق بالفتح پیچیده شدن و بدخلق و تنگ خو گشتن و بفتحتین حریص شدن
و چسپیدن و الحاح کردن در طلب چیزی و بضمتین آنانکه بر قرض داران خود شدت نمایند عشق
بالکسر و الفتح زیاده از حد دوست داشتن یا چشم پوشیدگی از عیوب محبوب یا بیماری است سوداوی
که بر دماغ کسی غالب شود از دیدن صورت کسی و بفتحتین بسیار دوست داشتن و چسپیدن بچیزی
عاشق بسیار دوست دارنده عشاق جمع عشیق بالکسر و تشدید شین مکسور بسیار دوست دارنده
عفق بالفتح غائب شدن و بسیار گشتی کردن خر و تیز دادن و بسیار تبازیانه زدن و اندکی خفته
و کار استوار نکردن و شتر بسیار با آب رفتن و فراهم آوردن و از کاری باز داشتن و منع کردن
زدن یا چیزی را و بضمتین مگس عقیق مهره ایست سرخ و مخطط معروف که از جانب یمن آرند و
و هر جای آب که سیل آنرا بشگافد و نشیب سازد و موضعی است بمدینه و یمامه و نجد و طائف و تهامه
و موی مولود از انسان و حیوان که باز کنند عقوق بالضم نافرمانی پدر و مادر کردن و ایشان را
آزردن و بالفتح باردار و گاهی غیر باردار را نیز گویند برای تفاول عاق سرکش با مادر و پدر عقق
بالضم و فتح قاف جمع عق بالفتح و تشدید قاف شگافتن و از مولود قربان کردن و موی
طفل ستردن و تیر بجانب آسمان انداختن و بالکسر حفره عمیق عقاق بالضم آب تلخ و بالفتح
و الکسر بار شکم و باری که بر پشت بردارند و بالفتح عقوق و سرکشی و بالکسر ستوران آبستن و یکی
از ین انگور و خرما بر آید عقائق جمع عقیق و شمشیرهای درخشان عقعق بفتح هر دو عین مرغی است
سیاه و سفید که آواز ش بلفظ عق عق می‌ماند و آنرا عکه و زاغ دشتی گویند علق بالکسر چیز نفیس
و گرانمایه و ابنان و بدین دو معنی بفتح نیز آمده و شراب یا شراب کهنه و جامه نیکو و سپر و شمشیر و بالفتح
در آویختن محبت و جز آن و بار گرفتن زن و در آویختن آهو در دام خوردن شتر و سرهای
درخت خاردار در کام چسپیدن زلو ستور را بوقت آب خوردن و آویزش و آن قدر از علف
که روزگذار باشد ستور را و گرد و بسیار و بفتحتین خون یا خون بسیار سرخ یا خون غلیظ و خون بسته و
علقه پاره از آن و کرم سیاه آبی که خون از جلد بدن می‌مکد و آنرا زلو گویند و هر چیزی

…چیزے در آویزد و گل که بدست چسپد و محبت و خصومت لازم که دفع نشود و هر گیاہے که چارپا آنرا
…برد علاق بالفتح راه و دولاب آبکش و دلو و رسن دلو و محور آن و رسنی که بدولاب آویخته بود
…بت و ہوا علوق بالضم در آویختن و دوست داشتن و آنچه بدان چیزے آویزند و بالفتح غول
…ختی و بلا و مرگ و ہرچه شتر آنرا چرد و درختی است که ناقہاے ده ماہه آبستن آنرا خورند
…بچه بردم در آویزد و ناقه که او را بر بچه غیر خود مہربان سازند تا شیر دہد و دروے کند و
…شناسد و شیر ندہد و او را دور کند و زنے که غیر شوہر خود را دوست ندارد و ناقه که بزما الفت نکند
…بچه نخواہد و زنے که غیر فرزند خود را شیر دہد و شیر اندک علائق در آویزندگان علیق بالفتح جو و کاه
…پ و بالضم و تشدید لام مفتوح گیاہے است که بدرخت می آویزد و منافع آن گیاه بسیار است
…ق بالفتح و الضم و بضمتین تنگ چاه و مانند آن و کنارهٔ بیابان که دور باشد از دیدن و بالضم
…ن و عمیق شدن چیزے و بالفتح به تعمق نظر کردن در چیزے و خرمای نارسیده که در روغن پرورند تا
…نک شود و وادی است بطائف و موضعی و شہرے و قلعه ایست و بالضم و فتح میم منزلی است در راه مکه
…از یک ذات عرق و بضمتین نیز آمده و بعضے گفته اند که بضمتین غلط است و بفتحتین حق کسے در چیزے
…یق ثرث و چاه و رنگ و راه دور و دراز عملیق و عملاق ہر دو بالکسر پسر لاوذ بن ارم بن سام بن نوح ع
…مالیق و عمالقه گروہی از اولاد عملیق که در بلاد منتشر شدند عنق بالضم و بضمتین و بالضم و فتح
…ن گردن و گروه مردم و سرداران قوم و میل کنندگان و پایئن شکنبه و پارهٔ از زمان و روزگار گذشت
…ادیم و آنچه نزد عوام مشہور است که عنق نام مادر عوج است خطاست صواب عوج بن عوق است
…نوق پدر اوست و بفتحتین نوع رفتار است شتر را و درازی گردن عناق بالکسر دست در گردن
…یکدیگر کردن و بالفتح بزغالهٔ ماده عنوق بالضم جمع و سختی و بلا و کار سخت و دشوار و سیه گوش گردن
…نام جانوریست که آنرا سیاه گوش گویند و ستارهٔ میانه بنات النعش و زکوة دو ساله و نام اسپی آ
…موضعی است و وادیست عنیق گردن و دست در گردن کسے کننده عوہق بالفتح دراز و نام
…شتریست که شتران نجیب از نسل اویند و گاوے که رنگش بسیاہی زند و پرستوے کوہی و
کلاغ سیاه و لاجورد و یا رنگیست مشابه لاجورد و رنگیست کبود بسیاہی مائل و شتر سیاه رنگ
…عوہقین دو ستاره ایست بپہلوے فرقدین عونق بالفتح غول و ماده سگ و گرگ و گرسنگی
…طویل العونق یعنی دراز دم عوق بالفتح باز داشتن و برگردانیدن و دربند کردن و مردیکه در و خیر
باشد و بالضم نیز آمده و مردے که مردم را از خیر باز دارد و بالضم نام پدر عوج و بالفتح

والضم وفتح اول وکسر واو بازدارنده ومانع وبفتحتین گرسنگی وگروهی است از بنی عبد القیس عوائق
موانع وحوادث روزگار عائق بازدارنده ومانع عیوق بالفتح وتشدید یا ستاره ایست سرخ رنگ
روشن در کنار راست کاهکشان که پس ثریا برآید وپیش آن شود عیق بالفتح بازداشتن وبهره از آب بالکسر کلمه زجر است

باب العین مع الکاف

عبکاف بالفتح آمیختن چیزی به چیزی عتک بالفتح بازگردیدن در جنگ وحمله کردن اسپ برای
گزیدن وچسپیدن بوی خوش وحرارت وخشک شدن بول وسرگین بر ران شتر وحرارت وترش
شدن نبیذ وشیر ومیل کردن بجائی وکهنه شدن کمان وروزگار وکوهی است عتوک بالضم تنها رفتن
بجائی واقدام بر سوگند دروغ نمودن وبه بدی یا نیکی پیش آمدن کسی را وبر شوهر خود نافرمانی کردن زن
وکهنه شدن کمان عاتک کریم وزنگ خالص ومرد لجوج وبازگردنده از حالی بحالی ونبید عتیک
روز بغایت گرم وگروهی از قبیله ازد عشک بفتحتین وبفتحتین وبالضم وفتح تار ریشهای درخت خرما
عدک بالفتح زدن صوف به مطرقه عرک بالفتح مالیدن وگوشمال دادن وخراشیدن چیزی
چنانکه آن چیز محو ومندرس شود وخوردن چارپا گیاه را وخائض شدن زن وبفتحتین
حاجت روائی وکامیابی شتر از خوردن درخت خاردار وکارزار کردن وآواز کشتی بانان
وماهی گیران واحد عرکی وبالفتح وکسر را آواز سخت ومرد سخت در کارزار واندازه مردان
در جنگ عراک بالکسر انبوهی کردن ونام مردی است تابعی وبالفتح وتشدید را اینک مانند
وگوشمال دهنده وکارزار کننده عروک بالضم خالص شدن وبالفتح ناقه بسیار زبون که لاغری
وفربهی او پیدا نباشد عسک بالفتح لازم شدن وچسپیدن عفاک بالفتح وبفتحتین سخت گول
ونادان شدن وبالفتح وکسر فا سخت نادان علک بالفتح وتشدید کاف بازداشتن از حاجت
واهمال ومباطله کردن حق کسی را ودو بار وسه بار گفتن سخن را وبتازیانه زدن ومکرر کردن
بدی بکسی ودر بند کردن وبحجت غالب شدن وقهر کردن بر کسی وبازگردانیدن چیزی در بیان
سخن ونام مردیست که او را عک بن عدنان شاه مثلثه بن عبد الله بن ازد وصاحب صحاح
عک بن عدنان برادر معد بنون پنداشته وآن خطاست علک بالفتح خاییدن ضمغ مانند
آن وخائیدن اسپ لگام را وبکسر نیز گفته اند وهرچه لزج وچسپنده باشد وبفتحتین درختی است
در حجاز و آنرا علاک بالضم والکسر نیز گویند ونیز علاک آنچه خائیده شود ولزج باشد وبالفتح
وکسر لام طعام متین وسخت وهمچنین علاک عنک بالفتح بسته شدن وستبر وغلیظ شدن

شیر و بسته و سخت شدن ریگ و نافرمانی کردن زن و رفتن و سیر نمودن در زمین و برگشتن
و حمله کردن اسپ و بستن در ریگ و خون سخت سرخ شدن و سیر کردن شتر در ریگ بدین معانی
آمده عنوک و بسیار از هر چیز و در خانه و نام موضعی است و بالضم توده های ریگ سخت شده جمع
عنیک و بالکسر اصل چیز و بفتحتین نیز آمده و سوم حصهٔ آخر شب یا اول شب یا پارهٔ شب و بمعنی بهر سه
حرکت آمده و بالضم و فتح نون دهی است به بحرین عانک ریگ تودهٔ بسته و سخت شده عوک
بالفتح مهربان شدن و بازگشتن و درو آوردن بچیزے و بازگشتن زن بسوے خانه و خوردن او آنچه
دران خانه باشد و اول عوک و بوک یعنی اول چیز و بفتحتین جنبش و حرکت

باب العین مع اللام

عبل بالفتح سطبر و بکسر با نیز آمده و عبل الذراعین سطبر بازو و تافتن رسن و برگ درخت تراشیدن
و پیکان در تیز کردن و برگ افتادن از درخت و برآمدن آن از درخت و باز داشتن و بازگردانیدن
و بریدن و بردن چیزے و بفتحتین ببر برگے که پیچیده و ناکشاده باشد چون برگ درخت گز و برگ باریک
و برگ افتاده درخت و برگ برآمده و ریشه تافته و ثمر درخت ارطی که سطبر گردد و قابل دباغت چرم
شود عبال بالفتح نوعے از گلهاے کوہے که چون ساق آن سطبر و استوار شود ازان عصا سازند و
بعض گفته اند که عصای موسیٰ هم ازان بود و بالکسر سنگهای سفید سطبر جمع عبلاء چون بطحاء و بطاح عتل
بالفتح بسختی کشیدن چیزی را و برداشتن و شتافتن ببدی و به بدی شتابنده و بضمتین و تشدید لام بسیار خوار
و درشت و ستمگار و سخت گوی و نیزهٔ سطبر عتیل مزدوری که باجرت گرفته باشند و خادم عثکول بالضم و عثکال
بالکسر خوشهٔ خرما عجل بالکسر گوساله و نام قبیله ایست و بالضم چیزی که شتاب آرند او را و بفتحتین سرعت و شتاب
گل ولای و بالفتح و کسر جیم و ضم آن شتابنده عجول بالفتح نیک شتابنده و ناقه بچه گم کرده و به تشدید جیم گوساله
عجاجیل جمع عدل بفتح داد و داد دهنده و مرد صالح و شایسته گواهی و داد دادن و برابر کردن چیزی به چیزے
و مانند و نظیر و فدیه و فریضه و برابری و راستی و پاداشن دادن و همه دان و نام مردی است بسیار کشنده
و بیرحم و ستمگار و بالکسر مانند و یک طرف بار که آنرا بالفارسی تنگ گویند و بعضی گفته اند که عدل بالفتح
مانند چیزے که نه از جنس او باشد و بالکسر مانند چیزے که از جنس او باشد عدیل هم تنگ و هم سنگ
و برابر و بقدر و مرتبه عدول برگشتن از راه و میل کردن و جماع ترک کردن و از گشتی باز ماندن فحل عادل
داد دهنده و مشرک که غیر حقتعالی را بحقتعالی برابر شریک سازد عذل بالفتح نکوهیدن و ملامت کردن و بفتحتین
نکوهش و ملامت و بضمتین روزهای سخت گرم عاذل ملامت کننده و رگ خون استحاضه و نام آبی است

و موضعی ست و نام شعبان یا شوال در جاهلیت عذال بالفتح و تشدید ذال سخت ملامت گر و بالضم و تشدید ذال
ملامت کنندگان جمع عاذل عزل بالفتح بیکار کردن کسی را و جدا کردن و دور شدن از کنیزک و زن و نحو آن تا مستن
فرزند از آن و بالضم بی سلاحان جمع اعزل و بضمتین بی سلاح شدن عسل بالفتح طعام با انگبین سرشتن و مدح
و ثنای خوب کردن بر کسی و نکاح کردن زن و سخت جنبیدن نیزه و سخت دویدن و سر جنبانیدن اسپ و گرگ و
جنبانیدن باد آب را چنانکه موج زند و حرکت کند و شتافتن راه نما در بیابان و ناقهٔ تیز رفتار و موضعی است
و بالکسر قبیله ایست از جن و بنو عسل قبیله ایست و بفتحتین چشیدن طعام شیرین و خوش آینده ساختن حق تعالی کسی را
بسوی خلق و حباب آب و هنگامیکه آب روان شود و انگبین و آن لعاب مگس ست و بعضی گفته اند که آن بخاری است
که صعود میکند و در میان هوا نضج می یابد و آب میشود و غلیظ میگردد و مانند شبنم بر شگوفها و درختان می افتد و آنرا
مگس عسل می چیند و در خانه خود نگاه میدارد و گاهی بلی چیدن مگس نیز از خار و جز آن مردم می چینند و آنرا ترنجبین
و شیرخشت گویند عاسل عسل گیرنده و نیزهٔ سخت جنبنده و همچنین عسال عسیل مرد سخت زننده و زود گرداننده
دست را و رزدن و جاروب عطار و پر مرغ که غالیه را بدان از جائی جدا کنند و قضیب شتر و فیل عسل
بضمتین جمع و عسل بمعنی مردمان نیکو کار نیز آمده جمع عاسل عصل بفتحتین چیزی کج و درود دیده و کجی استخوان
و مغز گرگ و کجی نیخ دم است و درختی است که بخوردن آن شتر را اشکم روان شود و کجی دندان عصال
بالکسر کج و تیر کج شده و موضعی است عصل بالضم جمع اعصل یعنی کج ساق و ملازم به چیزی عضل بالفتح
باز داشتن بیوه از شوهر کردن و تنگ شدن کار بر کسی سخت و دشوار شدن کار و بالکسر بسیار زشت
و بالضم والضم اول و فتح دوم سختیها و بلاها واحد عضله بالضم و بضمتین موضعی است بباد یه که بیشه بسیار دارد
و بالفتح نیز گفته اند و پدر قبیله ایست و کلاگ موش و پیها که گوشت سطبر با و باشد و احد عضله و خداوند عضل
شدن و بالفتح و کسر ضاد مردی که پیهای با گوشت سطبر داشته باشد عضال بالضم کار دشوار
و بیماری سخت عطل بالضم و بضمتین مرد بی زر و مال و بی ادب و کمان بی زه و بکوشش و بضمتین اسپ
و شتر که داغ نداشته باشد و قلاوه و رسن نداشته باشد و مردیکه سلاح ندارد و زن بی پیرایه اعطال
جمع و بفتحتین بزرگ جثه شدن و بی پیرایه شدن زن و شخص و گردن و قامت و خوشهٔ خرما عاطل خالی از
پیرایه عظل بالفتح سوار شدن بعضی از سگان بر بعضی و بضمتین آنانکه علت مشایخ دارند عظال بالکسر
نوعیست از تصرف در قافیهٔ شعر و سوار شدن سگ و ملخ بعضی بر بعضی و پیوسته بر جستن ایشان بر ماده
عفل دست زدن بمیان پای گوسپند بجهت دانستن گرانی و سبکی آن و بفتحتین بسیاری پیه میان
دو پای تمیز نوده گاه و نرو خطی که میان مقعد و قضیب باشد و پیه خصیه گوسپند و نواحی آن عقل بالفتح

خرد و دانش و تمیز میان نیکی و بدی و خیر و شر و گفته اند قوتیست نفس را که بدان تمیز اشیا کند و
اغراض و مصالح بداند و آغاز آن وقت ختنه کردن طفل است تا بوقت بلوغ قوت میگیرد و دیت
و جامهٔ سرخ که هودج را بدان پوشانند یا نوعی است از جامهٔ مخطط و قلعه و دل و پناه و بستن بازو و
ساق شتر و بهم دبستن دارو شکم را و دریافتن و دیت دادن کشته را و گذاشتن قصاص را بدیت و دوانه
جهت کسی دیت و تاوان پذیرفتن و اداکردن و ببالا رفتن آهو و نیم روز ایستادن سایه و بجائے پناه
بردن و ساقط کردن یا از مفاعیلن بفتحتین کوفته شدن زانو و پیچیدگی و برتافتگی پای شتر بضمتین
عقل جمع عقول بالضم ببالاے کوه رفتن آهو و پناه بردن بجائی و جمع عقل و بالفتح داروی قابض که
شکم را بند دعاقل خردمند و آهوی بالاے کوه رونده و نام کوهی است عقال بالکسر رسنی که بدان بازو
و ساق شتر بهم بندند و صدقه و زکوة یکساله و مردی شریف که چون اسیر شد چند صد شتر فدیه او میدادند و
نام مردی است و بالضم و تشدید قاف لنگی ستور عاقول معظم آب دریا و موج آن و خم وادی و جوی و زمینی که
راه دران نتوان یافت و گیاهی است و کار پوشیده و مشتبه و عواقیل جمع و در عاقول شهریست نهروان و بمغرب
دهی است بموصل ع عاقولا نام کوفه است در توریت عقیل بالفتح و کسر قاف نام پسر ابی طالب که دانا تر بود
به نسبت قریش و وقائع ایام ایشان و نام صحابی دیگر است و بالضم و فتح قاف دهی است بخوزستان و نام
مردی است و پدر قبیله ایست عقنقل بالفتح و بفتح هر دو قاف وادی بزرگ و فراخ و ریگ تودهٔ برهم نشسته و
حوصلهٔ سوسمار و شمشیر و قدح عکل بالضم رخت برهم نهادن و چیدن و بازداشتن و در بند کردن ع زود دریافتن
و دروی روغن و چرک در چراغدان جمع شدن و راندن شتر و بستن سر بند دست شتر بازوی آن و به رای
خود چیزے گفتن در کاری و پوشیده شدن کار و انداختن و کوشش کردن در کاری و مردن و بالکسر و الضم
اللئیم اعکال جمع و بالضم پدر قبیله ایست عکال بالکسر رسنی که بدان دست و بازوی شتر بندند و نام مردیست
عل بالفتح و تشدید لام مرد لاغر و پیر و ریزه اندام و کلان سال و نحیف از هر چیز و آنکه بسیار زیارت
زنان کند و نر نر فربه و کنهٔ فربه و نحیف بدن و پیما شدن و مبالغه کردن در زدن و دوم بار خوردن آب
علل بفتحتین دو بار خوردن آب و دوم بار خوردن و نهل بفتحتین بار اول خوردن آب و دوباره خورانیدن
و بالکسر و فتح لام بیمار بیماو بیمها جمع علت علیل بیمار و معلول بمعنی بیمار چنانکه مشهور است و بر زبانها
مذکور است و در کلام عرب نیامده عمل بفتحتین نام مردی و کار کردن و کار بد پیوسته و در شیدن و اعراب
دادن عامل اسم را و بالفتح و کسر میم کارکننده و عمل دار عمول بالفتح بسیار کار کننده عندل
بالفتح شتر بزرگ سر و دراز عنادل جمع عندلیب عنصل بضم عین و صاد پیاز دشتی که آن را

پیاز نرگس و پیاز موش گویند عویل آواز بگریه عول بالفتح جور کردن و میل نمودن از حق و کم و زیاده شدن
ترازو و میل کردن آن و دشوار شدن کار و غالب شدن بر کسی و متهم داشتن کسی را و افزون شدن
و بالا رفتن و زیاده کردن و برآوردن سهام فرائض میراث در حساب نقصان در مال میراث و بسیار عیال
شدن و قوت و نفقه دادن عیال را و آواز برداشتن بگریه و آنکه عیال کسی باشد و یاری کسی جوید و قوت
و نفقه عیال و بفتحتین آواز بگریه و بالکسر و فتح واو اعتماد و تکیه بر کسی و یاری و استعانت عوال بالضم
قبیله ایست و نام دو موضعی است و بالفتح و تشدید واو نام مردی ست عاهل پادشاه بزرگ و زنی که
شوهر ندارد عیال بالکسر اولاد و زن و آنکه تکفل و تعهد حال ایشان و مؤنت ایشان باید نمود و نفقه
باید داد عیهل بالفتح ناقه تیزرو عیل بالفتح خرامان رفتن اسپ و مرد و جز آن و درویش شدن و سیر کردن و گردیدن
و بالفتح و تشدید یا مرد خرامان و اسپ خوش خرام و بفتحتین عرض کردن سخن خود بر کسی که نمی خواهد و میل
شنیدن ندارد عائل درویش عیول بالضم درویشی و بالفتح و الضم سیر کردن و گردیدن

باب العین مع المیم

عام سال و به تشدید میم همه افراد رسیده و مردم عام ضد خاص عبام بالفتح درماندگی گران و بالضم
آب بسیار عتم بالفتح درنگ و تاخیر کردن و باز داشتن از کاری و باز داشته شدن و گذشتن پاره از شب
و دوشیدن شیر شتر وقت نماز خفتن و موی کندن در وقت نماز خفتن رفتن یا آوردن و فرستادن چیزی
در آن وقت و بالضم نام مردی است و نام اسپی است و بالضم و بضمتین درخت زیتون دشتی عتوم بالفتح ناقه که در وقت
نماز خفتن شیر دهد عاتم درنگ کننده عثم بالفتح کج بستن استخوان شکسته و کج بسته شدن آن و شست
دوختن توشه دان و استخوان شکسته یا استخوان دست شکسته که درست نه بسته باشد عجم بالفتح استخوان
میخ دم که آنرا عجب و عصعص نیز خوانند و بالضم نیز آمده و شتران خرد سال عجوم جمع دندان فرو بردن
بچوب جز آن بجهت دانستن سختی و سستی آن و گزیدن و خاییدن بجهت خوردن یا از برای امتحان و زیاد
کردن کسی را و جنبانیدن شمشیر برای آزمودن و نقطه نهادن بر حرف و بالضم کند زبانان و لالان
از حیوان و انسان جمع اعجم و بالضم و بفتحتین مردم غیر عرب و بفتحتین حبه و دانه خرما و انگور و دانه هر چیز عجام
بالضم دانه هر چیز و بالفتح و تشدید جیم شپره و پرستو عدم بالضم و بضمتین و بفتحتین نیستی و درویشی و گم
کردن و منع کردن و بضم اول و کسر دال درویش و محتاج عدیم درویش و نیست شده و نادان و دیوانه عدام
بالفتح نوعی از رطب که در مدینه می باشد عذم بالفتح خوردن و گزیدن اسپ [illegible] بدخویی کردن و دشنام
دادن زن شوهر را و از خود دفع کردن و بالفتح و کسر ذال سخت گزنده و بفتحتین وادیست بیمن و گیاهی است

عذام بالفتح وتشدید ذال کیک که مردم را میگزد و بالضم وتشدید ذال درختی است خاردار بیمانی عرم
بالفتح استخوان خائیدن و درخت خائیدن ستور و بالفتح وکسر را رودخانه وسدی که پیش رودخانه گرفته باشند
وباران سخت وکلاکموش نر و بفتحتین گوشت وسیاهی به سفیدی آمیخته عرام بالضم خائیدگی درخت واستخوان
وشوخی وناز کودک وبسیاری لشکر وآمادگی واستواری آن واستخوان و درخت که گوشت وپوست آن جدا
کرده باشند عزم بالفتح والضم عزیمت وآهنگ کردن ودل نهادن بر چیزی وبر جاده راه رفتن وقسم دادن
کسی را اولو العزم یعنی خداوندان عزم واولو العزم از پیغامبران آنانند که دل نهادند وایستادند در آنچه خدای تعالی
برانچه عهد کرده بودند وگفته اند که آن چهار تن بوده اند حضرت نوح وابراهیم وموسی ومحمد علیهم وبعضی گفته اند
اولو العزم آنانکه جد وثبات داشتند در کارها وصبر بر بلا واذی وگفته اند که آن نه تن بودند حضرت نوح
وابراهیم واسحاق ویعقوب ویوسف وایوب وموسی وداود وعیسی عم عزائم افسونها وآیات قرآن
برای شفای بیماران خوانند وفرائض خدا که واجب کرده بر بندگان عزیم دشمن سخت عزوم وعوزم بالفتح
ناقه کلان سال وزن عجوز عسم بالفتح طمع داشتن ودرآمدن درمیان جنگ وصف کارزار بی باک وکسب
کردن وجهد نمودن وبفتحتین خشک شدن بند دست وقدم وکج شدن آن عشم بفتحتین نان خشک عصم بالفتح
وزیدن وکسب کردن وبازداشتن وجنگ زدن ونگاهداشتن وبالضم قلۀ الیست وکوهی است وبالضم و
بضمتین اثر حنا وخضاب وجز آن وباقی مانده وبقیه هر چیز وبالکسر وفتح صاد گردن بندها جمع عصمة بالکسر وبالضم
الضمتها جمع عصمة عصیم خوی چرک وبول که بر ران شتر خشک شود وبقیه هر چیز واثر حنا وخضاب وجز آن که
باقی مانده باشد عصام بالکسر دوال مشک که بدان مشک را بردارند ورسن دلو ومطهره وغروه وکوزه
ومشربه وظرف باریک دم ونام حاجب نعمان بن منذر عاصم بازدارنده ونگاهدارنده وموضعی است
ببلاد هذیل عصوم بالفتح بسیار خوار عضم بالفتح سر آماج دبیل گندم پاک کن وقبضه وبالضم مغزه شتر
عضوم بالفتح بسیار خوار مرادف عصوم مرقوم عظم بالضم صوف جدا کرده وازهم وا کرده وبضمتین
پاک شدگان واحدش عظیم وعاطم عظم بالفتح استخوان یا استخوان که بر وگوشت باشد وبزرگ شدن
وبالضم بزرگی وبیشتری چیزی وبدین معنی بفتح نیز آمده وبالکسر وفتح ظا بزرگی خلاف صغر عظیم
بزرگ عظام بالکسر استخوانها وبزرگان جمع عظم وعظیم وبالفتح موضعی است به شام وبالضم
وتشدید ظا وتخفیف آن بزرگ عقم بالفتح والضم نازایندگی وبالفتح وبالکسر نوعی از رنگ ونگار
وبالضم گلیم سرخ وهر جامه که سرخ باشد وبضمتین جمع عقیم عقام بالضم والفتح نازاینده وجنگ
سخت ودرد سخت ومرد بد خوی وبیماری دشوار وناقه جوان استوار عقیم نازاینده از مرد وزن

وباد و روز قیامت و جنگ سخت عکم بالفتح بار استوار بستن و بر پشت مرد نهادن و برگشتن از زیارت
کسے و بر کسے برگشتن و حمله آوردن و از دشنام کسے پس ایستادن و فربه شدن شتر و بیه برداشتن آن
و اندرون پهلو و انتظار بردن بالکسر تنگ بار و آنچه بدان بار بندند و بساطے که زن در ان ذخیره خود
گذارد عکوم بالفتح برگردنده و بالضم جمع عکم بالکسر عکیم بالضم و فتح کاف نام مردی عکام بالکسر آنچه
بدان بار بندند علم بالکسر آگاه شدن و دانستن و دانش و بالفتح شگافتن لب بالا و نشان کردن و
بفتحتین شگاف لب بالا یا یک طرف آن و کوه یا کوه دراز و نشان و رقم جامه که کار زرد حریر آن بر جامه
کنند و رایت و آنچه بر نیزه بندند و پیشوای قوم و نشان و نام که مرد بدان معروف بود عالم داننده
و بفتح لام آفریدگان بتمامی و آنچه در میان فلک الافلاک باشد علیم دانا و بالضم و فتح لام نام مردیست
علام بالضم چرغ و باشه و به تشدید لام نیز آمده و بالفتح و تشدید لام بسیار دانا و عارف به نسبها
مردم و بالضم و تشدید لام بسیار دانا و عارف و تسبیح حنا که بدان رنگ کنند و علامه و علامی
بسیار دانا و تا و یا برای تانیث و نسبت نیست بلکه برای مبالغه است و یا آنکه دو بار درین دو صیغه
مبالغه شد و بر حق تعالیٰ اطلاق نکنند جهت شائبه ایهام تانیث و نسبت علقم بالفتح عین و قاف حنظل
و درخت تلخ مزه و هر چه تلخ باشد علجوم بالضم وزغ نر و آب بسیار و موج دریا و تاریکی شب و شتر
استوار و شتر گزنده و کهنه و آهو و شتر مرغ و گوسپند و بز کوهی و گاو پیر و بط نر و مرغی است سفید
علجم بالفتح عین و جیم دراز علکوم بالضم شتر سخت و استوار علکم بوزن علجم نام مردی است عم بالفتح و تشدید
میم برادر پدر و گروهے از مردم عمیم تمام و دراز و همه فراگیرنده و انبوه بسیار عمم بفتحتین جمع عموم بالضم
همه را فرا گرفتن عمائم دستارها و خودها و هر چه بر سر پیچند جمع عمامه عمم بفتحتین بسیارے و انبوهی و بزرگی
جثه و خلقت در مردم و غیر آن و هر چیز تمام و شامل همه مردم عام عندم بالفتح بقم یا خون سیاوشان
عنم بفتحتین درختی است در زمین حجاز که بارش سرخ رنگ باشد و تشبیه میکنند بدان انگشت خضاب
کرده را و اطراف خرنوب شامی و رشته چند که تاک انگور بدان آویزان باشد و خار درخت خار دار است
و نوعے است از وزغ عوم بالفتح شنا کردن و کشتی و رفتار شتر و بالضم و فتح واو کرمهای سیاه
که بر آب شنا کنند جمع عومه بالضم عوام بالضم موضعے است و بالفتح و تشدید واو اسپ
خوش رفتار که پنداری شنا میکند و نام پدر زبیر صحابی عویم بالضم و فتح واو نام مردیست
عیم بالفتح آرزوی شیر شدن و تشنه شدن عیام بالفتح روز

باب العین مع النون

عبادان بالفتح وتشدید با جزیره ایست که باد و شعبه از دجلهٔ محیط است و به بحر فارس میریزند و ورلے آن جزیره آبادانی نیست **عبن** سطبرے و درشتی تن و بضمتین مردم فربه بلیع و بفتحتین و تشدید نون کرگس و شتر بزرگ و سطبر **علق** بالفتح بزندان بردن بشدت و سختی و آزردن قرضدار و بضمتین مردم سخت **علش** بالکسر نوعی از برگ درخت خرما که شتر چرد و اصلاح کننده و رعایت کنندهٔ شتران و پشم و بفتحتین بت کوچک و دود و خوشبو شدن جامه و بالفتح وکسر تا طعام فاسد و بے مزه بواسطهٔ آمیختن دود بدان **عثان** بالضم غبار و دود و موضعے است و دود کردن آتش ع بدین معنی است **عثون** بالضم عجین خمیر و مخنث **عجن** بالفتح خمیر کردن و سرشتن هر چیز و دست زدن شتر بر زمین ع ر رفتن و بر زمین تکیه کردن بوقت برخاستن از ضعف و پیری و بفتحتین فربه شدن ع آماس میان فرج و دُبر ناقه و بالفتح وکسر جیم فربه و شتر فربه و محکم گوشت **عاجن** ناقه که در شکم او بچه قرار نگیرد **عجان** بالکسر گردن و مقعد و زیر ذقن و میان خصیه و ذکر و بالفتح و تشدید جیم گول و نادان **عدن** بالفتح اقامت کردن و در جائے همیشه بودن و جنات عدن باغهای بهشت که مردم همیشه دران خواهند بود و کندن سنگ و بریدن درخت به تبر و جز آن و لازم و مقیم بودن شتر بر خوردن درخت خاردار و بفتحتین جزیره ایست در یمن **عادن** شتر بر یکجاے باشنده از علف **عدان** بالفتح کرانهٔ جوی و ساحل دریا و مدت هفت سال و موضعی است **عدنان** بالفتح نام یکے از اجداد حضرت رسول عم که بفصاحت مشهور بوده **عدوان** بالضم والکسر ستم و ظلم کردن برکسی و بازگردانیدن و برجستن و از حد درگذشتن و ترک کردن و بفتحتین دویدن و بازگردانیدن و دشمنی سخت و قرض از حد درگذشته **عرفان** بالکسر شناختن **عرنین** بالکسر اول هر چیز و بهتر قوم دین و بینی نزدیک ابرو یا بینی یا استخوان سخت بینی **عرین** بالفتح بیشهٔ شیر درنده و بجاے بودن کفتار و گرگ و مار و درختان و گوشت و گروهی از تمیم و آواز فاخته و فناے خانه و شهر و خانهٔ سوسمار **عران** بالکسر چوب بینی شتر و بیماری که در آخر پاے چارپا یشود و بدان موریزد و شگاف در دست و پا و سختی و صلابت که در سر بند پاے اسپ پیا شد و دوری و خانه هاے و دو چوب میان چرخهٔ دولاب و کارزار کردن و خوابگاه کفتار و شاخ و مسمار و دود **عرنان** بالکسر کوهے است **عرن** بالکسر بوے چیز پخته و بفتحتین چوب در بینی شتر کردن و بیماری است که در پاے چارپا میشود و موریزد و شگاف دست و پاے چارپا و ریش کردن و شگافتگی پاشنه ستور و بوے چیز پخته و دود و درختی است که بدان پوست را دباغت کنند و گوشت پخته و بالفتح وکسر را کسے که لازم باشد بقمار بازتا او را از شتران قمار رنجور انند و نام اسپے است

عرجون بالضم چوب خرما یا چوبے کہ کج شدہ وخشک گشتہ وشاخہاے او بریدہ باشند وگیاہی است
عسن درازی باخوبی موے وسپیدی رنگ وموضعی است وبالکسر مانند ونظیر وپیہ وابر سہ حرکت آمدہ
وبالضم فربہی وبضمتین گواریدن آب وعلف درشکم ستور وبالفتح وکسر سین چارپای باندک علف بسند کنندہ
عسقلان بالفتح شہریست بساحل دریای شام وعسقلان الراس طرف بالای سر عشن بالفتح گفتن چیزے
بہ راے او خواست خود عطن بالفتح پوست را در شورہ نہادن بجہت دباغت تا موی ازوی بریزد وبفتحتین پراستہ
شدن پوست وخوابگاہ شتر گرد حوض وآرامگاہ گوسفند نزدیک آب ورحب العطن بسیار مال وفراخ بازو
وکشادہ پا عطان بالکسر سرگین ونمک کہ در پوست کنند تا گندہ نشود عطون بالضم سیراب شدن
ناقہ واستراحت دادن ناقہ را بعد از خوراندن آب وبار دیگر نمودن آب وفرو خفتن شتر عفن بالفتح
بالاے کوہ رفتن وتغیر دادن وبدمزہ گردانیدن گوشت وغیر آن وبفتحتین گندہ شدن ہوا وگوشت
وجز آن عفان بالفتح وتشدید فا نام مردیست واگر ماخوذ از عفن است ونون اصلی است منصرف
واگر از عفہ است ونون زائدست غیر منصرف عقیان بالکسر زر عقیون بالکسر بحری است
از باد زیر عرش کہ دران ملائکہ باد اند وبا ایشان نیزہای باد است وناظر اند بعرش وتسبیح ایشان
سبحان اللہ ربنا الاعلی عکان بالکسر گردن عکن بالضم وفتح کاف نوردہا وشکنہای شکم از فربہی جمع
عکنہ بالضم علن بفتحتین وعلون بالضم وعلانیہ بالفتح آشکارا کردن علان بالکسر باہم آشکارا و
پیدا کردن وقلعہ ایست نزدیک صنعان علوان بالضم اول کتاب علیین بالکسر وتشدید لام مکسور
ویای مکسور شد غرفہای بہشت جمع علیہ وکتاب اعمال نیکان عمران بالکسر نام پدر موسی ونام پدر مریم
ونام ابوطالب عم پیغامبر صلعم وبالفتح عمرو بن جابر وعمرو بن نذر ودو گوشت پارہ آویختہ بر کام و
بالضم وفتح میم ابوبکر وعمر یا عمر وعمر بن عبد العزیز عمن بالفتح مقیم شدن بجائی وبضمتین باشندگان
ومقیم گشتگان بجاے عمان بالضم شہری است بیمن وبالفتح وتشدید میم شہریست بشام عنوان و
عنیان بالضم وبالکسر دیباچہ کتاب ونشان آن واول چیزے وانچہ بدان دلیل گیرند بر چیزی وانچہ
فہمیدہ ودریافتہ شود از چیزے عنوان بالضم پیش آمدن وپیش رو ظاہر شدن وبالفتح ستور
پیش رو در رفتار عن بالفتح وتشدید نون ظاہر شدن چیزے پیش رو وپیش آمدن وبالضم
قبیلہ ایست وموضعی است وبالفتح وسکون نون حرفیست بمعنی از و طرف است بمعنی جانب عنن
بفتحتین پیش روی وپیش آمدگی عنین بالفتح آنکہ قادر نباشد بر نگاہداشتن باد شکم و
بالکسر وتشدید نون نامرد وآنکہ قادر نباشد بر نزدیکی کردن با زنان عنان بالکسر

دوال لگام و پیش روی و پیش آمدگی و معارضه و مقابله و شریک شدن در بیع و شرا با کسی و طرف خانه و آنچه از آسمان ظاهر باشد در وقت نظر کردن بدان و رگ پشت و عنانان دو رگ و بالفتح ابر و ابری که آب نگاه دارد و وادیست و بالفتح و تشدید نون در نگ کننده در خیر عنفوان بضم اول هر چیز و عنفوان الشباب و النبات اول جوانی و اول گیاه عون بالفتح یار و پشتیبان جمع اعوان آمده و یاری کردن و یاری و بفتحتین میانه سال شدن عوان بالفتح جنگی که یکبار دران کارزار کرده شود و زنی که او را شوهر باشد و میانه سال از گاو و زن و هر چیزی عون بالضم جمع و شهریست بساحل دریای یمن و زمین که باران دران باریده باشد عهن بالکسر پشم یا پشم رنگارنگ عهون بالضم جمع و بالفتح مقیم شدن بجائی و برآمدن از جائی و کوشش کردن در کاری و بشتاب دادن مراد کسی و خشک شدن برگ درخت خرما عاهن محتاج و مال نو و حاضر و مقیم و ثابت بیکجا و مرد سست و کاهل و شاخ درخت که نزدیک تنه باشد و جارحهٔ آدمی و رگ رحم ناقه عواهن جمع عین بالفتح چشم اعیان و اعین و عیون جمع و اهل شهر و اهل خانه و چشم رسانیدن بچیزی و چیزی بچشم رساندن و آدمی و یک کس و شهریست به بذیل و موضعی است ببلاد بذیل و دهی است بشام زیر کوه لگام و دهی است به یمن و روان شدن آب و چیزی که در میان زه کمان غلوله کنند و دران غلوله اندازند و بینداز زند و گروه مال و حاضر از هر چیز و حرفیست مشهور و گزندهٔ هر چیز و دائرهای باریک که بر پوست باشد و دیدبان و جاسوس و دینار و زر و ذات و نفس هر چیز و حقیقت و ذات قبله و پیشوا و ابر که از جانب قبله پیدا شود یا از جانب قبلهٔ عراق یا از طرف راست قبلهٔ عراق نمایان شود و آفتاب و شعاع آفتاب و مرغی است و انگور و اکثر قوم و اکثر مال و جای ریختن آب کاریز و باران چند روزه که هر طرف نشود و جای روان شدن آب چاه و دیدار مرده گجی و میل در ترازو و ناحیه و چشمهٔ آب و نصف دانگ از هفت دینار و نظر کردن و مغاک و جا پاپ زانو و برادر پدری و مادری و ذو العین قتادهٔ صحابی که حضرت رسالت پناه صلعم چشم او را بعد از انکه بیرون آمده بود باز بجای خود گذاشت و بدان چشم بهتر از چشم دیگر میدید و عین شمس دهی است به مصر که در انجا درخت بلسان میشود و بالکسر گاو وحشی و زنان که سیاهی و سفیدی چشم ایشان بکمال بود جمع عینا و بفتحتین خوب چشم شدن عیون بالفتح بسیار چشم زننده عین بالکسر و بضمتین جمع و بالضم جمع عین و نام کتابی است در حکمت تصنیف شیخ ابو علی الوری گوید ؎ آیا سرانی محامد غرض محامدست ✤ عیون و غیر عیون را افسانه دان و فسون ✤ و نام شهریست باندلس و دهی است به بحرین و عیون البقر انگور سیاه و گرد و آلوی سیاه عنین بالفتح عین و نون و سکون هر دو وادی است

به بحرین و بالکسر والفتح کوهی است نزدیک یا نحد که بران شیطان لعین ایستاده آواز در انداخت که محمد صلعم کشته شد عیان بالکسر دیدن به چشم و آهن آماج و آهنی که در قلبه گاو زراعت کنند برای شیار کردن زمین

باب العین مع الواو

عتو بضمتین و تشدید واو تکبر و گردن کشی کردن و از حد درگذشتن و بغایت پیری رسیدن عثو بالضم تباهی و فساد کردن عجو بالفتح شیر خورانیدن کودک را بعد و بالفتح دویدن و ستم کردن بر کسی و برگردیدن در کارے و برجستن بر چیزے و درگذشتن از چیزے و ترک کردن و بالفتح و ضم دال و تشدید واو دشمن جمع و مفرد آمده و در مذکر و مؤنث استعمال یافته و بالضم و تشدید واو ستم کردن و از حد درگذشتن عرو بالفتح نزدیک کسے آمدن جهت طلب چیزے عزو بالفتح چیزے را بچیزے نسبت کردن عسو بالفتح کلان سال شدن و سطبر شدن گیاه و سخت شدن سیاهی شب و بمعنی موم نیز آمده عشو بالفتح دیدن آتش به شب از دور و قصد آن نمودن و طعام شب خورانیدن کسے و در وقت عشا چیزی خوردن و بالکسر قدح شیر که هنگام رفتن گوسفند به صحرا یا بعد ازان آشامیده شود عصو بالفتح بستن زخم بچیزے و جمع کردن گروهے را بر خیر و شر و بعصا زدن عضو بالفتح پاره پاره کردن و بالضم و الکسر گوشت بسیار با استخوان جزو بدن که بفارسی آنرا اندام گویند عطو بالفتح بدست گرفتن و غالب شدن سر و هر دو دست برداشتن و بهر سه حرکت و بالفتح و تشدید واو آهو که سوی درخت گردن دراز کند تا از و بچرد عظو بالفتح غمگین کردن و هلاک کردن و زهر نوشانیدن و از خیر باز گردانیدن و دشنام دادن و غیبت کردن عفو بالفتح درگذشتن از گناه و اعراض نمودن از تقصیر کسے و ترک عقوبت کردن و محو کردن نشان چیزے و بزرگ ترین و بهترین مال و برگزیده و نیکوترین چیزے و افزونی و احسان و عطا و آب افزون و زمینی و شهرے که در وے اثر عمارت و زراعت نبود و خر کره و بدین معنی بهر سه حرکت آمده و مرد درگذرنده از گناه کسے و خوردن شتر چراگاه را و موی شتر بسیار و دراز شدن چنانکه مقصد او در ابیوشد و در دانش زیاده شدن و پوشیدن گیاه زمینی را و بریدن پشم و آب در نیامدن چیزے که او را تیره کند و بالفتح و ضم فا و تشدید واو بسیار درگذرنده از گناه عقو چاه کندن و بلند شدن علو مکروه داشتن چیزے را علو بهر سه حرکت بلندی و بضمتین و تشدید واو بلند شدن عمو بالفتح گمراهی و خواری و فروتنی عنو بالفتح اسیر گشتن و فروتنی نمودن و ظاهر کردن زمین گیاه را و آمدن سگ و بوئیدن چیزے را و دشوار شدن کارے و نازل شدن امرے بکسے و نگاه داشتن مشک آب را از جهت بسیارے و ناحیهٔ آسمان و یک کس از گروهے

که از قبائل مختلف شده باشند عهو بالکسر خر کره و شتر

باب العین مع الهاء

عته بالفتح و الضم و بفتحتین کم عقل شدن و حریص شدن بدانستن چیزے و حریص شدن بآزردن کسے
و حکایت کردن سخن کسے عتیه دل شده و بے عقل و همچنین معتوه عضه بالفتح و بفتحتین دروغ و بهتان و
سحر آوردن و بالفتح و کسر ضاد درخت کلان درخت خاردار و دروغ و بهتان و سحر عاضه ساحره مار ی
که کسے را بگزد در دم آن کس بمیرد علمه بفتحتین سرگشته و مدهوش شدن و در ملامت افتاده و
افتادن در زحمت خمار و گرسنه شدن و فرو رفتن در چیزے و آمدن و رفتن از رہے ترس و بیم
عمه بالفتح سرگشته و حیران شدن و بفتحتین سرگشتگی و حیرانی در راه و ندانستن جهت دلیل و دور بودن

باب العین مع الیاء

عاتی از حد درگذرنده و سرکش و متکبر عادی دشمن و از حد درگذرنده و بیداد کننده عاری
برهنه عاسی پیر کلان سال عاصی رگے که خون از و باز نه ایستد و گناهگار عالی از سر گناه درگذرنده
و دور از ریش عالی و علی بلند عانی اسیر و خون روان عبقری بالفتح بساطهاے گرانمایه و هر چیز که
نفیس باشد و تحقیق آن در عبقر گذشت عتی بالضم والکسر و تشدید یا از حد گذشتن و بغایت پیری
رسیدن عدی بالفتح و تشدید یا دونده و گروهے که برای کارزار آماده باشند و نام قبیله ایست و نام پسر
حاتم طائی که از اصحاب رسول عم و از خواص علی بن ابی طالب رضی الله عنه بوده عری بالفتح و کسر را
برهنه و تهی عشی بالفتح و تشدید یا آخر روز و بالکسر طعام خفتن عصی بالفتح نافرمانی کردن عمی بالضم
کوران عمی بالکسر و تشدید یا درماندگی و درمانده شدن به سخن خلاف بیان و راه و نبر دانستن چیزے
و عاجز شدن از استحکام چیزے و بالفتح نام برادر عذنان

باب الغین مع الالف

غبراء زمین و کبک ماده و زمین بسیار درخت و نام اسپی است و درختی است که میوهٔ آنرا غبیرا گویند غبیراء
بالضم شراب گاورس و میوهٔ ایست که آنرا سنجد گویند و درخت آنرا غبرا گویند و بعضی بعکس گفته اند غثاء بالضم
و تخفیف ثاے مثلثه و تشدید آن گیاه آب آورده و کف آب و هلاک شده و ورق پوسیدهٔ درخت
که با کف سیل آمیخته باشد غداء بالفتح طعام چاشت خلاف عشاء و به تشدید دال نام مردے غذاء
بالکسر خوردنی که بدان نشو و نماے تن و قوام بدن است و بچه هاے گوسفند و بز و بدین معنی جمع غذی
بر وزن غنی است غذا بے همزه بول شتر نر غرماء بالضم و فتح را مسافران غرباء بالضم و فتح را قرضداران

و قرض خواهان غراء بالکسر سریش وکسی که چهار پا نداشته باشد غرا بالفتح ولی همزه هرچه طلا کنند
و هرچه چسپیده باشد و سریش که از ماهی برآورند و بچه گاو و بچه هر چیز و لاغر غزاء بالکسر رفتن بر جنگ کفار
غشاء بالکسر پرده و غلاف زین و شمشیر و جز آن غضا بالفتح جمع غضاة و آن درختی است صحرائی مانند
درخت کنار غطاء بالکسر آنچه بدان پوشیده شود چیزی غلاء بالفتح گران شدن نرخ کالا و ماهی است کوتاه
و آنکه تیر را دو ماند از دو تیری که در رفتن بلند شود و دور رود غمیصا بضم غین و فتح میم یکی از دو ستاره
شعری غماء بالفتح آنکه بی‌هوش گردد و مفرد و جمع هر دو آمده و آنچه اسپ را بپوشانند تا عرق کند
و بالکسر سقف خانه و جز آن که بالای خانه کنند غناء بالفتح فائده و سود و بی‌نیازی و کفایت و بالکسر
سرود و غنی بالکسر توانگری و بی‌نیازی غوغا بالفتح ملخ و مردم بسیار آمیخته و مردم فرومایه و همچنین غانه

باب العین مع الباء

غاب بیشه شیر جمع غابه غب بالکسر و تشدید با عاقبت و پایان چیزی و باب آمدن شتر یکروز در تشنه
بودن یک روز و در هفته یکبار زیارت کسی کردن و یک روز تپ آمدن و یک روز نیامدن و هر که یک روز
آید و یک روز نیاید و بالفتح یک روز در میان آب خوردن چهارپا و بالضم دریای موج زنان که آبش از
ساحل بگذرد و به صحرا ریزد و زمین نشیب غبغب بالفتح هر دو غین نبتی است و کوبچه‌ایست بمنا و گوشت آویخته
زیر ذقن که آنرا طوق گلو نیز گویند و بدین معنی است غبب به فتحتین غلیب بالضم و فتح با و سکون یا موضعی است
بمدینه و ناحیه‌ایست به یمامه غرب بالفتح دلو بزرگ و ظرف که در آن آب کنند و تیزی تیغ و زبان و تیزی
هر چیز و تیز رفتار اسپ یا اول رفتار و اسپ تیز رو و جای فرو شدن آفتاب و ماه و جز آن و رفتن و دور
شدن و اول چیز و کناره آن و تیزی و رگی است در چشم که همیشه آب از آن روان باشد و نه ایستد
چون ناسوره و اشک و جای روان شدن اشک و روان شدن اشک از چشم و آبله که در چشم میشود و ورم که
در گوشه چشم میباشد و بسیاری آب دهان و تری آب دهان و درختی است در غرب بزرگ و خار دار و بمعنی
آب خورانیدن و پیش چشم و پس آن و فراق و دوری و بالضم برآمدن از وطن و دور رفتن از
جای خود و بفتحتین درختی است که آنرا بفارسی بید نده گویند و شراب زرد و نقره و جام نقره و قدح
و بیماری است که گوسپند و بز را میشود و آبی که از دلو چکد میان حوض و چاه و کبودی چشم اسپ و
بوی آب و گل و سهم غرب بطریق اضافت و بطریق صفت تیری که اندازه آن معلوم نباشد و بفتحتین
غریب نام موضعی است و بالضم و تشدید رای مفتوح کوهی است بشام غروب بالضم فرو شدن
آفتاب و ماه و جز آن و مجاری اشک و تیزیهای دندان و آبداری آن و بدین دو معنی جمع

غرب است غارب میان کوهان و گردن شتر و میان دو دوش آن از گردن غوارب جمع و غوارب الماء
یعنی تیزیهای موجهای آب غراب بالضم زاغ غربان بالکسر جمع و تیزی تیر و تیغ و برف و لقب مردی است
و کوهی است و موضعی است به دمشق و نام اسپی است و پس گردن و سر دو طرف استخوان سرین اسپ و شتر و جز آن که
بطرف استخوان پیوسته است و هر دو طرف را غرابان گویند و رجل الغراب چیزیست که بر پستان ناقه بندند
تا شتر بچه شیر نخورد و گیاهی است کثیر النفع که آنرا بزبان بربر اطریلال گویند و برای ازالهٔ بهق و برص
مجرب است غریب دور و بیگانه و مسافر و هر چه نادر باشد غربیب بالفتح سخت سیاه غرابیب جمع
و بالکسر نوعی است از انگور خوب غضب بالفتح بستم گرفتن چیزی را و قهر کردن بر کسی و بسختی و شدت
دور کردن موی و پشم از پوست غضب بالفتح گاو و شیر و چیز بسیار سرخ و سرخ غلیظ و سنگ سخت و
بفتحتین خشم گرفتن غضوب بالفتح بسیار غضبناک از انسان و مار بدگشنده و زن و شتر بادهٔ ترش روی
و نام زنی است غضاب بالکسر و الضم خاشاک که در چشم می افتد و بیماریست و آبلها که برآید و بالکسر
موضعی است غلب بالضم باغهای بسیار درخت که درختانش بیکدیگر پیوسته و درهم شده باشند
و بالفتح و بفتحتین سطبر گردن شدن و بالفتح و کسر لام مرد چیره و سطبر گردن و بفتحتین غالب شدن غلاب
بالفتح نام مردی است و نام زنی است و برین تقدیر مبنی است بر کسر و بالفتح و تشدید لام مرد بسیار غلبه
غالب چیره و زبردست و نام مردیست و موضعی است پائین مصر غهب بفتحتین غفلت و بی آگهی فراموشی
و بی قصدی غیهب بالفتح تاریکی شب و اسپ و جز آن که سخت سیاه باشد و مرد غافل و گران و ناگوار
و کند فهم و پوشش بسیار پشم غیب بالفتح ناپدید شدن و زمین پست و شک و گمان و پیه و چربی
و بفتحتین و بالضم و تشدید یاے مفتوح ناپدید شدگان جمع غائب

باب الغین مع التاء

غادیة ابری که بامداد برآید و باران بامداد غادیات و غوادی جمع غاملة شتر و بدی گزند غارة
تاراج و اسپان غارت کننده غاغة گروههای پراگنده و انبوه و درهم و درآمیخته از هر طائفه غانیة
زنی که بحسن و جوانی بی نیاز باشد از زیور و زینت یا بی نیاز باشد بشوهر از مردان دیگر و زن جوان عفیفه و مستوره
که خواهش مردان داشته باشد خواه شوهر داشته باشد و خواه نباشد غایة نهایت چیزی و رایت و علم غابة
بهای موحده بیشه و نام جائیست بحجاز و زمین نشیب غاشیة قیامت و آتش دوزخ و بیماری که در اندرون
شود و چرمی که بالای دستهٔ شمشیر پوشانند و سائلان و زیارت کنندگان و دوستان که پیش کسی
آیند و آهنی که بالای چوب پس پالان میباشد و بیهوشی کننده و پوشاننده غالیة خوشبوئیست

معروف مرکب از مشک و شکر و عنبر و کافور و دهن البان غباوة بالفتح بی فهم و کند ذهن شدن
غبطة بالفتح والکسر آرزو بردن بحال کسی بی آنکه زوال او خواهند بخلاف حسد غبرة بالضم تیرگی
و بفتحتین گرد و غبار و زمین بسیار درخت غبیثة بر وزن هریسه سکه و شیر بهم آمیخته غثاثة بالفتح
و غثوثة بالضم لاغر شدن غدة بالضم و تشدید دال گوشت پارهٔ مانند گره که در گوشت می باشد
هر پارچه سخت که در عصب بهم رسد غدوة بالضم میان طلوع فجر و آفتاب غداة بالفتح بامداد غرة
بالکسر و تشدید را فریفتگی و کار نا آزمودگی و بضم اول ماه و سپید قوم و سپیدی پیشانی اسپ بزرگتر
از درمی و اول و بهتر از هر چیز و غلام و کنیزک غرزة سرشت طبیعت غرارة بالفتح نا آزموده و ناتجربه کار
شدن و فریب خوردن و بالکسر جوال غرائر جمع و صاحب سراج گوید گمان برم که بدین معنی فارسی باشد
غرغرة بفتح هر دو غین آمد و شد کردن آواز در گلو و جان در حلق و آب گردانیدن در گلو و آواز یکه
از گلو گرفتگی باشد و آواز دیگ در وقت جوش و شکستن استخوان بینی و سر شیشه و چینه دان
و بضم نیز آمده و حکایت آواز شبان غرامة بالفتح تاوان و تاوان زده شدن و آنچه ادای
آن لازم باشد غربة بالضم دور شدن از وطن و شهر خود غرفة بالفتح یکبار آب برداشتن
بدست و بالکسر نوعی از برداشتن آب به مشت و بالضم یکمشت آب و بالاخانه برکنار بام که آنرا
بفارسی پرواره گویند غرفات بالضم و سکون را و ضم آن جمع غربلة بالفتح بغربال
بیختن و بریدن و کشتن غزارة بالفتح بسیاری و بسیار شدن شیر و آب و میوه و جز آن
غزالة بالفتح آفتاب و آهو برهٔ ماده و غزالة الضحی اول چاشت غزة بالفتح و تشدید زا شهری
در حد شام نزدیک فلسطین مدفن هاشم جد حضرت رسول عم و مولد امام شافعی رض غسالة
بالضم آبی که بدان روی و دست شویند و آب مستعمل و هر آبی که بعد از شستن بجای
افتد غشاوة بالکسر پرده و بالفتح والضم نیز آمده غصة بالضم و تشدید صاد اندوه گلوگیر
غضارة بالفتح گل چسپنده و نعمت و فراخی عیش و ارزانی و مرغ سنگ خواره نام
قبیله ایست غضاضة بالفتح و غضوضة بالضم تازگی و تازه شدن غفارة بالکسر ابری
که بالای کوه ایستاده باشد و پوست پاره که در سوراخ گوشهٔ کمان کنند و سر زه در آن
اندازند و سراغوج که زنان زیر مقنعه کنند به جهت وقایهٔ چرک و روغن و جز آن غلظة و غلاظة
بالکسر سطبری و درشتی و غلظ بفتح و ضم نیز آمده غلة بالفتح و تشدید لام درآمد هر چیز از حبوب
و نقود و جز آن و اکثر استعمال آن در حبوب است و بالضم تشنگی و سوزش درون و پیراهن

زیره زره غلالة بالکسر پیراهنیکه زیر زره وجامه پوشند غلمة بالضم تیز شهوت شدن و بالفتح تیزی شهوت وغلبهٔ آن وبالکسر کودکان نزدیک به بلوغ رسیده جمع غلام غلوة بالفتح مقدار یک تیرانداز غلت بفتحتین سهو وغلط کردن غلبة بفتحتین چیره وزبردست شدن غلغلة بالفتح هردو غین شتاب رفتن وموضعی است وبالضم هردو غین شور وغوغا وبدین معنی فارسی است غمة بالضم وتشدید میم اندوه وکار پوشیده وته دریا وتنگ هر چیز غمامة بالفتح ابر سفید وبالکسر خریطهٔ پوزبند دهان شتر غموضة بالضم پست افتادن زمین وپنهان شدن وسخن از فهمیدن دور شدن غمرة بالفتح سختی و انبوهی مردم وبسیار آب وبالکسر تشنگی غمارة بالفتح انبوه شدن مردم وبسیار شدن آب غمزة بزاء معجمه بچشم وابرو اشاره کردن وسخت فشردن غنة بالضم وتشدید نون آواز بینی غنیمة مالی که از کفار بزور بدست آرند ومرادف مغتنم غوایة گمراهی غیابة انچه بپوشد چیزی را وغالب شدن وتگ چاه ووادی وغیابات الجب اطراف چاه که آدمی دران پنهان شود غیبة بالفتح ناپدید شدن وبالکسر بدگوئی پس مردم وکار نیک یا بد واکثر در بد استعمال کنند غیضة بالفتح بیشه وجنگل غیرة بالفتح رشک بردن وبالکسر رشک ودیت

باب الغین مع الثاء

غافث نام دارو نیست غبث بالفتح مسکه وپنیر بهم آمیختن غث بالفتح وتشدید ثاء لاغر وفاسد وتباه شدن چیزی ورفتن ریم وخون از جراحت وبدین معنی آمده وغثیث غرث بالفتح گرسنه شدن وبفتحتین گرسنگی غراث بالکسر گرسنگان غلث بالفتح آمیختن وآتش برنیاوردن از آتش زنه غلیث جو وگندم بهم آمیخته وهر چیز آمیخته غوث بالفتح فریاد وفریادرس وقبیلهٔ از یمن غواث بالضم فریاد و فریادرس غیاث بالکسر فریادرسی وفریادرسنده غیث بالفتح باران وباریدن وبارانیدن

باب الغین مع الجیم

غج بالفتح فروخوردن ابر آب را غلج هموار ویکسان رفتن اسپ غمج فروخوردن آب غنج بالضم وبفتحتین کرشمه وناز وبفتحتین کرشمه وناز کردن ومرد پیر غوج دوتا شده وخمیده شدن وفرس غوج اللبان یعنی اسپ فراخ سینه

باب الغین مع الدال

غدد بالضم وفتح دال گرههای گوشت جمع غدة وبفتحتین مرگی وطاعون شتران غرد بالکسر والفتح نوعی از سماروغ وبنائی که متوکل عباسی در سرمن رای ساخته وبفتحتین گردانیدن آواز در گلو وآواز طرب انگیز

بلند کردن و نوعی از سماروغ و همچنین غراد بالفتح غرقد بالفتح درختی است بزرگ که بعضی آنرا عوسج نیز
گویند و سفیدی تخم مرغ بالای زرده و بقیع الغرقد گورستان مدینه که در انجا درخت غرقد بسیار میباشد
غمد بالکسر نیام کارد و شمشیر غماد و غمود جمع و بالفتح در غلاف کردن شمشیر و جز آن و پوشیدن عیب
کسی و بلند شدن آب چاه و بسیار شاخ شدن درخت غرقد چنانکه خارهای او ننماید و رفتن آب
چاه و بفتحتین بسیار شدن آب چاه و کم شدن آب آن غامد کشتی پر و چاه که آب آن بجوشد و
بر جهد و بدر قبیله ایست غید بفتحتین کج شدن گردن و میل کردن آن و نازک و نرم شدن اندام

باب الغین مع الذال

غذ بالفتح و تشدید ذال ریم کردن جراحت و روان شدن آن از زخم غاذ به تشدید ذال رگیست در چشم که
همیشه چرک ازان روان شود و نه ایستد غلنذ بمعنی غلیظ غانذ بکسر نون گلو و جای بر آمدن آواز +

باب الغین مع الراء

غار شگاف کوه که بخانه مانند باشد و شگاف عمیق در کوه بسوی پستی و زمین پست و سوراخی که جانور صحرائی
دران ماوا کند و لشکر و جمع کثیر از مردم و برگ درخت انگور و درون دهن و نام مردی است و پیمانه ایست
اهل دمشق را و آن صد قفیز است و رشک بمعنی مرادف غیرت است و درختی است بزرگ کثیر النفع که بازهر
گزندگی مار است و روغن آن بنهایت نافع است و غاران فرج و دهن و دو استخوان که چشم دران میباشد
غائر زمین پست و فرو رفته از هر چیز غبر بالضم بقیهٔ شیر در پستان و بقیهٔ خون حیض و بقیهٔ هر چیز و
بالکسر کینه و پوست بر آوردن و فراهم آوردن جراحت و بعد ازان شگافتن و تباه شدن و بیماریی
که در درون سم شتر شود و نام آبی است و داهیة الغبر بلای بزرگ که مانند آن یافته نشود و آنکه اول عناد
کند و بعد ازان برگردد ازان و اقرار کند بگفتهٔ دیگری و بالفتح و بکسر با جراحتی که پوست بر آرد و به شود
و بعد ازان بشگافد و تباه شود و بالضم و فتح با نام مردی است و نوعی از ماهی است و غبر الحوض
و غبر اللیل بالضم و تشدید با بقیهٔ آب در حوض و بقیهٔ شب و روندگان و آیندگان و باقی ماندگان
جمع غابر غبور بالضم باقی ماندن و مکث کردن و درگذشتن و آمدن غابر آینده و رونده و باقیمانده
و نام مردیست غبار بالضم گرد و نام مردیست غثر بالضم مرد فرومایه غدر بالفتح بیوفائی کردن
و آب چشمه خوردن و بالضم بیوفا و بفتحتین جای درشت سنگناک که جانور دران سوراخ
نتواند کرد و سوراخهای گذاره در زمین و تاریک شدن شب و آشامیدن آب باران و سیر
شدن گوسفند در چراگاه در اول رستن گیاه و بسیار شدن زمین سنگناک در جائی و پس ماندن ناقه از

در جل ثبت الغدر مردی که در جنگ و جدال و جز آن ثابت و قائم باشد و بالضم و فتح دال شهریست به یمن
غادر بیوفا غدور بالفتح و غدار به تشدید دال بسیار بیوفا غدیر پارهٔ از آب که از سیل باز مانده و در جائی
فراهم آمده باشد و شمشیر و نام مردیست و وادیست بدیار مصر و بالکسر و تشدید دال بسیار بیوفا غدائر گیسوهای
تافته جمع غدیره غر بالفتح و تشدید را فرلیقتن و دانه که مرغ در دهن بچه اندازد و شگاف زمین و جوی
باریک در زمین و شکن جامه و در پوست و موضعیست ببادیه و تیزی شمشیر و بالکسر مرد کار نا آزموده و نا تجربه کار
و بالضم مرغی است که در آب میباشد و چیزهای باطل جمع غار و سپید پیشانیها و بزرگان و مشاهیر جمع آغر
غرور بالضم فرلیقتن و فریب و شکنهای جامه و جز آن جمع غر که مذکور شد و بالفتح فریبنده و دنیا و شیطان
و آنچه بدان غرغره کنند اراده و به غریر خوی نیک و ضامن و جوان کار نا آزموده غرر بفتحتین خطر و گره و شرطیکه
در بیع و جز آن کنند و بالضم و فتح را جمع غره و معنی آن گذشت غرار بالکسر کمی و نقصان در هر چیز و کم شدن
و نقصان و کمی کردن در رکوع و سجود و کمی کردن در اسلام و روش و طرز و نمونه و اندکی از خواب و غیر آن
و شتاب و تیزی شمشیر و نیزه و تیر و جز آن و تیری که بدان تیرهای دیگر راست سازند و مقدار و مدت چیزی و کم
شدن شیر و کاسد شدن بازار و خورش دادن مرغ بچه را و بالضم کوهی است بتهامه غرغر بالکسر گیاهیست
و ماکیان دشتی و ماکیان حبش غزیر بسیار از هر چیز و باران بسیار و چاه و چشمهٔ بسیار آب و اشک غسر بالفتح سختی و دشواری
کردن بر قرضدار و جماع کردن شتر بناقه بغیر شهوت و پوشیده و مشتبه شدن کاری و بالفتح و کسر سین کار
پوشیده و مشتبه و بفتحتین آنچه با آب از چوب و خس در چشم افگند غضار بالفتح گل چسپنده و بالضم نام کوهیست
غضوله بر وزن جعفر گل چسپنده و درختی است و نام آبی است و قبیله طی را و بفتحتین و تشدید واو شیر
درنده غضیر سبز و نازک از هر چیز غاضر پوست نیکو پیراسته و دباغت کرده و بیگاه رونده در طلب
کارها و حوائج خود غضر بالفتح برگشتن از چیزی و بازداشتن و منع کردن کسی را و بریدن چیزی را و بر کسی
مهربان شدن و از برای کسی پارهٔ از مال او بریدن و بفتحتین ارزانی شدن بعد از تنگی و گرانی غضنفر
شیر درنده و مرد سطبر جثه و مرد درشت غفر بالفتح پوشیدن و آمرزیدن گناه و در آوردن و پنهان
کردن متاع در ظرف خود و تازه شدن جراحت و باز گردانیدن بیماری و پوشیدن موی سفید بخضاب
و بدین معنی بفتحتین فا نیز آمده و یکی از منازل ماه و آن سه کوکب است خرد در میزان و چیزی است مانند جوال
و موی زرد ساق و پیشانی زن و بفتحتین فا نیز آمده و بالضم بزغاله کوهی و قلعه ایست به یمن و بالکسر
بچهٔ گاو و جانوری است خرد و بفتحتین گیاههای خرد و موی گردن و قفا و موی هر دو طرف ریش و پرزه
بر آوردن جامه غافر پوشنده و آمرزنده غفور بسیار بخشاینده غفر بضمتین جمع وی نامی است از نامهای حق تعالی

غفیر بالضم وفتح فا نام مردیست و بالفتح وکسر فا خود آهنی که تمام سر را بپوشد وجم غفیر بفتح جیم وتشدید میم جمعی کثیر که روی زمین را بپوشد یا جمعی که مادرای ایشان نتوان دید وجماعه غفیر نیز گویند غفار بالکسر پدر قبیله ایست ازان قبیله است ابوذر رض و بالضم موی زرد ساق وپیشانی وموی گردن وقفا وموی هر دو جانب ریش و بالفتح وتشدید فا بسیار پوشنده وآمرزنده ذنوب نامیست از نامهای حق تعالی غمر بالفتح آب بسیار وفرو رفتن وبالا شدن آب به بسیاری وانبوهی وکینه کردن وتشنه شدن بفتح میم نیز آمده وجوانمرد فراخ خوی واسپ نیکو ودریای بسیار آب وجامه تمام وجمع کننده مردم بادان وکار نا آزموده بهر سه حرکت نیز خوانده اند واغمار جمع غمر البرد وغمر الخلق فراخ چادر فراخ خو وجوانمرد وبسیار خیر و بالضم زعفران و بالکسر کینه وتشنگی وبفتحتین جمع کننده ویکجا آرنده مردم ومرد نا آزموده کار وبوی گوشت گندیده وچربی که بدست چسپد وکینه وچربی گرفتن دست وگردن و بالضم وفتح را اشخیتها جمع غمره وقدح کوچک غامر زمین خراب وزمین که زیر آب مانده باشد خلاف عامر وکسی که خود را در سختی وانبوهی افگند غمیر گیاه سبز که در زیر گیاه خشک برآمده غنجار بالضم لقب محمد بن احمد النجاری صاحب تاریخ بخارا غندر بالضم وفتح دال وضم آن فربه وسطبر ونازک ومبرم الحاج کننده ولقب مردیست غور بالفتح قعر وتگ هر چیزی وزمین پست وزمین تهامه ونزدیکی یمن وآب فرو رفته ودر زمین وفرو رفتن آب وفرو شدن چشم بمغاک ودر زمین غور شدن آفتاب وگرم شدن روز ومنفعت رسانیدن و بالضم ناحیه ایست به ملک عجم وپیمانه ایست اهل خوارزم را که بدان زمین را پیمایند وآن مقدار دوازده فرسنگ است غویر بالضم وفتح واو نام آبی است قبیلهٔ بنی کلب را وغار خرد غیر بالفتح منفعت رسانیدن وباران دادن وآب خورانیدن باران زمین را وبمعنی جز ۞ دیگر مغائر آمده غیور بالفتح بسیار رشک برنده بر اهل خانهٔ خود وجز آن غیار بالکسر غیر یک دیگر شدن ومبادله کردن وعلامت اهل کتاب چون زنار وپارچهٔ زرد که بر جامهٔ نزدیک بدوش دوزند وجز آن

باب الغین مع الزاء

غرز بالفتح رکاب چرمی که بر پالان نهند وسوزن زدن وبه سوزن دوختن وکم شیر شدن ناقه وپای در رکاب گذاشتن واطاعت سلطان کردن بعد از عصیان ودم فرو بردن ملخ در زمین برای تخم دادن وشاخی که در شاخهای درخت انگور بدوزند تا بآن پیوند دغرز جمع وبفتحتین نوعی از گیاه شام که گیاه آن بگیاه اذخر ماند غریز بالضم وفتح را نام آبی است غراز بالفتح موضعی است غارز ناقه کم شیر وملخ که دم بر زمین فرو برده باشد برای تخم دادن غز بالضم وتشدید زا کنج دهن وگروهی از ترکان که در وقت سلطان سنجر در خراسان خروج کردند وسلطان را در بند داشتند ومدتی حکومت در انجا

نمودند و فتنهٔ عظیم در خراسان روداد غمز بالفتح به چشم و ابرو و مژگان اشاره کردن و غمازی کسی کردن
و عیب کسی را آشکارا کردن و انگشت به چیزے فرو بردن و فشردن و لنگیدن چارپا و پا کشیدن آن و دست
بر پشت گوسپند نهادن تا لاغرے و فربهی آن معلوم شود و بفتحتین مال زبون و مرد ضعیف غموز بالفتح
ناقه که بر کوهان آن دست نهند برائے دانستن فربهی و لاغری مرادف عروک و شکوک غماز بالفتح و تشدید
میم عیب جوئے و خبر مردم برندہ پیش کسے غوز بالفتح آهنگ و قصد و آهنگ کردن

باب الغین مع السین

غلس بالفتح نام ناقه ایست و بفتحتین خاکستر گون و تیره رنگ شدن غمیس بالضم و فتح با بر گرد و بسته
غرس بالفتح درخت نشاندن و درخت در زمین نشانده شده اغراس جمع و بیر غرس چاهی است
بمدینه و وادی الغرس وادیست نزدیک لفدک و بالکسر آب غلیظ مانند آب بینی و بانچه بیرون آید
از زخم و پوست تنگ که بر بچهٔ شتر و جز آن وقت زائیدن باشد اغراس جمع و زاغ سیاه غراس بالفتح
آنچه بوقت خوردن دارد از خورندهٔ داره و بریزد و بالکسر وقت نهال نشاندن و نهال نشانده شده غریس
پشئے که او را خوانده شود برای دوشیدن بکلمهٔ غرس غرس غسس بالضم و تشدید سین ضعیف و لئیم و ناکس
و بالفتح در شهرها در آمدن و گذشتن و عیب کردن و کشتی در آب فرو بردن و راندن گربه و کلمهٔ غس گفتن او را
غساس بالضم بیماریست که شتر را میشود غسیس رطب تباه و زبون غطریس غطریس بالکسر
مرد ستمگار و متکبر غطس بالفتح آب فرو رفتن و فرو بردن و بدهان آب خوردن از ظرف غطوس
بالفتح مرد دلیر و قدم پیش گذارنده در سختی و جنگ غلس بفتحتین تاریکی آخر شب غمس بالفتح آب فرو بردن
و فرو رفتن ستارهٔ غموس بالفتح سوگند دروغ دانسته که سوگند خورنده را در گناه غوطه دهد و بآتش
فرو برد و سوگندی که بدان مال غیر حق کسے ضائع شود و کاهنت و زخم گذاره و ناقه که بار شکم او تا وقت زادن
پیدا نباشد غمیس بالفتح گیاه که زمین را پوشد و رهگذر که جائے آب میان تره زار و بیشهٔ پر درخت و گیاه
و شب تاریک و تاریکی و چیزے که بمردم ظاهر و آشکارا نباشد و بالضم و فتح میم نام موضعے است

باب الغین مع الشین

غبش بفتحتین بقیهٔ شب و تاریکی آخر شب غرش بالفتح میوهٔ درختی است غش بالفتح و تشدید شین
خیانت کردن و خیر خواهی خالص و بے غرض نکردن و ظاهر کردن خلاف آنچه در دل باشد و رجل
غش مرد بزرگ ناف و بالکسر خیانت و ندم خیر خواهی و کینه و بد درونی و خبث باطنی و بالضم منافق
و خیانت کننده و بدخواه غشش بفتحتین تیرگی غشاش بالکسر و الفتح شتاب و بالکسر اول تاریکی

د آخر آن و چیز اندک غطش بالفتح تاریک شدن شب و آهسته و نرم رفتن از بیماری و پیری و بفتحتین
ضعیف بصر غمش بالضم تاریک شدن چشم از گرسنگی و تشنگی و بعضے گفته اند که بعین مهمله ضعف بصر
که ذاتی باشد و بغین معجمه ضعف بصر که عارض شود

باب الغین مع الصاد

غبص بفتحتین بسیار شدن حرکت چشم غصص بفتحتین بگلو در ماندن طعام و جز آن بالضم و فتح صاد
جمع غصه و معنی آن گذشت غمص بالفتح و بفتحتین خرد و حقیر شمردن و سستی کردن در حق کسے
و عیب کردن و شکر نعمت نکردن و بفتحتین روان شدن چرک از چشم غموص بالفتح سوگند دروغ
و نام قلعه ایست از هفت قلعهٔ خیبر که حضرت پیغامبر صلعم از کفار گرفته و نام ستاره ایست و آن شعرے
غمیصا است که دیده نمے شود و شعرے غبور که ستارهٔ دیگر است دیده میشود غوص بالفتح در آب
فرو شدن و ناگاه بر چیزے فرود آمدن غواص بالفتح و تشدید واو بدریا فرو شونده براے
طلب مروارید غائص بآب فرو رونده

باب الغین مع الضاد

غرض بالفتح تنگ و پیش بند شتر بستن و از شیر باز کردن بزغاله را پیش از وقت و پر کردن ظرف را
از آب و کم کردن آن از پری و نیمه کردن ظرف و تازه چیدن میوه و تازه بریدن و پیش بند و تنگ
پالان شتر مرادف غرضه بالضم و بالکسر تازه شدن چیزے و بفتحتین نشانه تیر و خواست و قصد
دل تنگ و ملول شدن و ستوه آمدن و آرزومند شدن و ترسیدن غریض تازه و آب باران
و نوباوه و شگوفه و هرچه سفید و تازه باشد غض بالفتح و تشدید ضاد چشم خوابانیدن و فرو داشتن آواز
و تحمل کردن و برداشتن مکروه و نقصان کردن و از قدر کسے کم کردن و همچنین غضاض بالکسر جوانی
و چیزے تازه و بچهٔ گاو نوزاینده و شگوفهٔ نازک غضیض تازه و شگوفه نازک غضاض بالفتح
والضم میان بینی غامض زمین پست و مغاک و مرد سست از حمله کردن و کلام پوشیده و دور از
فهم و گمنام و خوار غموض بالضم پست و مغاک شدن زمین و پوشیده و غیر واضح بودن سخن غمض
بالفتح زمین پست و مغاک غموض جمع و سیر کردن و رفتن در زمین و شمشیر در گوشت پنهان شدن و بالضم
غنودن غماض بالفتح والکسر غنودن غیض بالفتح کم شدن آب و بزمین فرو رفتن و فرو بردن آب و
کم شدن قیمت کالا و غذا و کم شدن بزرگان و بچهٔ ناتمام خلقت که از شکم افتد بالکسر شگوفه

باب الغین مع الطاء

وشادی و آرزو بردن بحال کسے بے آنکه زوال آن خواهند ازان ضبیط زمین هموار و نام وادی و پالان شتر که بروے هودج بندند غبط بالضمتین جمع غبط بالفتح و تشدید طا غوطه دادن بآب و غریدن و آواز کردن شتر غطیط بالفتح آواز کردن شتر و آواز خرخر کردن خفته و گشته شده و خفه کرده غطاط بالفتح مرغ سنگ خوار یا نوعے است ازان که پشت و شکم او تیره رنگ است و اندرون بالها سیاه و بضم اول صبح یا بقیهٔ سیاهی شب و سحر غلط بفتحتین خطا کردن در سخن و حساب و جز آن و بعضے گفته اند غلط بطا خطا در سخن و غلت بتاے دو نقطه خطا در حساب غمط بالفتح خوار داشتن کسے را و شکر صحت و عافیت نکردن و خوار داشتن و شکر بجا نیاوردن نعمت را و کشتن چارپا را و آب بسیار بجرعه خوردن و زمین پشت مغاک غوط بالفتح فرو شدن در چیزے و در آمدن چیز در چیز و کندن و زمین پشت و مغاک غوط بالضم جمع غائط زمین فراخ پست و مغاک بمجاز و کنایه سرگین را نیز گویند اما اکثر در سرگین آدمی استعمال یافته

باب الغین مع الظاء

غلظ بالفتح زمین درشت و ناهموار و بالکسر و فتح لام سطبری و سطبر شدن غلیظ و غلاظ بالضم سطبر و درشت غلاظ بالکسر جمع غنظ بالفتح اندوه سخت و غم دائم و بفتح نون نیز آمده و مشرف شدن بر مرگ و در محنت انداختن کار کسی را و دشوار آمدن کار بر کسے و سخت اندوهگین کردن کسی را غیظ بالفتح به خشم آوردن و خشم یا خشم سخت یا تیزی خشم و اول آن و نام مردی است

باب الغین مع الفاء

غاف درختی است که میوه تلخ دارد غداف بالضم زاغ سیاه و کرکس بسیار پر و موی سیاه دراز و بال سیاه مرغ و نام مردی است غادف کشتی بان غادوف چوبے که بهر طرف کشتی بندند و حرکت دهند تا کشتی روان شود و آنرا بال کشتی گویند غدف بالفتح بسیار کردن در بخشش نعمت و ارزانی و فراخی غرف بالفتح درختی است که پوست را بدان پیرایند و بفتح را نیز آمده و پوست پیراستن بدان درخت بریدن موی پیشانی و بریدن هر چه باشد و بمشت آب بر گرفتن و بفتحتین بیمار شدن شتر از خوردن درخت غرف و گیاه و تمام یا تمام سبز و تازه و بالضم و فتح را جمع غرفه و معنی آن گذشت غراف بالکسر جمع غرفه و پیمانه ایست بزرگ غرلیف نی و علیقه و درخت انبوه و درهم از جنس عسف بفتحتین تاریکی غضروف و غرضوف بالضم سر استخوانهاے پهلو و سر استخوان شانه و اندرون بالای گوش و سر استخوان نرم که خورده شود غضف بالفتح شکستن چوب و شکست انداختن سگ گوش را و شکستن آن و بفتح ضاد نیز آمده و بالضم مرغ سنگ خوار سیاه

و بفتحتین تاریک شدن شب و سستی گوش و درختے ست بهند که بدرخت خرما ماند غاضف نیکو حال غطریف بالکسر مهتر و شریف و جوامرد و مگس و بچهٔ باز غطف بفتحتین فراخی چشم و درازی مژگان غفف بالفتح و تشدید فا آنچه خشک شود از برگ درخت تر غلاف بالکسر پوشش آئینه و شمشیر و شیشه و جز آن غلف بالفتح غالیه کردن موے ریش و موے سر را و در غلاف کردن چیزے را و درختے ست مانند درخت غرف و بالضم و بضمتین جمع غلاف و بفتحتین ختنه ناکردن و فراخی عیش و فراخی سال غیف گروه مرغان غیاف بالفتح و تشدید یا آنکه ریش او بسیار دراز و کلان باشد

باب الغین مع القاف

غاق مرغے ست آبی و کلاغ و بکسر قاف حکایت آواز کلاغ غبوق بالفتح شراب شبانگاه و آخر روز غدق بفتحتین آب بسیار غرق بفتحتین از سر گذشتن آب و مشهور بسکون را است و بکسر را مرد آب از سر گذشته غارق و غریق مردے که آب از سر او گذشته باشد غرنیق بالضم و غرنوق بضم غین و نون و بکسر غین و فتح نون مرغے ست آبی سیاه دراز گردن و بعضے گفته اند کلنگ است یا شبیه بدان و جوان سپید رنگ نیکو و نازک اندام و نام بت و غرنوق موے پیچیده و بهم تافته را نیز گویند غرانیق جمع غسق بالفتح تاریک شدن چشم و اشک ریختن و سخت سیاه شدن شب و بفتح سین نیز آمده و چکیدن باران از سحاب و ریختن شیر از پستان و بفتحتین تاریکی اول شب و چیزے از خوردنی زبون چون ارزن و جز آن غاسق ماه و شب و پروین و قضیب غساق بالفتح و تشدید سین و تخفیف آن چیزے سرد گنده چون زرد آب و جز آن غشق بالفتح زدن بر چیزے نرم چون گوشت و مانند آن عفق بالفتح بآواز کسے جستن و بسیار کسے را بتازیانه زدن و هر ساعت بآب اندر آمدن شتر پے یکدیگر سوار شدن خر بر ماده و برگشتن و هجوم کردن بر چیزے و باران که سخت بلند نبود غافق بکسر فا قلعه ایست باندلس غق بالفتح و تشدید قاف جوشیدن دیگ و شنیدن آواز آن و آواز کردن چرغ و آواز آب چون از جاے فراخ بجاے تنگ روان شود و حکایت آواز کلاغ چون آواز ش گنده شود و بالکسر حکایت آواز جوشش دیگ غلفق بر وزن جعفر جامهٔ غوک و گیاهے ست که برگ آن پهن ست و در آب میباشد و هیش نرم و کمان نرم و لیف خرما و برگ انگور که بر درخت باشد غلق بالفتح در بستن و دور رفتن در زمین و کراهیت و بستگی و مرد

شتر پیر لاغر یا سرخ رنگ و بضمتین در بسته و بفتحتین چیزی که بدان در را بندند و آنرا مغلاق نیز
نامند و بفارسی کلیدان خوانند و مستحق و مالک شدن گرو ستاننده گرو را و آن وقتی است که زر
را به هنگام وعده بدهند و ریش شدن پشت شتر چنانکه به نشود و بالفتح و کسر لام سخن البسته و مشکل
غلاق بالفتح موضعی است و به تشدید لام نام مردیست غمق بفتحتین نم گرفتن بالای زمین و کثرت نم
سبزه و گیاه که از کثرت تری بوی ناک و تباه گردد غهق بالفتح و کسر ها شتر دراز غیهق بالفتح
شتر دراز و نشاط و دیوانگی

باب الغین مع اللام

غزل بالفتح و کسر زا نیزه دراز و مرد نرم اندام و سست خلقت غربال بالکسر پرویزن و مرد سخن چین
بمعنی دف نیز آمده غزال بالفتح آهو بره که بحرکت و رفتار آمده باشد و آفتاب و شعاع آفتاب
دم الغزال گیاهیست که بدان رنگ سرخ کنند و کعب الغزال قسم شکریست سفید و بالفتح و تشدید زا
ریسمان فروش غزل بالفتح رشتن و ریسمان و بفتحتین حدیث زنان و حدیث عشق ایشان کردن و سخنی که
در وصف زنان و عشق ایشان گفته آید و سست شدن و باز ایستادن سگ از بیم آهو بره بعد
از آن که پی او دویده و بدان رسیده باشد و بالفتح و کسر زا مردی که حدیث زنان و عشق ایشان
کند غسل بالفتح شستن و زدن کسی را چنانکه او را درد کند و بسیار جماع کردن با زن و بسیار سوار شدن نر
بر ماده و بالکسر نری که بسیار جماع کند و موضعی است و بالضم موضعی است و بالضم و بضمتین شست و شوی تمام
بدن و بشستنی و بالکسر و الضم آبی که بدان شسته شود و چیزی سر شستنی چون خطمی و گل زرد و
مانند آن غسول بالفتح و تخفیف سین و تشدید آن آبی که بدان چیزی شسته شود و دست شو و سر شو چون
خطمی و اذخر و جز آن غسیل شسته شده و غسیل الملائکه لقب حنظلة بن عامر الراهب که در روز احد
شهید شد و چون جنب از خانه برآمده بود ملائکه او را غسل دادند غطل بالفتح تمام دود در گرفتن آسمان را
و بفتحتین پوشیدن تاریکی شب جهان را غفول بالضم بیخبر شدن و فراموش کردن از چیزی و
گذاشتن چیزی و بالفتح ناقه بیخبر و مرد بسیار بیخبر غفل بالضم آنکه هیچ خیر و بیم شر از و نباشد
و تیر قمار که نشان و علامت و نصیب نداشته باشد و هر چیزی که علامت ندارد و زمین که در و اثر
عمارت نباشد و ستور بی داغ و مرد بی تجربه و آنکه از تیر قمار نصیب ندارد و تاوان نیز ندارد و آنکه
حسب ندارد و شعری که قائلش مجهول باشد و شاعر مجهول و سرگین شتر و بفتحتین بیخبری و فراموشی
از چیزی مراد و غفلت و فراخی عیش غافل بیخبر دگول غل بالکسر و تشدید لام کینه و کینه داشتن

و بالفتح درآمدن و درآوردن و بالضم بندے کہ برگردن نہند و تشنگی و شدت آن و سوزش درون
غلیل کینہ و تشنگی و شدت آن و سوزش درون و دانہ خرمای نرم کوفتہ بجہت ستور غلل بفتحتین تشنگی
سوزش غلول بالضم خیانت کردن در غنیمت و بالفتح طعامے کہ در اندرون شکم بپیرد تا توان رود و گداز
شود غال بہ تشدید لام زمین پست درخت ناک و جای رستن درخت سلم و طلح و گیاہے است غمل
بالفتح تباہ کردن چرم و پوست را خورش دادہ و پیچیدہ بجائے نہادن تا نرم شود و موازان بریزد و خرما
میوہ نیم رس جائے گذاشتن تا برسد و پوشیدن کسی را تا عرق کند و اصلاح کردن چیزے را و بعضے
انگور بر بعضی دیگر چیدن و برہم بستن پارہ گیاہ و بر پارہ دیگر و موضعی است و بفتحتین تباہی زخم و تباہ شدن
آن از بستن عصابہ غول بالفتح ناگاہ گرفتن و ناگاہ ربودن و ہلاک کردن و کشتن و دور شدن و مستی
و دوری بیابان و رنج و مشقت و زمین پست و درختان طلح و خاک بسیار و موضعی است و بالضم ہلاک و سختی
و بلا و ہرچہ ناگاہ فرو گیرد و ہرچہ بدان عقل زائل شود و بار و مرگ و دیوے کہ خود را بنگار رنگ در نظر
نماید و دیوے کہ مردم را خورد و شیطان و ساحر غوائل سختیہا و بدیہا و بلاہا غیل بالکسر بیشہ
و نیستان و درختان و ہر وادی کہ دران آب باشد و بالفتح شیرے کہ زن در ہنگام جماع کردن بہ طفل بدہد
آن بغایت مضر است و بازوی سطبر پرگوشت و کودک فربہ و بزرگ و آب روان بر روی زمین اندر کشتہا رود
و خطی کہ بر چیزی کشند و نام آبی ست کہ در پای کوہ ابوقبیس روان است و گازران دران رخت می شویند و ہر وادی کہ
دران چشمہا روان ست و آنچہ بظاہر نزدیک دیدہ می شود و در واقع دور باشد و نام چند موضعی است و علم جامہ فراخ

باب الغین مع المیم

غتم بالفتح بسیاری گرما کہ نفس را بگیرد غثم بالفتح پارہ از مال نیکو دادن بہ کسے و بالضم نان ریزہ کہ خوردہ شود
غذم بالفتح از مال نیکو پارہ دادن و خوردن چیزے بدشواری و سختی و حرص بفتحتین گیاہے است و
بالضم و فتح ذال معجمہ گیاہے دیگر است غرام بالفتح بدی دائم و پیوستہ و شیفتگی و حرص بچیزی و ہلاک
و عذاب غریم قرضدار و قرضخواہ غرم بالضم تاوان و آنچہ ادائے او لازم باشد مرادف غرامت غسم
بالفتح تاریک شدن شب و بفتحتین سیاہی شب و آمیختگی ظلمت و بالضم و فتح سین پارہ ہای ابر غشم
بالفتح ستم و دادی است و بفتحتین ہمہ جا قطران مالیدن شتر را و ہیزم چیدن در شب غطم
و غطمطم بفتح غین و ہر دو طا بحر اعظم غلام بالضم کودک کہ خطش دمیدہ باشد و بعضی گفتہ اند از
وقت زادن تا رسیدن بکودکی غلمان و غلمہ جمع و پیر دو موی غلم بالفتح تیز شہوت شدن و بالفتح
و کسر لام نیز شہوت غلیم بالضم و فتح لام تصغیر غلام و نام مردے است و بالکسر و تشدید لام مکسور

بسیار تیز شهوت غمّ بالفتح وتشدید میم اندوه و روز و شب بسیار گرم نفس گیرنده و اندوهگین کردن
و پوز خر را الغمامه بستن یعنی پوزبند و فرو پوشیدن ع ابرناک شدن هوا الغموم بالضم جمع غم و ستاره‌های
خرد پوشیده غمم بفتحتین فروگرفتن موی پیشانی و قفا را غمیم علف تر در میان گیاه خشک باشد
و مخلوط شده و شیر گرم غلیظ و ماست شده و کراع الغمیم وادی است میان مکه و مدینه دو مرحله از مکه و
بالضم و فتح میم وادی است بدیار حنظله غمام بالفتح ابر یا ابر سفید و نام شمشیر جعفر طیار رضی الله عنه
و نام اسپی است و بالضم زکام غنم بالفتح پدر گروهی است از قبیله تغلب و بالضم غنیمت گرفتن
و بالفتح و فتحتین نیز آمده و بفتحتین بز و گوسفند غنام بالفتح نام شتری است و بالفتح و تشدید نون نام
دو صحابی است غنیم بالضم و فتح نون نام مردیست غیم بالفتح ابر و تشنگی و گرمی درون چشم و بیماری که
شتر را میشود غیلم بالفتح منبع آب چاه و دختر بشهوت رسیده و وزغ و کشف و نیز موضعی است غیهم بالفتح تاریکی

باب الغین مع النون

غبن بالفتح فریفتن و زیان رسانیدن و نقصان آوردن و خریدن و فروخت ع و جز آن ع فراموشی
و بفتحتین نقصان در رای و عقل و ضعیف رای شدن ع فراموش کردن ع غافل کردن غبین ضعیف رای
غابن سست در کار غثیان بفتحتین برهم زدگی و شوریدگی دل غدن بفتحتین نعمت و نرمی و خواب و
مقدمه خواب و سستی غرن بفتحتین مرغی است و خرچنگ و عقاب یا مرغی است مانند عقاب و بالفتح و کسر را ضعیف
غران بالضم موضعی است غسن بالفتح خائیدن و بالضم ناتوان و غسن ع بالضم و فتح سین جمع غسان
بالکسر موی که طفلان پوشند و بالضم نه دل و بالفتح و تشدید سین تیزی جوانی و پدر قبیله‌ایست از یمن که ملوک
غسان از اولاد اویند و نام زنی است و نام آبی است که گروهی از قبیله ازد بر آن فرود آمدند و بدان
منسوب گشت غسقان بفتحتین زرد آب رفتن از جراحت غسلین بالکسر آبی که بعد از شستن
چیزی و استعمال نمودن بجای افتد مرادف غساله و عرق و زرد آبی که از تن اهل نار روان شود مرادف
غساق و سخت گرم و درختی است در دوزخ غشن بالفتح زدن بعصا و شمشیر غصن بالضم شاخ درخت
خرد باشد یا بزرگ و غصنه بالضم شاخ خرد اغصان و غصون جمع و نام مردی ست و بالفتح بریدن
و گرفتن چیزی را و از حاجت باز داشتن کسی را غضن بالفتح باز داشتن و در بند کردن و بالفتح
و بفتحتین آژنگ و چین پوست و شکن زره و جامه غطفان بفتحتین گروهی ست از قبیله قیس غلیان
بفتحتین جوشیدن غلمان بالکسر جمع غلام و معنی آن گذشت غمن بالفتح پوست بز را در چیزی
نهادن تا موی وی بریزد و میوه نارسیده بجای گذاشتن تا برسد و بر کسی جامه انداختن

فا قاف نیز آمده و ثرقب بثای مثلثه نیز آمده **فرنب** بالکسر و فتح نون موش و بچهٔ موش که از یربوع حاصل شده باشد و یربوع موشی است بزرگ جثه **فیلیاب** بالکسر دهی است بخراسان که آنرا فاریاب نیز گویند

باب الفاء مع التاء

فاقة درویشی و حاجت **فاتحة** اول چیزی و سورهٔ حمد **فائدة** آنچه از دانش و مال گرفته و داده **فاضلة** عطا دران صاحب فضل و فضل جمع **فاحشة** کار زشت و زن زنا کننده و گناه سخت زشت و قبیح و هرچه که در شرع نهی ست **فاقرة** حادثه و اول کار **فاصلة** آخر و تمامی آیه و مهرهٔ بزرگ میان دو مهرهٔ خرد در رشته کشیده و سه حرف متحرک پیش از حرف ساکن چون ضربت که آنرا فاصلهٔ صغرے گویند یا چهار حرف متحرک پیش از ساکن و آنرا فاصلهٔ کبرے گویند و نفقه که فرق کند میان و ایمان او و ثواب او بقصد مرتبه زیاده است بر صدقه دیگر **فارة** موش و نافهٔ مشک **فاطمة** زنی که بچه را از شیر باز گرفته باشد و نام دختر حضرت رسول صلعم **فاغیة** شگوفه حنا یا آنکه شاخ حنا در زمین و از گون کارند و شگوفه که ازان بهم رسد بغایت خوشبو بود آنرا فاغیه گویند **فئة** بکسر فا و همزه گروه **فتوة** بضمتین و تشدید واو جوانمردی **فتیة** بالکسر و فتح یا جوانان جمع فتی و بالفتح و تشدید یا زن جوان **فت** بالفتح و تشدید تا ریزه ریزه کردن نان **فتات** بالفتح زن جوان **فترة** بالفتح سستی و زمان میان دو پیغامبر و ماهیی است که چون آنرا بیابے بمانند سستی در اعضا بهم رسد **فتنة** بالکسر آزمایش و حیرت و گمراهی و کفر و رسوائی و عذاب و گداختن زر و نقره و گمراه کردن و دیوانه شدن و مال و اولاد و مختلف شدن مردم در راهها خود **فجاة** بالضم ناگاه **فجاجة** بالفتح خامی **فجوة** بالفتح شگاف میان دو کوه و جز آن و زمین فراخ و ساخت خانه **فجیعة** درد سخت و مصیبت **فخامة** بالفتح سطبری و بلندی و بزرگی **فدیة** بالکسر آنچه اسیر را بدان بخرند **فدامة** بالفتح **وفدومة** بضمتین درشت و جفاکار شدن و درشتی و جفا **فراسة** بالفتح سوار کار شدن و سواری کردن و دانستن و بالکسر دانائی و شناخت بنشان و نظر **فروسة** و **فروسیة** سواری و اسپ شناسی **فرستة** بالفتح بادی که در گردن و پشت نشیند و پشت را خم کند **فریسة** شکار که شیران گردن شکسته باشد **فرصة** بالفتح بادی که پشت را کوزه و خمیده کند و بالضم نوبت چیزے و نوبت آب و بهره از ان و علتے که خمیدگی پشت ازو بهم رسد و پیروای کار و بالکسر **فرقة** که زن حائض خود را بدان پاک کند **فریضة** گوشت شانه و ستور آدم و رگ گلو **فرجة** بالضم شگاف و کشادگی و بالفتح کشودن **فریضة** فرموده خدا ے تعالے از نماز و روزه **فرضة** بالضم دهانه جوی

وجاے درآمدن کشتی از آب دریا و دہان دوات و سوراخ کہ سر چوب در دران بیاشد فرحة بالفتح شادی وخرمے فرقة بالکسر شاخ پر درگروہے از مردم وفریق زیادہ ازان وبالضم جدائی فرتة بالکسر دروغ وافترا فروة بالفتح پوست سر وپوستین ونام مردے وعلف خشک فرارة بہر سہ حرکت واکردن دندان چارپا تا سال او معلوم شود وفی المثل عینہ فراتہ یعنے شخص او ومنظر او بی نیازی کند از واکردن دندان فرانتة زیرک واستادہ شدن ونیک رفتن اسب ونام شہریست نزدیک سجستان کہ بحال آنرا فراہ گویند از انجاست ابونصر فراہی صاحب نصاب الصبیان فراغة بالفتح پرداختہ شدن از کاری وبالضم آب منی فرات بالضم آب خوش ودرودخانہ ایست نزدیک کوفہ فراشتة بالفتح پروانہ وگل خشک شدہ بعد از رفتن آب از زمین فرزة بالکسر پارۂ از چیز جدا کردن وبالضم نوبت وفرصت وراہ میان تودۂ ریگ فسحة بالضم فراخی فصاحة بالفتح گشادہ سخن شدن وتیز زبان شدن فصیلة ہمہ خویشان نزدیک فضیحة رسوائی فضة بالکسر وتشدید ضاد نقرہ فضیلة افزونی وزیادتی خلاف نقیصة وہنر ودرجۂ بلند فضلة بالضم آنچہ زیادہ ماندہ باشد فضالة بالضم زیادہ ماندہ از چیزے ونام مولای حضرت رسول اللہ صلعم فطرة بالکسر آفرینش ودین واسلام وصدقہ وزکوۃ عید روزہ فطنة بالکسر زیرکی وحذاقت فطانة بالضم زیرک شدن وہمچنین فطونة بالضم وفطانیہ فضاعة بالفتح قباحت فظاظة بالفتح درشتی وغلظت فقاہة بالفتح دانشمند شدن ودریافتن ودانستن فقرة بالفتح استخوان مہرۂ پشت وزیوری کہ بصورت استخوان مہرۂ پشت سازند وپارہ از نثر بمنزلہ مصراع بیت فکاہة بالفتح خوش طبع شدن وبالضم خوش طبعی فکرة اندیشہ فکة بالفتح وتشدید کاف سستی وناتوانی ونادان شدن وستارگان گرد آمدہ ودائرہ شدہ پس سماک رامح کہ آنرا کودکان عرب قصعة المساکین خوانند فلاة بالفتح بیابان خالی از آب وگیاہ وصحراے فراخ فاندة بالکسر پارۂ جگر فلسفة حکیم ودانشمند شدن فلکة بالفتح چرخہ ریسمان وپارۂ زمین گرد وریگ تودۂ گرد وچوبک گرد ومیان سوراخ کہ در میان او کج چرخ می گشتہ وچوب گرد کہ سر ستون خیمہ را بدان می گذارند فلاحة بالکسر برزگرے وکشاورزی فلتة بالفتح کاری اندیشہ وناگاہی فوت بالفتح نیست شدن ورفتن چیزی فوات بالفتح نیستی فوہ بروزن قوہ روناس کہ آنرا روین ورودنگ نیز خوانند فوارة بالضم آنچہ در دیگ جوش کند وبالفتح وتشدید واو بسیار جوشش زنندہ فیلة وفیلولة خطا شدن رای وضعیف شدن آن

باب الفاء مع الثاء

فث بالفتح وتشدید ثا درخت حنظل و گیاہیست کہ از دانۂ آن در سال قحط نان پزند وبخورند فحث

بالفتح تفحص کردن و بکسر جا بنزار خانه شکنبه **فرث** بالفتح سرگین شکنبه فروث جمع و دل برهم زدن زنان آبستن
و شگافتن جوال خرما و پراگنده شدن انچه درو ست و زدن آدمی را چنانکه جگرش پاره پاره شود

باب الفاء مع الجیم

فالوذج بفتح ذال معجمه معرب پالوده اما فصیح نیست و در اصل کلام عرب نیامده بلکه فالوذق و فالوذ آمده
فالج بکسر ثاء مثلثه ناقهٔ باردار فربه و ناقهٔ فربه که باردار نباشد **فتج** بالفتح گم کردن شاخ و شکستن آب گرم را با آب سرد
فج بالفتح و تشدید جیم راه کشاده میان دو کوه فجاج جمع و بالکسر خام و نا پخته و هندوانه که آنرا بطیخ شامی
گویند **فجج** بفتحتین میان هر دو پا کشاده داشتن در رفتار و جدا و دور بودن زه کمان از قبضه **فرج**
بالفتح عورت و اندام مخصوص و رخنه و شگاف و جای ترس و بیم میان هر دو پای اسپ و شهریست
بموصل و وا شدن اندوه و وا داشتن عورت و جز آن و بالضم شهریست بفارس و بالکسر آنکه راز پنهان
ندارد و بضمتین کمانی که از چله جدا و دور باشد و آنکه راز پنهان ندارد و بفتحتین کشایش و همیشه کشاده
عورت بودن و بهم نرسیدن و بهم پیوسته نشدن الیتین آدمی بواسطهٔ کلانی آنها و بالضم و فتح
شگافها جمع فرجه **فروج** بالفتح کمانی که هر دو خانه او کشاده باشد و بالضم جمع فرج و بالفتح و تشدید را
پیراهن کوچک و قبائی که از پس سر شگافته باشند و جوزه ماکیان و بضم نیز آمده **فارج** کمانی که
هر دو خانه اش کشاده باشد و ناقهٔ که بواسطهٔ شهوت الیتین او کشاده باشند و نر او را دشمن و مکروه
دارد **فرناج** بالکسر و نون نوعی از نشانهای شتر و موضعی ست ببلاد طی **فشج** با پایها از هم دور
نهادن در رفتن **فلج** بالفتح نام موضعی ست و پیروزی و رستگاری یافتن و قسمت کردن و دو نیم
کردن و زمین شگافتن بجهت زراعت و خراج و جزیه مقرر کردن و بالکسر پیمانه ایست معروف
و نیمهٔ چیزی و بدین معنی بفتح نیز آمده و بالضم فیروزی و رستگاری و بفتحتین جوی خرد و کشادگی
دندانهای پیش و کشادگی و دوری در میان دو قدم **فالج** بکسر لام شتر جسیم دو کوهانه و تیری که به نشانه
رسد و استرخا و سستی نیمهٔ بدن آدمی بواسطهٔ غلط بلغمی که بدان از حرکت باز ماند و آنرا فلج گویند و پیمانه
ایست که آنرا فلج نیز گویند و نام مردیست **فلوج** بالضم و تشدید لام کاتب و نام موضعی ست **فنج** بفتحتین
معرب فنک و بضمتین پایها کشاده داشتن **فنزج** نوعی از رقص اهل عجم که بعضی دستهای بعضی
گرفته رقص کنند و آنرا پنجه گویند **فنجنج** معرب پودنه **فوج** بالفتح گروه مردم و جز آن و دمیدن
بوی مشک و سرد شدن روز **فهرج** بفتح فا و را شهریست باصطخر بر کنار بیابان معرب پهره
فیلج بوزن صیقل شراب و پیمانهٔ شراب و انچه بدان شراب صاف کنند **فیلج** بالفتح معرب پیک بمعنی شاطر

و گروه مردم و زمین پست و نشیب

باب الفاء مع الحاء

فتح بالفتح گشادن و گشایش و نصرت و آب روان از چشمه و جز آن و مفتوح کردن دار الحرب و میوه ایست
مشابه حبة الخضراء و اول بارانی که در بهار بارد و حکم کردن میان دو کس و بضمتین در فراخ گشاده و شیشه فراخ
سر و شیشه که غلاف و نبه که در سرش گذارند نداشته باشد فاتح فتح کننده و قضا کننده فتاح بالفتح و تشدید
تا حکم کننده و نامی ست از نامهای حق تعالی و نام مرغی ست فتوح بالفتح اول باران بهار و ناقه که
سوراخ پستانش فراخ باشد و بالضم گشایشها جمع فتح فحج بالضم و سکون جیم قبیله ایست فجوح نام
پدران قبیله ایست فحیح بالفتح و کسر حاء اول آواز افعی که از دهان وی آید و کشش آوازی که از پوست آن آید
چون بجائی بساید فحفاح بالفتح نام جوئی ست در بهشت فدح بالفتح گران بار کردن وام کسی را فادح
گران بار و دشوار فرح بفتحتین شادی و سرور و شادمانی کردن و بالفتح و کسر راء شادان فسح بکسر گشاده و
فراخ فسیح بالفتح در دور کام نهادن فشح گشادن میان دو پا و عدول کردن از چیزی فشاح
بالفتح گفتار فصح بالفتح گشاده سخن و درست زبان شدن و آشکارا و واضح سخن گفتن و همچنین فصاحة
و بالکسر عید ترسایان فصیح سخن درست و روان و زبان درست و گشاده و مرد تیز زبان و درست سخن
فضح بالفتح آشکارا کردن عیب و بدی کسی و بفتحتین سفیدی تا بغایت و سفیدی چشم که سرخی
داشته باشد و تیرگی که برنگ غبار باشد فضوح بالفتح و فضاح بالکسر فضیحت و رسوائی
فضائح رسوائیها فضیح رسوا و آنکه مال خود را خوب نگاه ندارد فطح بالفتح پهن کردن و بعصا زدن
و انداختن زن بچه را و تراشیدن و پهن ساختن چوب را و بفتحتین پهنائی سر و بینی و آستن شدن
نخل فطوح بالفتح ناقه بزرگ شکم فقاح بالکسر جمع فقحه و فقحه حلقه مقعد و بالضم و تشدید قاف گل و
شکوفه اذخر و شکوفه هر چیز فقح بالفتح چشم باز کردن بچه سگ و شکوفه دار شدن گیاه و بر حلقه مقعد
زدن فلح بالفتح شگافتن و مکر کردن و زیاده کردن در قیمت تا کسی بدان بها خرد و شگاف فلوح بالضم جمع و بفتحتین
رستگاری و پیروزی مرادف فلاح و شگاف در لب زیرین فلاح بالفتح رستگاری و پیروزی و بقا
ماندن در خیر و نیکی و طعام سحری و نام مردی ست و بالفتح و تشدید لام کشاورز و برزگر فنح آشامیدن
آب را کمتر از سیری فوح بالفتح دمیدن و منتشر شدن بوی مشک و هر بوی خوش و بعضی
گفته اند هر بوی که باشد بوی خوش یا بوی بد و جوش زدن دیگ و دمیدن خون و جوش زدن
سم از خون فیح بالفتح دمیدن بوی خوش و ارزانی فصل بهار و فراخی و ارزانی در بلاد

و بفتحتین فراخ شدن فیلاح بالفتح و کسر ما غارت و بالفتح و تشدید بار پای فراخ

باب الفاء مع الخاء

فتخ بالفتح شست کردن انگشتان پای بوقت نشستن و بفتحتین سستی و نرمی اندامها و پهن و نرم شدن کف دست و قدم فخ بالفتح و تشدید خاء دام شکار فخاخ بالکسر و فخوخ بالضم جمع و موضعی ست بمکه و سستی هر دو پا و بدین معنی فخخ بفتحتین نیز آمده و دمیدن بوی و آواز مرد خوابنده و بدین معنی ست فخیخ و فخ مرادف فخیخ نیز آمده و معنی آن گذشت فدخ بالفتح شکستن سر را فرسخ مقدار سه میل معرب فرسنگ و میل چهار هزار قدم اشتر را هموار فرفخ بفتح هر دو فا خرفه و معرب پرپهن و معنی آن در اصل عریض الجناح ست یعنی عریض پر فرخ بالفتح چوزه مرغ و بچه حیوان و شاخ نو برآمده و از گیاه افراخ و فروخ جمع و کشتی که آماده برآمدن از تخم شده باشد که نزدیک ست که خوشه شود و مرد خوار و رانده شده و مقدم سر و نام مردی ست و بفتحتین ترس و بیم زائل شدن فسخ بالفتح شست و ناتوان شدن و بدانستن و تباهی و فساد کردن در رای و ویران کردن و باز گردانیدن بیع و نکاح و برگردانیدن عزم و پراگنده کردن و فصل و دست از جای خود دور شدن و انداختن جامه و جز آن و فراموش کردن قرآن و مرد ضعیف عقل و ضعیف بدن و آنکه بحاجت و مطلب خود نرسد و اصلاح کار خود نکند و بفتحتین تباه و فاسد شدن فسنخ بالفتح ستم کردن و زدن سر را بدست فشخ بالفتح زیان کردن در بیع فضخ بالفتح سر شکستن و شکستن چیزی میان خالی و چشم کردن و جستن و برآمدن آب از دلو و جز آن فضیخ شراب غوره خرما و شیره انگور و شیری که آب برو غالب و زیاده باشد فضوخ بالفتح شرابی که مست کند خورنده آن را فنخ بالفتح غالب شدن و قهر کردن و خوار داشتن فوخ و فیخ باد بیرون شدن از آدمی و ستور بابانگ و دمیدن بوی مرادف فوخ و بلند شدن باد و فیخ که آواز داشته باشد یا آنکه آواز نداشته باشد

باب الفاء مع الدال

فاد بالفتح و سکون همزه نان در خاکستر گرم کردن و گوشت در آتش بریان کردن و رسیدن رنج و جز آن بدل و بدل کردن خوف و ترس کسی را و بفتحتین درد کردن دل و نالیدن از آن فواد بالضم و همزه دل افئده بر وزن امثله جمع و فواد بالفتح و باد او بمعنی دل نادرست فدید بالفتح آواز یا آواز سخت یا آواز دویدن گوسفند و جز آن فداد بالفتح و تشدید دال سخت آواز کننده و درشت در کلام و متکبر و صاحب صد شتر تا هزار فدفد بضم هر دو فا بلند آواز و درشت در سخن و بفتح هر دو فا صحرا و زمین سخت و درشت و زمین هموار فرد بالفتح تنها و طاق ضد زوج و افراد و فراد جمع فرید یگانه و در بزرگ و هر چیز نفیس

یگانه باشد فرادی جمع **فارد** یگانه وجدا و آهوی ماده که از گله جدا شده باشد و شکر سفید و نیکو و کوهی ست بنجد **فرصاد** بالکسر توت یا توت سرخ یا میوهٔ توت و رنگی ست سرخ **فرصد** بالکسر دانهٔ مویز یا دانهٔ انگور **فرقد** بالفتح بچهٔ گاو وحشی و یکی از دو ستاره که نزدیک قطب اند و بدان راه را شناسند و هر دو را فرقدان گویند و نام موضعی ست به بخارا **فرند** بکسر فا و را شمشیر و جوهر شمشیر و زینت آن و آنرا افرند نیز گویند و جامهٔ ست معروف معرب پرند و دانهٔ انار و بکسر فا و نون توابل و ابزار که در دیگ کنند **فرهد** بالضم درشت و شتاب زده و بچهٔ شیر درنده و کودک فربه و تر یا و بفتح فا نیز آمده **فرهود** بالضم بمعنی فرهد و بچهٔ بز کوهی و نام پدر گروهی ست از نجد که خلیل بن احمد عروضی از آن گروه است **فرهاد** بالفتح نام مردی ست معروف فرهاد جرد دیهی ست بمرو **فساد** بالفتح تباهی و تباه شدن ضد صلاح و گرفتن مال بظلم و تعدی و کشیدن **فاسد** تباه **فصد** بالفتح رگ زدن و عطا برای کسی جاری و روان کردن و اقطاع نمودن **فصید** فصد کرده شده و خون در روده بریان کرده و آنرا در جاهلیت برای مهمان داشتندی **فصاد** بالفتح و تشدید صاد رگ زن **فقد** بالفتح گم کردن و همچنین **فقدان** بالکسر و الضم و گیاهی ست و بعضی گفته اند از گیاهی ست که آنرا فنجنکشت گویند و شرابی که از مویز یا از عسل سازند **فاقد** زنی که شوی یا پسر گم کرده باشد و ناپاینده چیزی **فند** بالکسر کوه بزرگ و پاره از کوه بدراز و بفتح نیز آمده و کوهی ست میان حرمین شریفین و نام مردی ست و لقب شاعری ست و زمین که باران بدان نرسیده باشد و شاخ درخت و گروه جمع و فراهم آمده و نوع و گونه و بفتحتین دروغ و خطا و سستی در رای و گفتار و نقصان و عقل از پیری یا از بیماری **فود** بالفتح یک جانب سر و بسیاری از موی سر نزدیک بگوش و جوال و یک طرف بار که آنرا تنگ بار خوانند و آمیختن و مردن **فواد** بالفتح دل مرادف فواد **فهد** بالفتح یوز فهود جمع و مانند شدن به یوز در خواب کردن و دراز کشیدن و ابن فهد نام فقیه است از فقهای امامیه و بفتحتین خواب کردن و تغافل کردن از چیزی و بکسر تین و بفتح اول مرد شبیه بفهد در خواب و سستی **فید** بالفتح خرامیدن و مردن و رفتن مال و ثابت و بجا ماندن مال برای کسی و خیسانیدن و سائیدن زعفران سوده و موی دراز که بر یوز اسپ بر آید و قلعه ایست براه مکه که فید نام شخصی آنرا بنا کرده **فیاد** بالفتح و تشدید یا مرد خرامنده و بوم نر

باب الفاء مع الذال

فانیذ نوعی ست از حلوا معرب پانید بدال مهمله و بعضی گفته اند شکری ست سپید و سطبر **فالوذ** **فالوذق** معرب فالوده و فالوذج بجیم درست نیست و در اصل کلام عرب نیامده **فخذ** بالفتح ران و بکسر خا

نیز آمده و بران بزدن و چیزی برران رسیدن و قبیلهٔ خرد از خویشان و برادران و در عرب قبیلهٔ بزرگ را شعب گویند بعد ازان قبیله بعد ازان عماره بعد ازان بطن بعد ازان فخذ **فذ** بالفتح و تشدید ذال تنها و یگانه افذاذ و فذوذ جمع و تیر اول از تیرهای قمار عرب و چیزهای پراگنده فنخذ سخت راندن **فلذ** بالفتح بخشیدن چیزی بی مهلت و تاخیر و بی وعده و بسیار کردن عطا یا دادن پارهٔ ازان و بالکسر جگر شتر افلاذ جمع و بالکسر و فتح لام پارهای جگر و گوشت و پارهای طلا و نقره و جز آن جمع فانده بالکسر **فولاد** بالضم معرب پولاد و همچنین فالوذ

باب الفاء مع الراء

فار بالفتح و سکون همزه زمین کندن و دفن کردن و موشان واحدش فاره و بادی که در بازدهی ستور گرد آید و ستور را لنگ کند و بوی خوش که از شتر آید چون گل خوشبوی خورده باشد و آنرا فارة الابل گویند و نافهٔ مشک و بعضی گفته اند صواب آنست که بدین دو معنی بالف باشد **فار** بالفتح و سکون الف گوشت که در میان پیوند اعضا باشد و بدان اعضار الیتام بود **فتور** بالضم نرم شدن بعد از سختی و ساکن شدن بعد از تیزی و سستی آوردن در کاری و نرم شدن و سست شدن مفاصل **فتر** بالکسر فرجهٔ میان انگشت سبابه و ابهام و بالفتح نام زنی ست و فرونشستن گرمی آب و بالضم سفرهٔ از برگ خرما که بر آن آرد بیزند و بفتحتین سستی و ناتوانی و گوشت میان مفاصل که بدان اعضا پیوند یافته اند و مقدار معلوم از خوردنی **فتار** بالفتح بمعنی فتور و بالضم ابتدای نشاء **فاتر** سست و آب نیم گرم و چشم که نظرش تیز نباشد **فاثور** بثای مثلثه طشت و جز آن از رخام یا فضه یا طلا و ظرفی که دران شراب و جز آن کنند و قرص آفتاب و موضعی ست و جماعتی که بسر حد فرستند پس دشمن برای خبر گرفتن و جاسوسان و منزلی ست **فجر** بالفتح آب روان کردن و سپیدهٔ صبح و آن سرخی آفتاب ست در سیاهی شب و برانگیخته شدن بر معاصی و زنا و بفتحتین جوانمردی که کرم و بخشش و احسان و مال و بسیاری آن و بفتحتین جمع فاجر **فجور** بالضم میل کردن از حق و میل کردن از دین و جز آن و از بیماری به شدن و کند شدن بینائی و دروغ گفتن و بی فرمانی و تباهی کردن و ضائع کردن نماز و برانگیخته شدن بر معاصی و زنا کردن و بالفتح مرد بیکار **فاجر** کار بد کننده و مالدار و ساحر **فجار** بالفتح و کسر را فجور و زن فاجره و بالکسر و زنی از روزها که میان قریش و قبیلهٔ قیس حرب افتاده بود و بالضم و تشدید جیم بدکاران **فخر** بالفتح و بفتحتین نازیدن بچیزی و همچنین افتخار و بفتحتین تنگ داشتن **فخور** بالضم نازیدن و بالفتح بسیار نازنده و ناقهٔ بزرگ پستان و کم شیر و پستان سطبر تنگ سوراخ کم شیر و درخت خرما که

بزرگ تنه و سطبر رگ و اسپ بزرگ و دراز قضیب **فاخر** گرانمایه و نیکو از هر چیز و غوره خرماے کلان و
بیدانه **فخیر** فخر کننده با کسی و زبون و مغلوب شده در فخر و بالکسر و تشدید خای مکسوره بسیار نازنده
فخار بالفتح نازیدن و بالفتح و تشدید خا سفال یا سبو **فادر** بز کوهی یا آن جوان آسوده بر کوه و بز کوهی
جوان و درست خلقت و ناقه که جدا شده باشد از شتران **فدر** بالضم و بضمتین جمع فدور بالضم باز ایستادن
گشن از گشنی **فدر** بالفتح باز ایستادن نر از جماع بفتحتین بز کوهی جوان و بفتح اول و کسر دال نادان و چوب
که زود شکند و بضمتین و تشدید را النقره و کودک فربه یا بلوغ نزدیک رسیده **فرار** بالکسر گریختن و ترسیدن
و بالضم بچه میش و نر و بچه گاو وحشی و بهر سه حرکت واکردن دندان چارپا تا سال او معلوم شود
و بالفتح و تشدید را بسیار گریزنده **فر** بالفتح و تشدید را دندان ستور واکردن و دیدن تا سال
او معلوم شود و باز کاویدن و تفتیش کردن از کارے و گریزنده و گریزگان جمع و مفرد آمده
فریر و فرور بالفتح بمعنے فرار بالضم که مذکور شد و نیز فریر دهان و موضع گرفتن رگ و شناختن اسپ و
نیز فرور بالفتح زن گریزنده از مرد **فرفور** بالضم و **فرفر** نام مرغی ست **فرقار** بالفتح مرد سبک و بسیار گو
و آنکه همه چیز را بشکند **فزر** بالکسر لقب مردی از قبیله بنی تمیم و بالفتح پوشیدن و کهنه شدن جامه و شگافتن
و عصا زدن بر پشت کسی و سینه یا پشت کسی بر آمدن و اصل چیزی و رمه گوسفند از ده تا چهل و از سه تا ده و
نام مردیست و مانند غده چیزیست که نزدیک بن ناخن آدمی پیدا میشود و بفتحتین کوز پشت شدن و بالکسر و فتح را
شگافها **فاذر** راه فراخ و مورچه سیاه که درو سرخی باشد **فسر** بالفتح پیدا کردن معنی سخن و واکردن چیز
پوشیده مرادف تفسیر و نظر کردن طبیب بول بیمار را **فشار** بالفتح هذیان و این فارسی ست **فطر** بالفتح شگافتن
و آفریدن و آغاز کردن کاری و پیدا کردن چیزی که مانند آن نبوده و روزه کشودن روزه دار و بالکسر انگور
که سرش نمایان شود و روزه کشائی و روزه کشاینده و روزه کشایندگان مفرد و جمع آمده و بالضم و بضمتین
سماروغ سپید بزرگ که کشنده است و چیزی از زیادتی شیر وقت دوشیدن و بر آمدن دندان شتر و شیر دوشیدن
بانگشت سبابه و ابهام یا با طراف انگشتان و آرد خمیر ناشده بختن **فطور** بالفتح آنچه بدان افطار کنند
فطیر آرد نارسیده و ناخاسته ضد خمیر و چیزے که شتاب کرده شود از رسیدن بدان و نغتی و بلاد و بالضم
و فتح طا نام مردیست و نام اسپی ست **فطار** بالضم شمشیرے که در آن شگاف و رخنه باشد و نیز **فغر**
بالفتح کشادن دهان آن و گلی که شگفته باشد **فقر** بالفتح و بالضم احتیاج و درویشی و بالفتح بریدن بینی
شتر چنانکه باستخوان رسد تا رام شود و کندن زمین و سوراخ کردن مهره برای رشته کشیدن و بالضم
جانب و بالضم و فتح قاف جمع و بالکسر و فتح قاف استخوانهاے مهره پشت جمع فقره و بالکسر و بالفتح

و بکسر قاف درویش که احتیاج پشت او شکسته باشد فقیر درویش که قوت یک روزه و کفاف عیال داشته باشد و مسکین آنکه هیچ نداشته باشد یا فقیر آنکه فی الجمله محتاج باشد و مسکین آنکه بسیار محتاج باشد یا فقیر آنست که زمین باشد و پیشه نداشته باشد و مسکین پیشه ور باشد اما چیزی بهم نرساند که کفاف او شود و مرد پشت شکسته و ابراه کار نیره و جوی گرداگرد نهال فقال بالفتح استخوانهای مهرهٔ پشت از گردن تا کمر و سه بیت از قصیده و نام کوهی ست و ذو الفقار بفتح فا شمشیر عاص بن منبه که روز بدر کشته شد و آن شمشیر بحضرت رسول صلعم منتقل شد و از حضرت با میر المومنین علی ابن ابی طالب عم منتقل شد و لقب مردی ست فکر بالکسر اندیشه و اندیشه کردن و بفتح فا نیز آمده بالفتح و الکسر حاجت فکیر بسیار اندیشه فور بالفتح جوشیدن دیگ و چشمه و جز آن و دمیدن و منتشر شدن بوی مشک و موضعی ست بیمامه و بالضم نیز آمده و شهریست بر کنار دریای هند معرب پور و بالضم نام مردی ست آهو بره جمع فائر فهر بالکسر سنگی که بدان جوز و غیر آن سایند و سنگی که مشت دست را پر کند و پدر قبیله الیست از قریش و بالفتح و بفتحتین جماع کردن با زنی بی انزال و با دیگری انزال کردن و آن در شرع منهی ست و بالضم مدرسه جهودان که روز عید دران جمع شوند یا نام روزی ست که دران طعام و شراب خورند و جشن کنند معرب بهر بالضم و آن عبرانی ست فهیر نوعی از طعام با آرد و شیر

باب الفاء مع الزاء

فحز بالفتح و به حای مهمله تکبر کردن فخز بالفتح و بخای معجمه تکبر کردن و زیاده شدن و احسان کردن فراز بالفتح زمین هموار و زمین نشیب و جدا کردن چیزی از چیزی و بالکسر راه و زمین بلند و توده فارز زبان فصیح و کلام روشن و واضح فز بالفتح و تشدید زا سیل کردن و تنها شدن و ترسیدن آهو و کسی را از جای خود کندن و مرد سبک و بچه گاو دشتی و بالضم محله الیست به نیشاپور فزز تیز شدن و روان شدن خون از جراحت فلز بکسر تین و تشدید زا و بضمتین و کسر فا و فتح لام جواهر کانی که گداخته گردد یا جواهر مطلق یا مس سفید که از آن دیگها سازند یا ریم آهن یا سنگ و مرد درشت و مرد بخیل و ریسمان و جز آن بر دوک پیچیده که شمشیر بدان آزمایند فوز بالفتح رستن و فیروزی یافتن و رسیدن بخوبی و هلاک شدن فیروز نام صحابی ست که اسود عنسی را که دعوی نبوت در یمن کرده بود بکشت و او را فیروز دیلمی گویند و فیروز آباد بالفتح و بکسر فا نیز آمده شهریست بفارس مولد صاحب قاموس و دهی ست در فارس نزدیک مرو ست و قلعه ایست محکم به آذربیجان و دهی ست بظاهر هرات و دهی ست نزدیک مکران و شهریست بهند

باب الفا مع السین

فاس بالفتح وسکون همزه تبر فؤوس جمع وشگافتن وتبر زدن و آهن دراز قائم که در دهنه لجام میباشد
وطرف قفای سر که بگردن پیوسته است وشهریست عظیم بمغرب وبکثرت استعمال بالالف میخوانند فجس بالفتح
تکبر وقهر کردن فحنس بالفتح بدهان وزبان گرفتن ولیسیدن آب وجز آن فدس بالضم عنکبوت فردوس
بالکسر وفتح دال وادیها که دران اقسام گیاه روید وبستانی که انچه در همه بستان باشد دران موجود بود از درخت
انگور وخرما وجز آن ونام روضه ایست نزدیک به یمامه از بنی یربوع وآبی ست از بنی تمیم نزدیک بکوفه وقلعه ایست
به قزوین ونام بهشت وبعضی گفته اند طبقه اعلای بهشت وبضم فاو دال انچه برای مهمان آماده سازند و
در وقت فرود آمدن پیش او کشند فرادیس جمع فردوس وموضع ایست نزدیک به دمشق ونزدیک به حلب
فرس بفتحتین اسپ نر یا ماده افراس وفروس جمع وبالکسر گیاهی ست وبالضم مردم ملک فارس وبالفتح افگندن
شیر درنده شکاری را وفرو کوفتن وشکستن استخوان گردن وکشتن وهمیشه خوردن فرس گیاه را وچراندن
ونگاه داشتن اسپ فریس چیزی که از چوب سازند وکشته شده ونام مردیست فارس سوار اسپ و
خداوند اسپ فوارس جمع وملکی ست معروف که آنرا پارس گویند یا مردم آن ملک که آنرا فرس نیز گویند
فراس بالفتح خرمائی ست سیاه وشیر درنده وابو فراس بکسر فا کنیت فرزدق ست وشیر درنده وکنیت
ربیعه بن کعب صحابی پیغامبر صلعم فرایس جمع فریسه ومعنی آن گذشت فرناس بالکسر سطبر گردن و
رئیس دهقانان وشیر درنده ومرد سخت دلیر وهمچنین فرانس ونام مردیست قرطاس بالکسر عریض
وپهن فرطس بفتح فا وطا دهی ست به بغداد فسیس ضعف عقل وضعف بدن فسفاس بفتح هر دو
فا بسیار نادان وگیاهی ست بسیار بدبو وشمشیر کند فطس بالفتح حب درخت آس وپوست پاک نکرده
ومهره افسون که بدان کسی را بگیرند ورام کنند وپهن کردن آهن وگفتن سخن کسی را برروی وبفتحتین
پهن بینی شدن فطیس بالکسر وتشدید طاء مکسور مطرقه بزرگ فقوس بالضم مردن فقوس
بالضم مردن وشکستن بیضه مرغ وبرآوردن انچه دران ست وتباه کردن وکشتن حیوان وبوسه
کسی را نزدیک کشیدن وبالفتح وتشدید قاف هندوانه فقعس بالفتح نام پدر قبیله ایست از بنی اسد
ونام مردیست فلحس بالفتح حریص وسگ وخرس پیر ونام مردیست از بنی شیبان که چون حصه
غنیمت او را میدادند حصه زن میخواست وبعد ازان حصه ناقه خود می خواست پس در عرب به طمع مشهور
گشت فلحاس بالکسر زشت وسمج فلس بالفتح پشیز یعنی درم وپول فلوس جمع وبالکسر نام
بتی ست قبیله طی را وبفتحتین درنیافتن چیز را افلاس بالفتح وتشدید لام پشیز فروش فنس

بفتحتین فقر و درویشی فانوس سخن چین و فانوس شمع را ازین جهت گویند که روشنی بیرون میدهد فنطاس بالکسر حوضی که در کشتی باشد و آب دست شوی و مشعل در ان جمع شود و ظرفی که از تختهای چوب سازند و آب خوردن در ان بردارند و قدحی که آب خوردن بدان قسمت کنند فنطیس بالکسر مرد پهن بینی و ناکس از طرف ولادت خود و قضیب فهرس بالکسر نوشته که در ان نوشتهای ابواب و فصول جمع کنند معرب فهرست

باب الفاء مع الشین

فتش بالفتح جست و جو کردن و کاویدن فحش بالفتح شگاف و زخم کردن و فراخ کردن چیزی فحش بالضم از حد گذشتن بدی و سخن زشت گفتن و در جواب از اندازه گذشتن فاحش بسیار بخیل و بسیار غالب و هر بدی که از حد گذرد و مرد زشت سخن و زشت کار فحاش بالفتح و تشدید حا بسیار زشت سخن و زشت کار فحمش بالفتح ضایع کردن کاری فدش بالفتح ریش کردن سر فرش بالفتح بساط گستردن و کشت که برگ او پهن و گسترده شود و فضای فراخ و شتران خرد و موضعی که در ان گیاه بسیار بود و ریزهای فرو از درخت و هیزم و گیاه و گاو و گوسفند و آنچه برای ذبح کردن بکار آید و گستردن و پراگندن و فراخ کردن کاری را و اندکی فراخ شدن و هموار شدن هم ستوده دروغ گفتن و نام وادیست که پیغامبر صلعم به انجا فرود آمده بود فراش بالفتح پروانه چراغ فراشه مفرد و گل خشک شده بر زمین بعد از رفتن آب و حبابهای شراب و نبیذ و قطرهای عرق و دو رگ ست سبز زیر زبان و دو آهن پاره است که بدان دهنه را به لگام پیوند کنند و بالکسر گستردنی از قالی و حصیر و جز آن و زن و گستردن و کار فراخ کردن بر کسی و آشیانه مرغ و جای بودن زبان در تنگ دهان و بالفتح و تشدید را البساط و فرش اندازنده فربش ستوران بعد از نتاج دادن بهفت شب و آن بهترین وقت بار کردن ست بران و ناقه که نوزاده باشد فش بالفتح و تشدید شین بیرون شدن باواز مشک و لبتاب دوشیدن شیر از ناقه و آروغ دادن و سخن چینی کردن و پیروی دزدی کردن و سفله و نادان و بار درختیست و پلاس سطبر و تنگ ریسمان و جای جمع شدن آب و بالضم نام مردیست فشوش بالفتح ناقه پراگنده پستان و پلاس سطبر مردی که بچیزی باطل نازد فقش بالفتح شکستن تخم مرغ بدست خود فیش بالفتح و سکون یای تحتانی سوار شدن خر نر بر ماده خر و ناز کردن و تکبر کردن و دیدن کسی آنچه پیش او نباشد

ودسر قضيب

باب الفاء مع الصاد

فحص بالفتح کاویدن از چیزے وتفتیش کردن وترگردانیدن باران خاک را وشتافتن و
دندان پیش کودک جنبیدن وآشیانه ساختن مرغ سنگ خوار در زمین وموضعے که درانجا مسکنت
کنند ونام چند موضعی ست درمغرب زمین فرص بالفتح بریدن وشگافتن ودریدن ورسیدن زخم
برگ گلو فریص شریک آب ورگهای گردن فریصه واحد وگوشت میان پهلو وگوشت شانه که همیشه
بلرزد فرائص جمع فراص بالکسر سخت ودرشت سرخ ونام مردے ست وبالفتح وتشدید را پدر گروهی
ست از قبیله باهله فص بالفتح وتشدید صاد نگین وبکسر وضم نیز آمده وفصوص جمع وپیوند استخوان وعضل
وقطع کار وحدقه چشم ودانه درخت مقل فصاص بالفتح وتشدید صاد نگین گرد ونام مردی ست
نصیص بالفتح ترشدن وروان شدن تری زخم وجدا کردن چیزے از چیزے وبیرون کشیدن
آواز کردن ملخ وگریستن کودک بگریه ضعیف وخسته یا آنکه گویا اورا روغن داده اند فقص
بالفتح شکستن تخم مرغ فقیص آهنے که درآلات زراعت کردن کنند فقوص بالفتح وتشدید قاف
خربزه خام فیص بالفتح رفتن وزائل شدن

باب الفاء مع الضاد

فضخ بالفتح وحاء مهمله شگافتن چیزے تر چون خیار وخربزه فرض بالفتح تعین کردن ووقت
چیزے مشخص کردن ومرسوم کردن وعطا دادن واندازه کردن وبریدن وفرموده وواجب کرده
خداے تعالی ونوعے از خرما وسوفار یعنے سوراخ گوشه کمان وجز آن وسپر وچوبے از چوبهای
خانه وجامه وعطاے مرسوم ومقرر وجاے آتش زدن از آتشزنه ونیز قمار فروض بالضم
پیر شدن گاو وجز آن فارض گاو پیر وهرچه کلان وبزرگ جثه باشد فراض بالکسر جمع فرض
آتشزنه ودهانه جوے واندکے از لباس فریض تیر وکمان سوفار کرده فرائض فرموده های
خداے تعالی از نماز وروزه وزکوة جمع فریضه وعلم قسمت میراث فض بالفتح وتشدید ضاد شکستن
چیزے چنانکه ازهم جدا شود وشکستن مهر نامه فضاض بالضم شکسته وریزه وهمچنین فضض بفتحتین
فضیض بالفتح وتشدید ضاد سیم گرد ولقب مردے ست فضیض آب خوش گردن وشگوفه که اول ظاهر شود
وچیز متفرق وپراگنده فضفاض بفتح هردو فا پیراهن فراخ فیض رود نیل ونهر بصره
وفاش شدن خبر وآشکارا شدن راز وبسیار شدن چیزے ولباس وبستن رود وبسیار شدن

آب چنانکه از اطراف بریزد و مردن و برآمدن جان و اسپ تیز رو و چیرے بسیار **فیاض** جوے
پر آب و جوانمرد بسیار بخشش و آب بسیار چنانکه از اطراف بریزد **فیوض** بالضم جمع فیض و بسیار
شدن آب چنانکه روان شود و مردن و برآمدن جان

باب الفاء مع الطاء

فرط بالفتح تقصیر کردن در کارے و ضائع کردن و فوت کردن آن و زیادتی کردن و غالب شدن در سخن بر کسے و مردن فرزندان کسے در کوچکی و پیش فرستادن رسول بسوی کسے و آبستن نشدن نخل تا آنکه نزدیک رسد زمان شگوفه آن و پیش دستی کردن و پیش رفتن بآب برگروهی برای اصلاح حوض و دلو و نگاهداشت آن و شتاب کردن بر کسے و درگذشتن در کارے و زمان در وقت آمدن پیش کسے بعد از مدتی و آن مدت زیاده بر پانزده روز و کمتر از سه روز نباشد و زیادتی و غایه و کوه خرد یا سر پشته ریگ و نشان راست که بآن راه توان یافت و راهی یا موضعی ست به تهامه و بفتحتین کسی که برای آب پیش رود یا اسباب آب خور از دلو و رسن و پاک کردن چاه مفرد و جمع آمده و آنکه برآبها دیگر پیش و مقدم باشد تا هر که بیشتر آید او را باشد و هر کارے و ثوابے که پیش فرستاده شود و هر طفلے که پیش از بلوغ بمیرد و بضمتین ستم کردن و از حد درگذرانیدن و کارے که درو از حد گذرانیده شود و کار گذاشته و مانده و پشته و بلندی و اسپ تیز رو و درگذرنده از اسپان دیگر **فارط** پیش رونده آب **فراط** بالضم و تشدید راجع و ستاره از دو ستاره که پیش بنات النعش واقع اند و هر دو را فارطان گویند و فراط القطا پیش روندگان مرغ سنگ خوار وادی و آب **فروط** بالضم پیش آمدن و سبقت نمودن در کار **فراط** بالکسر پیش دستی کردن و بیشتر سخن کردن و آبے که هر که پیش آید از قبیله او را باشد **فسطاط** بالضم شهرستان مصر کهنه که عمرو عاص او را بنا کرده و بمعنی خیمه و خرگاه بزرگ و سراپرده و جماعهٔ انبوه از اهل شهر **فسیط** آنچه از ناخن بگیرند بینداز نه **فلط** بالفتح مدهوش و حیران شدن از شمشیر و بفتحتین ناگاه **فلاط** بالکسر ناگاه به کسے رسیدن و ناگاه بکسے سخن خوب کردن

باب الفاء مع الظاء

فظ بالفتح و تشدید ظاء بد خو و سخت دل و درشت سخن و آب شکنبه که بفشرند و در بیابان بوا[سطه] نیافتن آب خورند و فشردن شکنبه و کشیدن آب از آن **فظظ** بفتحتین بد خو شدن و درشت سخن شدن و همچنین **فظاظ** **فظیظ** آب منی مرد یا زن **فوظ** و **فیظ** هر دو بفتح مردن و برآمدن جان و دادن ج[ان]

باب الفاء مع العین

فجع بالفتح دردمند کردن و مصیبت زده کردن و بردن چیزی که پیش او عزیز و کریم باشد و نیست کردن فاجع مصیبت زده و کلاغ سیاه که آنرا غراب البین گویند فدع بفتحتین کجی پیوند دست و پای چنانچه کف دست و قدم برگردد و رفتار بر پشت قدم و بلندی میان قدم فرع بالفتح بلندی و بالای هر چیز و مهتر و شریف قوم و مال منفعت آماده و موی تمام و شاخ درخت و کمان که از شاخ درخت سازند و کمان که از شاخ شکافته نباشد و عصا بر سر زدن و برتر شدن از قوم خود به بزرگی و جمال و لگام زدن اسپ را تا باز ایستد و باز داشتن و مجرای آب بسوی شعب کوه و بالضم نام آبی ست و موضعی ست نزدیک بعرفات و جانب مدینهٔ مشرفه و مردم که موی سر بسیار داشته باشد جمع افرع ضد اصلع و بفتحتین اول نتیجهٔ ناقه و گوسپند که عرب برای بتان خود می کشتند فرع بضمتین جمع و نام موضعی ست میان بصره و کوفه و بسیار موی شونده و تمام موی سر شدن و پیش و بمعنی بسکون را نیز آمده مفرد فرعه و چرمی که در مشک زیاده کنند فزع بالفتح والکسر و بفتحتین ترسیدن و فریاد رسیدن و فریاد خواستن و پناه جستن و بفتحتین ترس و بیم فصع بالفتح نشاردن رطب و بدر آوردن از پوست و مالیدن چیزی بانگشت تا نرم شود و واگردد و عطا کردن چیزی و واگردانیدن کودک غلاف بر قضیب چنانکه حشفه بیرون آید و دستار از سر واکردن و ظاهر کردن جاریا راشکم را و باز نهادن گردن فظیع چیزی شنیع و قبیح که در قبح از اندازه بگذرد و آب خوش و گوارا افظع بفتحتین عظیم پنداشتن کاری را چنانکه طاقت برداشت آن نباشد و پر شدن ظرف و تنگ آمدن از کاری فقع بالفتح والکسر سماروغ سفید و نرم و سخت رو بیدن و بالفتح دزدی کردن و تیز دادن و سخت زرد و خالص شدن و مالیده شدن و بحد بلوغ رسیدن کودک و مردن از گرما و بالضم چیزهای بسیار سفید جمع افقع فقوع بالضم سخت زرد شدن و زرد خالص شدن فاقع بسیار زرد فقاع بالضم و بالفتح مرد سرخ رنگ و همچنین فقیع و بالضم و تشدید قاف شرابی که از جو و غیر آن سازند و میخورند و گیاهی چون خشک شود و سخت گردد مانند شاخهای چارپایان شود و بالفتح و تشدید قاف سخت خبیث فقاقیع حبابهای آب فکع بالفتح سر پیش انداختن از اندوه و غضب و رفتن بجای فلع بالفتح شگافتن و بریدن و شگافت قدم و جز آن و بکسر نیز آمده فلوع بالضم جمع فلع و بالفتح شمشیر برنده فنع بفتحتین فزون شدن و بسیار شدن مال و خیر و کرم و افزونی و تیزی بوی مسک و ذکر خیر و بکسر نون مال بسیار و افزون شونده و همچنین فنیع فوع بالفتح دمیدن بوی خوش فیع بالفتح ابتدای کار

باب الفاء مع الغین

فدغ بالفتح مالیدن چنانکه شکسته شود فثغ سر شکستن فدغ بالفتح شگافتن چیزی یا شگافتن چیز کاواک
وگوارا کردن طعام و بفتحتین پیچیدگی قدم فرغ بالفتح ریختن آب را و بالکسر پرداختن از کاری و بدرس
وضائع و بفتح نیز آمده و بفتحتین ریخته شدن آب و جای برآمدن آب از دهن دلو و دو ستاره روشن که
بعد میان ایشان بحسب رویت یک نیزه است و بعضی گفته اند بقدر پنج ذراع ست و آن هر دو ستاره
دو منزل ست از منازل قمر یکی را فرغ مقدم و یکی را فرغ مؤخر خوانند فراغ بالفتح پرداختن از کاری
و بالکسر دهن دلو و ظرفی که دران دوشاب باشد و اسپ فراخ گام و یک تنگ بار و حوض فراخ
بزرگ که از چرم سازند و ناقهٔ بسیار شیر و کمانی که تیرش تیز رود و کاسهٔ بزرگ که نتوان برداشت
و پیکان پهن فروغ بالضم پرداختن از کاری و دهنهای دلو جمع فرغ فریغ اسپ فراخ گام و زخم
فراخ و زمین هموار فشغ بالفتح از بالا فرو گرفتن و تبازیانه بزیر آوردن کسی را و بالا شدن و پوشیدن
چیزی را افشاغ بالضم پارهٔ از چرم که مشک را بدان دوزند و گیاهی ست که بر درخت پیچد و
درخت را خشک گرداند و بدین معنی به تشدید شین نیز آمده و بالکسر کسل و سستی

باب الفاء مع الفاء

فوف بالفتح شانه گاو و بالضم سپیدی که بر ناخن پیدا آید و پوست سرخ دانهٔ خرما و هر پوست
که باشد و سپیدی مغز دانهٔ خرما و نوعی از برد یمن و پوستی که بر سویدای دل باشد و چیزی اندک
فیف بالفتح زمین هموار و صحرای که دران آب نباشد و زمینی که بادهای مختلف دران
وزد و موضعی ست +

باب الفاء مع القاف

فتق بالفتح شگافتن و شگافتن نافهٔ مشک و پراگنده و مختلف شدن گروهی و نزاع و جنگ افتادن میان
مردم و نشان صبح و بفتح تا نیز آمده و موضعی که دران باران نه باریده باشد و دیگر جا گرد آن باریده باشد و
بادفتق که در خصیه پیدا آید و بفتحتین کشاده شدن اندام زن و فراخی و ارزانی شدن در سال فاتق شگافنده
فتیق مرد تیز زبان و شتری که از فربهی کشاده و فراخ شده باشد و صبح روشن و پیکان دو شاخ فرزدق
بفتحتین نان تنک که در میان تنور فرو افتد و نان ریزها و پاره از آرد خمیر کرده و لقب همام بن غالب شاعر
مشهور فرق بالفتح جدا کردن و کشادن راه میان موی سر که آنرا فرق سر نیز گویند و پیمانه ایست اهل مدینه را
و آن مقدار سه صاع ست یا مقدار شانزده رطل و بفتح را نیز آمده و بعضی گفته اند فتح را افصح ست از سکون و بالکسر

رمه گوسفند و آهو و گاو و جز آن و کوه و پشته و موجه و کشادگی و شگاف میان چیز شگافته و بالتحریک و بالضم جدائی و
قرآن و بفتحتین ترسیدن و صبح یا سپیدهٔ صبح و در میان موج در آمدن و دوری میان دو چیز و میان دو سم شتر
و برآمدگی و بلندی یک ران اسپ بر ران دیگر و جدائی و دوری دندانهای پیشین از یکدیگر و جدا شدن تاج
خروس از یکدیگر و دور بودن موهای ناصیه و موهای ریش از یکدیگر و بالفتح و کسر را گیاه خرد و پراگنده که زمین را
بپوشد و ترسنده و بالکسر و فتح را گروههای مردم جمع فرقه فریق گروه بیشتر از فرقه و صحرائی ست نزدیک
بحرین و بضم و فتح را صحرائیست نزدیک به تهامه فارق جدا کننده و شتر ماده و مادهٔ خر فرزان که در درزه پیدا
کرده باشد و ابر جدا شده از ابرها فاروق فرق کننده میان دو چیز و لقب حضرت عمر زیراکه فرق میکرد میان
حق و باطل یا آنکه ظاهر کرده بود اسلام بمکه در حال ضعف اسلام پس فرق کرد میان کفر و اسلام و تریاق فاروق
تریاقیست بهترین تریاقها و نیکوترین معاجین و مرکبات زیراکه فرق میکند میان مرض و صحت فراق بالکسر
از همدیگر جدا شدن و بالفتح و الکسر جدائی فروق بضم رمیدن و برجستن ناقه و مادهٔ خر از درزه و نام موضعی
ست و بالفتح موضعی ست و لقب شهریست از قسطنطنیه فرانق بالضم شیر درنده و جانوریست که پیش پیش
شیر فریاد میکند و می ترساند و آنرا سیاه گوش گویند معرب پردانک و پروانه و آنکه راهبر لشکر باشد
و آنکه نامه بر سلطان را راه نماید فسق بالکسر بیرون آمدن بنده از فرمان و رطب از پوست و ترک
امر حق نمودن و بیرون آمدن از راه راست و کار بد کردن و همچنین ست فسوق و بالضم و فتح سین مرد
پیوسته فسق و همچنین فسیق بالکسر و تشدید سین فستق بالضم و فتح تا و ضم آن معرب پسته فستق
بالفتح شکستن و نوعی از خوردن درشتی و بسیار شدن دنیای کس و بفتحتین نشاط و حرص و خوشدلی
و پراگنده شدن نفس و گریختن و دویدن و دوری میان دو شاخ و دوری میان اول ناے گلو
و آخر آن فلق بالفتح شگافتن و بالکسر شگاف دهان و شگاف هر چیز و بفتح نیز آمده فلوق جمع و سختی
و بلا و کار شگفت و چوبی که او را شگافند برای کمان و هر پاره آنرا فلق گویند و بفتحتین صبح و سپیده دم
که آنرا عمود صبح گویند و آفریدگان و دوزخ یا چاهی ست در دوزخ و زمین پست میان دو پشته زمین
و فضای کشاده میان دو ریگ توده و کنده چوبین زندانیان که سوراخ بسیار دارد بقدر فراخی ساق
و مردم را بقطار در ان ساق پاے اندازند و بند کنند و آنچه از شیر تنک کاسه بماند و شگاف کوه و
شیرے که از ترشی بریده شود و دهی ست به یمن و بالکسر و فتح لام دهی ست به نیشاپور فالق
شگافنده و برآورندهٔ چیزے از چیزے و آفریننده و نام موضعی ست و نخلی که شگوفه او شگافته شود
و بار او ظاهر شود و فالق الحب برآرندهٔ برگ از دانه و فالق الاصباح شگافندهٔ سپیدهٔ صبح از سیاهی شب

فلاق بالضم شیر پنیر شده و همچنین فادق بالفتح و بالکسر غلیظ شدن و ترس شدن شیر چنانکه بریده شود
و بالضم و الکسر تخم مرغ که شگافته شود و بچه ازان برآید **فلیق** بالفتح کار شگفت و دهی ست به طائف
و رگی ست در گردن و در بازو و مغاکی ست پیش حلقوم شتر و بالضم و تشدید لام مفتوح نوعی ست
از شفتالوی دانه شگافته **فندق** بضم فا و دال میوه الیست معروف که آنرا بندق نیز گویند
و کاروان سرا که بر سر راه باشد و نام موضعی ست **فنداق** بالضم صحیفهٔ حساب **فنیق**
شتر نر نیکو که بران سوار نشوند و آزار نرسانند و عزیز دارند **فنبق** بضمتین شتر مادهٔ فربه و زن
به نعمت پرورده **فوق** بالضم سوفار تیر و سپیدی ناخن و راه اول که از انجا آمده باشند
و مرغی ست و نوعی از کلام و اندام زن و جانب زبان و جای زه از تیر و فوق الذکر سر قضیب
و بالفتح بالا و زبر نقیض تحت و فزون آمدن و بلند شدن بر دیگران **فواق** بالضم برآمدن باد از
سینه و برآمدن روح یا نزدیک شدن به برآمدن و جمع شدن شیر در پستان ناقه و باد یکه از سینه
برآید و حالتی که در وقت نزع شخص را پیدا میشود و مقدار زمان میان دو دوشیدن که ساعتی می مانند
شتر بچه را تا شیر فرود آید یا زمان میان دست رساندن به پستان و کشادن ازان و بالفتح نیز آمده
فهق بالفتح پر شدن ظرف چنانکه از سر برون ریزد و بالفتح ها نیز آمده و رسیدن چیزی بفهقه یعنی بابتخوان
گردن **فیهق** بالفتح فراخ و کشاده از هر چیز و شتر ماده نیکو و برگزیده **فائق** افزون و زیاده بر کسی
و برگزیده از هر چیز و موضع پیوند سر و گردن **فیلق** بفتح فا و لام لشکر فیالق جمع و مرد بزرگ **فیق**
بالفتح آواز ماکیان و بالکسر کوه قاف که گرد دنیا محیط ست و مرد دراز و موضعی ست و شیر که میان
دو دوشیدن در پستان جمع شود و بالفتح یا نیز آمده جمع فیقه بالکسر

باب الفا مع الکاف

فتک بهر سه حرکت ناگاه گرفتن و ناگاه کشتن و مرتکب کاری عظیم شدن و عذر کردن و دلیر شدن و
همچنین فتوک و فرصت یافتن و کشتن یا زخم زدن کسی را و الحاح کردن در کاری فاتک دلیر و صاحب
جرأت فتاک بالضم و تشدید تا جمع **فدک** بفتحتین دهی ست به خیبر **فدیک** بالضم و فتح دال نام موضعی ست
فرک بالفتح مالیدن جامهٔ خوشه و دشمن داشتن زن شوی را و شوی زن را و همچنین فردک بالضم
و بالکسر دشمنی یا دشمنی زن با شوی و دشمنی شوی با زن و بالفتح نیز آمده و نام دهی ست و بفتحتین سستی
بن گوش و سست شدن آن و دهی ست باصفهان و بکسر و فتح را موضعی ست و بالفتح و کسر را چیزی که
پوست او مالیده و پاک کرده شده **فارک** و **فروک** بالفتح زنی که شوی را دشمن دارد **فریک** دانه خوردنی که آنرا مالیده

ویاک کرده باشند و بروغن و خرآن آمیخته باشند فک بالفتح و تشدید کاف جدا کردن دو چیز بهم در شده از یکدیگر و خلاص کردن اسیر را و دوا ره و دهان کردن کودک را و از گرو بیرون آوردن گرو گشته را و آزاد کردن بنده را و همچنین فلوک و یکی از دو طرف زنخ بالایین را فک اعلی و زیرین را فک اسفل خوانند و پیر فرتوت شدن و درست وا کردن از آنچه در دست باشد فاک بتشدید کاف پیر فرتوت و نادان فکاک بالفتح و الکسر آنچه گرو را بدان بیرون آرند و خلاص شدن اسیر از بند فکک بفتحتین گشاده شدن پیوند دوش از ضعف و شکستن و شکسته طرف ذقن و آماسیده شدن قدم فلک بالضم کشتی و کشتیها مفرد و جمع آمده و بفتحتین آسمان افلاک و فلک بضمتین جمع و چرخه ریسمان و معظم و گرد از هر چیز و موج بحر و آبی که باد او را بحرکت آرد و ریگ توده گرد و پاره زمین گرد و بلند بر آمده واحد فلکه بالفتح فلوک بالضم ستیز کردن و مقیم بودن و بجای دور آمدن در کاری و دروغ گفتن فنک بالفتح شگفتن و بفتح نون نیز آمده و تعدی و ستیزه و غلبه و دروغ و بالکسر در خانه و پاره از شب و بالضم نیز آمده و پیوسته خوردن طعامی و مکروه داشتن آن و بفتحتین جانوریست که آنرا بفارسی وله گویند و از پوست آن پوستین سازند و آن پوستین نیکوترین پوستینها است و موافق بجمیع مزاجهای معتدلست و بجاز آنرا نیز فنک گویند و دهی ست بسمرقند و قلعه است

باب الفاء مع اللام

فال بسکون همزه شگون نیک و گاهی در شگون بد نیز استعمال کنند فال بالف دهی ست بفارس معرب پال از آنجاست قطب الدین فالی مؤلف تقریب و غیر آن و شهریست به خوزستان و بعضی گفته اند که آن فالی است فال بالکسر و بهمزه نوعی از بازیست و آن چیزیست که در خاک پنهان کنند و بعد از آن خاک را قسمت کنند تا آنکه در حصه خاک یک کس آن چیز یافته شود فتل بالفتح تافتن و برگردانیدن و بفتحتین دوری میان آرنج و پهلوی شتر فتیل بالفتح چیزی تافته شده و رسن باریک از لیف خرما و رشته دانه خرما و چرک میان انگشتان فجل بالضم و بفتحتین ترب و بالفتح و بفتحتین سست شدن و سطبر شدن فحل بالفتح نر در بردر میان مادیان رها کرده و ستاره سهیل و نام مردیست و حصیر که از رشته درخت خرما بافند فحول بالضم جمع و موضعیست در شام و بالکسر و الفتح نام چند موضعی ست و فحل فحیل نر اصیل و نجیب فحال بالکسر جمع فحل و بالضم و تشدید حا درخت خرمای نر که بر ندارد فرغل بالضم بچه کفتار فسل بالفتح مرد ناکس بی مروت فسول و افسال جمع و شاخهای درخت انگور که برای نهال باشد و از شیر باز داشتن کودک و بالکسر نادان فسیل نهال فسکل بالکسر و کسر کاف مرد کاهل و ناکس و بکسر فا و کاف و ضم هر دو اسپ دهم که در میدان پس همه آید و عرب ده اسپ که شهوا کرده در میدان تبازند نامهای ایشان بترتیب این ست مجلی و مصلی و مسلی هر سه بر وزن مفرح و تالی و عاطف و مرتاج بالضم

متوکل و خجلی و لطیم و سکیب بالضم و فتح کاف که آنرا فسکل و قاشور نیز گویند فشل بالفتح ناتوان و سست شدن
و مرد ترسنده و بیدل و بالکسر هودج و خرے که زن عوز بر خود اندازد در هودج و همچنین بیدل و سست
شدن فصل یک موسم از چهار موسم سال و یک بخش از سخن و جز آن فصول جمع و جدا کردن و جدا
شدن پرده و حجاب میان دو چیز و پیوند دو استخوان از بدن و محل پیوند اعضا و سخن راست و ظاهر و
حکم درست و فاصل میان حق و باطل و از شیر باز کردن کودک و باز داشتن و بریدن و تغیری که در قافیهٔ بیت
واقع شود و آن اسقاط یک حرف متحرک یا زیاده است و مانند آن میان بیت جائز نیست و فصل الخطاب
کلامے که فصیح و روشن باشد و فرق کنند و بود میان حق و باطل و کلمهٔ اما بعد و کلام مختصر ظاهر البینة علی المدعی
و الیمین علی من انکر فصال بالکسر باز داشت کودک از شیر و جمع فصیل فاصل فرق کننده میان دو چیز
فصیل دیوار بیرون حصار یا بیرون سور شهر و شتر بچه از شیر باز کرده و از مادر جدا کرده فصول بالضم
برآمدن از شهر و جمع فصل فضل افزونی و همچنین فضیلت و افزون شدن و بخشش و غلبه کردن بر کسے
بفضیلت و همچنین زن یا مرد که جامهٔ زبون و بے آستین در خانه پوشد برای کار کردن فاضل افزون
آینده و مرد دانا و صاحب فضل فضائل افزونیها و هنرها و درجات بلند جمع فضیله فضول بالضم زیادت
و افزونیها جمع فضل و فضولی آنکه بما لا یعنی مشغول شود و زیاده سرے کند فضال بالکسر غلبه جستن در فضل
بر کسے و جدال کردن در آن بالضم و تشدید ضاد مرد بسیار فضل فعل بالفتح کردن و بالکسر کار کرد و اثر حرکت
و جنبش آدمی و فرج شتر ماده و فرج هر ماده که باشد فعال بالفتح کار نیک و سخاوت و مروت یا هر کارے
که باشد نیک یا بد و بالکسر کردارها و کارها جمع فعل و با همدیگر کار کردن و دستهٔ تبر و تیشه فعل بضمتین
جمع و بالفتح و تشدید عین بسیار کار کننده و نامے است از نامهای حق تعالی و عقل فعال یعنی عقل عاشر
فل بالفتح و تشدید لام رخنه روے کارد و دندانهٔ دم شمشیر فلول جمع و هزیمت کردن لشکر را و شکستن و
قومے که از جنگ منهزم شده باشد مفرد و جمع آمده و بالکسر زمین که درو گیاه نباشد و باران
نبارد فلیل درخت انبوه و دندان مشیر شتر که رخنه شده باشد فل بالضم و تخفیف لام مخفف فلان
فلفل بکسر هر دو فا و ضم هر دو معرب پلپل و آن دو قسم است گرد و دراز و گرد نیز دو قسم است سیاه و
سپید و بالضم هر دو فا خدمتگار زیرک و دار فلفل درخت فلفل در اول بار آوردن فوفل بالضم و بفتح
معروف و درخت آن مانند درخت نارجیل است فوفل بالضم با قلاء و دانهٔ است مانند نخود و
نخود را نیز گفته اند فوال بالفتح و تشدید واو باقلا فروش فواصل اواخر آیات قرآن بمنزلهٔ
قوافی در شعر فواضل بخشش هاے بزرگ و عطاهاے نیکو فیل بالکسر معرب پیل و خسیس

وگران قبول وافیال جمع وبالفتح والکسر سست رای فیال بالفتح وتشدید یا پیل بان وصاحب
پیل غائل رگ ران وگوشت کناره سرین فیصل بالفتح حاکم وحکم که فصل کند میان حق وباطل
وبدین معنی حاکم را فیصلے نیز گویند

باب الفاء مع المیم

فأم بالفتح وسکون همزه سیراب شدن وپر کردن شتر دهان را از گیاه فئام بالکسر ومد همزه گروه
مردم وگلیم وچادر که بر هودج کشند وعامه بیا خوانند بهمزه فؤم بضمتین جمع فحم بالفتح خاموش
شدن چنانکه جواب نتوان دادن وآب ساکن که روان نباشد وبفتح وبفتحتین انگشت فحمه
یکی واول شب یا سیاهی شب فاحم سخت سیاه وگوسپند آواز کننده فحیم انگشت سخت وسیاه
بهندی کوئلا
فحوم بالضم سیاه رنگ شدن وگریستن کودک چنانکه کبود شود وبدین دو معنی است فحام بالضم و
روان شدن آب چاه فخیم بزرگ قدر وهر چیز بزرگ فدم بالفتح درماندگی وعاجزی در سخن وگرانی
وسستی زبان وکم فهمی ومرد نادان ودرشت وجفا کننده وخز سرخ سبز رنگ یا آنکه سرخی او بسیار
نباشد فدام جمع وبر دهن فدام گذاشتن ودهن کوزه بفدام بستن فدام بالکسر وبالفتح وتشدید
دال دهن بند مجوس که بر دهان خود می بستند وقت آب خوردن وآنچه برای صاف کردن آب
وشراب بر دهن کوزه وظرف گذارند وبالکسر دستار فرزم بضم فا وزا اکنده موزه دوز فرطوم بضم فا
یعنی موزه فصم بالفتح شکستن چیزی چنانکه جدا نشود وگسستن وبریدن وویران شدن خانه فطام
بالکسر جدائی وبریدگی کودک از شیر فطیم کودک از شیر باز شده وباز داشته از عادت فطم بضمتین جمع
فاطم ناقه که شتر بچه یک ساله از وی باز کنند فطم باز کردن کودک را از شیر وبریدن کوه وخبر آن وباز داشتن
از عادات فعم بالفتح آگنده وپر کردن ظرف از آب ومانند آن وپر کردن بینی از بوی خوش ودرخت
با گل است فغم بالضم بستن وگشادن بوی خوش سوراخ بینی را وبوسه دادن زن را وشیر خوردن بزغاله و
بفتحتین مقیم شدن بجائی ولازم شدن بدان وحریص شدن بچیزی فقم بالفتح والضم زنخ یا یک طرف زنخ
وبفتح آنچه نه جنبش زبان از میان دندان بیرون آید وبفتحتین پر شدن ودندانهای پیش بالائین بر رو
آمدن وبسیار خوشحال شدن ومال بسیار شدن وکم شدن وبضمتین دهان وبالفتح وکسر قاف مرد دانا
که در سخن بر خصمان غالب شود فقیم بالضم وفتح قاف وسکون یا گروهی از قبیله بنی کنانه فم بهر سه حرکت
دهان وبه تشدید میم نیز آمده فوم بالضم سیر ونخود وگندم ونان وهر دانه که از آن نان پزند وگره
پیاز وسیر وتمره بزرگ فهم بالفتح دانستن ودریافتن وبفتح ها نیز آمده ونیز قبیله ایست

و بالفتح و کسر بازبوده و نیک دریا شده فیّم بالفتح مرد سخت فیوم جمع فیوم بالفتح و تشدید شهرے در مصر
فیلم بفتح فا و لام مرد بزرگ رو و بددل و جاه فراخ و شانه و قطیع و بسیارے از لشکر

باب الفاء مع النون

فاران نام کوہے ست که در توریت مذکور ست فتون بالضم آزمودن و بفتنه افگندن و شگفت آوردن از چیزے فتن بالفتح سوختن و آزمودن و شگفت آوردن از چیزے و گونه و حال و بکسر و فتح تا جمع فتنه و معنی آن گذشت فتان بالکسر تلاف از چرم و پوست که در پای می کنند و بفتح و تشدید تا دزد و شیطان و فتنه انگیز و زرگر و بتثنیه و فتنین نقره بآتش درآورده و سبو فاتن گمراه کننده و شیطان فتیان جوانان و جوانمردان بفتحتین دو جوان دشب و روز فدن بفتحتین رنگے ست سرخ و قصر بزرگ و بلند فدین بضم و فتح دال دہی ست فدان بالفتح و تشدید دال و تخفیف آن گاو یا دو گاو که باهم بندند برای قلبه راندن و کاشتن و آله قلبه رانی که برگاو بندند برای قلبه رانی فدادین بتخفیف دال جمع و معنی فدادین بتشدید دال گذشت در فداد فرفیون بالفتح و کسر فاے دوم دارو ئیست معروف فرن بالضم جاے نان پختن که در زمین کنند و آن غیر تنور است و نانی که دران پزند آنرا فرنی گویند و نیز فرنی بمعنی مرد درشت غلیط و سگ فربه آمده فران بالفتح نام آبے ست و بالفتح و تشدید را شهرے وسیع در مغرب زمین فرین بالضم و فتح را دہی ست بشام و بکسر و تشدید رای مکسوره موضعے ست فرزان بالکسر معرب فرزین فرازنه و فرازین جمع فرقدان دو ستاره ایست نزدیک قطب فرقان بالضم قرآن و هرچه بدان فرق کنند میان حق و باطل و سحر و صبح و توریت و شگافته شدن دریا و یوم الفرقان روز بدر فرسن بکسر فا و سین سم شتر فراسن بضم فا و فتح را و کسر سین شتر فرجون بکسر فا و فتح جیم پشت خار ستور فرامیون بالفتح گندنا ے کوهی فرعون بالکسر نهنگ و لقب ولید بن مصعب که معاصر موسیٰ ع بوده و لقب هر که بادشاه مصر شود و هر که سرکش و متمرد باشد و بعضے گفته اند نام پدر خضر یا لیسرا و فستن بالضم دہی ست بمصر فاستان دہی ست بمرو فطن بهر سه حرکت و بفتحتین و بضمتین زیرک شدن و زیرکی و بالفتح و کسر طا زیرک و دانا و بر وزن عدل و عضد نیز آمده و بفتحتین فاطن و فطین و فطون بالفتح فطن بالضم جمع فقدان بالکسر و الضم گم کردن فلان و فلانه بالضم کنایه از آدمی و بالف و لام کنایه از بهائم و گاوے یکے را افل و دو را افلان و جمع را فلون فن بالفتح و تشدید نون حال و گونه و نوعے از چیزے و راندن فنن بفتحتین شاخ افنان جمع افانین جمع الجمع فوران جوشیدن فیضان بفتحتین مردن و ریخته شدن آب از بسیارے

و فاش شدن خبر و همچنین بالفتح سحاب +

باب الفاء مع الواو

فاو بالفتح و سکون همزه زدن و شگافتن سر بزخم شمشیر و شگافتن هر چیز و شگاف میان دو کوه فحو بالفتح
دور بودن زه از کمان فرو بالفتح پوستین پوشیدن و پوستین فسو بالفتح کوز دادن و لقب گروهے
از قبیلهٔ عبد القیس فشو بالفتح و بضمتین و تشدید واو فاش و آشکار شدن خبر و منتشر شدن
بوے چیزے فضو بالفتح فراخ شدن مکان و در میان نکردن و رم فطور بالفتح سخت راندن فغو
بالفتح و غین معجمه شگوفه حنا و همچنین فاغیه فقو پس کسے رفتن و موضعے ست فاو از شیر باز کردن
کودک و کره اسپ و بشمشیر زدن و مسافر شدن و غافل شدن بعد از نادانی و بکسر و بضمتین
و تشدید واو خر کره و کره اسپ که از شیر باز کرده باشند یا آنکه یکساله شده باشد فهو بالفتح سهو کردن

باب الفاء مع الهاء

فاره مرد زیرک فره بفتحتین سخت شاد شدن و شهریست معروف نزدیک سجستان اما اصح آنست
که آن فراهه ست بر وزن صحابه و بفتح و کسر راء سخت شاد فرهین و فارهین جمع فقه دریافتن و دانستن
چیزے و علم دین و شریعت و بفتح و کسر قاف دانشمند و همچنین فقیه فکه بفتحتین خوش طبع و ظریف شدن
و سخت شاد شدن فاکه و فکه بالفتح و کسر کاف شادان و خوش طبع و ظریف فواکه میوه ها جمع فاکه
و بعضے گفته اند خرما و انگور و انار باشد و این خطا ست فوه بالفتح و فاه دهان افواه جمع و بفتحتین
فراخ دهان شدن و بالضم و تشدید واو مفتوح روه رنگ که آنرا روناس گویند

باب الفاء مع الیاء

فری بالفتح شگافتن چیزے و دروغ گفتن و بالفتح و تشدید یا دروغ گفته شده و از خود ساخته شده

باب القاف مع الالف

قبا جامه دولائی معروف و بغیر همزه گیاهی ست و خم کردن چیزے و بالضم و همزه موضعے ست نزدیک
مدینه و بے همزه نیز آمده و موضعے ست میان مکه و بصره و بغیر همزه شهریست بفرغانه قبیطی بالضم حلوائی
ست معروف و آنرا قبیط و قباط بالضم و تشدید با نیز گویند قبعثری بالفتح شتر بزرگ و شتر بچه لاغر
و جانورے ست در دریا و چیزے سخت بزرگ خلقت و نام شاعرے که معروف بفصاحت ست و گویند
در فصل انگور با جمعے از ظرفاے شعر ابیاغی در آمد ذکر حجاج در میان آمد قبعثری گفت اللهم سود وجهه واقطع عنقه
واسقنی من دمه + بارخدایا سیاه کن روے او و ر او بر گردن او و مرا از خون او بیاشام + [illegible] بن حجر

بحجاج رسید درحال باحضار او امر کرد چون پیش حجاج آمد بغضب وتهدید او را دید بدیهه گفت
چون رسیدن انگور نزدیک بود از روے شوق و آرزو از حق تعالی درخواستم که انگور بپزد و برسد و سیاه
شود تا از شیرهٔ او بیاشامم ودشمنان از روے عداوت بنوعے دیگر عرض نمودند چون حجاج بعد از گفتگوے
بسیار بکمال فصاحت از جواب عاجز ماند از روے غضب گفت لاحملنک علی الادہم + ہر آئینه ترا
سوار خواهم کرد بر بند آهنی قبعثرے آنرا بمعنے اسپ سیاه حمل نموده در جواب گفت مثل الامیر یحمل
علی الاشہب والادہم یعنی چو امیر را سزاوار است که بر اشہب وادہم سوار کند باز حجاج گفت اردت
حدیدا از ادہم حدید اراده شده ست قبعثرے باز حدید را بر معنی دیگر حمل کرده در جواب گفت ان یکون
حدیدا خیرا من ان یکون بلیدا ادہم که تیز رو باشد بهتر از ان ست که کند رو بود حجاج از کمال فصاحت
وسرعت جواب او در ماند و از سر تقصیر او درگذشت قتالی بالفتح کشتگان جمع قتیل قثا بالفتح والکسر وتشدید
ثا خیار دراز که از درازی وباریکی گاہے خم میشود وقثد خیار کوچک که آنرا خیار بادرنگ گویند قذی
بالفتح خاشاک که در چشم وشراب وغیر آن افتد وخون وآب غلیظ که در رحم شتر ماده و زن پیش از زادن
وپس از زادن افتد وبالکسر خاک باریک قربی بالضم خویشی ونزدیکی وخویش ونزدیک شدن
قری بالکسر مهمانی ومهمانی کردن وبالضم دهها جمع قریه قراء بالفتح مهمانی کردن وبالضم وتشدید
را قرآن خوان جمع قاری وعبادت کننده وپارسا وبدین معنی مفرد ست وبالفتح وتشدید را
خوشخوان قرء بالفتح وزیدن باد بوقت خود وقرار گرفتن آب منی در رحم تا ته وباز برگشتن ونزدیک
شدن وپس شدن وبرگردیدن وعبادت کردن وآبستن شدن ناقه وجمع کردن وفراهم
آوردن وزادن حامله وسپری شدن حیض ووقت پاکی زن وحیض وطهر میان دو حیض و
بدین دو معنی بالضم نیز آمده ووقت وقافیه اقراء وقروء جمع وبعضے گفته اند قرء که بمعنی حیض ست
جمع آن اقراء است وبمعنی طهر جمع آن قروء ست قصاری بالضم پایان ونهایت چیزے قضاء بالفتح خوردن
وگنده شدن وبوے گرفتن مشک وافتادن وسرخ شدن چشم وتباه شدن آن وکهنه شدن
رسن وپاره شدن آن وبالفتح ومد همزه وبغیر همزه حکم کردن وگزاردن واجب وتمام کردن وآفریدن
وبیان کردن وعبادتے که وقتش گذشته باشد وبتشدید ضاد زره محکم قضایا حکمها وخبرها جمع قضیه
قطا بالفتح مرغ سنگ خوار قفا پس گردن قلی بالکسر قلاء بالفتح دشمن داشتن کسے را قمو بالفتح
فربه شدن ستور وخوار شدن قمراء بالفتح شعاع ماه ومرغی ست وشب ماهتابی قبا بالفتح برانداختن چیزے از گلو

باب القاف مع الباء

قاب بالفتح و سکون همزه طعام و آب خوردن و آشامیدن با تمام خوردن و آشامیدن قاب
بالفتح و بالالف مابین قبضهٔ کمان و خانهٔ کمان و مقدار چیزی و همچنین قیب بالکسر قبوب بالضم فریاد
و غوغا کردن در خصومت و جنگ و پژمرده شدن گوشت و پوست خرما و خشک شدن ریش و جراحت قبقب
بفتح هر دو قاف شکم و بالکسر صدفی است دریائی قب بالفتح و تشدید با شنیدن آواز دندان بر هم زدن
شیر درنده و شتر نر و آواز کردن دندان شیر که بر همدیگر زند و همچنین قبیب خشک شدن گیاه و پریدن و
نرو شدن از مردم و شتر و بار رها که درون جیب پیراهن کنند که سوراخی که در آن محور دولاب می گردد
یا سوراخ میان بکرهٔ دلو و چوبی که در میان بکرهٔ دلو میباشد و رئیس و بادشاه و خلیفه و بابن (بهندی چرخ گویند)
دو آلیه یا دو سرین و بالکسر استخوان بر آمده از پشت میان دو الیه و بتشدید قوم و بالضم زنان باریک
میان جمع قباء بالفتح و تشدید با قبب بفتحتین باریک میان و بالضم و فتح با جمع قبه قباب
بالضم قلعه ایست بکدینه و شمشیر تیز بران و بینی بزرگ و فربه و بالکسر موضعی است به سمرقند و محله ایست
بنیشابور و موضعی ست در رهگذر حاجیان بصره و دهی ست مابین مصر و بعقوبا و نوع ماهی است
و جمع قبه و بفتح و تشدید با شیر درنده و موضعی ست بآذربیجان قبقاب بفتح هر دو قاف دروغگوی
و شتر مست آواز کننده و اندام فراخ زن و نعلین چوبی و مهره ایست که بدان جامها مهره
کنند و بسیار گو و آواز دندان نر و همچنین قبقبه قتب بالکسر روده آلات و ساز و شناخت
گاو آب کش اقتاب جمع و بعضی گفته اند که اقتاب آنچه از پیه و جز آن گرد روده و شکم پیچید
است و روده ها را قتب گویند و بالفتح خوراندن روده و پیه بریان و بفتحتین پالان یا پالان
خرد کوهان شتر و بسکون تا نیز آمده و بالفتح و کسر تا تنگ خو زود غضب قحب بالفتح کلان سال
و عجوزه و سرفه کردن و آنکه او را سرفه گیرد قحاب بالضم معرفه اسب و شتر و مردم قرب بالضم
نزدیکی و نزدیک شدن و موضعی است و بالفتح در آوردن شمشیر در غلاف و ساختن غلاف برای
شمشیر و بالضم و بضمتین کم و بفتحتین نالیدن از درد کمر و سیر شب براهی فرود آمدن فردا بکنار آب و بالکسر
و فتح را ستمها جمع قربه قراب بالکسر بایکدیگر نزدیک شدن و نیام شمشیر یا ظرفی که شمشیر با نیام در آن
کنند و بر داشتن یا برای جماع و بالفتح نزدیکی قارب کشتی خرد که پهلوی کشتی بزرگ دارند برای
بر آوردن ستور و آنکه شب طلب آب کند و قارب الصخره نام طماعی است معروف که بطمع نوشته که
بر سنگ دید که زیر این سنگ زر است چندان بر سنگ زد که بمرد و بسبب بدین لعب مشهور شد قریب نزدیک و ماهی
نمک زده مادام که تر باشد و بالضم و فتح را نام مرد یست و لقب پدر اصمعی و لقب بنی خراج قرطعب بالکسر و فتح طا

چیزے بسیار یا کم قرزب بالفتح جماع بسیار و بفتحتین سختی و درشتی و سخت شدن قازب سوداگر حریص
قسب بالفتح چیزے درشت و سخت و خرماے خشک که در دهان ریزه شود و روان شدن آب قسوب
بالضم سخت شدن قشیب رفتار آب و آواز آن قشب بالفتح آمیختن و زهر دادن و مکروه رسانیدن
و تباه کردن و آلودن بچیزے و کسب نیکنامی و بدنامی کردن و دروغ گفتن و سرزنش کردن و جلا دادن
شمشیر و زائل کردن هوش و بالکسر نفس و نام مردیست و گیاهے ست و مردے خیره و زنگ شمشیر و خرآن
و زهر و بمعنی بفتحتین نیز آمده قشیب شمشیر تیز و زدوده و زنگ رسیده و نو و کهنه و قصرے ست به یمن قصب
بالفتح بریدن و باز داشتن شتر از آب پیش از سیراب شدن و بالضم بشت و روده اقصاب جمع و
بفتحتین نے و هر گیاهے که میان خالی و گره دار باشد و ماشوره و هر چیز که مانند آن میان کاواک
باشد چون استخوان و آنچه از نقره و برنج میان کاواک سازند و استخوان انگشت و گلو و مخرج نفس و
رگهای شش و مجراے آب چشمه و مجراے اشک و جامه نازک از کتان و مروارید آبدار و زبرجد خوش
آب مرصع به یاقوت و نیچهاے گرد کرده و انبوه هاے جواهر و فی الحدیث بشر خدیجة ببیت فی الجنة من قصب
قصّاب بالضم و تشدید صاد جمع قصابة یعنی ناے و پیچ نے و بالفتح ناے زن و برنده گوشت
و روده و همچنین قاصب و قاصب بمعنے رعد آوازکننده نیز آمده قضب بالفتح بتازیانه و چوب
زدن و بریدن و هر درختے که بلند و بسیار شاخ باشد و شاخهائے که بریده شود براے ساختن
تیر و کمان و درختے ست که از آن کمان سازند و گیاهے ست قضیب شاخ درخت و ناقه رام
ناشده و ابرو و شمشیر نازک و شمشیر تیز و تازیانه و کمانے که از شاخ درخت سازند و وادے ست به یمن و
یمامه و نام مردیست قاضب شمشیر تیز قواضب جمع قطب بالفتح در هم کشیدن روے و چین افگندن
میان دو ابرو و ترش شدن و بریدن و جمع کردن و آمیختن شراب با آب و در غضب آوردن و پر کردن
ظرف و یک گوشه جوال در گوشه دیگر کردن و پیچیدن آن و جمع شدن گروهے و میان دو گروه کدورت
افگندن و بهر سه حرکت میخ که آسیا بر آن میگردد و بالضم ستاره ایست که قبله مسجد بر آن بنا کنند
و سید قوم و سپهسالار که مدار کار بروے باشد و مدار و اصل هر چیز قطوب بالضم روے ترش کردن
و در هم کشیدن و بالفتح ترش روے و شیر درنده قطاب بالکسر آمیختگی و گریبان جامه قطرب بالضم
دزده موش و گرگ موے ریخته و جاهل و بددل و سفیه و مصروع و نوعے ست از مالیخولیا
و سگان خرد و جنبان خرد و مرغے ست و جانورے ست که تمام روز در حرکت
میباشد و بعضے گفته اند که آن کرمے ست سیاه که بر روے آب در حرکت میباشد

ولقب دانشمندے ست نحوی شاگرد سیبویه که همیشه در طلب علم می بود قعب بالفتح کاسهٔ چوبین بزرگ
یا قدحے که یک کس را سیراب کند قلب بالفتح دل و خرد و خالص هر چیزے و میانهٔ لشکر و منزلی ست از
منازل قمر و آن ستاره ایست بزرگ که بر قلب عقرب واقع شده و برگردانیدن و بازگونه کردن جامه و
جز آن و بر دل زدن و چیزے بدل رسیدن و مغز درخت خرما بیرون کشیدن و میرانیدن و سرخ شدن
غورهٔ خرما و بالضم دست برنجن زنان و مار سفید و مغز درخت خرما یا نیکوترین برگ آن و بدین معنی بالفتح
والکسر نیز آمده و بالفتح و تشدید لام مفتوح مرد حیله گردانا و بگردانیدن کارها و بفتحتین برگشتگی لب قلیب
چاه یا چاه کهنه گردناگرفته بسنگ و جز آن قالب بکسر لام گردانندهٔ و واژگون کننده و غورهٔ خرما سرخ
گشته و بزے که رنگ او خلاف رنگ مادر باشد و بالفتح لام کالبد کفش و خشت و زر و نقره و جز آن و بکسر
لام نیز آمده قلاب بالضم کوهے ست و درد دل و بیمارے گشنده شتر علی الفور قنب بالضم غلاف
قضیب چارپا یا چارپائی که سم دارد چون اسپ و جز آن و مادیان بزرگ قنیب ابر و جماعهٔ مردم
قوب بالفتح زمین کندن و شگافتن مرغ بیضهٔ خود را و بالضم چوزه قهب بالفتح سپید به تیرگی
مائل و کوه بزرگ و شتر کلان سال +

باب القاف مع التاء

قافله کاروان و از سفر بازگردنده قابلة زن شایسته و زنے که بچه زایانند و زنے که بچه را پرورش کند
و شب گذشته و شب آینده قافیه پس سر و درپے آینده و کلمهٔ آخر که شعر بے آن درست نباشد قاطبة همه
قاعده بنیاد و زن نشسته قاذورة بد خلق و پلیدی قاذورات جمع قارعه حادثهٔ زمانه و سختی و گویندهٔ
چیزے و قیامت قانت فرمان برنده و دعا خوانندهٔ در نماز و خاموش قارورة شیشه و هر چه در آن
شراب و غیر آن قرار گیرد و حدقهٔ چشم و بول مریض که پیش طبیب برند قائلة زمان قیلوله قبله بالضم بوسه
و بالکسر کعبه و جهتے که بدان جهت رو کنند در نماز و بالفتح چوبک گرد میان سوراخ که در دوک چرخ
کنند قبرية بضم قاف و فتح باے مشدده و قنبرة بالنون مرغ چکاوک که آنرا پرستو نیز گویند و عوام
آنرا ابابیل نامند قبضة بالفتح یک کف دست و بالضم دستهٔ چیزے و بدست گرفته شده و مقدار یک مشت
از چیزی قبة بالضم و تشدید با بنای گرد برآورده چون گنبد و هر چه مثل گنبد سازند چون قبهٔ سپر و قبهٔ عمامه
و مانند آن قباب بالکسر جمع و قبة الاسلام بصره و قبة الشاة بالکسر هزار خانه شکنبه قتة بند شمشیر و کارد
و سوراخ بینی خوک قبالة بالفتح ضامن شدن و باد قبول یعنی باد صبا آمدن و بالکسر دایگی کردن قترة بفتحتین
غبار و نشانهٔ سیاهی قتات بالفتح و تشدید تا سخن چین و دروغ گو قتت بالفتح و تشدید تا نشست بر [illegible]

وسخن چینی کردن و دروغ گفتن و خوشبو ساختن روغن به ریحان قحبة فاحشه درون از درون و زن بدکار
و بعضے گفته اند که بمعنی عربی نیست قدرة توانا شدن و توانگر شدن قدوة بالکسر و الضم پیشوا قرحة
بالضم ریش و جراحت قریحة اول آبے که از چاه برآید و اول هر چیز و طبیعت آدمی و لازمین مال قربة بالضم
خویشی و نزدیکی و نزدیک شدن و بالکسر مشک قرب بروزن عنب جمع قریة بالفتح ده و شهر قرعة بالضم چوب
پارهٔ و جز آن که بدان فال گیرند و بالفتح کدوے تر قرطة بالضم گوشواره قرقتة بالفتح حیوان را خواندن
قرقرة بالفتح آواز کردن شکم و نیک خندیدن و آواز گردانیدن قرمطة خرد و نزدیک بهم نوشتن سطور
کتاب و نزدیک بهم نهادن گام در رفتن قراضة بالضم ریزهٔ زر و سیم قراءة بالکسر خواندن قرة بالضم و
تشدید را روشنی چشم قسوة و قساوة بالفتح سخت دل شدن و سیاه دل شدن قسورة بالفتح شیر درنده
قسمة بالکسر بخشش و بفتح قاف و کسر سین و فتح آن حسن قسامة بالفتح حسن و صلح میان کفار و مسلمانان
قسامات جمع و جماعه که بر چیزے قسم خورند و آنرا بگیرند تا گواه آرند و نیز چون در قریه کسے کشته شود و اهل قریه
گویند که کشندهٔ آن ما را معلوم نیست پنجاه کس را از اهل قریه سوگند دهند قشدة و قلدة هر دو بالکسر
ثفل مسکه چون آنرا صاف کنند و بفارسی دوغ قصاعة بالفتح خرد و ریزه برآمدن کودک که کلان
نشود قصبة بفتحتین شهر و ده و نے و استخوان و هر چیزے که مجوف باشد مانند گوشواره و غیره که از طلا و
نقره سازند قصارة بالفتح شستن جامه قضامة بضاد معجمه خشک شدن و لاغر شدن قضیة
حکم گذاردن و خبر و حکم قضاعة بالفتح پدر گروهے از یمن و سگ آبی قطیعة بالفتح رمه گاو و گوسفند
و غیر آن قطیفة جامهٔ مخمل معروف قعقعة بالفتح آواز کردن سلاح و کاغذ و پوست خشک قعدة بالکسر
نوعے از نشست و مقدارے از مکان که نشینندهٔ در آن مقدار نشیند و بفتح نیز آمده و آخرین فرزند
و بالضم مرکبے که شبان بران سوار شود در هر کارے و خرکه بران سوار شوند و زین و پالان و بضم میم
و فتح عین بسیار نشیننده قلة بالضم چوبے خرد که کودکان بآن بازی کنند به چوب دراز و بالضم و تشدید
لام سبوئے بزرگ و قلتین یعنی دو سبوے آب و آن مقدار آب کثیر است پیش امام شافعی رح و بالائے
سر هر چیز و کوهان شتر و سر کوه و قبضه تیغ و بالکسر کمی خلاف کثرت و لرزه و بالفتح به شدن و برخاستن از بیمارے
و رستن و برخاستن از فقر قلعة ابر پاره و خانه که از سنگ ساخته باشند قلنسوة بفتحتین و ضم سین
کلاه قلقلة بالفتح آواز کردن و جنبانیدن قلفة بالضم سر ذکر ختنه ناکرده و بالفتح ختنه ناکرده شدن
قمة بالضم و تشدید میم سر هر چیز و گروه قمامة بالضم خاره و خاشاک که از خانه رفته شود و گروه
آدمی قمقمة بضم هر دو قاف ظرفے ست معروف قنوت بالضم فرمان بردارے

کردن و دعا خواندن و استادن و خاموش شدن در نماز قنطرة بالفتح سنگ بستن پل و تمام کردن و پل
بزرگ و بنای بلند قنات کاریز و نیزه و استخوان مهرهٔ پشت قنیة بالکسر سرمایه قناعة بالفتح راضی
شدن باندک چیز قنینة بروزن سکینة ظرفی که دران شراب کنند قنانه بالکسر شهریست بر دستای عرب
قنة بالضم وتشدید نون سرکوه و بالای چیزی و بالکسر تار ریسمان و دارویست که آنرا الغارسے
برزد گویند قوة زور و نیرو و یکتار از ریسمان قوت بالضم خوردنی قومه بالفتح یکبار استادن و یکبار
برخاستن قومرة بالفتح وتشدید را و تخفیف آن زنبیل خرما و کنایه از زن ست قوارة بالضم پارچه
گرد که از گریبان پیراهن و غیر آن بیرون آرند و هر چه گرد بریده شود از پارچه و غیر آن یا خاص است
پوست و چیزی که بریده شود از اطراف چیزی و چیزی که از اطراف آن بریده شود و موضعی ست
بصره و مدینه قاهرة شهر قدیم بدیار مصر قیلولة و قائلة خواب کردن چاشتگاه قیبة بالفتح کنیزک
قیعة بالکسر بیابان هموار جایها که گیاه و درخت دران نروید جمع قاع

باب القاف مع الجیم

قبج بالفتح معرب کبک قبجة واحد قنوج بالکسر وتشدید نون مفتوح شهریست معروف بهند که
سلطان محمود غازی آنرا فتح نمود قولنج بالضم و فتح لام بیماری ست معروف که در روده بهم رسد
و بفتح و ضم قاف و کسر لام نیز آمده

باب القاف مع الحاء

قبح بالضم زشتی و زشت شدن نقیض حسن و بالفتح نیز آمده تقبیح زشت و کرانه استخوان بازو بارنج پیوسته
به پیوند ساق دران قبلاح بالفتح زشت بودن و کنارهٔ آرنج و پیوند ساق دران و بالضم و تشدید
ترس قح بالضم وتشدید حا ساده و بی آمیز و خالص و نیکی و بدی و درشت و جفاکار از مردم
گران و خربزهٔ خام قدح بالکسر تیر تمام ناتراشیده و بیکان و پر نکرده و تیر قمار و آن دوازده تیر است
که بدان بازی کنند قداح بالکسر جمع و بالفتح شوربا به کفگیر برداشتن و آتش زدن و طعنه کردن
و خوردن کرم دندان و چوب را و آب تباه شده را از چشمه بیرون کردن و چوب تیر را شگافتن تا پیکان
دران کنند و فرو رفتن چشم و بعلف بستن اسپ را بعد از ان که خوید داده باشند مرادف تضمیر و خوره که در
درخت و دندان افتد و شگاف چوب مرادف قادح و قادح بمعنی طعنه زننده نیز آمده قدح بفتحتین کاسه بزرگ و
یا کاسه که دو کس را سیراب کند اقداح جمع قدیح شوربا یا آنچه در ته دیگ مانده و بمشقت آنرا
برداشته شود قدوح بالفتح چاهی که بدشواری آب گرفته شود قداح بالکسر سنگ و آهن آتش زنه و بالفتح

وتشدید دال کاسه فرد شد و تیر تراش و اطراف گیاه تازه قریح بالفتح ریش کردن و خسته کردن و زشتها
بیرون آمدن و بحق پیش آمدن و زشیکه بفساد منجر شود و گرسخت که شتر بچپار ا افکنند و بالضم وادی است
و اول بر چیز و سه شب در هر ماه و زخم رسانیدن و پوشیدن زره که بدن را مجروح کند یا آنکه بالفتح جراحت سفینہ نوح ۳
سلاح باشد و بالضم و ران بفتحتین ریش بر آمدن و بر آمدگی آبله کودک قروح بالضم قرحه و پیدا شدن
حمل ناقه را و تمام دندان شدن ستور چون اسپ و اشتر و مانند آن قریح ریش و چیز خالص
قراح بالفتح خالص از هر چیز و آبی که بدان آمیخته باشد در وی است و خر آن و زمینی که آب و درخت
نداشته باشد یا زمینی که از برای زراعت و نهال نشاندن باشد و بالضم دهی است و شمشیر قطیف
قزح بالکسر تخم بیاز و دیگ افزار و سرگین مار و بالفتح توابل در دیگ کردن و بلند شدن شعر و خر آن و بول
انداختن سگ و بول سگ و بالضم و فتح را نام کوهی است بمزدلفه و ملکی است موکل ابر و نام پادشاهی است از پادشاهان
عجم و قوس قزح کمان رنگین که در هوا ظاهر شود و آنرا کمان رستم و کمان شیطان گویند و انرا قوس قزح جهت
آن گویند که قزح ماخوذ است از قزحه بالضم یعنی راه زرد و سرخ و سبز یا آنکه بلند است ماخوذ از قزح است بمعنی ارتفاع
یا منسوب است بملک موکل ابر یا منسوب است به پادشاهی از پادشاهان عجم قزلح بالضم بیماری است
که بگوسفندان میرسد قلح بالکسر جامه چرکین و بالفتح خر کلان سال و بفتحتین زردی دندان و زرد
شدن آن مرادف قلاح بالضم قمح بالفتح گندم و بسیت خشک خوردن چنانکه دوای خشک خورند
قموح بالضم سر بر آوردن شتر بعد از آب خوردن و گذاشتن آب را قماح بالکسر و الضم دو ماه سرمای سخت
قنح بالفتح خم دادن چیزی را مانند چوگان و خر آن و کلید راست کردن برای در و سیراب شدن شتر
و سر بر داشتن از آب بجهت سیرابی و نیز ور داشتن بر خوردن آب قناح بالضم و تشدید نون کلید در از
و کج قیوح بالفتح ریم و چرک شدن در زخم و خانه را جاروب کردن و موضعی است نزدیک مدینه قیح
بالفتح زرداب و ریم شدن در زخم

باب القاف مع الخاء

قلخ بانگ کردن گشن و زدن چیز خشک بر چیز خشک و کندن درخت مرادف قلیخ مرد و خر کلان سال
و درست و نی میان خالی قلاخ بالضم موضعی بیمن و نام شاعری است قوخ بالفتح تباه شدن اندرون ...

باب القاف مع الدال

قتد بفتحتین چوب پالان و نالیدن شتر و خوردن درخت قتاد قتاد بالفتح درختی است سخت و خاردار قتد
بالفتح خوردن خیار و بفتحتین باد رنگ و بعضی گفته چیزی است شبیه بخیار یا نوعی از آن و بالکسر شتر بزرگ کوهان

قد بالفتح و تشدید دال به دراز شگافتن و دراز بریدن و از بیخ بریدن و کوتاه کردن سخن و بریدن دیبا بابان
و بالا و قامت و تقطیع و اعتدال و پوست بزغاله که از آن ظرف سازند قداد بالکسر جمع و بالکسر دوال از
چرم غیر مدبوغ بدرازا برند و تازیانه و ظرفے که از پوست سازند و راه و جماعتے از مردم که هر کدام به هوای خود و سر خود
باشند و بضم ماهی ست در دریای شور و بالفتح و تخفیف دال حرفی ست بمعنی تحقیق و تقلیل و بمعنی بس نیز آمده
قدید گوشت خشک کرده و گوشتے که بدرازا بریده باشند و جامهٔ کهنه و بالضم و فتح دال نام آبی ست در حجاز
قداد بالضم دردی ست که در شکم بهم رسد و بالفتح خارپشت و موش کلان دشتی قدد بکسر قاف و فتح دال راههای
مختلف و جماعت مردم جمع قده قرد بالکسر بوزنه که آنرا کپی نیز گویند و بالفتح کردن و کسب کردن و گرد کردن
روغن در مشک و چیز کوتاه و بفتحتین خاموش شدن از روی عجز و جعد شدن موی و برهم چسپیدن پشم
و نمد شدن و پشم برهم چسپیده و نمد شده و پشم زبون و شاخ خرما که برگ آن دور کرده باشند و خرد شدن دندان
و فاسد شدن مزه مصطکی و مانند آن و بالفتح و کسر را ابر پاره برهم نشسته و یکجا شده و بالضم و فتح را موضعی ست قراد
بالضم کنه و سرپستان و سر قضیب ست قصد بالفتح آهنگ کردن و راستی راه و راه راست رفتن و شکستن چوب
و میانه رفتن و میانه بودن در هر چیزے و صله دادن شاعر را برای قصیده و مردی که نه فربه باشد و نه لاغر
و بالضم و بالکسر و فتح صاد پارها از چیز شکستن جمع قصده بالکسر و بفتح و کسر صاد چیز شکسته قصید شکسته و نیز سطبر
و پوست خشک و پاره از شعر زیاده از سه بیت واحدش قصیده قاصد آهنگ کننده و نزدیک و میانه و آسان
قعود بالضم نشستن از برخاستن و جلوس نشستن از خوابیدن و بالفتح شتر جوان که نخست در بار برداری
و سواری آمده باشد قعید هم نشین و ملخ که پر راست نکرده باشد و وحشی که از پس پشت آدمی در آید ضد نطیح
قاعد نشسته و زنے که از حیض و زائیدن باز مانده باشد و نخلے که دست بوی رسد قفد بالفتح نوعی از دستار بستن
و بفتحتین بسر انگشتان پای رفتن و بر سم رفتن ستور و میل کردن سم ستور و دست ستور بجانب راست قلد
بالفتح بافتن رسن و جز آن و بالکسر یک روز نوبت آب در چهار روز قلید رسن تافته و همچنین مقلود قلائد بالفتح شتران
قلاده در گردن کرده از پوست درخت و جز آن برای قربانی و چیزها که در گردن شتر کنند برای قربانی قند بالفتح شکر قناد
بالفتح و تشدید نون شکر ریز و حلوائی قود بالفتح از پیش کشیدن ستور و جز آن و بالضم اسپان و بفتحتین کشنده را
کشتن بقصاص و درازی گردن و پشت قود بالفتح اسپ رام شده بکشیدن قواعد زنان پیر از
زادن باز مانده و ستون ها و بنیادها جمع قاعده قائد عصا کش و لشکر و از پیش کشنده ستور و جز آن
چنانچه سائق از پس راننده و بینی کوه و زمین پشته دراز و کوه که بر روی زمین یا شد و چوبے
که برگ و زراعت بندند و ستارهٔ اول از بنات النعش صغرے قهد بالفتح سپید

وتیره رنگ ونوعے از میش وآنکه شاخ ندارد وبچهٔ گاو وگوسفند وبالکسر پیر کلان سال وبفتحتین موضعے ست
قید بالکسر مقدار مرادف قاد وبالفتح بند قیود واقیاد جمع ونام اسپی ست ودوال که سرہاے پالان ہم
قرار گیرد ودوال شمشیر وقید الفرس داغے که بر گردن شتر نهند وقید الاوابد اسپی که وحش بدو بیدن دریابد
وقید الاسنان گوشت بیخ دندان که آنرا لثه گویند

باب القاف مع الذال

قباذ بالضم پدر نوشیروان قذذ بالضم قاف وفتح ذال پرہاے تیر جمع قذه بالضم قذ بالفتح وتشدید
ذال تیر را پر کردن قنفذ بالضم قاف وفا وفتح فا نیز آمده خارپشت وپس گوشت شتر وجاے که گیاه
دران بسیار وانبوه روید وتودهٔ ریگ ودرخت که درمیان ریگ باشد

باب القاف مع الراء

قار قیر وشتران وبالکسر بزرگ از ان ام درختے ست تلخ ودهی ست بمدینهٔ منشرفه قبر بالفتح گور قبور جمع و
در گور کردن وبالضم وفتح باے مخفف ومشدد مرغے ست معروف واحدش قبره وآنرا در فارسے
چکاوک گویند قتر بالضم وبفتحتین کرانه وکازه صیاد وبالکسر نوعے از پیکان که براے تیر هدف سازند
یانے که بدان هدف زنند وبالفتح بوے بریانی بر آمدن وتنگ عیشی ونفقه بر عیال تنگ کردن وبفتحتین گرد
وغبار واحدش قترة وبالفتح وکسر تا متکبر قتور بالضم تنگ عیشی ونفقه بر عیال تنگ کردن وبالفتح بخیل
وتنگ کننده بر عیال قتار بالضم بوے بریانی وبوے عود وبوے دیگ قتیر سرہای میخ زره وپیری
یا اول پیری قدر بالفتح اندازه چیزے واندازه کردن ودر دیگ چیزے پختن وتنگ کردن وتوانا
شدن وبزرگ داشتن وقسمت روزے وتوانگرے وبے نیازی وطاقت وبالکسر دیگ وبفتحتین
قضا وحکم ونهایت واندازهٔ چیزے وطاقت وبسکون دال نیز آمده واندازه کرده خداے تعالیٰ
بر بندهٔ مرادف تقدیر وکوتاهی کردن وبالضم وفتح را توانائیها جمع قدرة قدیر وقادر توانا وآنچه
پخته شود در دیگ وهر دو نام از نامهاے الٰهی ست قدار بالضم میانه قد ومرد پرنده وشتر
کش وطباخ وخوان سالار ونام مردے که ناقهٔ صالح را پے کرده بود واو را قدار بن سالف گویند
ومار بزرگ وبالفتح موضعے ست قذر بفتحتین پلیدی وبالفتح وکسر ذال پلید قذور بالفتح زنے که
از پلید بیاد دور باشد وناقه که از شتران برکناره نشیند قرور بالضم خشک شدن چشم وبالفتح آب سرد
قریر آنکه چشم او خنک شده باشد از جهت شادے قر بالضم سردے یا سردے فصل سرما
وبالفتح هودج وخبر آن که دران سوار شوند وآب سرد ریختن وشکن ونوروجامه قرار

بالفتح آرام قرقور بالضم کشتی دراز و بزرگ قسر بالفتح بستم برکارے واداشتن و گروہے از قبیلۂ بجیلہ قاسر
بزور بکارے دارندہ قشر بالکسر پوست درخت و حیوان و جز آن و پردۂ چیزے خلقی باشد یا عارضی
و ہر چہ پوشیدنی باشد و بالضم و بالکسر ماہیست مقدار یک شبر و بالفتح کوہیست و شوم داشتن کسی را
و پوست باز کردن از درخت و حیوان و جز آن و بالفتح و کسر شین میوہ و جز آن کہ بسیار پوست باشد قشیر بالضم
و فتح شین پدر قبیلہ ایست از ہوازن قاشورہ سال قحط کہ از غایت قحط ہر چیز را پوست برکندہ و شوم و
بدفال و اسپ و ہم از دہ اسپ کہ پس ہمہ اسپان دود و آنرا قاشر و فسکل نیز گویند قشور بالفتح داروئی است
کہ بر روی مالند تا روے صاف شود و بالضم پوستہا جمع قشر و بفتح قاف و واو و سکون شین زنے کہ او را
حیض نیاید قاشر پوست بازکنندہ و نام نخلی ہست از شتران کہ در عرب بشومی مثل ہست قشار عصاے
درشت و مرد دراز ریش قصر بالفتح کوشک یعنی خانۂ بزرگ کہ از سنگ و جز آن سازند و کوتاہی و باز داشتن
و شبانگاہ کردن و پردہ فرو ہشتن و کوتاہ کردن و کوتاہ شدن و استادن بجائے و از ان در گذشتن
و بسندہ کردن بچیزے و جامہ شستن و گاذری کردن و آمیزش تاریکی بروشنائی و کوتاہ گزاردن
نماز و کم کردن موئے و مقصور کردن کلمہ خلاف مد و بفتحتین بیخہاے درخت خرما و جز آن و باز ماندہاے
آن و بن گردنہاے مردم و شتربان جمع قصرہ و خشکی کہ بیخ گردن بہم رسد و خشک شدن
گردن و درد کردن آن و بالکسر و فتح صاد کوتاہی خلاف طول قصیر کوتاہ و اسپی کہ از عزیزی پیش خود
بستہ دارند و بجز انگذارند و قصیر النسب آنکہ پدرش معروف بود و در شناختن او احتیاج بذکر جد نباشد
و بالضم و فتح صاد شہریست بکنار دریاے یمن از طرف زمین مصر و دہی ہست بدمشق و جزیرہ ایست کوچک
بمقام ابدال ہست قصور بالضم عاجز و فرو ماندن از چیزے و شبانگاہ شدن و فرو نشستن و ساکن
شدن درد و غضب و نارسیدن بچیزے و گذاشتن آن و جمع قصر قصار بالضم پایان و غایت چیزے
و بالفتح پارچۂ آہن و چوب و بالکسر داغ بیخ گردن و کوتاہی موئے و جز آن و جمع قصر و بالفتح و
تشدید صاد گاذر قاصر کوتاہی کنندہ و آب سرد قطر بالفتح باران قطار جمع قطرہ واحد و چکیدن
آب و جز آن و چکانیدن و بر یک نسق و قطار رفتن شتران و موضعے ہست میان واسطہ و بصرہ و
دہی ہست میان شیراز و کرمان و بالکسر مس گداختہ یا نوعے از ان و نوعے از جامہاے برود
و بالضم کرانہ اقطار جمع و چوب عود و جز آن کہ از وے بخور سازند و باصطلاح ریاضیین خطے کہ از
مرکز دائرہ گذرد و بفتحتین وزن و حساب کردن و پیمودن ملک تنگ بازار غلہ و خرما و باستے را
وزن نکردن و بدان حساب گرفتن و شہریست میان قطیف و عمان کہ ثیاب قطریہ

بالکسر و شتران قطریات بفتحتین بدان منسوب ست قطور بالفتح انچه در بینی و گوش و جز آن چکانند و بالضم رفتن
و شتافتن بسخت انداختن کسے را و جامه دوختن و گرفتن چیزے را و روان شدن و چکیدن آب
و جز آن قطار بالکسر شتران قطار شده و بر یک نسق رونده قطمیر بالکسر نام سگ اصحاب کهف و پوست
تنک دانه خرما یا نقطه سفید که بر پشت دانه خرما بود و خرما از ان روید یا شگاف دانه خرما یا رشته که در میان
شگاف بود مرادف قطار بالکسر قعر بالفتح تگ چیزے و از بیخ کاویدن چیزے و به قعر و عمق چیزے رسیدن
و آشامیدن انچه در کاسه بود و خوردن اشکنه از ته و بریدن نخل از بیخ و انداختن کسے و ناتمام انداختن
بر بچه را و کاسه قعیر دور تگ قعور بالفتح دور تگ و بالفتح و تشدید همین چاه عمیق قفر بالفتح زمین خالے
از آب و گیاه و نان بے نان خورش و از پے کسے رفتن و گرسنه و شکم خالی ماندن و بچه گاوی که از مادر جدا
کنند برائے زراعت کردن و بفتحتین گم کردن مال و بے نان خورش شدن طعام و بالفتح و کسر فا کم موے و
اُرگ و بیابان بے آب و گیاه قفار بالفتح پست بنا آمیخته به شکر و جز آن و نان بے نانخورش قفیر بالفتح
طعام بے نانخورش و زنبیل و ظرف بزرگ خرما در ان کنند و آبے ست براه شام قفور بالفتح و تشدید
فا نے مضموم غلاف شگوفه نخل و گیاهے ست قمطریر بالفتح قاف و طا روز سخت و همچنین قماطر بالضم
قمطر بالکسر و فتح میم و سکون طا شتر قوی و فربه و مرد کوتاه و صندوقے که در ان کتاب نگاه دارند و
ظرفے که در ان شکر و مانند آن کنند و قمطره بتا نیز آمده قمر بالفتح غالب شدن در قمار بر کسے و زن آن
و بالضم چیزهائے روشن و سفید جمع اقمر و جمع قمرے نیز آمده چون اروم و روسے موضعے ست آنطرف
ملک زنگیان و جبال قمر کوهے چند ست از ان موضع بطرف جنوب که منبع آب نیل ست و بفتحتین خیره
شدن چشم از دیدن برف و از نگریستن سپیدی و سیر شدن شتر از گیاه و آب و بیدار شدن
در خواب و نخوابیدن بعد از ان و بنو قمر گروهے ست و سوختگی مشک که از تابش مهتاب
آن رسید و ماه بعد از سه شب تا آخر و تا سه شب هلال گویند قمیر هم باز سے و حریف و
بالضم و فتح میم بصیر قمیر و بنو قمیر گروهے ست قمار بالکسر برد کردن با هم مکر و باختن چیزے
مکر و بالفتح موضعے از بلاد هند که عود قمارے بدان منسوب ست قنبر نام مولائے حضرت علی رض
ابن ابیطالب قنبیر بالکسر گیاهے ست قنر بالفتح قاف و تائے کوه و ثائے مثلثه نیز آمده قنذفیر
بوزن زنجبیل عجوزه معرب کنده پیر قنطیر بالکسر سختے و بلا و مرغی ست خاکستر رنگ قنطار بالکسر یک
پوست گاو پر زر و گفته اند که آن مقدار هزار دینار ست و از معاذ بن جبل منقول ست که قنطار یک هزار و
دو بیست اوقیه ست و اوقیه هفت و نیم مثقال ست و بعضے گفته اند یک صد و بیست رطل یا صد رطل از

از طلا و نقره و مقدار جهل اوقیه از طلا یا هزار و دویست دینار یا هفتاد هزار دینار یا هشتاد هزار درم قور
بالفتح بر سرهای پای رفتن تا کسی آواز پای نشنود و فریب دادن شکار را و پارچه گرد از میان چیزی بریدن
و فقنه کردن زن را و رسن نیکو و دانهٔ پنبه و پنبهٔ نو قهر بالفتح چیره و غالب شدن قهار بالفتح و تشدید ها بسیار
چیره و غالب و نامی است از نامهای حق تعالی قیر بالکسر و قار چیزی است که بر کشتی ها و خمها و شتران
مالند و بعضی گفته اند که این زفت است و بیان آن گذشت قیور بالفتح و تشدید یا مجهول النسب
قیار بالفتح و تشدید یا صاحب قیر و قیر فروش و نام مردیست و نام شتر شاعری است یا اسپ
آن و نام دهی است

باب القاف مع الزاء

قز بالکسر کوتاه و بخیل قحز بالفتح بر جستن و بی آرام شدن و بعصا زدن و انداختن کسی را قحوز بالضم
افتادن و تیر انداختن چنانکه پیش دست افتد قحاز بالضم بیماری گوسپند و سرفهٔ شتر قرز بالضم معرب
کرز قرمز بالکسر رنگی است سرخ که از کرمی که در بیشهٔ ملک ارمن پیدا شود فشرده و جوشانده میسازند
قفز بالفتح گرفتن خاک با انگشتان و پریدن و پشتهٔ خاک و زمین درشت و بالضم روغن دان حجام قز
بالفتح و تشدید زا ابریشم و بر جستن و دل تنگ و گرفته شدن و نفرت کردن از چیزی و بالضم دوری از چرک
و آلودگی و بهر سه حرکت مردی که از آلودگی ها دوری کند قزاز بالفتح مار بزرگ و مارهای کوتاه و بالفتح و تشدید
ابریشم فروش و بالضم و تشدید زا دوری کننده از معاصی و معایب قزز بفتحتین مرد زیرک و دور از عیوب
قعز بالفتح پر کردن چیزی را از آب و جز آن و آشامیدن آنچه در ظرف باشد قفز بالفتح بر جستن مرادف
نفوز و مرن قفیز پیمانه ایست مقدار دوازده صاع و از زمین مقدار یک صد و چهل و چهار گز شرعی
قفاز بالضم و تشدید فا دستانه که در آن پنبه کنند و زنان در دست پوشند یا زیوریست که برای
دست و پای سازند و آهنی است در هم دیگر رفته که بران باز شکاری می نشیند قماز بالفتح نوعی
از آشامیدن است و زدن و انداختن و شادی کردن و بر جستن و لنگ شدن و مرد سبک
و ناتوان و کاویدن زمین بعصا قمز بالفتح جمع کردن و گرفتن چیزی با طراف انگشتان و بفتحتین چیزی
زبون بی قیمت و مرد ناکس بی خیر قنز بالکسر خم کوچک قوز بالفتح ریگ تودهٔ بلند و ریگ پشتهٔ گرد
و خرد قهز بالفتح بر جستن و جامه ایست از صوف سرخ و بدین معنی بکسر نیز آمده و قهندز
بضم قاف و ها و دال نام حصار موضعی بسمرقند کهنه دژ

باب القاف مع السین

قبرس بالضم نوعی مس ست نیکوترین مسها و جزیره ایست عظیم بروم قبس بالفتح آتش گرفتن و آتش از
کسی استفاده نمودن و بالکسر اصل و بیخ چیزی و بفتحتین پارهٔ آتش که از آتش بسیار گرفته شود و زود کشتی
کردن و آشتی نمودن گشن و بالفتح و کسر باء نری که زود گشن و آبستنی کند ماده را مرادف قبیس قابس
بالکسر با شهریست بمغرب قابوس مرد نیکوروی و پاکیزه لون و نام پادشاهی ست معرب کاوس و
ابوقابوس کنیت نعمان بن منذر قبیس بالضم و فتح بالتصغیر قبس و نام مردیست و ابوقبیس نام کوهی ست
و این کوه را امین نیز گویند زیرا که حجر اسود را در آن بامانت گذاشته بودند و نام مردی آهنگر که نخست
در آن کوه خانه کرده نام قلعه ایست از حلب قدس بالضم و بضمتین پاکی و پاک شدن و کوهی ست
عظیم به نجد و بیت مقدس و نام شهر قدس خلیل و نام جبرئیل و روح القدس نیز گویند و قدس اسود
و قدس ابیض نام دو کوهی ست و بفتحتین رطل و طاس و شهریست نزدیک حمص بفتحتین و بالضم و
فتح دال کاسه بزرگ قدیس مروارید قداس بالضم نام مردیست و مهره که بعقد مروارید از نقره
سازند و سنگی که در جای ریختن آب از حوض نصب کنند و بدین معنی بالفتح و تشدید دال نیز آمده
و سنگی که در حوض شتران اندازند تا آب میان ایشان بقسمت رسد قادس کشتی بزرگ و جزیره
ایست باندلس و قصبه ایست بهرات قعدوس بالفتح مرد پیش آینده بر کسی به شمشیر و بالضم و تشدید
دال بسیار پاک و مبارک و نامی ست از نامهای حق تعالی و بفتح نیز آمده قربوس بفتحتین پیش کوهه
زین و کوهه پس را نیز گویند و هر دو کوهه زین را قربوسان گویند و سکون را نیامده الا بضرورت شعر
و فارسیان بسکون را استعمال کنند قرس بالفتح سرمای سخت و چیزی سرد و سخت سرد شدن سرما
و فسردن آب و بالکسر پشتهای خرد و بفتحتین افسرده و بسته شده و بسته شدن و فسردن و سخت شدن
سرما قارس و قریس سرمای سخت و چیزی کهنه و افسرده و بسته شده قرطاس بهر سه
حرکت و مشهور کسر است کاغذ قراطیس جمع و بالکسر نشانه و شتر گندم گون و دختر سفید رنگ و دراز
قامت و روی هر چیز و ناقهٔ جوان و برد مصری قرطس بالفتح دهی ست بمصر و کاغذ و بدین معنی
بالکسر نیز آمده قرناس بالضم و الکسر بینی کوه قس بهر سه حرکت و تشدید سین جستن چیزی و درپی
آن شدن و سخن چینی کردن و تنها چرا کردن ستور و بالفتح صاحب شتران که از شتران خود جدا نشود
و رئیس و مهتر ترسایان در علم و همچنین قسیس بالکسر و تشدید سین و نام شهریست بر زمین مصر که در آن
جامه خوب میشود و بالضم نام مردیست موحد و بلیغ در زمان جاهلیت که آنرا قس بن ساعده
نیز گویند قسوس بالفتح ناقه که بتنهائی چرا کند قساس بالضم معدن آهن ست یا رمینه که ا نه

آہن آن شمشیر خوب میشود و نام کوہے ہست قسطاس بالضم والکسر ترازو و یا راست ترین ترازو و یا ترازوے عدل و این در اصل رومے ہست و بصاد نیز آمده فغس بالفتح شراب بوے ناک و بفتحتین برآمدن سینه و در آمدن پشت ممند حدب بفتحتین قفس بالفتح مردن و بستن دست و پاے آہو و موے کسے را گرفتن و کشیدن چیزے از کسے و گرفتن کسے را از روے غضب مرادف قفوس و بالضم طائفه ایست به کرمان مانند کردان و بفتحتین بلند شدن سر سینه قلس بالفتح رسن سطبر کشتی که از لیف خرما و برگ آن و جز آن مے سازند و آنچه از گلو بیک دفعه برآید از طعام پرے دہن یا کم تر و آنچه بدو بار و سه بار آید آنرا قے گویند و رقص یا سرود و سرود نیکو و بسیار آشامیدن نبیذ و غثیان و برہم زدگی دل و انداختن جوے آب را و جام شراب را از غایت پرے قلاس بالفتح و تشدید لام دریاے موج زن و مالامال قلیس بالفتح بخیل و بالکسر و تشدید لام کلیسا که ابرہه در صنعاء یمن ساخته بود و حکم کرد که ہر سال مردم بدانجا بیایند آخر مردے عرب در انجا طہارت کرد چون ابرہه خبر دار شد بانتقام آن لشکرے آراسته با فیل محمود نام و فیلان دیگر متوجه ویران کردن کعبه شد حق تعالے به برکت قرب ولادت حضرت رسول صلعم و حرمت کعبه لشکرے از مرغان فرستاد که دمار از روزگارش برآورد چنانچه قرآن مجید بآن ناطق ہست و آن سال را عام الفیل گویند و در ان سال تولد حضرت رسالت پناه صلعم شد قمس غوطه خوردن در آب و غوطه دادن و اضطراب کردن بچه در شکم و بالضم و تشدید مفتوح مرد شریف قماس بالفتح و تشدید میم غواص قاموس دریا و جاے ژرف از دریا و آب بسیار از دریا و نام کتابی ہست معروف در لغت از محمد بن یعقوب فیروزآبادے قموس بالفتح چاہی که از کثرت آب دلوہا در آن نہان شوند قنس بالفتح اصل و بالکسر نیز آمده و بالکسر بالاے سر و بفتحتین قے اندک و گیاہی ہست خوشبو کثیر النفع که بفارسی آنرا راسن گویند قومس بالفتح سردار و آب بسیار از دریا و بالضم و فتح میم ناحیه ایست بزرگ نزدیک خراسان و ملکے ہست اندلس قونس بالضم و فتح نون سر خود آہن و استخوان برآمده میان دو گوش اسپ و جاده راه قوس بالضم صومعه ترسایان و خانه صیاد و راندن سگ و وادی و بالفتح کمان و گزے که بآن مساحت کنند و آنچه از خرما در ته ظرف خرما بماند و نام برجے ہست و سبقت کردن و اندازه کردن چیزے بچیزی و قاب و قوسین مقدار دو کمان عربے یا مقدار دو گز و بفتحتین خمیدگی پشت و خمیده شدن پشت و بالفتح و کسر واو رنگ توده بلند و زمانه دشوار مرادف اقوس قلنس بکسر لام بروزن حجمرش قضیب مرد یا بزرگ و سطبر و بیش خرد و زن ضخیم و سفید که

جمع قمص بضمتین وسکون الاول نوعی است ۱۲

کدورت برآن ظاهر باشد **قیس** بالکسر مقدار و اندازه و بتخمین قیاس و بالفتح اندازه گرفتن چیزے را و اندازه کردن چیزے بچیزے و پدر قبیله ایست از بنی مضر که آنرا قیس غیلان بفتح غین گویند و نام دو پدر از دو قبیله طے و نام مجنون عامرے عاشق لیلی و شهر یست بمصر که بنام بانے آن موسوم شده و جزیره ایست به بحر عمان معرب کیش **قیاس** بالکسر اندازه گرفتن میان دو چیز و برابر کردن با کسے و در قیاس جمع قوس نیز آمده

باب القاف مع الشین

قرش بالفتح کسب کردن و گرد آوردن و پیوند دادن چیزے را بچیزے **قریش** تصغیر قرش و آن جانور یست دریائی که جمیع جانورهای دریائی ازان مے ترسند و شتر سوار و نام قبیله ایست معروف و پدر آن قبیله نضر بن کنانه است از اجداد حضرت رسول صلعم و نام مرد یست که صاحب قافلهٔ عرب بود **قش** بالفتح و تشدید شین بعد از لاغرے فربه و نیکو شدن آدمے و ستور و فربه و نیکو یافتن ستور و آدمی را بعد از لاغرے و خوردن از اینجا و از آنجا و بچیدن و خوردن آنچه بران دست یافته شود از طعام بر خوان و جمع کردن چیزے و بشتاب دوشیدن ناقه را و بدست حک کردن چیزے را چنانکه تراشیده شود و در رفتن رفتار لاغران و ناتوانان و خرمای زبون و دلو بزرگ **قشیش** بالفتح چیزے چیده شده از زمین که آنرا القاطه گویند **قعش** بالفتح جمع کردن و ویران کردن خانه و جز آن و گردانیدن سر چوب سوی خود و جای سواری مانند هودج **قعوش** جمع **قفش** بالفتح معرب کفش و گرفتن و جمع کردن و افتادن و زدن بعصا و شمشیر و بشتاب دوشیدن و بشتاب اندا ختن آنچه در پستان باشد و بسیار جمع کردن و بفتحتین ذروان **قلاش** بالفتح کوچک و گرفته و تنگدل شده و به تشدید لام کلمهٔ فارسی است **قمش** بالفتح جمع کردن و آنچه بروے زمین باشد از چیزهای ریزه ریزه و خرد شده **قماش** بالضم متاع و رخت خانه و چیزهای ریزه ریزه و خرد شده و مردم سفله و ناکس و چیزهای زبون **قوش** بالضم مرد ریزه اندام و خرد جثه معرب کوچک و در ترکی بمعنے جانور شکارے آمده

باب القاف مع الصاد

قبص بالفتح بسر انگشتان گرفتن چیزے را و باز داشتن از آب خوردن پیش از سیراب شدن و بر جستن نر بر ماده و بند در شلوار کردن و کشیدن آنرا و بالکسر عدد بسیار از مردم و اصل و جمع شدنگاه و ریگ بسیار و بفتح نیز آمده و بفتحتین درد شکم و درد جگر و درد گرفتن از خوردن خرما به نهار و بهم آمده و بسته شدن رحم ناقه و نشاد ماندے و بزرگی تارک سر و بزرگ شدن تارک سر و بالفتح و کسر باشاد مان و آنکه از خوردن خرما

و بدش گیرد قحص بالفتح به شتاب گذشتن و جاروب کردن خانه و به پاے زدن کسے را و دویدن قرص
بالفتح گزیدن کیک و گرفتن گوشت آدمی بسر انگشت و بریدن و گرفتن و قرص کردن از خمیر و بالضم نان
و دهی است بزمین غسان قارص کرمے است مانند پشه و شیرے که زبان گزد یا شیر ترش که بران شیر
تازه بسیار بدوشند تا ترشی او برود قریص نوعے از نان خورش قص بالفتح و تشدید صاد پے بپے
کسے رفتن و خبر دادن و بمردن رسانیدن کسے را بخون و بمردن رسیدن و بریدن موے و پشم و بریدن
پر مرغ و پیدا شدن آبستنے گوسفند و اسپ و سینه یا سر سینه یا میان سینه یا استخوان آن قصاص بالکسر
جمع و آنچه از پشم برو گوسفند بریده شود و قصص بفتحتین مرادف قص بجمیع معانی که مذکور شد و قصه و بکسر
قاف و فتح صاد جمع قصه و معنے آن گذشت قصاص بالکسر کشنده را بعوض کشته کشتن و آنچه داده
باشند باز ستاندن و بالضم موے پیشانی و کوهے است و بالفتح درختے است که مگس شهد آنرا بخورد
و از ان شهد حاصل شود و بهر سه حرکت نهایت رستنگاه موے از پیش سر یا از قفا و سر پیوند هر دو
سرین و بالضم و تشدید صاد قصه خوانان قاص به تشدید صاد قصه خوان و پیروی کسے آینده
و خبر دهنده قعص بالفتح مردن بر جاے خود بے حرکت و جنبش از انجا قعاص بالضم
بیمارے گوسپند که در حال بکشد قفص بالفتح در قفص کردن دو دست و پا بستن آهو را و نزدیک
شدن پارهٔ چیزے به پارهٔ دیگر و بلند شدن و بلند برآمدن و بالضم کوهے است بکرمان و دهی است
ببغداد و بفتحتین آنچه مرغ وحشی در ان کنند و ظرفے است که در آن گندم کرده بخرمن برند نشاط
و تشنگی و حرارت گلو و تپش معده از خوردن آب بر خر یا قعاص بالضم تیز کوهی و بیماری است
که در حیوانات بهم میرسد و قوائم آنها خشک میسازد قلوص بالضم بر جستن چیزے و برآمدن سایه
و برآمدن آب در چاه و بالفتح شتر مادهٔ جوان و شتر ماده که بر آن سوار توان شد و شتر مادهٔ دراز پا
دست و بچه مادهٔ شتر مرغ قمص بالفتح بر جستن اسپ و خر آن و برداشتن اسپ و خر آن هر دو دست
خود را یکبارگی و گذاشتن یکبار و حرکت دادن و بر جهانیدن دریا کشتی را بموج و بفتحتین پشهاے کوچک
و مگسهاے کوچک که بالاے آب استاده می باشند و ملخے که از بیضه برآمده باشد قماص بالضم
والکسر حرکت دادن موج دریا کشتی را و برداشتن اسپ و خر آن هر دو دست و بر زمین گذاشتن
و چون این عادت شود آنرا قماص بالضم گویند و بالکسر جهندگی و اضطراب و بے آرامی قموص بالفتح
چارپا که بر سوار بجهد و هر دو دست بردارد و شیر درنده و آنکه مضطرب و بے قرار باشد و کوهے است
بخیبر و بران قلعه ایست و آن قلعه را نیز قموص گویند قمیص چارپا که زیر سوار بجهد و شیمه

و غلاف دل و پیراهن و بعضی گفته اند قمیص پیراهن پنبه و اگر از صوف باشد آنرا قمیص نگویند قیص بالکسر اصل و بیخ و بالفتح شکار کردن و بفتحتین شکار و بنو قنص پسران معد بن عدنان قنیص بالفتح شکار قوانص شکار کننده چینه دانهای مرغان جمع قانصه قوص بالضم قصبه ایست بصعید مصر که در دیار مصر بعد از شهر فسطاط از ان فراخ تر و بزرگ تر شهری و قصبهٔ نیست و وهی است دیگر قیص بالفتح افتادن دندان از بیخ و حرکت و جنبش شکم +

باب القاف مع الضاد

قبض بالفتح گرفتن بپنجه و گرفتگی خلاف بسط و بشتاب رفتن مرغ و بشتاب راندن و میرانیدن و بفتحتین آنچه از اموال مردم گرفته میشود و بالضم و تشدید بای مفتوح حیوانیست مانند کشف قابض تیزرو و تیز راننده و مرغ پرنده قبیض تیزرو قرض بالفتح وام دادن و پاداش دادن و بریدن و شعر گفتن و مردن یا نزدیک شدن بمردن و میل کردن بیمین و یسار و میل کردن از جائی و هرچه پیش فرستاده آید از نیکی و بدی و بکسر نیز آمده و آنچه داده شود برای اداء قرض قریض شعر و نشخوار شتر که از گلو بر آرد قض بالفتح و تشدید ضاد سنگ ریزه ناک شدن طعام و سنگ ریزه در کاواکی دندان ماندن و بکارت زائل کردن و سوراخ کردن مروارید قضض بفتحتین سنگریزهٔ خرد و خاکی که بر فرش افتاده باشد و بکسر ضاد طعام سنگریزه ناک قضیض سنگریزهٔ بزرگ قضاض بالکسر سنگها که بعضی از ان بر بعضی چیده شود قعض بالفتح خمانیدن چوب را و چوب خم داده قوض بالفتح ویران کردن بنا قیض بالفتح شگافتن و شگافته شدن و مانند و عوض و پوست خشک بیرون بیضه یا آنچه از بیضه بر آید از بچه و آب

باب القاف مع الطاء

قبط بالفتح جمع کردن و فراهم آوردن و بالکسر اهل مصر که آبا و اجداد ایشان در مصر بوده اند بخلاف سبط که از اولاد یعقوب در آنجا نشو و نما یافته‌اند و ثیاب قبطیه بالضم کتان باریک سفید و غیر آن که به قبط منسوب است و بکسر نیز آمده قحط بالفتح خشک سال و سخت زدن و ایستادن باران و بالضم گیاهیست قحوط بالضم باز ایستادن باران قرط بالضم گوشوار قرطه واحد و شعلهٔ آتش و گیاهیست مانند اسپست و نام مردیست و نام شهریست و بالکسر قسمیست از گندنا که آنرا کراث نامند و گویند قراط بالکسر گوشوارها جمع قرط و چراغ و شعلهٔ چراغ قرطاط بالضم و الکسر نمد زین و جل شتر که پالان بر زبر آن نهند قسط بالفتح بیداد و جور کردن و پراگنده و جدا کردن و بالکسر داد و عدل عادل و حصه و نصیب و با

از چیزے واندازه ورودے وترازو بالضم چوبے است که برای بیماریها نافع است وآن دو قسم است هندی وعربی و بفتحتین خشکی که در گردن بهم میرسد وراستی پای واستخوان های ساق چارپا وراست شدن آن وآن عیب است
وپیمانه ایست بمقدار نصف صاع که گاهے بدان وضو کنند وآن شش یک فرق باشد بفتحتین وفرق پیمانه ایست وفی الحدیث ان النساء من اسفه السفهاء الا صاحبة القسط والسراج یعنی زنان بسیار ناقص عقل اند مگر آنکه آب
وضو آرد وچراغ بدست گیرد برای شوهر وخدمت کند قسوط بالضم جور کردن واز حق برگشتن وپراگنده وجدا کردن
قاسط بیدادگر وجابر ونام پدر قبیله ایست وبمعنی دادگر نیز آمده قشط بالفتح پوست کندن وآشکارا کردن
وزدن بعصا قشاط بالکسر آشکارا کردن وپوستی که از چیزے دور کرده شود قط بالفتح وتشدید طا
موے کوتاه وجعد وبریدن یا بریدن چیزے سخت یا به پهنا بریدن وازانجاست قط قلم وفی الحدیث
کان علیؓ اذا اعتلی قد واذا اعترض قط وگران شدن نرخ وبالکسر نصیب وبهره وقباله وکتاب
محاسبه ونامه قطوط جمع وگربه نر قطاط جمع وبالفتح والضم وتشدید طا وتخفیف آن هرگز وهمیشه واین کلمه
خاصه بزمان گذشته است وبالفتح وتخفیف طا بمعنی بس نیز آمده وازانجاست فقط قطوط قط زدن قلم
قطط بفتحتین موے کوتاه وپیچیده وجعد وپیچیده شدن موے قاطط موهاے دراز وبلند قمط بالفتح
سخت وتنگ گرفتن هر قرضدار وتنگ گرفتن واستوار بستن دندان واندراختن وسخت بانگ کردن
وسخت راندن مرکب را وآشکار کردن وراندن ودور کردن وبستن دستار وخوار وپهمان شدن قعاط
بالکسر وبالفتح سخت رانندهٔ چارپا قفط بالکسر شهریست به صعید مصر که وقف کرده شده است بعلویان
از زمان حضرت علیؓ قلاط بالضم اولاد جن وشیاطین وهمچنین قلط بفتحتین وبالکسر قلعه ایست میان
قزوین وخلخال قمط بالفتح دست وپاے طفل بستن ودر گهواره کردن ودست وپاے اسیر بستن ودست
وپاے گوسفند بستن بجهت کشتن وگشنی وجماع کردن وگرفتن وچشیدن وقطران مالیدن شتر وبالکسر
رسنے که دست وپاے گوسفند بآن بندند براے کشتن ورسنے که بدان دست وپاے کسے بندند
قماط بالکسر ریسمانے که باآن دست وپاے اسیر وگوسفند بندند وخرقهٔ که دست وپاے کودک بآن
بندند ودر گهواره خوابانند قمیط بالفتح سال تمام ودرست قنوط بالضم ناامید شدن قنط بفتحتین
نومید شدن وبکسر نون نومید وهمچنین قانط قنبیط بالضم وفتح نون مشدد نوعے است از گیاه
کرنب منجر مغلظ قوط بالفتح رمه گوسفند یا بمقدار صد تا از آن وبالضم دهی است ببلخ ونام
مردیست محدث قواط بالفتح وتشدید واو شبان رمه گوسفند قیراط بالکسر نیم دانگ اصل
آن قراط بالکسر وتشدید راست مثل دنانیر ودینار زیراکه جمع آن قراریط است مثل دنانیر

صاحب قاموس گوید قیراط بالکسر بحسب شهرها در وزن مختلف میگردد بمکه ربع و سدس دینار ودر عراق نصف عشر دینار راست

باب القاف مع الطاء

قرظ بفتحتین برگ درخت سلم که بدان پوست دباغت کنند یا تمر سیست که آنرا بیفشرند و شیرهٔ آن بگیرند و آنرا اقاقیا گویند ادیم قرظی و کبش قرظی یعنی ادیم یمنی و قوچ یمنی که در یمن قرظ بسیار میباشد قارظ چیننده قرظ قراط بالفتح و تشدید را فروشندهٔ آن قیظ بالفتح گرمای تابستان و میان آن از طلوع ثریا تا طلوع سهیل و سخت گرم شدن روز و مقیم شدن بجائی

باب القاف مع العین

قاع زمین هموار قیعان و اقواع جمع قیعه واحد و بعضی گفته اند که قیعه نیز جمع قاع است قبوع بالضم سر در کشیدن خار پشت و سر در گریبان کشیدن و در زمین رفتن و سیر نمودن و بینی فشاندن خوک و غیر آن و تیره شدن روی از ملالت و جدا شدن از یاران قبع بالفتح بینی فشاندن خوک و جز آن و بانگ چیزی و آواز فیل و سر فرو کردن در سجود و بالضم آبلها که بر بدن بر آید قبلع بالکسر بینی فشاندن و بالضم بینی فشانی و مرد نادان و پیمانه ایست بزرگ و لقب مردیکه آن پیمانه را وضع کند و بالفتح و تشدید با خوک بد دل قمع بفتحتین کرمهاء سرخ که چوب را خورند قتوع بالضم خوار شدن قتیع بالضم آبلها که بر تن بر آید قدع بالفتح عنان زدن اسپ را و باز داشتن کسی را از کسی و بفتحتین ضعیف شدن چشم و کم سخن و ترمگین شدن زن و بد چشم شدن اسپ و نزدیک شدن سال قدوع بالفتح اسپی که حاجت آید او را العنان زدن تا باز ایستد و مرد ذلیل قذع بالفتح فحش گفتن و بگفتن و دشنام دادن و بفتحتین فحش و بلندی و دشنام قرع بالفتح کدو یا کدوی تر و فال زدن بقرعه و غالب شدن بقرعه و کوفتن در و زدن عصا بر سر و تمام خوردن انچه در کاسه باشد چنانچه لب کاسه بر پیشانی خورد و کشتی گردن ستور و بفتحتین کریختن موی سر بعلتی و قبول کردن مشورت را و باز ایستادن از انچه فرمایند و خالی شدن درگاه از مردم و خدم قراع بالکسر کشتی کردن فحل و بیکدیگر قرع زدن و شمشیر زدن قریع حریف و مانند و برگزیده و مهتر و شتر نر و شتر کره آبله بر آمده قرع بالضم سبک شدن و بشتاب رفتن آهو در گریختن قزع بفتحتین پارهای ابر تنک قزعه واحد و شتران خرد و جای ستردن سر کودک را قشع بالفتح پوستهای خشک و خانه که از پوست سازند و دور کردن باد ابر را و پراگنده کردن قشاع بالکسر کاسهای بزرگ قصع بالفتح فرو خوردن مردم جرعهٔ آب را و شتر نشخوار را و شکوه نرم

خائیدن شتر نشخوار را و بسیار دوختن سپس کشتن و تشنگی نشاندن آب و خوار و حقیر داشتن و بر سر بلیغ دست
زدن و ریزه و خرد ماندن کودک که نبالد و بزرگ نشود قصیع کودکے که ریزه و خرد باشد و کلان نشود قطع
بالفتح بریدن و خفه کردن حلق را و بالضم بیماری نفس زدگی افتادن بر کسے و دمه و تاسه که از
فربهی باشد و بالکسر تاریکی آخر شب و گلیم خرد که بر پالان شتر اندازند برای سواری و پیکان خرد
کوتاه که در تیر نشانند و بالکسر و فتح طا پارها جمع قطعه قاطع برنده و شیر ترش و بریده و قطاع بالفتح
و بالکسر انگور و خرما بریدن و خبر آن و بالفتح استاده شدن و بریده شدن آب و رفتن مرغ از
سرد سیر به گرم سیر یا عکس آن و بالضم و تشدید طا برندگان و قطاع الطریق راه زنان قطیع
رمه گوسفند و گاو و تازیانه و آنکه از ضعف یا فربهی نتواند برخاست قطوع بالضم گذشتن از جوی
و بریده شدن و آستان آبها و سیری شدن آب چاه و رفتن مرغان وحشی از سرد سیر به گرم سیر یا
عکس آن و همچنین قطاع بالفتح قعقاع بالکسر آواز سلاح و رفتن در زمین مرادف قعقعه و بالفتح نام
مردے و راه از یمامه به کوفه و راه دشوار و خرماے خشک و تپ لرزه قفع بالفتح درکشیده شدن دست
و پاے و خبر آن و بالضم آنانکه انگشتان او برگشته باشد جمع اقفع قلع بالفتح توشه دان شبان و نام
معدنے که از وی ارزیز خالص خیزد و قلعی منسوب بدان و برکندن و از منصب کسی را راندن و بالکسر
بادبان کشتی و بفتحتین سست پای شدن در کشتی و پارهاے بزرگ از ابر جمع قلعه و بکسر لام سست پای
و بی آرام قلاع بالکسر بادبانهای کشتی و قلعها و بالضم گل تراشه و خاک در دو اسبه که سمارغ در زیر او
بر آمده باشد و نوعی از بیماری ستور و علتی است که در دهن پیدا شود و دهن از آن مجروح شود و اکثر طفلان را عارض
شود و بالضم و تشدید لام سرهنگ و عمل دار دعوان قمع بالفتح به عمود زدن و شکستن و قهر کردن و خوار
گردانیدن و به عمود زدن چشم و ذبیحه را و بالکسر دنباله خرما و دنباله هر میوه که بمیوه پیوسته است و بفتحتین سر کوهان
شتر و دانه که مانند آبله بر پلک چشم بر می آید و سطبری که در زانوی اسپ پیدا شود و بکسر کبود و بزرگ
و ظرف سر تنگ که در آن روغن می ریزند و غلاف قنوع بالضم خواستن و خوارے و نیاز نمودن
در سوال و پسند کردن و رضا نمودن و میل کردن ستور بچراگاه و خوابگاه و بالفتح بسیار قانع و اندک
قلیل نفع پسند کننده بچیزے و خوار و الحاح کننده در سوال قنازع بالکسر پرده و پوستینش که بر بالاے
مقنعه باشد و طبق از برگ خرما و بعضے گفته اند قنازع مرادف مقنعه است قنع بالفتح بالا کردن و نظر
میل کردن و بالکسر طبقے از برگ خرما قوبع بالفتح بر جستن نر بر ماده و جستن قبع بالکسر

باب القاف مع الفاء

قاف حرف معروف و کوهی گرداگرد زمین و گفته اند که آن از زمرد است و هیچ کوهی نیست که از وی در آن
رگی نیست و قاف الرقبه پوست گردن بر و موی آویخته گردن بر قحف بالکسر کاسهٔ سر و قدح چوبین و بالفتح
بر کاسهٔ سر زدن و آب خوردن بکاسهٔ چوبین و خوردن و آشامیدن آنچه در کاسه باشد قحاف بالضم
سیلی که همه چیز را ببرد و همچنین قعاف و جحاف قاحف باران سخت قذف بالفتح سنگ انداختن و
قی کردن و دشنام دادن بزنا و بیدی نسبت کردن کسی را و بفتحتین و بضمتین بیابان فراخ دور انداز ندهٔ
مردم و منزل دور و بالضم و فتح دال کنگرها جمع قذفه بالضم قذاف بالکسر تیزی رفتار قرف بالکسر
پوست چیزی و قرف الخبز نان سوخته ته تنور مانده و بالفتح ظرف از پوست و باغت کرده شتر و گاو که در آن
فلیه تو ابل بخته بگذارند و پوست باز کردن و تهمت کردن و عیب کردن و کسب بدی یا نیکی از آن
و سر جراحت و ریش تازه کردن قراف بالکسر آمیزش کردن بگناه و جز آن و جماع کردن قرطف
بالفتح چیزی درپیچیده و جامهٔ مخمل که آنرا قطیفه گویند قرقف بفتح هر دو قاف شراب و نام سه کتاب
ترسایان در سه اقنوم قشف بالکسر آنکه متغیر شده و رنگ رو برگردیده باشد از درویشی یا
از آفتاب و بفتحتین سوختن روی از آفتاب و متغیر شدن روی از درویشی و تنگی معاش
قصعف بالفتح شکستن باد کشتی را و شکستن هر چیزی و دستک زدن و بازی کردن و سخت
غریدن رعد و بفتحتین پوشیده و زود شکن شدن درخت قاصف شکننده و باد سخت و رعد سخت
آواز تقصیف غریدن رعد و آنچه بریزد از درخت و بانگ شتر و مرد زود شکن قضف بفتحتین علتی
د باریکی قضیف نحیف و لاغر قطف بالفتح بریدن خوشهٔ انگور و چیدن میوه و خراشیدن
و آهسته براه رفتن ستور و بالکسر میوه چیده و بفتحتین گیاهی است که برگهای او همین میباشد و آنرا
اسفناخ رومی و شرمق گویند قطوف بالضم خراشیده گیها و میوه ها جمع قطف و بالفتح ستور تنگ گام
آهسته رو قطیف موضعی است به بحرین قطاف بالکسر وقت درودن و چیدن انگور قطائف
چادرهای پیچیده جمع قطیفه و جامهای مخمل و لوزینه و نان لوزینه و رشته که از خمیر سازند و آنرا رشته
قطائف گویند و عرب آنرا کنافه گویند و قطائف نگویند قعاف بالضم سیل که همه چیز را ببرد
قاعف باران درشت قعف بالفتح از بن برکندن درخت را و خوردن آنچه در کاسه باشد
مرادف قحف قف بالفتح و تشدید فا تره و سبزی خشک شده و زمین بلند قفاف بالکسر جمع
قفوف بالضم خشک شدن جامهٔ شسته و غلف و برخاستن موی بر اندام از ترس
و جز آن و سیم و زر بد میان انگشتان قفاف بالفتح و تشدید فا سیم و زر قفیف گیاه خشک

قلف بالفتح بریدن قلفه یعنی غلاف سر نره و خراشیدن درخت و گل سر خم برداشتن و پیوند کردن تختهای کشتی و در قیر گرفتن درزهای آن قلیف غلاف خرما قنف بفتحتین خردی گوش و درشتی آن و سپیدی گردن اسپ قنیف گروه مردم و ابر بسیار آب و پارهٔ از شب قناف بالضم کلان بینی و انبوه و دراز ریش و هر قضیب که ضخیم باشد قواصف مردم بسیار و انبوه که از کثرت انبوهی گویا بعضی مر بعضی را می شکنند قوف بالضم بالای گوش و قوف الرقبه موی آویخته گردن و بالفتح شناختن و پی بردن قائف پی شناس

باب القاف مع القاف

قاق مرد بسیار دراز قرنق بالضم و فتح با دکان بقال معرب کرنه یعنی کلبه قرطق بالضم کرتی است معروف معرب کرته قرق بالفتح آواز ماکیان و بالکسر بیخ و اصل زبون و عادت و خردان از مردم و بازی است و آن خیال است که بر زمین بیست و چهار خط بکشند و دران سنگ ریزها گذارند و طفلان ببازند و آن مشهور است و بالفتح و کسر را و فتح آن جای هموار و بفتحتین سیر کردن در زمین هموار و در بیابان قلق بفتحتین اضطراب و بی آرامی قوق بالضم مرد بسیار دراز و مرغی است آبی دراز گردن و اندام زن و بالفتح نام پادشاهی است از پادشاهان روم و دنانیر قوقیه بدان منسوب است و آواز کردن ماکیان وقت مست شدن و طلب کردن خروس قیق بالکسر نادان و سبک عقل و کوه قاف و بالفتح آواز ماکیان +

باب القاف مع اللام

قبل بالفتح زمان پیش از زمان چیزی نقیض بعد و بالضم و بضمتین پیش چیزی و اندام پیش نقیض دبر و اول چیزی و پایین کوه و بضمتین گردها جمع قبیل و بفتحتین بلندی زمین که پیش باشد و درآمدگی هر دو پای و بیرون آمدگی پاشنه و پی اندیشه و استحضار سخن گفتن و میل کردن سر شاخ گاو و گوسفند بطرف روی و برابر کردن و روی واکردن و احول چشم شدن و آشامیدن شتر آب را چنانکه از سر او فرو ریزد و چوبکهای گرد میان سوراخ که در دوک کنند و مهره که بر گردن اسپ بندند بجهت چشم زخم و جهت افسون و عیان و پیش روی و بدین معنی بکسر قاف نیز آمده و بالکسر و فتح با تر و جانب و طاقت قبول بالضم پیش آمدن و وزیدن باد صبا و لور را بجای انداختن و بالفتح پذیرفتن و باد صبا و زنی که بچه زن بر شی گیرد و می پرورد قبیل پذیرفتار و گروه مردم زیاده از سه گروه چون روم و زنج و عرب قبل بضمتین جمع و رشته که در حین تافتن لی و دست بطرف سینه در روی آورده شود و دانا بکار و شناسنده قوم

خلاف وپیرو ونقیب وبرابر وپیش وزنے کہ بچہ عورات حاملہ برگیرد در وقت ولادت قبائل گروہہا
جمع قبیلہ وپارہائے کلہ وسر وآن چہار استخوان باشد قبال بالکسر دوالے کہ بر طول نعلین دوزند
وآن دو تا باشد وشراک دوالے کہ بر عرض دوزند قابل پذیرندہ وسال آیندہ وسزاوار وپسندیدہ
وضامن قتل بالفتح کشتن ونیکو دانستن چیزے را وآمیختن شراب وبالکسر دشمن ومانند اقتال
جمع قتیل کشتہ شدہ زن باشد یا مرد قتال بالکسر باہم کشش کردن وکارزار نمودن وبالفتح
تن وجسد قحول بالضم خشک شدن قحل بالکسر پیر سال خوردہ وبالفتح وکسر حای مہملہ وسکون
آن پیر پوست بر استخوان خشک شدہ وبفتحتین خشک اندام شدن وبد حال شدن قحال بالضم
بیماری گوسپند قذال بالفتح پس سر از دو طرف سر وبنا گوش اسپ قذل بالفتح جور کردن و
در پس سر زدن قذعمل بضم قاف وفتح ذال شتر جسیم وفربہ قرمل بالفتح درخت بے خار وبکسر قاف
ومیم شتر کرہ گی قرامل شتران دو کوہان وموے نیلہ زنان قزل بفتحتین لنگے زشت قصل
بالکسر وصاد مہملہ موضعے ست وفرومایہ قفل بالضم معروف وبالفتح آنچہ خشک شود از درخت و
بفتحتین بازگشتن از سفر واز جائے قفیل درخت خشک وگیاہے ست قفول بالضم از سفر باز گشتن
وخشک شدن قفال بالفتح وتشدید فا قفل گر ونام عالمی ست از علمای مذہب امام شافعی قلیل اندک
جمع ومفرد آمدہ وکوتاہ ولاغر قل بالضم والکسر وتشدید لام کمی وبالکسر لرزہ ودانہ خرما کہ تنہا بروید و
زبون وضعیف باشد قلال بالضم اندک وبالکسر سبوہا وبلندی ہر چیز ہر دو جمع قلہ ونیز قلال چوبہاے
استادہ کردہ شدہ برائے تاک انگور وبرای سایہ کردن چیزے قلقل بالضم ہر دو قاف اسپ
ومرد سبک وبکسر ہر دو قاف گیاہے ست کہ تخم سیاہ دارد واز غایت سختی کوفتہ نمیشود ومنہ المثل
وفک حب القلقل قلقال بالکسر بانگ کردن وجنبانیدن وہمچنین قلقلہ وبالفتح جنبش قمل بالفتح
شپش وبفتحتین شپش شدن وشکم کلان شدن وبالضم وتشدید میم مفتوح کنہ وملخ ہا وبدین معنی جمع قملہ
ست قمقل بفتح ہر دو قاف پیمانہ بزرگ ونام تاج کسرے قندیل بالکسر معروف قنادیل جمع
وبالفتح کلان سر ودراز وہمچنین قندل بالفتح قوافل اسپان باریک میان وگروہہا از سفر باز گردند
جمع قافلہ قومے از خزرج قول بالفتح گفتن وگفتار وبالضم وتشدید واو گویندگان جمع قائل
وبالفتح وبفتحتین گویندگان قوال بتشدید واو مرد زبان آور وبسیار سخن قائل گویندہ وقیلولہ کنندہ
قیال بالکسر نام کوہی ست بلند در بادیہ قیفال بالکسر رگ سر اورگہ برای بیماری چشم فصد کنند
قیل بالفتح نام مردی ومہتر وقیلولہ کنندگان ونیم روز شراب خوردن وملک وپادشاہ بلغت یمن ولقب

باد شان یمن اقبال جمع قیل و قال گفتار نیک و بد و خوب و زشت

باب القاف مع المیم

قتام بالفتح غبار قاتم سیاه مرادف اقتم قتوم بالضم بلند شدن غبار قثم بالفتح پارهٔ از مال بکسی دادن و بالضم و فتح ثا بسیار عطا و جامع نیکوئیها و خیرات و نام پسر حضرت عباس رض و یکی از نامهای کفتار قثام بالفتح مادهٔ کفتار و کنیز و غنیمت بسیار قحم بالفتح پیر فرتوت و بالضم جای هلاک و سال سخت و قحط و تنگی و قحم الطریق دشواریهای راه و نوردیدن بیابان و نزدیک شدن بچیزی قحوم بالضم ناگاه خویشتن را در کاری افگندن بی اندیشه و در آمدن در چیزی قدوم بالضم از سفر باز آمدن و از جائی آمدن و بالفتح پیشه و بسیار اقدام کننده و نام موضعی است که ابراهیم در آنجا ختنهٔ خود کرده بود و بتشدید دال نیز آمده و قلعه ایست بیمن و دهی است بحلب و کوهی است بمدینه قدام بالفتح نام اسپی است و بالضم دیرینه و کهنه و پادشاه و سردار و مقدم بر مردم از روی شرف و بفتح نیز آمده و بالضم و تشدید دال پیش روی چیزی و باز آیندگان از سفر و از جائی قادم از سفر آینده و قادم الانسان سر آدمی قدم بالضم پیش آمدن و بضمتین پیش رفتن و بالکسر و فتح دال دیرینه و کهنه شدن و کهنگی و بفتحتین پای و پیش پای و اثر و سابقهٔ کار و عمل از خیر و شر و گروهی از اشرار و اخیار که حق تعالی بدوزخ و بهشت پیش فرستد و منه الحدیث حتی یضع رب العزة فیها قدمه و قدم صدق نشانهٔ نیک و سابقهٔ خیر و بالفتح و کسر دال بسیار اقدام کننده بر کاری و بالضم و فتح دال گروهی است بیمن و موضعی است قدیم کهنه و دیرینه و بالکسر و تشدید دال مکسور پادشاه و سردار و پیشوای مردم از روی شرف قرطم بکسر قاف و طا و ضم هر دو آن تخم معصفر قرام بالکسر پردهٔ رنگین و منقش از صوف یا پردهٔ تنگ یا پردهٔ سرخ قرم بالفتح شیر نر یا شتری که هنوز کشتی نکرده باشد و مهتر و بالضم درختی است مثل خیار از روی سطبری و سپیدی که در میان دریا روید و بفتحتین سخت آرزومند گوشت شدن قزم بفتحتین فرومایگی و فرومایگان مفرد و جمع آمده قزام بالکسر فرومایگان قسم بالفتح بخش کردن و اندازه کردن و نوبت میان زنان نگاه داشتن و بالکسر بهره و بخش چیزی و بفتحتین سوگند قسام بالفتح خوبی و همچنین قسامه و بتشدید سین بخش کننده قسیم خوبرو و جمیل و هم بخش کسی و ضد چیزی و قسیم بمعنی قسمت کننده در لغت عربی نیامده قصم بالفتح شکستن و بفتحتین شکستگی دندان و بالفتح و کسر صاد زود شکننده و بالضم و فتح صاد آنکه هر چه بیند پاره پاره کند قضم بالفتح خوردن ستور علف و جو را و خائیدن و خوردن چیزی خرده و ریزه که بکرانهای دندان کنایت شود و شکستگی قضیم پوست سپید که در آن چیزی نوشته شود و علف

ستور و جز قطلم بالفتح گزیدن و چشیدن بفتحتین تیزی شهوت و آرزوی گوشت و بالضم و کسر طا
آرزومند گوشت و آرزومند جماع قطام بالفتح نام زنی است قعم بفتحتین کجی بینی قلم بالفتح ناخن
گرفتن و بفتحتین جامه تراشیده و تیر قمار و کارد و خنجر و شمشیر و هرچه بدان چیزی ببرند اقلام بالکسر جمع قلم و
بالضم و تشدید لام نوعی از شوره گیاه قلزم بضم قاف و زا شهریست میان مصر و مکه نزدیک کوه طور بسوی
آن مضاف است بحر قلزم قم بالفتح و تشدید میم جاروب کردن خانه قمام بالضم خاک روبه قمامة واحد
و دار القمامة جائیکه خاشاک و سرگین اندازند قمیم تره خشک قمقام بالفتح دریا و مهتر و عدد
بسیار و کنه ریزه و نوعی از سپش قماقم بالضم هر دو قاف مهتر با خیر قنم بفتحتین بوی روغن و
چربی گرفتن دست و بوی گرفتن مشک و تباه و فاسد شدن چار مغز قوم بالفتح گروه مردان و
گاهی زنان را به تبعیت و تغلیب مردان داخل کنند اقوام جمع اقاوم جمع الجمع قوام بالفتح راستی و
بالای مردم مرادف قامت و بالکسر نظام چیزی و مدار و اصل چیزی که بدان قائم باشد آن چیز و
بالضم بیماری که در قوائم ستور پیدا شود قیم بالکسر و فتح یا جمع قیمت و بفتح و تشدید یای
مکسوره نگاهدارنده بر پای دارنده چیزی و نامی است از نامهای حق تعالی قیوم و
قیام بفتح و تشدید یا بسیار نگاهدارنده و برپای دارنده هر دو نامی است از
نامهای حق تعالی

باب القاف مع النون +

قاسان بسین شهریست معروف که بقم مذکور میشود و بشین معجمه نیز آمده و شهریست بماوراء النهر و ناحیه
ایست باصفهان غیر قاسان مشهور قانون اصل هر چیزی قوانین جمع و این کلمه در اصل رومی
است بمعنی مسطر قنون بالضم رفتن قبان بالفتح و تشدید با و تخفیف آن ترازوی یک کفه معرب
کپان و حمار قبان جانوریست خرد و صاحب مزاج گویند تلخ سبز قتین کم خوار و اندک طعام زن
باشد یا مرد و کنه قرن بالکسر همسر و همدست در شجاعت و کشتی و هنر و کارزار و بالفتح شاخ و گیسو و گوشه
خرد تنها و جدا و تنگ اسپ و روزگار و زمانه و مدت سی سال یا هشتاد یا صد و بیست سال یا صد سال
و این درست تر است چه پیغامبر صلعم طفلی را گفت که عش قرنا و آن طفل صد سال زیست و یک طرف هودج
و گیسوی سر و کناره آفتاب که نخست از افق ظاهر شود و مناره یکطرف چاه که بران چوب دولاب کنند و
هر دو مناره را قرنان گویند و موضعی است نزدیک طائف که میقات اهل نجد است و آنرا قرن المنازل گویند
و بستن دو ستور را باهم و سم پای اسپ برجای دست افتادن و رفتن و پیوستن چیزی بچیزی و بفتحتین کشش تیر

از جرم و شمشیر و تیر با پیکان و رسنی که دو شتر را بهم بدان بندند و شتر بسته با شتر دیگر و نیز قبیله ایست از
یمن و از ان قبیله است اویس قرنی رح و پیوسته ابرو شدن و پیوسته شدن ابرو قرین یار و همپیوند قِران
بالکسر مقارن شدن چیزی بچیزی و بهم آوردن حج و عمره و بهم آمدن دو ستاره در برجی به یکبرجه و دو خرما را بهم خوردن
و یک جفت تیر برابر و تیر با که تراشیدهٔ یک کس باشد و رسنی که دو ستور دران بهم بسته باشد قرون بالضم جمع قرن
و بالفتح ناقه که شیر گرد آرد در پستان میان دو شیدن و ستور خوی کننده و سم پای برجای دست نهنده و در رفتن و
شتر که زانو با بهم نهد چون خسپد و ناقهٔ که پستان پیش و دو پس را بهم نزدیک آرنده و دو خرما بهم خورنده قراین بسته
شده با یکدیگر جمع قرینه بالفتح قارون ابن عم موسیٰ ع که بواسطهٔ سوء ادب با موسیٰ حق تعالی او را بزمین فرو برد
قرطبان بالفتح دیوث قارن مرد با تیر و شمشیر و آنکه حج و عمره با هم گذارد و بفتح را نام پسر کاوهٔ آهنگر قرآن
بالضم و مد همزه خواندن و جمع کردن و کلام الهی که بر پیغامبر ما صلعم فرود آمد و آنرا بالفارسی نبی گویند قربان بالضم چیزی
که در راه خدای تعالی تصدق کنند و بدان تقرب جویند بخدای تعالی و همنشین و خاصهٔ ملک و بفتح نیز آمده
و بالکسر نزدیک شدن و نیز کنایه از جماع باشد و بالفتح قدحی که نزدیک به پر شدن باشد قضبان بالضم
و الکسر شاخها جمع قضیب قطران بالکسر و الفتح و بکسر طا و از روغن سیاه که بر شتر می مالند و گویند آن
روغن درخت عرعر است قطون بالضم اقامت کردن بجائی قاطن مقیم قطان بالضم و تشدید طا جمع
قطین مقیم و چاکران قطن بالضم و بضمتین نیز بزار و بفتحتین میان دو ران مرغ و استخوان میان
هر دو سرین و بیخ دم مرغ و کوهی است قعین بالضم و فتح عین مهمله گروهی از بنی اسد قفن بالفتح
گوسفند را از قفا ذبح کردن و بفتحتین و تشدید نون موضع قفاقفان بالفتح و تشدید فا معرب کپان قُلان
بالضم قاف و لام جمع قله بتخفیف لام و معنی آن گذشت قلتبان دیوث و بی حمیت و بی غیرت و قرطبان
نیز آمده قمقمان بالضم هر دو قاف دریای عظیم و عدد بسیار قمین سزاوار قنوان بالکسر خوشهای
خرمای تازه جمع قنو است و دو خوشهٔ خرما و بمعنی تثنیه قنو است قن بالکسر و تشدید نون بندهٔ
که پدر و مادر او بنده باشد جمع و مفرد آمده و در عرف فقها بندهٔ که در رقیت کامل باشد چند
مدبر و مکاتب و جز آن قمیص بالضم استین پیراهن قنان بالفتح کوهی است در بنی اسد و بالضم
بوی بغل و استین پیراهن قنقن بکسر هر دو قاف نوعی است از موش دشتی و راه نمای و
آب شناس در صحرا قهرمان قائم بکارهای کسی و خزانه دار و وکیل و نگاهدارنده و آنچه در تحت
تصرف اوست و این لفظ در اصل فارسی است و صاحب قاموس ذکر نکرده و در نهایه
آورده است قین بنده و قریه ایست به یمن و آهنگر و آهنگری و نیکو کردن چیزی و فراهم آوردن

شکاف ظرف قیان بالکسر کنیزکان سرود گو جمع قینه قیعان بالکسر زمین هاے هموار جمع قاع قیروان بفتح قاف وضم با معرب کاروان و شهریست بمغرب +

باب القاف مع الواو +

قبو بالفتح ضم کردن حرف را قتو بالفتح خدمت کردن قده و بالفتح خوشبو و بامزه شدن گوشت قرو بالفتح بزرگ شدن پوست خصیه و قدح چوبین و کاسه که سگ دران آب خورد و بن درخت که آنرا کاواک کنند و در وے نبیذ ریزند و چوبے که عصاره بدان چیزها را افشرد و روغن گشد قلو بالکسر شتر چست رفتار و بالفتح گندم و گوشت و مانند آن برتابه بریان کردن و پیش رفتن و بازی کردن به قله و قله بالضم و تخفیف لام چوبکے ست که آنرا بچوب دیگر دورے اندازند و آن چوب را مقلا گویند و بعضے هر دو چوب را قله گویند قنو بالکسر خوشه خرما

باب القاف مع الهاء +

قاه فرمان برداری و اطاعت قمه بالفتح بآب فرو رفتن و بر آمدن و سر برداشتن شتر از آب خوردن قامه شتر سر در هوا دارنده قمه بالضم و تشدید میم مفتوح جمع قوه بالضم شیر مزه گردانیده

باب القاف مع الیاء

قدی بالفتح خوشبو کردن طعام و گوشت را قذی بالفتح بیرون انداختن خاشاک قاری خواننده قسی بالکسر و تشدید یا کمانها جمع قوس قاسی سخت دل قساسی بالفتح و تشدید یا شمشیر منسوب به قساس و آن معدنیست از معادن آهن قاصی بنهایت رسنده قاضی گذارنده وام و حجت آن و توانا و حاکم و زور مستقفی بالفتح و تشدید یا چیزے پسندیده از طعام که برائے مهمانی نگاهدارند و مهمان عزیز قلی بالفتح برتابه بریان کردن چیزے را و نیز قلیا که ازان صابون پزند قانی سرخ قیر و سلے بالکسر موم روغن +

باب الکاف مع الالف

کذا یعنی همچنین کرے بفتحتین مرغ شکاری که نر باشد و آغاز خواب کردن و ابتدای خواب کرا بالکسر کرایه دادن و کرایه کسی بفتحتین جامه پوشیدن ماضی او کسی و مضارع یکسی از باب علم یعلم کفاء بالکسر و مد خرا دادن و مانند همدیگر شدن کفاء بالفتح برروی در افگندن و باز گردانیدن کلاء بالفتح گیاه خوردن و پاسبانی نمودن و بتار یانه زدن و پس افتادن وام و بسیار شدن گیاه در زمین و گردانیدن در چیزے و بپایان رسیدن عمر و بفتحتین گیاه و با گیاه شدن زمین کلاء بالکسر و المد پاسبانی کردن و بالفتح و تشدید

جاے بستن کشتی که آنرا خور گویند و کنار جوے آب و موضعے ست در بصره که کشتی گاه ست کلو بروزن قبول مرد سخت چشم که خواب غالب نشود بر چشم او کالے بکسر لام نسیه ضد نقد کلی بضم کاف و فتح لام گرده جمع کلیه بالضم کمثرے بضم کاف و میم مشدد میوه ایست معروف کیمیا صنعت در ساختن

باب الکاف مع الباء

کئیب بروزن غریب محزون و شکسته از غم و بد حالی کب بالفتح و تشدید بار بروے افگندن و غلطه کردن و ریسمان کبکب بفتح هر دو کاف نام کوهے ست کباب بالضم ریگ پشته انبوه شده و بر هم نشسته و بالفتح گوشت بیدار بریده براے بریان کردن کتاب بالکسر نوشته و نامه کتب بالضم و بضمتین جمع و حکم و اندازه و فرض کرده و واجب گردانیدن و تقدیر کردن و نوشتن و آزاد کردن بنده بمال و برین وجه که بروے نوشته شود که درین مدت این قدر دفعات رساند اگر برساند آزاد شد و الا گرازادی آن بنده تمام حاصل شد غلام ست و پاره زرکه داده از خواجه باز خواست ندارد و بالضم و تشدید تا نویسندگان و تیر خرد سر گرد که نو آموزندگان انداز تند و میدان کودکان تیرانداز آموزند و مکتب و بیرستان کتاتیب جمع و بدین معنے بتخفیف تا نیز آمده کتائب لشکرها جمع کتیبه کاتب دانا و منشی نثر کتاب نرد بیر گویند و نویسنده کتب بالفتح فراهم آوردن و حلم کردن و گرد کردن و نشستن و در زمشک دوختن و دوختن و آماده کردن و دو انبان جمع کاتب کثب بالفتح گرد کردن و بفتحتین نزدیکی کثیب توده ریگ گرد آمده و بلند شده کذب بالکسر و بالفتح و کسر ذال دروغ گفتن و دروغ و بالفتح واجب شدن و درنگ کردن کذاب بالکسر و تشدید ذال دروغ گفتن و بالفتح بسیار دروغ گو کذوب بالفتح بسیار دروغ گو کذب بفتحتین جمع کرنب بفتح کاف و نون تره ایست که آن را کلم رومی گویند کرب بالفتح اندوه که نفس باز گیرد و رسن دلو و بے آرام کردن اندوه کسے را و نزدیک شدن آفتاب بغروب و آتش مردن و بار گران بر نهادن و رسن تافتن و تنگ کردن بند بر بندے و شورانیدن خاک براے کاشتن و بفتحتین بے آرام واندوهگین شدن و بیخ هاے شاخ درخت خرما مفرد و جمع آمده کسب ورزیدن و گرد آوردن و طلب روزی و خبر آن کردن بالضم کنجاره روغن کساب بالفتح نام سگے ست کعب بالفتح شتالنگ که آنرا قاب پای گویند و پاره روغن و گره بند هاے نے کعوب جمع و نام دو قبیله که یکے را کعب بن کلاب و دیگرے را کعب بن ربیعه گویند کاعب نار پستان و همچنین کعاب بالفتح کواعب جمع کعوب بالضم نار پستان شدن دختر و شتالنگها جمع کعب کلب بالفتح دوال بر مشک دوختن و سگ و یک دانه جو و بند شمشیر و قلاب آهنین

که مسافر گوشه دان از وے در آویزد بر پالان و ستاره ایست که آنرا کلب الجبار گویند و دوال دو طرف گوشه دان و گروہے از قضاعه و کلب الفرس خط میان پشت اسپ که آنرا خطار و پشت گویند و بفتحتین سخت شدن سرما و دیوانه شدن سگ و خر آن و سختی و سرما و دیوانگی ستور و بدی و حرص بجنگ و بالفتح و کسر لام سگ و خر آن که دیوانه باشد کلاب بالکسر سگان جمع کلب و نام پدر قبیلهٔ از قریش که آنرا کلاب بن مره گویند و نام پدر قبیلهٔ از ہوازن که آنرا کلاب بن ربیعه گویند و بالضم نام آبے ست و بالضم و تشدید لام آہنے که بر پاشنهٔ موزه کنند برائے راندن اسپ و آنرا مہماز گویند و بالفتح سگبان کلوب بالضم و تشدید لام زنبور آہنگران و ہمچنین کلاب بالضم و تشدید لام کلالیب جمع کلیب بالضم و فتح لام تصغیر کلب و نام مردے که آنرا کلیب بن وائل گویند کنب بفتحتین شوخ گرفتن دست و آبله که در دست پیدا شود از کار و گیاہے ست معروف که از آن رسن سازند کناب بالکسر خوشهٔ خرما کوب بالضم کوزهٔ بے دسته و لوله اکواب جمع کوکب ستارهٔ روشن و بزرگ ہر چیزے و گل مرغزار و درخشندگی آہن و کودکے که نزدیک ببلوغ رسیده باشد و آب بسیار کواسب جوارح و اعضا که بآن چیزے کسب کنند کواکب بالضم کوہے ست معروف کہب بضمتین سرخ خالص رنگ شدن شتر

باب الكاف مع التاء

کتبنه که آمدن سال کلکته بالضم ہر دو کاف گروه اسپان و بفتح ہر دو کاف نگونسار کردن و بر روے افگندن کباته بالفتح نام داروی ست که آنرا کباب چینی گویند و در طعام کنند برای خوشبوئے کاته بالفتح و مد ہمزه بدحال و پریشان حال شدن کبریت بالکسر گوگرد و زر و نقرهٔ خالص کتابه بالکسر نوشتن کتیبه بروزن صحیفه لشکر و نام قلعه ایست از قلعهای خیبر کشافه و کشاته بسطبر شدن و فربهی شدن کثرة بسیار شدن کاذته روغن و زن در روغ گوی کذته بالکسر پیه و گوشت که در فربهی زیاده ازان تعریف کنند کراسته بالضم و تشدید رای مهمله و تخفیف آن جزوے از کتاب و پارهٔ از کلام کرامته طبقے که بر سر چاه نهند و سرپوشے که بدان سر خم پوشند و نوازش و بزرگواری کرامات جمع کرته بالضم اندوه مکروة بالضم گوے و بالفتح و تشدید را نوبت و دولت و رجعت کزبرة بالضم گشنیز کسوة بالکسر جامه پوشانیدن و جامه و رخت پوشیدنی کسیرة بالضم و فتح سین تان پاره کساة بالفتح کاہل کغامته بالکسر حلقهٔ سر چوب ترازو که رشتهها در روے کنند و چاہے که بجاه دیگر راه داشته باشد و نیے که در سر تیر پیچیده باشند کاظمته موضعے ست در بادیه بدو فرسخے بصره کعت بالفتح کوتاه کعیت بضم کاف و فتح عین مهمله بلبل کفایته بالکسر بس شدن و سود گرفتن

کفالة بالفتح ضامن شدن کفارة بالفتح وتشدید فا پوشانندهٔ گناهان وچیزے که برائے جبر گناه دهند کافّة بتشدید فا همه وبازدارنده کفّة بالکسر وتشدید فا دام وگوشت بن دندان وپلّهٔ ترازو وخط گرد مانند دائره که بر دست نقش کرده باشند وهر چیز مستدیر ومغاکے که دران آب جمع شود وبالضم خرز درازو حاشیهٔ پیراهن کفات بالکسر جمع گردنگاه وجمع گردنگاهها وبدین معنی جمع کفت است کلالة بالفتح مانده شدن وکند شدن وبے پسر وبے مادر وبے فرزند شدن وکسے که بمیرد وپدر وپسر نگذارد وکلاوة بوزن ومعنی حراست کلفة بالضم رنج ومصیبت ورنگ سرخ کلمة سخن وقصیده وقصه وشهادتین وباصطلاح نحویین کلمه لفظے است مفرد که معنی داشته باشد وباصطلاح منطقیین کلمه فعل را گویند کلّة بالکسر وتشدید لام حالت وکیفیت وپردهٔ باریک که بدان از پشه خود را نگاه داشته شود وچشم سرخ که بسبب درد چشم گشتند وبالفتح خنجر کند وبالضم تاخیر کردن وهمه زنان موشت کل کلیته گروه وابر زیرترین ابرها ومابین خانهٔ کمان ودسته وپوستے که در زیر دستهٔ چنگ آبکشی باشد وبتشدید لام و یا همگی کمیّة بالفتح وتشدید میم وباء چیزے سکیت بالضم وفتح میم اسپ سرخ وشراب ونام شاعرے است کماة بالفتح سمارو غ کنیسة کلیسائے ترسایان کناسة بالضم آنچه بجاروب رفته باشند کنیة بالضم نامے که در اول آن اب یا ام یا ابن باشد چون ابوالمعالی وام کلثوم وابن حاجب کنّة بالفتح وتشدید نون منکوحهٔ پسر وبالضم صفهٔ که در پیش خانه باشد یا بر بالائے در سرا باشد کنایة بالکسر سخن پوشیده وپوشیده سخن گفتن کنانة بالکسر کیش تیر وقبیله ایست کوتة بالضم زرد وطبل خرد کورة بالضم گوشه وشهر وجائے آتش کوفة بالضم ریگ سرخ وشهریست معروف کوکبة درخشندگے وبزرگی وشگوفه وستاره کوه بالضم والفتح وتشدید واو سوراخ دیوار خواه آن طرف دیوار رسیده باشد یا نه وبعضے گفته اند دریچهٔ خانه کهولة بالضم دو مویه شدن کهانة بالفتح خبر غیب گفتن وفال زدن کیاسة بالکسر زیرکے وزیرک شدن کیفیت چگونگے
کینونة بودن مرادف کون +

باب الکاف مع الثاء

کباث بالفتح میوهٔ اراک که نیک پخته باشد وآنچه نرسیده باشد آنرا بریر گویند کبث بالفتح بوی فاسد شدن گوشت کثّ بالفتح وتشدید ثا مرد انبوه ریش وبالضم گرده بسیار کرث بالفتح رنج وگرفتن واندوه انداختن کسے را کراث بالضم درختے است برگ وی چون برگ الف وتره ایست که آنرا مارچوبه ولبون خوانند ودر قلیه کنند وبالضم والفتح وتشدید را گندنا کشوث بالفتح گیاهی است بی بیخ که بر درخت بپیچد

باب الکاف مع الجیم

کانج بفتح کاف ونون گیاہے است که آنرا عروسک در پرده گویند و صاحب قاموس گوید صمغ درختے است
بکوہستان ہرات روید کج بالفتح وتشدید جیم بازے کردن بہ کجہ وکجہ بالضم وتشدید جیم چیزے است
که طفلان از پارہای کرباس مدور سازند و بدان بازی کنند کرج بفتحتین شہریست ودہی است به دینور
و بالضم وفتح رائے مشدد معرب کرہ کستیج بالضم رشتہ مسطبر که اہل کتاب بالاے جامہ وزیر زنار مے بندند
معرب کستی کلج بفتحتین جوان مرد ودلیر کوسج بالفتح معرب کوسه و بالضم نیز آمده و ماہی است که بینی او
یارہ مے ماند وناقص دندان دستور کنندرو

باب الکاف مع الحاء

کح بالفتح عنان بازکشیدن ستور را تا از رفتن باز ایستد و شمشیر زدن و باز گردانیدن کسی را از کار
و حاجتے و بالضم نوعے از قروت سیاہ که از کشک وقت فشردن روان شود و آن بزبون ترین قروتہا است
کتح بالفتح خوردن و سیر شدن و خاک انداختن باد بر کسے و جامہ بر کشیدن یا آواز کسے کح بالضم و تشدید
حاء خالص کادح کار کننده و کوشش کننده کدح بالفتح ورزیدن و کارے کردن از برائے
خود خیر باشد یا شر و کوشش نمودن و رنج کشیدن و روئے و جز آن خراشیدن و تباہ کردن آن
یا برد ے خود کارے کردن که زشت و معیوب نماید و برائے عیال خود کسب کردن کسح بالفتح خانه رفتن
و روفتن یا و زمین را چنانکه خاک از ان برداشتہ شود و عاجزے و بفتحتین زمن ولنگ شدن و دست
و پاے از کار ماندن کسلح بالضم بیمارے است که شتر را شود کسیح عاجز و بر جاے مانده کشح بالفتح
کمر تا استخوان پہلو و بفارسے آنرا تہیگاه گویند و دشمنی پنہان داشتن و پراگنده کردن گروہے را
و در آوردن چارپا دم را در میان دو پاے و بخانه رفتن و جماع کردن با زن و از آب دور
و بفتحتین درد پہلو کشاح بالکسر داغ پہلو کل شح دشمنے که دشمنی در دل دارد و ظاہر نکند کشوح
بالفتح نام شمشیرے است از ہفت شمشیر که بلقیس برائے حضرت سلیمان ؑ فرستاده بود کفح بالفتح برو بر
شمشیر زدن و بوسه دادن و لعصا زدن و کشیدن عنان چارپا و پرده از چیزے دور کردن و خجل
شدن و بیدل شدن کفیح کفو و شوہر زن و ہمخوابه و مہمان که ناگاه رسد کلوح بالضم روی ترش
کردن کالح ترش روے کلح بالضم روے ترش کردن و سال قحط و روزگار سخت کمح لگام
کشیدن ستور را ++

باب الکاف مع الخاء

کامخ بفتح میم چیزے است ترش مزه که آنرا بفارسی آبکامه گویند معرب کامه و صاحب کنز گوید آنرا بچار نیز گویند کنخ بالفتح پوست بیرون کردن و تکبر نمودن کماخ بالضم کبر و عظمت و بالفتح شهریست به روم کوخ بالضم خانهٔ نے که روزن نداشته باشد اکواخ جمع

باب الکاف مع الدال

کود بر وزن قبول عقبهٔ دشوار کبد بالفتح رسیدن چیزے بجگر و بر جگر زدن و به سه انگشت و دو پستان و چیزے را بدندان شکستن و بفتح کاف و کسر با و سکون آن جگر اکباد جمع و کبد السماء میانهٔ آسمان و کبد القوس قبضهٔ آن و بفتحتین سختی کباد بالضم درد جگر کتد بفتحتین نام ستاره ایست و میان کتف و پشت و بدین معنی به کسر تا نیز آمده کد بالفتح و تشدید دال رنج و سختی کار و اشارت کردن بانگشت و رنج و تعب دادن کدید زمین کوفته کدود بالفتح چاه دشوار آب و مرد رنج کش کداد بالضم نام محلے است کرد بالفتح کردن و این در اصل فارسی است و راندن و بالضم نام گروهے است معروف اکراد جمع کردید بالکسر آنچه در کرانهاے جله بماند از خرما کراد یده جمع کساد بالفتح ناروائی متاع و خر آن کاسد و کسید متاع و بازار بے رواج کلد بفتحتین جای درشت بے سنگ کمد بالفتح اندوه پنهانی و بفتحتین اندوهگین شدن و بالفتح و کسر میم اندوهگین همچنین کمید کماد بالکسر گرم کردن عضو بپارچهٔ گرم یا به حبوب یا سبوس گرم و همچنین تکمید کنود بالضم ناسپاسی کردن و بالفتح زمین که از روے چیزے نروید و مرد ناسپاس و کافر نعمت کنعد بالفتح بر وزن کنعد بالفتح نوعے است از ماهی کود بالفتح نزدیک آمدن کارے بشدن و باز داشتن کید بالفتح بد اندیشیدن و قے کردن و درمان کردن و بانگ کردن کلاغ و دویدن آن و حائض شدن زن و کارزار نمودن

باب الکاف مع الراء

کبر بالکسر بزرگی و بزرگ شدن و همچنین کبریا و بالکسر و فتح با کلان سال شدن و کلان سالے و بفتحتین میوه ایست معروف که از آن اچار سازند و بالضم و فتح با جمع کبری کابر و کبیر بزرگ کبار بالفتح بزرگ شدن و بالکسر بزرگان جمع کبیر و بضم بزرگ و بالضم و تشدید با بسیار بزرگ کثر بالفتح و الکسر کوهان کثر بالضم چیره شدن بر کسے ببسیاری چیزے و بالضم و الکسر بسیار و بفتحتین بسیاری خرما نیز و کاثر بسیار و همچنین کثار با الضم کدر بفتحتین تیرگی و تیره شدن و درختے است خوشبو که بهندی آنرا کیوره گویند و خربت آن نافع جذام و جدرے و حصبه و دیگر امراض سودا ایست و آن شراب اثرے کند

گویند انورے گوید ع باحرقتش آتش چو شراب کدر آمده و بکسر دال و سکون آن تیره کر بالفتح و تشدید
را باز گشتن و باز گردانیدن و رسن که بر درخت بیاویزند و بدان بالا روند و رسن پالان و رسن با
کرد جمع و آبلے که زمین ریگستان بخود کشیده باشد و بضم نیز آمده و بالضم پیمانه ایست و آن دوازده
دسق ست و هر دسقے شصت صاع و هفت هزار و صد رطل نیز گفته اند کرور بالضم واگردیدن د
جمع کر نیز آمده کر بر آوردن گلوے خفه کرده آواز کردن آن کرار بتشدید را باز گردانیده و باز گردند
و تنکرار حمله برده و لقب حضرت علی کسر بالفتح شکستن و نیز فراهم آوردن مرغ وقت فرود آمدن
بالکسر شقه فرودین خیمه و استخوان که بران گوشت باشد و استخوان بازو از جانب آرنج و بالفتح نیز
آمده و حرکت زیر دادن و حرکت زیر و شکستگے و بالکسر و فتح سین پاره ها جمع کسره کسور بالفتح
زمین بلند و پست و بالضم جمع کسیر کسار بالضم نیز ریزه کسیر شکسته کاسر شکننده و عقاب کشر
بالفتح دندان سفید کردن شتر و تبسم کردن مردم کظر بالفتح چوبک گوشه کمان و میان چنبر کردن
کفر بالضم ناگرویدن و ناسپاسی کردن و بالفتح پوشیدن و کوزه بزرگ کفور بالضم ناسپاسے
کردن و همچنین کفران و بالفتح بسیار ناسپاس و ناگرونده کافور غلاف غوره خرما و طلعے که اول
بر درخت خرما باشد و داروئیست سفید خوشبو معروف و نام چشمه ایست در بهشت کافر پوشاننده
و ناگرونده و ناسپاس و آنکه به بالاے جامه پوشیده باشد و دریاے بزرگ و جوے بزرگ و
رو شب تاریک کفار جمع کمر بالفتح غلبه کردن بر کسے به بزرگے سر قضیب کمر بضم کاف و دال
است معروف و آن شیره درختے است و مرد کوتاه قد درشت و خر بزرگ کور بالفتح گشتن
افزونے و پیچ دستار و پیچیدن آن و شتر و گاو بسیار و بعضے گفته اند مقدار صد و پنجاه و نعوذ
بالله من الحور بعد الکور یعنے پناه مے بریم بخدا از نقصان بعد زیادتے و از کمے بعد از بسیار
و بالضم کوره آهنگر و خانه زنبور و پالانها با ساز و ساختگی آن واحد کوره کوثر بالفتح مرد بسیار
دگر د غبار و مرد بخشنده و جوئیست در بهشت و حوض کوثر بیرون بهشت در موقف که منبع
کوثر است کهر بالفتح بر آمدن روز و بانگ برزدن و قهر کردن کیسر دم آهنگر که آن
منفخ گویند و نام کوهے است

باب الکاف مع الزاء

گرز بالضم خر جبین گرزه بالکسر جمع و نام مردیست و بالضم و تشدید را ناکس و بخیل و مرد استاد
حاذق و بازی که بسته باشند تا کرز گنند یعنے پرها بریزد و چرغ و بازی که بسال دوم در آمده باشد

بالضم و بالکسر خشک شدن گردن از سختی سرما و شیشه یا کوزه سر تنگ و بهر دو معنے بتشدید را نیز آمده و بالکسر گوسفند بزرگ که خر جبین شبانان بردارد و بالضم و تشدید را نیز آمده کز بالفتح و تشدید زا تنگ کردن و تنگ گرفتن کار بر کسے و خشک شدن از سرما و مرد تند خو و زحمت و گرفته و کز الیدین بخیل و بالضم مرد تند خوے کنز بالفتح گنج نهادن و گنج نهاده کنوز جمع کناز بالفتح اوان خرما و بالکسر دختر آگنده گوشت کوز بالضم کوزه گران واکواز جمع و نام مردیست و بالفتح گرد کردن و نوشیدن آب بکوزه

باب الکاف مع السین

کاس بلغت خوک و این عربے فصیح نیست ملکه فارسی است که آنرا بعضے عرب در کلام آورده اند و کاس بهره شراب و جام شراب و بمعنے مطلق جام نیز آمده کؤوس جمع کبس بالکسر بخاک انباشتن چاه و چیزے و سر بگریبان کشیدن کابوس انچه بشب بر خفته را فرو گیرد و این مقدمه صرع است کیاس بالضم بزرگ سر کدس بالفتح لشتاب رفتن ستور گران بار و بالضم خرمن کداس بالضم عطائے ستور و عطسه دادن آن کادس فالے که بعطیه دادن گیرند و آهو که از کوه فرود آید و آنرا شوم دانند کرس بالکسر سرگین بر هم نشسته و اصل هر چیز کرباس بالکسر جامه که از ریسمان سفید بافته معرب کرباس بالفتح کراینسی منسوب بدان کریاس بالکسر و یاے دو نقطه بالاخانه و در خانه گرد کس بالضم گله بزرگ از اسپان و استخوانهاے مفاصل که دوگانه باشد چون دو کتف و زانوها و گروه لشکر و استخوان مقره میان هر دو شانه کرفس بضم کاف و فا و سکون را نیبه و بفتح کاف و را و سکون فا نیز هم آلیست مانند اجوا این هندے اجمود گویند و از خواص یکے آنست که کژدم گزیده چون بخورد فی الحال بمیرد کسیس نبیذ خرما و گوشت که بر سنگ تفسان خشک کنند و گویند از جهت زاد سفر کلس بالکسر صاروج کناس بالکسر خوابگاه آهو و پنهان شدن او در آن و بالفتح و تشدید نون خاکروب کندس بضم کاف و دال گیاهے است اندرونش زرد و بیرونش سیاه است قے آرنده و شکم راننده و زائل کننده بهق است و چون لبسایند و در بینی دهند عطسه آرد و چشم را روشن کند و بشین معجمه نیز آمده و با لسین مهمله فصیح تر است کنس بالفتح خانه روفتن و بضم و تشدید نون سبعه سیاره و بعضے گفته اند خمسه متحیره کناس معبد ترسایان جمع کنیسه کوس بالفتح سر زیر گرداندن و بر یکپاے رفتن ستور و بالضم طبل معرب کوس کهمس بالفتح کوتاه و بدو قبیله ایست از عرب کیس بالفتح زیرکے و زیرک شدن و بالکسر کیسه و بالفتح و تشدید یا زیرک

باب الکاف مع الشین

کبش بالفتح گوسفند نر و مهتر و صاحب لشکر کباش بالکسر جمع کدش بالفتح خراشیدن و رنج کشیدن در طلب روزی بجهت عیال و عطا یافتن از کسی و سخت راندن ستور کرش بالفتح و بفتح کاف و کسر را شکنبه ستور نشخوار زننده چون معده مردم را و فرزندان خرد و عیال مرد کشیش آواز پوست افعی چنانکه فحیح آواز نفس او و اول آواز شتر کمش بالفتح مرد سبک و کافی کنده کش بالضم کاف و دال مرغ عقعق و دارو دیلی است که آنرا کندر گویند کنش تافتن یا رحیدن و نرم کردن مسواک درشت

باب الکاف مع الصاد

کریص پنیر و صاحب قاموس گوید پنیری که با بعضی سبزیها خورند مطلق پنیر چنانچه جوهری گمان برده کصیص کرزیدن و پیچیدن بر خود

باب الکاف مع الضاد

کراض آب فحل که ماده از رحم بیرون انداز و چیزیها و نورده های رحم کرضه بالضم واحد

باب الکاف مع الطاء

کشط بالفتح پوست کندن و جل از پشت ستور بر گرفتن و برهنه کردن و پرده برداشتن

باب الکاف مع الظاء

کظ بالفتح و تشدید ظا رنجانیدن و در اندوه انداختن و تخمه پیدا کردن کظاظ بالکسر از حد گذرانیدن دشمنی و عداوت با یکدیگر و رجل کظ لظ مرد سخت دشوار کمظ بالفتح دشوار آمدن کار بر کسی

باب الکاف مع العین

کتیع لئیم و سال و خبر آن که تمام باشد کتع بالضم و فتح تا بچه روباه و مرد لئیم کتعان بالکسر جمع کتوع بالضم روان شدن ستور و فیاغ گرفتن از شیر و خبرات کرع بفتحتین آب باران استاده و بار یک ساق شدن و بدهان آب خوردن کرع بالضم آب بدیان خوردن از حوض و خبر آن کراع بالضم پایه گوسپند و گاو و خبر آن و طرف چیزی و بینی کوه و گروه اسپان و لفظی ست که بآن اسپان را فراهم آرند کرسوع بالضم استخوان پیوند سر دست از طرف خنصر که آنرا زند اسفل گویند کسع بالفتح سپیدی گرد اگرد باشته اسپ و آن مویهای آویزان باشد که بر سر دست و پای اسپ و خر باشد بالای سم و آب سرد زدن پستان ناقه تا شیر باز گرداند و بفتحتین گروهی است از یمن کلع بفتحتین شگافتگی و چرک پای و مشک و ظرف که چرک بسته باشد کمع بالکسر همخوابه

وهمچنین کمیع کنوع گرفتگی و منقبض شدن و نزدیک آمدن کار و میل غروب کردن ستاره و نرمی و فروتنی
کردن کنع بفتحتین برگرفتن انگشتان کوع بالفتح استخوان بند دست بطرف انگشت ابهام که آنرا
زند اعلی گویند و همچنین کاع و بر ساق دست رفتن سنگ در ریگ از گرما کیع بالفتح ترسیدن از چیزی

باب الکاف مع الفاء

کاف حرف معروف و بتشدید فا باز دارنده و شتر دندان سوده شده از پیری کتف بالفتح آهسته
رفتن و دو کرانهٔ پالان بر یکدیگر بستن و دو دست را در پس بستن و بلند شدن سر شانه و نوعی براه رفتن
و بالکسر شانه و بالفتح و کسر تا نیز آمده و بفتحتین پهن شدن شانه و پهن شانه شدن و نوع علتی ست که در شانه
پیدا میشود و لنگی ستور از درد کتف کتاف بالکسر رسنی که بدان دست را در پس بندند کثیف
سطبر کرسف بضم کاف و سین پنبه و لیقهٔ دوات کسف بالفتح بریدن عرقوب شتر و پی کردن آن
و پاره کردن جامه و پوشیدن ستاره و جز آن و بالکسر پاره و پارها چیزی جمع و مفرد آمده و بالکسر
و فتح سین جمع کسفه بالکسر یعنی پارهٔ چیزی کسوف بالضم گرفتن آفتاب و ماه و بدحال شدن
و ترش روی شدن و بخیل شدن و در عرف کسوف در آفتاب گویند و خسوف در ماه کاسف
ترشنده و بدحال و ترش روی کشف بالفتح کشاده و برهنه کردن و بفتحتین مویهای گردیده
مانند دائره و پیچیده شدن دم اسپ کاشف پیدا کننده و برهنه کننده کشوف بالفتح ناقه
آبستن کشاف بالکسر آبستن شدن ناقه و بالفتح و تشدید شین بسیار پیدا کننده و نام تفسیری
است معروف کف بالفتح و تشدید فا پنجه و باز ایستادن و باز ایستاده کردن کسی را و دوباره دوختن
جامه را بر یکدیگر و نابینا شدن و خرقه و بخت و ساقط کردن حرف هفتم از کلمه وقتیکه ساکن باشد چون
نون فاعلاتن و مفاعیلن و کف الذئب و کف الاسد و کف مریم نام گیاهها ست و بیان
کف الخضیب گذشت کفوف بالضم تمام سوده و کوتاه شدن دندان شتر از پیری کفاف
بالفتح مانند و اندازهٔ چیزی در روزی و بقدر گذارده چه کفایت شود و مستغنی سازد از طلب و
فی الحدیث اللهم ارزق آل محمد کفافا و بالکسر فرا گرفتن هر چیزی کلف بالفتح حریص و شیفته
شدن بچیزی و بفتحتین کنجده روی یعنی رنگ میان سیاهی و سرخی که بر روی ظاهر شود
و سیاهی روی ماه کنف بالفتح فرا گرفتن چیزی را و نگاهداشتن و یاری کردن و بر گرد
ابرای شتر حظیره ساختن از شاخ درخت و بالکسر ظرفی ست که شبان در آن دوات و آلات
نگاه دارند و بفتحتین کرانه و جانب و پناه و بال مرغ اکناف جمع کنیف بالفتح نهانخانه و پوشیده

وسپہ وجاے خلا وطہارت وخطیرۂ شتر کہ از درخت وشلخ سازند و بالضم وفتح نون ظرف کوچک کہ دران چیزے نگاہدارند تصغیر کنف بالکسر ولقب ابن مسعودؓ کہ فاروق اورا بدان ملقب کرد وفی الحدیث کنیف ملاء علما کہف غار وپناہ کہوف جمع کیف چگونہ

باب الکاف مع الکاف

کرک بفتحتین دہے ست متصل بکوہ لبنان وقلعہ ایست بنواحی بلقاء وبالفتح وبکسر را چیزی سرخ وصاحب قاموس گوید کرک بمعنے ودسبکون را ست وآن خطا ست کرمازج تخم درخت گز کہ آنرا حب الاثل گویند کشک بالفتح ماء الشعیر کعک بالفتح نان تنک معرب کاک

باب الکاف مع اللام

کبیل بالفتح بند سطبر وبند کردن ومحبوس داشتن وبفتحتین پوستین کوتاہ کحال بالفتح وتشدید حا آنکہ در علاج چشم حاذق باشد کحل بالفتح سال قحط وسختی سال قحط رسیدن بکسی وسرمہ در چشم کشیدن وبالضم سرمہ ومال بسیار وبفتحتین سیاہ رنگ وسرمہ گون شدن چشم کربال بالکسر گوی چوبین کہ ندافان بدان پنبہ وپشم بازند کسل بفتحتین کاہلی کفل بالکسر بہرہ وحصہ چیزے وآنکہ بر ستور نتواند نشست و گلیم کہ گرد کوہان ستر پیچیدہ تا نگرد و بران توان سوار شد وبالفتح پیوستہ روزہ داشتن وضامن شدن وبفتحتین سرین کفیل ضامن وکافل الصوم دائم الصوم کفیل ضامن وقبول کنندۂ کاری برخود کل بفتح وتشدید لام گرانے وبار گران وعیال مرد کلول جمع ویتیم وآنکہ نہ اورا پدر باشد ونہ فرزند و ماندہ شدن وخیرہ شدن چشم وکند شدن زبان وبالضم ہمہ وجمیع کلال بالفتح ماندگے وخیرگے چشم کلول بالضم کند شدن تیغ شمشیر وزبان وخیرہ شدن چشم کلیل ضربے کند وزبان وچشم وشمشیر وجز آن کمال بالفتح تمام وتمام شدن کامل چیز تمام ونام اسپی است کہل بالفتح مرد میانہ سال وکہلہ زن میانہ سال کاہل سست ومیان دو کتف ستور وپدر وقبیلۂ از بنی اسد کمیل بود ونہ وپیمانہ کیال بالفتح وتشدید یا پیمانہ ولقب شخصے احمق ہست کہ ہمیشہ خاک راہی پیمود کیول بالفتح وتشدید یا آخر صف در کارزار

باب الکاف مع المیم

کتم بالفتح پنہان داشتن وراز پوشیدن وبفتحتین گیاہے ہست کہ بدان خضاب کنند کتوم بالفتح کمان بے سوفار ناکردہ وناقہ کہ وقت نشستن بانگ نکند کثم بالفتح باز داشتن از کارے وبفتحتین فراخ شکم وسیر شکم شدن کدم بالفتح گزیدن کرم بالفتح بکرم غلبہ نمودن برکسے ودرخت انگور وقلادہ

و بفتحتین جوانمردی و مردی و عزیزی و بزرگوار و گرانمایه شدن و بخشنده شدن کریم بخشنده و جوان مرد و از گناه درگذرنده کرام بالضم کریم و بالکسر جمع کریم و لقب ابو عبدالله که در وقت سلطان محمود مذهبی اختراع نمود و از هر مذهبی چیزی اخذ کرد و طائفه کرامیه بدان منسوب اند و بالفتح و تشدید را بسیار کریم کرزم بالفتح بدندان شکستن و بفتحتین کوتاهی و خطیری لب اسب و خرد و کوتاهی بینی و انگشتان کزوم بالفتح ناقه که دندانش نمانده باشد از پیری کسم بالفتح بدست مالیدن و پاک کردن چیزی خشک را کشم بالفتح بینی از بن بریدن و بفتحتین نقصان کظم بالفتح خشم فرو خوردن کظیم خشم فرو خورنده و خشم فرو خورده شده کظوم بالضم خاموش بودن و از نشخوار باز استادن شتر کاظم خشم فرو خورنده و لقب امام موسی بن جعفر است کعم بالفتح پوز شتر بستن و سر ظرف بستن و بوسه دادن کعام پوزبند شتر کلم بالفتح خسته کردن و بالفتح و کسر لام سخنها جمع کلمه کلام سخن گفتن و سخن و بالکسر و تشدید لام سخن گفتن کلوم بالضم و کلام بالکسر خستگیها کلثوم بالضم پر گوشت روی و رخسار کلیم هم سخن با کسی و جراحت کرده شده کلم بالفتح چند و بسیار و بالضم شما و بالضم و تشدید میم آستین اکمام جمع و بالکسر غلاف شگوفه و بالفتح مقدار چیزی و آستین کردن جامه را و دهن شتر بستن تا نگزد و سر خم را پوشیدن کمام بالکسر انچه دهان شتر بدان بندند تا نگزد کمکام بالفتح گرد اندام کوم بالفتح بر جستن اسب و خر آن بر مادیان و بالضم کلان شتر کهام بالفتح تیغ کند و زبان کند و اسپ کند کهیم کلان سال و همچنین کیام

باب الکاف مع النون +

کبین در بجیدن لب دلو و دوم باره بخیه زدن و دوختن لب دلو و در پیچیدن آن و باز گشتن از چیزی و ناپیدا کردن چیزی را و فربه شدن کبان بالضم بیماری شتر و بالفتح و تشدید با شتر بیمار کتن بالفتح چسپیدن اثر سبزی گیاه در پوز شتر و بفتحتین چرک و دود دگر گنگی خانه کتان بالفتح و تشدید تا معروف و جامه آن معتدل است در حرارت و برودت و بالضم کرمی است کدن بالکسر نهالین که زنان در هودج زیر خود نهند اکدان جمع و بادن حریمن کران بالکسر بربط و بعضی گفته اند چنگ و موضعی است به بادیه و بالضم شهریست نزدیک دوراجبر و یا نزدیک سیراف و بالفتح و تشدید را محله ایست باصفهان و شهریست نزدیک تبت و قلعه ایست بمغرب کروان بفتحتین قریه ایست بطوس و کنک مطلق و صاحب صراح گوید مرغی است که آنرا چکاری نیز گویند و بفارسی شواد خوانند کراوین و کروان جمع کفن بالفتح رستن پوست و خر آن و بفتحتین جامه مرده کفران بالضم ناسپاسی کمون بالضم پنهان شدن و بالفتح ناقه که آبستنی خود پنهان دارد و بالفتح و تشدید میم زیره کامن پنهان کمین پنهان شونده در کارزار و خر آن کن بالکسر و تشدید نون پوشش اکنان و اکنة جمع

و بالفتح پوشیدن و پنهان داشتن چیزے را کانون آتش دان و دو ماه از ماهہاے رومی یکے را کانون الاول و دیگرے را کانون الآخر گویند گودن اسپ پالانی که بار برو نهند و شخصے که زیرک و تیز فهم نباشد کوفان بالضم پناه و نام شهر کوفه کون بالفتح بودن و هست شدن و همچنین کینونه کاهن فال گوے کهان بالضم و تشدید ہا و کهنه بفتحتین جمع و نام دو قبیله الیست کین بالفتح گوشت اندرون اندام زن کیان بالفتح بد رفتارے کردن و نام شخصے است کیان بالکسر جمع کائن و سمع الکیان نام کتابیست در علم طبیعی و معنے آن شنیدن احوال موجودات است کائن موجود و باشنده

باب الکاف مع الواو

کیو بالفتح آب از کوزه ریختن و سرد گردن و راندن اسپ و روفتن خار و خاشاک و برف و مثل آن و در خاکستر پوشیدن آتش کنو و بکنایه سخن گفتن و کنیت کردن کسے را

باب الکاف مع الهاء

کره بالفتح رنج و سختی و بالضم ناخوشے و ناملایمی کمه بفتحتین کور مادر زاد شدن کنه بالضم پایان چیزی و دقت کار

باب الکاف مع الیاء

کاذی بذال معجمه درختے است خوشبو که آنرا کدر نیز گویند و در هند بسیار پیدا شود و بهندے آنرا کیوڑه گویند و شراب کاذے براے جذام و جدری و مانند آن بسیار نافع و قاطع ماده آن مرضہاست و آن شراب را شراب کدر نیز گویند کرکے بالضم کلنگ کروبے بالفتح و تشدید را فرشته مقرب و بتخفیف آن اصح است کرسی بالضم تخت کوچک که بفارسے آنرا سندلے گویند کراسیی کرباس فروش کسائی نام شخصے ست قاری نحوی مشهور که اکثر کساے پوشید کافی بس شونده و ضمان کننده کے دلیر کاوے داغ کننده سکی بالفتح و تشدید یا داغ و داغ کردن و گزیدن و نیز گسستن

باب اللام مع الالف

لبا بر وزن عنب فله و آن شیرے ست که بعد از زادن بچه حیوان دوشند لظی بفتحتین دوزخ و آتش زبانه زننده لقاء بالکسر دیدن و رسیدن و کارزار کردن لولو بالضم هر دو لام مروارید بزرگ و مرواریدها بزرگ جنس ست لولوه بتا مفرد آن و ابو لولو غلام مغیره شعبه قاتل حضرت عمرؓ لوا بالکسر علم الویه جمع الویات جمع الجمع لوبیا دانه ایست خرد نزدیک به باقلا که آنرا بہندی سیوتی گویند لاوے سختی و نام پسر یعقوب علیه السلام ست

باب اللام مع الباء

لبلاب گیاہے ست کہ بر درختان مے پیچد و آنرا عشق پیچان گویند لباب بالضم خالص ہر چیزے
لب بالضم و تشدید با عاقل شدن و تنۂ درخت و خالص ہر چیزے و مغز بادام و جز آن لبوب جمع و عقل و
دل الباب جمع و بالفتح برابر شدن و زدن شمشیر بر موضعے از گردن کہ مقتل ست و بالکسر مردے کہ ملازم
کارے باشد لبیب عاقل لبب بفتحتین حال و دوال زیر شکم اسپ کہ یک سرش بہ تنگ بستہ باشند و
دیگرش بسینہ بندند و موضع کہ بند بران نہند در ریگ تنگ و بسیارے از ریگ لتب و لتوب استوار و پائے
بر جائے بودن و چسپیدن لاتب پا بر جائے و استوار و چسپندہ لجب بالفتح بانگ و فریاد و راہ
فراخ و ہمچنین لاحب لزوب بالضم ثابت شدن و استادن و چسپیدن بچیزے لازب لازم و ثابت
و چیزے چسپندہ لسب بالفتح زدن و گزیدن و فراہم آوردن و چسپیدن بچیزے و کسیدن عسل لصب
استوار شدن شمشیر در نیام چنانکہ نتوان کشید و چسپیدن پوست بر استخوان از لاغری و بالکسر تنگی جائے
کوہ و آنکہ چیزے بکسے نہد لعب بالفتح رفتن آب دہن و بفتح لام و کسر عین بازی کردن لاعب بازی
کنندہ لعاب بالضم آب دہن و آب غلیظ کہ از دارو ے خیسانیدہ بر آید مثل لعاب بزرقطونا و لعاب
النحل عسل و لعاب الشمس مانند تارہا کہ در شدت گرما پیدا میشود لغوب بالضم و غین معجمہ ماندہ شدن
و رنجور شدن لغب بالفتح بفساد آوردن و تباہی فگندن میان قوم و پر پائی زرد در پرۂ مرغ و
ہمچنین لغاب بالضم لقب بفتحتین نامی کہ دلالت بر مدح یا ذم کند و بفارسی آنرا باژنامہ گویند لوب
سنگستان لوبہ واحد و ہمچنین لاب و لابہ لہب بفتحتین کشتہ شدن و زبانہ آتش و غبار بالا رفتہ و بالکسر
شگافتہ کوہ و درۂ تنگ کہ در میان دو کوہ باشد لہاب بالضم و لہیب بالفتح زبانہ زدن آتش و افروختن آتش

باب اللام مع التاء

لباتہ بالفتح خردمند شدن لبیتہ نام جامہ البیت وزن عاقلہ لبتہ بالفتح و تشدید بای موحدہ گنائی
گردن کہ کشتن گاہ ست لبنتہ بالکسر خشت و شتر و گوسفند شیر دار لبدۃ بالکسر موے یا پشم جمع شدہ
و موے پشت و شانہ شیر درندہ لاتہ و لوتہ سنگستان لت بالفتح و تشدید تا تر کردن پوست
و مانند آن و استوار بستن بچیزے و چسپانیدن لثہ بالکسر و تشدید تائے مثلثہ گوشت گرداگرد
دندان لجاجتہ بالفتح ستیزہ کردن لجلجتہ بفتح ہر دو لام لقمہ در دہن گردانیدن و شوریدہ سخن
گفتن و سخن در دہان گردانیدن چنانچہ ظاہر نشود لجتہ بالضم و تشدید جیم میان دریا و دور ترین
موضع دریا و دریاے ژرف و بالفتح آواز و غوغا لحظتہ یکبار نگاہ کردن بگوشۂ چشم لحیتہ
بالکسر موے ریش و لحیتہ التیس نام گیاہے ست لحمتہ بالضم و الفتح طعمۂ باز ان از شکار داد و بود

جامه که تبارے باقند و خوشی تی لخلخه خوشبوے چند که یکجا کنند و بویند لذة بالفتح و تشدید ذال مزه و شراب
لذاذة خوش مزه یافتن لزوجة چسپندگی لصوصیة بالضم و تشدید یا دزدے کردن لطافة باریک
و نیک شدن و نازک و کوچک لطیفة نیکوئے و چیز نیک لاعیة بکسر عین مهمله و فتح یاے حطی
درختے ہست از قسم زقوم که شیر سوزنده و قتال دارد لعبة بالفتح یکبار بازے کردن بالکسر یک
نوع بازے کردن و بالضم بازے چون نرد و شطرنج لعنة بالفتح نفرین و بالضم آنکه او را مردم لعنت
کنند و بالضم و فتح عین آنکه مردم را لعنت کند لغة بضم لام و فتح غین اصوات و کلمات که مردم از
اغراض خود بدان تعبیر کنند لغات و لغون جمع لاغیة بغین معجمه سخن باطل و زن بیهوده گوی لافظة
دریا و بر ماده و آسیا و خروس لفاظة بالضم آنچه از دهن انداخته شود لفت بالفتح گردانیدن
و پیچانیدن و بالکسر نگاه کردن و میل کردن و شلغم و نیمهٔ چیزے لقلقة بالضم و تشدید قاف مرد بسیار
گوے و حاضر جواب لقلقة بفتح هر دو لام سخت آواز کردن مرغ لقلق که آنرا بفارسی لکلک گویند لقوة
بالفتح علتے ہست که روے آدمی را کج میکند و معلول بعلت لقوه گردانیدن و مادهٔ شترے که زود آبستن شود
و عقاب ماده لقحة بالکسر شتر ماده دوشا لقطة بالضم چیزے انداخته شده که برچیده شود تا ضائع نگردد
وقت پیدا شدن صاحبش باو رسد لقیطة بالفتح طفلے که از راه بردارند و بپرورند لقاطة بالضم
چیز زبون و بے قیمت لمحة بالفتح درخشیدن برق و یکبار اندک دیدن چیزے را لمزة بالضم و فتح میم
و زاے معجمه عیب کننده لمعة بالفتح روشنی و بالضم گروه آدمیان و سپیدے که بر سر باشد
و پارهٔ از گیاه که خشک شده و سپید شده باشد و پارهٔ از عضو که خشک ماند در وضو و غسل لمة
بالفتح و تشدید میم چیزے اندک و دیوانگی و زمانه و بالکسر موئے که از بناگوش گذشته باشد لامسة
لوت بالفتح نیرسیده و چیزے سخن گفتن و نگردانیدن و باز داشتن لوعة بالفتح سوختن دوستی کسے را
لواطة بالکسر اغلام کردن و از راه پس رفتن زن یا مرد لومة بالفتح ملامت کردن لوامة
بتشدید واو سخت ملامت کننده لواحة بتشدید واو سخت رنگ روے گرداننده و سیاه کننده
لوقة بالضم روغن تازه لوزة بالفتح و بزاے معجمه گوشت پاره ایست که در درون دهن بر سر حلقوم که مجراے
طعام ہست پیدا شود لیت بالفتح باز گردانیدن و باز داشتن و بالکسر یک پہلوے و ہر دو طرف را لیتان گویند
و نقصان کردن و لیت بفتح کلمه ایست که در وقت آرزوی چیزی گویند و بفارسی آن کاشکے باشد لیفقه و لفاقة بالکسر
چیزی که بپیچند لیقة مصوف و مانند آن که در دوات کنند و چیزے سیاه که در کحل کنند و بفتح لام در دوات کردن و همچنین لیق

باب اللام مع الثاء

لبث و لباث درنگ کردن لابث درنگ کننده لوث بالفتح دستار پیچیدن و آلوده کردن و توانا و قوی شدن و پناه گرفتن و گرد گشتن و بفتحتین سستی لهث بالفتح تشنه شدن و همچنین لهاث و زبان بیرون آوردن سگ از تشنگی و ماندگی لیث بالفتح شیر درنده و عنکبوت که مگس را میگیرد و بالکسر گیاه انبوه

باب اللام مع الجیم

لجاج بالفتح ستیزه کردن لج بفتح و تشدید جیم آغاز کردن و کشتی میان لجه در آمدن و ستیزه کردن و لجه آب بسیار و ژرف ترین موضع دریا و شمشیر لجلاج بفتح آنکه زبانش در سخن ماند و سخن درست نگوید و شطرنج مشهور که بدو در علم شطرنج مثل زنند و این همان صولی مشهور است که از اعاظم ندماء خلفاء عباسیه بوده و عامه آنرا لیلاج گویند لحج بالفتح استوار شدن شمشیر در نیام و در چیزے بسته شدن و چسپیدن و کارد و جز آن در غلاف کردن و جاے تنگ و هرچه تنگ باشد لزج بالفتح چسپیدن و بالفتح و کسر زا چیز چسپنده چون ابریشم و جز آن لعج بالفتح خلیدن چیزے در دل و سوزانیدن و بدرد آوردن لمج بالفتح بکنج دهان خوردن لماج بالفتح چیزے اندک که خورده شود لهج بفتحتین شیفتگی کردن و حریص شدن و برغلانیدن

باب اللام مع الحاء

لبح بفتحتین گرسنگی لطح بالفتح بکف دست بر پشت زدن کسے را نرم نرم و بر زمین زدن چیزے را لفح بالفتح سوختن گرما و آتش و سموم و بشمشیر زدن لفاح بالضم و تشدید فا نوعے از بوئیدنی چون بادنجان لقح بالفتح لقح بفتحتین آبستن شدن و همچنین لقاح لاقح آبستن و آنچه نخل را بوے گشنی دهند لقوح بالفتح شتر ماده که از زادن او دو ماه یا سه ماه گذشته باشد و بعد از ان او را لبون گویند لقاح جمع لواقح آبستنان جمع لاقح و آبستن کنندگان و بدین معنے جمع ملقح است لمح بالفتح نگریستن و دیدن بنظر سبک لوح بالضم هوا میان زمین و آسمان و بالفتح شانه آدمے و جز آن و هرچه پهن باشد از استخوان و چوب و تخته و دو و یدن و رنگ و گونه گردانیدن سفر مردم را و تشنه شدن و درخشیدن برق و پیدا شدن ستاره و جز آن لیاح بالکسر سپید و گاو دشتی

باب اللام مع الخاء

لطخ بالفتح آلودن و دو بدے انداختن و به بدے متهم کردن لطوخ بالفتح دارو ئے که بچیزے مالند

باب اللام مع الدال

لبد بالضم بسیار از مال و جز آن و مردم انبوه و آنکه بسفر نرود و از جاے خود دور نشود و آخرین کرگس از کرکسهاے لقمان عاد و بالکسر نمد و موے انبوه میان دو دوش بفتحتین پشم و خلق و سینه گرفتن و نشستن

از بسیار خوردن گیا لبید جوال خرد و نام شاعریست معروف لحد بالفتح شگاف کرانه گور و شگاف
یک کرانهٔ گور و بالضم نیز آمده لدد بفتحتین سخت خصومت شدن و موضعی است بشام لد بالفتح و تشدید
دال جدال و خصومت کردن و بالضم جدال کنندگان لدود بالفتح جدل کننده و همچنین الد
بتشدید دال لدید کرانهٔ وادی و کرانهٔ گردن و دارو که در کرانهٔ دهان ریزند و بدین معنی است
لدود بالفتح لسد بالفتح شیر مکیدن بچه و لیسیدن عسل و بفتح سین نیز آمده لغد بالضم و عین
معجمه گوشت کرانه گردن و بالفتح براه راست آوردن ستور و خر آن لکد بفتحتین چرک چسپیدن
بجائی لبید ستور مانده شده لهد بالفتح گرانی بار و دفع کردن و لاغر کردن چارپا و گران
شدن بار چیزی و سوختن بخواری

باب اللام مع الذال

لخذ بالفتح خواستن چیزی بعد از آن که یکبار داده باشند و لیسیدن سگ ظرف را و
خرد کردن ستور گیاه را لذید خورش مزه لواذ بالکسر بیکدیگر پناه گرفتن لوذ بالفتح پناه گرفتن
و کرانهٔ وادی الواذ جمع لیاذ بالکسر پناه گرفتن

باب اللام مع الزاء

لبز بالفتح لگد زدن اشتر لجز بالفتح چسپیدن و لغزیدن لحز بالفتح مرد بخیل تنگ خوی لز بالفتح و تشدید
زا سخت کردن و بر چسپانیدن لغز بالضم و فتح غین چیستان و سوراخ موش کلان دشتی لکز بالفتح لگد زدن
بر سینه لمز بالفتح عیب کردن و اشارت بچشم کردن و زدن و سوختن لماز بالفتح و تشدید میم عیب
کننده و بچشم اشارت کننده لهز بالفتح و در آمیختن و حد میان قوم شدن و آمیختن سپیدی موی با
گوشت و نیزه بر سینه زدن و بسر بر زدن شتر بچه و بره پستان مادر را وقت مکیدن لوز بالفتح بادام لوزینه

باب اللام مع السین

لبس بالضم پوشیدن جامه و بالفتح پوشانیدن کار بر کسی و آمیختن تاریکی با روشنائی و بالکسر جامه
و پوشش لباس بالکسر جامه و پوشش و لباس الرجل زن و لباس المرأة مرد و لباس التقوی شرم و
درخت و ستر لبوس بالفتح زره و پوشش لحس لیسیدن الدس ناقهٔ آگنده گوشت لس بالفتح و تشدید
سین خوردن ستور علف را الساس بالضم علف نورسته لطس بالفتح کوفتن و سخت بپای سپردن
لعس بالضم سیاه لبان که لب ایشان از غایت سرخی به سیاهی زند جمع العس است و بفتحتین سرخی
که بسیاهی زند لقس بالفتح عیب کردن و بفتحتین شوریدن دل و تباه شدن و بفتح اول و کسر

مردم را لقب نهند و افسوس کنند و بدے اندازنده میان مردم لامس عیب کننده لمس بالفتح بسودن
و جماع کردن لماس بالضم حاجت لوس بالفتح چشیدن لواس بالفتح چشیدنے لودس چشیده
لهس بالفتح لیسیدن لیس بالفتح فعل ماضی ست یعنی نیست لیاس بالکسر دیوث و بے غیرت

باب اللام مع الصاد

لحاص بالفتح سختے و بلا و اندوه و لحختن بچیزے لحیص تنگ لخیص بفتحتین گوشت گرفتن چشم و پستان
بسیار گوشت که شیر از وے بدشوارے بیرون آید و بالکسر غانیر آمده لص بالکسر و تشدید صاد دزد
لصوص جمع لصص بفتحتین دندانها و شانها بهم نزدیک شدن لوص بالفتح گردانیدن چیزے
بچیزے که مے خواہد

باب اللام مع الضاد

لضلاض بالفتح رہبر زیرک

باب اللام مع الطاء

لط بالفتح و تشدید طا حمائل لطاط بالکسر جمع و چسپیدن بر چیزے و لازم بودن بکاری و منکر شدن
حق کسے را و پرده فرو ہشتن و دم میان ران درآوردن شتر لطط بفتحتین افتادن دندان و خرده
شدن و ماندن بیخ ہاے دندان لعط بالفتح چیزے را با چیزے برابر کردن و برابری کردن با چیزی لغط
بفتحتین بانگ و خروش لغاط بالضم کوہے ست لقط از زمین برگرفتن و دانه چیدن و سخن چیدن و بفتحتین
برداشته و برچیده و لقط المعدن ریزہاے زر که یافته شود و لقط السنبل خوشه چیده لقیط بچه افگنده
و خر آن که بردارند او را لوط بالفتح برچیدن و گل در گرفتن و اندودن حوض را و عمل قوم لوط کردن
و ردا که بر دوش کنند و بالضم نام پیغامبریست لیط بالفتح چسپیدن و بالکسر پوست نے واحد لیطه

باب اللام مع الظاء

لحظ بالفتح نگریستن بگوشه چشم لحاظ بالفتح گوشه چشم لفظ بیرون افگندن از دہان و سخن گفتن لمظ
زبان گرد دہان درآوردن بعد از طعام و آب لیسیدن لماظ بالفتح چیزے اندک

باب اللام مع العین

لذع بالفتح سوختن آتش کسے را و سوزش دادن کسے را لسع گزیدن مار و کژدم لطع لیسیدن
و بیخ ہاے زدن لب کسے و بفتحتین سپیدی درون لبها و آن بیشتر در مردم سیاه بود و ریختن دندان
مردم چنانچه بیخها ماند لعاع بالضم گیاه نازک در اول رستن لعلع بفتح ہر دو لام کوہے است و سراب

لفاع بالکسر چادر لقع بالفتح چشم زدن لکع بالفتح چرک چسپیدن بر اندام و گزیدن مار و کژدم و بسر دوشیدن بچه پستان مادر را وقت مکیدن و بالضم و فتح کاف لئیم و خوار و بنده الفس و همچنین لکاع بالفتح لمع بالفتح روشن شدن و درخشیدن لوع بالفتح سوزش عشق لیع بالفتح ترسیدن و بددل شدن

باب اللام مع الغین

لثغ بالفتح حرف را را لام و سین را تا گفتن لدغ بالفتح گزیدن مار و کژدم و طعنه زدن لدیغ مار گزیده لادغ گزنده و نام مرضے ست

باب اللام مع الفاء

لجف بفتحتین و بجیم میانه وادی و مغاکے که بر کرانه چاه باشد لحاف بالکسر فراگند یعنی جامه که از پنبه و فراگنده باشد لخاف سنگهاے سفید تنگ لخف بالفتح مسکه تنگ سا و زدن سخت لصف بالفتح خیار و کبر و نوعے از خرما لصاف بالفتح موضعے ست از بنی تمیم لطف بالضم نرمی و نازکی در کار و کردار و هدیه و مهربانی کردن و یاری کردن و نگهبانی و حمایت کردن و بفتحتین هدیه و احسان و نکوئی لطیف بغایت نیکوکار و یاری کننده و بغایت نازک لطائف نیکوئیها و چیزهاے نازک جمع لطیفه لف بالفتح و تشدید فا در پیچیدن و بالکسر درخت پیچیده بدرخت دیگر الفاف جمع مجتمع و فراهم آمده و عاجز در کلام و درنگ کننده در سخن و گران سنگ و آهسته و جاے انبوه بسیار مردم لفیف گروه مردم پراگنده و هر جاے و خبر پیچیده و درهم و دوست و کلمه که دو حرف از ان حرف علت باشد لفافه بالکسر جامه بیرونے که بر مرده پیچند لقف بالفتح سبک گرفتن چیزے را و خبر سبک و بفتحتین افتادن دیوار و فرو ریزیدن حوض و فراخ شدن کرانهاے آن لهف بفتحتین دریغ خوردن و اندوهگین شدن لهیف بیچاره و دریغ خورنده لیف بالکسر پوست درخت خرما لیفه واحد

باب اللام مع القاف

لبق بالفتح و لبیق مرد زیرک هشیار و چرب سخن لثق بفتحتین و ثاے مثلثه تری و تر شدن لحاق بالفتح در رسیدن و دریافتن لحوق بالضم بهم شدن دو چیز با یکدیگر و بدنبال چیزی پیوستن لحق بفتحتین آنچه بسابق خود ملحق شود و انجیر و خرما که از اول درارسد و آنچه بدهان بردارند و آنچه بدنبال چیزی پیوسته باشد لاحق بدنبال کسے رسنده و نام اسپ معاویه بن ابی سفیان لزوق بالضم بر چسپیدن و همچنین لسوق و لصوق لصق بفتحتین بر چسپیدن شکم بر تهیگاه از تشنگی و همچنین لسق بفتحتین

لعق بالفتح لیسیدن ولعق الاصبع کنایه است از مردن لعوق بالفتح دارو و جز آن که لیسیده شود
لفق بالفتح فراهم آوردن درز جامه بدوختن و بالکسر کنارهٔ درز لق بالفتح وتشدید قاف تپانچه
زدن لقلق بفتح هردو لام زبان و مرغ لکلک لقلاق مرغ لکلک و آواز آن لمق بالفتح پاک
کردن و چشم مالیدن لماق چیزے اندک لواحق پیوستها بدنبال چیزے لواق بالفتح چیز اندک
لهق بالفتح سپید شدن و بفتحتین سپید و سپید شدن و بکسر ها سپید لهاق سفید
رنگ و سپید لیق بالفتح بر چسپیدن سیاهی بر دوات و بر چسپانیدن و نیکو کردن و اصلاح
دادن سیاهی و جز آن

باب اللام مع الکاف

لبک بالفتح آمیختن و کار آمیخت و در هم آمیخته نیست با انگبین و جز آن لحک بالفتح در آوردن
چیزے در چیزے و چسپیدن بهم لک بالفتح وتشدید کاف زدن و کوفتن و چیز نیست سرخ
که بآن پوست را رنگ کنند و بالکسر نخاله و ثقل لک باشد که بآن دستهٔ چیزے و مانند آن
بچیزے وصل کنند لوک بالفتح خائیدن

باب اللام مع اللام

لعل بفتحتین وتشدید لام امید و شاید لیل شب و بچهٔ مرغے است که آنرا کُردان گویند

باب اللام مع المیم

لاجرم یعنی ناچار لام بالفتح و سکون همزه تیر را پر نهادن و بهم آوردن جراحت و زره‌ها
لامه مفرد و بالف نیز خوانده اند و بالضم ناکس و بخیل بودن و بالکسر صلح و اتفاق میان دو کس
و یا بدل همزه نیز آمده لئیم ناکس و بخیل لوام بالضم و مد همزه پرهاے راست کردهٔ تیر لتم بالفتح
بر سینه زدن لثم بالفتح بوسه دادن و دهان بند بر دهان نهادن و کوفتن شتر سنگ را بسم و شکستن
و خون آلوده کردن سنگ سم شتر را لاثم بوسه دهنده و آنکه دهان بند دارد لثم بالضم جمع لثام یا
دهان بند لجام بالکسر معرب لگام و انچه زنان بوقت حیض بندند لحم بالفتح گوشت و لحمه پارهٔ از ان لحام
و لحوم و الحمان بالضم جمع و گوشت خورانیدن و گوشت از استخوان باز کردن و آرزومند گوشت شدن و
پیوند آبگینه و چینی و جز آن کردن و کشتن و بالفتح و کسر حا آرزومند گوشت لاحم گوشت خورانده و خداوند
گوشت لحام بالفتح وتشدید حا گوشت فروش لحیم کشته شده و گوشت ناک لخم بالفتح گروهی است از یمن
و بالضم نوعی است از ماهی لدم بالفتح آواز سنگ و جز آن که بر زمین افتد و پاره زدن جامه و موزه

وزدن وگوماج را بدست زدن تا پهن شود و اضطراب کردن و دست بر سینه زدن زنان در نوحه
لدام بالکسر پاره زدن جامه و موزه را الدیم جامهٔ پاره زده لادم پاره زننده لدم بفتحتین جمع
لادم و محرمان و خویشان لزم بفتحتین لازم بودن بچیزے و شگفت نمودن چیزے کسے را لزوم بالضم
ملازم بودن بچیزے لزام بالفتح و کسر میم نام زنے که لازم باشد بکسے لازم آنچه همیشه باشد
بچیزے لطم بالفتح طپانچه زدن لطام بالکسر بیکدیگر طپانچه زدن لطیم بالفتح اسپ سفید روے
و آنکه یک طرف روے او سفید باشد و آنکه پدر و مادر او مرده باشد و شتر بچه که سهیل دیده باشد و
نیم از وہ اسپ که بگرد تا زند لغام بالضم کف دهان شتر و بالکسر روے بند لغم بالفتح خبر دادن کسے
بچیزے که بیقین او نباشد لقم بالفتح دهانه راه را بستن و بفتحتین میانه راه لکم بالفتح مشت زدن
لکام بالضم نام کوہے ست در شام که اولیاء الله در انجا جمع میشوند لم بالفتح و سکون میم حرف نفی
و بالکسر و فتح میم یعنی چرا و بالفتح و تشدید میم جمع آوردن و نیکو کردن و اصلاح نمودن و عرب گوید
لم الله شعثه جمع کند حق تعالی پراگندگی او را و خوردن بخش خود و بخش یاران و خویشان خود و گناه صغیره
کردن لمم بفتحتین زلت و نزدیکی بگناه و گناه صغیره و نوعے از جنون لوم بالفتح نکوهیدن و سرزنش کردن
لهم بالفتح فرو بردن و خوردن و بفتحتین التهام و تلهم لهیم سختی لهوم بالفتح و لهام بالضم لشکر بسیار
لهازم استخوانهاے زیر نرمهٔ گوش جمع لهزمة لائم ملامت کننده

باب اللام مع النون +

لبن بالفتح شیر خورانیدن و زدن بعصا و انداختن و بالکسر خشتهای خام لبنة واحد و بفتحتین شیر الب
جمع و دور کردن گردن از بالش و شیر دار شدن میش و ناقه و بالفتح و کسر با خشتها لبنة واحد چون کلمه
کلم لبنان بالضم نام کوہے ست معروف نزدیک جبل عامل لبین پرورده شده لابن شیر خورانندهٔ
خداوند شیر لبان بالفتح سینه یا میان سینه و بالضم کندر و بالکسر شیر دادن و عرب گوید هو اخو
بلبان امه و لا یقال بلبن امه + و ظاهر از رضیع لبان که مشهور شده بدین معنی ست لبون بالفتح شیر دا
لبن بالضم و بالکسر جمع و ابن اللبون و بنت اللبون بچه دو ساله و بسه سال در آمده لجون بالضم گران و بفتح
و بالفتح ناقه گران رفتار لجین بالضم و فتح جیم نقره و بالفتح و کسر جیم برگ از شاخ افتاده لحن بالفتح خطا کر
در اعراب و آواز گردانیدن و آواز الحان و لحون جمع و خوش خواندن قرآن و جز آن و میل کردن
خطا کردن در سخن و گفتن چیزے و غیر آن اراده کردن و بفتحتین زیرکی و زیرک شدن لحن بفتحتین گنده شد
مشک لدن بالفتح و ضم دال نیزه نرم و هر چه نرم باشد و بمعنی نزد مرادف عند نیز آمده لدن بالفتح

سختی عیش و تنگی و بفتحتین گرد آمدن قوم بر سر چاه بجهت آب وانبوهی کردن و در هر کار لسان زبان و
سخن و لغت قومی و زبانه ترازو السن و السنه جمع و لسان الصدق نیک و راست و لسان العصافیر
باده رخت اهر که بفارسی آنرا زبان گنجشک گویند و لسان الثور و لسان الحمل هر دو نام گیاهیست و لسان
القوم کلمه حین و سخن گذار لسن بالکسر لغت و روزمره قومی و بالفتح بزبان گرفتن کسی را و بالضم زبان آور و اللسن
جمع لسن و بفتحتین زبان آوری و فصاحت و بکسر سین زبان آور و فصیح لعن بالفتح راندن و دور کردن از
نیکی و رحمت و نفرین کردن لعین نفرین کرده شده و از رحمت رانده شده مفرد و جمع آید و مسخ کرده شده و
و گرگ درنده و صورتی که در پالیزها و مزارع برپا کنند بجهت وحوش و طیور و آنرا ترس نیز گویند لعان
بالکسر یکدیگر را لعنت کردن و نفرین نمودن و در شرع لعان آنست که شوهر زن را متهم بزنا کند و گواه
درمیان نباشد و زن مرافعه پیش قاضی برد و قاضی حکم کند که شوهر چهار بار شهادت دهد که درین قول صادق
است و لعنت خدا برو اگر کاذب باشد بعد از آن زن نیز چهار بار شهادت دهد که شوهرش درین قول کاذب است و
غضب خدا تعالی بر آن باد اگر شوهرش درین قول صادق باشد بعد از آن قاضی درمیان ایشان تفریق
کند و قران مجید بدین معنی ناطق است و بالفتح و تشدید عین بسیار نفرین و لعنت کننده لقن بالفتح فهمیدن
و در یافتن و گرفتن سخن از کسی و بالفتح و کسر قاف زود رسنده و دریابنده لکن بفتحتین درماندگی سخن
مرادف لکنت و بفارسی ستغدران را گویند و بکسر قاف کند زبان مرادف الکن لکن بالف ملفوظ بعد از
لام و کسر کاف و تخفیف نون و تشدید آن حرفیست برای تدارک خبری آرند بفارسی اما و لیکن گویند لن
بالفتح و سکون نون حرف نفی که بر مستقبل داخل میشود و معنی آن هرگز لون بالفتح گونه و رنگ چون زردی و
سرخی و مانند آن و نوعی از خرما از لون لین بالکسر نرمی ضد خشونت و بالفتح و تخفیف یا و تشدید یا و کسر آن نرم و
و نوعی خرما و بالکسر جمع لیان بالفتح تن آسان و فراغت و بالکسر نرمی کردن باهم و بالفتح و تشدید یا پیچیدن

باب اللام مع الواو

لحو بالفتح و سکون حای حطی پوست از چوب باز کردن و زشت گردانیدن و دور کردن چیزی از چیزی
لغو بالفتح بیهوده گفتن و بانگ کردن سگ و سخن باطل و سوگند که بقصد دل نباشد و بچه شتر که از غایت
خردگی لایق نباشد که چون بها دهند لقو بالفتح معلول بعلت لقوه گردانیدن لهو بالفتح بازی کردن و مشغول شدن
از چیزی و جماع کردن و زن و فرزند و چیزی که از عمل خیر باز دارد و جماع را نیز گویند و لهو الحدیث
افسانها و حکایات و سرود و غنا و مانند آن

باب اللام مع الهاء

لاه خداے تعالی لیه بالفتح دریده رفتن

باب اللام مع الیا

لآلی مروارید ہاے بزرگ لجی بالضم وتشدید جیم ویا دریاے ژرف پرآب لحیانی بالکسر مرد بزرگ
ریش لوذعی بالفتح مرد بغایت زیرک لاہی غافل شونده وبازی کننده لی بالفتح وتشدید یا گردانیدن
وتافتن وپیچانیدن چیزے وگردانیدن زبان در گواہی وغیر آن ومدافعه کردن در وام ودم جنبانیدن
ریسمان تابیدن وروے واپس کرده نگه کردن

باب المیم مع الالف

ماوی جاے برستن مودّی بالضم وفتح ہمزه وتشدید دال اداکرده شده ورسانیده شده ماء آب
سیاه جمع ماہ ہمزه حرف نفی است وکلمه استفهام واسم موصول وبترتیب معنی او نیست وچه چیز است وآنچه
متبغی خواسته شده مبتلی آزموده شده ودر بلا افتاده شده مبرا پاک گردانیده شده متبنی پسر خوانده
متمنی آرزو کرده شده متی کی وہر وقت مثوی بالفتح جاے آرام وقرار مثنی دو دو وبالضم وتشدید ثاے
مفتوح دوتا کرده شده مثلی بالضم افزون تر تانیث امثل مجری بالضم روان کردن وروان
کرده شده وبالفتح جاے روان شدن مجزی بالضم وتشدید زا پاره پاره کرده شده مجلی
بالضم وتشدید لام آشکارا وروشن کرده شده محیا بالفتح زیستن وبالضم وفتح حا وياے مشدد جاے
زیستن وروی انسان وجز آن محشی الجبه بر کنارهٔ او چیزے نوشته شود یا ساخته شود محلی بالضم وتشدید
لام زینت داده شده وصفت کرده شده مخبو پنهان کرده شده مخلی رها کرده شده وخالی کرده شده مدا
ومدا ماده مواسا بالضم رعایت کردن وصلح وآشتی نمودن ودر کلام فارسی ہا از آنها افتاده ودر عربی
تا مستعمل است مدعی بالضم وتشدید دال دعوی کرده شده وآرزو داشته شده مدی غایت و
نهایت وبالضم کارد با جمع مدیه بالضم مدری بالکسر شاخ گاو وگوسفند که بدان شانه کنند
وگاہے از آہن نیز سازند مذری بالکسر چوبے که بدان خرمن جو وگندم پاک کنند مراء بالکسر
زن ومرد بیگانه را بہم جمع کردن وتنها گذاشتن ایشان را مراء بالکسر جدال وستیزه کردن مر
بالفتح جاے چریدن وچراگاه وگیاه سبز مرضی بالفتح بیماران جمع مریض مری بالضم وہمزه در آخر
بردن بقیم سر معده که بحلق پیوسته است وآن مجراے طعام است واما صاحب قاموس بروزن ا
آورده وبالفتح گوارنده شده مرسی بالضم ثابت کرده شده وجاے ثابت کردن مربی بالضم وتشدید
پرورده شده وتربیت کرده شده مرتقی التشدید مزایا افزونیها مسری بالفتح شب رفتن مس

بالفتح شام مصطفیٰ برگزیده شده مضاء بالفتح روان شدن مضیئی بالضم بروزن مزیل روشن کننده
مطایا شتران سواری معنی بالفتح مقصد کرده شده وانچه از لفظ فهمیده شود معاء بالکسر جوی آب
که از بلندی فرود آید و روده مغنی بالفتح منزل و مقام و جای معیشت مردم مغانی جمع معلی بالضم وتشدید
لام بلند گردانیده شده معمیٰ پوشیده شده و کور کرده مقتدیٰ پیشوا که پیروی آن کرده شود مقرو د
خوانده شده مقتضیٰ تقاضا کرده و خواسته شده مکاء بالضم صفیر مرغ وخر آن مکلاء بروزن معظم خرد
دریا و کناره جوی ملوء بالکسر پیروی ملاء بفتحتین و مد همزه صحرا و آشکارا و بی همزه گروه و مردم اشراف
و بزرگ و خلق و خوی ملجا بالفتح و ملتجا بالضم پناه گاه ملتقیٰ بالضم جای رسیدن دو چیز ملقیٰ انداخته شده
منبئی بالضم خبر دهنده منادیٰ بالضم خوانده شده و ندا کرده شده و مرادف ندا نیز آمده و برین تقدیر
مصدر میمی است یا در اصل مناداة بود و تا را حذف نموده اند چون مدارا و مواسا و فارسیان منادی
بکسر دال بطریق اماله خوانند چون موسیٰ و عیسیٰ چنانکه قاعدهٔ ایشان هست منایا بالفتح مرگها جمع منیه
منا بالکسر موضعی است در مکه و بالضم امیدها جمع منیه است و بالفتح مقدار و اندازه و برابر دو من
که در وزن و سنجیدن مقرر است و بمعنی منازل نیز آمده و برین تقدیر مخفف منازل است موسیٰ استره و
نام پیغامبری موميا بالضم داروی معروف مواتی بالفتح مردگان مولیٰ بالفتح آزاد کننده و آزاد
کرده و سزاوار تر و پسر عم و یار و دوست و همسایه و هم عهد موشّیٰ بالضم وتشدید شین جامهٔ نیک نقش
کرده مهدیٰ بالضم هدیه کرده شده و بالکسر انچه بر وی هدیه نهند و نزد کسی برند چون طبق و مانند آن مهدا
بالکسر بسیار هدیه دهنده مهنا گوارا شده و مبارک کرده شده مهرا بالضم و فتح ها و تشدید را پخته شده
مهیا آماده و ساخته شده مها بالفتح گاوان دشتی و مادرها جمع مهاة بزیادتی همزه در آخر عیبی که

در قدح و کاسه پیدا میشود +

باب المیم مع الباء

مآب بمد همزه جای بازگشتن مآرب بمد همزه حاجتها متاب بالفتح بازگشتن و جای بازگشتن
مثالب عیب ها و زبونها مثاب بالضم پاداش داده شده مثقب بالکسر انچه بدان چیزی را
سوراخ کنند مجذوب کشیده شده و ربوده شده مجیب بالضم جواب دهنده مجاب بالضم جواب
داده شده مجرب بالضم و کسر رای مشدد آزماینده و بفتح را آزموده شده محلب بالکسر انچه شیر دروی دوشند محراب
بالکسر بالاخانه و صدر مجلس و طاق درون مسجد که بطرف قبله باشد مخلب بالکسر چنگال مرغ و زمینی که
بآن غله و علف درو نند مذهب بالفتح راه و جای رفتن و بالضم طلا و طلا اندوده شده و بالضم وتشدید ها

های مفتوح زراندود کرده شده مذاب بالضم گداخته شده مرحب بالفتح فراخ شدن و فراخی سال و جای
فراخ مرکب آنچه بر آن سوار شوند مراکب جمع و همچنین مرکوب مرزاب بالکسر ناودان و کشتی دراز مرطوب
رطوبت ناک و [illegible] مراقب بالضم و بکسر قاف چشم دارنده و ترسنده مستحب بالضم و تشدید بای برگزیده
و دوست داشته مستجاب جواب داده شده مستطاب پاک آمده و خوش آمده مسکوب آب
روان کرده شده و بر روی زمین مسلوب ربوده شده مشیب بالفتح پیر شدن و سفید شدن
موی مشرب آشامیدن و جای آشامیدن مشارب جمع مشروب آشامیده شده
مشوب آمیخته شده مصائب کارهای ناخوش و حالهای ناخوش مصیب رسنده و
جواب گوینده مصاحب بالضم هم صحبت مصعب بالضم و فتح عین شتر گشن و نام مردیست مصلب
بالضم و فتح لام مشدد جامه که نقش صلیب داشته باشد مصحوب همراه کرده شده مضرب بالفتح زدن
و زدن و جای زدن و بالکسر آله زدن مضروب زده شده مضراب بالکسر زخمه که بدان ساز نوازند و آله
زدن و مرد بسیار زننده مطرب بالضم و کسر را نشاط در آرنده مطیب بالضم و تشدید یای مکسوره بوی
خوش کننده و پاک و خوش کننده و بفتح یا پاک و خوشبو کرده شده معجب بالضم و کسر جیم خوش آینده و
در عجب و خودی اندازنده معرب بالضم و کسر را بیان کننده و اعراب دهنده و فحش گوینده و بفتح را اعراب
داده شده و آشکار و بالضم و فتح عین و تشدید رای مفتوح از عجمی بعربی آورده شده معذب بالضم و تشدید
ذال مکسوره عذاب کننده و بفتح ذال عذاب کرده شده معقب بالضم و تشدید قاف مکسوره از پس آینده
مغیب بالفتح غائب شدن و غائب شده و بضم میم و تشدید یای مفتوح غائب کرده شده مغرب
بالفتح و کسر را جای فرو رفتن آفتاب و جز آن و بضم میم و کسر را دور رونده و خبر غریب آورنده متشعب
پراگنده شده مناقب هنرها و راههای تنگ کوه مناب بالفتح استادن بجای کسی و جای استادن
منکب بالفتح و کسر کاف دوش آدمی و مهتر دین و بازو و کتف و زمین و چهار پر مرغ بعد از قوادم مناکب
جمع منصب بالفتح مرتبه و مقام و اصل و بالضم و تشدید یا ریخته شده منکوب بدحال و سختی رسیده
منصوب برپای استاده شده و حرکت نصب داده شده منیب بالضم بازگردنده بسوی
حق تعالی منسوب نسبت کرده شده منتخب و منتجب بجای خا جیم برگزیده منقلب بالضم
و کسر لام وا گردنده و بفتح لام جای وا گردیدن و راه گردیده شده موکب بالفتح و کسر کاف
گروه سواران مواهب بخششها و جایهای خرو آبگیر موجب بالضم و کسر جیم واجب کننده و بفتح جیم واجب
گرده شده مواظب برکاری دایم استاده مهیب بالفتح مرد سهمناک که خوف و

بترس از وبا ودو مردم از و ترسند مهیب بالفتح و تشدید یا جاے وزیدن باد مهذب بالضم و فتح ها و ذال معجمه مشدد پاک کرده شده و بکسر ذال پاک کننده مهرب بالفتح گریختن و جاے گریز مهلت بالضم و فتح ها و لام مشدد نام شاعریست مشهور میراب بالکسر ناودان

باب المیم مع التاء

درین فصل لغات مصدر مفاعلة و لغات دیگر از هم جدا آورده شده و در هر قسم حرف پیش از تا نیز رعایت کرده شد مواخاة باکسے برادری کردن مباراة باکسی معارضه کردن مبالاة باک و اندیشه داشتن از چیزے مباهاة نازیدن بچیزے مجاراة باکسی رفتن و باکسی چیزے وا راندن مجازاة پاداش دادن محاذاة برابر هم واقع شدن محاناة فروگذاشت کردن و باکسی معارضه کردن در بخشش محاشاة استثنا کردن و از چیزے پرهیزیدن محاکاة حکایت کردن مداراة آشتی و مدارا کردن مراعاة باهم چرا کردن و نگاه داشتن و گوش فرا داشتن و بگوشه چشم نگریستن مساعاة باکسی بشتاب رفتن و باکنیزک کسی زنا کردن و زنا کردن کنیزک باکسی مساواة برابر کردن و برابر آمدن مصافاة باکسی دوستی یا اخلاص داشتن مضاهاة بچیزے مانند شدن و شبیه بودن بچیزے معاداة باکسی دشمنی کردن و چیزے پیاپے کردن معاطاة چیزے بکسی دادن و خدمت کسی کردن مغالاة گران خریدن و تیر دور انداختن مقاساة و معاناة و معاناة رنج کشیدن مکافاة پاداش دادن ملاقاة همدیگر را دیدن و بچیزے رسیدن مماراة باکسی داکاویدن در خصومت و عداوت کردن و ستیزه کردن مماشاة باکسے رفتن مناداة یکدیگر را آواز کردن مواساة یاری کردن و بمال و تن باکسے غمخوارگی کردن مواطاة باکسے موافقت کردن موافاة وفا کردن موالاة باکسے دوستی داشتن و پیاپے کارے کردن و پیاپے بگذر کردن مهاجاة همدیگر را هجو کردن محاذبة بایکدیگر چیزے را کشیدن و بایکدیگر نزاع کردن در کشیدن چیزے مجانبة از چیزے دور شدن مجاوبة کسے را جواب دادن محاربة باکسے جنگ کردن محاسبة باکسے شمار کردن مخاطبة باکسے سخن و حکایت کردن ملاعبة باکسے بازی کردن مراقبة چیزے از کسے چشم داشتن و از کسے ترسیدن مشاغبة باکسے بدے کردن مشاربة باکسے شراب خوردن مصاحبة و مقاربة باکسے نزدیک نمودن و نزدیک شدن بچیزے مضاربة شمشیر زدن و مال بکسے دادن براے تجارت که نفع آن لشرکت باشد مطایبة باکسے خوش طبعی و مزاح کردن معاتبة باکسے عتاب کردن معاقبة باکسے عقوبت کردن و پے در پے آمدن و غنیمت یافتن مغاضبة باکسے خشم کردن مغالبة غلبه جستن بر کسے مکاتبة باهمدیگر

نامه نوشتن و بنده را بعوض مال آزاد کردن مناسبة باکسے خویشی داشتن و بهمدیگر ماندن و تشبیه
بیکدیگر بودن مناصبة باکسے دشمنی و جنگ آشکارا کردن منادیة بجاے همدیگر ایستادن مواثبة
باکسے برجستن براے جنگ و جز آن مواظبة و مواکظة و مواصبة دائم برکارے استادن مخافتة
آهسته چیزے خواندن و آهسته سخن گفتن مباحتة خالص گردانیدن مباحثة بایکدیگر کاویدن
و تفحص کردن محادثة حدیث گفتن و جلا دادن کارد و شمشیر را معالجة درمان کردن ممازحة
بهم آمیختن مزاوجة چیزے را بچیزے جفت و قرین کردن مراوحة گاه برین پاے و گاه
بران پاے استادن و گاه این کار و گاه آن کار کردن مرابحة بسود بیع کردن مسافحة
زنا کردن مسامحة باکسے آسان کار فراهم گرفتن و فروگزاردن و نرمی کردن باکسے مسانحة
از طرف راست درآمدن شکار و غیر آن مصافحة دست بهمدیگر گرفتن مصالحة آشتی کردن
مطارحة باکسے سخن درافگندن مفاتحة چیزے آغاز کردن و بایکدیگر درباز کشیدن و گشودن
و باهمدیگر نزد حاکم آمدن مکافحة باکسے روبرو جنگ کردن و کسے را بوسه دادن و مباشر
کارے و بهمے شدن مکاوحة با چیزے واکوشیدن و آشکارا دشمنی کردن و دشنام دادن
مناکحة نکاح کردن مباعدة از کسے دور شدن و کسے را دور کردن مجاهدة با کافران کارزار کردن و کوشش
کردن محاسدة باکسے حسد کردن مساندة بخلاف افگندن میان قافیهاے شعر مشاهدة
دیدن و باکسے درجاے حاضر بودن مطاردة باکسے حمله بردن معاودة باز گشتن
معاضدة باکسے یار و مصاحب بودن معاقدة و معاهدة باکسے عهد و میثاق کردن
معاندة باکسے ستیزه کردن و باکسے برابری کردن و جدائی کردن مکایدة رنج چیزے
کشیدن مناشدة کسے را سوگند دادن و باکسے شعر خواندن مواعدة باکسے وعده کردن
ملاودة بایکدیگر پناه گرفتن منابذة باکسے جنگ کردن و دشمنی آشکارا نمودن مهاندة شتافتن
موامرة باکسے مشوره کردن مبادرة به پیش گرفتن و پیش پیش رفتن مباشرة جماع کردن و بخود
بکارے شدن مباکرة بامداد کردن و بامداد کارے کردن مجاهرة باکسے روبرو جنگ
کردن و باکسے دشمنی آشکارا کردن و بآواز بلند چیزے خواندن و دشنام دادن و بلند
سخن گفتن محاورة همسایگی کردن و در مسجد مجاور شدن و زنهار و امان کسے را دادن
محاصرة کسے را در حصار کردن مخاطرة در خطر افگندن کسے را و باکسے گرو بستن در چیزے
مخامرة آمیختن و ثابت شدن در مکان و پنهان شدن در موضعی مسافرة سفر کردن

مسامرة باکسے افسانه گفتن مساترة چیزے را پوشانیدن مساهرة باکسے بیدار بودن و بیداری
مشاجرة باکسے خلاف کردن مشاهرة ماه بماه چیزے دادن مشاورة باکسے کنگاش کردن و مصلحت
نمودن مشاعرة باکسے در یک جامه خسپیدن و باهمدیگر شعر خواندن و باهمدیگر معارضه کردن در شعر
خواندن یا در شعر گفتن مصابرة در کارها صبر کردن و باکسے معارضه کردن در صبر مصاورة تاوان چیزے
ستاندن و باز رفتن مصاهرة باکسے خویشی کردن بزن دادن یا زن کردن مضافرة باکسے یار بودن
مظاهرة باکسے هم پشت بودن و دو جامه در هم پوشیدن و با زن ظهار کردن یعنی زن را گفتن که پشت تو همچو
پشت مادر من است و این طلاق است که قبل از ورود شرع شریف بوده است و بعد از ورود شرع این حرام شده و
به کفارت ساقط میشود و طلاق نیست معاشرة باکسے زندگانی کردن معاقرة پیوسته خمر خوردن و پیوسته متصل
کارے بودن و ملازم شدن چیزے را و باکسے نزد حاکم رفتن برای اظهار فخر و بزرگی حسب مغادرة
ترک کردن کقوله تعالی لا یغادر صغیرة ولا کبیرة مفاخرة باکسے فخر و نازش کردن در بزرگی و هنر مکابرة
باکسے معارضه کردن به بسیاری و غلبه کردن بکسی در بسیاری مناظرة باهم نگریستن در چیزے
و باهم بحث کردن در چیزے و نظیر آوردن چیزے را منافرة باکسے نزد حاکم رفتن برای اثبات بزرگی
و حسب مناکرة باکسے معارضه کردن در زیرکی و کارزار کردن مواترة پیاپی روزه داشتن و
یک روز یا دو روز روزه نکشودن و اول یک زانوی خود بر زمین نهادن شتر در وقت نشستن و بعد از آن
زانوی دیگر بر زمین نهادن موازرة وزیری کردن و یاری دادن میاسرة باکسے آسان
گرفتن و کسے را بسوی چپ بردن مهاجرة از کسے جدا شدن و از جای خود دور شدن و از
مکه معظمه بمدینه طیبه رفتن مبارزة باکسے برای جنگ بیرون رفتن و باکسے جنگ و کارزار کردن مجاوزة
از یکدیگر گذشتن معاجزة کار بکسی واگذاشتن و پیش گرفتن در کارے و از پیش رفتن کسے چنانکه دیگر باو نرسد
مناهزة فرصت چشم داشتن و بچیزے نزدیک شدن موانسة باکسے انس گرفتن مجالسة
باکسے نشستن مجانسة شبیه بکسی بودن در شکل و صورت مخالسة از کسے چیزے ربودن مدارسة
باکسے درس و تعلیم گفتن مقایسة باکسے قیاس کردن مکایسة باکسے بزیرکی معارضه
کردن ملابسة باطن کسے دانستن و باهمدیگر شباهت داشتن و بکاری در رفتن ملامسة
جماع کردن و بهم دیگر سائیدن ممارسة باکسے واکوشیدن و از کارے رنج بردن و درمان
کردن مماکسة مکاس کردن در بیع یعنی تشویش کردن منافسة کسے را حسد بردن از چیزے
و باکسے معارضه کردن در رغبت چیزے مخادشة و مخارشة و مجاحشة خراشیدن و مجاحشة

بمعنی باز داشتن از چیزے ہم آمدہ ہست مناقشة باکسے دور و دراز گرفتن در چیزے و در
حساب مخالصة باکسے دوستی پاک و باخلاص داشتن مراکضة باکسے اسپ تاختن
معارضة باکسے برابری کردن و از چیزے برگردیدن منامضة باکسے بجنگ و غوغا برخاستن
مناقضة سخن کسے را شگافتن و رفع آن کردن و نقیض یکدیگر گفتن مخالطة باکسے آمیختن
مرابطة بجاے ترس و گذرگاہ دشمن مقیم شدن و بجہاد با کفار ایستادن و اسپ بستن در
راہ خداے تعالی براے جہاد با کفار کقولہ تعالی وصابروا ورابطوا مغالطة کسے را در غلط
انداختن محافظة نگہداشتن و نگہبان بودن چیزے را و بمعنے ننگ و عار داشتن ہم آمدہ
ملاحظة بگوشہ چشم نگریستن مباضعة مجامعت کردن مبایعة باکسے خرید و فروخت کردن
و عہد و میثاق بستن متابعة پیروی کردن و پیاپے کارے کردن و محکم کردن کاری مجامعة جماع
کردن و اجماع کردن بر چیزے مخادعة فریب دادن مخالعة رہا کردن زن را در مقابل مہر کہ زن بخشید
مدافعة باز داشتن و بالگشتی دور و دراز کشیدن کارے را و دفع الوقت کردن مرافعة باکسے بار بر جاے
نہادن مراجعة بازگشتن و زن را انجا نہ آوردن بعد از آنکہ طلاق دادہ باشد و از او باکسے سخن را
گردانیدن مراضعة فرزند شیرخوارہ را بدایہ دادن مرافعة سخن نزد حاکم بردن مزارعة زمین بہ
یکسے دادن براے زراعت مسارعة شتافتن و شتابانیدن مسافعة ہمدیگر را کشیدن و بر
ہمدیگر حملہ بردن مشایعة باکسے یاری کردن و پیروی نمودن و گوسپند را آواز کردن و خواندن
و چند قوم ہمراہ کسے رفتن مصارعة بہمدیگر کشتی گرفتن مصانعة رشوت دادن و مدارا کردن
و آسان گرفتن کار مضارعة بچیزے شبیہ بودن و شریک بودن مضاجعة و مکامعة باکسے خفتن
و نیز مکامعة خفتن مرد با مرد بے ستر و آن منہی است مطالعة بچیزے نگریستن براے وقوف یافتن
بر آن و واقف گردانیدن کسے را بر چیزے مطاوعة فرمان برداری کردن مقارعة باکسے قرعہ
زدن و شمشیر زدن مقاطعة باکسے بریدن چیزے ممانعة بایکدیگر از چیزے باز داشتن منازعة
باکسے در چیزے واکوشیدن و نزاع نمودن مواضعة باہمدیگر بر کارے قرار دادن و باہمدیگر
گرو کردن و باہم شرکت کردن مواقعة کارزار کردن و جماع کردن و باہم در جاے افتادن
مبالغة در چیزے غلو کردن و سخت کوشیدن در کار محالفة باکسے عہد کردن و سوگند خوردن
محارفة بہ میل غور جراحت معلوم کردن مخالفة باکسے خلاف کردن مرادفة کسے را در پے نشاندن و
برداشتن چارپا پس نشین خود را و بر شستن تلخ تر بر بادہ مشارفة باکسے تفاخر کردن بہ حسب بزرگی و در چیزی مطلع شدن

کسے مصادقه یافتن مصارقه باکسے بدرقه معامله کردن مضاعفه یکے را دو کردن وافزون کردن
مقارفه جماع کردن وآمیختن بچیزے ملاطفه باکسے نکوئی کردن مناصفه بدو نیم کردن مواصفه
باکسے چیزے بیع کردن بصفت آن نه بمشاهده وحضور آن موالقه باکسے در جنگ ایستادن وباکسے
بر معامله بیک حد ایستادن مرافقه باکسے همراهی کردن ویاری کردن مراهقه نزدیک به بلوغ رسیدن
زن با مرد مسابقه باکسے پیشی گرفتن در دویدن مسارقه دزدیده بچیزے نگریستن مصادقه باهمدگر
دوستی باخلاص داشتن وباهم راست بودن مضایقه تنگ فراگرفتن مطابقه فراهم آوردن دو چیز یک
وهمپشتی کردن وبرابر آمدن معانقه دست در گردن همدگر کردن مفارقه جدائی کردن از یکدیگر منافقه
دوروئی کردن وموش صحرائی در سوراخ رفتن مواثقه در کار استواری کردن وعهد بستن موافقه باکسے
همکار بودن وهمپشت شدن ولائق آمدن مبارکه برکت کردن مدارکه پیاپے کردن مشارکه
باکسے انبازی کردن مضاحکه باهمدگر خندیدن معارکه کارزار کردن وهمدیگر را مالیدن در جنگ مبادلة
باکسے چیزے بچیزے بدل کردن مباهله همدیگر نفرین کردن مجادله باکسے کاویدن وخصومت کردن مجامله باکسے
نکوئی کردن مجاهله باکسے سبکی ونادانی کردن مداخله در کارے یا در جائے خود را گنجانیدن مراسله
باکسے کتابت نوشتن وپیغام فرستادن مساهله آسان گرفتن مشاکله مانند وهمشکل شدن معادله
باچیزے برابر آمدن وبرابر کردن مغازله با محبوب خود بازی کردن وباهم غزل گفتن مفاصله از همدیگر
جدا شدن مفاضله باهمدیگر برابری کردن در فضل وهنر ودعوی افزونی کردن مقابله باهمدیگر برابری
کردن وروبرو کردن وبرابر شدن ونعلین را دو ال کردن تا پاے در آن کنند وکریم النسب شدن
از جانب مادر وپدر وپاره گوشت گوسپند بریدن چنانکه از هم جدا نشود وازاینجا گویند شاة مقابلة مقاتلة
کارزار کردن وکشتن بدین معنی است قوله تعالی قاتلهم الله مکابلة تاخیر کردن ومنع کردن مماحلة
باکسے مکر وحیله کردن مماطلة دفع الوقت کردن وفرصت نمودن ودو رو ودراز کشیدن
کارے مماثلة بچیزے مانند شدن منابلة ومناضلة باکسے برابری کردن در تیراندازی مواصلة
پیوستن وپیوسته کاری کردن محاکمه نزد حاکم رفتن برای دفع خصومت مخاصمه باکسے دشمنی کردن
مراغمه باکسے جنگ کردن مزاحمه تنگی نمودن برکسے مسالمه باکسے آشتی کردن مشاتمه
بایکدیگر دشنام دادن مصادمه دو چیز را بهمدیگر کوفتن چنانکه صدا برآید مصارمه ازهمدیگر
بریدن معالمه باکسے بعلم معارضه کردن مقاسمه باکسے سوگند خوردن وباکسے چیزے قسمت کردن
وبخشیدن مکاتمه چیزے از کسے پوشیدن مکالمه باکسے سخن گفتن وجواب دادن

ملازمتہ پیوستہ بودن بجائی یا بہ نزد کسے ملائمتہ دو چیز را فراہم آوردن منادمتہ باکسے ندیمی کردن
مباینتہ از ہمدیگر جدا شدن مخادنتہ باکسے دوستی داشتن باخلاص مخاشنتہ باکسے دوستی کردن
مداہنتہ پوشیدن وخیانت ونفاق کردن ودروغ گفتن مداینتہ بکسے قرض دادن وچیزے
بوام بکسے فروختن مراہنتہ باکسے گرو بستن مزابنتہ خرمائے بر درخت بودہ را بخرمائے چیدہ سنجیدہ
بکسے فروختن واین منہی است شرعا معاینتہ بکسے بہ نقد معاملہ کردن وروبرو چیزے را دیدن
مقارنتہ باہمدیگر نزدیک شدن ونزدیک گردانیدن وجمع شدن دو کوکب در یک برج بیک درجہ
ودقیقہ ملاعنتہ یکدیگر را لعنت ونفرین کردن مہادنتہ باہمدیگر آشتی کردن موازنتہ باکسے ہم وزن
آمدن وباہم چیزے سنجیدن میامنتہ بدیار یمین رفتن وکسے را بسوے راست بردن مسانہتہ
چیزے بیک سال بکسے دادن ویک سال نہادن ودرخت خرما یک سال بار آوردن ویک سال
نیاوردن مشافہتہ باکسے نادانی وسبکی کردن وراست داشتن مشک وجز آن وہردم از ان آب
خوردن مشافہتہ باکسے روبرو سخن گفتن مشابہتہ ومشاکہتہ بہ چیزے شبیہ بودن ومشاکہتہ بمعنے
نزدیک کردن نیز آمدہ واللہ اعلم مع التاء من غیر باب المفاعلۃ ، موتفکات برگردندگان
وشہرہائے قوم لوط وبلدہائی کہ وزیدنگاہ شان مختلف باشد متجاورات ہمسایگان ہمدیگر محصنات
بتشدید صاد وبہ تخفیف آن زنان پرہیزگار ومستورہ وزنان شوہر کردہ مخدرات ومقصورات
زنان در پردہ شدہ یعنی مستورات مرہفات شمشیر ہا وتیغ ہائے باریک کردہ شدہ مرۃ زن مراۃ
بالکسر وبمد ہمزہ آئینہ مرماۃ پیکان گرد وسم گاو وگوسپند وتیر ونشانہ مستشزرات بلند شدہا و
بلند کردہ شدہا بالصیغہ فاعل ومفعول آمدہ ونیز سر ابالا تافتہ شدہا وتافتہا فاعل ومفعول آمدہ
عام از انکہ مو باشد یا رسن وغیر آن اما در شعر امرء القیس ع غدائرہ مستشزرات الی العلا
مراد مو است درین شعر فاعل ومفعول ہر دو خواندہ اند یعنی استشزرا ے ارتفع واستشزرہ
اے رفعہ بتعدے ولا بتعدے مسحاۃ بالکسر بیلے کہ بان گل از زمین بر کنند مشکات بالکسر
روزنہ فراخ کہ در وچراغ وقندیل گذارند مصلات بالکسر مرد حسیب مصحاۃ بالکسر نام ظرفے
است مصفات بالکسر آنچہ بآن چیزے را صاف کنند و پالانید وکفگیر و دربالائے یعنی آبخوانی
است شبیہ بکفگیر آنرا نیز گویند مصراۃ بالضم وفتح صاد وتشدید را گوسفندی کہ مدتی نہ دوشند تا شیر بسیار
در پستانش جمع شود گوسفندی کہ پستانہا دہ بندند تا شیر جمع شود معصرات بالضم میم وکسر صاد ابرہا کہ نزدیک
بہ باریدن باشند معروشات بنا کردہ شدہا وبلند برداشتہ شدہا وسقف کردہ شدہا وحصکردہ شدہا

معقبات بضم میم وفتح عین وکسر قاف مشدد فرشتگان روز وشب که از عقب یکدیگر آیند وشتران
ماده که واپس شتران جمع شده باشند بگرد حوض بانتظار آب خوردن دیگران **معضلات**
بوزن ومعنی مشکلات **معضاة** زنی که هردو اندامش یکی شده باشد از غایت مباشرت ومکثرت
مجامعت **ممات** مرگ مردن **منشآت** بالضم ومد همزه بلند بر داشتها وکشتیهای بادبان بلند
کرده شده **مناة** نام بتی ست **منساة** ومنساه بالفتح والکسر عصا **موریات** آتش زنندگان
وآتش بدر آورندگان از سنگ واسپانی که سمهای سنگ زنند واز آن آتش بر جهد **مهاة**
بالفتح گاو وحشی وسنگ بلور وآفتاب وبالضم آب منی که در رحم ناقه مانده باشد **ماهیات**
وماهیات جمع ماهیته وماهیته اند **متربة** بالفتح درویشی ودرویش ومحتاج شدن **مثابة** بالفتح
عیب ضد منقبت **مثوبة** مزد طاعت **مثابة** بالفتح بازگشتن گاه ومنزل ودامگاه صیاد **مثبتة**
بالضم وکسر با نویسنده وباز دارنده وثابت کننده وبالفتح با ثابت کرده شده وبالضم وتشدید با جای
دارنده **مجدبة** بالضم سال قحط وسال تنگ معیشت **مرتبة** پایگاه وایستادنگاه وسر کوه ونشانه
که در صحرا کرده باشند **مزبة** بالکسر وفتح زای معجمه وتخفیف با کلوخ کوب وبه تشدید با نیز گفته اند اما
اول درست ترست چه از زبه بتشدید باست چون همزه بمیم بدل شود با تخفیف گردد **مسربة**
بالفتح وضم را موی که مانند خط از سینه تا ناف بر آمده باشند وبالفتح راه چراگاه **مسغبة** بالفتح
گرسنگی وگرسنه شدن **مسبت** بالضم وکسر با داخل در روز سبت وآنکه حرکت نکند
مسبوت مرده وبیهوش وآنکه علت سبات داشته باشد ومعنی سبات گذشت
مسطبة ومصطبة بالفتح وبالکسر دکانی که بر آن نشینند وشایع شده ودکانی که در میخانه
بر آن نشینند وشراب خورند بسین وبصاد هر دو آمده **مشربة** بالکسر ظرفی که از آن آب خورند
وبالفتح یک مشت آب وبالاخانه وکنار آب وجای آب خوردن **معتابة** بالفتح و
مصیبة بالضم مکروهی که باو رسد **مقربة** خویشی **منقبة** هنر وآنجا که ببطار نشگافد از عضو
بیمار یا وراه تنگ وبالکسر راه کوه **موتة** بالضم موضعی ست که در آن جعفر طیار وزید بن
حارثه شهید شدند وغزوه موته مشهورست وبهمزه نیز آمده **مائة** عدد **میتة** بالفتح مرده وزمین خراب
مشبوتة پراگنده شده **مجمجة** بفتح هر دو جیم سخن ناپیدا گفتن وحرف بی نقطه واعراب نوشتن
وسخن در دهن گردانیدن **مجحة** بالفتح وتشدید جیم راه راست **میرجتة** جراغدان **مهجة** بالضم
جان ودل وخون **مروحة** بالکسر باد زن وبالفتح وزیدنگاه باد **مسلحة** بالفتح جای ترس

وگذرگاه دشمن و مرم پاسلاح مساحة بالکسر زمین پیمودن مصلحة مصلاح کار ضد مفسد مندوحة
وسعت و سخت مناحة ماتم یقال کنا فی مناحة فلان منحت بالکسر تیشه و بعضی رنده را نیز گفته اند
منحة بالکسر بخشش مشیخة پیران جمع شیخ است مشایخ جمع الجمع و صاحب قاموس گوید
که مشایخ نیز جمع شیخ است مائدة خوانی که بر آن طعام نهند و مادام که بران طعام باشد مائده
گویند موصدة طبق بر سر افگنده و دربسته موؤدة دختری که زنده در گور کرده باشند محمدة بالفتح میم اول
و کسر میم ثانی خصلت نیک و ستایش مدة بالضم و تشدید دال پاره از زمان و مدادی که بر قلم گرفته
باشند و بالکسر چرک و ریم جراحت و بالفتح یکبار مدد گرفتن مادة بتشدید دال اصل ترکیب چیزی
و زیاده متصله بچیزی مردة بفتحتین دیوان سرکش مردودة زن طلاق داده شده و استره که بان
سر تراشند مزادة بالفتح خیگ و توشه دان معدة بالکسر و بالفتح و کسر عین عضو معروف آدمی که
در آن طعام قرار گیرد و منهضم شود مفسدة بالفتح تباهی کار موقدة بالضم و فتح قاف آتش افروخته
شده موجدة بالفتح و کسر جیم و فتح آن خشم گرفتن مسندة بالضم و تشدید نون مفتوح دیوار
افراشته شده مشیدة بالضم و تشدید یا برآورده و بلند کرده شده مجرة بالکسر کهکشان
محبرة بالفتح دوات که درو مداد کنند مرارة بالفتح زهره و تلخی و گویند زهره هر ذی روح دارد
الا شتر و شترمرغ مرة بالکسر صفرا و قوت و کمال و عقل و بالفتح یکبار و بالضم نام شخصی ست و ابو مره
کنیت شیطان است مسرة شادی و آنچه درو سر و راز خود نویسند مثل مکتوب و بالکسر آنکه راز
و آن ماشوره باشد یک سر وی در دهان گوینده و دیگر سر در گوش شنونده باشد مشورة بالضم شین
و سکون آن صلاح کاری اندیشیدگان مضرة بفتح میم و ضاد و تشدید را ضرر مضیرة بالفتح شوربای
که در آن ماست کنند معرة بالفتح و تشدید را گناه و امر قبیح و مکروه و شر و ضرر و نام شهریست مغارة
بالفتح غاری که در کوه باشد مغرة بالفتح و بفتحتین گلی است سرخ که بان درویشان جامه را رنگ کنند
و بالضم و بفتحتین رنگی که بسیار سرخ نباشد و برنگ آن گل باشد و بفتحتین باران نیکو یا باران سبک ذرم
و نام موضعی ست بشام مقطرة کنده چوبین که در پای محبوسان و مقیدان می نهند و مجمری که در وی
خوشبوئی سوزند مقنطرة قنطار افزون کرده شده کقوله تعالی والقناطیر المقنطرة من الذهب والفضة منارة
بالفتح جای بلند که مقام اذان گفتن مؤذن باشد و چراغ پایه میسرة بفتح میم و سین طرف دست چپ و
توانگری و بدین معنی بضم سین نیز آمده میرة بالکسر طعامی که برای عیال یا برای فروختن از جائی ارند
مفازة بیابان و رهیدن گاه و فیروزی یافتن گاه ملازة باد زمستان محتة بکسر میم و حا و تشدید سین

نشانه که بر دم و یال اسپ زنند مدرسة درس گفتن گاه محشّة بالفتح و تشدید شین مقعد آدمی معیشة
زندگانی و انچه بدان زندگانی کنند مخمصة گرسنگی و گرسنه شدن مصمصة بصاد مهملہ آب بیک طرف دهن
گردانیدن مضمضة تمام دهان آب گردانیدن منصّة بالفتح و تشدید صاد محلّهٔ عروس و بالکسر چوبی بلند که
عروس را بران نشانند و جلوه دهند مشاطة بالضم موی که از شانه کردن افتاده باشد و بالفتح و تشدید شین
زنی که شانه کند گیسوی کسی را و کسی که عروس آراید و همچنین ماشطة متعة بالضم انچه ازو فائده گیرند و کابین زن
مجاعة بالفتح گرسنگی و گرسنه شدن و مسخرگی کردن و بمعنی اول اجوف است و بمعنی ثانی صحیح است مرلعة
بالفتح چوبی که در زیر بار کنند و دو کس آنرا بردارند و بر پشت چارپا نهند مقنعة بالکسر معجر منعة بالفتح و بفتحتین
باز داشتن و ارجمند شدن و عزیزی و باز دارندگان و بدین معنی جمع مانع باشد میعة بالکسر خرمی و اول
رفتار اسپ و اول رفتن و نام صمغ درختی ست که در روم پیدا شود و آن دو قسم ست یابسه و سائله میعه
سائله را بهندی سیلارس گویند مراغة بالفتح دهی ست با ذربیجان و شهریست به بنی یربوع و جای
غلطیدن شتران و لقب مادر جریر شاعر که در مراغهٔ شتران متولد شد یا آنکه فرزدق او را باین لقب
ملقب گردانید یعنی مراغهٔ مردان است مضغة بالضم پارهٔ گوشت مجرفة بالکسر بیلچه که بدان چیز از
زمین برگیرند محفّة بالکسر و تشدید فا مانند هودج چیزیست که دران بیماران و بزرگان نشینند مخرفة
راه و بستان میوه دار مخافة ترسیدن مسافة دوری و بیابان و این صیغه ماخوذ است
از سوف بمعنی بوی کردن زیرا که چون راهبر به بیابانی رسد خاک بگیرد و بو کند تا معلوم نماید بر راه راست
یا راه گم کرده پس بکثرت استعمال نام بعد و دوری میان منازل شده مضاعفة زره که دو حلقه
در دو حلقه در هم بافته باشند مغرفة بالکسر کفگیر ملحفة بالکسر چادری که بر بستر اندازند مهفهفة بالضم
و فتح هر دو ها زن لاغر میان منسفة بر وزن مکنسة آلتی که بدان بنا کنده شود و منسف بغیر ها بباید
مخنقة بالکسر قلاده و گردن بند مدقّة بالکسر و تشدید قاف جامه کوب و هاون دسته و سنگی
که بدان چیز ها سایند و هرچه بدان چیزی سائیده شود مرفقة بالکسر بالش مطرقة بالکسر چوبی
که بآن پنبه و پشم زنند تا واشود و تیکه و چکش آهن گران و نعل بندان ملعقة بالکسر چمچه و قاشق
منطقة کمربند ماسکة قوت نگاهدارنده مسکة بالضم انچه بدان متمسک جویند و بقیهٔ چیزی و نفع
و جای سخت گل و بالفتح روغن تازه و بفتحتین دست برنجن غیر نقره و بالضم و فتح شین بخیل مسکت
بالضم و کسر کاف خاموش کننده مضحکة بالفتح آنکه بروخندند ملکة بالضم بادشاهی و بفتحتین ملک
ساخته شده و مخمر ساخته در خاطر و هیئتی و کردار و اطوار یا مملوک و انچه راسخ و متمکن گردد در طبیعت

گسنے خلاف حالت مملکة قیام مقام پادشاهی مثلة بالضم گوش وبینی وجز آن بریدن وعقوبت
کردن مجلة بالفتح وتشدید لام نامه وکتاب محلة منزل ومقام مردم محالة بالفتح چرخ بزرگ که بآن آب
از چاه کشند ومهرهٔ پشت ومکر وحیله وچاره وگزیر ولا محاله ناچار وناگزیر مرحلة منزل مزبلة آب ریز
مسئلة درخواستن وپرسیدن وچیزی که ازان پرسیده شده مسلة بالکسر وفتح سین وتشدید لام جوالدوز مشعلة معروف وآنرا مشعل نیز گویند مشغلة کار وبار مصلت بالکسر ومنصلت مرد چیست وچالاک
مصقلة بالکسر آلتی که بدان شمشیر وکارد پاک کنند وبالفتح نام مردیست معبلة بالکسر پیکان مقلة
بالفتح سنگے که بدان آب بخش کنند وآن سنگریزه باشد که آنرا در ظرفی انداخته بران آب ریزند تا این که آن
سنگریزه غرق شود پس بهر یک آن مقدار آب بخش کنند واین در وقت کمی آب می کنند وبالضم تمام کاسهٔ
چشم وسفیدی وسیاهی وابن مقله نام مردیست خطاط که بتاریخ سه صد وده هجری از خط معقلی وکوفی وغیره
آن شش خط اختراع نموده برای هر حرفی طرز خاص قرار داد واسامی آن این است ثلث وتوقیع ومحقق
ونسخ وریحان ورقاع بعد ازان بمرور ایام استادان دو خط دیگر یکی تعلیق از رقاع وتوقیع دوم نستعلیق
از نسخ وتعلیق استنباط نمودند شاعر گوید سه محقق است که گر ابن مقله زنده شود به تراشهٔ قلمش را به مقله بردارد
مقالة گفتار وگفتن مکحلة سرمه دان ملة بالکسر دین وبالفتح خاکستر گرم وخاک گرم ملیلة گرمی تب منزلة
فرود آمدنگاه وپایگاه مهلة بالضم درنگ وآهستگی محجمة بالکسر آله حجامت کردن محکمة جاے حکم کردن
مستوشمة زنی که بر دست خود نقش سوزن فرماید مسومة بالضم وتشدید واو چرانیده شده
ونشان کرده شده مسلمة بفتح میم ولام نام صحابی است مسیلمة به تصغیر نام مردی کذاب که
دعوے پیغامبرے میکرد مشیمة پردهٔ که در وی بچه پیدا باشد وبا بچه از شکم بیرون می آید مصمت بالضم
آگنده میان خلاف مجوف واسپ یک رنگ ودری که بسته باشند وبالضم وتشدید میم مفتوح خاموش
کرده شده مقدمة بکسر دال شد وپیش رونده وپیش کننده مقدمة الجیش لشکر پیش فرستاده وبفتح
دال پیش داشته شده ملحمة بالفتح کارزار وجنگ گاه عظیم ملامة عتاب ورسوائی ملمة بالضم وکسر لام
وتشدید میم مفتوح حادثهٔ دنیا ومحنت سخت مؤنة احتیاج معیشت چون نفقه وتوشهٔ سفر
ورنج ومحنت مائنة بالفتح وکسر همزه وتشدید نون جای یقین وثبوت چیزے متانة استواری واستوار
شدن وانجیرستان مثانة جاے جمع شدن بول آدمی وحیوانات محقنة بالکسر آله حقنه کردن
محنة بلیه وآزمایش مدینة شهر وکنیز ونام جاے هجرت رسول صلعم واصحاب مرانة بالفتح نرے
ونرم شدن وعادت کردن بکاری وسخت شدن ونام موضعی است ونام مادهٔ شترے است

مزنیة بالضم و فتح زا قبیله ایست از قبائل بنی تمیم مسخنة بالکسر آنچه بدان سنگ را شکنند مسخنة بالکسر
و خای معجمه نوع دیگی است مطبخة گوشتی که تبا به بریان کنند مظنة بالفتح و کسر ظا و تشدید نون جای
گمان بردن معونة بالفتح یاری دادن مغنمة بالفتح چیزی اندک و چیزی بسیار معرکة جای انبوهی
لشکر و مردم مکانة جای و جاگیر شدن مکنة بالضم قدرت و توانگری و بالکسر تخم سوسمار منة بالضم
و تشدید نون قوت و نیرو و بالکسر نکوئی و احسان کردن بکسی موضونة بجواهر آراسته و زره دو
حلقه یافته مروة بفتح کوهی است در مکه معظمه و سنگ سفید درخشنده مرواة بضمتین و تشدید
واو مردمی ماخوذ از مرء است مسبوت علت سبات داشته شده و معنی سبات گذشت و مرده و بیهوش
ملکوت بادشاهی و تصرف در چیزی و عالم ملکوت عالم ارواح و عالم ملک عالم اجسام موات بالضم
مرگ و بالفتح چیزی که روح نداشته باشد و زمینی که مالک نداشته باشد موت مرگ موقوت
وقت کرده شده متردیة آنچه از جای بلند افتد و بمیرد مدیة بالضم کارد مریة بالکسر
شک و گمان مرثیة شعر که برای مرده گویند و اوصاف او شمارند مزیة بتشدید یا افزونی ماشیة
رونده و شتر مادهٔ بسیار بچه و زن بسیار فرزندان و مال ناطق یعنی گاو و گوسفند و جز آن مطیة بالفتح
و تشدید یا شتر سواری مقیت بالضم توانا و گواه و مکنت و روزی دهنده ممیت بالضم میراننده
منیة بالضم امید و آرزو و روزهای آبستن شدن مادهٔ شتر و آن ابتدای زمان رفتن نر بر و باشد
تا پانزده روز و بالفتح و تشدید یا مرگ منایا جمع ماهیة حقیقت چیزی میت بالفتح مرده و همچنین
میت بالفتح و کسر یای مشدد و بعضی گفته اند میت بسکون یا آنکه مرده باشد و میت به تشدید
یا آنکه نزدیک بمردن باشد

باب المیم مع الثاء

محث کاویدن باحث جمع مث بالفتح و تشدید ثا دست بمندیل یا گیاه مالیدن تا پاک شود و مالیدن
مالیدن و دست رسانیدن بچیزی و تراویدن مشک آب و دوبه روغن و جز آن مثلث بالفتح سه و تا رسو
از چهار تار سانند و بالضم و تشدید لام مفتوح سه کرده شده و سه گوشه و سه یکی کرده شده و شیرهٔ انگور
که آن کرد بخشش آن بجوشیدن رفته باشد و یک بخش مانده باشد و لقب ادریس علیه السلام چه ایشان حکمت و هم
نبوت و هم سلطنت داشتند و لهذا ایشان را هرمس مثلث گویند مجتث بالضم و سکون جیم و فتح تا و تشدید
از بیخ برکنده و از بیخ برکنده و بحر یست در وزن مستفعلن فاعلاتن مستفعلن فاعلاتن و چون بعضی اجزای
را تغیر دهند مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلاتن شود مرث بالفتح مالیدن و سودن چیزی در آب گذاشتن

تا گمراز و ویسیدن طفل انگشت را ستغیث فریاد خواه مغث بالفتح عیب ناک کردن و بی آبرو کردن کسی را و مالیدن دارو و خیسانیدن آن در آب و زدن کسی را از نی که سخت نباشد و بالکسر نیک کشتی گیرنده و انداز نده کسی را مغاث بالضم داروئی است و آن پوست بیخ انار صحرائی است مغیث بالفتح فریادرس و بالفتح گیاهی که باران بدو رسد و او را بر زمین اندازد و همچنین مغوث مکث بالفتح درنگ کردن و انتظار کشیدن و درنگ و آهستگی و بالضم نیز آمده ملث بالفتح بچرب زبانی کسی را از کاری باز داشتن و بزبان وعده دادن و بدان وفا نمودن و وقت آمیختگی تاریکی شب بروشنی آفتاب موث بالفتح سودن چیزی در آب و خیسانیدن و تر کردن موروث به میراث گرفته شده میراث از مرده باقی مانده

باب المیم مع الجیم

ماج بالفتح و سکون همزه آب شور و تلخ مثلوج برف زده و مثلوج الفواد افسرده دل مج بالفتح و تشدید جیم پاش و انداختن شراب و خیو از دهن و انداختن هرچه باشد و چکیدن نقطه از قلم ماج به تشدید جیم پیری که خیو از دهن او می رفته باشد و از غایت پیری نتواند نگاه داشت و مرو ناوان و ناقه که آب از دهن آن می رفته باشد مجاج بالفتح خیو انداخته شده و باران و عسل و عصاره هر چیز مج بالفتح جنبانیدن دلو تا پر شود و جماع کردن مدارج راهها مذج بفتح میم و سکون ذال معجمه و کسر حا پدر قبیله ایست از یمن مرج بالفتح چراگاه مروج جمع و بچرا گذاشتن ستور و گذاشتن دو چیز را با هم قال الله تعالی مرج البحرین ای انداختن ناقه بچه را پیدا از آنکه خون بسته شده باشد و مرج الحلبا موضعی است بخراسان و مرج راهط موضعی است الشام و یوم المرج روز جنگ و بفتحتین جنبیدن خاتم در انگشت و در آمیختن و در هم شدن و آشفته شدن کار و دین و از اینجاست هرج و مرج و بجهت مناسبت هرج مرج را بسکون را نیز خوانده اند مریج آمیخته و در هم شده مارج شعله آتش که دود نداشته باشد مرج بالفتح انگبین و آمیختن شراب و جز آن و بکسر و فتح نا و تشدید جیم نیزه کوتاه مزاج بالکسر آمیختن چیزی بچیزی و کیفیتی که از آمیختن چیزها بهم رسد و آنچه شراب را بدان آمیزند و سرشته و کیفیتی که از امتزاج چهار عنصر بهم رسد مزواج بالکسر زنی که بسیار شوهر کند مزعاج بالکسر زنی که بیکجا قرار نگیرد مشج بالفتح آمیختن مشیج آمیخته و آب و خون بهم آمیخته امشاج جمع و نطفه امشاج آب مرد و زن بهم آمیخته معراج بالکسر نردبان معارج جمع و منه لیلة المعراج معرج بالفتح و الکسر نردبان و محل بر آمدن و بالضم و تشدید رای مفتوح جامه ایست نفیس مج بالفتح لعاب رفتن و لبریز زدن بچه شتر پستان مادر را معوج بالفتح

و ختم امین اسپ و خر و باد تیز رود و با لضم و فتح واو و تشدید جیم کج و ناراست مفرج بروزن محسن ناکیان چوزه دار بروزن محدث دور کننده اندوه و بروزن محمد شانه زیراکه فرجها دارد مج بالفتح بلب گرفتن کودک پستان را و مکیدن شیر را مانج بالفتح لام چیزی که معماران بدان گل را بر دیوار مالند معرب ماله منزعج جنبیده و از جای برخاسته مندمج در هم رفته مندرج در آمده در چیزی منهاج بالکسر راه راست و همچنین منہج بالفتح و نام کتابی است مناهج جمع منعرج میل گردنگاه وادی بطرف راست یا چپ موزج معرب موزه موج بالفتح حرکت و اضطراب کردن و برآمدن آب ببالا و برآمدگی آب و پاره آب که در حرکت باشد امواج جمع مواج بالفتح و تشدید واو بسیار موج زن مهج شیر تنک غیر غلیظ مهج بالضم و فتح ها جمع مهجه و معنی آن گذشت

باب المیم مع الحاء

متح بالفتح آب کشیدن از چاه و جز آن و بلند شدن روز و دراز شدن چیزی و دراز کشیدن و انداختن بتلش و با دو جز آن و رها کردن ماتح آب کشنده متوح بالفتح آب کشنده و چاهی که از آن آب بدست توان کشید بی و بوعقبه دور مجدح بالکسر چوبی است سه پهلو که بدان پست را آغشته کنند و تر سازند و ستاره البیت و بضم میم و فتح جیم و دال مشدد و مفتوح شرابی که آمیخته و مخلوط باشد بچیزی مجداح بالکسر کناره دریا مجدوح خون فصد کرده شتر که در قحط ایام جاهلیت میخوردند مح بالفتح و تشدید حا جامه کهنه و کهنه شدن جامه و بالضم زرده بیضه محاح بالفتح و تشدید حا آنکه بسخن دل خوش کند کسی را مدح ستودن و ستایش و همچنین مدیح مداح بسیار ستایش کننده مذح بفتحتین بهم سودن دو ران در رفتن مرح بفتحتین سخت شاد شدن مریح بالکسر و تشدید را سخت شاد و همچنین مرح بالکسر مراح بالکسر شادی و چشم بسیار اشک و بالفتح جای راحت و آسایش و مراح الارواح کتابی ست در علم صرف مرح بالفتح شادمان مرتاح بالضم صاحب راحت و نشاط و اسپ پنجم از ده اسپ مرزح بالکسر چوبی که در زیر انگور گذارند و درخت رز را از زمین بر دارند مزح بالفتح خوش طبعی و ظرافت کردن مزاح بالضم خوش طبعی و زائل کرده شده اسم مفعول از ازاحه و بالفتح و تشدید زا بسیار مزاح کننده و بالکسر با همدیگر خوش طبعی کردن مزحزح بالضم و فتح زای اول و کسر دوم دور کننده مسح بالفتح دست مالیدن و مسح سر و موزه کردن و جماع کردن و بشمشیر بریدن و بالکسر پلاس امساح و مسوح جمع و بفتحتین هر دو ران بهم سائیدن مسوح بالفتح دارویی که بچیزی مالند ماسح دست بچیزی رساننده و شتری که آرنج او ساییده و خون آلوده شود مساح بالفتح و تشدید سین بسیار پیماینده زمین مسیح

دوست و بسیار مساحت کننده و دروغ گوی و پارهٔ نقره و زر بی سکه که سکهٔ اش سائیده باشد و
عرق و آنکه یک چشم دیگ ابرو ندارد و لقب عیسیٰ عم و لقب دجال و بعضی گفته اند لقب دجال مسیح بروزن
سکین است و مسیح بروزن صحیح لقب عیسیٰ عم مسطح بالکسر ستون خیمه و زمین هموار و بالفتح موضعی که خرما یا گندم
دران اندازند تا خشک شود مستراح بالضم متوضی و جای آسایش و فراغت مستریح طلب راحت
کننده مسائح گذرگاهها و جایهای ترس و خوف دشمن مشروح روشن کرده شده مشرح بالضم و تشدید
رای مکسوره شرح کننده و بفتح را شرح کرده شده مصوح بالضم رفتن و کهنه شدن جامه و رنگ
گردانیدن شگوفه و کوتاه شدن سایه و منقطع شدن و سپری شدن و ناپدید شدن و در خاک
رفتن مصباح بالکسر چراغ و پیاله که در وصبوحی خورند و شتر ماده که صباح خسپد و چون آفتاب
بلند تر شود بچراند مصالح چیزها که بدان صلاح چیزها دهند ضد مفاسد مضح بالفتح عیب کردن و
آبروی کسی بردن مطرح جای انداختن چیزی مطارح جمع مطمح جای افتادن نظر مفرح بالضم
و کسر رای مشدد فرحت دهنده و داروی مقوی دل مفتاح بالکسر کلید مفاتیح جمع مفتح بالکسر کلید
و بالفتح خزانه مفاتح جمع مفراح بالکسر بسیار شادی کننده مقابح رشتها ملح بالکسر نمک و شیرخوارگی
و پیه و شور و شیر شتر در طعام ممزوج کرده و بالفتح شیر دادن بچه را و شوره خورانیدن شتر را و نمک در
طعام کردن و نمک بخورد چیزی دادن و به هر دو بال طپیدن مرغ و ملاح ازینجا ماخوذ است و بفتحتین آماس
پاشنهٔ اسپ و بالضم و فتح لام سخنهای خوش و نمکین جمع ملحه بالضم و کسر لام و حای مشدد و الحاح کننده
ملیح نمک سود و نمکین و چاه شور و بالضم و فتح لام گروهی است از قبیلهٔ خزاعه ملاح بالکسر جمع ملیح
و بالضم نمکین و بالفتح و تشدید لام کشتیبان و بالضم و تشدید لام شوره گیاه ملوح بالضم شور شدن
مالح شور ملواح بالکسر چارپائی که زود تشنه شود و مرغی که بدام بندند برای صید مرغان و
آنرا بفارسی پادام گویند ملحاح بالکسر پالان شتر که دوش شتر را گیرد و سخت الحاح و مبالغه کننده
منح بالفتح دادن مناح بالفتح نوحه کردن منیح تیر قمار که نصیب ندارد منوح بالفتح شتر ماده
که بزمستان شیر دهد و همچنین ممانح منقح بالضم و فتح نون و قاف مشدد پاک کرده شده و بکسر قاف
پاک کننده مانح بخشنده میح بالفتح دادن و خواستن و خرامان رفتن و مسواک کردن و شفاعت
کسی کردن نزد سلطان

باب المیم مع الخاء

مخ بالضم و تشدید خا مغز استخوان و مخته پارهٔ از آن و دماغ و خالص چیزی ملخ بزرگ شدن

مرخ بالفتح مالیدن روغن وجز آن و درختی و چوب زیرین آتش زنه که آنرا زند اسفل گویند و چوب بالا را
عفار بفتح عین مهمله و زند اعلی گویند مرّیخ بالکسر و تشدید را نام ستاره ایست مشهور در فلک پنجم که بفارسی
آنرا بهرام گویند و تیر چهار پر و نشانه مسخ برگردانیدن صورت بصورتی بدتر از صورت نخستین و رفتن
مزه چیزی مسیخ زشت بی نمک و گوشت بی مزه و هرچه بی مزه باشد مشائخ پیران جمع شیخ مصرخ
بالضم فریادرسنده مطبخ بالفتح جای پختن و بالکسر ظرف پختن و آله پختن و بضم میم و فتح طا و کسر با مشدد
اول بچهٔ سوسمار و جوان آگنده گوشت ملخ بالفتح رفتار سخت و در رفتن و سخت رفتن و گردن کشی کردن
و در کار باطل در شدن و کشیدن دندان و جز آن ملیخ گوشت بی مزه منفخ و منفاخ بالکسر دم آهنگران
منتاخ بالکسر آنچه بآن موی کنند

باب المیم مع الدال

ماد بالفتح و سکون همزه گیاه نرم و نازک و جنبیدن گیاه و شاخ از غایت نازکی و سیرابی مبرد بالکسر
سوهان و بالضم و فتح رای مشدد سرد کرده شده و نام نحوی است مشهور و بکسر را سرد کننده مجد بالفتح بزرگی
و بزرگوار شدن و علف دادن چارپا را چنانکه سیر شود و غلبه کردن بر کسی به بزرگی و نام مادر قبیله ایست
که بنو مجد بدو منسوب اند مجدود صاحب بخت در روزی و نام حکیم سنائی غزنوی مجد و بالضم بسیری و
فراخی رسیدن شتر مجید بزرگوار و گرامی و همچنین ماجد مجرد بالضم و تشدید رای مفتوح برهنه کرده شده
و بکسر را برهنه کننده مجدد بالضم و تشدید دال مکسور نوکننده و بفتح دال نو کرده شده محتد بفتح میم و
کسر تای مثناة فوقانیه مقام و اصل و جای ماندن و بودن محید بفتح میم و کسر حا و سکون یا برگردیدن
و جای برگردیدن محامد ستایشها و خصلتهای نیک محمود ستوده و نام فیلی است که ابرهه اورا بر
کعبه آورده بود محمد بسیار ستوده شده محصد بالکسر داس که بآن علف درویند محصود محذوم محدود
دانسته شده و تعیین کرده شده محدد بالضم و کسر دال مشدد تیز کننده و بفتح دال تیز کرده شده
وعده کرده شده مخضود درخت پاک کرده شده از خار مد بالفتح کشش و آب خیز و آب سیل و بسیاری
و افزونی آب خلاف جزر و کشیدن و مداد در دوات کردن و در گمراهی فرو گذاشتن و آرد بر آب
افشانده بشتر دادن و دراز شدن چیزی و مهلت دادن و انداختن نظر بسوی چیزی و خطی که بر الف
نویسند و در اصطلاح اهل سیاق چیزی دراز که بالای حساب نویسند و مد النهار بلندی روز و وقت
چاشتگاه و مد البصر رسیدن نگاه و نظر و بالضم پیمانه ایست و آن دو رطل است یا یک رطل و ثلث
یا پری دو کف آدمی مستوی الخلقه چون هر دو کف را دراز دارد و پر سازد از چیزی

وصاحب قاموس گوید تجربه کردم بتحقیق پری دو کف را موافق آن پیمانه یافتم امداد جمع مد و بفتحتین یاد
و یاور مدید کشیده شده و دراز و بجر دوم از بحور عروض و آبی که آرد یا کنجد یا جو بر آن پاشند و بخورد
شتر دهند و موضعی است نزدیک مکه و گیاهی است مدمد بفتح هر دو میم جوی آب در سن مداد بالکسر سیاهی
که بدان نویسند و سرگین و روغن چراغ و نمونه و طریقه مرد بالفتح بی ریش شدن و از حد درگذشتن و
بالضم بی ریشان جمع امرد و بفتحتین بدست مالیدن و در آب خیسانیدن و تر کردن چیزی را و نرم کردن
و میوهٔ تازهٔ اراک و بفتحتین و تشدید دال گردانیدن و قبول نکردن مرید بالفتح متمرد و سرکش و بیرون شده
از فرمان خدای تعالی مردة بفتحتین جمع و خرمای به شیر شتر تر کرده و نام تعل و نام قلعه الیست و بالضم
ارادهٔ چیزی کننده و بکسر و تشدید رای بسیار سرکش مراد بالضم پدر قبیلهٔ از یمن و اراده کرده شده
و بالفتح گردن مرود بالکسر میل و تیر چرخ و آهن دهنه الجام مرشد بالفتح راه راست مراشد جمع و بالضم
و کسر شین راه راست نماینده مرید بکسر میم و فتح با جای نشاندن شتر و غیر آن و جائی که خرما را خشک
کننده مرصد بالفتح جای نگاهداشت و موضع چشمداشت و انتظار چیزی مراصد جمع مرصاد بالکسر راه
که در آن انتظار کسی برند مزید افزون و افزون کرده شده مزاد بالفتح افزون کردن و توشه و انهامزاده
واحد مزود بالکسر آنچه در آن توشه کنند مسد بالفتح نیک تابیدن ریسمان قوی خلقت گردانیدن و بفتحتین ریشهٔ
درخت خرما و ریسمان لیف خرما و برگ خرما و ریسمان پشم شتر و پوست شتر مساد بالکسر خیک انگبین مسجد بالفتح
و کسر جیم و بفتح نیز آمده عبادتگاه و بفتح میم پیشانی و جای سجده دادن مستعد ساختگی و آمادگی چیزی
کننده مساجد بالفتح جمع مسجد و اعضای هفتگانه مسند بالفتح تکیه گاه و بالضم روزگار و بسیر خوانده
خطی است که قبیلهٔ حمیر مینوشتند و بالضم و تشدید نون مفتوح برافراشته شده مشهد جای حاضر شدن
ملائک و شهادتگاه مشهود آنچه بران گواه شوند و روز عرفه مشید بالفتح گچ کرده شده و استوار و محکم کرده
شده و بالضم و فتح شین و تشدید یای مفتوح گچ افراشته و بلند کرده شده مصاد بالفتح بالای کوه مصد
بالفتح مکیدن و خوردن آب دهان و شیر پستان و جماع کردن مطرد بالکسر نیزهٔ کوتاه که بدان صید کنند
و بالضم و فتح طای مشدد و کسر را مستقیم و بریکدیگر پیره مطرود رانده شده معهد بالفتح عهدگاه و منزل
و ماوای مردم معهود قرار داده شده و دانسته شده معید بالفتح عبادتگاه و بکسر بایی که آن خاک
بردارند و بالضم و تشدید یای مفتوح راه نرم و هموار و رام و شخص زبون گشته و مرد آگاه نموده معاد
بالفتح جای بازگشت و عالم آخرت معد بالفتح رفتن و سیر کردن و نبودی ربودن چیزی و تازه و تر
تازگی دودنده و چست و چالاک و تیز و شتاب و بفتحتین و تشدید دال نام مردی از اجداد رسول صلعم و گوشت

زیر رستانه وجای پای سوار و بالضم وکسر عین آماده کننده و بفتح عین آماده کرده شده معدود شمرده
شده وچیز اندک معربد بالضم وفتح عین وبای سوحده جنگ جوی وبدخوی معضد بالکسر بازوبند و
داس که بدان درخت وگیاه برند و بالضم وتشدید ضاد مفتوح جامهٔ که علم بربازو دارد وشتری که بربازو
او داغ کرده باشند وبکسر ضاد خرمای تا پخته که پختگی در طبیعت در یک جانب او ظاهر شود معضاد بالکسر
بازوبند وخنجری که قصّاب بدان استخوان برد و دوال وجز آن که در بازو کنند وخنجرے که در درو یدن
درختان بکار درآید معقد جای بستن وپیوند دادن و بالضم وفتح قاف مشدد بسیار بسته شده و
سخن سربسته وغامض معاهد بالضم ذمّی وهم عهد وپیمان وهمچنین معاقد و بالفتح مواضع عهد معقد بالفتح
بناز پروردن ونازک گردانیدن وبسیار خوردن آب وشیر خورانیدن کودک را وشیر خوردن بچهٔ شتر و
موی پیشانی اسپ کندن تا موی سفید برآید وشیر ترش وصمغ سرخ وبسیار و نازک بادنجان وسپید
پیشانی اسپ که از موی کندن شده باشد مفقو دیافته نشده مقتصد میانه رونده وحد وسط نگاهدارنده
مقود بالکسر رسیمان که در لجام ومهار بندند وآنرا بفارسی پالهنگ وکوتل کش گویند مقعد بالفتح نشستن
ونشست گاه وبر و بالضم لنگ وپستان دختر که نوبر آمده باشد مقلید ومقلاد بالکسر کلید مقالید
جمع مقلد بالفتح موضع حمائل کردن شمشیر از دوش و بالضم وتشدید لام مکسور پیرو وبالفتح لام
اسپی وشتری که نشانی بدی وعلامت قربانی برگردن آن بسته باشند مقد بالفتح دهی است
بشام وشراب مقدی که از عسل سازند منسوب بهست بدان مقند بالضم وتشدید نون مفتوح بیست
بشکر آمیخته وهمچنین مقنود مکو و بالضم استادن ومقیم بودن بجائی و بالفتح ناقهٔ که شیر او کم نشود مکاد بالفتح
بدخواستن ملو بفتحتین تازگی ودرخشندگی روی ملتحد بالضم وفتح تا وحا پناه گاه ملحد بالضم وکسر حا
از راه حق برگردنده وفاسق بیدین ملبد بالضم وفتح لام وبای مشدد بهم برگشته ممرد بالضم و
تشدید رای مفتوح بنای درخشان وساده وبلند وهموار ممهد گسترده شده ونیکو کرده شده وهموار
ممدود کشیده شده ممتد بالضم وفتح تا وتشدید دال کشیده ودراز شده ممد بالضم وکسر میم و
تشدید دال مددهنده منفرد تنها منعقد بسته شده منضود برهمدیگر چیده وهمچنین منضد بالضم
وفتح نون وضاد مشدد ومند بالفتح وفتح نون وکسر دال مشدد پرده درنده وعیب آشکارا کننده
مودود دوست داشته شده موعد بالضم میم وکسر عین زمان وعده ووعده کردن وجای وعده مولد
بکسر لام زمان ولادت وجای ولادت مولود زائیده شده وبمعنی زمان زائیدن نیز آمده مورد بالفتح
وکسر رای جای آب خوردن وآب خور ومحل فرود آمدن مهد گهواره وگستردن وزمین هموار وجائی که برای کودک

مهیا و هموار سازند مهاد بالکسر بستر و بساط و فرش میعاد بالکسر وعده کردن باهمدیگر و زمان وعده و
موضع وعده میلاد بالکسر زمان ولادت مید بالفتح جنبیدن و حرکت کردن و خرامیدن و میل کردن
و طعام دادن و خوردنی آوردن برای عیال یا برای کسی دیگر و بمعنی غیر نیز آمده مرادف بید

باب المیم مع الذال

مجذوذ بریده شده مشوذ بالکسر بوزن منبر دستار مشاوذ جمع و همچنین مشواذ بالکسر و مشاوید جمع
مشحذ بالکسر سنگی که بآن تیغ و کارد تیز کنند معوذ بالضم و کسر واو مشدد تعویذ فروش معاذ جای
پناه و پناه دادن ماذ بالفتح دروغ گفتن و نیزه زدن و دراز کردن اسپ دست خود را در دویدن
ملاذ بالفتح پناه گاه و به تشدید لام دروغگو که گوید و نکند و به تخفیف لام و تشدید ذال چیزهای لذیذ
جمع ملذ مذ و منذ بالضم ابتدای زمان میبذ بالفتح و کسر یا شهریست نزدیک تیر و از انجاست
قاضی میر حسین میبذی و مشهور در فارسی دال مهمله است

باب المیم مع الراء

مار بالفتح و سکون همزه دشمنی کردن و فساد انگیختن مآثر بالفتح و مد همزه آثار و نشانهای نیک کارهای
پسندیده مابور متهم در امر دین و جز آن ماثور نقل کرده شده ماجور اجر داده شده ماخور خرابات موخر
بالضم و سکون همزه و فتح خا و بناء حشیم و بالضم و فتح همزه و تشدید خا واپس داشته شده و منزلی است
از منازل قمر مبرور مرد پذیرفته و مقبول الطاعة و نیکوئی کرده شده مبذر اسراف کننده مبتر بالضم و
فتح تا و تشدید بای مفتوح هلاک کرده شده مهتر بالفتح و تای مثناة کشیدن ریسمان و جز آن و بریدن چیزی
و انداختن و جماع کردن مجر بالفتح و سکون جیم لشکر گران و خریدن چیزی به بچه که در شکم چارپای
باشد و بفتحتین تشنه شدن و گران بار شدن ماده گوسپند از بچه که در شکم اوست مجرز بالفتح جای
گشتن شتران مجازر جمع مجمر بالکسر و الضم انچه جمرة آتش دران کنند و انچه بوی خوش دران
بسوزند مجدور آبله دار مجدر بالضم و تشدید دال آنکه آبله در آبله داشته باشد محذور انچه ازان
ترسیده شود محظور حرام کرده شده و منع کرده شده محضر بالفتح سجل قاضی و کسی که غائب را
به نیکی یاد کند و باز رفتن گاه آب محضیر بالکسر اسپ بسیار دونده مخنظر خطره کرده شده محشر
جمع شدن گاه مردم روز قیامت محشور حشر کرده شده محسور برهنه کرده شده و مانده شده محجر
بالکسر بوستان و گوشه چشم که از نقاب منکشف شده باشد و بالفتح گرداگرد چشم و شهر و ولایت
محاجر جمع محرور گرم مزاج محور بالکسر تیر چرخ دولاب که دولاب بدان گردد و چوبی

که خمیر بآن پهن کنند و باصطلاح ریاضی خطی که میان دو قطب پیوسته است محرر بالضم و تشدید رای
مکسور نویسنده و آزاد کننده و بالفتح را آزاد کرده شده و نوشته شده مخر بالفتح شگافتن کشتی آب را
و بانگ کردن آن و آب در زمین رها کردن و همچنین محوز بالضم مخبر بالفتح آزمایش گاه و باطن و درون
چیزی خلاف منظر و بالضم و کسر با خبر دهنده و بالفتح با خبر داده شده مخمر بالضم و تشدید میم مفتوح سرشته
شده مدر بالفتح اصلاح کردن حوض و زمین بکلوخ و بفتحتین کلوخ مدره و احد و ده و شهر و نام دهی است
بیمن و بالضم و کسر دال و تشدید را درار کننده بول مدحور دور کرده شده مدرار بالکسر ابر بسیار بارنده
و باران ما در نام نخیلی است مدیر بالضم دور دهنده مدار جای دور و گردش و بالضم دور داده شده
مدثر بالضم و تشدید دال مفتوح و ثای مکسور دثار پوشنده یعنی جامه مدور دور داده شده مدبر
پس رونده خلاف مقبل و بالضم و تشدید بای مکسور تدبیر کننده و بالفتح با پر درده شده و تدبیر کرده شده
و بنده که پس از مرگ صاحبش آزاد شده باشد مذکار بالکسر مردی و زنی که همیشه از و پسر حاصل شود
مذکر بالضم و تشدید کاف مکسور یاد دهنده و بالفتح کاف یاد داده شده و برخلاف مؤنث مذاکیر تفنیها
جمع ذکر و بعضی گفته اند مذاکیر قضیب انچه در حوالی قضیب باشد مذر بفتحتین گنده شدن و تباه شدن
بیضه و جز آن مر بالضم و تشدید را تلخ و پدر قبیله الیست از تمیم و نام واردی است و بالفتح رسن
و کلند و گذشتن و رفتن و همچنین مرور مرار بالکسر بارها جمع مرة و درخت تلخ مریر مرد توانا و با نیرو
و رسن دراز سخت تافته مرامر بالضم نام مردی از طی که خط بنشتن او در عرب بیرون آورد
و بهشت کلمهٔ ابجد هوز نامهای هشت فرزند اوست و ایشان را آلی ممار گویند مرمر بالفتح هردیم
سنگی است معروف سپید و نرم و آنار خام هم گویند مزار جای زیارت مزبر بالکسر و فتح بای
موحده قلم که بدان نویسند مزهر بالکسر ساز عود که مینوازند مزمار بالکسر نای که مینوازند مزامیر جمع
و مزامیر داؤد انچه از زبور بآواز خوش میخواند جمع مزمار و مزمور هست مزیر سخت دل و صلب مزر بالکسر
فقاع از زن و جو و مرد نادان و بالفتح آشامیدن چیزی بجهت چاشنی مستطیر بالضم پراگنده و
فاش و آشکار شده مسطار و مصطار بالضم شراب ترش مسیطر و مصیطر گماشته شده و مسلط
گشته مسیر رفتن و جای رفتار و بالضم و فتح بای مشدد جامه که دران خطها بصورت دوال چرم
کرده باشند مسور بالکسر تکیه و بالش از پوست و نام مردیست و بالضم و فتح سین و واو مشدد
خندق کشیده شده و دیوار برآورده شده مسمار بالکسر میخ مسامیر جمع مسکیر بالکسر آنکه شراب
بسیار خورد و بسیار مست مسعر بالکسر چوبی که بآن آتش افروزند و همچنین مسعار بالکسر

وبرانگیزندهٔ جنگ وچیز دراز و بالضم وتشدید عین مفتوح آنچه قیمت او بالا رود مسبار بالکسر میلے که
بجراحت فرو برند تا غور او معلوم شود مسخر بالفتح افسوس داشتن و بالضم وتشدید خاے
مفتوح رام کرده شده مسطر بالکسر آلتی که بدان سطرها درست کنند و بالفتح جای سطور مسجور
پر کرده شده وافروخته وگرم کرده شود مستمر بالضم وتشدید را استوار وروان مستشزر بفتح زاے
معجمه وکسر آن بلند شده فاعل ومفعول هردو آمده مستشار بالضم آنکه با و مشورت کنند مستشیر بالضم
فربه و آنکه با کسے مشورت کند مستور پوشیده شده وپوشاینده قال الله تعالی حجابا مستورا
مشعر بالفتح نشانه وحاسهٔ از حواس عشر و بالکسر نیز آمده مشاعر جمع ومشعر الحرام موضعے است در مکه
مشجر بالفتح درختان و بالکسر چوبے که جامه را بران اندازند وچوبے که در هودج باشد مشاجر جمع
و بالضم وفتح شین وتشدید جیم مفتوح جامهٔ که صورت درخت داشته باشد مشمخر بالضم وسکون
شین وفتح میم دوم وکسر خاے معجمه وتشدید را کوه بلند مشفر بالکسر لب شتر
مشکور پسندیده وستوده مشور بالکسر وفتح واو چوبے است که بآن عسل را میگیرند مشاور
جمع مشار بالفتح خانهٔ مگس انگبین وهمچنین مشتار و بالضم اشارت کرده شده مصر بالکسر شهر امصار
جمع ونام شهریست معروف وحد میان دو چیز و مصران کوفه وبصره و بالفتح لبسر انگشتان و بتشدید
شیرے که در پستان مانده باشد وبقیهٔ شیر پستان و بالضم وکسر صاد وکسر راے مشدد استاده
بر یک چیز مصیر بازگشت وبازگشتن وجاے بازگشت ورود ه مصران بالکسر جمع مصور بالفتح
ماده بز وناقه که اندک شیر باشد وهمچنین ماصر مصدور آنکه درد سینه داشته باشد مصدر
صادر شدن وجاے بازگشتن وبدر آمدن وکلمهٔ که ازان افعال وصفات اشتقاق کنند
و بالضم وفتح دال مشدد مقدم داشته شده وشیر درنده وحیوان سخت سینه مضمار بالکسر
میدان واسپ میان باریک وجاے که حیوان را دارند وفربه سازند وآن قدر مدت که حیوان
دران فربه شود وآن چهل روز باشد مضمر بالضم پنهان کرده شده و بالضم وتشدید میم اسپ
فربه کرده شده مضطر براے مشدد وبیچاره مضور بالضم ترش وزبان گزنده شدن شیر
مضر بالضم وفتح ضاد نام پدر قبیله ایست ماضر شیر ترش زبان گزنده مطر بالفتح باریدن و
بشتاب رفتن اسپ و بفتحتین باران و بالفتح وکسر طا بارنده وهمچنین ماطر مطمر بالکسر رشتهٔ بنایان
که بآن تبار اراست کنند مطهر جای طهارت و بالضم وکسر هاے مشدد طاهر کننده و بفتح ها طهارت
کرده شده معشار بالکسر ده یک معشر بالفتح ده ده گروه مردم که باهم زندگانی ومعاشرت کنند معاشر جمع معسکر

بالضم و فتح کاف لشکرگاه و بکسر کاف لشکرکش معذار بالکسر پرده و پوشش معاذیر جمع قال الله تعالی
ولو القی معاذیره معیار بالکسر پیمانه و اندازه و چاشنے گرفتن زر و سیم و آله راست گرفتن تراز و معصفر گل
کاجیره رنگ کرده شده معسر تنگدست معجر بالکسر روپوش و جامه ایست یمنی و آنچه از لیف خرما مانند جوال
بافند معطر خوشبو کرده شده معطار زن و مرد بسیار عطر معطیر بالکسر زن و مرد بسیار عطر سوزنده معمر
جای فراخ آب و علف و بالضم و فتح میم مشدد کلان سال و آباد ان کرده شده معبر بالفتح جاے عبور
و محل گذر و بالکسر کشتی و آنچه بدان عبور کنند و بالضم و باے مشدد تعبیر کرده شده معتر بالضم و تشدید
را آنکه احتیاج بچیزے داشته باشد و روی سوال نداشته باشد قال الله تعالی واطعموا القانع والمعتر
معر بفتحتین افتادن موے مغر بالفتح بشتاب رفتن مغار غاری که در کوه باشد مغبر بالضم و
تشدید را غبار تنک و تیره رنگ مغفور بالفتح آمرزیده شده و بالضم صمغ مانند عسل شیرین که از چوب
درخت روان شود و اندک بوی بد دارد و بالفتح نیز آمده مغافیر جمع و همچنین مغور و مغاثیر مغمر
بالکسر خود مغمور غرق شده مفر بفتحتین گریختن و منه قوله تعالی این المفر و بفتح میم و کسر فاو تشدید را
جاے گریز و بالضم و کسر فا گریزنده و آنکه کارے کند کسے که از ان بگریزد و شگافنده سر کسے
بشمشیر و بالکسر و فتح فا آله گریختن و اسپی که نیک بگریزد یا اسپی که بران نیک توان گریخت از جاے
مقر بالفتح و سکون قاف و کسر آن چیزی تلخ و صبر و کوفتن و بفتحتین تلخ شدن و ترش شدن شیر و
بفتحتین و تشدید را جاے قرار و آرام و بالضم و کسر قاف اقرار کننده مقرر بالضم و تشدید
راے مفتوح قرار داده و تقریر کرده شده و بکسر را اقرار دهنده و تقریر کننده مقدر بالضم
و کسر دال مشدد تقدیر و اندازه کننده و بفتح دال اندازه کرده شده مقدور آنچه بران
قدرت و توانائی باشد مقذور بالفتح و ذال معجمه پلید و آنکه مردم از و اجتناب کنند مقتر درویش
مقشر بالضم و فتح شین مشدد پوست دور کرده شده مقامر حریف قمار باز مکر حیله کردن و بر سگالیدن
و بفتحتین و بگل سرخ رنگ کردن و گل سرخ و نوع درختی هست مکور جمع و بفتحتین و تشدید را
معرکه و بالکسر بسیار برگردنده و رجوع کننده ماکر و مکار بدسگال و حیله گر ممرور گذشته و آنکه صفرا
برو غالب شده باشد ممطر بالکسر بارانی ممر بفتحتین و تشدید را رهگذر و جاے گذشتن مشار
بالفتح نشانها و علامات مناره واحد و میل بلند را مناره گویند بواسطه آن که علامت است براے
راه و غیر آن منشار بالکسر اره منقر بالکسر کلنگ که بآن سنگ را شکنند و بالضم چاه خرد تنگ سر و
قبیله از تمیم منقار بالکسر نول مرغ که بدان دانه چیند و آنچه نجار بدان چیز ها را سوراخ کند منسر

بالکسر نول مرغ گوشت خوار و رمهٔ اسپ که از صد تا دویست باشد و مقدمهٔ لشکر منکر بالضم و کسر کاف
انکار کننده و بفتح کاف انکار کرده شده و ناشناخته و ناشایسته شده و نام ملکی هست از دو ملک سوال کننده
در قبر منحر بالکسر عش سینه و بالفتح قربانگاه منحار بسیار کشندهٔ شتران منخر بالکسر و الفتح سوراخ بینی و همچنین
منخور مناخر جمع منتشر پراگنده منشور پراگنده کرده شده و فرمان مناشیر جمع منشور در ناسفته و چیز
پراگنده منهمر بالضم ریزان و باران منبر بالکسر جای بلند که از چوب و گل و جز آن سازند و واعظ و
خطیب بران وعظ و خطبه خواند اسم آله هست از نبر بمعنی بلندی منابر جمع مواخر بالفتح شگافندگان آب
و روندگان در آب مور بالفتح راه و موج زدن و جنبیدن و گشتن و بالضم باد گرد یا خاک که آنرا باد برمیدارد
و میگرداند موفور تمام کرده شده مهاجر بالضم و کسر جیم هجرت کننده و بالفتح جیم هجرت کرده شده و زان
و مکان هجرت مهجور گذاشته شده و ناحق و بیهوده قال الله تعالی اتخذوا هذا القرآن مهجورا مهمر و مهمار
بالکسر سخت بیهوده گو و بسیار گو مهر بالفتح کابین و کابین کردن و بالضم اسپ کره و استخوانی که بالای
سینهٔ اسپ میباشد و مهره ماده کره مهیر زن آزاد مهار بالکسر چوبکی که در بینی شتر کنند ماهر استاد و
حاذق میر بالفتح طعام و غله از جائی آوردن برای اهل و عیال یا برای فروختن و فائده دادن مائر
آنکه برای عیال طعام از جائی آرد و فائده دهنده میسر بالفتح و کسر سین قمار و قمار باختن و بضم میم و فتح
یا و سین مشدد و آسان کرده شده و بکسر سین آسان کننده میسور بالفتح آسان و آسان شدن مصدر
است بر وزن مفعول میزر بالکسر زیر جامه و شلوار

باب المیم مع الزاء

مبرز آبریز و جای طهارت مبارز بالضم آنکه با کسی بجنگ بیرون آید متمیز جدا شده مجاز بالفتح راه
و جای گذشتن و کلمهٔ که در غیر معنی حقیقی مستعمل شود محز بالفتح و تشدید زا مفصل و جای بریدن
مرز بالفتح آهسته بچنگال گرفتن و بریدن و پارهٔ برکندن از خمیر مرکز میان چیزی و محل استاده
کردن چیز مز بالفتح و تشدید زا مکیدن و بالضم ترش شیرین و بالکسر افزونی مطرز بالضم و فتح طا و تشدید را
زینت داده شده و طراز کرده شده معز بالفتح بزکی یا بسیار و همچنین معیز ماعز بز نر و پوست و ماعزه بز ماده معاز
بالفتح و تشدید عین خداوند بز معوز بالکسر جامهٔ کهنه معاوز جمع مغز بفتحتین سخت شدن زمین و جز آن
و چیزی درشت و زمین سخت مفرز بالضم و کسر را جدا کننده و بفتح را جدا کرده شده ممتاز بالضم جدا شده
ممیز جدا کننده و بفتح یا جدا کرده شده مهمز و مهماز بالکسر آهن پارهٔ سر تیز که در پاشنهٔ موزه پیوند میکنند برای
راندن اسپ آنرا مهمیز گویند موز بالفتح مویز و کیله مواز بالفتح و تشدید واو کیله فروش میز بالفتح جدا کردن

باب المیم مع السین

ماس بالفتح وسکون همزه فساد کردن وبدی افگندن میان گروهی وبالف مردحیست وشتاب وسبکتر و بمعنے الماس نیز آمده مایوس انچه ازان امید بریده شده باشد وبمعنی نا امید در لغت نیامده بلکه بدینمعنے آئس آمده مجلس بکسر لام جای نشستن وبفتح لام نشستن مجوس پرستندگان ماه وآفتاب وآتش پرستان مجوسی واحد وصاحب قاموس گوید مجوس نام مردیست خردگوش که دین مجوس پیدا کرد معرب منج گوش محبس بالفتح وتشدید سین محل حبستن رگ محروس نگهداشته شده مدعس بالکسر نیزه وبالضم وفتح دال هشند وجای نان نختن قوم در بادیه وجائی که خاکستر گرم گزارند وگوشت بریان کنند مدروس کهنه شده وناپدید شده مدارس جایهای درس گفتن جمع مدرسه مرس بالفتح مرد بسیار ممارست کننده ودرمان کننده وترکردن خرما در آب وجز آن وانگشت خائیدن کودک ودست بمندیل پاکردن وروش دخومی وبفتحتین رسن ورسن درآوختن از دلو مراس بالکسر ممارست بچیزی وباکسی کوشیدن از کار سی رنج دیدن ودرمان کردن مرواس بالکسر سنگی که بچاه اندازند تا دانسته شود که آب دران هست یا نه ونام مردیست مرجاس بالکسر سنگی که در رسن لبته در چاه اندازند وبدان لای چاه را بسوزانند وآبهار ابرکشند تا چاه از لای پاک شود یا سنگی که بر ریسمان بندند وبچاه اندازند تا آب یا عمق آن معلوم شود مس بالفتح وتشدید سین بسودن ودیوانه شدن ودیوانگی مسیس بالفتح سودن مساس بالفتح بسودن وجماع کردن مسماس بالفتح کار شوریده مسوس بالفتح آب نه شیرین ونه شور وپاکیزه معطس بالفتح وکسر طا وفتح آن بینی معس بالفتح جماع کردن ومالیدن ودلیری کردن ونیزه زدن معاس بالفتح وتشدید عین دلیر وپیش آینده در جنگ مغرس بالفتح جای نشاندن نهال مغنطس و مقناطیس سنگ آهن ربا مفس بالفتح ورو گردانیدن ره وده ونیزه زدن مقس بالفتح شوریدن وبهم برآمدن دل مقوس بالکسر چیزی که دران کمان نهند وریسمانی که اسپان را وقت دویدن و پیشی گرفتن بر یکدیگر ازان رسن بهر دهند وبضم میم وفتح قاف وواو مشدد چیزی خمیده مانند کمان مقیاس بالکسر اندازه وانچه بآن اندازه چیزی گیرند مقرنس بالضم عمارتی که سر آن زالصورت قرناس ساخته باشند وقرناس بالضم بینی کوه مقوقس بضم میم وفتح قاف اول وکسر ثانی مرغیست که طوق سیاه مائل بسفیدی دارد وچون کبوتر ولقب حاکم مصر واسکندریه که بحضرت ایمان آورده بود واو را از صحابه شمرده اند ولقب هر که بادشاه مصر واسکندریه شود مکس ده بالفتح ومکس تشویش کردن وتنگی گرفتن در بیع وهمچنین مکاس بالکسر خراج وباج گرفتن وخراج وده یک ماکس ده یک گیرنده م

خراج ستاننده نکس بالفتح خایه کشیدن وسخت راندن وبفتحتین آمیخته شدن تاریکی شب با روشنی ملدس
وملطس وملطاس بالکسر سنگ بزرگ که بآن استخوان خرما شکنند واشتر نر سخت جماع ملادس وملاطس
جمع ممسوس دیوانه ودست رسانیده شده منحوس بدبخت منخوس بجای معجمه شتر گرگین منهوس دانک
گوشت منکوس نگونسار کرده منداس بالکسر زن چست وسبک مندرس کهنه وفرسوده مناس بالضم
آنکه محرم وهمراز باشد مونس همدم وآرام دهنده موس بالفتح سر تراشیدن مهراس بالکسر سنگ میان
کاواک که دران چیزے کوبند واشتر سخت خوار مهاریس جمع مهندس بالضم اندازه گیرنده ودر اصل مهندز
بوده زا را بسین بدل کرده اند وجه آن در هندسه مذکور خواهد شد میس بالفتح خرامیدن ونام
درختے هست

باب المیم مع الشین

ماش معروف مبرقش آنکه زنگ رنگ ظاهر کند مبرطش دلال که میان مشتری وبائع سودا راست
کند وبسین مهمله نیز آمده محبش بالفتح وتشدید شین آسیائی که بدست گردانند محش بالفتح سوزش و
سوختن آفتاب پوست وجز آنرا وتراشیدن پوست را ومجروح کردن وبالفتح وتشدید شین محشش زار
وانچه حشیش دران کنند وبالکسر انچه حشیش را بان می برند وآهن پاره که آتش را بآن حرکت دهند ومرد
شجاع که جنبش آورندهٔ لشکر باشد محاش بالکسر قومی که از هر قبیلهٔ گرد آمده باشند ونزدیک آتش با یکدیگر
سوگند خورند وعهد کنند وبالضم سوخته وبالفتح رخت وبه تشدید شین جمع محشه هست یعنی مقعد مدهوش
حیران کرده شده مدش بفتحتین سست شدن ونرم پی شدن وکم گوشت شدن مرعش بالضم
والفتح وفتح عین مهمله نوعی است از کبوتر که بلند ودورتر میرود وهو االانوری گوید ؎ شهرم همه جهان رسیده
مانند کبوتران مرعش ؎ مرعش بالفتح وفتح غین معجمه شهریست در شام مرزنجوش گیاهی است که آنرا مرز
نگوش گویند ومعنی آن در اصل مرزه جوش هست یعنی گوش موش بواسطهٔ شباهت آن بگوش موش
وهمچنین مرزه جوش مرش بالفتح خراشیدن وشگافتن پوست بناخن وزمین که روی آن باران خراشیده
باشد وخراشیدن مردش جمع مش بالفتح وتشدید شین دست بچیزے مالیدن تا پاک شود وپاره
شیر دوشیدن وپارهٔ راگذاشتن در پستان وسر استخوان نرم را خائیدن وگرفتن چیزے پے
یکدیگر وچیزے در آب خیسانیدن مشاش بالضم زمین نرم واستخوانهای نرم که توان خائیدن
وگرفتن چیزے مشاشه واحد ونفس فلان طیب المشاش یعنی کریم النفس مشیش استخوان بر آمده
مشمش بکسر هر دو میم زردآلو وبفتح اول نیز آمده مشوش بالفتح دستارچه که بدان دست پاک کنند

وبالضم وتشدید واو مفتوح پریشان کرده شده وبکسر واو پریشان کننده معاش ومعیش زندگانی کردن وانچه بدان زندگانی کنند معائش اسباب زندگانی جمع معیشه مفرش انچه جامهٔ خواب درخت دران کنند مفارش جمع وکریم المفارش آنکه با زنان بزرگوارتر مزوج وخویشی کند منغوش از هم جدا کرده شده منفاش ومنتاش بالکسر انچه بدان موی وجز آن برکنند قانز الفارسی موچینه گویند مش بالفتح آمیختن پشم باموی وشیر بز باشیر گوسپند ونهان داشتن پارهٔ چیزی وپیدا کردن پارهٔ دیگر وبهم شیر پستان دوشیدن

باب المیم مع الصاد

محص بالفتح پای زدن آهوی مذبوح ودویدن وخالص وبی غش کردن زر بگدازند بالفتح وکسر حا ریسمان نرم وزه کمان محیص گردیدن از چیزے وجای گردیدن داشتن استوار وقوی او همچنین محموص محمص بالضم وفتح میم مشدد بریان کرده شده مخلص بکسر لام دوست خالص که دوستی ومحبت را از شائبهٔ ریا خالص سازد وبفتح لام خالص کرده شده مص بالفتح وتشدید صاد مکیدن مصوص بالفتح مرسے که از ادویهٔ گرم چون کرفس وسداب پر کرده در سرکه پرورند وطعامی که از گوشت یا کبوتر بچه وچوزهٔ مرغ با سرکه پزند وبالضم نیز آمده مصاص بالضم خالص هر چیز واصل هر چیز ونام گیاهی است مصامص بالضم اسپی که ترکیب مفاصل او سخت ومحکم بود معص بالفتح رگ وپی در هم پیچیدن چنانکه پای بدرد آید وگام فرو نهاده براه رفتن مانند مردم پای بسته مغص بالفتح درد کردن روده وپیچش کردن تاف وبفتحتین شتران نیک لهمند یده مقراص ومقرص بالکسر مقراض نقره وزر مقیص گردیدن از چیزی بجای گردش مقلاص بالکسر شتری که در تابستان فربه باشد مقصوص مرغ بال پس بریده ودر حین طیران افتادن مقص بالکسر وفتح قاف وتشدید صاد مقراض مقبص بالکسر رسنی که بآن هر دو دست چاروا بندند ووقت دوشیدن ملص بفتحتین لغزنده وملساء شدن چیزی چنانکه از کف رها شود ملخص پاک کرده شده وآشکار کرده شده متمص ومنماص بالکسر منقاش که بآن موی چینند منغص ناتمام مناص گریختن وباز پس شدن وخویش را باز کشیدن وگریزگاه موص بالفتح شستن

باب المیم مع الضاد

محض بالفتح شیر خالص وهر چیز خالص وخورانیدن شیر خالص ودوستی خالص کردن وماحض صاحب شیر خالص محیض حیض آمدن وحیض واندام زن که جای حیض است مخض بالفتح دوغ زدن وجنبانیدن لودرچاه مخیض بالفتح دوغ مسکه گرفته وهمچنین مخوض مخاض بالفتح درد زه گرفتن ماده شتران آبستن واین

محاص و بنت مخاض شتر بچه لسبال دوم در آمده مرض بفتحتین بیماری و بیمار شدن و سست نظر
شدن چشم از کثرت نگاهبانیهای مختلفه مروض بالفتح ریاضت داده شده و رام نموده شده
مریض جای گوسپند مرحاض چوبی که بدان جامه را کوبند مض بالفتح و تشدید ضاد سوزانیدن
و بدرد آوردن جراحت کسی را و سوختن سرمه چشم را و سوختن اندوه کسی را و بالکسر کلمه ایست که در نفی
استعمال کنند مرادف لا مضض بفتحتین سوختن از مصیبت و همچنین مضیض معض بالفتح و بفتحتین
خشمناک شدن و دشوار آمدن بر کسی معرض جای عرض و پیدا شدن چیزی و بالکسر جامه که برده را
دران جلوه دهند و عرض کنند بر خریدار معراض بالکسر تیر بی پر که آنرا تیر گز گویند معاریض سخنهای
پوشیده غیر صریح مفوض کار بکسی واگذاشته شده و بکسر واو کار بکسی واگذارنده مقراض بالکسر
کاغذ بر و جامه بر معاریض جمع مقبض بالفتح دسته چیزی و بروزن منزل و مقعد و نیز دسته
چیزی که بدست گرفته شود چون شمشیر و عصا و مانند آن مقرض بالفتح و تشدید را بریده شده
ممخض و ممخاض بالکسر ظرفی که دران ماست کنند و جنبانند تا ماست شود ممراض بالکسر
بسیار مرض منبض بالکسر آله پنبه زدن منفض انچه بآن غله بر باد دهند تا پاک شود و بپارسی
آنرا اشته گویند

باب الميم مع الطاء

مخط بالفتح کشیدن کمان و جز آن و بیرون گذاشتن تیر از چیزی و انداختن آب بینی مخاط بالضم آب بینی
مخراط بالکسر گوسپند یا شتر که عادت او باشد که از پستان او شیر اندک اندک افتد و همچنین مخرط مخرط و طخرا شیده
و پوست واکرده و مخروط اللحیه دراز ریش و مخروط الوجه دراز روی مخیط بالکسر سوزن مخط بالکسر
و فتح خا و تشدید طا چوب خط کش و همچنین مختاط مخطط انچه دران خطها کشیده باشند و جوانی
که خط در ریش او دمیده باشد مربط بالفتح میم و با و کسر آن جای بستن و بالکسر چیزی که بآن ستور را
بندند مرط بالفتح موی کندن و بالکسر گلیم از صوف و خز و جز آنکه بپوشند مروط جمع و بالضم بزهای نر
و مردم کم ریش و بروزن جمع امرط است و بضمتین تیر بی پر مرط بالضم و مراط بالکسر جمع مربوط بچیزی
بسته شده مسمط بروزن معظم انچه بر دوال زین آویخته باشد و سوالیکه جواب داده شود و حکم روان
و شعری که در هر بیت او سه قافیه یا زیاده باشد مسط فرو ریزیدن چیزی از جائی و بدست
بیرون آوردن آب نخل از رحم مادیان ماسط گیاه شور که شکم چارپا را راند و آب شور و هر چه
شور باشد و شکم راند مسیط آب تیره بوی ناک که در حوض مانده باشد مسقط افتادن

وجای افتادن و مسقط الراس جاییکه بچه از شکم مادر بر زمین افتد بالضم و کسر قاف آوازه و خطا
کنند و در سخن و نوشتن مساقط ستاعهای زبون جمع سقط مسعط بالضم ظرفی که دران سعوط کنند
مسلاط بالکسر دندانه کلید مسواط بالکسر کفگیر مشط بالفتح شانه کردن و شانه فرمودن و بالضم شانه
و بفتح و کسر نیز آمده امشاط جمع و استخوانهای پشت پای و شانه کتف و نام گیاهی است که آنرا مشط الذئب
گویند مشرط و مشراط بالکسر نشتر و آنچه بدان عضوی را شگافند مط بالفتح و تشدید طا کشیدن چیزے
در کشیدن ابرو از تکبر و جز آن مطیط آب غلیظ که در تک حوض مانده باشد معط بالفتح کشیدن چیزی و بفتحتین
ریخته شدن موی و بی موی شدن اندام مغط بالفتح کشیدن چیزی و کشیدن کمان و جز آن مقط
بالفتح بر زمین زدن گوی و مانند آن تا بر جهد و بدست گرفته شود مقوط بالضم لاغر شدن شتر معاط بالفتح رسن
سخت تابیده و بند گهواره ماقط شتر لاغر و مردی که به سنگریزها فال زند ملط بالکسر دزد و آنکه نسب او معلوم نباشد
و بالفتح بگل برآوردن دیوار و بفتحتین تنگ ریش شدن ملاط بالکسر گلی که بآن خشت و سنگ دیوار برآورند
و پهلو و بنا املاط هر دو بازوی شتر ملیط بچه در شکم مادر بی موی شده ملطاط بالکسر کنار دریا و رود خانه
و آسیای عصاران و شگافی که در میان سر شتر واقع شده باشد و شکستگی سر که بدماغ رسد منوط بچیزے
در آویخته شده میط بالفتح جور کردن در حکم و دور شدن و دور کردن و رفتن و دفع کردن و راندن
میاط بالفتح دفع و زجر کردن

باب المیم مع الظاء

متعظ بالضم و تشدید تا پند پذیرفته محظوظ بهره مند و صاحب بخت محفوظ نگهداشته و یاد داشته
شده مستیقظ بالضم بیدار مشظ بفتحتین خار و جز آن در دست خلیدن منظ بالفتح و تشدید ظا انار دشتی
و انار کوهی مظاظ بالکسر بدی کردن و منازعت و دشمنی نمودن ملظاظ بالکسر مبالغه کننده در الحاح
و همچنین ملظ بالضم و کسر لام و تشدید ظا

باب المیم مع العین

مبضع بالکسر نشتر مبیع فروخته شده و خریده شده متع بالفتح بلند شدن آفتاب و دراز شدن و برخوردار
شدن و منفعت گرفتن از چیزے مرادف متوع بالضم و چربیدن و رایج آمدن بوزن متاع بالفتح برخوردار
یافتن و برخورداری دادن و بی نیاز شدن از کسی و درخت و ما یحتاج خانه و آنچه بدان منفعت گیرند
و نفع اندک و چیز اندک و زبون مانع و رانا از هر چیز در رسن نیکو تافته و تر از وی رایج آمده و نبیذ لسیار
سرخ مثع بدر رفتن مجع بالکسر احمق و چیزے زبون و بالفتح خوردن خرما به شیر آغشته مجع خرماے

به شیر آغشته مدسع بالفتح تنگ جای و محل در آمدن نای گلو در استخوان معاک سینه و بالکسر
راهنمای مذرع بالفتح پاره پاره از خبر گفتن و پاره را پنهان داشتن و شاش انداختن و مشهور شدن بیهوده
گفتن مذاع بالفتح و تشدید ذال آنکه راز نگاه نتواند داشت و مرد بی وفا و دروغ گوی و آنچه بگوید
و بر جا نماند مذروع بگز پیموده شده مذرع بالضم و کسر را بارانی که مقدار یک ذراع نم بزمین فرو برد و
بفتح را آنکه مادر او اشراف باشد نسبت به پدر مرتع چراگاه مراتع جمع مربع منزل بهار رسے و چهار چهار
بالضم و فتح را و تشدید بای مفتوح چهار گوشه مرباع بالکسر چهار یک غنیمت که مهتر لشکر برای خود
می ستاند و اول باران بهاری و شتری که در بهار زاید مربع بمعنی ربیع آبادان و چراگاه فراخ آب
و علف مرع بالضم و فتح را مرعی است مرفوع بلند داشته و برداشته شده و حرکت پیش داده شده
رفتار تیز مرضع بفتح میم و ضاد پستان و جای خوردن شیر و بالضم و کسر ضاد زن شیر دهنده مراضع جمع
هر دو مزرع و مزرعه کشت زار مزارع جمع مزع بالفتح شتاب رفتن اسپ و آهو مزروع کاشته شده
مزوع بالضم زود گذشتن مسع بالکسر باد شمال مسمع بالکسر گوش و دسته که در میان دلو باشد
مستودع بالضم و فتح دال امانت گاه و پناه گاه و بکسر دال امانت نگاه دارنده مستنقع بالضم و فتح
قاف ایستادن گاه آب مشاع بالضم بخش ناکرده شده و فاش کرده شده مشع بالفتح گرد کردن و گوسپند
راندن بفروختن و دوشیدن و کسب کردن و ربودن و بسیار خوردن مشایع بالضم آخر چیزے
پیوسته و همراه و مصاحب مصع بالفتح جنبانیدن ستور دم را و بشمشیر زدن و به آب سرد زدن پستان
ناقه را و بشتاب رفتن و انداختن مادر بچه را و درخشیدن برق و جز آن و بازگشتن شیر از پستان
و همچنین مصوع بالضم و رفتن و پشت دادن و همچنین مصاع بالفتح ماصع درخشنده و پشت برکننده
درونده و آب شور و چیزیکه متغیر شود مصقع بالکسر بسیار فصیح و بلیغ مصانع جمع مصنع بالفتح قلعه و کاریز و
آبگیر و حوض و چاه که برای آب سازند مصانع جمع مصراع یک جانب در و نیمهٔ بیت شعر مصرع
بالفتح افگندن و جاے افگندن و بالکسر مرادف مصراع مضجع بالفتح خوابگاه مضاجع جمع مطلع
برآمدن کوکب و جز آن و جای برآمدن و بکسر لام نیز آمده مطالع جمع و بالضم و کسر لام واقف کننده
کسے را و بالضم و تشدید طا واقف شونده مطع بالفتح رفتن و خوردن مظع بالفتح ماندن چوب
تر با پوست تا خشک شود مع لیے یا معمع زنے که مال خود بکسے ندهد مفزع پناه گاه و بالضم
و تشدید زا دلیر و بیدل مقامع تبرزینها و تازیانها و عصاها و مانند چوگان از آهن ساخته
مقطع بالکسر کارد که بدان زرگران چیزها برند و بالفتح جاے بریدن مقع بالفتح و تمام

داون مجوش گشتن و بسیار خوردن شراب آب را و سخت زدن و کسی را در بند انداختن مقذع بالضم و کسر ذال مجش گوینده و سخن فحش و بیهوده و فی الحدیث من قال فی الاسلام شعرا مقذعا فلسانه هدر مقلاع بالکسر فلاخن و انچه بدان چیزی قلع کرده شود ملع بالفتح شتاب گذشتن ملیع و ملاع زمینی که دران گیاه نروید منع باز داشتن از دادن و باز داشتن کسی را از کاری منیع جای استوار و مرد عزیزه ارجمند مانع و ممنوع و مناع باز دارنده منبع جای که آب ازو زاید منابع جمع منزع بالکسر نیزه و بالضم میم و فتح نون و تشدید زای مفتوح کنده شده و کلام منزع یعنی گیاه کنده شده موضوع نهاده شده و زائیده شده موضع جای نهادن چیزی و جای زادن مولع بالضم و فتح لام حریص موقع بالفتح و کسر قاف جای افتادن مواقع بالفتح جاهای افتادن و بالضم و کسر قاف واقع کننده موجع بالضم و کسر جیم بدرد آرنده مهروع دیوانه مرادف مصروع مهطع بالضم و کسر طا شتابنده و اشتر گردن فرو انداخته مهزع بالکسر انچه بآن چیزی گویند میع بالفتح روان شدن و گداخته شدن مائع روان

باب المیم مع الغین

منرغ بالکسر نشتر مرغ بالفتح غلطیدن ستور در علف و جز آن و بفتحتین آب دهان مراغ و مراغه بالفتح جای غلطیدن و همچنین متمرغ مرادغ واحد مردغه یعنی میان گردن تا چنبر گردن مشغ بالفتح نرمی از خوردن چیزی را چون خوردن خیار و مانند آن مضغ بالفتح خائیدن مضاغ بالفتح خائیدن انچه او را لزوجتی باشد چون فلک و مانند آن مضوغ بالفتح خائیده و انچه او را بخایند ملغ بالکسر احمق بدزبان

باب المیم مع الفاء

مأدوف آفت رسیده مولف بکسر لام مشدد الفت دهنده و جمع کننده چیزها را باهم گرد و بفتح لام جمع کرده شده و هزار کرده شده متلف بالضم و بکسر لام ضائع کننده مترف بالضم و فتح را النعمت داده شده و گمراه کرده شده به نعمت بسیار متجالف میل کننده متکاثف غلیظ و سطبر شده ضد متخلخل متکلف رنج و مشقت کننده مجذاف بال مرغ و چوبی است که بر پهلوی کشتی می بندند و کشتی بان آن می برند محلوف سوگند خوردن که و این مصدر هست بر وزن مفعول مخوف گرد گرفته شده مراف بالکسر میل جراحان که بدان غور جراحت معلوم کنند مخوف ترسیده شده مخرف بالکسر زنبیل کوچک که در ان رطب چینند مخلاف بالکسر انکه بسیار خلاف کند وعده را و قصبه شهر مخصف بالکسر درفش

محاذف جایهای ترس مردف بالضم وکسر دال از پی درآینده وازپی درآرنده وبفتح دال، ردیف درآمده شده وازپی درآورده شده وبفتح را وتشدید دال مفتوح ردیف کرده شده مزخرف بالضم میم وفتح باطل وترهویز کرده شده وآرایش داده مسرف آنکه بی اندازه خرج کند مشرف دیده ورشونده و از بالانگاه کننده وبلند وبفتح میم وراجاے بلند ومشارف الارض اعالی زمین ومشارف الشام دهی است چند ورزمین عرب نزدیک شام که شمشیر مشرفی بفتح را منسوب است بدان وبالضم وفتح شین وفتح راى مشدد شرف داده شده مشعوف بعین مهمله ومعجمه دیوانه وفریفته مصحف بالضم والکسر چیزے که درو صحیفها ورسالها جمع کرده شود مصف بتشدید فا ایستادن گاه درجنگ مصاف جمع مصرف خرج گردن گاه مصنف بکسر نون مشدد تصنیف کننده وبفتح نون کتاب مضاعف دوچند کرده شده وافزون کرده شده مضیف بالضم وکسر ضاد مهمانی کننده ومیل دهنده ونسبت کننده مطرف بالضم والکسر چادر خز یا علم وبالفتح اسپے که سر ودم او سپید باشد یا سیاه ودیگر اعضا برنگ دیگر وگوسپندے که دم او سیاه باشد ودیگر اعضا سپید مطاف جاى گشت وطواف متطرف آنچه ورطرف گذاشته شود معارف آشنایان معرف بالضم وکسر راے مشدد رساننده وتعریف کننده وبفتح را شناخته شده وتعریف کرده شده معازف بفتح میم وکسر زاے معقوط آلات لهو چون رباب وجزآن معاف بالضم وتشدید فا باز داشته شده از حرام وپرهیز آینده شده وبتخفیف فا عفو کرده شده معترف شناسندهٔ حق وقبول کنندهٔ آن مغترف بغین معجمه بکف دست آب بردارنده مکفوف باز داشته شده ونابینا مقرف بالضم وکسر را آنکه پدر او بنده باشد ومادر آزاد ازو یا مادرش عرب وپدر غیر عرب مقترف کسب کنندهٔ چیزے ملاحف چادرها جمع ملحفه ملهوف مظلوم منیف بلند وزیاده منقاف بالکسر منقار مرغ ومانند صدف چیزے که از دریا بیرون مے آرند وآنرا گوش ماهی میگویند منسف بروزن منبر آلتے که بدان دانه پاک شود منعطف بالضم خم شده ومنعطف الوادی گردش گاه رودخانه منصف بفتح میم وصاد میانه راه وبالکسر خدمتگار مناصف جمع وبالضم وکسر صاد داد دهنده موظف وظیفه داده شده

باب المیم مع القاف

ماق بالفتح وسکون همزه گریستن وفواق پیدا کردن از گریستن چنانکه کودکان را شود وکنج چشم که طرف بینی باشد موق بالضم وسکون همزه کنج چشم که بغیر طرف بینی باشد ماحق سخت گرم متقه

وصدقه دهنده محق بالفتح کاهیدن وکاهانیدن ونیست کردن وسوزانیدن وسوختن گرما چیزے را
وسخت گرم شدن وبرکت بردن محاق بالضم وبهر سه حرکت نیز آمده سه شب آخر ماه محیق پیکان تیزه کرده
وباریک دم کرده محراق بالکسر دره که از کرباس درهم پیچند وکسے زنند مذاق به تخفیف ذال چشیدن
وچشیدن گاه مشتق است از ذوق وبه تشدید ذال آنکه مخلص نباشد در محبت مدق آمیختن
شیر باآب وآمیختن دوستی باطمع وغرض مذیق شیر آمیخته باآب مرق بالفتح شوربا کردن ودیگ
وپوست بوے گرفته وسرود کنیزکان وفرومایگان وموے از پوست باز کردن وبیرون شدن
از دین وبفتحتین شوربا مرقه پاره ازان وآفتی که در کشت وپالیز افتد مروق بالضم بیرون گذشتن
تیر از نشانه مارق از دین بیرون رونده وکنار بینی وتازیانه نرم شده مراق بالضم وتشدید را
جمع مرتفق بالضم وفتح فا جای تکیه کردن وبکسر فا تکیه کننده مرفق بالکسر آرنج وبفتح نیز آمده
وبالفتح وکسر فا انچه برو تکیه کنند ومرفق وکاری که ازان فائده حاصل شود وناودان خانه که ازان
باران ریزد مروق بروزن معظم شراب پالوده وصاف کرده چنانکه اصلا در دغش نبود واز غایت
صافی مراهق بالضم آنکه نزدیک ببلوغ رسیده باشد مزق بالفتح جامه دریدن وپاره کردن و
بجال انداختن مرغ وبالفتح وکسر زا پاره هاے جامه دریده مزقه واحد مزاق بالفتح والکسر تیزرو
مزلق جای لغزیدن مستغرق غرق شده وهمه را فرا رسیده مشق بالکسر گل سرخ وبالفتح
بشتاب زدن وبشتاب خوردن ونبشتن ودریدن جامه وموی شانه کردن وچسپت ودوختن و
کشیدن دوال ومانند آن تا دراز وپهن شود وبفتحتین رسیدن ولین بهم دوشیدن دامن برامن مصداق
تصدیق کننده چیزے وانچه موافق صدق چیزے باشد مصدق بالکسر وفتح دال راست حمله وراست
رفتار وبالضم وفتح صاد وکسر دال مشدد باور دارنده وگرونده وصدقه ستاننده مضیق
جای تنگ مطلق از بند رها کرده شده وروان کرده شده وبکسر لام رها کننده وبالضم وفتح لام مشدد
طلاق داده شده مطلاق بالکسر مردی که زنان را بسیار طلاق دهد معیق دور وعمیق معوق
بالضم دور شدن معلاق بالکسر انچه بآن چیزی درآویزند معالیق جمع در جبل فو ومعلاق مرد سخت
خصومت وکینه دار مغلاق ومغلوق قفل وقلاب در که بآن در را بندند مغلق بالکسر بخش و
نصیبے که در قمار فرض کنند وبالضم وفتح لام بسته شده مغق سخت شدن ودراز شدن معلق بالضم
وکسر لام هر که چیزهای عجیب آرد از ساغر وغیر آن مفرق بکسر را وفتح آن میان سر وجدا شدنگاه راه بله
موق بالفتح وتشدید کاف شگافتن درخت تا گشن دهند آنرا ملق بالفتح وکسر لام آنکه بزبان چاپلوسی

کند و در دل اخلاص نداشته باشد ملاحق جمچه ها جمع ملحقه ملحق بچیزی وابسته و حرامزاده ملصق دا
چسپیده و حرامزاده ممشوق اسپ باریک میان و دراز کشیده بالا و همچنین مشیق ممشق بالضم و
تشدید شین مفتوح جامهٔ رنگ کرده شده بگل سرخ ممزق دریده شده و پراگنده کردن و دریدن
و برین تقدیر مصدر است قال الله تعالی و مزقناهم کل ممزق و نام شاعری ست منطیق بالکسر نیک
سخن گوی منطق بالفتح و کسر طا سخن و سخن گفتن و بالکسر و فتح طا کمر و میان بند منجنیق بالکسر فلاخن
بزرگ منافق دو روی موثق بالفتح و کسر ثا میثاق و پیمان و عهد موق بالضم نادانی و احمقی و سر
موزه و بالفتح ارزان شدن چیزی موبق بالفتح و کسر با هلاک شدنگاه موافق سازگاری کننده مهق بفتحتین
سپیدی که برنگ دیگر نیامیخته باشد و سبزی آب

باب المیم مع الکاف

مبارک خجسته و برکت کرده شده متک بالضم باقیمانده ختنه زن و نواله و تریخ محرک جنبانیده
محک بالفتح ستیزه کردن و بالفتح و کسر حا ستیزه کننده و همچنین مماحک و بالکسر و فتح حا آنچه سودن خط
تراش و سنگی که بران زر و سیم عیار کنند امر تک بالضم و الفتح مردار سنگ مسلک راه مسک
بالکسر معرب مشک و بالفتح پوست و بفتحتین دستیانهٔ عاج و پوست سنگ پشت مسیک بخیل مساک
بالفتح بخیل شدن و جائی که آب دران ایستد مضحاک بالکسر زنی که بسیار خندد معک واپس افگندن
و بالیدن و به دور و دراز انداختن معرک بالفتح و معترک بالضم جنگ گاه مک بالفتح و تشدید کاف
مکیدن ملوک بالفتح و تشدید کاف پیمانه ایست و آن سه کیلجه است و کیلجه یک من و هفت ثمن من
باشد و من دو رطل است و رطل دوازده اوقیه و اوقیه یک استار و دو ثلث استار و استار چهار
مثقال و نیم مثقال و مثقال یک درم و سه سبع درم و درم شش دانق و دانق دو قیراط و قیراط دو طسوج
و طسوج دو حبه است و حبه سدس ثمن درم که جزوی است از چهل و هشت جزو درم ملک بالضم پادشاهی
شدن و بالفتح سخت کردن خمیر و زن خواستن و بالکسر مالک چیزی شدن آنچه حق کسی بوده باشد و راه
و بفتحتین فرشته و آب و آنچه قائم شود باو کاری و بالفتح و کسر لام پادشاه ملوک جمع ملیک مالک و ملیک النحل
شاه زنبوران مالک خداوند چیزی ملاک بالضم و تشدید لام جمع ملاک بالکسر اصل چیزی و آنچه باو قائم
باشد چیزی مملوک بنده ممالیک جمع ممالک مقامهای پادشاهی منسک عبادتگاه و جای قربانی
حاجیان و کار حج مناسک جمع

باب المیم مع اللام

ماکول خوردنی وخورده شده ورعیت **مؤجل** فرصت داده شده **مؤمل** بروزن معظم اسپ هشتم از
ده اسپ وصاحب نصاب بکسر میم آورده جهت ضرورت شعر **مال** زر وخواسته ومرد بسیار مال **مبذول**
بخشیده شده وقبول کرده **متبذل** آنچه از مبارکت وغرابت خالی باشد **متماحل** بیابان دراز بی
پایان **متوسل** نزدیکی جوینده **متفضل** نیکوئی کننده وفزونی جوینده براقران خود **متداول** دست
بدست گرفته شده **مثل** بالفتح مثله کردن یعنی گوش وبینی وجز آن بریدن ومانند شدن چیزی بچیزی وبالکسر
مانند وبفتحتین مانند وصفت وحال وداستان وقصه که مشهور شده باشد **مثال** بالکسر مانند وکالبد
وبستر **مثل** بضم وبضمتین جمع وفرمان امثله ومثل جمع **مثول** بالضم بر پای ایستادن وبر زمین چسپیدن
مثقال بالکسر سنگ زر ودینار وآن مقدار درهم وثلث سبع درهم است **مجل** بالفتح چرک بستن
دست وپای وآبله برآوردن از کار وآبله **مجال** جای جولان نمودن **مجول** بالکسر نوع جامه ایست
پوشیدنی که آنرا صدره گویند واسپر **مجمل** فراهم آورده ودرهم کرده **مجلجل** بالضم وفتح هر دو جیم ابر بارعد
محل بالفتح مکر وبدی وخشک سالی وتنگی واستادن باران وبقحط رسیدن مردم وسعایت کردن
پیش سلطان وزمین بی باران **محول** وماحل زمین وشهر قحط رسیده **محال** بالفتح چرخ بزرگ
دلو بزرگ وبالضم ناممکن وبالکسر مکر وکید کردن واستاده شدن باران وخشک شدن گیاه و
سعایت کردن پیش سلطان **محتال** بالضم مکر وحیله کننده **محشل** بضم میم وسکون حای مهمله وفتح
تای مثلثه نام شاعریست که او را محتل بن الحوسا گویند **محفل** بالفتح جای جمع شدن مردم و
هنگامه **محصل** حاصل کننده **محصول** حاصل کرده شده **محمل** بالفتح بارگیر وهودج محامل جمع و
معتمد وبالکسر وفتح میم دوال شمشیر **محول** بالضم وتشدید واو مکسوره گرداننده **محجل** بالضم وتشدید جیم
مفتوح اسپی که چهار دست وپای او سفید باشد **محیل** بالضم مکر وحیله کننده وحواله کننده **محل** بتشدید
لام جای فرود آمدن وبکسر حا شتر کشتن در حج ووقت ادا کردن قرض **مخائل** بالفتح آثار وعلامات و
نایهای خیال وگمان بردن **مخذول** خوار کرده فروگذاشته **مختال** بالضم صاحب نخوت تکبر **مدل**
بالکسر مرد خرد اندام وکم گوشت وبذال معجمه نیز آمده **مدخل** بالفتح درآمدن وجای درآمدن وبالضم در
وردن وبالضم وکسر خا بخیل **مذل** بالفتح ستوه آمدن از نگاهداشت ستور وجز آن وستوه آمدن از
سخن کسی وبفتحتین ستوه آمدن از پوشیدن ونگاهداشت راز ودر خواب شدن پای وسست شدن چیزی
مراحل منزلها جمع مرحله **مرسل** بالفتح وکسر سین فرستنده ، وبفتح سین فرستاده شده وآویخته شده **مرحل**
بالکسر دیگ مسین بزرگ **مرتجل** شعر وخطبه بدیها گفته شده ولفظی که از معنی بمعنی دیگر بی مناسبت نقل کرده شود

مرحّل بالضم وتشدید حای مفتوح جامهٔ که در و صورت پالان نقش کرده باشند مزمّل بتشدید زا و میم مکسور در جامه پیچیده مسل بفتحتین راه آب مستقل بتشدید لام جای غله مسجّل بالضم وتشدید جیم مفتوح سجل کرده شده و سجل قباله بار مسجل بالکسر سوهان و زبان تیز و گویا و نام مولیست و خرکره و حلقه که در طرف لگام میباشد و مهره و را مسجلان گویند مسلول شمشیر از نیام بیرون کشیده و مرد بیماری سل داشته مسال بالفتح وتشدید لام جوال دوز ها جمع مسله بالکسر مسیل جای روان شدن آب مسیل بالضم وکسر با ازار بر زمین کشنده مشاغل جمع مشغل مشاغل شغلها و کارها مصل بالفتح تراویدن آب از ماست و چکیدن زرداب از جراحت و کشک و دوغی که در کیسه کنند مصقل بالکسر آلتی که بآن کارد و شمشیر و جز آن روشن کنند و بالضم وتشدید قاف روشن کرده و زدوده شده مضمحل بالضم وتشدید لام نیست و محو شده مطل بفتحتین درنگ کردن در دادن وام و پس افگندن کار مطحول آنکه علت سپرز دارد مظلل سایبان کننده و در سایه آرنده و بفتح لام در سایه کرده شده معل بالفتح ربودن و خایه کشیدن خسر و غیر آن و بشتاب رفتن و شتاب کردن در کار و بریدن و تباه کردن معیل بالضم بسیار عیال معلل بالضم وکسر لام مشدد سبب گوینده و بیماری دور کننده و بفتح لام سیراب کرده شده و سبب گفته شده معلول بیمار و علت یافته و این کلمه بر زبانها شائع و مستعمل است و در کلام عرب نیامده و بجای آن علیل را استعمال کنند معضل مشکل و کار سخت فروبسته و پوشیده معزل بالفتح دوری و جای دور معجل شتاب کرده شده معول بالکسر کلند آهنی که بآن سنگ می شگافند و بالفتح وتشدید واو مکسور اعتماد کننده و بفتح واو مشدد تکیه کرده شده مغزل بالکسر دوک مغل بفتحتین درد شکم ستور از علف یا خاک خوردن و بدرد آمدن شکم ستور مغسل جای غسل و آنچه دران چیزی شویند و آبیکه بدان چیزی را بشویند مغسل بالفتح وکسر سین جای شستن مرده مغسول شسته شده و کلام مبتذل و سهل که از نزاکت و ملاحت خالی باشد مفصل بالفتح وکسر ضاد پیوند اندام و جای جدا شدن و میانهٔ کوه و بروزن منبر زبان و بالضم وتشدید صاد مفتوح جدا جدا کرده و تفصیل داده شده مفاصل پیوندها و جاهای جدا شدن مفضال بالکسر مرد بسیار احسان و فضل و بخشش مفضل جامهٔ بوت عربی آستین که زن با مرد برای کار در خانه پوشد و مرد بسیار فضل بالضم و فتح ضاد مشدد آنکه او را تفضیل داده باشند مقل بالفتح سخن چینی کردن و بد گفتن کسی را پیش کسی و نگریستن بچیزی و فرو بردن آب و جز آن و بالضم صمغیست معروف و میوهٔ درختی است مانند کنار مقلل بالضم وکسر قاف تشدید لام درویش و اندک کننده و بر دارندهٔ چیزی مقوال بالکسر مرد زبان آور و بسیار سخن مقول بالکسر زبان و مهتر بلغت یمن و پادشاهی است از پادشاهان حمیر مقیل بالفتح جای آسایش کردن نیمروز

و آسایش کردن خمیر و زعام از انکه خواب باشد یا بنا شد **مقتل** بالفتح کشتن و جای کشتن و زمان کشتن و
مقتل حیوان جائی که چون ضرب بدان جا رسد فی الحال بمیرد و یقال مقتل الرجل بین لحییه **مکل** بالفتح کم شدن
آب چاه و جمع شدن آن در میان چاه **مکحل** بالضم سرمه دادن و بالکسر میل سرمه و بالضم و تشدید جای
مفتوح سرمه کشیده **مکحال** بالکسر میل سرمه و استخوان ذراع **مکلل** تاج بر سر نهاده شده و طمع کرده شده
مل بالفتح و تشدید لام خمیر در آتش کردن جامه دوختن و سیر شدن **ملال** بالفتح اندوهناک شدن و ستوه آمدن
از چیزی و بالضم گرمی تب **ملل** بفتحتین اندوه تنگی و نام جائی است **ملول** بالفتح نان در خاکستر پخته و
اندوهناک **منخل** بالکسر داسی که بدان غله بدروند **منخل** بالکسر پرویزن و بضم میم و خا و فتح آن افصح است
منوال بالکسر چوبی که پارچه را وقت بافتن بران پیچند و بحذف الف نیز آمده و عرب گوید هم علی منوال
واحد یعنی برابر است اخلاق ایشان **منخول** بیخته شده و کتابی است در اصول فقه شافعی **منهل** چشمهٔ آبخور
در چراگاه و صحرا و آشامیدن و منزلی که در بیابان باشد و موضعی که در ان آب خور باشد **منهال** بالکسر مردی
که بسیار آب دهد شتران را بار اول و بسیار در غضب آرد کسی را و تودهٔ ریگ بلند که از طرف آن ریگ میریخته باشد
و کور و غایت در سخاوت و بدین دو معنی منهل نیز آمده **مندیل** بالکسر دستار و دستارچه و بعضی گفته اند دستار
خوان و دستارچه که بر میان بندند **منتحل** آنکه سخن کسی را بر خود بندد **منحل** بالضم و تشدید لام کشاده شده **موَل**
بالفتح پامال شدن و همچنین مودل و عنکبوت مولة واحد **مهل** بالضم مس گداخته و دردی زیت در یم و زرد
و بفتحتین آهستگی و درنگ **مهبل** بر وزن مبر خفیف و بر وزن منزل رحم یا اقصای آن یا دهان آن یا جای
ولد و بر وزن معظم کسیکه او را گفته شود که مادر تر اگم گناه و مرد پر گوشت آماسیده رو **مهزول** لاغر کرده شده
مهیل بالفتح فرو ریخته و روان و بدین دو معنی مشتق از هیل است و جای ترس و خوف و بدین معنی از هول ما
خوذ است مرادف **مهال** **میل** بالفتح خمیدن و جنبیدن و جور کردن بالکسر قدر مد نظر از زمین و قلم تختهٔ خاک و میل
سرمه و میل آهنین جراح و کحال و ثلث فرسنگ و علامت سنگین که از بهر نشان فرسنگ بسر راه کنند و آنرا فرسنگ
ساز گویند و بفتحتین کجی و خمیدگی در خلقت

باب المیم مع المیم

مأثم گناه **مآثم** معصیت و زنانی که باهم جمع شوند در کار خیر یا در کار شر **مبرم** بالضم و فتح را استوار و محکم
و جامهٔ که تار دو پود او را محکم یافته باشند و بکسر را به ستوه آرنده **مبهم** بالضم پوشیده و فرو بسته **مبسام**
بالکسر بسیار تبسم کننده **متبسم** بالکسر دندان **متقسم** بنا ز و نعمت پرورش یافته **متعلم** آنکه چیزی آموزد **متلاحم**
ریسمان محکم تابنده **متراکم** بر هم نشسته **مجسم** بالضم و تشدید سین مکسور لنسبت جسم کننده بچیزی و بفتح سین

بزرگ داشته شده و جسیم ساخته شده محرم بفتح میم و را آن که در مردم راه دارد و صاحب سر و حرام شده و نیت
مخوف شب محارم جمع و بالضم و کسر را در حرم رونده و در راه حرام رونده و کسیکه احرام حج لبته باشد و بالضم
و فتح رای مشدد حرام کرده و حرام داشته شده محروم حرام داشته شده و بی نصیب و روزی و روزی گردانیده شده
مخیم بضم میم و سکون خا و فتح یا موضع برپای گردن خیمه و مخام بر وزن مقام نیز آمده و بر وزن معظم موضع
اقامت مخضرم بالضم و فتح خا و را و سکون ضاد معجمه گوشتی که دانسته نشود که از حیوان نر است یا ماده و شخصی که
ایام جاهلیت و ایام اسلام دریافته باشد و حرام زاده و ازینجا گویند فلان مخضرم النسب مخضرم بصاد مهمله
مرد بخیل اندک صبر مدام بالضم شراب و همیشه و بالفتح جای دوام مدموم سرخ و عضو پر پیه و چیز خون آلوده
و گران بار کرده و رنگ کرده شده و هر رنگی که باشد و دیگ پر بار مذموم و مذوم آنکه او را بد گفته شده است مراسم
نشانها مرکوم بر هم نهاده شده و جمع کرده شده مرام بالفتح مراد مراغم بالضم و فتح غین رفتن گاه و گریزگاه
مرهم دارو ئی که بر جراحت گذارند مزکوم آنکه زکام دارد مسلم بالضم آنکه اسلام دارد و بالضم و تشدید لام
مفتوح باور داشته و سلامت داشته مستقام بالکسر آنکه بسیار بیمار شود مستهام بالضم سرگشته و حیران مسنم
بالضم و تشدید نون مفتوح خانه که بام او خرپشته باشد و قبری که بطریق خرپشته سازند مسام بالفتح و تشدید
میم سوراخهای بن موی بدن مشموم مشک خوشبوی و چیزی که بو کرده شود مشهوم ترسانیده شده مشام
بالفتح و تشدید میم بینی ها و مواضع قوت شامه مشؤم و مشتوم شوم و نامبارک مصرم بالکسر داسی است
که بآن غله درو کنند مطعم بالکسر نیک خورنده و بالضم و کسر عین طعام دهنده مطعام بالکسر آنکه بسیار بمردم طعام دهد
مظلم و مدلهم تاریک معظم بالضم و فتح ظا بزرگترین چیزی و بهترین چیزی و بتشدید ظا بزرگ داشته شده معلم بالفتح
نشانه چیزی معالم جمع و بالضم جامه علم دار و بالضم و کسر لام مشدد آموزنده و بفتح لام آموخته شده و سگ
شکاری که آنرا آداب شکار آموخته باشند معزم بالضم و تشدید زای مکسوره تعویذ فروش و عزیمت خوان
معتصم و مستعصم چنگ در زننده و وا ایستاده از گناه و جز آن معصم بالکسر جای دست بر نجن از دست
مغرم تاوان و آنچه ادای آن واجب باشد و بالضم و فتح را حریص بچیزی و گرفتار دوستی کسی مغموم
اندوهناک گردانیده و پوشیده شده مغنم مال غنیمت و آنچه از کفار بجنگ و غارت ستانند مغانم جمع
مفخم بر وزن و معنی معظم مقام بالفتح ایستادن و جای ایستادن و بالضم اقامت کردن و جای
اقامت مقدم بالفتح از سفر یا از جائی باز آمدن و هنگام قدم نهادن و جای قدم نهادن و بالضم
و کسر دال پیش رونده و دلیر و کنج چشم که بطرف بینی باشد و بالضم و تشدید دال مکسور پیش کننده کسی را
و پیش شونده و بفتح دال پیش کرده شده و منزلی است از منازل قمر مقدام بالکسر بغایت دلیر

مقوم بالضم و فتح قاف و کسر واو مشدد راست دارنده و قیمت کننده مقسم بالفتح و کسر سین جای
بخش کردن و بالضم سوگند خورنده و بالضم و تشدید سین مکسور نیکو کننده و بخش کننده و بفتح سین نیکو
کرده شده و بخش کرده شده و همچنین مقسوم مکرم بالضم و کسر را بزرگوار دارنده و نوازنده و بفتح را بزرگوار
داشته و نواخته و به تشدید را العظیم داشته شده مکعوم شتری که دهانش بکعام لبسته باشند و کعام بالکسر
چیزی که بر دهن شتر بندند تا نگزد مکتوم پوشیده شده مکظوم مرد گرفتار اندوه و خشم فرو خورده ملتزم بالضم و
کسر زا التزام چیزی کننده و بفتح زا التزام کرده شده و موضعی ست مابین در کعبه و حجر اسود که محل اجابت
دعا است خاقانی گوید ع موضع بوسه حجر جای دعای ملتزم ملم بالضم و کسر لام و تشدید میم فرود آینده و
گناه صغیره کننده و کودکی که نزدیک ببلوغ باشد ملوم ملامت کرده شده ملیم بالضم سزاوار ملامت
ملدم بالکسر مرد احمق و سطبر فربه و سنگی که بآن استخوان خرما شکنند و ام ملدم کنیت تب است ملدام
بالکسر سنگی که بآن خرما شکنند ملاحم بالفتح کارزارها جمع ملحمه ملحم بالضم و فتح حا آنکه روزی او گوشت شکار
باشد و مردی که بقومی وابسته باشد و نوع جامه الیست مموم آنکه علت برسام دارد منهزم و مهزوم
از جنگ گریخته منعم مالدار و نعمت دهنده منسم بالفتح و کسر سین سم شتر و جای رفتن منضم بالضم و تشدید
میم فراهم آورده شده بچیزی منظوم در هم پیوسته و سخن نظم کرده منام بالفتح خفتن و جای
خفتن منجم بالکسر آهنی که در آن زبانه ترازو باشد و بالفتح معدن و منبع چیزی و بالضم و تشدید جیم مکسور
ستاره شناس و حکم به نجوم کننده و بفتح جیم آنچه بچند دفعه ادا کرده شود و به نجوم حکم کرده
شده منهوم حریص و سیر ناشده از طعام منعام بالکسر مرد بسیار بخشش موم بالفتح
برسام یافتن و بالضم موم انگبین و علت برسام موسم هنگام چیزی و جای جمع شدن موسوم
نشان کرده و داغ کرده شده مهم بالضم و فتح ها و تشدید میم تیمار داشته شده و بکسر ها در اندوه
و غم اندازنده و امر مهم به کسر ها کار سخت و شدید میسم بالکسر خوبی و نشان جمال و آلتی
که بآن داغ کنند شتر را

باب المیم مع النون

مارن نرمهٔ بینی و نیزهٔ نرم مرن بالضم جمع مازن بیضهٔ مور و نام پدر قبیلهٔ الیست از تمیم ماعون
آب و مایحتاج خانه چون تبر و تیشه و آلات کار و آنچه بدان معونت جویند مان بالفتح مؤنت
کسی بر خود گرفتن و دانستن و نیک اندیشه کردن و مهیا کردن و چیزی بر مانت رسیدن و ساخت
میان بانت و تیغ گاه و بیلی که بآن گل از زمین بر کنند مازریون گیاهیست خشک مسهل طمث خدمتگار

مائن ومیون بالفتح دروغ گوی مبین بالضم آشکارا کننده و آشکار شده و بالضم وتشدید یاے
مفتوح بیان کرده شده مبطان بالکسر آنکه شکم او دائم بزرگ باشد از بر خوردن مبطون آنکه بیماری
شکم دارد متدین دین دار متقن ومتین محکم و استوار متمکن دست یابنده و جاے گرفته واسمے
کہ ہر سه اعراب بر دارد متن بالفتح بر پشت زدن و جامه کشیدن و رفتن و مرد سخت پشت و پشتهٔ زمین
سخت و مابین پر تیر تا میان تیر متون و متان بالکسر جمع متن بالفتح بر مثانه زدن و بفتحتین سلس البول
شدن مجون بالضم بیباکے کردن و شوخی کردن و بیباکے ماجن بیباک و مسخره مجان بالضم و
تشدید جیم جمع مجان بالفتح و تشدید جیم رایگان محن گل و ریگ چاه بیرون آوردن و پاک کردن
و بکسر میم و فتح حا جمع محنت و معنی آن گذشت محبون آنکه او را علت استسقا باشد محزون
غمناک محزان بالکسر آنکه بسیار غمگین شود محصن بالضم مرد کدخدا و پرہیزگار محصنین جمع محجن بالکسر
عصائی است مانند چوگان محاسن نیکوئیها جمع حسن است بر خلاف قیاس مخن جمع کردن و
گریستن و از چاه چیزے بالا کشیدن و مرد دراز مخبون بکنار بر داشته شده و ذخیره کرده و جزوی
از اجزاے بیت که حرف ثانی ساکن آن افتاده باشد مخزون در خزانه نهاده مخزن
خزینه مدن بالفتح ایستادن و بالضم و فتح دال جمع مدینه مدائن شهر او نام شهریست که پاے
تخت نوشیروان بوده مدون بالضم همیشه بودن بر جاے مدین بفتح میم و یاے
است که دران حضرت شعیب می بود و بفتح میم و کسر دال و سکون یا بنده و قرضدار و مزد داده
شده و خوار کرده شده مدیون قرضدار مدیان بالکسر آنکه بسیار قرض کند مدهامتان
دو باغ سبز سیراب که از غایت سبزی بسیاهی زند مدهن بالضم روغن دان و چاه خرد
آبگیر که در کوه باشد مذروان بالکسر دو طرف مقعد و هر دو طرف گوشهٔ کمان مرجون بهر سه
حرکت واپس داشتگان مرنان بالکسر کمان سخت مران بالفتح و تشدید را موضعی است
و بالضم نیز ها مرزبان بالفتح و ضم زا سوار دلیر و سردار قوم معرب مرزبان به سکون زا یعنے
نگهبان مرزبان بالضم نرم شدن و سخت شدن دست در کار و عادت کردن مرن بالفتح
دست و پاے ستور بر و غن چرب کردن بسبب سودگی و پوستین و بالفتح و کسر را حال و خوے
مرجان بالفتح مروارید خرد و بمعنی بسد نیز آمده و ظاهرا این معنے پارسی است زیرا که در لغت
عربی یافته نشده مرکن بالکسر ظرفی از سنگ یا از گل که دران چیزها شویند مردن بالضم و کسر دال
تاریک و بر وزن منبر دوک پشم و پنبه مزن بالضم باران و ابر سفید مزنه واحد و حب المزن تگرگ

مزون بالضم روشن روی شدن ورفتن وپر کردن خیک از چیزی وبالفتح زمین عمان مسحرین محتاج
کرده شدگان مسغفن بالکسر سوهان مسوین بالضم وتشدید واو مکسور نشان کنندگان وبفتح واو نشان
کرده شدها مسجون در بند کرده شده مسکین بالکسر والفتح آن که هیچ ندارد یا آنچه کفایت او شود نداشته
باشد یا آن که فقر او را از حرکت وقوت باز داشته باشد وخوار وضعیف مساکین جمع مسکن بکسر کاف
موضعی است به کوفه وبفتح کاف منزل وبکسر نیز آمده مسمن بروزن محسن فربه از روی خلقت
وبروزن معظم فربه کرده شده وبکسر میم ثانی فربه کننده مسنون بوی ناک وگنده وصورت کرده شده
وروشن کرده شده ومسنون الوجه آنکه روی وبینی او دراز باشد مسن بالکسر وفتح سین وتشدید نون
فسان وسنگی که بآن کارد تیز کنند وبالضم وکسر سین پیر سال خورده مسلان بالضم مجاری آب
جمع مسیل مستهان بالضم خوار وذلیل مشحون پر کرده شده ورانده شده مشن بالفتح تافته
شدن وتازیانه زدن وبه شمشیر زدن وپوست واکردن وربودن وبریدن مشدن بالضم وکسر دال
آهوی ماده که از شیر دادن بچه بی نیاز شده باشد مشادن جمع مصران بالکسر بصره وکوفه وبالضم روده
خانه مصارین جمع وروده های آدمی وجز آن جمع مصیر مضامین معانی وبچه هاے شتران و
اسپان وجز آن که هنوز در پشت پدر باشند وچون در شکم مادر آیند آنرا ملاقیح گویند مضنون غالیه
وتخیل کرده شده مطعان بالکسر بسیار نیزه زننده مطاعین جمع مطعون نیزه زده شده مطجن بالضم
وتشدید جیم چیزی در تابه بریان کرده مطمئن آرمیده وارض مطمئن زمین پست ومظان
بتشدید نون جایهاے گمان بردن معن بالفتح روان شدن آب واندک وآسان ونام مردے
است کریم معین بالفتح آب روان وبالضم یاری دهنده معان ومکان جاے معدن
بالکسر وفتح دال تیری که بدان سنگ شکنند وبالفتح وکسر دال کان زر وجواهر ومکان اصل
ومرکز هر چیز معمعان بفتح هر دو میم سخت گرم وسختی گرمی مغیون زیان رسیده مفتون
در فتنه انداخته شده وآزموده وسوخته شده وبمعنی فتنه نیز آمده مقرون لبسته شدن مقترن
پیوند یافته مقمحون بالضم سر بر داشته شدگان مقرن بالضم وکسر را توانائی دارنده مقرطین
جمع مقرطون یعنی ترک کرده شدگان وفراموش کردگان مکنون پنهان داشته شده مکمن
پنهان شدنگاه وکمین گاه مکامن جمع مکن بالفتح وسکون کاف وکسر آن سینه سوسمار وملخ
ومانند آن مکین صاحب منزلت ومرتبه ملوان بفتحتین شب وروز ملبن بالکسر وفتح با گاودوشاخ
وقالب خشت وبکسر با آنکه شیر بسیار دارد ممتحن بکسر حا آزماینده وبفتح حا آزموده شده

ممنون منت نهاده شده و نقصان کرده شده کقوله تعالی لهم اجر غیر ممنون منهون بازدارندگان
و به پایان رسندگان من بالکسر یعنی ازو به معنی نیز آمده و بالفتح کسی و آنکس و کیست جمع و مفرد
می آید و بالفتح و تشدید نون وزن معلوم و ترنگبین و هر معنی شیرین که بر درخت جمع شود و نعمت
دادن و منت نهادن و بریدن و نقصان کردن و بی قوت کردن و مانده شدن و مانده گردانیدن
منون بالفتح زمانه و مرگ و برندهٔ توانائی و کم کنندهٔ قوت و ریب المنون حوادث روزگار منان
بالفتح و تشدید نون انعام کننده و منت نهنده و اسمی است از اسمای الٰهی منجون بالفتح دولاب
مناجین جمع موتان بالفتح زمینی که هیچ نوبت معمور و مزروع نشده باشد و بالضم مرگ گاه و گوسپند
و سائر مواشی و بفتحتین غیر ذوی الروح ضد حیوان مؤتمن آنکه مرا در امین داند موطن بالفتح و
کسر جای جنگ مون بفتح مؤنت و ما یحتاج کسی بر خود گرفتن مهیمن گواه و رقیب و نگاهبان مهرجان
مهرجان بالفتح معرب مهرکان مهان بالضم خوار کرده شده مهین بالفتح خوار و ضعیف و بالضم خوار
کننده میدان بالفتح و بالکسر نیز آمده زمین فراخ و جای وسیع و محله الیست به نیشاپور میزان
ترازو و موازین جمع و نام برجی است میسان بالفتح نام موضعی است بعراق مین بالفتح
دروغ گفتن و دروغ

باب المیم مع الواو

ماو بالفتح و سکون همزه و کشیدن پوست تا گشاده و دراز شود متو کشیدن مجلو بالفتح و تشدید واو
زدوده شده محو ستردن و پاک کردن چیزی از چیزی مرو بالفتح سنگ سفید براق که آتش ازان
برآید و نوعی از ریاحین و دارویی است و نام شهریست مشهور مرجو بالفتح و تشدید واو امید
داشته شده مضو بضمتین و تشدید واو رفتن و گذشتن و بفتح میم نیز آمده و پیشی گرفتن معو بالفتح
خرمای تر رسیده مقو بالفتح مالیدن و جلا دادن چیزی و روشن و پاک کردن دندان و نگهداشتن مکو بالفتح
آواز کردن مرغ مهو بالفتح رقیق شدن شیر خوردنی و شمشیر باریک و شیر رقیق پر آب و نام مردیست

باب المیم مع الهاء

متشابه مانند شونده بهم متوجه روی بچیزی کننده مده بفتحتین ستون ماده سازنده مره بفتحتین
تباه و فاسد شدن چشم از نکردن سرمه مسکویه بر وزن سیبویه لقب جد یعقوب کندی که از غایت
خوش خلقی او را مسکویه می گفتند یعنی بوی مشک ازان می آید مشتبه پوشیده مکروه ناخوش
مکره بالضم و کسر را آنکه کسی را بنا خوشی بر سرکاری دارد و بفتح را آنکه او را بزور بر سرکاری دارند ممده

بالضم و تشدید واو مفتوح زر اندوده کرده و آراسته منزه پاک گردانیده شده و دور گردانیده
از زشتیها موه و میه بالفتح بسیار شدن آب چاه و بسیار آب شدن چاه موجه خوب پسندیده
و آنچه بسوی آن روی کرده شود موله بالضم عنکبوت و آبی که بصحرا روان باشد و بالضم و فتح واو
و تشدید لام واله و شیفته کرده شده مه مکن مهمه بفتح هر دو میم بیابان مهامه جمع

باب المیم مع الیاء

مای بالفتح و سکون همزه سخن چینی کردن و فتنه انگیختن و فساد کردن و کشیدن پوست تا فراخ شود
ماتی آمدن گاه آمده شده و بمعنی آینده کقوله تعالی انه کان وعده ماتیا مبنی بنا کرده شده
مبتلی آزماینده متولی بر سر کاری باشنده و دوستی دارنده مثانی دوتاهها و سبع المثانی
قرآن و فاتحه مجلی بضم میم و فتح جیم و کسر لام مشدد ظاهر کننده و اسپ پیشین از ده اسپ و این ده
اسپ در معنی فسکل گذشت مجوسی آفتاب پرست و آتش پرست مجی بالفتح ستردن محتوی
گردگیرنده و احاطه کننده مخزی بالضم هلاک کننده و رسوا کننده مذی بالفتح آب مذی را
بر آوردن از رحم و چارپا بجز اگاه فرستادن و آب سپید که از قضیب بیرون آید هنگام ملاعبت
با زن و به تشدید یا نیز آمده مری بالفتح دوشیدن و بیرون آوردن باران از ابر و ستور را اگرم
راندن و دست بر زمین زدن ستور برای نشاط یا انکار چیزی مرتشی رشوت ستاننده مرضی
پسندیده مراقی نردبانها جمع مرقاة مردی بالضم و کسر دال و یای مشدده چوب آبرو که ملاح در دن
گیرد و کشتی بدان راند و به تخفیف یا هلاک کننده مسی بالفتح بردن دست در رحم ماده و آب منی بر آوردن
تا آبستن نشود مساوی بالفتح بدیها و بالضم برابر مسلی بضم و فتح سین و کسر لام مشدد اسپ سوم
از ده اسپ و بکسر میم مرضی است که در آن گویا جوال دوز به بدن میخلانند منسوب به مسله مشی بالفتح
رفتن و بسیار فرزند شدن و بسیار چارپا شدن مشتری خرنده و نام ستاره ایست معروف مشوی بریان
کرده شده مصالی داغها مصلی صلوة فرستنده و نماز کننده و دوم آتش ارنده و اسپی که در پی اسپ
پیش دود مضی بالضم و تشدید یا گذشتن و رفتن و مضی بهمزه در آخر روشن کننده چنانکه
گذشت مطوی پیچیده شده مطاوی شکنها و نوردها جمع مطوی است معالی بلندیها و بزرگیها
و بدیها و برین تقدیر جمع معلاة است مغازی مناقب غازیان کذا فی القاموس
مقتدی پیرو مفضی گزارده شده مقتضی خواهنده مکاری خرنده و کرایه دهنده
ملی بالفتح و تشدید یا زمان دراز و پاره از زمان ملاهی بازیها منی بالفتح اندازه کردن

و به تشدید یا آب پشت منتهی باز داشته شده مناهی جمع منهی منبی بالضم خبر دهنده منسی فراموش کرده شده مناد‌ی بالضم و کسر دال ندا کننده و فارسیان بمعنی ندا استعمال کنند بقاعدهٔ عربی بدین معنی بفتح دال باید اما اماله پیش فارسیان متعارف است چون موسی و عیسی و لیلی چنانکه در لغت منادی گذشت

باب النون مع الالف

نبوء بیرون آمدن از جائے بجائے و همین معنی اراده کرد اعرابی که گفت بحضرت رسالت پناه صلعم یا نبی اللہ یعنی بر آینده از مکه بمدینه و حضرت رسالت پناه صلعم بر و انکار نمود نبأ بفتحتین آگاهی و خبر نتوء بضمتین بر آمدن و از جای خود بر آمدن و آماس کردن ریش و مطلع شدن بر کسے و بالیدن و رسیده شدن دختر و بلند بر آمدن نجاء بالفتح رهیدن و شتافتن و پیشی گرفتن نجباء بالضم و فتح جیم بزرگواران و برگزیدگان ندی بفتحتین بخشش و نم و بعضی مردم را بدعوت خواندن و بعضے را نخواندن نداء بالکسر آواز کردن ندی بالفتح در زیر خاکستر کردن و در آتش کردن کماج و نان و گوشت و گریه و ناخوش شمردن ندماء بالضم و فتح دال و ندامی همنشینان هر دو جمع ندیم و ندامی جمع ندمان بمعنی پشیمان نیز آمده نزی بالفتح و بضمتین تباهی افگندن میانهٔ قوم و حمله کردن نزاء بالفتح والکسر بر جستن نر بر ماده نساء بالفتح راندن و بانگ بر زدن شتر را و تاخیر کردن و زمان دادن نساء بالمد والکسر تاخیر در عمر و باز پس انداختن وام ادمی و زمان نسا بالفتح و بے مد رگی است کشیده از سرین تا ران و ساق نشاء بالفتح آفریدن و نو پید اشدن نصاء بالفتح برداشتن و بانگ بر زدن شتر را نفاء بالضم و فتح فا پارهٔ از علف پراگنده رسته نقاء بالفتح و بمد پاک شدن و پاکی و بالکسر پاکان نکاء پوست باز کردن ریش نکیاء بالفتح باد کج که مابین دو باد یا میان باد صبا و باد شمال وزد و با زنج یعنی آنکه از محل وزیدن چهار باد مشهور وزد چهار است یکی آنکه میان صبا و جنوب وزد و آنرا ازیب بزا و یاے تحتانی گویند دوم آنکه میان صبا و شمال وزد آنرا صابیه نکیبا گویند سوم آنکه از میان شمال و دبور وزد و آنرا جربیا بوزن کیمیا گویند چهارم آنکه میان جنوب و دبور وزد و آنرا هیف بالکسر گویند نماء افزایش کردن و زیاده شدن نرخ و بلند شدن و رسیدن نوء بالفتح بگرانی بر خاستن و افتادن و غروب کردن منزلے از منازل قمر و طلوع کردن مقابل آن منزل نواء بالکسر دشمنی کردن نوی بفتحتین تخم خرما و جز آن نواة واحد و دهی است بدمشق از انجاست امام نودی شارح صحیح مسلم و دوری منزل

باب النون مع الباء

ناب دندان پیشتر و مهتر و ماده شتر کلان سال و بمعنی خالص نیز آمده اما بدین معنی فارسی است
نجب بالفتح پوست از درخت باز کردن نجیب شتر گزیده نجائب جمع و مرد اصیل نجیب بالفتح نظر کردن
و شتاب رفتن نحیب آواز بر داشتن در گریه نخب بالفتح برون کشیدن و انتخاب کردن ندب بالفتح
بر مرده گریستن و بر شمردن و خواندن محاسن او و مرد سبک در حاجت و اسپ تیز رو و بفتحتین گرو قمار و
نشان جراحت نسب بفتحتین اصل و بفارسی آنرا نژاد گویند نسیب غزل گفتن نشب بالفتح مال و آب
و زمین و در آویختن از چیزی نشاب بالضم و تشدید شین تیر ناشب مرد با تیر نصب بالفتح
برپا کردن و دشمن داشتن و بیمه و نیز بآهستگی رفتن و حرکت زبر دادن و حرکت زبر در کلمه معرب
چنانکه فتح در مبنی و بفتحتین رنج و رنج دیدن و بت و آنچه برپا کنند بهر پرستش و بمعنی بضمتین نیز آمده
نصیب بهره حوض و دام برپای و بالضم و فتح صاد نام شاعریست انصاب بالکسر اصل و مرجع و جای
فرو رفتن آفتاب و دسته کارد و ورزش و قدری از مال که بران زکوة واجب شود نصوب بالضم فرو شدن
آب در زمین نقب بالفتح راه در کوه و سوراخ کردن دیوار و جز آن و بفتحتین تنگ شدن راه و سوده شدن
سم ستور و دریدن موزه نقیب مهتر و داننده قوم نقاب بالکسر روی بند و مرد نیک دانا و ناگاه برسر کسی
آمدن و ناگاه ملاقات کردن با کسی و بالفتح و تشدید قاف لقب زن نکوب بالضم برگشتن از راه نکب
بالفتح میل کردن و بفتحتین کجی در هر چیزی و نوعی از بیماری ستور که در منکب پدید آید و بدان می لنگد نوب بالفتح
نزدیکی و بالضم گروهی از حبش که آنرا نوبه نیز گویند نوبی یکی و بمعنی زنبور نیز آمده نهب بالفتح غنیمت و تفاوت

باب النون مع التاء

نأنأة بالفتح و سکون همزه اول و فتح نون و همزه ثانی بر وزن دحرجه اول اسلام قال الرسول صلعم طوبی
لمن مات فی النأنأة نبت بالفتح گیاه و رستن گیاه نبات بالفتح گیاه و رویانیدن نبیت بالفتح و کسر
با قبیله ایست از یمن نباهة بالفتح بزرگوار و مشهور شدن نبالة بالفتح استاد شدن و زیرک شدن و فاضل
شدن و تیر تراشیدن نبقة بالفتح مقدار میوه کنار نبوة بالفتح خبر دادن و زمین بلند مرادف نباوه و
بضمتین و تشدید واو خبر دادن نترة بالفتح عطسه ستور و عطسه زدن و از بینی آب انداختن و آن
و زره فراخ و جایک میان دو سبلت و لب بالائین مردم که شیر درنده و نام دو ستاره ایست
نزدیک یکدگر و آن منزلی است از منازل قمر نجدة بالفتح دلیری و دلیر شدن و سخت بودن در کارزار
نجدیات اشعار عرب که در وصف بلاد نجد و اهل آن گفته اند نجابة بزرگوار و گرامی شدن نجعة بالضم طلب

آب دگیاه کردن در موضع گیاه و آب نجواة بالفتح زمین بلند نجاة شتر ماده چست رفتار و شاخ درخت و جای بلند و حرص و حسد و رستگاری و رستن ناجیة رستگاری یافته و شتر ماده چست رفتار نجارة بالفتح در چیزی سخت نگریستن قال صلعم او خوا نجارة الشامل لقمة نجارة بالکسر حرفت درودگری و بالضم تراشه چوب نخیرة صفه چوبین که دران خشت و نی باشد دشیری که بآرد و روغن آمیخته باشند و گیاه خرد نحلة بالکسر دادن چیزی که عوض آن ستانیده باشند و دعوی کردن و قرض حسنه و بخشش بی عوض نحافة بالفتح لاغر و باریک شدن نخیزة تو نخیسته بالفتح سرشت و خوی نحت بالفتح تراشیدن ناحیة و نبذة بالفتح و بالضم گوشه زمین و کنار چیزی نخوسته بالضم نخبی نخبة بالضم گزیده و منتخب نخوة بالفتح بزرگی و کبر نحالة بالضم سبوس نخرة بالضم و فتح خا پیش بینی اسپ د و جز آن و بالفتح و کسر خا پوسیده و ریزنده نخاعة تو نخامة بالضم بلغم که از گلو بر آید ندوة بالفتح مجلس و جمع شدنگاه مردم و بالضم آب خوردنگاه شتر ندبة بالضم نوحه و شیون نداوة بالفتح تری ندامة بالفتح پشیمانی ندرة بالضم تنهائی و کمی نزاهة بالفتح دور شدن از بدی نزهة بالضم پاکی و نیکوئی و فرصت وقت حصول چیزی نازلة سختی و حادثه نزلة بالفتح یکبار نزول کردن و مرضی است معروف از قسم زکام و نام تحفه است نزلة بالضم آب منی مرد نزعة بفتحتین سپیدی یکجانب ناصیه و سپیدی هر دو جانب ناصیه انزعتین گویند نسبة بالکسر منسوب شدن بچیزی نسوة بالکسر و الضم زنان جمع است و مفرد ندارد نسمة بفتحتین آدمی و نفس نسابة بالفتح و تشدید سین نیک دانا بانساب نسیئة بالکسر انچه نقد نباشد و بزمان دور وعده کرده باشند نسخة بالضم انچه از روی نوشته بردارند نسعة بالفتح زمینی که زود زرد گیاه روید و بالکسر سینه بند شتر که از دوال باشد نشدة بالکسر جست و جوی کردن گم شده نشاة بالفتح پدید آمدن و نو پیدا شدن و نو خاسته و نوجوان شدن و آغاز کردن و آفریدن نشوة بالفتح پدید آمدن و مست شدن و بالکسر بوی یافتن و خبر داشتن نشارة بالضم تراشه چوب و جز آن ناشئة اول ساعتهای شب و طاعتهای شب که در شب کرده شود و مردی که شب برخیزد و عبادت کند نشرة بالضم تعویذ و افسونی که برای ایستنی زنان برای دیوزدگان و غیر آن کنند ناشرات پراگنده کنندگان و بادها که پراگنده کننده ابرها اند و باران ها که پراگنده کننده گیاه اند ناشطات کشایندگان و بیرون کنندگان آنرا از منزلی و ملائکه رحمت نصافة بالفتح خدمت کردن نصفة بفتحتین انصاف و داد نصرة بالضم یاری نصاحة بالفتح پند دادن و خیرخواهی کردن نصیحة اندرز و خیرخواهی

نصیبة بهره و روزی و دیوار سنگ که برگرد حوض و چاه برآورده باشند ناجیة رنج کشنده و برپای
دارنده و لطف کننده ناصیة موی پیشانی و محل آن نضرة بالفتح تازگی و سیرابی و تازه و نکو کردن
نضارة بالفتح تازه رو و تازه و آبدار شدن نضاخة بالفتح و تشدید ضاد و خای معجمه چشمه که از آن
آب می جوشیده باشد نطاة بالفتح نام قلعه ایست از قلاع خیبر یا چشمه ایست در خیبر یا موضع خیبر
چراگاه آن نطیحة حیوانی که مرده باشد بواسطه آنکه حیوان دیگر او را شاخ زده باشد نطفة بالضم
آب منی مرد و آب صافی و بالفتح گوشواره نظافة بالفتح پاکی نظارة بالفتح نگریستن بچیزی و بتشدید ظا
نگرندگان نظرة بالفتح یکبار نگریستن و متغیر شدن تن و گونه روی و لاغر شدن و به کسر ظا تاخیر کردن
و مهلت دادن نعرة بالفتح بانگ و بفتحتین کاری که در ان اهتمام تمام بوده باشد و بالضم و فتح عین
مگس بزرگ سبز کبود چشم و کبر و منی ناعورة کوزه دولاب نواعیر جمع نعت بالفتح صفت و صفت
کردن نعومة بالضم نازک شدن نعمة بالفتح بناز و نعمت زیستن و بالضم چشم روشن گردانیدن
بچیزے و روشن شدن چشم بچیزی و بالکسر ناز و آسایش و عطا نعامة بالفتح شترمرغ و آنچه در
زیر پای باشد و بیابان و نام مردیست و چوبی که در میان دو مناره که بر سر چاه میباشد می کنند
نعجة بالفتح میش و ماده گاو وحشی نغمة بالفتح آواز نرم و ملائم نفقة بالفتح روزی و مایحتاج معاش
و آنچه دلاوری ظاهر او مرده و میانش تازه باشد و بالضم و فتح فا سوراخ موش نفرة بالکسر رمیدگی
نفحة بالفتح بخشیدن و بوی نفخة یکبار در دمیدن و بالکسر آماسیدن شکم و باد گرفتن آن نفاثة بالضم
آنچه دمیده شود و فضله که از دهان انداخته شود نفاثات بالفتح و تشدید فا در دهندگان و زنان
ساحره نفایة بالضم چیزے که بواسطه زبونی از چیزے انداخته شود نفاسة بالفتح حسد بردن و
بخیلی کردن و پسندیده و مرغوب شدن نافلة بخشش غیر واجب و فرزندزاده و نماز سنت نافجة
اول هر چیزے که پیدا شود و نافه مشک نفطة بالکسر آبله نفیب تیزک زدن دیگ جوشان نقب
بالفتح مغز بیرون کردن نقابة بالفتح نقیبی کردن و بالکسر نقیبی نقبة بالضم آغاز گرد روی و رنگ
و میر ریلی نیفه نقرة بالضم سیم گداخته و آبگیر که در ان آب باران و آب سیل افتد و چاک قفا
و بفتح قاف بیماری که در پهلوی بز پیدا شود و بدان بیماری میرد نقمة بالکسر کینه نقطة بالضم
حروف و اندک رمه اسپ نقاوة و نقاية بالضم برگزیده و خلاصه نقيصة عيب و درشتی
نقامة بالفتح از بیماری برخاستن نکرة بالضم ناشناخته شدن و ناشایسته شدن و بالفتح
بکسر کاف ناشناس و ناشناختن نکارة بالفتح نزل و دشوار شدن کار بر کسی نکات بالفتح

بچوب و جز آن زمین کاویدن و بالضم و فتح کاف جمع نکته نکته بالضم نشانه سر انگشت یا سر چوب
که بر زمین زنند و سخن باریک و لطیف نکات بالکسر جمع نکایة بالفتح گزند بدشمن رسانیدن بجراحت
یا بقتل نکیة بالفتح خواری و خستگی و دردمندی نکبات بفتحتین جمع نکهة بالفتح بوی خوش نمیمة
سخن چینی و حرکت و آواز نرم نمرقة بالضم و فتح را بالش نمارق جمع نملة بالفتح مورچه و ریشی است که
در پهلو پیدا میشود و سخن چینی کردن و سخن چین و بالضم جنبیدن و بالفتح و کسر میم زمین پر مورچه و فرس
ذو نملة یعنی اسپ بسیار حرکت نواة بالفتح خستهٔ خرما و وزن پنج درم و نیت و مراد و حاجت نورة
بالضم و فتح واو آهک و مشهور بضم نون و سکون واو است نوبة بالفتح وقت چیزی و کار سخت و
مصیبت بکسی رسیده نهایة پایان نهیة بالضم پایان و خرد و مکبر ها و تشدید یا شتر گشنی که بهایت
فربهی رسیده باشد نهضة بالضم برخاستن و راه سر بالا نهمة بالضم حرص و همت و قصد چیزی
کردن نهیت بانگ کردن شیر نیابة بالکسر بجای کسی ایستادن نیاحة بالکسر زاری کردن
نایبة حادثه و واقعه نیت بالکسر و تشدید یا عزم کردن و در دل گرفتن و حاجت گذاردن
و یار شدن و حاجت و مراد در دل گرفته شده

باب النون مع الثاء

نبث بالفتح کاویدن زمین بدست نث بالفتح و تشدید ثا فاش کردن نفث بالفتح
در دمیدن و فی المثل لابد للمصدور ان ینفث ناچار است صاحب درد سینه را که اندازه خلط
اندازد نفث بالفتح شتافتن نکث بالکسر تاب باز کردن از رسن و شکستن عهد و نام مردیست

باب النون مع الجیم

نتاج بالکسر زاده نتایج زادگان جمع نتیجه نسج بافتن جامه نسیج بافته شده نشج بفتحتین و شین معجمه آبگذر آب
نضج بالضم رسیدن میوه و پختن هر چیزی چون گوشت و ریش و ماده نفج بالفتح سفیدی خالص و سپید شدن و
بفتحتین فربه شدن شتر و دل زدن از گوشت میش نهج بالفتح راه پیدا و گشاده و بفتحتین دمه و ماسه و را

باب النون مع الحاء

نباح بالکسر و بالضم بانگ کردن سگ و آهو و مشهور ضم است نبوح بالضم فریاد و آواز از قبیله و آواز سگان
ایشان نتح بالضم تراشیدن همچنین نتوح و بیرون زدن خوی نجح بالضم و نجاح بالفتح فیروزی و برآمدن حاجت
نحیح بانگ و آواز شکم ندح بالضم فراخ نزح بالفتح آب چاه کشیدن و بفتحتین چاهی که بیشتر آب او
کشیده باشند ناوح بالفتح چاه کم آب نازح شهر دور نضح بالفتح جامه دوختن و بالضم پند دادن و نیک

خواستن نصوح بالضم راست شدن سخن وجز آن و خالص شدن و بالفتح خالص و صاف و عسل پاک
ناصح درزی و عسل پاک و خالص وجز آن و نصیحت کننده نصح نصیحت کننده نصاح بالکسر رشته که
بدان چیزے دوزند و نام مردے از قاریان نضح بالفتح آب پاشیدن و کم از سیرابی خوردن و آب
بیرون آوردن از چیزے و آب دادن و شگافته شدن درخت برای بیرون آمدن برگ و انداختن
و بازگشتن از چیزے و دور کردن چیزے از خود و بفتحتین حوض انضاح جمع ناضح شتر آبکش نواضح
جمع نضاح بالفتح و تشدید ضاد آبکشنده به شتر برای نخلستان وجز آن نضیح عرق و حوض نضوح
بالفتح نوعے از خوشبوے نطح بالفتح سر زدن گاو و گوسپند وجز آن نطیح آنچه پیش آید و برابر کسے
شود از مرغ و آهو وجز آن خلاف قعید و اسپی که بر پیشانی او دو دائره باشد و آن نزد عرب مکروه است
و اگر یک دائره باشد مکروه نیست ناطح هرچه پیش آید از مرغ و آهو سر و زننده و کارد شوار منزل
اول از منازل قمر که آنرا شرطین گویند نفح بالفتح دمیدن بوی خوش و لگد زدن ناقه وجز آن
و شمشیر زدن و وزیدن باد و دادن چیزی و جستن خون از رگ نفوح بالفتح ناقه که بیک دو شدن
شیر او روان شود و کمانی که تیر او دور رود نکاح بالکسر مجامعت کردن و عقد زناشوئی کردن ناکح
زن کننده و زن شوهر کننده و جماع کننده و زن شوهر دار و مردی که زن داشته باشد نکح بالضم
و الکسر کلمه ایست که زنان در وقت زناشوئی گویند و مردان خطب گویند نواطح سختی ها نوح بالفتح
نوحه کردن و بالضم نام پیغامبریست نیاح بالکسر نوحه و زاری کردن

باب النون مع الخاء

نخ بالفتح آبله گوسپند و پیر و دستی که از کار کردن آبله پیدا کند و بیخ گیاه بوریا نتخ بالفتح بر کشیدن
و بر کندن نانخ دریاے آواز کن و آواز اضطراب آب بر کنار نخ بالفتح و تشدید خا سخت رفتن
و سخت راندن و شتر اینکه خوابانیده شوند نزد صدقه ستاننده تا باهل صدقه برسایند نسخ کتاب
نوشتن و نیست گردانیدن نضخ جوشیدن آب از چشمه و جوشیدن هرچه باشد و بوی دادن چیزے
نضلخ بالکسر یکدیگر را آب زدن و بالفتح و تشدید ضاد باران بسیار نفخ بالفتح در دمیدن و باد از مقعد
بیرون کردن و بفتحتین آماسیده شدن نفاخ بالفتح و تشدید فا مرد با تکبر و سخت در دمنده نفوخ
دارو ئی که در بینی دمند نقخ بالفتح شکستن سر تا دماغ و سوراخ کردن نقاخ بالضم آب بغایت سرد

باب النون مع الدال

نجد بالفتح زمین بلند خلاف غور و زمین تهامه تا عراق نجاد بالکسر نجود بالضم جمع و راه بالا و آرایش خانه

نجود جمع و عرق و غلبه کردن بشجاعت و بفتحتین خوی کردن از ماندگی و رنج و رنج دیدن و بالفتح و ضم جیم و کسر
آن دلیر مردانه نجید دلیر و رنج کشیده نجود بالفتح خر گور زه که بار نگیرد و عاصم بن ابی النجود قاری است
مشهور نجاد بالکسر حمائل شمشیر و بالفتح و تشدید جیم فراش و آنکه بستر و بالین دوزد ناجود کاسهٔ بزرگ
و ظرف شراب ند بالفتح و تشدید دال نوعی ست از بوی خوش بعضی گویند که گشته است و راه رفتن ستور
پراگنده و بالکسر همتا و مانند و همچنین ندید نشد بالکسر گم شده جستن و شعر خواندن نضد بالفتح بهم گرد نهادن
رخت و جز آن و بفتحتین رخت برهم نهاده و همچنین منضود و تختهٔ جامه و رخت انضاد جمع و انضاد الجبال سنگهای بر یکدیگر
نهاده و انضاد السحاب ابرهای متراکم و انضاد الرجل اعمام و اخوال مرد نفاد بالفتح سپری شدن و بی توشه
و بی ستور شدن نقد بالفتح آماده کردن و دادن و سره کردن درم و دینار و بفتحتین نوعی از گوسفند کوتاه دست
و پای و خردگی سم ستور و پوست رفتگی و بالفتح و کسر قاف کودک حقیر که اثر جوانی در روی پدید نیاید نقاد
بالفتح و تشدید قاف بسیار سره کننده ناقد سره کننده نقاد بالضم و تشدید قاف جمع نکد بفتحتین سختی و ناخوشی
عیش و کم شدن آب چاه نهود بالضم برخاستن و رفتن بسوی دشمن و غیر آن و برآمدن پستان دختر و فربه
شدن و جسیم شدن اسپ نهد بالفتح مرد کریم و اسپ جسیم و قبیله ایست از یمن نهید مسکه سطبر که تنک نباشد

باب النون مع الذال

نبذ بالفتح انداختن از دست و چیز اندک نبیذ فقاع بالضم و تشدید قاف یعنی شراب خرما و جو و آبی که از خرما و جز آن گیرند
ناجذ دندان پسین و آن چهار دندان اخیر ست بعد از دندان آسیا نواجذ جمع نفاذ بالفتح و نفوذ بالضم درگذشتن
تیر از جائی که بدان سو رفتن نامه و جاری شدن فرمان نافذ جاری فرمان برده شده نفذ بفتحتین مانند

باب النون مع الراء

نار آتش و نشان ستور نبر بالفتح برداشتن و همزه کردن حرف را و آواز برداشتن سرود گوی و بالکسر کرمی که در پوست
شتر رفتن وی و ورم آرد و مفرد انبار غله نتر بالفتح سر قضیب مالیدن بوقت شاش کردن و کشیدن آن
بدرشتی و نیزه را از کسی ربوده زدن و بفتحتین تباه و ضائع شدن کار نثر بالفتح پراگنده و پراگندن و
بینی فشاندن و انداختن زره از تن نثاره بالضم آنچه ریزد از هر چیزی نجر بالفتح چوب تراشیدن و
و گرم کردن آب به سنگ تفسان و سخت راندن و اصل و حسب و گونهٔ زمین مکه و مدینه و بفتحتین تشنگی و تشنه
شدن شتر از هبوب ناجر ماهی که در گرما آید بوقت تشنگی شتر نجار بالضم و الکسر اصل و حسب و رنگ و بالفتح
و تشدید جیم تراشندهٔ چوب نحر بالفتح سر گشتن و بریدن سینه و بر سینه زدن و در سینه شدن و پیش سینه و همچنین منحر
بالکسر نحریر بالکسر نیکو داننده و عالم ماهر نحارير جمع نخر بالفتح پوسیده و ریزه ریزه شدن نخور بالفتح

ماده شتری که چون انگشت در بینی او کنند شیر دهد نخیر بانگ کردن بینی ناخر استخوان کاواک که ازو
آواز آید و یک تن ندره بالفتح جدا افتادن و تنها و غریب شدن ندره بالفتح میان و میان بستن و بفتحتین
بیم نذیر بیم کردن و ترساننده نزره بالفتح اناک و بیمزه نزار بالکسر پدر قبیله ایست نزور بالفتح
زن کم فرزند نسر بالفتح کرگس و نام بتی است و غدره و میان دم گوسپند و برکندن با زگوشت را بمنقار
و نسر طائر ستاره ایست که گویا سے پر دو نسر واقع ستاره ایست که در نظر چنان می نماید که فرو می آید
از بالا ناسور جراحتی که به نشود و بصاد نیز آمده نشر بوے خوش و گیاه خشک دگر باره سبز شدن
و بریدن چوب پاره و گستردن و فاش کردن خبر و بفتحتین پراگنده و پراگندگان جمع مفرد آمده
و پراگنده شدن گوسپند در شب برای چرا نشور بالفتح باد هموار نشر بضمتین جمع و بسکون شین
نیز آمده و بالضم زنده شدن و یوم النشور روز رستخیز نصر یاری دادن و یاری دهندگان
جمع ناصر و پدر قبیله ایست از بنی اسد و باریدن باران و عطا دادن نصیر یاری ده نضر بالفتح
زر و پدر قبیله ایست از قریش نضار بالضم زر و خالص هر چیز و قدح از چوب گز نضیر
بالفتح زر یا نقره و پدر قبیله ایست از یهود خیبر و چیزے تازه ناضر تازه و بسیار سبز و بسیار زرد و سرخ
و جامه غوک ناطور و ناطر نگهبان باغ و انگور نواطر جمع نظر بفتحتین نگریستن در چیزی تا مل
و چشم داشتن و همچنین انتظار ناظر نظر کننده و دیدبان و نگهبان و ناظران دو رگ چشم از دو جانب
که اشک ازان آید نظیر مانند ناظور نظر کننده و نظر کرده شده و نگاهبان نعر بالفتح برجوشیدن
خون و همچنین نعور بالضم و رفتن در شهرها و بفتحتین در آمدن مگس به بینی شتر و آنکه بجائی آرام نگیرد
نغر بالفتح در خشم شدن و برجوشیدن دیگ نغیر بالفتح و فتح غین مرغی است ریزه نفر بالفتح گروه
بازگشتن حاجیان از منا و غلبه کردن و آماسیدن و یوم النفر روز بازگشتن حاجیان از حج و آن
روز دوازدهم ذی الحجه است و بفتح فا نیز آمده و بفتحتین گروه مردم از سه تا ده نفور بالضم رمیدن
و همه یکبار پیش آمدن بکارے نفیر قومے که یکبار پیش روند نافر نفرت کننده و غالب
نقر بالفتح دانه چیدن مرغ و صور در دمیدن و عیب کردن و ستور راندن بآواز و بانگ انگشت زدن
ناقر تیرے که بر نشانه رسد ناقور صور نقیر مغاک و چاہک دانه خرما ذنا و دان و اصل و حقیر نکر
بالضم و بضمتین ناشناسائی و شگفت نکیر انکار و منکر و نکیر دو فرشته پرسنده در گور نمر بالکسر
نام مردے و بالفتح و کسر میم پلنگ نمور و نمر بضمتین جمع و پدر قبیله ایست و بفتحتین پلنگ رنگ شدن
نمیر بالضم و فتح میم پدر قبیله ایست از بنی قیس و بالفتح و کسر میم آب ساده و هر چیز ظاهر خالص

نور بالضم روشنی و آهوان رمنده و زنان دور از تهمت جمع نوار بالفتح و بالفتح شگوفه یا شگوفهٔ
سفید و شگوفهٔ زرد از هر گویند و پرسیدن و گریختن و گریزانیدن و همچنین نوار بالکسر نهار رون
و نام شاعریست و بچهٔ حباری و آن نوعی از مرغ است نهر بالفتح بانگ بر زدن و منع کردن و همچنین
انتهار و جوی آب و بدین معنی بفتح ها نیز آمده انهار و نهر بضمتین جمع و بالفتح و کسر ها بروزن
غارت کننده نهابر مواضع هلاک نهبور بالضم کوه ریگ نهابر جمع نیر بالکسر علم جامه
و پود جامه و نوع جامه و نام کوهیست و نیر الطریق نشان راه نیار بالکسر نام مردی از بنی قضاعهٔ

باب النون مع الزاء

نبز بالفتح لقب نهادن و بفتحتین لقب که آن را بفارسی بازنامه گویند نجز بالفتح وعده بجا آوردن
و حاضر شدن و روا کردن حاجت و بالضم نزدیکی بر و شدن حاجت و بفتحتین سپری و نیست شدن
ناجز حاضر و گزارندهٔ حاجت کسی و نقد و آماده دست بدست نخز بالفتح نهادن یا بیا چیزی کوفتن
و سر انگشت یا سر چوب بکسی زدن و چیزی را دفع کردن نخاز بالضم سرفهٔ اشتر ناخز شتر سرفه دار
نزز بالفتح و تشدید زا مرد تیز فهم و زیرک هر دو چست و زمین که از آن آب تراود و روان نشود و شتر مرغ
که یکجا قرار نگیرد نزنیز دویدن آهو و بانگ کردن او نشز بالفتح بلند نشستن و بلندی جستن و جای بلند
و بفتح شین نیز آمده نشوز بالضم ناسازگاری کردن زن با شوی و زدن شوی زن را نقز بالفتح
برجستن آهو و بره در دویدن و همچنین نقزان بفتحتین و گردانیدن تیر بر ناخن نقز بالفتح برجستن و همچنین
نقزان و بالفتح و کسر قاف آب صافی خوش و بالکسر و بفتحتین ستوران ریزه و لاغر و مال زبون نقاز بالضم
بیماری گوسپند که از آن بر جهد چندان که بمیرد و گنجشک ریزه نکز بالفتح سپری شدن آب چاه و بفتح کاف
نیز آمده و چیزی تیز مانند نیش و تیغ بجائی فرو بردن و زدن و دفع کردن و لیسیدن مار چیزی را
ناکز چاه کم آب نهز بالفتح جنبانیدن سر در برخاستن ستور برای رفتن و سر زدن بچه گاو و شیر پستان
مادر را و دلو در آب زدن تا پر شود و زدن و واداشتن و دور کردن چیزی از نفس خود

باب النون مع السین

نبراس بالکسر چراغ نبس بالفتح سخن گفتن نجس بفتحتین پلید شدن و پلید و بدین معنی بکسر جیم نیز آمده
نحاس بالضم مس و طبع و اصل و آتش و دود بی شعلهٔ آتش نحس بد بخت و بد اختر شدن و بد اختر و
بد بخت و نامبارک و بکسر حا نیز آمده نخس بالفتح سر چوب یا سر انگشت به کسی زدن و در آوردن چوب و در
سوراخ ناخس کری که شتر را میشود نخاس بالکسر چوبی که در سوراخ دولاب کنند تا تنگ گردد و بالفتح

وتشدید خا بریده فروش نخیس دولاب که سوراخ او فراخ باشد ندس بالفتح وسکون دال وضم آن مرد زیرک وبفتحتین زیرک وتیز هوزدن نس بالفتح وتشدید سین راندن شتر وخشک شدن نسناس بالفتح دیو مردم نوعی از خلق که بر یک پای جهند نطس بالفتح نیک پاک شدن ونیکو دانستن وتجسس کردن ناطس جاسوس نطیس طبیب نعاس بالضم بخواب شدن خواب یا ابتدای خواب ناعش خواب کننده نغوس بالفتح شتر ماده شیردار نغس بالفتح چشم زدن چیزی را دخان خون وتن نفس بالفتح وضم فا ونفوس بالضم جمع وچشم بد وآنچه بدان پوست را دباغت کنند وذات هر چیزی لقوله تعالی کتب علی نفسه الرحمة وبفتحتین دم انفاس جمع وجرعه وفراخی کار نفاس بالکسر رغبت کردن بچیزی وخواستن بطریق معارضه ومناقشه وهم نفسی کردن وخونی که بعد از زادن ظاهر شود وزنانی که نو زاینده باشند جمع نفساء نفیس بالفتح بسیار وچیز قیمتی وپسندیده وگرانمایه ناقوس چوب ترسا که بوقت نماز خود نوازند نقس بالفتح ناقوس زدن وعیب وفسوس کردن وبالکسر سیاهی که بدان نویسند نقرس بالکسر دردی که در انگشتان پا ودست بهم رسد ومرد حاذق واستاد نکس بالفتح نگونسار کردن وبالضم بازگردیدن بیماری وبفتح نیز آمده وبالکسر تیر سوفار شکسته که اسفل او را اعلی سازند ومرد ضعیف ناموس صاحب راز وجبرئیل وکازه صیاد ومکر وحیله پنهانی نمس بالفتح پنهان داشتن راز وراز گفتن وبالکسر جانوریست که اژدها را می کشد ودر زمین مصر می باشد وبفتحتین تباه شدن روغن نوس بالفتح جنبیدن وپیرایه وگیسو وجز آن وراندن نواس بالفتح وتشدید واو وآنچه اضطراب کند وسست شود نهس بالفتح بدندان پیش گزیدن وگزیدن مار و بفتحتین نوعی از مرغان

باب النون مع الشین

ناش بالفتح وسکون همزه تاخیر کردن نبش بالفتح کفن دزدیدن وسر تضییب برکندن نباش بالفتح وتشدید با کفن دزد نتش بالفتح بیرون آوردن خار ومانند آن از جای نجش بالفتح برانگیختن صید و چیزی را که نخرند به بهای زیاده خواستن بی خواهش خریدن تا دیگری بخرد وگرد آوردن ستور پریشان شده را وبشتاب رفتن ناجش آنکه برماند صید را نشش فرو رفتن آب در زمین وآواز جوشیدن آب نش بالفتح وتشدید شین بیست درم سنگ وآن نیم اوقیه باشد که چهل درم است وپنج درم را نواة گویند نطیش حرکت وجنبش نعش برداشتن وجنازه با مرده ولی مرده را سریر خوانند وبنات النعش هفت ستاره در شمال چهار را نعش وسه را بنات گویند وآن دو است صغری وکبری نغش بالفتح پنبه ویشم زدن نغوش

بالضم شب چرا کردن شتر و گوسفند بے شبان نقش بالفتح نگاشتن و خار از پای بیرون کردن
و برکندن موی بمنقاش و نجار زدن خوشهٔ خرما تازه و رطب شود نکش بالفتح بقعر رسانیدن چاه را
و سپری کردن چیزے را نمش بفتحتین نقطهاے سیاه و سپید و بکسر میم گاو سیاه و سپید نهش
بالفتح گزیدن مار و بدندان پیش گرفتن و نهش الیدین مستور سبک نوش بالفتح فرا گرفتن کسی را
و نیکوئی رسانیدن کسی و گرفتن چیزی بدست نودش بالفتح سخت گیرنده

باب النون مع الصاد

نحوص بالفتح ماده خر آبستن نخص بالضم بن کوه نخوص بالضم لاغر شدن از پیری ناخص زن
لاغر شده از پیری نشوص بالضم نیزهٔ بلند نشاص بالفتح ابر بلند بر آمده و مشک پر آب نص بالفتح
و تشدید صاد نیک راندن و رفتن شتر و برداشتن حدیث و خبر کسے و نیک باریکی کردن در
پرسیدن تا غایت آن را بداند و برداشتن و بلند کردن چیزے نغص بالفتح خوردن ملخ گیاه
زمین ناعص نام مردیست و صاحب قاموس گوید این غلط است که جوهری کرده و هیچ کس
از اهل لغت نقل نکرده نغص بفتحتین بمراد تمام نارسیدن و سیراب ناشدن شتر و ناخوش عیش
شدن و کار تمام ناشدن نفاص بالضم بسیار خندیدن نقص بالفتح کم کردن و کم شدن
و کمی نکوص بالضم باز گشتن و باز استادن از کاری و پس پا رفتن نمص بالفتح موی برچیدن
و بالکسر نوعے از گیاه نمیص گیاہے که بعد از خوردن وی باز روید نوص بالفتح باز پس شدن
و گریختن و خویشتن را باز کشیدن و همچنین مناص و گورهٔ خر نوبص قوت و حرکت

باب النون مع الضاد

نبض جنبیدن رگ نحض بالفتح گوشت آگنده شدن و ریزیدن گوشت از استخوان نضیض اندک اندک
رفتن آب نض و ناض بالفتح و تشدید ضاد درم و دینار نقد شده نغض بالفتح و نغوض بالضم
سر جنبانیدن و جنبیدن پالان شتر و دندان کودک که خواهد افتاد و حرکت ابر که بر هم نشسته باشد
نفض بالفتح فشاندن جامه و درخت و بسیار بچه آوردن زن و زه ناک شدن و فشاندن
تب لرزه کسے را و برگ و میوه افتاده و نفاض بالضم بے توشگی و تنگدستی و بالکسر آزار
کودکان نقض بالفتح باز کردن تاب ریسمان و شکستن بنا و عهد و بالکسر شتر لاغر شده
از بسیار رفتے سفر و زمین که واشده باشد بوقت بر آمدن سماروغ از وی نقیض بالفتح صدا
و بانگ گونه چیزی و آواز محمل و پالان نقض بالفتح و نهوض بالضم برخاستن در است و تمام شدن بالای

گیاه و روان شدن مرغ بوقت پریدن ناهض بچهٔ مرغ که بال تمام درست کرده باشد و گوشت
بازوی اسپ نوض بالفتح رفتن در شهرها و برکندن شاخ و بیخ و جز آن و پیوند میان سرین شتر

باب النون مع الطاء

نبوط بالضم بر آمدن آب از زمین و چاه نبیط گروهی از مردم و آبی که از قعر چاه بر آید نخیط
بانگ و زفیر نخط بالفتح بینی فشاندن آدمی نشاط بالفتح شادمانی نمودن نشیط شادمان و نام
مردی نباتاشط گاو دشتی نشوط بالفتح نوعی از ماهی و چاهی که بیک کشیدن دلو بر سر آن آید
و همچنین انشاط بالفتح نشط بالفتح گزیدن مار و بردن اندوه کسی را از جائے بجائے و آب برکشیدن
از چاه بے چرخه و گره آسان کشادن نطناط بالفتح هر دو نون دراز نطانط جمع ناعط گروهی است
از قبیلهٔ همدان و نام کوهی است نفط بالفتح و الکسر روغنی است معروف و کسر فصیح تر است و
بفتحتین آبله کردن دست نفیط بینی فشاندن ماده بز نقط بالفتح نقطه کردن حرف را و بالضم
و فتح قاف جمع نقطه نقاط بالکسر جمع نقطه و بالفتح و تشدید قاف نقطه زن نقطه کننده
نمط بفتحتین نوعے از بساط و گستردنی انماط جمع و گروه که بر یک کار باشد و طرز و طریق
نوط بالفتح در آویختن و آماس یدن سینهٔ شتر و توشه دان که در وی خرما نهند و از شتر
در آویزند و هر چه از جائے در آویخته شود و میان پشت و سرین نیط بالفتح رگ دل و مرگ
نائط رگ پشت نیاط بالکسر رگ دل و جائے آویختن کمان و بیابان دور کشنده

باب النون مع الظاء

نعوظ بالضم برخاستن قضیب نمظ بفتحتین بر شتافتن

باب النون مع العین

نبوع بالضم برون آمدن آب از چشمه و جز آن نبع بالفتح درختی است که از آن کمان سازند
و از شاخهای آن تیر سازند نجوع بالضم گوارید طعام و بطلب نکوئی و آب و علف شدن و
شیر خوردن جامه رنگ را و اثر کردن سخن در بیننده و اندوه و بالفتح آب و طعام گوارنده و شیر کودک و آرد جو
که با آب و بیخ همره کرده چون دوغ ستور را خورانند تا از وے فربه شود نجع بالفتح آرد جو ستور را
برای فربهی دادن نجیع بالفتح خون سیاه و خون اندرون و آرد جو که بشتر دهند نخع بالفتح
قبیله ایست از یمن و از آن است ابراهیم نخعی و مالک اشتر و آب بینی انداختن و بنخاع رسانیدن
کارد را و خالص کردن دوستی و نصیحت را با کسی نخاع بالضم و الفتح مغز مهرهٔ پشت که آن از احرام مغز

گویند نزع بالفتح کشیدن چیزی از جای خود و برکندن و مانند شدن به پدر و کشیدن کمان و جان
کندن و بفتحتین موی رفتگی هر دو جانب پیشانی نازع شتری که آرزومند چراگاه و جای خود باشد
نزوع بالضم پرداختن از کاری و بالفتح چاه که قعر او نزدیک باشد نزیع غریب و چاه که قعر او نزدیک
بود نزائع اسپان و شتران که از قومی کشیده باشند و زنان که به بیگانگان داده باشند نزاع
بالکسر با کسی در چیزی کوشیدن و آرزومندی آرزومند شدن و بالفتح و تشدید به کشنده رگی که بسوی
آب او اصل گشد و فی المثل العرق نزاع نسع بالکسر نوار و تنگ ستور نسعة واحد نسوع بالضم گوشت
بن دندان دور شدن نشوع بالضم دارو در بینی و دهان ریختن و سخن تلقین کردن و بالفتح داروی
در بینی و دهان ریختنی نصوع بالضم خالص شدن رنگ و سخت سپید شدن و پیدا و روشن شدن کار
ناصع خالص از هر چیز و جامه سپید یا زرد یا سرخ خالص نصع بالکسر نوعی از جامه های سپید نطع بالکسر
و بالفتح و بفتحتین و بالکسر و فتح طا بساط و کام و شکنهای کام نفع سود و سود کردن نقع بالفتح گرد نقاع
جمع و بفتحتین تشنگی نشاندن و بیک جای گرد آمدن آب و آنچه در چاه گرد آمده باشد از آب و زمین که خاک
پاک و خوش و رود در آن آب ایستد نقوع بالفتح آنچه در آب تر کنند چون مویز و خرما و جز آن و بالضم
گرد آمدن آب در جائی و بلند شدن آواز و فریاد و مهمانی از سفر رسیدن و گوسپند و شتر کشتن
بجهت آن و سیراب شدن و باور داشتن خبر را ناقع زهر بغایت کشنده و خون تازه نقیع چاه بسیار
آب و آب میوه ها که تر کرده باشند و آب ایستاده و بانگ و فریاد و شیر خالص که سرد کنند
و خورند نقائع مهمانیها و ضیافت های مسافر و ستورانی که بجهت آن کشند نکع بالفتح عنابانیدن
و رکاری و بفتحتین پوست رفتگی بینی نوع بالفتح گونه و بالضم تشنگی نائع تشنه

باب النون مع الغین

نبغ بالفتح ظاهر شدن و شعر نیکو گفتن کسی بی آنکه در اصل شاعر بوده باشد و همچنین نبوغ بالضم ندغ بالفتح جستن
بانگشت در بان و نیزه زدن و بالفتح و الکسر شتر دشتی نزغ بالفتح تباهی و فساد افگندن و بر غلانیدن میان مردم
و طعن کردن بزبان نسغ بالفتح جستن تازیانه و طعن کردن و سخن آموزانیدن و سوزن کردن بر دست بجهت نشان و نقش
و نغزه زدن کسی چنانکه بیهوش شود و تلقین کردن نشوغ بالضم دارو در بینی و دهان ریختن و بالفتح دارو در دهان و بینی ریختنی

باب النون مع الفاء

نأف بالفتح و سکون همزه خوردن طعام و سیراب شدن نتف بالفتح برکندن موی و بهتری برگزیدن
کسی او بفتحتین گیاهها و مویها و جز آن بدست خود چیده جمع نتفة نجف بالفتح تراشیدن و فراخ شدن و بفتحتین

جاے بلند کہ آب بدان نرسد نجاف جمع و پاشنۂ در و نام موضعی ست معروف کہ مدفن حضرت علی بن
ابی طالب کرم اللہ وجہہ است نجاف بالکسر پوستین تضیب بز نر تا کشتی نکند نحیف تیر پہن و مکان نحیف لاغر و
نزار نخف بالفتح و بخای معجمہ آبلہ بر آوردن ندف بالفتح پنبہ زدن و برف باریدن آسمان و جست بر داشتن
دست و پای ستور در رفتار نداف بالفتح و تشدید دال پنبہ زن ندیف پنبہ ندافی کردہ و ہمچنین مندوف
نزف بالفتح ہمہ آب چاہ بر کشیدن و ہمہ آب چاہ خشک شدن و مست گردانیدن و رفتن خون کسی بال
و تمام خون رفتن و بریدہ شدن حجت کسی در خصومت و بہوش بردن و بالضم و فتح زا شرابهای و آبهای
اندک جمع نزفہ نسف بالفتح بر کندن بنا و علف و پاشیدن غلہ و بر باد دادن خرمن و جز آن و بفتحتین شہریست
معروف کہ آنرا نخشب نیز گویند نسوف بالفتح شتری کہ گیاہ را از بیخ بر کند و بخورد و اسپی کہ در دویدن
سم ہاے خود بر زمین نزدیک دارد نسیف راز و سخن پنہان و نشان دندان خر و نشان لگد بر پہلو
و اندامهای ستور چنانکہ موے ریختہ شود نشف بالفتح و بفتحتین بخود کشیدن جامہ عرق را و کاغذ
سیاہی را و حوض آب را و بر چیدن و کشیدن آب را از ہر چیز و سنگهای سیاہ سوختہ و سنگهای با خار
نصف بالکسر نیمہ و راستی و بہر دو معنی بالضم نیز آمدہ و بالفتح بہ نیمہ رسیدن ہر چیز و نیمہ و رشدن و بفتحتین
زن و مرد میانہ سال و خدمتگاران جمع ناصف نصیف معجر و نیمۂ چیزے و پیمانہ ایست و آن نصف
مدست نصاف بالکسر خدمت کردن ناصف مر آب نواصف جمع نصف بالفتح ہمہ پستان را مکیدن
شتر بچہ نطف بالفتح بہ عیب آلودہ شدن و تباہ شدن و تہمت نہادہ شدن و شکستہ شدن سر چنانکہ
جراحت بمغز رسد و بفتحتین آلودگی بہ عیب و گوشوارہا جمع نطفہ است بفتحتین و بالضم و فتح طا جمع
نطفہ بالضم و بالکسر نام مردیست ناطف حلوائی است نطوف بالفتح شبے کہ تا روز باران بارد نطیف پاک

باب النون مع القاف

نبق بالفتح نوشتن و بار درخت کنار و بکسر با نیز آمدہ نبقہ واحد نتق بالفتح فشاندن و جنبانیدن
و بر کندن و بسیار بچہ شدن زن و زود آبستن شدن و بیرون آمدن آتش از آتش زنہ ناتق زن
بسیار بچہ و شتری کہ زود آبستن شود و آتش زنندہ از آتش زنہ و اسپی کہ سوار را افشاند و جنباند
نزق بفتحتین سبکی و چستی و بر جستن و شتاب نمودن نزیق چست رفتار نسق بالفتح سخن را بنظم
و ترتیب دادن و بفتحتین رشتۂ دندان و جز آن کہ برابر و ہموار باشد و سخن زینت دادہ و مہرہ
در رشتہ کشیدہ نشق بالفتح بوئیدن و در دام افتادن آہو و بفتحتین بوے و بالفتح و کسر شین
مردے کہ در کارے افتادہ باشد کہ ازان کار خلاصی نیابد نشوق داروے کہ در بینی افشانند

نطق بالضم سخن گفتن ناطق سخن گوی و مالدار و مال جاندار از قسم حیوان خلاف صامت
نطاق بالکسر کمر و میان بند مردان و جامهٔ ایست که زنان می پوشند نطق بضمتین جمع نطاق
باصطلاح ریاضیین قوسی از فلک البروج گویند ه نه ازان دائره که تدویر منتواهند زد نطق
ز نطاق ✤ نغیق بانگ کردن زاغ و اسپان و آواز کردن شبان گوسپند را و همچنین نغق بالضم
نغیق بغین معجمه بانگ کردن زاغ نغوق بالضم مردن ستور نفاق بالفتح روان شدن و رواج
یافتن متاع ضد کساد و بالکسر دورویی کردن و جمع نفقه نیز آمده نفق بفتحتین سپری و تمام شدن
خرچ و نیست شدن و برسیدن و روان شدن آب و جز آن و راه باریک و سوراخ نقب نمق
بالفتح بنشتن نمرق و نمرقه بضم نون و راو بکسر هر دو بالش خرد و نهالین پالان نمارق جمع نوق
بالضم شتر مادها جمع ناقه نواق بالفتح و تشدید واو رائض شتر و مردے که اصلاح کار کند
نواهق مخارج آواز خر از گلو جمع ناهقه است ناهق خرد استخوان روی اسپ نهیق
بالفتح و نهاق بالضم آواز خر و آواز کردن آن نیفق بالفتح جاے بند شلوار و جانوری که
از پوست آن پوستین سازند بهر دو معنی معرب نیفه نیاق بالکسر جمع ناقه و سرهای کوه
نیق بالفتح بلند تر جاے کوه

باب النون مع الکاف

نایک جای بلند نوایک جمع نبک بالفتح بلند شدن و بفتحتین زمین پشتهای خرد و همچنین نباک
نزک بالکسر و سکون زاے معجمه قضیب سوسمار و بالفتح طعنه زدن و عیب کردن و نیزه زدن نزاک
بالفتح و تشدید زاء عیب کننده و طعنه زننده نسک بالفتح شستن و پاک کردن و بالضم عبادت کردن
و قربانی کردن و بضمتین قربانیها و همچنین نسائک هر دو جمع نسیکه ناسک عبادت کننده و در راه
خدا قربانی کننده نوک بالضم نادانی و نادان جمع انوک نهنگ بالفتح کهنه و فرسوده شدن
جامه بپوشیدن و مبالغه کردن در خوردن طعام و مبالغه کردن در هر چیز و لاغر و ضعیف کردن تب
و بیماری کسے را نهیک شیر و دلیر و شمشیر تیز و برنده نیک بالفتح جماع کردن نامک جماع کننده
نیاک بالفتح و تشدید یا سخت جماع کننده نیزک نیزهٔ کوتاه نیازک جمع

باب النون مع اللام

نابیل معرب نارگیل که آنرا جوز هندی گویند نال ریشه که در میان قلم میباشد و مرد نجیب و بخشش
نبل بالفتح تیر نبال بالکسر جمع آگاهی و فضل و استنجا و تیر انداختن و غالب آمدن بتیر اندازی

و مصلحت شتر قیام نمودن و راندن سخت ستور را نابل تیرگر نبّال بالفتح و تشدید با تیر دار و با خفتان
نبیل فربه و بزرگ و بزرگان قوم و خسروان ایشان نبل بفتحتین جمع نتل بالفتح کشیدن به پیایگی
و فرا پیش کشیدن چیزی را و بمعنی شتر مرغ که در آن آب پر کنند و در بیابان دفن کنند و بفتح تا نیز آمده
نثل بالفتح خاک از چاه بیرون آوردن نثیل سرگین نجل بالفتح نسل و اولاد و فرزند و زه و انداختن
چیزی و به نیزه فراخ زخم زدن و شگافتن پوست را و باز کردن پوست بفتحتین فراخ چشم شدن
نحل بالفتح مگس انگبین و بالضم عطیه و بالکسر کابین زن دادن بی عوضی و طلبی و پیدا کردن و
نامیدن کابین را و دعوی کردن و سخن کسی بر دیگری بستن و بالکسر و فتح حا مذهب های باطل و بخششها
جمع نحله بالکسر نخل بالفتح بیختن و درخت خرما و همچنین نخیل نخله واحد ندل بالفتح از جای بجای
بردن و ربودن ندل و ندیل فرومایه نزل بالضم آنچه پیش مهمان فرود آینده پیش آرند
از طعام و جز آن و در آمدن و دخل نزیل فرود آینده نزال بالضم آب مرد و بالفتح و کسر لام معنی
امر است یعنی فرود آ و بالکسر فرود آمدن دو گروه باهم در کارزار نسل بالفتح فرزند و نسل و زادن
و پر افگندن مرغ و افتادن آن و ریختن پشم و وقت ریختن سستوه شدن و پیشی گرفتن مر قوم و جامه
از کتف افتادن و لشتاب دویدن بفتحتین شیر که از پستان بی دوشیدن بیرون آید نسیل عسل گداخته
و از موم جدا شده و آنچه از پر و پشم و جز آن بیفتد و همچنین نسال بالضم نشل بالفتح گوشت بر کشیدن
از دیگ نشیل گوشت بی توابل پخته نصل بالفتح پیکان و تیغ و کارد و نیزه نصول و نصال جمع نصول
بالضم زائل شدن رنگ حنا از دست و خضاب از ریش و بیرون افتادن پشم از ستور و موی از خضاب
و در ماندن پیکان بجائی نصیل پیوند میان سر و گردن نضال بالکسر تیر اندازی کردن باهم و سخن
و شعر نیز و کردن نطیل بالضم آب جوشیده بدار و ها بجائی ریختن و بالفتح آب جوشیده بدار و ها که
که بر اندام بهار ریزند ناطل کوزه که شراب بدان پیمایند نعل بالفتح معروف که آنرا می پوشند و زمین درشت
که سنگریزه ها از وی درخشند و پلی که بر گوشه کمان زنند و نعل السیف آهن بن نیام شمشیر ناعل صاحب نعل
نعّال بالفتح و تشدید عین نعل بند نعثل بالفتح گفتار نر و پیر نادان و نام یهودی است که در مدینه می بود
و نام مردی دراز ریش که حضرت عثمان را بدان تشبیه میکردند نغل بفتحتین تباه شدن پوست در دباغ و بکسر
عین بدنسب و پوست خراب و ضائع شده و کینه ور شدن و سخن چینی کردن و تباهی کردن میان مردم
نفل بالفتح عطیه و عبادتی که واجب نبود و بفتحتین غنیمت و گیاهی است و بالضم و فتح فا بعد از سه روز
غره ماه سه روز دیگر نقل بالفتح از جائی بجائی بردن و موزه و نعل کهنه و جامه را پاره زدن و دوختن

و بکسر نون نیز آمده و بالضم انچه بر شراب و جز آن خورند و بفتحتین برمی که از تیرے بر تیرے نهند و
سنگستان با درخت و بیماری شتر که در سم او بهم رسد و حاضر جوابی و بکسر قاف حاضر جواب نقیل براه
و نوعی از رفتار نکال بالفتح عقوبت نکل بالکسر بند و آهن دهنهٔ لگام و مرد دراه برو مرد آزموده
قوی و بفتحتین مرد دلیر و راست و قوی و آزموده نکول بالضم باز ایستادن از دشمن و از سوگند ناکل
ترسنده و ضعیف دل و از سوگند باز ایستاده نمل بالفتح مورچه و دانهاے خرد که بر اندام ظاهر
شود و اطبا آنرا ذباب خوانند و بالفتح و کسر میم بے قرار و بے آرام و عیب کننده و سخن چین نول
بالفتح نوردیدن و عطا دادن و اجرت کشتی و رودخانه روان و چوبے که بران پارچه بجنبد و وقت
یافتن مرادف منوال و بالضم طائفه ایست از سیاهان نوال بالفتح عطا و همچنین نائل و صواب نوفل
دریا و مرد بسیار عطا و نام پادشاهے از پادشاهان عرب نهشل بالفتح گرگ و چرغ و نام مردی است
نهل بالفتح و بفتحتین نخست خوردن و تشنه شدن و سیراب شدن ناهل تشنه و سیراب نهل بفتحتین
جمع نیل بالفتح دریافتن و بالکسر رود مصر

باب النون مع المیم

نئیم نائم نرم و آواز دادن کمان و شیر نجوم بالضم ستارگان و بر آمدن گیاه و ستاره و دندان و شاخ
و پدید گشتن مردم بد مذهب نجم ستاره و گیاه بے ساق و نام پروین و بمعنی الف و لام لازم آن
باشد و اصل وقت معین و وظیفه تنجیم بالیدن و تنجخ کردن نادم پشیمان ندم بفتحتین پشیمان و پشیمان
شدن ندیم پشیمان و حریف شراب و جز آن و همنشین بزرگان نسیم باد نرم و اول باد که وزیدن گیرد
نسم بفتحتین مردم نشم بفتحتین درخت که از وے کمان سازند و خال خال شدن پوست گاو و
جز آن و بد شدن مردم و نکاری با کسی و بکسر شین انچه بر و نقطهاے سیاه و سپید باشد نظم
بهم پیوستن و کشیدن جواهر برشته و سخن بر وزن و ترتیب دادن و شعر و رشتهٔ مروارید و گروه ملخ
و نام سه کوکب از جوزا انتظام بالکسر رشتهٔ جواهر و رشته که در چیزها پیوند کنند ناظم شعر گوینده
و مهره برشته کشنده و مرغ خانگی که در شکم تخم داشته باشد نعیم دست رس و نیکی و نازو مال نعم بالضم
نام زنی و نازکی و نرمی و نیکوئی خلاف بؤس و بالکسر و فتح میم نیک است و بفتحتین چارپا انعام جمع
و بسکون میم حرفے است بمعنی آری و بکسر نون و فتح عین جمع نعمت و معنی آن گذشت نعام بالفتح شتر مرغ
و چوب که بر بینائی سر چاه گذارند تا بر قدم و نشان که در راهها نصب کنند و موضعی است نعائم منزلی است
از منازل قمر ناعم نازک و بناز و نعمت پرورده و قلعه ایست از قلاع خیبر نغم بالفتح سخن آهسته گفتن

وبفتحتین آوازها جمع نغمه نقم بالفتح عتاب کردن برکسی وناپسند داشتن کار وعیب کردن و داد ستاندن و کینه گرفتن وبکسر نون وفتح قاف عقوبتها جمع نقمه نم بالفتح وتشدید میم سخن چینی کردن ونفس زدن و حرکت کردن وسخن چینی نمام بالفتح وتشدید میم سخن چین وگیاهی است خوشبو که آنرا بفارسی سیسنبر خوانند نمائم سخن چینی ها جمع نمیمه نوم بالفتح خواب کردن وخواب نائم خواب کننده نیام بالکسر جمع و قیل نائم شب آرمیده نهم بالفتح حریص کردن وبجور راندن وبانگ برچارپا زدن وبعضا زدن و واندا ختن و آواز کردن شیر درنده و قیل بفتحتین اشتهای طعام شدن وسخت حریص شدن به طعام و بکسر ها حریص به طعام نهیم حریص وآواز شیر و فیل نهام بالضم نام مرغی است نیم بالکسر پوستین و رگ که از وزیدن باد شود و پوستین کهنه و نام درختی است

باب النون مع النون

نتن بالفتح گنده شدن وگندگی وبوی ناخوش نجران بالفتح تشنه و سوراخ آستانه در که باشنه در بدان میگردد و شهریست در یمن ندمان بالفتح پشیمان نزوان بفتحتین برجستن نسیان بالکسر فراموش کردن و ترک نمودن و بالفتح مردی که بسیار فراموشی داشته باشد نسوان بالکسر زنان نستوان بالفتح مست نصران نام دهی است در شام که نصاری دران میباشند وجمع نصرانی نیز گفته اند چنانکه روم ورومی و زنج و زنجی ولهذا صاحب صحاح گوید نصاری جمع نصران است نظرون بالفتح بوره ارمنی نعمان بالضم چارپایان جمع نعم ونام ملک عرب که آنرا النعمان بن منذر گویند و نام امام اعظم ابو حنیفه کوفی رحمة الله علیه و بالفتح رودخانه ایست که بطرف طائف میرود و آنرا نعمان الاراک گویند نون ماهی و دوات و تیزی تیغ و نام شمشیری است و حرف معروف و ذوالنون لقب یونس پیغامبر است نیدلان بالفتح وضم دال کابوس نهروان بفتح نون وبهر سه حرکت را و بالضم هر دو سه ده اعلی و اوسط و اسفل میان بغداد و واسط

باب النون مع الواو

نبو بالفتح وبضمتین وتشدید واو دور شدن و واپس جستن از زخم شمشیر و بجای قرار نگرفتن و موافق نیامدن و کار ناکردن نجو بالفتح راز گفتن و بوئیدن بوی دهن خواستن و غائط کردن و شاخ درخت بریدن و پوست از گوشت باز کردن و بر آمدن سرگین و آنچه از شکم بیرون آید نحو سوی و راه و مانند و علمی که اعراب کلام عربی بدان دانسته شود و قصد و آهنگ کردن و برگردانیدن و نام مردی است و نحو نحو قومی از عرب که بدو منسوب اند ندو و بالفتح به مجلس جمع کردن مردم را و به مجلس مردم رفتن و بخشش کردن و چریدن شتر از میان آبخور بدان اوائل دوم نزو بالفتح برجستن نصو بالفتح موی پیشانی گرفتن نصو بالکسر شتر لاغر و جز آن و چوب تیر

نا موضع پیکان و جامهٔ کهنه و بالفتح و تشدید واو زائل شدن رنگ خضاب نصو بالفتح دور شدن نقو بالفتح مغز از استخوان برون کردن و بالکسر استخوان با مغز نمو بضمتین و تشدید واو افزایش کردن و برآمدن گیاه از زمین و بالیدن آن نهو بضمتین و تشدید واو باز دارنده

باب النون مع الهاء

نبه بالفتح آگاه شدن و بضمتین و کسر با شهرت یافته و ناپدید شده که معلوم نشود که کدام وقت ناپدید شده که ناگاه پیدا شود و نام مولای پیغامبر صلعم نابه و نبیه بزرگوار و مشهور به بزرگی نده بالفتح راندن چارپا و باز داشتن نزه بالفتح و کسر زا آنکه خالی دور و بزرگوار و بلند همت نفه بفتحتین کند شدن در رفتار و در ادراک و بد دل شدن نافه کند رفتار و کند ادراک و مانده شده نقه بفتحتین و نقوه بالضم دریافتن و گوش بسخن کردن و از بیماری به شدن ناقه از بیماری به شده نوه بالفتح بزرگوار شدن و سطبر و قوی و بلند شدن

باب النون مع الیاء

نای بالفتح و سکون همزه دور شدن و بصلاح آوردن نبی خبر دهنده و مشرف هر خلق پیغامبر نجی بالفتح و تشدید یا راز گفتن ناجی شتر چست رفتار در هندی نجی بالکسر خیک روغن ناحی قصد کننده و گرداننده نادی و ندی مجلس و جمع شدن گاه مردم و دودمان ناسی فراموش کننده و کسی چیز فراموش کرده شده و چیز زبون که در منزل سفر آنرا انداخته باشند و بدان التفات نکرده و دور کوی پاک کردن حیض زنان نضی بالضم و تشدید یا شمشیر کشیدن و پیشی گرفتن ستور بر دیگر ستوران و جامه بکندن و گذشتن تیر و بالفتح موضع پیکان تیر یا بعد از جای پر تیر وضع کردن که ما بین پیکان و شانه باشد تا سر تیر نو تراشیده که هنوز بران پیکان نه نهاده باشند نعی بالفتح خبر مرگ بکسی دادن و اظهار و شهرت کردن بدی کسی و خبر مرگ و بالفتح و تشدید یا خبر مرگ دهنده و همچنین ناعی نغی راندن و رانده شدن و وحشت کردن نفی نیست کردن و بکسر فا و تشدید یا آنچه بلند اندد دیگ وقت جوش و آنکه ریزد از آب دلو و آنچه بیندازد سم های اسپان از سنگریزه و جز آن و آنچه بر دارد باد از خاک و جمع کند زیر بیخ درختان مرادف نفیان و سپری که از برگ خرما سازند و آنکه شب بیاید از لشکر عظیم و تهدد و تهدید نقی بالکسر مغز استخوان و پیه چشم و بالفتح و تشدید یا پاک و خالص نمی بالفتح چیزی بر سر چیزی نهادن و خبری بکسی اسناد کردن و نسبت کردن چیزی بچیزی و بر داشتن و رسانیدن سخن بر وجه صلاح و بالضم و تشدید میم خیانت و عیب و عداوت و طبیعت و فلوس زراهم مغشوش که دران مس و ارزیر بوده باشد نامی افزایش کننده نواصی موهای پیشانی و بزرگان قوم جمع ناصیه نواحی اطراف و گوشها نهی بالفتح باز داشتن و منع کردن و بالکسر بعضی از آب سیل که جائی مانده باشد بالفتح نیز آمده ناهی باز دارنده نواهی باز دارندگان جمع ناهیه نی بالکسر و تشدید یا شراب ناپخته و خام و بالفتح نیم

باب الواو مع الالف

وبا بروزن تبا رہ ازو با شدن زمین وباء بہمزہ وغیر ہمزہ مرگ عام کہ بسبب فساد ہوا بہم رسد وثقی بالضم استوار وجعی بالفتح بیماران دردمندان وحی بالفتحتین بیہودہ شدن سم ستور ودرد سم یافتن ستور وذاء باز داشتن وعیب کردن وری بالفتحتین آتش از آتش زنہ بیرون آوردن وعلتی است وخلق عالم ورقاء کبوتر وسطی بالضم فاضل تر ومیانہ وانگشت میانگی وشاء بالکسر جابہای زگین جمع وشی وضوء بالضم دست وروی شستن برای نماز وبالفتح آبی کہ بدان دست وروی شویند وضی نیکو وپاک وطاء بالفتح رفتن وپای بر زمین نہادن وپامال کردن وبالکسر ومد ہمزہ باکسی موافقت کردن وجامہ کہ بر ہودج وجز آن بیندازند یا جامہ بگسترند وعاء بالفتح فریاد وغوغا کردن ودر بغل گرفتن وآواز وغوغا بالکسر ومد ہمزہ باران وظرف وعثاء بالفتح سختی سفر وعساء زمین نرم ریگستان وغاء بالفتح جنگ وآواز وغوغا وفاء وعدہ بجا آوردن وقاء بالکسر وبالفتح انچہ بآن نگاہ دارند وسپر وکاء بالکسر سر بند خیک وکوزہ وسر بند ہرچہ باشد ولاء بالکسر دوستی داشتن وپیاپی کار کردن ودوستی وبالفتح میراث بندہ آزاد ویاران ودوستان ونی بالفتحتین سست شدن وماندہ شدن

باب الواو مع الباء

داب بالفتح وسکون ہمزہ شرمندہ شدن وسر درکشیدن از شرم وشتر بزرگ وسم مغاک دار وثب بالفتح ووثوب بالضم وثیب بر جستن وجوب لازم شدن وسزاوار شدن وافتادن ومردن وفرو شدن آفتاب ومقرر شدن بیع وجیب طپیدن دل وجب بالفتح مرد بددل ووصب بالفتحتین تباہ شدن اصل وسب بالفتح بسیار شدن گیاہ در زمین وبالکسر گیاہ انبوہ وصب بالفتحتین بیماری وصوب بالضم ہمیشہ بودن وصب ہمیشہ ودائم وشدید وطب بالفتح مشک شیر کہ از پوست بچہ شیر خوار سازند وسخت دل بر عہد وطوب بالضم پیوستہ بودن بر کاری وغب بالفتح مرد نادان ومتاع سقط وشتر فربہ واوغاب اہل بیت ظروف خانہ وقب بالفتح مغاک در سنگ کہ آب دران گرد آید ونادان ودر رفتن بچیزی وفرو شدن آفتاب جز آن وکب بالفتح بپای خاستن وکوب بالفتح آہو وناقہ فراخ گام ولوب بالضم پیوستن ورسیدن وہب بالفتح بخشیدن وہاب بہ تشدید ہا بسیار بخشندہ وہمچنین وہبہ وتا از برای مبالغہ است ویب بالفتح وای مر او را

باب الواو مع التاء

وتیرة راه وسستی وحلقه که آن بیرون زدن آمو زند وسپیدی پیشانی اسپ وپرده که مابین هردو سوراخ بینی
باشد وتره بالفتح رگی که در اندرون سر ذکر میباشد وپرده که مابین هردو سوراخ بینی میباشد وگرد اگرد چیزی
وثابتة درشت واگنده گوشت شدن وثیقة پیمان وعهد وجبة بالفتح افتادن وشبانه روزی یکبار خوردن
ویکبار دوشیدن وجوبة بالضم بددل شدن وجازة کوتاه شدن سخن وجاهة روشناس شدن وخوبروی
شدن وخداوند جاه وبزرگواری شدن وجنة بهرسه حرکت واو موضع بالای رخ آدمی که بلند برآمده باشد
وجنات جمع وبالفتح وکسر جیم ملخی که آنرا کوفته سازند وبروغنی چرب کنند وبخورند وجهة بالکسر قبله وموضعی که
روی بطرف او باشد وجیهة زن روی شناس وخداوند جاه وزن خوب شکل وواجفة لرزنده و
ترسنده وطپنده ووحدة یگانه شدن وتنها شدن ویکی شدن ووحشة خالی واندوه وتنهائی وبیم وگرگ
ووخامة بالفتح دشوار وگران شدن بدگوار وناسازگار شدن ووادة آرزو کردن ورودة گلگون
شدن وودعة بالفتح وبفتحتین مهره ایست سپید وودیعة امانت ووراثة میراث یافتن ومیراث بردن
وردة بالضم رنگ گلگون وبالفتح گل وورطة بالفتح زمینی که در وی راه نباشد ومحل هلاکت ووراطة
بالکسر فریب وورثة بفتحتین میراث برندگان ووازرة گناه بردارنده ووزغة بفتحتین آفتاب پرست
ووسمة برگ گیاهیست که بدان موی را رنگ کنند وآن برگ گیاه نیل است ووسادة بالکسر بالش
ووساطة بالفتح بزرگوار شدن ووسامة بالفتح نیکوروی شدن ووسوسة بدی وکارهای ناصواب
در دل انداختن وآواز زیور واندیشه بد وواسطة درمیان بوده ومیانجی وواسطة القلادة بهترین
جوهر ومهره که درمیان قلاده کنند ووسیلة نزدیکی ودست آویز وهرچه بسبب آن نزدیکی جویند
بچیزی ووسعة بالضم فراخی ووشمة بالفتح قطرهٔ باران ویک سخن وواشمة زنی که بردست زن دیگر
بسوزن نقش کند ومستوشمة زنی که بردست او بسوزن نقش کنند فی الحدیث لعن الله الواشمة
والمستوشمة ووشایة بالفتح دروغ گفتن واز کسی چیزی باز گفتن ولبیار فرزند شدن وزائیدن
ووصافة بالفتح خدمت کردن وبحد خدمتگاری رسیدن کودکان ووصوصة نزدیک گردانیدن
روی بند به چشم وبرقع ووصایة بالفتح والکسر وصی شدن وپیوستن چیزی بچیزی ووپیوستة گیاه شدن زمین و
بهم پیوستن گیاه ووصیة اندرز ووصیلة زمین فراخ وفراخی گوسپند ماده که هفت نوبت بچه ماده زاینده
باشد ونوبت هشتم بچه نر وبچه ماده بهم زاید ودرین زمان گویند قد وصلت اخاها یعنی پیوند او بچه نر را
با بچه ماده واو را آزاد کنند واین در زمان جاهلیت بود ودر اسلام منع شد ووصیفة کنیزک وواصلة
زنی موی پیوند کننده ومستوصلة زنی که طلب موی پیوستن کند وفی الحدیث لعن الله الواصلة والمستوصلة

وصمة بالضم عیب وصلة بالضم پیوند و خویشی و بالفتح پارهٔ چیزے واصیة زمینی که گیاه درو بهم پیوسته
بوده باشد وضاعة فرومایه شدن وضیعة زیان کردن و بار درخت و آنچه بر مردم نهند از مال صدقات
و گیاه و زیان در تجارت وضحة بالفتح نهادن وضاءة بروزن لطافة نیکو روی شدن و روشن روے
شدن و پاک و خالص و بے عیب شدن وضحة دندانی که نمایان بوده باشد در وقت خندیدن
وضیمة گروه آدمیان و طعام ماتم و قدری از حشیش و گیاه وطاءة نرم شدن فراش و نشستن گاه و
پامال شدن جای و گرفتن قال صلعم اللهم اشدد وطاتک علی مضر وطیئة غرارهٔ پنبه و غیر آن
و نوعے از خوردنی وظیفة چیزے که برائے کسے مقرر شده باشد واعیة زن فریاد کننده و یاد دارنده
و نگهدارنده و بایمعنی است قول باری تعالی + اذن واعیة وفاقة بالکسر نزدیک بادشاه رفتن
برسولی وفاة مرگ و وقت زمان و هنگام چیزے و زمان چیزے وقایة نگهداشتن وقاحة و وقوحة
بالفتح سخت شدن سم و سخت روی شدن و بی شرم شدن وقیعة بدگوئی از عقب مردم کردن بدگوئی
از پس مردم و کارزار و جائیکه آب گیرد در سنگ بوده باشد واقعة خواب و حال و کار و سختی جنگ و
حادثه نازله و قیامت وقعة سختی جنگ وکالة بالفتح و الکسر کیل شدن ضامن شدن ولادة زائیدن ولایة
بالفتح یاری کردن و بالکسر حاکم شدن و والی کسی شدن و یار شدن و دوست شدن و یاری و پادشاهی
و جمع شدگان برائے یاری کردن مفرد و جمع آمده ولولة بالفتح بسر دو واو و واویلا گفتن ولیدة دختر
و کنیزک ولیجة صاحب سر و دوست ولیچة بجای حمله غرارهٔ پشم و صوف ولیمة طعام عروسی و هلة بالفتح
ترسیدن و نوبت و ترس واهیة سست و دریده و از هم افتاده وهدة زمین پست و نشیب زمین فراخ

باب الواو مع الثاء

ورث بالفتح میراث بردن و میراث یافتن وارث میراث برنده وطث بالفتح سخت زدن پاے
بر زمین مرادف وطس وعث بالفتح ناقص کردن کسی را حسب بزرگی و زمین بغایت نرم چنانکه پای در آن
فرو رود و استخوان شکسته ولث بالفتح زدن بعصا و جز آن عهد سست و باران اندک و عهد بی اختیار و قصد نا استوار

باب الواو مع الجیم

وشج بالفتح و سکون شاے سه نقطه سطبر و درشت و حیوان آکنده گوشت وج بالفتح و تشدید جیم دارو
که آنرا اگر ترکی گویند و نام شهریست به طائف ودج بالفتح صلح افگندن میان قوم و صلاح آوردن
و خود را کشادن و ستوه و رگ و ودج اسپ زدن و بریدن رگ و داج بفتحتین رگ گردن و همچنین
وداج بالکسر او داج جمع وسیج نوعے از رفتار شتر وشیج بالفتح بهم در رفتن وشیج بهم در رفته

و نام درختی است که از آن نیزه سازند و لوج بالضم در آمدن چیزے بچیزے و لج بالفتح جایهای غارها
که بدان از باران پناه برند جمع ولجه بفتحتین و لیج آنچه در میان چیزے بوده باشد و از جنس آن نباشد
و هج بالفتح افروخته شدن آتش و بفتحتین افروختگی و سوزش آتش و هاج بالفتح و تشدید باد درخشنده

باب الواو مع الحاء

وتح بالفتح و سکون تای دو نقطه و کسر آن اندک و زبون و بخیل و خسیس و جاح بهر سه حرکت
پرده و پوشش و اجاح بهمزه نیز آمده و آب اندک که حوض را پوشد و جیح استوار و محکم و جامهٔ سخت
و استوار بافته و جولح مرد چست و سبک و بحذف الف نیز آمده و وح بالفتح دارویست که آنرا دفای تر
گویند و بفتحتین گوسپند نر که بر باده نزد و وذح بفتحتین بول و سرگین که بر دنبهٔ گوسفند و اطراف آن
چسپیده باشد و چسپیدن بول و سرگین و خشک شدن آن بر دنبهٔ گوسپند و شاح بالکسر و الضم
حمائل و اشح قبیله ایست از یمن و ضوح پیدا و روشن شدن و اضح آشکار او روشن و ضح
بالفتح و بفتحتین روشنی و سپیدی و کشادگی راه و میان آن و برص و ورم سر و پیرایه که از درم و دینار
ساخته باشند و دندان و پیه و ضاح بالفتح و تشدید ضاد مرد سپید رنگ جمیل و بروث و لقب
جذیمه ابرش و استخوان سپید که طفلان بدان در شبهاے مهتاب بازی کنند و در عرب و هند متعارف است
وطح بفتحتین سرگین و گل که بر سم و چنگال ستور و مرغ چسپیده باشد و قح بالضم و بفتحتین شوخی و سخت شدن
سم چارپا و بی شرم شدن و قاح بالفتح بے شرم و سم سخت و روی سخت و بفتحتین و قح بکسر قاف و قح بفتحتین
جمع و نیح و ولائح غرارهاے پشم و پنبه جمع ولیحة و یح بالفتح کلمهٔ ترحم چنانکه ویل کلمهٔ عذاب

باب الواو مع الخاء

ورخ بفتحتین سست شدن و نرم شدن خمیر و سخ بفتحتین چرک و چرکناک شدن دست
و جز آن و بکسر سین چرکین و ضوخ بالفتح نیم دلو آب و لخ بفتحتین نام گیاهی است

باب الواو مع الدال

واد بالفتح و سکون همزه زنده در گور کردن و آواز سخت کردن و آواز سخت و ئید بالفتح
آواز سخت و رفتار آهسته و مد بفتحتین بدحال شدن و خشم کردن و بدحال و تد بفتحتین میخ
و میخ زدن و وتدان بلندی در درون دو گوش وجود هستی و یافتن مطلوب وجد بالفتح
اندوهگین شدن و بالکسر توانگر شدن وحد تنها شدن و یگانه شدن و یگانه نسج الوحد ممتاز
و منفرد و بفتحتین تنها و یگانه و بالکسر دوست و احد یکی وحید یگانه و تنها وخد بالفتح نوعی

از رفتار شتر وداد بالکسر دوستی داشتن و بالفتح آرزو کردن و خواستن ود بهر سه حرکت و تشدید دال
دوستی داشتن و بالفتح میخ و کوهی است و بالضم والفتح نام بتی و ورید رگ گردن ورود در آمدن
ورد بالکسر پارهٔ از خواندنی و جز آن که وظیفه باشد و به آب آمدن و آب آیندگان از مردم و شتر
و تشنگان لقوله تعالی و نسوق المجرمین الی جهنم وردا و منزل و نوبت آب و نوبت تب و شیر زنده
و سرخ رنگ و اسپ گلگون وارد در آینده و راه و وارد الشفة آویخته لب و وارد الشعر دراز موی
وساد و وسادة بالکسر بالین و وسائد و وسد بضمتین جمع و وصید آستان در و گیاهها که بجهات
آن بهم نزدیک باشد وطد بفتحتین استوار کردن و پای بر جای کردن و گران سنگ گردانیدن
و ثابت داشتن و بجای داشتن و سخت بزمین انداختن وطائد قواعد بنا و اطد ثابت وعد
بالفتح نوید دادن و این در خیر مستعمل شود چنانکه ایعاد و وعید در شر وغد بالفتح خدمت کسی بجهت طعام
خوردنی و ناکس و فرومایه و خادم قوم ضعیف جسم و تیری از تیرهای قمار که آن را نصیب نیست
و ثمر بادنجان و کودک وفد بالفتح بر سولی پیش رفتن و بکسر کوه در ریگ و جمع وافد نیز آمده وافد
بر سولی پیش کسی رونده و آنکه بر مرکب نجیب سوار شود و اشتر پیش رو و وفد جمع وفود و اوفاد
جمع الجمع و وافدان بلندی دو رخساره وقود بالضم افروخته شدن آتش و همچنین وقد و وقید
و بالفتح هیزم و آنچه بدان آتش افروزند وقاد بالفتح و تشدید قاف شعله زن و افروخته واقد
بکسر بر افروزندهٔ آتش وکد بالفتح قصد کردن وکاد بالکسر رسن که بوقت دوشیدن بر گاو بندند
ولد بالضم و بفتحتین فرزند مفرد و جمع آمده و بالکسر بچه ولید کودک و بنده ولدان و ولده بالکسر
جمع ولائد جمع ولیده و معنی آن گذشت والد پدر و گوسپند آبستن ومد بفتحتین سختی گرمای شب
وهاد بالکسر زمین های پست جمع وهده

باب الواو مع الذال

وجذ چاهک آبگیر که در کوه میباشد و جاذ جمع وقذ بالفتح بچوب زدن و کشتن چیزی را که سست
گردانیدن و غلبه کردن خواب و ضعف کردن از بسیاری عبادت یا بیماری وقیذ لاغر و بی قوت

باب الواو مع الرای

وار بالفتح و سکون همزه ترسانیدن وبر بفتحتین پشم شتر و پشم ناک شدن وبار بالفتح زمین عاد وتر
بالکسر تنها و طاق و بالفتح و الکسر کینه و بالفتح کینه کشیدن و کم کردن از حق کسی و طاق کردن و بفتحتین زه کمان
و تار ساز و اوتار جمع و بالفتح و کسر تا کم کننده حق کسی وتر بالکسر ستر زه و همچنین وثار بالفتح و بفتحتین آبگین

در رحم که ناقه اورا بستن نشود و بسیار گشنی کردن گشن وجور بالفتح داروی که در دهان بریزند وجر بفتحتین ترسیدن و بکسر جیم ترسنده وجار بالفتح و الکسر غار کفتار وحر بالفتح کینه وبفتحتین کرکی است سرخ در زمین چسپنده و کینه داشتن وذر بالفتح گذاشتن و ترک کردن واذر ترک کننده وزر بالفتح پناه و کوه و بالکسر گرانی و گناه و پشتارهٔ جامه و سلاح اوزار جمع و برداشتن بار بزه و غلبه کردن وزیر معروف و آنکه در بار برداشتن با کسی شریک باشد وشر بالفتح روشن و نیک کردن دندان و بریدن چوب به اره وصر بالکسر عهد و قباله و عهدنامه وضر بفتحتین حرکت چربی و بوی ناخوش و حرکت ناک شدن وطر بفتحتین حاجت وعر بالفتح دشوار و اندکی از احسان و سختی گرما و کینه و خشم وغر بفتحتین پر شدن سینه از خشم و کینه وغر الجیش بانگ لشکر وفر مال بسیار و تمام و بسیار کردن وفور تمام شدن وقر بالفتح گرانی گوش و گران شدن گران کردن گوش را و شگافتن استخوان و بالکسر بار خر و استر چنانکه وسق بار شتر وقار بالفتح آهستگی و آهستگی کردن وقور بالفتح آهسته وقیر مغاک در کوه مرادف وقیره وکر بالفتح آشیانهٔ مرغ وکور جمع به آشیانه درآمدن و دویدن اشتر و اسپ و پر کردن مشک واکر مرغی که در آشیانه باشد

باب الواو مع الزاء

وجز بالفتح کوتاه کردن سخن وجیز و موجز سخن کوتاه وخز بالفتح و بجای معجمه چیز اندک و نیزه و خنجر زدن و سوزن زدن و آمیختن وزواز مرد سبک کم عقل وز بالفتح و تشدید زبط آبی مخفف اوز وشز بفتحتین جای بلند و سختی اوشاز جمع وغز بالفتح اشارت کردن و پیش رفتن وفز بالفتح و بفتحتین شتاب و سفر و جای بلند وکز بالفتح بمشت زدن و سوختن و نیزه زدن و دفع کردن وهز بالفتح بهمه دست زدن و سخت زدن

باب الواو مع السین

وجس بالفتح آواز نرم کردن و کوفتن و در دل ماندن چیزی و آواز نرم واجس بدل نماینده ودس بالفتح اول گیاه که روید و پوشیده شدن بر کسی و پوشانیدن و رفتن ورس بالفتح گیاهی است زرد فام مانند اسپرک و ریس جامهٔ رنگین بورس وسواس بالفتح اندیشهٔ بد که در دل خطور کند و آواز نرم سگ صیاد و آواز پیرایه و پر آواز نرم و نام دیو و بالکسر اندیشهٔ بد در دل افگندن وطیس تنور آهنی وحمی الوطیس سخت گرم شدن یعنی سخت شدن جنگ که آن زار وطس بالفتح بموزه زدن و سخت زدن سنگ به سم خرد را و شکستن وقس بالفتح پوست بازکردن از جراحت بریش و گرفتن جرب و زن فاحشه و جرب

وکس بالفتح کم شدن و کم کردن و بفتحتین کمی ولاس بالفتح و تشدید لام گرگ ومس بالفتح کوفتن
سپردن و سخن چینی کردن و سخن چینی درانداختن ویس بالفتح واے واین کلمه در محل استحقار گویند

باب الواو مع الشین

وتش بالفتح تباهی و نقطهٔ اندک و زبون از هر چیز وحش بالفتح جانور دشتی وحشی واحد وخشک
وخالی و گرسنه وخش مرد زبون و فرومایه ورش بالضم گرفتن و طعام خوردن و ناخوانده بطعام
حاضر شدن وارش خورنده و ناخوانده بطعام آینده ورش بالفتح نام ایست از رواة قراء
وسواس بالفتح سبک وفش بالفتح نام مردے و جنبیدن

باب الواو مع الصاد

وبیص درخشیدن وص بالفتح سخن انداختن وصوص بالضم سوراخ کردن پرده بمقدار
چشم که از وے بنگرند وصواص بالفتح روی بند خرد و سنگهای میان زمین وصا وص جمع
وقص بالفتح گردن شکستن و بفتحتین کوتاهی گردن و کوتاه شدن آن و آتش و هیمهٔ خرد که بآن
آتش افروزند و بین دو فریضهٔ نصاب زکوة که زکوة بران واجب نشود وقیص آنکه گردنش شکسته
باشد وهص بالفتح شکستن و سخت پامال کردن و سخت انداختن

باب الواو مع الضاد

وحض بالفتح جستن و نیزه زدن وخیض نیزه زده شده وفض بالفتح شتافتن وفاض بالکسر سنگ دانها
چرمین که برای تیر سازند جمع وفضه وفضة ومض ومیض و ومضان درخشیدن برق بے آنکه پراگنده شود در ابر

باب الواو مع الطاء

ولوط بالضم ضعیف رای شدن و همچنین وبط بالفتح و بفتحتین وابط ضعیف بددل وثط بالفتح بازداشتن
وخط بالفتح پیدا شدن سفیدی موی و سخت نیزه زدن چنانکه گذارا شود و بشتاب رفتن وراط بالکسر
بدر کردن گوسپند از میان گوسپندان وسط بالفتح میان چیزے و بفتحتین میانه رفتن و میانه و
راست و برگزیده و بزرگوار وسیط میانه و بزرگوار و آنکه در نسب میانه و در محل رفیع باشد وسوط
بالضم میانه رفتن و بالفتح نوع خانه ایست که از موی و پشم سازند و شتر ماده که بسیار شیر دهد چنانکه یکبار
ظرف پر شود واسط نام شهریست معروف و واسطة الکور پیش پالان شتر وسائط میانجی ها جمع واسطه
وطواط پرستوک که آنرا اخطاف گویند و مرد ضعیف و شپره را نیز گفته اند و لقب شاعریست معروف
وقط بالفتح آبگیر و مغاک در زمین سخت یا کوه که دران آب گرد آید و همچنین وقیط و وقاط جمع

و انداختن و رفتن خرد بس بر باکیان و یوم الوقیط روز جنگ میان بنی تمیم و بکر بن وائل و هبط
بالفتح زمین نشیب و نام موضعی است که عمرو بن عاص را بود

باب الواو مع الظاء

و شظ بالفتح شکستن استخوان و میخ چوب پاره در بن دستهٔ تیر و تیشه کردن تا استوار شود و شیظ
جماعهٔ آدمیان که متفرق باشند و شائظ چیزهای زائد که بکار نیاید و وعظ پند دادن و واعظ
پند دهنده و وعاظ جمع و کظ بالفتح دفع کردن و آراستن و واکظ دفع کننده

باب الواو مع العین

وجع بفتحتین دردمندی و رنجوری و اوجاع جمع و رنجور و دردمند شدن و جیع دردناک و داع
بالفتح پدرود و دیع و وداع تن آسان و ترک کننده و ودائع امانتها جمع ودیعه و ودع بفتحتین
مهرهٔ سپید که از دریا بیرون آرند و قلندران می نوازند و بعضی گفته از جنس صدف است و در آن
کرم میباشد و ورع بالضم و الفتح بددل شدن و حقیر و کوچک شدن و بالفتح پرهیزگار شدن و بفتحتین
پرهیزگار شدن و پرهیزگاری و ترسنده و بالفتح داو و کسر را پرهیزگار و ترسنده و بددل و کوچک
ضعیف و وروع بالضم بددل شدن و حقیر و کوچک شدن و وزع بالفتح باز داشتن و اول آخر
لشکر را فراهم آوردن و وازع باز دارنده و سگ و مهتر و سالار لشکر که صف را بترتیب دارد و سلطان
و حاکم و وزوع بالضم برانگیختن کسی را بر چیزی و وسع بالضم فراخی و توانگری و دسترس و توانائی
مرادف وسعت و بفتحتین اسب فراخ گام و همچنین وساع بالفتح و وسیع فراخ و نام آبی است و واسع
فراخ و احاطه کننده و دریابندهٔ چیزی و نامی است از نامهای حق تعالی و وشع بالفتح ببالا بر آمدن
و وشوع بالفتح داروی که در دهان یا در بینی کنند و وشع درخت خشک که افتاده باشد و شاخ ریزه ها و
گیاه و بافته از ریشهٔ درخت خرما و جز آن که بر بام خانه افگنند تا گل بر سر آن ریزند و پرچین از درخت
و چوب که برگرد باغ کرده شود و وشائع جمع وشیعه و آن غلولهٔ ریسمان و لقمهٔ طعام باشد و وصع
بفتحتین مرغی است خرد برابر گنجشک و بعضی گفته اند گنجشک و وضع بالفتح نهادن چیزی در جائی
و زائیدن و امانت نزد کسی گذاشتن و بشتاب رفتن و مقنعه انداختن از سر و همچنین موضع و موضوع
و از مرتبهٔ خود افگندن چیزی را و بالضم در آخر طهر آبستن شدن زن و بچه که در آخر طهر سرشته شود
خرمای تر که خشک ناشده در ظرف گذارند و فرومایه و ناکس و امانت و واضع نهنده چیزی و زن بی مقنعه
و وضائع مارها و درختها و شوره گیاهها جمع وضیعه و وعوع بالفتح روباه و مرد زیرک و وعواع آواز و غوغا

و گروه مردم و مرد زشت آواز و بزکوهی و وقوع بالضم افتادن و فرود آمدن مرغ و وقع بالفتح جای بلند و سر کوه و سختی گرما و جنگ در اند. اختن و سخن از هر جنس در انداختن و تیز کردن مردم را بسخن و کارد و شمشیر را به فسان و جلش زدن بر چیزے و بفتحتین سنگ قطعه یکی و سوده شدن پاے و تنگ شدن سم ستور از سنگ و از زمین درشت و دردناک شدن پای از برهنه پائی و وقیع سمے که تنگ و سوده شده باشد از سنگ از زمین سخت و کارد و شمشیر تیز کرده به سنگ و سوهان و واقع افتاده و مرغ فرود آینده از هوا و فعل متعدی خلاف لازم و نسر واقع ستاره ایست برابر نسر طائر و وقاع بالکسر کار زار کردن و جماع و بالفتح و تشدید قاف عیب کننده مردم و وقائع کار زارها و بدگوئیها پس مردم و آبگیرها که آب باران دران جمع شود جمع وقیعه و کع بالفتح گزیدن مار و کژدم و بدست زدن پستان گوسپند را در وقت دوشیدن تا شیر بیرون آید و سر زدن بچه پستان را بوقت مکیدن و بفتحتین انگشت ابهام بر سبابه افتادن و برهم گر افتادن انگشتان و سخت شدن و کیع سخت و محکم و نام مردے دانشمند معروف و مشکی که ازان آب بیرون تراود و دوابی که خوبی نکند و بعضی بمعنی استاد نیز گفته و ولوع بالفتح حریص شدن بچیزی و حریص و لع بالضم و روغ و بالفتح دروغ گفتن و باز داشتن و بفتحتین حریص شدن و لیع غنچه ناشگفته خرما و جز آن که آنرا طلع گویند و والع دروغگو

باب الواو مع الغین

و بغ بفتحتین هلاک شدن و گنهگار شدن و گناه و مردم کم عقل و تغ بالفتح ناقه را و شیغه ساختن و آن رکوی است که در اندام ناقه کنند تا بر بچه غیر مهر آرد و بچه خود پندارد و شیر دهد و آنرا درجه نیز گویند و زغ بفتحتین آفتاب پرست و شغ بالفتح چیزی اندک و لوغ بالضم آب خوردن سگ و جز آن همچنین و لغ بفتحتین

باب الواو مع الفاء

وجف بفتحتین و وجیف طپیدن و نوعے از رفتار شتر و جنبان و لرزان شدن چیزے و واجف طپنده و لرزنده و وجف بالفتح و بفتحتین گیاه انبوه و موے بسیار و نیکو و مال بسیار و وحف گیاه سبز بسیار و نام موضعی ست و حاف سنگهاے سیاه جمع وحفه و خف بالفتح در آب زدن گل خطمی تا لعاب ازان بیرون آید و خیف خطمی بدست مالیدن و دف بالفتح چکیدن خون و آب و روان شدن آن و ولیف بشتاب رفتن و خرامان رفتن و رف و وریف فراخ افتادن سایه و بالیدن و سبز و سیراب شدن گیاه و وارف فراخ و سبز و تازه و زلیف شتافتن در رفتن و صف بیان کردن و صیف خدمتگار و کنیز و وصاف به تشدید صاد بسیار صفت کننده و وطف بفتحتین دراز ابرو و دراز مژه شدن و بسیار شدن موے آن و خوش عیش شدن

و کوتاه شدن موی گوش شتر و موی مژه او وظف بالفتح کوتاه کردن پای بند شتر و پیروی کردن
وظیف باریکی ساق و ذراع شتر و اسپ و جز آن که در زیر رسغ است وظائف روزمره ها از طعام
و خدمت و کار و ذکر و مانند آن جمع وظیفه وغف بالفتح و غین معجمه ضعف بصر و چیزی که بر شکم بز زنند
تا گشنی نکند وقف بالفتح دستیانه از عاج و ایستادن و وا داشتن و مطلع شدن بر چیزی و وقف
کردن چیزی بر فقرا و توقف دانستن و ایستادن و ایستاده کردن و وا نوشتن و اقف ایستاده و
داننده چیزی و گروهی از انصار وکف بالفتح چکیدن باران از سقف خانه و چکیدن آب از چیزی و نطعی که
بر سر آن می نشینند و بفتحتین گنهگار شدن و عیبناک شدن و گناه و عیب و کرانه کوه و کاف
بالکسر پالان خر و اسپ و جز آن و کوف بالفتح شتر ماده بسیار شیر وکیف پیاپی چکیدن باران از
سقف و چکیدن آب از چیزی ولاف بالکسر الفت کردن و نوعی از دویدن و باهم آمدن قومی
و پیاپی آمدن وهف و وهیف بالیدن و سبز شدن گیاه و برگ بر آوردن آن

باب الواو مع القاف

وبوق بالضم هلاک شدن و همچنین وبق بفتحتین ولوق بالضم اعتماد و استواری وثاق بالفتح
والکسر بند وثیق استوار ودق بالفتح باریدن و باران و نزدیک شدن و آرام یافتن بچیزی
و گشن خواستن مادیان و بدین معنی است وداق بالکسر و ذات دودقین بفتحتین بلائی که دو روی
دارد گویا از هر دو جانب می آید ودوق و ودیق مادیان گشن خواه وادق تیز رو ورق
بالفتح برگ از درخت جنبیدن و برگ بر آوردن درخت و بالضم سالها که باران در آن نباشد اورق
جمع و بالکسر و الفتح و فتح واو و کسر را درم و سیم مسکوک جمع و مفرد آمده و بفتحتین برگ درخت و کاغذ
بریده و نوجوانان و مال و دینار و گوسپند و شتر و جز آن و پاره خون که گرد شده بر زمین
افتاده باشد وراق بالفتح سبزی زمین از گیاه و زمین سبز پر گیاه و بالفتح و تشدید را کاغذ
برنده و ورق کننده و مرد بسیار سیم و نویسنده وسق بالفتح گرد کردن و راندن و بار کردن و بار برداشتن
و بار گرفتن و آبستن شدن شتر ماده و بفتحتین بار شتر و مقدار شصت صاع واسق شتر ماده آبستن
وساق بالفتح جمع وشق بفتحتین قدید کردن گوشت و جانوریست که از پوست آن پوستین سازند و آن
پوستین را نیز گویند وشیق گوشت قدید کرده واشق بکسر شین نام سگی و نام مردیست وعاق
بالضم آواز شکم ستور در وقت رفتن و آواز غلاف قضیب چارپا در وقت بر آوردن قضیب و همچنین وعیق
و وعق بالفتح و کسر عین بدخو وفاق بالکسر سازگاری کردن وفق بالفتح موافق آمدن و سازگار شدن و سازگار

ولبن شوریده وقواق بدو دل ونام درختی است وبعضی گفته اند نام جانی است ولق بالفتح شتافتن
وهمیشه رفتن ودروغ گفتن وزدن شمشیر ونیزه وجز آن ونوعی از رفتار ناقه ومق بالفتح دوست داشتن
وامق دوست دارنده ونام مردیست که عاشق عذرا بود ومق بالفتح وفتحتین کمند

باب الواو مع الکاف

ودک بفتحتین مردم وچربی گوشت وفربهی ماکیان وراک بالکسر مانند بالش چیزی که در پیش پالان کشتر
بندند وروک بالضم بر پهلو خفتن وبر سرین نشستن ورک بالفتح وکسر را سرین ویک طرف ران وسکون را نیز
آمده ورک بضمتین جمع وسک بالفتح والضم شتافتن وشتاب وشاک بالکسر بایاء مگر شتاب کردن و
نیک شتابیدن وتیز روی وچستی وعاک بالفتح تیزی تب وضعیف کردن کسی را وکواک بالفتح بدو دل ترسنده
ویحک کلمهٔ ترحم با کاف خطاب یعنی ترحم است مر ترا و یا لک یعنی وا ای ترا و ویک بحذف لام نیز آمده

باب الواو مع اللام

وال بالفتح وسکون همزه ووول بالضم پناه وپناه بردن وبل بالفتح باران بزرگ قطره بارنده
وسخت دشوار شدن وگران وناگوار شدن وبال بالفتح ناگوار ودشوار شدن وابل قبیله ایست
وباران بزرگ قطره ووبیل دشوار وناگوار وپشتهٔ هیزم وعطای بزرگ وثل بفتحتین رسن از لیف خرما
وثیل لیف خرما ونام مردیست وبمعنی عصا هم آمده وجل بفتحتین ترسیدن وبه کسر جیم ترسنده وحل
بفتحتین گل ولای ودر گل ولای افتادن وذائل آیینها وتارهای نقره جمع وذیلة ورل بفتحتین جانوریست
مشابه بسوسمار وسقنقور ووسیل ووسائل جمع وسیله ومعنی آن گذشت وشل بفتحتین بپای آب اندک
ونام کوهی است به تهامه وچکیدن آب وآب چکان شدن خانه وجز آن وشول بالضم سستی
اندک وکمی فائده وبهره وبالفتح ناقه که از پستانها و شیر چکید از بسیاری شیر واشل آب چکاننده
وچکنده وصل پیوند وپیوستن ضد هجر وپیوند کردن ومثل وما نند ووصول رسیدن واصل بچیزی
پیوسته وپیوند کننده ونام مردیست وصائل جامهای مخطط یمانی ووصال بالکسر بکسی پیوستن و
کاری پیوسته کردن وعل بالفتح پناه وچاره وبکسر عین مرد قوی وبز کوهی ووعول واوعال جمع
ووعول بالضم بر درخت رفتن وپنهان شدن وغل بالفتح در مجلس شراب ناخوانده آمدن وشرابی که
واغل خورد دم وفرومایه وآن که بجز خوردنی خدمت کند وچاره وبکسر غین بدغذا و اغل آنکه ناخوانده
بمجلس شراب آید وقل بالفتح درخت مقل وبرآمدن بر کوه وهمچنین وقول وبکسر قاف وضم آن اسپی که در کوه
وسنگلاخ سبک رود وهر چیز که بر قلهٔ کوه بر آید وکل بالفتح کار بکسی گذاشتن وهمچنین وکول بالضم وبفتحتین

مرد عاجز که از عاجزی خود را بمردم واگذارد وکال بالفتح والکسر کاهلی کردن در رفتن وکیل آنکه
باو کاری گذاشته شود وهل بالفتح دل کسی بجائی رفتن که مراد او نباشد و بدل آوردن چیزی بی قصد
وبفتحتین ترسیدن وغلط وسهو کردن ویل بالفتح وای وسختی و عذاب و نام وادی است در دوزخ

باب الواو مع المیم

وآم بالکسر و مد همزه بر وزن کتاب موافقت کردن و مباهات کردن وثم بالفتح کوفتن و شکستن و فراهم
آوردن و دویدن وثیم آگنده گوشت وجوم بالضم خاموش شدن از اندوه و خشم و سخت گرم شدن و سخت غمگین
شدن وحیم سخت گرم و بجای مهمله نیز آمده وجم بفتحتین نشانها و بناها در راهها و صحراها وجه واحد وحام
بالکسر نام جانوریست که دشوار آبستن شود و آنچه آرزو کند زن آبستن برای خوردنی وحم بفتحتین آرزو کردن آبستن چیزی را
از طعام و همچنین وحام بالفتح وخم بالفتح قصد کردن وخم بالفتح و کسر خا گران و دشوار و بدگوار و ناسازگار شدن و همچنین
وخیم و وخام بالکسر جمع وخام بالفتح ناگوار شدن و دشوار و ناسازگار شدن و همچنین وخوم وذم بالفتح دوالهای
اطراف دلو و بریده شدن دوالهای آن و گوشهای خشل تانیث در رحم ناقه که از ولادت او را
باز دارد وذام بالکسر شکنبه و رودها جمع وذمه بالفتح وذائم هدیهای چند را که برای بیت الله فرستند جمع
وذیمه ورم بفتحتین آماس اورام جمع و آماسیدن وورم انفه یعنی برباد شد بینی او و غضب کرد وزم بالفتح
بر روی در افتادن در خوردن وزیم گوشت خشک سوسمار و ملخ و جز آن و تره و سبزی دسته کرده و
مرد بسیار گوشت وسم بالفتح نشان کردن و داغ کردن و نشان وسام بالفتح نیکوروی و خوبصورت شدن
و همچنین وسامه وسیم نکوروی وسم بالفتح نقش و نگار وسام جمع و نام شهریست در یمامه و نقش کندن
بر دست و جز آن بسوزن وصم بالفتح عار و عیب و شکاف وضم بالفتح گوشت بر تخته نهادن و جز آن و
بفتحتین تخته و بوریا و جز آن که بر آن گوشت نهند وغم بالفتح کینه و حرص اوغام جمع و کینه ور شدن و خبر غیر
محقق دادن کسی را وقم بالفتح کشیدن عنان و باز داشتن کسی را از حاجت و باز گردانیدن و غمگین
کردن و خوار گردانیدن و زدن و قهر کردن و پامال کردن زمین و خوردن گیاه آن وکم بالفتح غمگین
شدن و غمگین کردن و پامال کردن زمین و گیاه آن خوردن وهیم بخیال گذشتن و بخیال کردن آن وهم
بالفتح رفیق دل بسوی چیزی بی قصد آن و گمان بردن و بفتحتین غلط کردن در حساب و جز آن و کینه ور شدن

باب الواو مع النون

وتین رگیست در دل که چون بریده شود صاحبش بمیرد وتن بالفتح برگ دل زدن وتون بالضم دائم شدن
واتن دائم و ثابت و ثنای مثلثه نیز آمده و آب روان و دائم وثن بفتحتین بت اوثان جمع وجدان

بالکسر دانستن و خشم کردن و جن بالفتح کوفتن گاذر جامه را وجین کرانهٔ وادی و زمین درشت و هموار
و فراز و نشیب که در دامن کوه باشد وحدان بالضم جمع واحد ودان ووداان بالکسر تر کردن و بچهٔ لاغر
زادن و در کار عروسی استادگی کردن وزن بالفتح سنجیدن و سنجیده دادن و آرمیده شدن و گوشهٔ کوه و سنجیدگی
و وزن محضار دو ستاره ایست که نزدیک سهیل برآیند وزان بالکسر سنجیدگی و هموزن آمدن و بالفتح و تشدید زا
وزن کننده وسن بفتحتین خواب یا مقدمهٔ خواب و بیهوش شدن از بوی زشت آب چاه و جز آن
وسنان بالفتح خواب کننده و آنکه در ابتدای خواب باشد وضن بالفتح نوار و جز آن بافتن
و چیزی را مرصع کردن وضین نوار تنگ که بآن هودج را بر شتر بندند وطن بفتحتین جای
بودن و اقامت کردن مردم اوطان جمع وکن بالفتح نشستن آدمی و بر سر خایه نشستن مرغ و آشیانهٔ
مرغ و بالضم فرود آمد نگاهها و آشیانها جمع وکنه است ولهان بفتحتین حیران شدن و بیهوش
شدن ولدان بالکسر کودکان و بندگان جمع ولید دست وهن بالفتح سستی و سست شدن
و سست کردن و شتر انبوه و شتر سطبر و پارهٔ از شب و نزدیک نیم شب

باب الواو مع الهاء

وبه بفتحتین دریافتن و کبر و باک داشتن وجه بالفتح روی و اول روز و طور و طریقه و برابر وجوه جمع
وجاه بالکسر و الضم برابر وجیه خوبروی و روی شناس و خداوند جاه و بزرگی و فرزندی که
در حین ولادت سر او پیشتر بدر آید و نام اسپی است وره بفتحتین کم عقل شدن و حیران شدن از
ترس واتمه ترسا که همیشه مقیم و خادم کلیسا باشد وقه بالفتح فرمان بردن وله بفتحتین بی خرد و حیران
شدن واله سرگشته و شیفته و بیخود و خترماده که بر بچهٔ خود بغایت عاشق و شیفته باشد ویه
بالفتح کلمهٔ استلذاذ است و کلمهٔ تحریص باستلذاذ و معنی آن بفارسی چه خوش

باب الواو مع الیاء

وای بالفتح و سکون همزه وعده کردن و واجب کردن وی بفتحتین خر کره و اسپ و جز آن وثنی بت پرست
وحی در دل انداختن چیزی و پیغام فرستادن حق تعالی بکسی و نوشتن و پنهان سخن گفتن و اشارت کردن
و پیغام خدا و کتاب و سخن پوشیده و بکسر حا و تشدید یا زود و چست و نزدیک وحشی جانور صحرائی رمنده
و جانب چپ و جانب بیرون پشت کمان و جانب چپ مرکب که از آن طرف برو سوار شوند وخی بالفتح قصد
کردن و توجه بجائی نمودن و راه وادی جای کشاده میان کوهستان و بلها دشتها که سیلاب از آن روان شود
و بفارسی رود خانه گویند ودی بالفتح خون بها دادن و فرو هشتن چارپا قضیب خود را تا بول کند یا گشنی

کند و بیرون آمدن ودی از ذکر و ہلاک شدن آبی که از قضیب بیرون آید بعد از بول و به معنی بکسر دال و تشدید یا ہم آمده و نیز بکسر دال و تشدید یا درخت خرد خرما جمع و مفرد آمده وری بالفتح بیرون آمدن آتش از آتش زنه و خوردن ریم و چرک اندرون آدمی را و آگنده شدن مغز در استخوان و فربه شدن وسمی باران اولین بہار وشی بالفتح رنگ کردن جامه و جامۂ رنگین و اشی دروغ گوی و سخن چین و شاة جمع وصی بالفتح پیوستن و به تشدید یا آنکه باو چیزے وصیت کرده شود وعی بالفتح یاد گرفتن و نگهداشتن و جمع شدن ریم در جراحت و بسته شدن استخوان شکسته واعی نگاهدارنده و یاددارنده وفی بالفتح تام شدن و بسیار شدن وافی تمام و بسیار واقی نگاهدارنده و پرہیزکننده و ترسنده و زینے که نشست اسپ را جراحت نکند و نام مرغی است که آنرا صرد نیز گویند ولی بالفتح نزدیک شدن و دوم بار باران آمدن و به تشدید یا باران دوم بعد از وسمی و دوست دارنده و دوست و یاور و نزدیک و متکفل کار کسے والی حاکم و نزدیک ونی بالفتح سست شدن و کند شدن و مانده شدن وہی سست شدن و دریده شدن و شگافته شدن مشک و جز آن

باب الہاء مع الالف

ہا بے ہمزه حرف تنبیه است و به معنی بگیر نیز آمده و بہمزه نام حرف معروف از حروف تہجی ہاء بکسر ہمزه یعنی بجنبش و بده ہولاء یعنی آن جماعه ہباء بالفتح غبار و گرد که اندر روزن پیدا میشود در شعاع آفتاب ہجاء بالکسر نکوہیدن کسی را و ہجی کردن حروف تہجی را و بد صحبت شمردن زن شوہر را ہداء بالکسر زن را بخانه شوہر فرستادن و بخانه آوردن ہدی بالضم راه راست یافتن و راه راست ہدایا چیزہا که به تحفه برند جمع ہدیه ہردی و ہرداء بالکسر زرد چوبه ہزء بالضم سخریه و استہزاء کردن ہلا بالفتح لفظے است که برای راندن اسپ گویند و حرف تنبیه است و به تشدید لام حرف تحضیض است یعنی چرا نه ہناء بالکسر و مد ہمزه قطران و مالیدن آن بر شتر و گوار شدن ہنی بالفتح عطا دادن و گوارا شدن طعام و بالکسر عطا ہنیئی بر وزن قریب گوارنده و آنچه بی مشقت حاصل شود ہند باء بالکسر و فتح دال و کسر آن و باء موحده بہمزه و غیر ہمزه کاسنی ہوا آرزو کردن و دوست داشتن و بی فرزند شدن مادر و خاکی و عنصری از عناصر اربعه که زیر کرهٔ نار است و آنچه از روی خواہش نفس باشد ہیجاء بالفتح ہمزه و غیر ہمزه کارزار ہیولی بالفتح طینت و مادهٔ عالم که قابل صور و اشکال است و در اصل به معنی پنبه است تشبیه داده اند مادهٔ عالم را بدان و تشدید یا نیز آمده

باب الہاء مع الباء

ہب بالفتح و تخفیف یا به معنی بجنبش و پندار و سلمنا و بالفتح و تشدید با بیدار شدن و روان شدن نیزه و شمشیر

در مضروب هبوب بالضم وزیدن باد و همچنین هبت و آمدن و ایستادن بکاری و بالفتح باد گرد انگیزنده
هباب بالفتح نبشاط رفتن شتر هدب بالفتح دوشیدن و میوه چیدن و بالضم و بضمتین موی مژگان و سلسل
چادر اهداب جمع و بفتحتین برگی که پهنا ندارد چون برگ سرو و گز و جز آن هداب بالفتح ریشه و برزهٔ جامه
و برگی که پهنا ندارد هذب بفتحتین صفا و پاکی هرب بفتحتین گریختن و گویند ماله هارب و لا قارب
نیست او را کسی که از وی بگریزد و نیست او را کسی که با او نزدیکی جوید یعنی هیچ نیست و اصلا اعتبار ندارد هضب
بالفتح شروع کردن در سخن و حدیث کردن با آواز بلند و باراندن باران و زمین پشته و بارانهای بزرگ
قطره هضبه واحد و همچنین هضاب بالکسر های و فتح ضاد و تشدید با اسپ بسیار خوی کننده هلاب
روز باد و باران هلب بضم موی درشت و موی دم اسپ و موی خوک گنده و سطبر بالفتح سختی روزگار هنب
بالکسر نام مخنثی که رسول صلعم او را از مدینه اخراج کرد و بفتحتین نادانی و نادان شدن هندب بالکسر
کاسنی که آنرا هندبا نیز گویند هوب بالفتح دوری و دور شدن و مرد احمق پر گوی و فروغ آتش و
درخشیدن و برانگیخته شدن تر بر ماده هیوب بالفتح بد دل و ترسنده و همچنین هیاب به تشدید یا

باب الهاء مع التاء

هات بکسر تا اسم فعل است بمعنی امر یعنی به بخش و بیار هالة دائرهٔ گرداگرد ماه که آنرا خرمن ماه گویند هامة
سر و پیشانی و مهتر و مرغ شب پر که آنرا بوم گویند و تن مرده و به تشدید میم چارپا و جنبندهٔ زمین هامدة خشک شده
و فرو مرده و زمین بی گیاه کقوله تعالی "و تری الارض هامدة" هاجرة نیمه روز که در غایت گرمی باشد هاویة جهنم
و عنی آن گذشت هبة بکسر ها و فتح با بخشیدن و بالفتح و تشدید با روان شدن شمشیر و نیزه و در مضروب ساعت و بعضی
از زمان و بکسر و فتح بای مشدد پارهٔ جامه هبیت بالفتح زدن و بی عقل شدن و بد دل شدن و سست رای گردانیدن
هبوة گرد و غبار هبوات جمع هباة نام موضعی است هبقعة بر سر پا نشسته نشستن هبات بفتح ها و تشدید تا
مرد بسیار گو و چست هت بالفتح و تشدید تا نیک سخن گفتن و بسیار گفتن و دریده شدن جامه و ریزانیدن و شکستن هجرة
بالکسر گذاشتن و جدا شدن هجعة بالفتح خفتن و بالضم و فتح جیم احمق غافل هجمعة بالفتح رمهٔ شتر و سختی سرمای مستان
الحجیة است هدایة راه نمودن و راه راست گرفتن هدرة بفتحتین فرو افتاده و باطل شده و بالضم و فتح
دال فرو افتاده و ناچیز شده هدنة بالضم آشتی و آرمیدگی هدیة بالکسر کار و حب و سیرت و بالفتح و فتح ها و تشدید یا
آنچه از روی محبت برای دوستان به تحفه فرستند و تخفیف یا نیز آمده و شتر و چارپا که برای کعبه معظمه
برند تا قربان کنند هداة بالضم راه نمایان جمع هادی هرت بالفتح دریده شدن و نیک پختن گوشت و بکسی طعن کردن
و بفتحتین فراخ شدن دهن و دهن فراخ هراقة ریختن آب مثل آن هرة بکسر ها و فتح را جای دخاکستر

وبه تشدید راگرد به هریسه کوفته شده وطعام معروف هرابذة مجوسان که در خدمت آتش میباشند وآتش
برافروزند جمع هربذ هزة بالکسر وتشدید زا جنبیدن سلطان وآواز وغوغای ایشان ونشاط کردن وآواز
کردن جوش دیگ وجنبش سواران وآواز وغوغای ایشان وخرمی وآواز جوش دیگ هزملة نوعی از راه رفتن
هزهزة جنبانیدن هزمة دسته وجای که سینه ومغاکی که در سیب افتد چون فشرده شود هزیمة چاه
وشکست لشکر ولشکر را شکست دادن هسهسة آواز کردن زره وزیور وغیر آن وآواز کردن حرکت آدمی
در شب هشاشة کشاده روی شدن وشاد شدن وخوش طبع شدن وسبک شدن ونرم شدن ناجسپیده
شدن وپرشیر شدن شتر وگوسپند هشیلة چارپائی که بی رخصت صاحب گرفته شود وهرجا که یابند برده شود
وباز بصاحب رد کرده شود هضبة بارانیدن هفات وهفت افتادن وفرومایه شدن واحمق شدن
وپراگنده شدن هفهفة بفتح هر دو ها وسکون فای اول باریک میان کردن هفوة بالفتح خطا کردن وخطا
هفوات جمع هقعة بفتحتین دائره پیش سینه اسپ وپیش عرب آن مکروه است ویکی از منازل قمر وآن
سه ستاره است در جوزا نزدیک بیکدیگر وبالضم وفتح قاف مردی که بسیار خسپد وبسیار تکیه کند هلکة بفتحتین
نیست شدن ونیست شدگان هلاکة نیست شدن همهمة بانگ کردن با گرفتگی گلو ونالیدن
وبانگ کردن شیر درنده همدة علت سکته که آدمی را عارض شود همة بالکسر وتشدید میم قصد وآهنگ وزن پیر
همجة بفتحتین گوسپند ماده لاغر ومگس خردی است مانند پشه که بر روی گوسپند وخر وجز آن نشیند همزة
بالفتح الفی که متحرک باشد وبفتحتین وسواس شیطانی ومانند دیوانگی چیزی که انسان را میرسد از وسوسهٔ
شیطان هنیدة بضم ها وفتح نون صد شتر ومانند آن یا مقدار صد عدد یا صد درم از چیزی هنعة بفتحتین داغ
پس گردن شتر ویکی از منازل ماه وآن پنج ستاره است بر کتف جوزا از سوی چپ هندسة بالفتح اندازه کردن
ودر اصل هنداره بوده زیرا که از هنداز بالکسر که معرب اندازه است ماخوذ است وچون در کلام عرب دال از زای قبل
جمع نمیشود بسین بدل کردند هوشة وهیشة فتنه کردن وجنبیدن وبرانگیختن هوة بالضم وتشدید واو
نشیب ژرف وکنده زمین هیأة صورت وساخته شدن وتهیه ازین جا مشتق است هیئت بالکسر
توبه کردن ویهودی شدن هیبة ترسیدن وبزرگ داشتن هیللة لا اله الا الله گفتن هینمة آواز وآواز نهانی
کردن وسخن گفتن چنانچه کسی نشنود ودر نیابد هیمنة گواه شدن ومهربانی کردن ومهیمن ازینجا مشتق است
هیت بالکسر شهریست بعراق عرب وبالفتح نام مخنثی است که حضرت صلعم اورا از مدینه اخراج نمود وبفتح تا اسم
فعل است بمعنی هلم یعنی بیا هیهات اسم فعل است بمعنی بعد یعنی دور شد هیصنة نوعی است از شکر زدن هیا [illegible]

باب الهاء مع الثاء

هلاث بالضم نرم شدن و سست شدن عضو آدمی هاث بالضم گروه هلبوث بالکسر و فتح با احمق
هیث بالفتح جنبیدن و اندک چیزی دادن

باب الهاء مع الجیم

هج بالفتح آماس شدن پستان شتر و زدن بعصا و جز آن و فرو رفتن چشم هجهج بفتح هر دو ها لفظیست که برای راندن گوسپند گویند هجیج وادی مغاک و عمق و زبانهٔ آتش و برافروختن آن هرج بالفتح آشوب و فتنه و کشش و بسیار گفتن و در آمیختن و غلط کردن خبر و بسیار رفتن اسپ و بسیار مجامعت کردن و بفتحتین سرگشتگی شتر از سختی سرما و از قطران که بران مالیده باشند هزج بفتحتین آواز رعد و آواز خوش و نوعی از سرود و ترانه و نام بحری از عروض همیج بالفتح بیک دفعه آب خوردن شتر چندانکه تشنگی بشکند و بفتحتین مگس های ریزه و گوسپند لاغر و مردم فرومایه و نادان واحد همجه هوج بالضم بادها سخت جمع هوجار بالفتح و بفتحتین درازی و شتاب و نادانی و شتاب کردن و نادان و دراز شدن هوجج بارگیر و کجاوه که زنان دران سوار شوند هیج بالفتح غبار و برانگیخته شدن و برانگیختن و همچنین هیجان بفتحتین هباج بالکسر خشک کردن گیاه و زرد شدن آن و کارزار کردن و یوم الهیاج روز کشش هلنج شتر نر که آرزوی جماع داشته باشد و غضب

باب الهاء مع الدال

هبد شکستن حنظل و پختن و چیدن آن و همچنین تهبد و اهتبا و حنظل یا دانهٔ آن و همچنین هبید و در نهایه گفته که هبید حنظلی که چیده شود و شکسته و پخته شود در قحط برای خوردن و این درست ترست چه فعیل بمعنی مفعول است و همچنین هبد مصدر است بمعنی مفعول هوا بد زمانیکه حنظل برچینند در قحط سال برای خوردن چنانکه رسم عرب بوده در قحط هبود بالفتح و تشدید با نام جائیست در بلاد بنی نمیر هجود بالضم شب خفتن و شب بیدار داشتن و همچنین تهجد هد بالفتح و تشدید دال شکستن و ویران کردن و شکستن اندوه و مصیبت کسی را و سست کردن و ثنا کردن کسی را بقوت و نیرومندی و بخشنده و کریم و بالکسر مرد ضعیف و بددل هدید آواز دیوار و جز آن وقت فرود آمدن هادّ بتشدید دال آوازی که از دریا آید و اهل ساحل بشنوند و از ان گاهی زلزله پیدا شود هدهد بضم هر دو ها مرغیست معروف که آنرا بفارسی بوبک گویند هداهد بالضم هدهد بالفتح گروهی است از یمن هدابد بالضم شیر بسته و بحذف الف نیز آمده هدبد بالضم و فتح دال بیماری که در چشم پیدا شود و بواسطهٔ آن آب ریزد هرد بالفتح گوشت پختن و مهرا کردن و شگافتن و دریدن جامه و طعن و عیب کردن و رنگ زرد کردن چیزی را و زرد چوبه که آنرا هردی بالکسر نیز گویند همود بالضم فرو مردن آتش و کهنه شدن جامه بی گیاه شدن زمین هامد گیاه خشک و جامهٔ کهنه هند بالفتح بریدن و بالکسر

نام زنی ست و ملک معلوم و مقدار دویست عدد از شتر و غیر آن و بدین معنی از جل منقول است و در قاموس
گوید صد شتر یا زیاده از صد یا کم از صد هنود و هندوان و زنانی که بسوی هند باشند هند مند نهریست
به سجستان که آنرا عوام آب هیرمن و هلمن گویند هود بالفتح توبه کردن و بحق بازگشتن و کار نیک کردن و یهود شدن
و بالضم نام پیغامبریست و نام سوره ایست و یهود و توبه کنندگان و بدین معنی جمع هاید است و بفتحتین
کوهانهای شتر هوده واحد

باب الهاء مع الذال

هذ بالفتح و تشدید ذال بشتاب بریدن و بشتاب رفتن و بشتاب خواندن هذو ذو بالفتح برنده هیربذ
بکسر ها و با مجوسی که آتش برافروزد و خدمت آتشکده کند معرب هیربد

باب الهاء مع الراء

هار افتاده و منهدم شده هبر بفتحتین گوشت گرفتن هبیر زمین هموار هبور جمع هبار بالفتح و تشدید با
نام مردیست و بوزینه و همچنین هوبر هبتر بالکسر سخن بیفائده و شگفت و سختی و هتر با تر سختی سخت تاکید است
هجر بالفتح نیمروز و جدائی کردن و پریشان گفتن بیمار و تنگ برکشیدن شتر را و بالضم سخن بیهوده و بعضی
گفته‌اند بالضم فحش و بالفتح هذیان و بفتحتین نام شهریست که خرما دران بسیار میشود هجار بالکسر رسن پالان
شتر و زه کمان هجویر بالضم و فتح جیم دهی است در نواحی غزنین از انجاست شیخ علی هجویری که در بلده
لاهور آسوده است هجیر شور گیاه خشک و شکسته و گرمای نیمروز و حوض فراخ و بالکسر و تشدید جیم
خو و عادت هاجر هجرت کننده و قبیله ایست و بفتح جیم نام مادر اسمعیل و آنرا آجر نیز گویند هدر بالفتح و
بفتحتین باطل شدن خون و حق و مانند آن هدیر بانگ و بانگ کردن کبوتر و شتر ها در شیری که بالای
او جغرات شده باشد و زیر آن زرداب باشد هذر بالفتح بیهوده گفتن و بفتحتین بیهوده هذار بالفتح و تشدید
ذال بسیار بیهوده گو و همچنین مهذار بالکسر هر بالکسر و تشدید راگربه و بالفتح کراهیت داشتن
و نوا مدن گوسفند و معنی لا یعرف هرا من بر در باب باگذشت هرار بالضم بیمار شدن شتر و بیماری که بوست
سر را بریزاند هریر بانگ سگ از سرما و جز آن و کراهیت آمدن از شراب و جز آن هزر بالفتح بقضیب
زدن و خسته کردن هزبر بالکسر و فتح زا شیر درنده هصر شاخ درخت شکستن و میل دادن چیزی را و هصار
به تشدید صاد شکننده و همچنین هصور هکر بالکسر و بفتحتین سخت شگفت داشتن همر ریختن آب و اشک
و دوشیدن و دادن چیزی به کسی همار بالفتح و تشدید میم بسیار گوی و همچنین مهمر و مهمار

باب الهاء مع الزاء

هز بالفتح وتشدید زا جنبانیدن و اهتزاز جنبیدن هز هز وزیدن باد وجنبانیدن درخت را هزا هز فتنها هزهاز جنبانیدن و همچنین هزهز بالضم هزاز بالکسر قبیلهٔ ایست همز بالفتح بچشم اشارت کردن وفشردن به پنجه و همزه آوردن در کلمه وعیب کردن وزدن و سوختن هامز و همّاز عیب کننده و بچشم ارشارت کننده هِمَّاز بالکسر معرب اندازه وچون در کلام عرب فعلال بالفتح نادر است هاز کسره دادند

باب الهاء مع السین

هجس بالفتح آواز وسخن نرم که شنوده شود وفهم کرده شود وچیزی در دل درآمدن هاجس در دل درآینده هجرس بکسر ها وراء روباه هدس بالفتح راندن هرس بالفتح کوفتن وبکسر راء گربه وشیر درنده هرماس بالکسر شیر درنده هسهاس بالفتح شبانی که همه شب پاس دارد وگوسفند چراند هلاس بالضم بیماری سل هلس بالفتح بیماری سل شدن ولاغر کردن در بودن عقل همس بالفتح آواز نرم ونرم کردن آواز وآهسته جنبیدن هموس بالفتح شیر نرم رونده برای گرفتن صید هوس بالفتح کوفتن وبسیار خوردن ونوعی از رفتار ونرم راندن وچرا کردن شتر ودشت گردیدن وبفتحتین دیوانه شدن وعشق مفرط داشتن هواجس آنچیزها که در دل خطور کنند دوسوسه اندازند هیس بالفتح رفتن ودانستن وهزیمت دادن لشکر را وبفتحتین اسباب بزرگی از جفت گاو وجز آن

باب الهاء مع الشین

هامش بکسر میم حاشیه وکناره واین لغت مولد است واصل نیست هبش بالفتح کسب کردن وگرد آوردن هراش بالفتح مشتر وبالکسر سگان را درهم انداختن برای جنگ هش بالفتح وتشدید شین برگ ریختن از درخت برای خوراک گوسپند ونرم وناچسپنده واسپی که عرق نکند وگشاده روی در جل یش بس شادمان وسبکروح هشاش بالفتح وتشدید شین شادی کننده هشیش نرم وشادان وگوسپند ماده وشتر ماده بسیار شیر هشوش بالفتح گوسپند پرشیر همش بالفتح مو شتاب کار وجست وزیر وزبر شدن ملخ ومیغ پیش رفتن مردم ونرم رفتن ستور هوش بالفتح جنبیدن وبرآمیختن وفتنه کردن ودر فتنه افتادن وعدد بسیار از هرچیز هتش بالفتح جنبیدن وبرانگیخته شدن به فتنه ودوشیدن

باب الهاء مع الصاد

هبص بالفتح شادمان شدن وبکسر با شادمان هصّ بالفتح وتشدید صاد فشردن چیزی را هصهص بضم

هردو بازرگ هصیص پدرگروهی از قریش

باب الهاء مع الضاد

هرض بفتحتین دانهاے خرد مانند آبله هبض بالفتح وتشدید ضاد شکستن وکوفتن هضیض شکسته کوفته وهمچنین هضوض هضاض بالفتح وتشدید ضاد شکننده هیض بالفتح شکستن استخوان بعد از بستن آن و بازگردانیدن بیمارے

باب الهاء مع الطاء

هبط بالفتح فرود آوردن ولاغر کردن ونقصان کردن هبوط فرود آمدن وکم شدن بهای متاع ولاغر شدن از بیمارے ونقصان شدن وکردن وبالفتح شتر لاغر وهمچنین هبیط وزمین سراشیب هرط بالفتح طعنه کردن وبد گفتن وبهم آمیختن وبالکسر وفتح را گوسپندان ماده بزرگ جمع هرطه بالکسر همط بالفتح ستم کردن وبی اندازه گرفتن وکار باطل کردن هیاط بالکسر سختی وعرب گوید وقع القوم فی هیاط وسیاط اے فی شدة

باب الهاء مع العین

هبع بالضم شتر بچه که در آخر نتاج زاید هبلع بالکسر بسیار خوار هبقع بفتحتین احمق ومتکبر هجوع بالضم خفتن وخوردن نه تا حد سیرے ونادان شدن هجیع پاره از شب هجرع بالکسر دراز ونادان هرع بفتحتین شتافتن وروان شدن خوی وخون وجز آن هربع آنکه زود بگریه رود هزوع بالضم شتافتن هزیع پاره از شب هطوع بالضم چشم برچیزے انداختن وازان بر نداشتن هکوع بالضم آرمیدن وایستادن هکاع بالضم سرفه کردن هلع بالفتح خرد شدن وبی صبری کردن وحریص شدن هلواع شتر مرغ تیز رفتار ومرد حریص هلوع بالفتح بسیار حریص وسخت شتابنده وناصبری کننده همع بالضم روان شدن اشک آب از جای وهمچنین همو ع وهمعان وبالفتح وکسر میم ابر بارنده همیع بالفتح مرگ وبغین معجمه نیز آمده هنع بفتحتین پستی گردن وپست گردن شدن هواع بالضم قی کردن هیع بالفتح بددلی کردن وترسیدن وهمچنین هیوع وهیعان شدن آب هایع ارزیر گداخته روان ومرد بددل

باب الهاء مع الغین

هبوغ بالضم خفتن همیغ مرگ مفاجات

باب الهاء مع الفاء

هتفت بالفتح آواز کردن هتاف بالضم آواز هاتف بکسر تا آواز کننده هجف بالکسر وفتح جیم

وتشدید فا مردم وشتر مرغ گران جثه هدف بفتحتین چیز بلند وبنا برافراشته وریگ توده وپشته مانند
آن ونشانه تیر ومرد بزرگ هرف بالفتح غلو کردن در مدح ودراز کردن آن وزود میوه آوردن درخت
خرما هف بالکسر وتشدید فا ابر تنک بی آب وکشت از وقت درو درگذشته که دانها از وی
ریخته باشد ونوعی از ماهی خرد وشان عسل که در وی عسل نباشد هفیف بشتاب رفتن وسبک شدن
وآرمیدن ودرخشیدن هفاف بالفتح وتشدید فا سایهٔ نیک وباد آرمیده وپیراهن تنگ باریک وهمچنین
هفاف هوف بالضم باد گرم وآن بادیست که از جانب یمن وزد هیف بالفتح باد گرم وبفتحتین باریکی میان

باب الهاء مع القاف

هذق بالفتح وبذال معجمه شکستن هرق بالفتح ریختن هزق بالفتح وکسر زا رعد سخت آواز همق بفتحتین
گیاه تازه ونرم هیق بالفتح شتر مرغ

باب الهاء مع الکاف

هتک بالفتح پرده دریدن هتاک بالفتح وتشدید تا پرده در وفاش کننده هک بالفتح وتشدید کاف
شمشیر وجز آن وفرو ریزیدن وخراب شدن چاه وبمعنی باران نیز آمده هلوک بالضم نیست شدن
وهمچنین هلاک وبالفتح زن بروافتنده بر مرد هلک بالضم مینتی وبفتحتین نیست کردن وزمین فرو افتاده
درمیان دو کوه وهلاک شده وهرچه فرو افتد هالک نیست شده ونیست کننده هوالک وهلاک
بالضم وتشدید لام جمع ونام آهنگریست هوک بالفتح نادان وحیران شدن

باب الهاء مع اللام

هبل بفتحتین بی فرزند شدن وگم کردن فرزند مادر را وبالضم وفتح با نام بتی است که در کعبه بود و
بالکسر وفتح با وتشدید لام مردم وشتر گران سنگ سال خورده هبال بالفتح صیاد فریبنده هبول بالفتح
زنی که او را فرزند نماند هتل وهطل بالفتح باریدن باران وروان شدن اشک از چشم وبالفتح
وکسر ثانی ابر بسیار بارنده وبالضم وتشدید ثانی ابرهای بارنده هجل بالفتح زمین پست میان
کوه هجول بالفتح زن فاحشه هدل بالفتح رها کردن چیزی را وفرو افگندن لب شتر را وبفتحتین افتاده
شدن لب شتر بواسطهٔ جراحت وبکسر دال شتر دراز لب وهمچنین هادل هدیل کبوتر نر وآواز کبوتر
قمری وجز آن وبانگ کردن آن هدال بالفتح شاخ درخت فرو هشته از بسیاری میوه هذلول
بالضم زمین پشتهٔ خورد ومرد سبک وتیر سبک هذالیل جمع هذیل بالضم وفتح دال گروهی است
از بنی تمیم ونام مرد یست هذلی منسوب بدان هرطال بالکسر دراز هرقل بکسر ها وقاف وبالکسر

وفتح را لقب بادشاه روم و آنرا عظیم الروم نیز گویند هرامیل موهای افتاده هزل سخن بیهوده
و مسخرگی کردن و لاغر کردن هزال بالضم لاغر شدن و لاغری و بالفتح و تشدید زا مسخره و همچنین ازل
هاطل ابر بسیار بارنده هیقل شترمرغ جوان هلال بالکسر ماه نو تا سه شب و بعد ازان قمر گویند و
سر نیزه دو شاخه و آب اندک که در تگ چاه و مشک مانده شود و گوشه سنگ آسیا که شکسته شود و قبیله
ایست از هوازن و چنبر و آهن پاره یا چوبی که بآن فراهم آورده شود هر دو طرف چوب پالان شتر را
هلل بفتحتین ترس و اول باران هلهل بفتح هر دو ها زهر معرب هلاهل و جامه تنک بافته هلاهل آب
بسیار صاف هل بالفتح و سکون لام آیا و نیست و بدرستی همل بالفتح روان شدن اشک و همچنین
همول و همال و بفتحتین شتر و گوسفند که روز و شب بی شبان بچرا گذاشته باشند و نقش و بفتحتین آنکه
در شب بی شبان گذاشته باشند نه در روز و آبی که او را مالکی نباشد هر که خواهد بردارد و لیف خرما که
از درخت کشیده شود و بالکسر کسائی از کسائی اعراب و جامه کهنه از موی و جامه مرقع همال بوزن
زنار سست از هر چیز و زمین غیر آبادان که جنگ گاه باشد و بروزن شماد و زبیر نام صحابی است
هامل شتر بی پاسبان بچرا گذاشته هوامل و هموله هامله و همل بفتحتین و بالضم و تشدید میم مفتوح
و همال بالکسر و همالی بروزن سکری جمع همرجل بفتحتین و سکون را و فتح جیم تیز رفتار و ناقه و شترمرغ
و هر حیوان سبک رو همل بالفتح ترسانیدن هوجل بالفتح تیز رو و مرد احمق و دشت بی نشان
و زمین ناهموار هیل بالفتح فرو ریختن و روان کردن و مال بسیار و ریگ و بالکسر داروئی است که
آنرا قاقله و هال گویند هیکل بالفتح شکوه و اسپ دراز چشم و بنای بلند و معبد ترسایان و خانه گوسپند

باب الهاء مع المیم

هتم بالفتح شکستن دندان از بن و بفتحتین شکسته شدن دندان هشم بالفتح بخشیدن هجم بالفتح
کاسه بزرگ و تمام شیر پستان دوشیدن و ویران کردن خانه را از بن برکندن هجوم درآمدن بر کسی
و بر چیزی که ناخوش آیدش و چشم فرو رفتن و ناگاه بر سر چیزی درآمدن و ناگاه بر سر چیزی درآوردن
چیزی را و بالفتح بادی که خانه‌ها را ویران کند هدم بالفتح ویران کردن و بالکسر جامه کهنه و بفتحتین آنچه از
کرانه چاه ریزیده باشد و باطل هذم بالفتح بشتاب خوردن هذام بالفتح و تشدید ذال شمشیر برنده و
همچنین هذم بالکسر هرم بالفتح گیاهی است شور و بفتحتین پیری و گنبدها هرام جمع و بکسر را و سخت پیر
و نقش و عقل و نام مردیست هارم ختری که گیاه شور خورد هرام بالکسر نام مردیست هزم بالفتح شکستن
و همچنین هزیمه و شکسته از هر چیز و بکسر زا باران که نه ایستد هزیم آواز رعد هشم بالفتح شکستن

چیزی و اشکنه کردن نان و بسین مهمله نیز آمده هاشم شکننده نان در کاسه و اشکنه کننده و لقب جد
حضرت رسول صلعم بواسطه آنکه در قحط برای فقرا اشکنه می کرد هشیم گیاه خشک و پوسیده و مرد
ضعیف بدن هصم بالفتح شکستن هضم بالفتح گوارا شدن طعام و کم کردن از حق کسی و ستم کردن و
شکستن چیزی و بالکسر زمین پست اهضام و هضوم جمع و بفتحتین پهلو با هم در آمدن و نوعی از
بوی خوش هاضوم جوارش که طعام را گوارا کند هضیم اول برخرما و ستم کرده شده و غنچه نا شگفته
و زن نازک سرین و باریک میان و لطیف اندام هقم بفتحتین سخت گرسنه شدن و بکسر قاف
و سخت گرسنه و بالکسر و فتح قاف و تشدید میم دریا و مرد بسیار خوار هلم بالفتح و ضم لام و تشدید میم
یعنی بیا هم بالکسر و تشدید میم پیر فانی و بالفتح اندوه هموم جمع و گداختن بیماری تن را و قصد کردن
و در خواب کردن کودک را آواز خوش و بالضم و تخفیف میم صیغه ضمیر است یعنی ایشان که
عبارت از گروه مردان باشد همام بالضم مرد بزرگ همت و مهتر هاموم پیه گداخته و
دوان شتر همیم نرم رفتن هموم بالضم جمع هم و بالفتح چاه آب هام به تشدید میم تارک سر واحدش
هامه و چند هوام بالفتح و تشدید میم مار و مور و کژدم و حشرات الارض جمع هامة هیم بالفتح شیفته
و سرگشته شدن در عشق و روی بسوی چیزی کردن و بغیر راه راست رفتن و سخت تشنه شدن
و بالکسر مردم و شتران سخت تشنه قال الله تعالیٰ فشاربون شرب الهیم هیام بالضم تشنگی سخت
و دیوانگی و عشق و بیماری که شتر را پیدا میشود از غایت تشنگی و بالفتح ریگ نرم و روان و بالکسر شتران
تشنه هیشم بچه عقاب و ریگ تودهٔ سرخ و نام مردیست هیصم بالفتح شیر درنده و خر قوی
هیقم شتر مرغ دراز و آواز موج دریا و آواز لقمه بگلو فرو بردن

	باب الهاء مع النون	

هتن بالفتح و هتون بالضم چکیدن اشک و باریدن باران هاتن ابر بارنده و همچنین هتون
بالفتح هجران بالکسر از کسی بریدن و جدائی کردن هجان بالکسر زمین پاک و زن کریمه و بزرگوار و شتران
سفید موی و شتر سفید موی جمع و مفرد آمده هجین ناکس و فرومایه و آنکه پدرش آزاد و مادرش
کنیزک باشد و شتر بزرگ و چیزی زشت و اسپی که پدرش عربی و مادرش غیر عربی باشد و اسپ پالان
هاجن دختر نارسیده که او را بشوهر دهند و کره مادهٔ از هر حیوان هدجان بفتحتین لرزان رفتن
شتر مرغ در راه هدن بالضم آشتی هدون بالضم آرمیدن و آرام دادن هدان بالکسر بد دل
و احمق هدن بضمتین جمع هذیان بفتحتین بیهوده گفتن و سخن بیهوده هرمان بالضم عقل و هوش

وبفتحتین دو گنبد است در مصر قدیم و بسیار استوار که در طوفان حضرت نوح خراب نشد نه هرم بفتحتین که بمعنی گنبد گذشت و باستواری آن دو گنبد مثل زنند خاقانی گوید ع حصن بنهایت فزون از هرمان وز هرم هزان بالکسر و تشدید زا قبیله ایست هفوان بفتحتین خطا کردن هلیون بالکسر گیاهی است که آنرا بفارسی مارچوبه گویند هماذان بالفتح قبیله ایست از یمن و بفتحتین و ذال معجمه شهریست معروف معرب همدان بدال مهمله همیان بالکسر نام شخصے و کیسه که دران زر کنند معرب همیان بالفتح و بفتحتین روان شدن اشک و آب و جز آن و همچنین همعان و پراگندن شتر دستور بچراگاه هملان بفتحتین آرمیدن و آرام دادن هن بالفتح و تشدید نون نالیدن و گریستن و همچنین هنین و چیزے و قضیب مرد و اندام زن و به تخفیف نون نیز آمده و بضم صیغه ضمیر است یعنی گروه زنان هادون معرب هاون هوادین جمع هون بالفتح آرام و آهستگی کردن و سبک شدن و همچنین هوان و بالضم خواری و نام مردی هوزن بفتح ها و زا غبار و مرغی است هوازن جمع و نیز هوازن قبیله ایست از بنی قیس هیجان بفتحتین برانگیخته شدن جنگ و جز آن هین بالفتح و کسر یای مشدد آسان و سهل هیمان بفتحتین حیرانی و حیران شدن

باب الهاء مع الواو

هبو بضمتین ع م برخاستن کردن و فرو بردن آتش هجو نکوهیدن و بد کسی گفتن هدو بفتحتین آرمیدن هذو بالفتح بیهوده گفتن و لشتاب بریدن هرو بالفتح زدن هزو بالضم افسوس داشتن و بضمتین افسوس و مسخره داشته شده هفو بالفتح گرسنه شدن و بفتحتین دویدن چیزے و پریدن مرغ هنو اندام زن و قضیب مرد و چیزے

باب الهاء مع الهاء

هیه بالکسر کلمه استزاده و استطلاق و فی الصراح یعنی دیگر بگو مرادف ایه بالکسر

باب الهاء مع الیاء

هاجی هجی کننده حروف و هجو کننده هبرزی بکسر ها و را و زا و تشدید یا دست بند هر چیزے خوب با دیدار هدی بالفتح سیرت و بالکسر نیز آمده و سیرت نیکو داشتن و چارپاے قربانی که بمکه فرستند و به تشدید یا هدیه و عروس و اشتر و مردے که او را حرمی نباشد و زنی که بخانه شوهر فرستاده شود هادی آرام گیرنده و راه نماینده و پیکان تیر و گردن و گاوے که در میان خرمن گاه دارند و دیگر گاوان گرداگرد او گرد آیند تا خرمن خرد کنند همی بالفتح ریختن آب روان

از جاے بلند وگریختن چارپا وبچراگاه رفتن در ہا کردن چارپا ہوی بالفتح والضم وتشدید یا فرو افتادن واز بالا فرود آمدن وسر اشیب رفتن ویارهٔ ازرغب

باب الیاء مع الالف

یعقوبا دہے ست بہ بغداد

باب الیاء مع الباء

یباب بالفتح خراب تیرب بالفتح وفتح تا ورا نام موضعی ست دریمامہ یثرب بالفتح وکسر را نام مدینهٔ مشرفہ یشب بالفتح معرب یشم یعبوب بالفتح اسپ تیز رفتار وآب جوی تند رفتار یعسوب بالفتح مرغی ست مانند ملخ وامیر مگسان ومهتر قوم یعاسیب جمع یعقوب کبک نر ونام پیغامبریست یعرب نام شخصے ست کہ اول بعربی تکلم کرد یلب بفتحتین سپرہاے پوست وجرم وجوشن کہ از پوست ساختہ باشند وپوست سپید اشتر وفولاد وآہن خالص یوبب بالفتح یا دبای موحدہ نام پدر حضرت شعیب علیہ السلام

باب الیاء مع التاء

یبوستہ خشکی یراعۃ نی کہ ازو قلم سازند ونی کہ نوازند وبیشهٔ نی وکرم شب افروز وبد دل یسارۃ بالفتح توانگری یسرۃ بالفتح طرف دست چپ بفتحتین خطا کہ بدست چپ باشند وشانی کہ بران باشد جمع ومفرد ہر دو آمده یقظۃ بفتحتین بیدار شدن وبیداری یاقوت جوہریست معروف یواقیت جمع ونام غلام مستعصم باللہ کہ بخوش نویسی مشہور است واورا یاقوت مستعصمے گویند یلبۃ بفتحتین جوشن وسپر از پوست ساختہ یمنۃ بالفتح طرف دست راست وبالضم جامهٔ برد یمانی یمامۃ بالفتح کبوتر صحرائی ونام ولایتی ست ونام زنی کبود چشم کہ بمقدار سہ روزه راه میدید وعرب گویند ع فلان ابصر من زرقاء الیمامۃ

باب الیاء مع الثاء

یغوث بالفتح نام بتے است

باب الیاء مع الحاء

یبروح مردم گیاه وآنرا یبروح الصنم نیز گویند وصاحب قاموس گوید بیروح ہر وزن دیجور بتقدیم با بر را است چنانکہ در باب باگذشت یوح بالضم آفتاب

باب الیاء مع الخاء

یا فوقانی تا رکسر

باب الیاء مع الدال

ید دست تا کتف یا کف دست تا سر بند و نعمت و نیکی و ملک و منت و توانائی و خواری و ید القوس
خانه بالائین کمان در وقت تیر انداختن و ید الباب گرده بالائین در و ید الدهر همیشه و ید الثوب
انچه از جامه زیاده آید در حین پیچیدن بر چیزے یهود جهود جمع یهودی است

باب الیاء مع الراء

یحمور خر وحشی یاسر طرف چپ و قمار باز و نام پدر عمار رض میسر بالضم و بضمتین آسان شدن و قمار باختن
در زمین گو و بالفتح شتر کشتن و بخش کردن و تابیدن ریسمان به چنانکه در وقت تابیدن دست راست
بطرف خود کشیده دارند و دست چپ بالا برده باشند و این بخلاف شزر چنانکه گذشت یسیر
بالفتح آسان و اندک یسار بالفتح دست چپ و طرف چپ و نام مولای رسول علیه السلام یشکر
بالفتح و ضم کاف نام پیغامبر علیه السلام و نام قبیله است یعمور بالفتح بزغاله و بره یعفور بالفتح آهو یا
آهوے خاک رنگ و بالضم نیز آمده و پاره از شب و نام خر پیغامبر و بچه گاو و گوره و آهو بره یعافیر جمع

باب الیاء مع السین

یاس بالفتح و سکون همزه ناامید شدن و دانستن یئوس بالفتح ناامید یبس
بالفتح و بفتحتین خشک شدن یابس خشک

باب الیاء مع الظاء

یقظ بالفتح و کسر قاف و فتح آن بیدار

باب الیاء مع العین

یتوع بالفتح و تشدید تا هر گیاهے که شیرهٔ زهرناک دارد یربوع گوشت پشت و نام شخصے ست
و موش دشتی و در دستور گوید که آن موش را دو پای باشد یراع همان یراعه که گذشت یرمع
سنگ سپید نیک درخشنده یسع نام پیغامبر است یفاع بالفتح زمین پشتهٔ بلند یافع جوان بلند یلع سراب
بیابان و دروغ گوی یانع میوه رسیده ینبوع بالفتح چشمه که همیشه از ان آب تراود ینابیع جمع

باب الیاء مع الفاء

یتوف بالفتح زمین پشتهٔ بلند پست یوسف بضم یا و سین نام پیغامبر است معروف و
این لفظ عبری است نه عربی یهفوف بالفتح بد دل و احمق تز خاط و زیرک

باب الیاء مع القاف

یاق معرب یاره یعوق نام بتے ست یقق بفتحتین سخت سپید بکسر قاف نیز آمده یلق سفید از هر چیز یمق قبا معرب یلمه

باب الیاء مع اللام

یلعمل شتر قوی درکار

باب الیاء مع المیم

یاسم گل یاسمین یام نام قبیله ایست و نام فرزندی از فرزندان نوح یتیم بالضم والفتح بے پدر شدن آدمی و بے مادر شدن بچه چارپا دیگانه و بی نظیر شدن و بفتحتین کاهلی نمودن یتیم طفل بے پدر از آدمی بچه بے مادر از حیوان و نفیس و یگانه از مروارید یحموم دود سیاه و شب تاریک و نام اسپ نعمان بن منذر یلملم بالفتح یا دهر دو لام و سکون میم اول نام موضعی ست که اهل یمن از انجا احرام بندند یم بالفتح و تشدید میم دریا و دردریا انداختن و قصد کردن یوم روز

باب الیاء مع النون

یرقان بفتحتین زردی که در کشت افتد و زردی یا سیاهی که از غلبه صفرا یا سودا در روی و بدن آدمی ظاهر شود اول را یرقان صفر و ثانی را یرقان اسود گویند و یرقان در قسم اول شایع است یاسمین گلی است زرد و خوشبو یقین بالفتح بے شبهه و مرگ لقوله تعالیٰ حتے یاتیک الیقین یقطین درخت کدو و هر درختی که بر زمین پهن شود یمن بالضم خجسته شدن و برکت و بفتحتین ملکی ست معروف که از جانب یمن قبله است و طرف دست راست یمان بالفتح منسوب به یمن و نام پدر حذیفه صاحب سر حضرت رسول صلعم یامن طرف راست یمین دست راست و طرف راست و سوگند و منزلت و قوت و ناتوانائی یون بفتحتین دهے ست به یمن یوان دهے ست در اصفهان یونان دهے ست به بعلبک و دهی ست میان بردعه و بیلقان و ملکی ست معروف که حکمای یونان آنجا بودند

باب الیاء مع الهاء

یاه یاه کلمه ایست که برای راندن شتر گویند

باب الیاء مع الیاء

یوی بالضم و فتح واو و تشدید یای آخر نام مردی ست

تمت

تقریظ خاتمة الطبع از علمای مطبع

تاج اللغات حمد خالق الارض و السماوات و فرهنگ زیبایش کلام نعت سید المرسلین خیر الانام است بیشتر بر رای اولو الالباب پوشیده مباد که درین احسن آوان و اسعد زمان کتابی نغز و نادر در تحقیق لغات ضروریه متکاثره جامع کثیر الاستعمال لغات استغنا بخش از کتب مطولات مسمی به منتخب اللغات داراشکوهی از تالیفات و تلفیقات عالم لوذعی فاضل یلمعی مولوی عبد الرشید الحسینی المدنی که علامهٔ مؤلف موصوف بکمال تحقیق از کتب مستندهٔ لغات مانند صحاح جوهری و قاموس شیخ مجد الدین فیروزآبادی و صراح لغت اقتباس و انتخاب کرده بعنوان شایسته و بطرز بایسته ترتیب لغات فرموده چنانکه از حرف اول لغت باب و از حرف آخر فصل مراد داشته و بدین طریق ترتیب حروف تهجی را از اول تا آخر مرعی نموده و از بهر آنکه هر یک از اقاصی و ادانی بهره یاب شود رعایت ماخذ اشتقاق و اسقاط زوائد فروگذاشته بنهجیکه هر لفظ که مستعمل در کتب درسیه بود بهمان صیغه در آورده که کم استعدادان را هم مفید افتد از انصاف پسندان توقع انصاف است که هرچند در فن لغت پایهٔ قاموس و صحاح جوهری بس رفیع است لیکن در بیان عبارت … لغت چندان معضلات و مشکلات که لمعشر از اصل لغت عسیر ترمی نماید فرموده اند بخلاف این کتاب نادر که عام النفع و سریع الفهم است چونکه مؤلف ممدوح دیباچهٔ این کتاب را بنام نامی حضرت شاهزاده داراشکوه نگاشته لهذا نام کتاب هم بدان نسبت منسوب فرمود پیش ازین این کتاب مکرر بحیز طبع در آمده بود و بخواهش خریداران بزمانهٔ قلیل جمله فروخت شد تا اینکه طالبان طلبش وافر نمودند بنا بران ببذل توجه همت بلند و نهمت ارجمند صاحب مطبع عالی جناب منشی نولکشور صاحب دام اقباله بار چهارم بمقام لکهنؤ در ماه مارچ سنه ۱۸۸۸ عیسوی مطابق ماه شعبان المعظم سنه ۱۳۰۵ه نقش انطباع پذیرفت کریم ایزد منان مقبول اناد

۱۳۲۱

1903-1904 г.

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПУБЛИЧНАЯ
ИСТОРИЧЕСКАЯ
БИБЛИОТЕКА

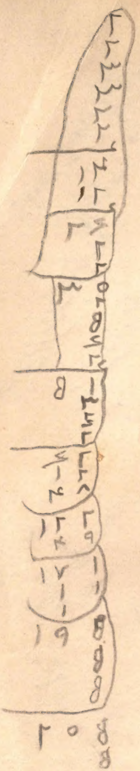

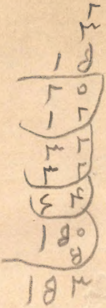

[illegible]

خیال رخ یارت ادرکن خلوت نشین
همچو ایشان عاقبت کم دین

[illegible]

لعلت از لب دو یا شه نصیب شادار
[illegible]

در دست کتاب دبستان خط
بنویسش بیادگار بگذار

KB 8247

V

Перс. яз
А-12
словари
рус. 21ер
8247-кк